

AGORA FİLMİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİYLE “KADIN”

Agora... Eski Yunancada “şehir merkezi” anlamına gelir. Şehrin, sosyal, ticaret ve politik, toplanma yeri anlamlarında da kullanıldığı gibi şehirdeki seçimler, duyurular bu meydanlarda yapılır.

Film, 4. Yüzyılda yaşamış, bilinen ilk İskenderiyeli kadın matematikçi, filozof ve astronom olan Hypatia’nın (370-415) çok az şey bilinen hayatını işleyip, Roma İmparatorluğu hâkimiyetindeki İskenderiye kentini ve yaşadığı dramatik olayları anlatmaktadır.

Hypatia, o dönemde İskenderiye Kütüphanesi’nin bilinen son yöneticisi ve matematikçisi Theon’un kızı ve kütüphanede her dinden öğrencisine Batlamyus (Ptolemy), Öklid ve Diophantus etkisinde felsefe ve matematik dersleri veren bir pagan bilim insanıdır.

İskenderiye kütüphanesinin Roma İmparatoru Julius Sezar tarafından, M.Ö 48 yılında yakılmasından sonra, tekrar toparlandığı ve eski ihtişamına kavuştuğu düşünülen günlerde, İskenderiye’de ki sorunlu politik yapıyı, Hristiyanlar, Yahudiler ve Paganlar arasındaki dini karmaşa ortamı işlenmektedir. Hristiyanlığın, tüm imparatorluk içine hızla yayılmaya devam ediyor olması, **bu yayılmanın sınırının, kendilerinden olmayan kimselerin bile tahammülün kalmadığı noktaya** varıncaya kadar, Hypatia’yı bir kaç açıdan iyice zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Var olduğu dünyayı sorgulayan ve gerçeği arayan bir kişilik olarak, her hangi bir dogma ya da dogmatik fikri kabullenmeyen kadın olarak sergilediği duruştaki kararlılığı ile aslında, erkeğe karşı bir üstünlüğün sergilenişi gösterilmektedir. İçindeki aşkı, bir erkekle paylaşamayacağı kadar büyük olup, bunun yerine gökyüzündeki yıldızlar ve güneşe karşı ilgi göstermektedir. Hypatia, bir yandan ılımlı Hristiyan yönetimi ile, diğer yandan gerektiğinde şiddet kullanmaktan çekinmeyen fanatik ve bağnaz Hristiyanlar arasındaki, güç kavgasının tam ortasında kalmasına rağmen, ateist inancından asla vazgeçmiyor. Şehrin valisi ise Hypatia’nın gösterdiği gücü kendinde bulamaz.

Bizde bu filmde işlenen tema ile inançların durumundan çok, kadının durumuna göz atmak istiyoruz. Çünkü birçok büyük olayın genellikle kadın merkezli olarak çıktığı ihtimalini hatırlamamız ve düşünmemiz gerekir. Erkek gücün temsilcisidir. Kadın ise o gücün kanallı edileceği mecradır. Genellikle mazlum durumunda olmak kadına kalsa da, sonunda olaylar hep kadının istediği şekilde neticelenmiştir.

[Allah Teâlâ, Kur’ân-ı Kerim’de mahlûkatı çift yarattığını belirtmekte olup bu bağlamda ayetlerde Hz. Âdem aleyhisselâm’ın sonrasında ona eş olmak üzere yaratılan birisinden de bahsetmektedir:

“Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O’nun (varlığının) delillerindendir”¹

Kaynaklarda, bu kişinin Hz. Havva olduğu ve onun Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı rivâyet edilir. Buradan Hz. Havvâ’nın farklı bir şekilde-canlının bedeninden yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Başka bir ifadeyle Âdem aleyhisselâmı topraktan yaratmaya kâdir olan Allah Teâlâ, **Havvâ’yı topraktan yaratmayarak her türlü yaratılış gücüne sahip olduğunu göstermiştir.** Yani kadın başka bir yaratılıştandır.

Râzî (hyt. 606/1209), Hz. Âdem aleyhisselâm ve Hz. Havvâ’nın yaratılışıyla ilgili **“Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da yanında hazır bulunsun diye eşini yaratan O’dur.”**² Anlamına gelen âyetin yorumunu yaparken şu hususa dikkat çekmiştir:

İnsanı bir tek kemikten yaratabilen Allah Teâlâ’nın, onu ilkin yaratmayla da yaratabileceğini vurgulamıştır. Bu âyetteki (min)—edatıyla ise Hz. Âdem aleyhisselâmın kendi türünden ona eş olarak birisinin yaratıldığı kastedilmiştir. Söz konusu âyetin tefsiriyle ilgili Mâtürîdî (hyt. 333/944), **tüm erkeklerin Hz. Âdem aleyhisselâmdan ve tüm kadınların da Hz. Havvâ’dan yaratıldığına dikkat çekerek kendi dönemine kadar iddia edilenlerden farklı bir yorum yapmıştır.**³

Mâtürîdî’ye göre kadınların yaratılışı eşlerine izafe edildiğinde ise kadınların erkeklerden yaratılmış

¹ Rum, 21

² A’râf, 189; Nisâ, 1; el-En’âm, 98; Zümer, 6

³ Havas Kitaplarında rukye tariflerinde bu ifadeyi destekleyen cümleler bulunur. “...Benî Âdem ve Benâti Havva..” (Âdemin oğulları ve Havva’nın kızları...) olarak geçen bu ifadeler kadın ve erkek yaratılışındaki bir ledünnî bir farklılığı göstermektedir.

olması söz konusudur. ⁴ Yine aynı mealde olan Rûm sûresinin 21. âyetinin tefsirin yaparken Mâtürîdî (hyt. 333/944), Hz. Havvâ'nın yaratılışıyla ilgili rivâyetlerden öte, buradaki **“enfûsikûm”** kelimesi üzerinde durarak insan için başka bir canlıdan değil de aynı cins veya türden bir eş ve varlık yaratılmasına işaret edildiğini belirtmiştir. ⁵ Bu âyetin öncesinde insanın topraktan yaratılışı, sonrasında ise göklerin ve yerin yaratılışının Allah Teâlâ'nın varlığının delillerinden oluşu ifade edilmiştir. Bu anlamda Hz. Âdem'in yaratılışının yanı sıra Hz. Havvâ'nın yaratılışının da Allah Teâlâ'nın delillerinden olduğunu ifade eden Kur'ân-ı Kerim, insanın insandan yaratılması hadisesini âhiretin imkânı bağlamında ele almıştır.]⁶

Havva'nın, Âdem aleyhisselâmdan yaratıldığını kabul edersek, yani Kur'ân-ı Kerim'de ⁷ **“ondan da eşini yarattı”** ifadesiyle ilk doğurganın erkek olduğu manası çıkar ki, bu beşeriyette erkeğe verilmemiş bir özelliktir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem atfedilen hadisi şeriflerde de ege kemiğinden yaratıldı ibaresi İsrâîli haberdır. Çünkü bu konu Allah Teâlâ tarafından gizli tutulmuştur. Kadın bahsedilen âyetin işareti ve **“sizi bir tek nefisten yarattı, eşini de ondan yaptı...”** ⁸ ile Âdem aleyhisselâmın nefsinin karşı kopyasını yarattı demek daha uygun olacaktır. Çünkü âyetin devamında

“..gönlü buna ısınsın. Onun için eşine yaklaşıncı o hafif bir yükü hamile kaldı, bir müddet böyle geçti, derken yükü ağırlaştı. O vakit ikisi birden kendilerini yetiştiren Allah'a şöyle dua ettiler: ‘Bize sâlih yaraşıklı’ ⁹ bir çocuk ihsan edersen, yemin ederiz ki, kesinlikle şükreden kullarından oluruz!’ ..” ¹⁰ denilmesi, bize Adem aleyhisselâmın yalnızlık psikozuna ¹¹ düştüğünü, üreme bilgisine haiz olup bunun da kendi içinden (nefsinden) olacağını bilgisine sahip olduğunu anlatıyor

Bu nedenle kadın topraktan değil de nefis, nefes ve hava cinsinden yaratıldığı için Havva (canlı şey; yaşayan; hayat) adı verilmesi de yine buna işaret etmektedir.

Hadislerde **(Ege kemiğinden yaratılması)** olarak bahsedilmesi belki akciğerlerin nefes ile olan irtibatı nedeniyledir. Bu bağlamda kadın aslî olarak topraktan yaratılmayıp tebdil olmuş toprak olan Âdem aleyhisselâmın nefsinden-nefesinden yaratılmıştır.

[Zira insanın nefesi, metafizik ilâhî düzeyde **nefesü'r-Rahmân** şeklinde isimlendirilen mananın bir suretinden ibarettir.] ¹²

Âdem aleyhisselâmın yaratılışında meleklerin tesviyesi ¹³ bulunurken Hz. Havva'yı Allah Teâlâ Âdem aleyhisselâmın nefesinden (kaburga kemiği denilmesi) yarattığından, kadın yaratılış yönünden erkekten daha üstün ve latif yaratılmıştır.

Onun için beşer neslinin devamında yeni bir canlı için uygunluk gösterme özelliğine sahip olmuştur. Eğer bu hal olmamış olsaydı erkek kadına karşı meyletmekte zorlanabilirdi. Hz. Mevlâna Celâleddin Rûmî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

“Sen bizim eşimizsin; işlerin başarılması için eşlerin aynı huyda olmaları lâzımdır. Eşlerin birbirine benzemesi lâzım. Ayakkabı ve mestin çiftlerine bir bak! Ayakkabının bir teki ayağa biraz dar gelirse ikisi de işine yaramaz. Kapı kanadının biri küçük, diğeri büyük olur mu? Ormandaki aslana kurdun çift olduğunu hiç gördün mü?” ¹⁴

Sûfî dedi; **‘Biz fakir, zavallı ve düşkünüz; hatunun ailesi mal sahibi ve haşmetli. Evlenmelerinde bu denklik nasıl olur? Bir kapı kanadı tahtadan, bir kapı kanadı fildişinden. Nikâhta her iki çiftin denk olması gerekir. Yoksa darlık olur, rahatlık kalmaz.’** ¹⁵

⁴ Mâtürîdî, Te'vilâtu ehli's-sünne, II, 317

⁵ Mâtürîdî, a.g.e., IV, 40; Elmalılı, Hak din Kur'ân dili, IV, 167 vd.

⁶ (ABUZAROVA, 2007), s. 65-66

⁷ Nisa, 1

⁸ A'raf, 189

⁹ Yaraşık: isim; Yaraşma, uyma, uygunluk. Atasözü, yaraşık almak

¹⁰ A'raf, 189

¹¹ Psikoz, ruhsal denge bozukluğu

¹² (ÇAKMAKLIOĞLU, 2005), s. 185

¹³ **Tesviye:** Seviyelendirme. Düzleme. Beraber etme. İki şeyi müsavi etme. * Bir neticeye bağlama

¹⁴ Mevlânâ, Mesnevi, II, Beyit:2308-2311

¹⁵ Mevlânâ, Mesnevî, IV, Beyit: 190-195.

Aliyyü'l-Havvas kuddise sirruhu'l-azîz de bu konu hakkında buyurdular ki;

“Karı ve kocanın ahlâkını inceleyince, kadınının ahlâk ve davranışı erkeğinki gibidir. Çünkü kadın ondan yaratılmıştır. Bir kimse kendi huyundan habersiz ise, kendi eşinin huy ve ahlâkına bakmalıdır. O zaman kendi huy ve ahlâkını aynada görmüş gibi, kendisine göz kırıp baktığını görür.”

Kur’ân-ı Kerim’de kadın için öğretilmesi tavsiye edilen sure Nur olarak geçer. **“Nur”** un meleklerin yaratılış mayası olması kadına verilen değerin işaretidir. Bu nedenle kadın ve erkeğin etkileşimi ve muhabbetleri arttı. [Kadına bağlanan ve acı çekenlerin, sevgi ve izdivacın kelepçeleri bileklerinin etlerine gömülenlerin, kadına sarılarak ellerindeki avuçlarındakini yitirenlerin, o güzelim isimlerini, şan ve şöhretlerini, sağlıklarını, yaşamaya değer canım hayatlarını, Allah Teâlâ’da, öz-ben’de var olmayı elden çıkaranların da kendilerine göre olacaktır cevapları. Bu kişiler şöyle haykıracaklardır:

Kadın, yücelerden çekip aldı bizi!]¹⁶

Sonuçta anladığımız kadarıyla kadın çok güçlüdür. Ölümüne de olsa davasından vazgeçmeme konusunda erkek ile her zaman boy ölçüşür. Çok zamanda geçtiğini unutmamak gerekir. Siyasetin geçmiş manzaralarında kadın ile ilgili konular sürekli değişimlerin ana teması olmuştur. Bu konuya en güzel örnek askeri ve siyasî dehâ olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk’tür. O devrimleri uygulamada erkekler hakkında yaptırımlara giderken kadınlara tavsiye sınıfından modern hayatı yaşamalarını istedi. Çünkü biliyordu ki bir kadın ancak doğruyu kendisi ikna olunca yapardı. Atatürk Şapka Kanunu ilan ederken kadınların çarşaflarına dokunmamış ve kendi istekleri ile bırakmalarını istemiştir. Kadınlarda Avrupâi yaşam tarzını benimsemişlerdir. Bu cihetle düşünüldüğünde siyasetçilerin kendilerine ve milletimize Atatürk’ü örnek almaları gerekmektedir.

Hypatia ateist bile olsan, duruşun, erkeklere unutulmaz bir örnek oldu.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹⁶ (GRABER, et al., 1998), s. 9

KAYNAKÇA

ABUZAROVA Ülker Âhiret İnancının Dinî-Felsefî Temelleri [Kitap]. - İstanbul, : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Kelâm Bilim Dalı 208646 (Doktora Tezi), 2007.

ALTUNTAŞ İsmail Hakkı Havvanın Kızları [Kitap]. - İstanbul : Gözde Matbaacılık, 2009.

ÇAKMAKLIOĞLU M. Mustafa Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye Göre Dil-Hakikat İlişkisi Marifetin İfadesi Sorunu [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tasavvuf) Anabilim Dalı, 2005. - DoktoraTezi,.

GRABER Gustav Hans ve trc:Kâmuran ŞİPAL Kadın Psikolojisi [Kitap]. - İstanbul : Cem, 1998.

AH BU YARDIM KURULUŞLARI...!

Bir arkadaşım geldi. Eşinden dert yanıyordu.

“Bıktım usandım hanımın kermeslerinden, yardım toplamalarından, benimle ilgilenmiyor. Her gün tost yemekten bıktım. Bize sulu yemek yiyebilmek artık haram mı oldu..?”

İlk bakışta eşi doğru yapıyor gibi gözüküyordu. Lakin kaçırılan bir yer vardı, o da kocasının bir şekilde ihmal edilmesi idi ki, aslında çok önemli bir durumdu. Yapılanlar en nihayetinde bir yardımdır ama biz de yardım işlerinden elini çeksin dahi diyemedik. Nasıl diyebiliriz ki, **“sabret kardeşim, sabret”** diyerek olayı geçiştirdik.

Bahsedilen bu durum, aslında bir sorun olmakla birlikte, asıl konu bunu bizim nasıl çözmemiz gerektiği idi. İyilik adına birisi yuvasını huzursuz ediyor. Bizde buna çıkar bir çare üretmiyoruz. Toplumun bu şekilde çaresiz kaldığı durumda ne yapmak gerekir?, diye düşünmemek elde değil. En basitinden televizyon ya da internete bakarsanız toplum sürekli yardımlaşma çağrılmakta, olması mümkün olmayan senaryolar masa başında üretilerek servis edilip sunulmaktadır. **Hiç dikkat ettiniz mi? Bütün senaryolar alt tabaka üzerine kurulmuş, elit, lüks hayat yaşayan insanlar, kasıtlı olarak unutulmuş durumdadır.** Kendimce hiç zengin kesimin yardım konularındaki faaliyetlere reklam amaçlı olanların dışında örnek hiçbir numune yok gibidir. Sanki yardım etmek cebinde az parası olan, zar zor geçinen insanlar için var. Tabi ki yardım kuruluşlarının görünüşteki cazibeliği, insanları kendilerine çekiyor. Ancak bu çekmenin, bazen boyuna sarılmış gibi bir durumda olduğunu düşününce, boğduğu birçok insanı da görmezlikten gelemeyiz. Bir yeri kurtaranlar, başka bir yeri yıkarak bunu yapacaklarsa, bu yardım acaba aslında neye hizmet ediyor?, diye hiç düşündünüz mü? Zannımca şeytanın en tehlikeli tuzaklarından biri burada ortaya çıkmaktadır. O da **“iyilikle aldanma”** dan başka bir şey değildir.

Günümüzde yeni bir yardım şekli de **“yurt dışındaki insanlara yardım etmek”** şekline dönüştü. Bu kampanyalar nasıl başlatıldı diyebilirsiniz. Çünkü içerdeki yardımın bir şekilde ayrıntısı gözden kaçmayacaktır. Dış ülkelerdekiler ise Allah Teâlâ'ya ve vicdana emanet. Daha doğrusu bu türlü yardımın istismarını yapmak çok daha kolaydır. Tesadüfen reklamına rast geldiğim bir kuruluşun, kendi yapmadığı yardımı, kendi yardımı gibi gösteren hayır kuruluşu, sizce de ne kadar samimi olabilir ki? Bunu da utanmadan, etrafa reklam edişlerini görünce insan üzülmemektedir.

Memleketimizde, gerçek anlamda insanî yardıma muhtaç bir talebenin, asgari düzeyde ihtiyaçlarını dahi gidermeden, dışarıda yaşayan insanları düşünmek, samimilikten uzak bir bakışla içi boşaltmaktan başka bir şey değildir. Yani, para yardımı aldığımız yerin zayıflamasına rağmen, dışarıya gönderdiğimiz az bir yardımla, ne orayı kalkındırabiliriz nede içindeki insanlara faydalı olabiliriz. Uzak yerlerdeki davul sesi kulağa hoş gelir hesabı, aslında emperyalist emelleri olanlara, yardım etmekten başka bir şey yapılmıyor diyebiliriz. Onlar yıkamadıkları yerleri bu şekilde yıkıyorlar. Kuvvetin zayı edilmesi nasıl gerekiyorsa o şekilde her türlü amacı kullanıyorlar. Gerekirse bu hayır cihetinden olsun. Bu şekilde kurucularının kimler olduğunu dahi bilmediğimiz birçok yardım kuruluşları bu şekilde kanımız yıllarca emdiler de farkına varamadık.

Alvin Toffler¹ zengin olabilme şartlarını sayarken **“yardım kuruluşu ve derneği kurun”** demesi boşuna değildir.

Sonuç olarak toplu yardım kampanyaları, dernekler, vb kuruluşların devletin kontrolü altında olması

---

1 Alvin Toffler (doğumu 3 Ekim 1928), sayısal devrimi, iletişim devrimini, şirket devrimini ve teknolojik tekilliği tartışan çalışmalarıyla bilinen ABD'li yazar ve gelecektir. Fortune dergisinin eski bir editörü olarak önceki çalışmaları teknoloji ve (bilgi bombardımanı gibi) onun etkileri üzerineydi. Sonra toplumdaki değişimleri ve tepkileri incelemeye başladı. Daha sonraki çalışmalarının odağını 21. yüzyılda askeri donanımın artan gücü, silah ve teknolojinin yayılımı ve kapitalizm oluşturdu. Kendisi de yazar ve gelecektir olan Heidi Toffler ile evlidir. Los Angeles şehrinde yaşamaktadırlar. "Alvin Toffler"a ithaf edilen kitapları birlikte yazmaktadırlar. Yönetim danışmanlığı şirketi Accenture, Bill Gates ve Peter Drucker'dan sonra onu iş liderleri arasında üçüncü en etkili ses olarak nitelendirdi. Financial Times tarafından "dünyanın en ünlü gelecektisi" olarak da tanımlandı.

gerekmektedir. Eğer bu şekilde olmazsa, istismarlar artar gider. Denilebilir ki, bu şekilde alınan tedbirler zamanla sıkıntı doğurur ve insanlar yardım eli uzatmaktan tedirgin olurlar. Şunu unutmayalım ki **“her şey aslına dönermiş”** yani haramı helal, helali haram yolda tasarruf etmek mümkün değildir. Yapılması gerekenleri, acilen yapmadığımız müddetçe, Allah Teâlâ için, din ve insanlık adına daha çok aldatacaklardır. Kusura bakmayın, bu çemberden bu millet çok geçirilmiştir. Buna ilginç bir örneği K. Karabekir Paşa'dan verelim;

“Erzurum’da yakaladığımız Müslüman olmuş bir Rus casusunu temize çıkarmak için bir mahalle halkının karargâhına geldiği zaman hallerine bakıp hatıratıma şunu kaydetmiştim:

Ey Türkoğlu! Sen pek safsın, seni herkes aldattı. Erdim diyen, döndüm diyen çemberinden atlattı.” (Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2/717)

Millet, kendi dinamiklerini kurarken denge unsuru koymadan oluşuma başlanması mümkün değildir. Onun için devletimizin, bu yardım kuruluşları adı altında faaliyet gösteren dernekleri kontrol etmesi gerekmektedir. Toplanan yardımın, nereden ve nereye gittiği belli olmalıdır. Biri bir burs verirken, hem kazandığının hesabını, hem de verilen yardımın hak edeceklere dağıtılıp dağıtılmadığının hesabını da verebilmelidir. Muhtaç olan veya olmayanların tespitinde hangi kriterlerin esas alındığı hususunda belli olmayan başıboşluklar var ise, insanların alın terlerinin heder olması elbette ki kaçınılmazdır.

Neticede ferdi ya da şirketlerin yaptığı yardımlarda, insanlar özgürce hareket edebilmesinin önü açık tutulmalı, fakat teşekküllerin, bütün yapacakları yardımların, gerçektende o maç için yapıp yapılmadığı hakkında devletin ve ilgili kurumlarının kontrolü altında olması, istikbalimiz için önemli bir husustur.

İhramcızâde İsmail Hakkı

AHMED AMİŞ KADDESE'LLÂHÜ SIRRAH'ÜL AZİZ EFENDİNİN KIYMETLİ SÖZLERİNDEN BİR DEMET

“Dağı dağ, taşı taş gördükçe şeyhe muhtaçsın. Bu böyle olsun, şu şöyle olsun kurtuluncaya kadar, şeyhe muhtaçsın.”

“Ben, namazdan ziyade namaz kılını severim.”

“Marifet ehli, eşya ne üzere ise, hakikatiyle bilmiş ve görmüşlerdir.”

“İnsan surette muhtar, hakikatte mecburdur.”

“Bütün mevcudat Hakkın zuhurudur. İlâhî şuûnât zatî iradedir.”

“Allah, haddi zatında ‘ekber’dir.”

“Kalb safâsı, beden hafifliği iste.”

“Allah Teâlâ olmak kolaydır, ama Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem olmak güçtür.”

“Ağzımdan çıkan sözleri zamanla unuturum. Fakat ne söylersem hâdisât-i âlem öyle zuhûr eder.”

“Mütecelli vâhid, meclâ müteaddittir.” (Tecelli eden birdir, Ayna ve görünme yeri çoktur.)

“Ezelde hilkat yok, zuhur vardır.”

“Zahiren Kaderiyyûndan, bâtinen Cebriyyûndan ol.”

“Bizi sevenleri sevenler imanlarını kurtarır.”

“Bizim lafımız olduğu zaman sıkılıp kaçanlardan korkarız.”

“Birisinin yanında benim aleyhimde bulunursa beni müdafaa etme.”

“Ahmed (Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem adlarından biri) in Mim’i kalkarsa o vakit Ahad olur. Mim kalkar mı? Kalkarsa o vakit sen kalmazsın.”

“Göçmüşe rabîta olmaz.” (Tasarruftan düşmüş evliya için)

“Tevâcüd, vecd, vücûd.. Bundan ötesi söylenmez ki?”

“Şerîati tut, hakîkati yut.”

“Vahdet çeşnisi şimdi Kadirîlerle Halvetîlerde kalmıştır. Ötekilerde bir şey yoktur.”

Huzuruna gelen bir gence: ***“Hadi git, meyhanelerde, kerhanelerde gezmeye devam et!”*** dedi ve çevredekiler sordular: ***“Ama nasıl olur, Efendim?”*** Cevap verdi: ***“Bunun, ezeli takdirde işi o. Bari bunu emirle yapmış olsun.”***

Huzuruna gelen bir doktor, sohbet sırasında :

“Tuz, iki madenden mürekkeptir. Bu iki maden tek başlarına alındıklarında öldürücü birer zehir olurlar. Hâlbuki ikisi bir alınınca lezzet veren bir madde olurlar.” Bunu dinleyen Ahmet Âmiş kaddese’llâhü sırrah’ül azîz Efendi der ki;

“Allah Teâlâ ile Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem de aynen öyledir.”

Bir mıknaatısı bir demire tutarak: ***“Bakın nasıl çekiyor! Ben de istediğimi işte böyle çekerim. Siz öteden beriden adam getireceğim diye ne uğraşırsınız?”*** der.

Daha iyi hallere yükselmek isteyen bir müridine sözü: ***“Karıştırdığı helvaya şekerin ne zaman konulacağını, helvacı bilir.”***

Rızık ile ilgili olarak soru soran birine de; ***“En âlâ rızık, mânevî rızıktır. Dünyada eşini bulamaz, işini bilemezsen rahat edemezsin.”*** Demiştir.

“Vücuduna sözü geçmeyenin başkasına sözü geçmez.”

“Allah tecellisini tekrar etmez.”

“Esmâ-ı İlâhiye, Zât-ı İlâhiye’nin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhur eder. Onun hükmü bitince diğer bir isimle telebbüs eder.”

“Allah bu dünyada esma ile tecelli buyurur. Hangi esma ile zuhur ederse, diğerleri ona tâ’bi olur.”

“Biz bir binayı tamir ederken, kiremitlerini bile sallamayız.”

ALDATMAK GERÇEKTEN KÂRLI MIDIR?

İnsanlar, içlerindeki bencil arzuları tatmin edildiğinde mutlu olurlarken, aynı zamanda da uslu çocuklar haline dönüşürler. Bu sebeple, bütün dünyayı saran, tüketen insan modeli meydana gelmiştir. Biliyoruz ki, duygu ve isteklerimizi bir şekilde bastırıp kontrol edemezsek, çok tehlikeli sonuçlar doğuracaktır. Psikanaliz "bilinçdışı" dediğimiz zihnin gizli kalmış bölümünü keşfetmek için, birçok yöntem bulmaya çalışırken, beynimizin bilinçli bölümünden dahi bir şekilde haberimizin olamaması, insanın bilmece olmasına sebep olmaktadır.

İnsanlar, içlerindeki ilkel güçlerini açığa çıkarmakta sorun yaşamazken, bu güçleri nasıl durduracağını bilmekte, bir o kadar zor olduğu görülmektedir. İnsanların içinde gizli kalmış irrasyonel güçler, fikrî birçok unsuru etkilemektedir. Onun için sürekli birileri, insanları kontrol altında tutmak, sömürmek için bilinçaltı dediğimiz, irrasyonel duyguları, bilinçli duygularımızı etkilemekteki teknikleri, acımasızca kullanmaktadırlar. İstedikleri şeye ulaşabilmek için, her yolu kullanmak ve benimsemek, onlar için bir hoşgörü olmaktan da geri kalmaz. Çünkü sonuçta ondan bir kazançları vardır. Mesela televizyonda bir program seyrediyorsunuz... Konuşmanın tam ortasında bir konuya tam kendinizi vermişken bir **"Reklam"** patlıyor veya ekranda yanıp sönüyor. Gözümüzün muhteşem algısıyla fotoğrafı çekiliyor, sesi kulaklardan beyine ve kalbe ulaşır, benliğimize doğru hareketle, kısa sürede içinde bilinçdışına gidiyor. Burada hatırlamamız gereken bu işlerin ne kadarının etik olduğudur.

İşte **"Gizli İkna Ediciler"** de diyeceğimiz bu unsurların hedefi insanlar olup, onları birer kuklalara çevirmeleridir. İnsan hayatını, maddî ve mânevi boyutu ile beraber düşünecek olursak, **"gizli ve açık ikna ediciler"** ' i sorun olmaktan çıkarmak, yine insanların kendi ellerinde olacaktır. Allah Teâlâ, çok cömert olduğu için, murat edilen her şeyi yaratmakta asla cimrilik göstermez, böyle bir ihtimal dahi yoktur. Muhakkak şerrin cezasını dünyada yada ahirette verecektir. Fakat murat edilen fiillerin meydana gelmesinde zâtı asla acizlik göstermez. Bu nedenle insanların çoğu aldanırlar. **"Her yaptığımız oluyor, Allah Teâlâ bir şey demiyor, Allah Teâlâ bunun neresinde?"** gibi aldanacağı durumlar karşısında dahi maalesef bir tepki gösterememektedirler.

İnsanların maddî boyutundaki olan bu durumun manevî alanda da olacağını unutmamalıyız. Bu alışverişin manevî boyutu ise daha acıklıdır. Çünkü ruhun etkilenmesinin, geri dönüşümü çok daha zor olmaktadır. Bu nedenle, manevî boyuttaki duyguları harekete geçirenlerin, hedef olarak kabul ettiği mesut ve dindar bir hayatın oluşmasında, rastgele atışlar yapan kör avcı gibi olmamaları ve her işi önceden iyice hesap etmeleri gerektiğini, baştan kabul etmemizin daha iyi olacağını ifade edebiliriz.

"Bir kişi insanların dindar olmasını istiyor", diye düşünelim,

Temiz kalpli adayını ilk etapta, dini kimliğe uydurmaya çalışırken, çoğu zaman engelleri aşabilmek için, insanlara önerdiğiniz dinî unsurun tayininde, zamanlama ve olgunlaşma faktörünü unutursak, sonuçta onu kaybedeceğimizi bilmemiz gerekir. Bu ise kazanayım derken, değişik bir tüketilen olma durumunu açığa çıkarır. Bu sebeptendir ki birçok kişi, dini hayata yönelmiş iken, tepkileri oluşturan nedenlerden ötürü, bir daha dönmemesine tüketilmiş olarak eritilir ve kaybedilir.

Bilincin etkilerden kurtulmasını düşünmek yanlıştır. Fakat bilincin, yönlendirici ve ikna edicilerden korunmasını sağlamak amacıyla tedbir almanın ise çok zor olduğu görülmektedir. Gerçeklerin örtüştüğü paylaşımları korumak, yine insanları ve insanlığı sevmekten geçtiğini hiçbir zaman unutmamamız gerekir.

Her şey, tüketicilik kavramı altına girince, bir fakirleşme olacağı aklımıza hiç gelmemelidir. Maddiyatını bitiren zengin, yoksullaşınca ve dine güvenini insanlar kaybedince, ortaya çıkabilecek tek sonuç, nevrozlu bir kişiliğe bürünmek olduğu görülecektir. Sürekli harcama ve kazanç ilkesi ile düşünenler, baştan bireylerini kaybederek, milletlerin sonunu kıyamete hazırlamakta olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu sonuçla ise, dengesiz ve ulaşılmaz idealistliğin etkisini bugünden görmek mümkündür.

Hulasa, insanı bir marketçi zihniyeti ile sömürmek yerine, onun ömrünün mutlu kısmını uzatmaya çalışmak, devlet ve millet üzerine borçtur. Tüketen insanlardan oluşan toplumların, çöküşü mutlaka bir yerden başlayacaktır. İnsanların istemediği veya ihtiyacı olmadığı bir şeyi aldırarak, çok kolay şekilde cennete girme yollarını vaad edip, basit işlerle büyük sonuçlara gidilebileceğini umarak, Allah Teâlâ'nın rızasına kavuşma hayallerinin bedellerini, bir kısım insanlar öderlerken, suçlunun kim olduğunu bulmak ise çok güçtür.

Ayrıca Allah Teâlâ'nın dahi kullarını rabliği ile tüketmediği yani ibadetler ve istekler yumağına çevirmediği, yeri geldiği zaman tövbesini kabul ettiği insana, saygı duymayanların akıbetlerini insanlığın geçmişine bakınca çok daha iyi anlaşılır. Tüketilen insanlar aldatıldıkları için zalimlere karşı kendi elleri ile teslim oldukları için savunacak bir mazeretleri dahi yoktur. Onun için mazlum denilince akla gelenlerin içine tüketilen insanları başa koymak belki en doğru sonuçtur.

Allah Teâlâ'm insanları aldatanlardan mazlumların haklarını almanı niyaz ediyoruz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

ALLAH TEÂLÂ'NIN KUŞATMASI

Sonsuz güç ve kudret sahibi, mutlak hâkimi, mutlak efendisi, mutlak kudret sahibi olan Allah Teâlâ, her şeyi yoktan var etti. Allah Teâlâ'nın kendisinin tâbi olacağı hiçbir şart, kayıt veya belirleme de yoktur. Tersine bütün şart, kayıt ve belirlemeler, O'nun özgür iradesinin sonuçları olarak ta ortaya çıktı. O kâinatı istediği için, istediği anda ve istediği gibi yarattı. Başlangıçta değil, istediği her an tabiata müdahale etmektedir.

[Sözlükte, kuşatmak ve hâkim olmak manasından hareketle, bir şeyi her bakımdan tanıyıp bilmeye **ihata** denmiştir. Geleceği **ihata** etmek, henüz yaşanmamış zamanları ilmen kuşatıp bilmek demektir. Daha gelmemiş zamanlar, ileride var olacak gerçeklikleri yönüyle bilinir.

Peki, böyle bir bilgi insan zihni için mümkün müdür? İnsanlar, geleceğin nasıl yaşanacağını kesin bilgiler şeklinde öngörebilir mi?

Bilinen şu ki, normal şartlarda en çoğu geleceğe yönelik güçlü tahminlerde bulunmak ve gerçekçi hayaller kurmak dışında bu konuda insanın elinde bir şey yoktur.]¹

Şu anda bulunan varlığımızla düşüncede geçmişten geleceğe ulaşma çabamız, kesinlik bildirmeyen hükümler üretmekten öteye geçemez. Bir dakika ilerisinden bir yüzyıl sonrasına kadar bütün gelecek zamanlar, varlık realitemiz açısından henüz yaşanmamıştır. Hiçbir tahmin ve hayal mantıkta bilgi ifade etmediğinden ötürü, normal zihin yeteneğimizle gelecek zamanları bilmemiz mümkün olamaz.

Gelecek zamanlar bizim için henüz var olmadığı için, şimdiden müşahade edilmesi imkânsızdır. Gerçekte mevcut olmayan şeyler, duyuyla algılanamaz. Daha önce yaşanmış bir olay gibi daha sonra yaşanacak bir olaya da şimdiden şahit olmak yaratılışımız gereği mevcut olan engeller kalkmadan söz konusu değildir. Bu bakımdan, geleceğin bilgisi ancak düşüncede katiyet bildiren hükümler şeklinde olur. Varlığın sonrası şimdiden düşünülebilir olduğundan, varlık hakkında önceden hükmedilebilir. Ne var ki, zamanla yaşanacak şeyleri önceden düşünmek ve katî hükmetmek için zamana hâkim olmak gerekir. İrade ve güçle hâkim olunamayan şeyler hakkında düşüncede hüküm vermek, ancak tahmin değeridir. Eğer zamana gerçekten hükmümüz geçseydi, gelecek zamanı hükmen bilmek de imkân dâhilinde olabilirdi. Ancak insanın varlığa hâkimiyeti çok az olduğundan, zamana hükmü de pek zayıftır. Bu hâkimiyet yetersizliği sebebiyle tahmin ve hayalimiz daima muhtemel kalmaya mahkûmdur.

Geleceğin bilgisinin zaman hâkimiyetine bağlı olması uyarınca, geleceğe yönelik öngörülerin kesinlik derecesi, hâkimiyetin derecesine bağlanabilir. Yüksek bir hâkimiyet durumunda yürüttüğümüz öngörü, diğerinden daha kesin görünür. Örneğin masamızın üzerinde, algıladığı bir şeker tanecikğine doğru sabit hızla yürüyen bir karıncanın bir dakika sonra nerede bulunacağını öngörmek, havada serbest uçan bir serçenin bir gün sonra nerede olacağını tahmin etmekten daha kuvvetli bir hüküm niteliği belirtir. Çünkü serçenin hemen bütünüyle hükmümüzden çıkması yanında, önümüzdeki karıncaya bir ölçüde hâkim olduğumuz varsayılabilir. Karıncanın bir dakika sonra şeker tanecikğiyle meşgul olacağına hükmedebilir, bu düşüncüyü hayalimizde canlandırabiliriz. Fakat verilen bu hüküm bilgi değildir; çünkü hâkimiyetimizi engelleyecek ihtimallerin varlığı daima şüphe uyandırır. İrademizi aşan bir sebeple karıncanın yön değiştirmesi veya yürüyemez hale gelmesi mümkün olduğundan, bu kadar küçük bir varlık alanında ve bu denli kısa bir zaman diliminde bile öngörümüzün yanlışlarına ihtimali vardır. Demek ki gelecek zamanlar, bildirilmediği sürece insana meçhuldür. Geleceği bilmek, ancak ihtimalleri yok eden mutlak bir hâkimiyetle olabilir.

Bu açıklama üzerinden ihatayı (kuşatmayı) mukaddes manada tanımlayacak olursak, ilâhî **ihata**, Allah Teâlâ'nın gelecek zamanları mutlak ilmiyle kuşatması, henüz yaşanmamış gerçekleri önceden bilmesidir. Bütün gelecek, kesin bilgiler suretinde Allah Teâlâ'nın sonsuz ilminde yer alır; sonsuzlukta yaşanacak realiteler Allah Teâlâ'ya daima malumdur. Yaratan'ın gelecek zamanları bilmesi, mutlak ilmine ait bir şeydir.² **ihata ise**, Allah Teâlâ'nın varlık ve zamana mutlak hâkim olduğunu belirtir. Mukaddes ihatanın, geleceğe tamamen hükmeden mutlak rubûbiyetin ilmi olduğu da söylenebilir. Âlemlerin Rabbi'nin hükmünü engelleyecek bir sebep bulunmadığına göre, Cenâb-ı Hak değişmez hükümler şeklinde belirlediği zamanları katiyetle bilir. Yüksek **ihata** tecellîsi, kesin hükümler

¹ BAYMUR, Feriha, Genel Psikoloji, İstanbul 1973. s. 193.

² Şe'n: Bir şeyin hususiyetinin fiilî tezâhürâtı, neticesi ve eseri; iş, gerek, tavır, hal.

manasında geleceği belirleyip tâyin etmektir. Meydana çıkan sonsuz hükümler, zamanın görünümünü önceden vermiş olur.³

Yaratan'ın hükmü engellenemez, kayıt altına alınamaz.⁴ Tabiatın sınırsız yaratılışında görüldüğü üzere, müteâl⁵ irade yerel şartlardan bağımsız kaldığı gibi, nûranî kudretin yaratılmış mâhiyetlerce kısıtlanması da imkânsızdır. Muhalefet tanımayan bu serbestlik, Allah Teâlâ'nın her ne dilerse yapması, ne hüküm verirse olması anlamına gelir.⁶

Yaratan'ın her şeye hükmeden emri dışında âlemde bir şey meydana gelemez. Varlık tamamen O'nun elinde, olaylar O'nun hükmündedir.⁷

Müteâl iradenin beşerî iradeyi kayıt altında tutması, kulun tercihine vesayet ve vekâlet etmesi anlamındadır. **“Allah istemediği sürece siz isteyemezsiniz.”**⁸ beyanı bunu ifade eder. Bu manada, mukaddes irade mahlûk iradenin vekili ve son merciidir.⁹ Kul kendi kişiliği doğrultusunda bir şeye meyil gösterse, bu meyil mukayyet bir irade hükmü oluşturur; Allah Teâlâ kulun bu yönelişine ya izin verir, teyit eder veya engel olur, değiştirir. Bu, yerel iradenin nihaî düzeyde müteâl iradeye bağlanması demektir.

Yaratan, insanların kişiliklerini ilmen kuşatarak, herkesin karakterine bağlı meyil ve yönelişleri bilir; hükmünün merciyeti cihetiyle önceden tâyin eder. Burada açıklanmayan, kulda karakterin nasıl ortaya çıktığıdır ki, yaratılış hikmetinin gizli tuttuğu bu bilinmez mesele **“kaderin sırrı”** anlamında **sırru'l-kader** şeklinde adlandırılmıştır.

Allah'ın varlık âlemi üzerinde çeşitli manalarda tecelli eden mutlak hâkimiyeti, bütün varlıkların geleceğini Allah Teâlâ'nın hükmüne, dolayısıyla muhît ilmine bağlamaktadır. İrade ve kudretin hükmünden hariç olmayan bir şey, ilmin ihatasından da hariç değildir. Hâkimiyetin mutlaklığı, geleceğin müteâl hükümlerini ihtimal manasından uzak, kesin bilgiler mahiyetinde göstermektedir. Bizde tahminden öteye geçmeyen hükümler, müteâl hükme nispetle birer tâyindir.

Kur'ân-ı Kerîm'in geleceğe dair hâkimiyet ifadeleri, aynı zamanda ilmin ihatası manasına gelir. Tıpkı gelecekte yapılan gaybî ihbarların, aynı zamanda irade ve kudretin kesin hükmünü gösterdiği gibi. Cenâb-ı Hakk hükmüyle her şeyi kuşattığı anda ilmiyle de kuşatmış olur. Vahyin gelecek zamanlara ilişkin bildirdiği müteâl hükümleri, mukaddes ilmin **ihatası** manasında okumak mümkündür.

Kur'ân-ı Kerîm'in beyanına göre, gelecek zamanlar insan için bilinmez bir gayb âlemidir.¹⁰ Geleceğin gizli hükümleri Allah Teâlâ'nın elinde, istikbalin bütün bilgisi O'nun yanındadır.¹¹ İleride neler yaşanacağını Allah Teâlâ'dan başka kimse bilemez; kimsenin, yarın başına neler geleceğini ve sonunda nerede öleceğini bilmediği gibi.¹² Allah Teâlâ muhît ilmiyle, insanların haberdar olduğu veya olmadığı her şeyi bilir.¹³ İnsanların dünyada tek tek nasıl bir hayat süreceğinden, ömürlerini ne şekilde tamamlayacağından aynıyla haberdardır.¹⁴ Kıyametin nasıl meydana geleceği, mahşer gününde neler olacağı, hesaba çekilen kişilerin Allah Teâlâ'ya nasıl cevap vereceği, günahkâr kişilerin birbirlerine neler söyleyeceği, nihayet kimin cennete gireceği ve kimlerin azaba maruz kalacağı dahi Yaratan'ın malumudur.¹⁵ Hatta cehennemde azap çekenlerin arasında yaşanacak münakaşalar, dile getirecekleri pişmanlıklar, cennet ehlinin kavuşacağı saadetler, yaşayacakları yerler, birbirlerine hitabın nezih cümleleri ve ebedî nimetler, hepsi ilâhî ilmin ihatasına nazaran ayrıntısıyla bildirilmektedir.¹⁶

³ Gazzâlî, Me âricü l-kuds fi medârici ma 'rifeti 'n-nefs, 1988, s. 165.

⁴ En'âm,57; Yûsuf,40; Sebe, 22; el-Furkan, 13.

⁵ Müteâl: Âlî, büyük

⁶ Bakara,165; Ra'd, 41; Ahzâb, 38; Talâk, 3

⁷ Âl-i İmrân,154; Mâide,1; Hûd,56; Ra'd,31; Yâsîn, 83.

⁸ İnsân, 30; Tekvîr,29

⁹ En'âm, 102; Hûd, 12; Zümer, 62

¹⁰ Meryem,78; ,Tûr,41; Necm,35; Kalem, 47.

¹¹ En'âm,58; Yûnus, 20; Hûd, 123; Nahl,77.

¹² Âl-i İmrân,179; En'âm, 59; Neml,65; Lokman, 34.

¹³ Bakara,255; En'âm,73; Tâhâ,110; Enbiyâ, 28.

¹⁴ Muhammed, 19

¹⁵ İbrahim,44; Nahl, 86; Meryem, 70; Tâhâ, 104; Lokman, 43; Sebe, 32; Nebe, 40; Mesed, 3

¹⁶ Bakara, 167; İbrahim, 21; İnsân, 5-22; Nebe,31 -36.

Vahyin bu gibi gayb haberlerinden başka, nüzul zamanında bildirilip sonradan aynıyla gerçekleşmiş tarihî ihbarları da vardır. Kur'ân-ı Kerim'in indiği dönem açısından yakın bir geleceği aydınlatan bu gaybî ihbarlar, bildirildiği üzere tahakkuk etmiş olmakla, ilâhî ihatanın aynen yaşanmış malumatına örnektir. Bu örnekler, bir zaman Nuh aleyhisselâma artık kavminden kimsenin iman etmeyeceği vahyedildikten sonra, gerçekten büyük tufana kadar kimsenin imana girmemesiyle müteâil ihbarın aynen vuku bulmasına benzer.¹⁷ Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem vahyedilen yakın gayb haberleri, kendi hayatında aynen yaşanarak tarihe geçmiş olaylar durumundadır. Örneğin Mekke müşriklerinden Ebû Leheb'in iman etmeyip küfür üzere ahirete göçeceği, vahyin ilk yıllarında önceden bildirilmişti.¹⁸ Bu kişi, hicretin ikinci yılında kendi evinde inançsız ve perişan bir halde öldü.

Varlık âlemi üzerinde böyle sınırsız bir hükümle tecellî eden ilâhî ihatanın, müteâil hükmün itlakınca sonsuz olduğu anlaşılır. Mukaddes **ihata** mutlak bir şeydir. Gelecek zamanlar, müteâil hükmün sınırsız tâyini cihetiyle daima malum ve mukadder olur ki, vahyin mutlak geleceğe yönelik kesin beyanları bu itibarladır. İhatanın sonsuzluğunu, mutlak ilmin, sonsuz hükümler eşliğinde geleceğin sınırsız realitelerini kuşatması şeklinde düşünmeliyiz. İhatanın sınırsızlığı, hükmün sınırsızlığına eşdeğer; ihatanın tecellî sahası da müteâil hükmün kuşattığı varlık sahasına denktir.

Hükmün kuşattığı varlık sahası, müteâil iradenin yönelişine bağlıdır. İrade hangi keyfiyette hükmediyorsa, ilmin ihatası da o keyfiyette tecellî edecektir. **ihata** tecellîsinin, iradeye ait hüküm tecellîsi nisbetinde gerçekleştiği düşünülür.

Kur'ân-ı Kerim, Yaratan'ın nezdindeki yüce kader dîvanına **İmâm-ı Mübîn** adını vermiştir.¹⁹ Bu yüce kitabın, hikmet dîvanı olan **Ümmül-kitab'a** istinad ettiği ve ona dâhil olduğu söylenmişti. Buna göre kader hükümleri hikmet hükümlerine, **İmâm-ı Mübîn** de **Ümmül-kitab'a** bağlıdır.²⁰ Evveliyette hikmetin tesbit edilmesini kaderin tesbiti izlediği kadarıyla, iki mukaddes dîvanın mutlak bir münasebet üzere birbiri ardınca yazıldığı düşünülebilir. Allah Resulü'nün bildirdiğine göre, yüce hikmet ve kader kitapları, yaratılıştan çağlar önce **Kalem** ismindeki bir meleğe yazdırılmıştır. Kur'ân-ı Kerim, Allah'ın âlemdeki her şeyi önceden tek tek belirleyip kaydettiğini anlatmaktadır. Evvelî ihatayı ifade eden bu ilk kader kaydında, her şeyin mutlak bir tafsil üzere değil, nispeten mücmel yazılmış olduğu söylenebilir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, yaratılış zamanları boyunca mufassal yazılan diğer bir kader dîvanından bahseder. Bu itibarla **İmâm-ı Mübîn**, müteâil kaderin icmal mertebesini belirtmektedir.

Yaratılış zamanlarının sonsuz ayrıntılı **ihata** tecellîlerini temsil eden mufassal kader dîvanı, vahyin beyanında **Kitâb-ı Mübîn** ismiyle anılır.²¹ Evvelî kader kitabı **İmâm-ı Mübîn** nasıl yüce hikmet dîvanı **Ümmül-kitab'a** bağlı ve onun bir devamı ise, **Kitab-ı Mübîn** de onlara bağlı ve dâhil bir **kitabete** sayılır. Kıyamet gününe kadar daimî surette gerçekleşecek olan bu ikinci yazım, kaderin tafsil mertebesini belirtmektedir. Buna göre, evvelî dîvanda nisbeten mücmel kaydedilen her şey, yaratılış boyunca sonsuz ayrıntılarda yeniden yazılmakta, mutlak bir **ihata** üzere istinsah edilmektedir. Kur'ân-ı Kerim, görevli meleklerin gerçekleştirdiği bu daimî istinsahın, **Kadir** gecesiyle özel bir münasebeti olduğuna işaret eder.²² Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem miraçta duyduğunu söylediği kudsî kalem seslerinin de aynı müteâil **kitabete** ait olması muhtemeldir.²³ Kur'ân-ı Kerim, varlık âleminde yaşanan her şeyin, henüz var edilmeden önce mübîn bir kitapta yer aldığını bildirmektedir.²⁴

Evvelî ve daimî ihatanın böyle birbirine bağlı mukaddes yazımlarla temsil edilmesine mukabil, kıyamet ötesini kuşatan **ihata** tecellîlerinin **kitabete** geçmemesi, kader dîvanlarının ağırlıklı olarak ahiret öncesine ilişkin manalar ifade ettiğini gösterir. Bu manaların en geniş, mutlak rubûbiyetin

¹⁷ Hûd,36; Nûh, 25.

¹⁸ Mesed, 1-3

¹⁹ Yâsîn, 12.

²⁰ Zuhruf, 4

²¹ En'âm, 59; Yûnus, 61; Hûd, 6.

²² Duhân, 4

²³ Müslim, "İmân", 263

²⁴ En'âm, 59; Yûnus, 61; Neml,75; Sebe, 3

temsil edilmesi olsa gerektir. Kader hakikatte bir rubûbiyet tecellîsi olduğundan, kader dîvanları da rubûbiyetin yüksek bir keyfiyette temsili için düzenlenmiştir. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerim, kaderin yazılmasının hikmetini, insanlara mutlak rubûbiyet altında yaşadıklarını göstermek ve böylece Yaratan'a teslim olmalarını anlatmak şeklinde açıklar. Aynı doğrultuda, her insanın hususî kaderinin manen boynuna asıldığı bildirilmektedir.²⁵ Alın yazısı da denen bu özel **kitab**et tecellîsi, her ferдин hayatına hâkim olan rubûbiyeti temsil eder. Allah Resulü, bu hususî yazımın, insana anne karnında ruhun üflenışine bağılı olarak gerçekleştiğini belirtmektedir.^{26,27}

Allah Teâlâ'nın önbilgisinin zaman içerisindeki ihatası ile anlamakta düşünceimizde O'nun tarafına meyledip noksanlık makamında kendimizi görmek uygun olacaktır. Yaratılışında kendisine danışılmayan bir varlığın sebebi olan yaratıcının iradesini sorgulamakta açmazların olacağını düşünmesi gerekmektedir. Allah Teâlâ'nın sonsuz kudreti karşısında insana verilmiş kısmî özgürlük kapısını kırmadan düşüncelerimizde bir sorgulayıcı değil, sorgulanan mahkûmun çilesi ile hareket etmek uygundur.²⁸ Çünkü Allah Teâlâ'da bulunan sonsuz bilginin²⁹ ve tecellinin kısacık akılla ölçülmesi bir yerde abesle iştigaldir. Hakikatte bizim uğraşımız O'nun rahmet penceresinden yaratılış hikmetlerini düşünmektir. Düşünme emri de Allah Teâlâ'nın ayrı bir emridir.

---

²⁵ İsrâ,13

²⁶ Buhârî, "Kader", 1; Müslim, "Kader", 1,2

²⁷ (KURT, 2002), s. 127-138

²⁸ *(Âdem ile eşi) "Rabbimiz! Kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz" dediler.* (A'raf, 23)

²⁹ *"De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi."* (Kehf, 109)

KAYNAKÇA

KURT Erkan Kur'an-ı Kerim'e Göre Allah'ın İlmi [Kitap]. - İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Kelâm Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 111101 , 2002 .

Tarih: 01 Nisan 2010

Konu: Le Monde muhabiri Türkiye Analizi

LE MONDE TÜRKİYE MUHABİRİ GUILLAUME PERRIER'DEN "TÜRKİYE ANALİZİ!"

[Türkiye, son ve büyük bir hesaplaşmaya doğru gidiyor. Bu ülke korkulduğu gibi, ırka ya da dine dayalı bir bölünme yaşamadı. Daha korkunç ve daha temel bir bölünmeye gidiyor. Cumhuriyet boyunca süren "**kültürel bölünme**". Bu artık iyice keskinleşti.

Şimdi bir yanda, ayakkabılarını sokak kapısı önünde çıkaran, kadınları başı örtülü, erkekleri sokağa pijamayla da çıkabilen, erkek çocukları kahveye giden, kız çocukları tam bir baskı altında yaşayan, türkü ile arabesk arası bir müzikten hoşlanan, futbol izleyen, belki de hiç kitap okumamış, hiç dans etmemiş, hiç kari koca birlikte yemeğe gitmemiş, hiç tiyatro seyretmemiş, iyi eğitim alamamış, dini inançları kuvvetli, kalabalık, bir kitle var.

Diğer yanda ise kız lisesi-Kolej yelpazesinde eğitim görmüş, en azından bir düğün salonunda ya da kolej partisinde dans etmiş, sinemaya giden, çok fazla olmasa da kitap okuyan, müzik zevki pop şarkılarla, klasik müzik arasında dolaşan, evi nispeten daha zevkli döşenmiş, kızlarının flörtüne göz yuman, Kadınları modern görünümlü, Şarabın kalitesinden pek anlamasa da, kadın erkek bir arada içki içebilen, gazetelere bakan, magazin haberlerini izleyen, kendini birinci gruba kıyasla çok gelişmiş hissedenden, entelektüel düzeyi çok yüksek olmasa da, Batı standartlarına yakın bir grup var. Bu iki grubun yaşam tarzı birbirinden kopuk.

Onları, Batı'daki sınıflar arasında ortak zevk alanları yaratan, müzik, resim, heykel tiyatro ve sanat gibi, birleştirici kültürel zeminler yok. Hayatları, zevkleri, inanışları birbirinden çok farklı.

Hatta birbirine düşmanca.

Birinci grup Cumhuriyet boyunca horlanmış, aşağılanmış, itilip kakılmış. Simdi bu grup siyasal olarak örgütlendi. Kalabalıklar. Ve her seçimi kazanacak siyasi bir güçleri var artık.

İkinci grup ise azınlıkta. Ve artık bir daha seçim kazanma ihtimalleri yok. Bu noktada da tarihi bir paradoks ortaya çıkıyor.

Daha Batılı olan "**ikinci grup**", Batı'nın siyasi değerlerini kabul ederse, bir daha asla iktidarı ele geçiremeyeceğini bildiği için, git gide Batı'ya ve Batı'nın demokratik değerlerine düşman oluyor.

Yaşam tarzı olarak Batı'ya düşman olan birinci kesim ise, iktidarı ancak Batı'nın kriterlerini kabul ederek ele geçirebileceğini bildiği için, Batı'yla ilişkileri geliştirmek ve demokrasiyi kabullenmek istiyor.

Bu kültürel parçalanmada "**ordu**" önemli bir role sahip. Eğer, birinci grubu desteklerse ve batı'nın demokrasisi burada kabul görürse, ordu da iktidarını kaybedecek.

Aslında birinci grubun çocuklarından oluşan ordu, kendi iktidarını sürdürebilmek için, kendisine benzemeyen ikinci grupla işbirliği yapıyor. Bir anlamda kendi köklerine ihanet ediyor. Bu iki grup, siyasi iktidar için son kez çarpışmak üzere hareketlenmiş gözüküyorlar. Birinci grup ekonomik olarak da güçlü artık, Anadolu'da üretim yapıyor, malını dış dünyaya satıyor. Para kazanıyor. Siyasi örgütünü destekliyor. İkinci grup ise parasal olarak da kuvvetli değil artık. Mevcut iktidarın da baskısıyla giderek ekonomik kazançlarını kaybediyor. Dış dünyayla iş yapan, dışarıdan borçlanan büyük burjuvazi, Türkiye'nin ancak demokrasiyle normalleşebileceğine inanan entelektüel kesim, devletin yapısının değişmesi ve dünyayla bütünleşmesi gerektiğini düşünen bir grup bürokrat, birinci grubun destekçileri.

Yargı, ordu, bürokrasinin önemli bir kısmı, ikinci grubun arkasında. Ve bu ikinci grup,

siyasetle demokrasiyle, iktidarı elinde tutmasının mümkün olmadığını kavradığından, şimdi siyaset ve demokrasi dışında bir çözümün peşinde.

Cumhurbaşkanı seçimi; kavganın keskinliğini ve iki tarafın niyetlerini açıkça ortaya koydu.

Ordu destekli ikinci grup artık seçim de istemiyor. Ve darbe söylentileri gittikçe artıyor. Cuntalardan söz ediliyor. Peki, darbe olursa ne olur?

Yaşam tarzı Batı'ya daha yakın olan ikinci grup, orduyla birlikte iktidara gelir ve Batı'nın desteğini kaybeder. Avrupa buna kesinlikle karşı çıkar. Amerika her zamanki pragmatizmiyle, Kuzey Irak ve Ortadoğu politikalarını, desteklemesi karşılığında darbeyi kabullenebilir aslında. Ama Amerika'nın önünde de ciddi bir engel var. **"Demokrasi getireceğim"** diye Irak'ı işgal eden bir ülke, dünyaya ve kendi kamuoyuna Türkiye'deki **"darbeyi"** niye desteklediğini açıklayamaz. Ve Irak faciasından sonra ikinci bir **"zorlamayı"** gerçekleştirecek gücü yok. İstese de istemese de darbeye karşı çıkacak. Silahını ve parasını Batı'dan alan bir ordu ve ülke, Batı'dan koptuğunda ne yapacak? Sanırım uzun zamandır bunu düşünüyorlar ve korkarım bunun cevabını buldular. Türkiye'de darbe olursa! Dünya, tarihte bugüne kadar hiç gerçekleşmemiş, yeni bir oluşumla karşılaşacak. **Türkiye, olası bir darbeden sonra, Rusya ve İranla ortaklık kurmak isteyecek.** Silahı, enerjiyi ve parayı bu iki ülkeden alacak. Rusya'yla İran'ın elindeki doğal gaz, petrol ve nükleer güç, Türkiye'yi ayakta tutmaya yeter. Ama Rusya-Türkiye- İran Bloku. Dünyanın bütün dengelerini değiştirir. Ortadoğu'nun kontrolünü tümüyle ele geçirir. Avrupa'yı küçük kıtasına hapseder. Kafkasları, Afganistan'ı, Pakistan 'ı kendi gücüne katar. Müslüman dünyayla yakın bir ilişki kurar. Petrol kaynaklarına egemen olur.

Çin'le işbirliği yapabilir. Bu gelişme, Avrupa, Amerika ve biraz da Japonya'dan oluşan "Batı"nın, dünyadaki etkinliğini inanılmaz bir biçimde azaltır. Yeni blok asker, enerji ve para açısından çok güçlenir. Böylece, Türkiye'deki çatlama dünyada büyük bir çatlamaya yol açar. Eğer Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa, sanırım, bu çatlamadan çıkar. **"Asla böyle bir şey olmaz"** diyebilirsiniz. Niye olmayacağına dair elinizde çok kuvvetli veriler varsa, söyleyin. Ama ya olursa... Ki. Bana çok mümkün geliyor. O zaman ne yapacaksınız? Bugün Türkiye'de kamplaşan ve bölünen insanların da... Türkiye'yi Avrupa dışına itmeye çalışan, Eski bir imparatorluk olmanın bir yanıyla; çok görkemli, bir yanıyla; çok zayıf mirasına sahip olan bir ülkeye küstahça davranan, işbirliği yerine "başöğretmenlik" yapmaya kalkan Avrupa'nın da...Türkiye politikasında "ikili" oynayıp, kurnazlık ettiğini sanan Amerika'nın da...Bu senaryoyu bir düşünmesini isterim doğrusu. Türkiye'de yaklaştığı görülen kanlı bir çatışmanın, bütün dünyayı yakması sandığınız kadar uzak bir ihtimal değil.

Hiç unutmayın ki ilk dünya savaşı tek bir tabancanın patlamasıyla başlamıştı.]

Buraya kadar okuduğumuz analizin ilk bölümü, kısmî olarak doğru olabilir ama ikinci bölümü ise olmayacak bir safsatadan bahsetmektedir. Yani **"Türkiye, olası bir darbeden sonra, Rusya ve İran'la ortaklık kurmak isteyecek."** Sonucunun olması hiçbir zaman düşünülemez!

İran, tarih boyunca İslam dünyasında hep ayrı bir baş çekmiştir. Mezhebiyle, duruşuyla, hep ayrı konumda ve ayrı bir karakteri vardır. Onlar Perslerin devamı olmayı her zaman sürdürmüşler ve bu halden kendilerini kurtaramamışlardır. Çünkü Persler, dünya üzerinde imparatorluk kurmuş medeniyetlerden biridir. Bu özelliklerini de çabuk kaybetmelerini de düşünmek aptallık olur.

"Rusya ile olan ortaklık olur" sözü ise, bunun asla mümkün olmayacağına dair hem tarih hem de keşfi bilgiler mevcuttur. Buna en güzel örnek, komünizmin çatırdayıp nihayetinde çöküşüdür. Çünkü Rusların temel düşüncelerinde zulüm vardır. Akıttıkları masum insan kanları, hep onları boğmuştur. Kurtuluş savaşında dahi, bize önemli

yardımları olan Ruslarla hiçbir zaman kader bağımızın olmaması yine kaderin bir gereği olmuştur. Allah Teâlâ bu birlikteliği hiçbir zaman gerçekleştirmeyecektir.

Bahsettiğimiz hususlardan dolayı Türkiye, bu iki yerle hiçbir zaman blok olamayacağı kesindir. Bu sebeptendir ki Türkiye'nin batıya açılımı, sadece bugünün bazında olan bir şey olmadığı herkesçe malumdur. Her yeni kurulan Türk devleti, şartlar gereği biraz batıya yöneliktir. Bunu hepimizin bilmemiz gerekir.

Gelecek yüzyıllar da olması muhtemel görülen savaşlarda, Ortadoğu'nun merkez alınması, din savaşlarından ötürüdür. Bu savaşların çıkış sebebi, Hristiyanlar ile Musevilerin birbirleri ile olan düşmanlıkları ve dolayısıyla müslümanların buna bir şekilde dâhil olmalarıdır. Mesela gelecekte çıkacak olan Hatay savaşı, görülecektir ki, Hristiyan ve Musevi savaşıdır. Filistin'deki durumda bilindiği üzere, İngilizlerin yıllar önce stratejik amaçlı attıkları tohumların neticesidir. Osmanlıdan ayrılan bu topraklar üzerinde, Yahudi İnancının istismar edilerek, yani vaat edilmiş topraklar projesi ile kaynayan kazana çevirmeleridir. Çünkü nerede bir huzursuzluk baş gösterirse, orayı yönetmek daha kolaydır. Bu her zaman ki uygulanan bir durumdur. İngilizler de, bunu sürekli yapmaktadırlar.

Bahsedilen analize tekrar göz attığımızda, Türkiye'de iki guruptan bahsedilmesi görünüşte doğru gibi gözükse de gerçek de oldukça yanlış bir tespittir. Var olan içtimai farklılığı, düşmanca göstermek çok büyük bir hatadır. Çünkü bu şekilde bir durum asla yoktur. Son dönemde ise bu daha iyi anlaşılmaktadır. Analizi yapanın, bazı şeyleri olduğundan daha fazla büyüterek huzursuzluk ilkesini canlandırmak amacıyla olduğu bariz bir şekilde ortadadır. Bir şeyin farkında olunması, hastalığın teşhisini ve tedavisini daha çok kolaylaştırır. Bu analizde ise bize hastanın, ölümünden haber veriliyor. Buda art niyetli oluştan başka bir şey değildir. Bunu nereden anladınız dersiniz;

Şeytan insana vesvese verirken, onun hatalı olduğu durumdan vesvese vermez. Yani doğru şeylerinden vesvese verir. Bu şeytanî ilkedir. Türkiye parçalanmış da birbirine düşman guruplar varmış da, ordu şöyle böyle imişte ..... bunlar sadece içtimai aklın karışarak bulanması için yapılan komplo teorileridir.

Bu teoriyi atan için niçin bu varsayımları üretiyor diye sorarsanız, zannımca gördüğü çok önemli bir şey vardır o da, Türkiye ileri gidiyor, nasıl engel olabilirizden başka bir şey değildir...

Sonuç olarak bir şey söyleyebiliriz, bizim batıyla dost olmamız mümkündür. Fakat ne İran, ne de Rusya ile olacak bir bloğumuzun olma ihtimali yok denecek kadar azdır. Tarihte bunun en güzel delilidir.

Kıyamet, batıdan güneş doğmadan kopmayacaktır. Bizim derdimiz İslam'ın güneşini batıdan doğdurmaktır. Doğuyu ise, ancak batıdan sonra bulmak kaderimizdir. Bu, doğu kültüründen ilişkileri tamamen kesmek demek değildir. Bu, bizim kendimize güvenip, yine kendimizden ve dinimizden aldığımız güçle hareket etmektir. Bizi bizden, benliğimizden koparacak bütün engellere karşı, daima daha tedbirli ve uyanık olmamız gerekmektedir. Buna bir örnek verecek olarak Şeyh Şerâfeddin¹ kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin bir hatırasını nakletmek uygundur.

---

¹ ZEYNEL ABİDİN ŞERAFEDDİN DAĞISTANÎ kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Hicrî 1292 - Miladî 1875 * Hicrî 1355 - Miladî 1936

Şerâfeddin Zeynel Abidin Dağıstanî, Hicrî 1292 - Miladî 1875 yılı, Zilkade ayının üçüncü Pazartesi gecesi Dağıstan'ın Temirhan-Şura vilayeti, Gunip kazasının Kikuni köyünde, dünyaya geldi. Babası Abdurraşid Efendi, annesi Emine Sara Hatundur. Anne ve babasının her ikisinin de kabirleri, Yalova Güneyköy'deki kabristandadır. Yalova ilinin Reşadiye (bugünkü Güneyköy) köyünde Hicrî 1355 - Miladî 1936 yılı Cemaziyel evvel ayının yirmiyedinci pazar günü, köyünde (hicri takvime göre) altmış üç yaşında iken vefat etmiştir. Son yüzyılın en seçkin tasavvuf büyüklerinden olan Şerâfeddin Zeynel Abidin Dağıstanî, "Ebu'l-Fukara" lakabı ile de anılır.

“Yunan Harbi sırasında, memleketin harb hali ve harbin sonu, İslamiyet’in durumu sohbet konusuydu. Şeyh Efendi’ye:

- Müslümanların ve memleketin sonu ne olacak, hazret? diye sordum. Şeyh Şerafeddin Hz. bana, Hz. Ali kerremallâhü vecheden bir kıssa anlattı ve buyurdu ki:

- Bir gün, Hz. Ali Kerremallâhü veche Hazretleri’ne kendisi ile birlikte muharebe edenlerden biri bu muharebe esnasında,

“Böyle fitne içinde bu işin sonu ne olacak?” diye sormuş. O da:

“Din kıyamete kadar bakidir.” dedikten sonra bir müddet başını önüne eğmiş, öylece kalmış. Etrafindakiler uyudu zannetmişler. Neden sonra Hz. Ali kerremallâhü veche başını kaldırıp

“Niğme’l-Etrak, Niğme’l-Etrak” yani **“Din Türkler elinde kalacak, Türkler ile yücelecek ve kıyamete kadar baki kalacak”**, demiş.

Bununla Şeyh Şerafeddin kaddese’llâhü sırrahu’l azîz İstiklâl Harbin sonunun galibiyetimizle sona ereceğini müjdelemiş oluyordu.” (Ali Usta’nın Hatıraları kitabından)

Sonuç olarak, bu türden analizlere kanıp, yanlış hareketlere düşmekten, Allah Teâlâ’ya sığınmalıyız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

ANLAŞILMA MESELESİ

Günlük hayatımızda kendisinin **anlaşılamayışından** yakınan birçok insan tipine rastlamamız mümkündür. **“Anlaşılamama”** kavramını, başkaları hakkında ise **“anlaşılamadı”** olarak yine kullanmaktayız.

Anlaşılamamak gerçekten bir sıkıntı ve aynı zamanda derttir. Ancak bu konuda ortamın koyduğu engellerden çok, bazı şeylerin o şekilde cereyan etmesi için, sanki üzerimizdeki "ilâhî iradenin" müdahalesi mi var? sorusunu da aklımıza ister istemez getirmektedir. İnsanların birçok ortak paydası olduğu halde, anlayıştaki bu sıkıntının gerçekteki asıl yüzünü aralamakta aynı zamanda bir o kadar zordur. Çünkü yanlış anlamaların, anlayışlarını kabul ettiğimiz değerlerdeki hakikati öğrenecek kadar da maalesef hiç birimiz cesur değiliz. Belki insanların arzu ettiği gibi anlaşılması mümkün olsaydı, sonuç da acaba ne olurdu diye bu konuda hiç düşünen yoktur.

Anlaşılma kavramı kriterlerinde ki sonsuz paradokslar, bu meselenin hakiki cephesini de kilitleyince, mutlak manada anlaşmanın olamayacağı böylece ortaya çıkmış olmaktadır. Bu nedenle bütün bunları düşündüğümüzde hatırıma geliyor ki, **anlamak, anlamamak ve anlaşılmak, anlaşılammamak** aslında hepsi kaderin parçalarıdır. Kader ise çözümü yapılamamış, üzerine gidilememiş ayrı bir muammadır. Dibi görünmeyen denizde yüzmenin, kârlı bir iş olmadığını düşününce, sadece **kendimizin kendimizi anlamasından başka çıkar yolumuz bulunmamaktadır**. Ne yazık ki, insanlar kendilerini dahi anlayamıyorlar. Bazen bu o kadar ileri gider ki, iyilik adına aslında kötü olduğumuz iyiliklerimiz vardır. Kötü hep kötü, iyi hep iyi midir ? pek anlaşılamaz olmuştur. Bu ise dünya gerçeğidir.

Anlaşılma meselesindeki açmazları görebilme işaretini, hiçbir zaman tam anlamıyla bulamayacağımız çok açık ve net olduğunu söyleyebiliriz. O zaman iyi nedir, kötü nedir? sorusunun cevabını bulmak zor olur. Bunun cevabı, sadece beşer olarak bize görünen kısmıdır. Şeytanın varlığı ile olan durumda bunu hatırlatır. Şeytan kötüdür, olmaması gerekirdi. Ancak daha sonra düşünüldüğünde, lüzumsuz olsaydı Allah Teâlâ şeytanı yaratmazdı, deriz.

Buradan bizim anlayacağımız, insanın tarafını seçerken verilmiş iradesini önemsemesidir. Belki iradenin yönelimi, sonuçta anlama ve anlaşılma meselesinde, kötü şeyin olmasına sebep olurken, niyetin gizli perdesindeki asıl hakikat Allah Teâlâ'nın kabul ettiği şey olacaktır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bu nedenle **“ameller niyetlere göredir”** buyurması ile karşısındakinin ne şekilde anlaması önemli olmayıp, kişinin durumu ve hareketi ele alınacaktır. Yoksa karşı tarafın, birçok şeyi anlamasında sonu gelmez problemleri vardır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

AVATAR FİLMİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

İleri teknoloji; nanoteknoloji, bilişim, robotlar, yapay akıl vb. hayatın tüm alanlarına girerek insanüstü bir hayata geçilmesidir. Daha ileri seviyede hemen hemen tüm konularda yüksek düzeyde yapay akıl içeren bilgisayarların karar vermesi ile insanların bağımsızlığı ve kendi kendilerine karar alma mekanizmalarını kaybetmesidir de denilebilir.

[Her zaman, **“Değişmeyen tek şey değişimdir”** denilmiştir. İnsanların gözden kaçırdıkları sorun, değişecek şeylerin sadece nesneler olmaması gerekliliğidir. Bizlerin de, aynı şekilde değişime açık olmamız gerekmektedir. Asıl sorun, değişimin hızının sabit olmamasıdır. Değişim artık hızlanmakta ve teknolojik gelişmeler yatay olarak değil, dikey olarak hareket etmektedir.

Teknoloji ve onun kaynağını oluşturan bilim, doğrudan bir üretici güç haline gelmiştir ve bu, çağımızın ayırt edici, özelliğidir. Fakat teknolojinin hızlı seyri ve değişimi, sorunlar meydana getirmektedir. Ülkelerin politikaları da, bu değişime paralel olarak bilim veya teknoloji politikaları haline gelmiş ve bu politikalar bütünüyle maneviyattan uzaklaşarak, ekonomiye ve içtimâî hayata ilişkin kavramlarla örülmeye başlanmıştır.

Teknolojinin ilerlemesine misal olarak nanoteknolojiyi ele alalım. Bu teknoloji ile gelecek, geçmişteki hayallere kavuşulacağı anlatılmaktadır. Yani bugün bilmediğimiz başka teknolojilerde insanlar tarafından bulunacak ve insanlık akıl almaz sınırlara erişecek, demektedir.

Maddenin atomik katmanda işlenebilme ihtimalini ilk kez dile getiren Richard Feynman, nanoteknoloji için şunları söylemiştir:

“Nanoteknoloji, öyle zannediyorum ki, kaçınılmaz bir gelişme olacaktır”. Kaçınılmaz olsa da, nanoteknolojinin mevcut düzeni kökten değiştirecek doğasını önceden tahmin edilebilmekteyiz. Bu şekilde teknolojiideki gelişmelerin tarihine bakıldığında, belirli aralıklarla tarih sahnesine çıkan bazı teknolojilerin neredeyse bütün ekonomik ve içtimâî faaliyet alanlarında inanılmaz değişikliklere yol açtıkları görmek kaderimiz olacaktır.]¹

Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Süleyman aleyhisselâmın yanında bulunan kişi hakkında gelen ayet teknolojin ulaşacağı seviyeyi haber vermektedir.

“(Süleyman dedi ki:) Rabbim, beni bağışla ve benden sonra hiç kimseye nasip olmayan bir mülk bana armağan et. Şüphesiz Sen, karşılıksız armağan edensin.”²

Bu ayette haber verilen Hz. Süleyman aleyhisselâmın duasına Allah Teâlâ, icabet etmiş ve onu kendi katından çok büyük nimetlerle ve üstün ilimlerle desteklemiş, ona hiç kimsenin ulaşamayacağı bir mülk, görkemli bir saltanat, eşi ve benzeri bulunmayan bir hâkimiyet vermiştir. Hz. Süleyman aleyhisselâmın hayatından bazı bölümlerin aktarıldığı ayetlerde bu zenginlikten, güç ve iktidardan, sahip olduğu ilimleri kullanış şeklinden pek çok detay verilir.

Allah Teâlâ Hz. Süleyman aleyhisselâma kuşların konuşma dilini öğretmiş ve bu üstün ilim sayesinde ordusunda kuşlardan oluşan bir bölük kurmasını sağlamıştır. Hz. Süleyman aleyhisselâm bu vesileyle kuşlarla bağlantı kurmuş, onlara dilediği şekilde hükmedebilmiştir.

... **“Ey insanlar, bize kuşların konuşma-dili öğretildi ve bize herşeyden (bol bir nimet) verildi. Gerçekten bu, apaçık bir üstünlüktür.”**³

Hakikatte bu ayet, ahir zamanda benzeri kullanılacak olan üstün bir teknolojinin varlığına dikkat çekiliyor da olabilir. Bu kıssada geçen kuşlarla, bildiğimiz kuşlara değil, bugün kullanılmakta olan pilotsuz uçaklara da işaret ediliyor olabilir.

Hz. Süleyman aleyhisselâmın cinler ve şeytanlar üzerinde büyük bir hâkimiyeti olduğu bilinmektedir.

“... Onun eli altında Rabbinin izniyle iş gören bir kısım cinler vardı...”⁴

“... Onun için denizde dalgıçlık yapan ve bundan başka iş(ler) de gören şeytanlardan kimseleri de (emrine verdik)...”⁵

¹ (TANYOLAÇ, 2007), s. 93-98

² Sad, 35

³ Neml, 16

⁴ Sebe, 12

⁵ Enbiya, 82

Yine Allah Teâlâ, rüzgârı, Hz. Süleyman aleyhisselâmın emrine vermiş ve çeşitli işlerinde bir araç olarak kullanmasına imkân sağlamıştır. Bu ifadeyle Hz. Süleyman aleyhisselâm döneminde ve aynı şekilde ahir zamanda rüzgâr enerjisinin, teknolojide kullanılacağına;

“Süleyman için de, fırtına biçiminde esen rüzgâra (boyun eğdirdik) ki, kendi emriyle, içinde bereketler kıldığımız yere akıp giderdi. Biz her şeyi bilenleriz.” 6

Hz. Süleyman aleyhisselâmın emrine "fırtına biçimindeki rüzgârın" verildiğinin belirtilmesiyle, ahir zamanda gelişecek yüksek uçak teknolojisine;

“Süleyman için de, sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay (mesafe) olan rüzgâra (boyun eğdirdik)...” 7

Ayette yer alan "... sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay (mesafe) olan rüzgâra (boyun eğdirdik)..." ifadesi ile Hz. Süleyman aleyhisselâmın çeşitli bölgeler arasında hızlı bir şekilde hareket ettiğine dikkat çekiliyor olabilir.

Hz. Süleyman emrindeki şeytan ve cinleri kullanarak erimiş bakırdan hem dekorasyon, hem de kullanım amaçlı geniş çanaklar, kazanlar ve heykeller yaptırmıştır. Nitekim bu çanak, kazan ve heykellerden ayetlerde söz edilmektedir.⁸

Sebe Melikesinin tahtının getirilmesi de ışınlama teknolojinin habercisidir.

“Kitabın bilgisine sahip olan biri: “Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm” dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşivermiş görünce: “Bu, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilsin ki Rabbim müstağnidir, kerem sahibidir” dedi. 9

Burada asıl bahsedeceğimiz konu Allah Teâlâ Hz. Süleyman aleyhisselâmı İsrailoğullarına bir uyarıcı ve korkutucu olarak göndermiştir. Bugünde teknolojide Yahudilerin ileri gitmesi de ayrı bu ayetlerin işaretidir. Bu nedenle teknolojide Yahudi egemenliği hiçbir zaman geçilemeyecek olması da insanlığın acı bir kaderidir.

“(Süleyman dedi ki:) Rabbim, beni bağışla ve benden sonra hiç kimseye nasib olmayan bir mülkü bana armağan et. Şüphesiz Sen, karşılıksız armağan edensin.” 10

Yahudilerin sonsuz hırsları ile arayışları halen devam etmektedir. Hz. Süleyman aleyhisselâm ile günümüz teknolojisinden daha ileri bir seviye ile anlatılması İsrailoğullarındaki bu ilerleyişin işareti olacaktır. Bu nedenle İsrail Mescid-i Aksa ve çevresindeki kazılar yapması bu ilerlemiş teknolojinin kalıntılarına bilgilerine ulaşmak istemesinden başka bir şey değildir.

Bugün Kudüs'te ağlama duvarı ve Mescid-i Aksa'yı çevirerek, arkeolojik kazı yaptıklarını söyleyen İsrail, kazının niçin, mescidin altına yöneldiği sorusunu açıklayamamaktadır. Bugünkü Mescidi Aksa'nın yerinde daha önce, Süleyman Heykeli diğer adıyla Siyon Mabedi adını verdikleri bir mabedin bulunduğunu ve bu mabeden bugün geriye kalan tek şeyin Ağlama Duvarı adını verdikleri duvar olduğunu ileri sürmektedirler. Bu yüzden Yahudiler Mescidi Aksa'nın mevcut şeklini yıkarak daha önce yerinde bulunduğunu ileri sürdükleri Siyon Mabedi'ni (Matrix Filmi, Zion'u hatırlayınız) inşa etmeyi amaçlamaktadırlar diye düşünülürse de asıl hedefin bulmak istedikleri ileri teknolojinin sırları ile insanlığa hükmetmektir.

İrk olarak hırslı olan Yahudilerin bu işlere girişmesi de yapıları ve kişilikleri açısından yapması olağan işlerdir. Ancak Allah Teâlâ onların dünyaya hükmetme istekleriyle teknolojideki gayretlerini insanlığa hizmete çevirmesi de cilde-i rahmanisidir. Kadın çocuğu için doğum sancılarını katlanırken sonuçta neslinin devamını düşünür. Toprak kazma ve kürekle hırpalanmasından dolayı üzülmez. İçine atılacak her tohum ancak kazma ve küreğin darbeleri ile ürün verme kabiliyetini bulur. Her sıkıntı bir rahatlatmanın habercisidir.

⁶ Enbiya, 81

⁷ Sebe, 12

⁸ Sebe, 13

⁹ Neml, 40

¹⁰ Sad, 35

Avatar Filmi’de bahsettiğimiz konu ile ilgili olarak uygarlığın ve teknolojinin insan topluluklarına, maddi güç ve zenginlik için yaşattığı acıları ve geleceği anlatan bir filmidir. Ancak uygarlığın her şey olmadığı, az gelişmiş olmak ve insanların güçlü dinleri ile de mutlu olup başarıya ulaşabileceklerini, gururlu teknolojiyi mağlup edebileceklerini görüyoruz.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“De ki: Hak geldi; bâtil yıkılıp gitti. Zaten bâtil yıkılmaya mahkûmdur.” 11

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹¹ İsra; 81

Kaynakça

TANYOLAÇ Bahadır Nanoteknolojiye Ülkesel Stratejik Yaklaşım Nasıl Olmalıdır? [Kitap]. - Gebze : Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 210694, 2007 .

BİRDE TESLİM OLDUM DİYORSUN!

“Sâlik başlangıçta inancını tam teslimiyetle bir pîre teslim edip her emrine itaat ve hizmet ve ihtimam ile çalışırsa yolu Hakk’a gider. Lâkin otuz, kırk günde pîrim himmetiyle irşâd olurum deyip azm ile zikri ve fikir ile çalışır ve gönlü acele ile Hakk’tan tecellî-i cemâl ümit eder. Lâkin istediği gibi, nefsin muradı hâsıl olmayıp zamanla zikr ve fikrini terk eder, sonra şeyhine gücenip birkaç gün bu hâle sabır edemeyip şeyhin mahremlerine ve hadimlerine şeyhten şikâyet ettikte, o - azîze onun şikâyetinden haber verdiklerinde tebessüm edip cevap vermez. Sonra bir zaman geçtikten sonra şeyhinden yüz döndürüp ahbablarına, akrabasına ve akranına söyler ki,

“Bizim şeyhimizi ben tasarruf sahibi bir mürşid-i kâmil zannederdim. Lâkin zannım gibi değil imiş. Bende bu ilim, fazilet ve ciddi çalışma, amel ve kabiliyet var iken, beni terbiye edip insân-ı kâmil edemedi.

Şimdi bildim ve anladım ki, onlar dahi benim gibi âciz ve zayıf imiş. Boş yere zahmet verip gönlümüze ağırlık verdiler” dedikte, onun küstahlığına nazar etmeyip yine onun islâhına hüsn-i teveccüh olurlar. Bu esnada o mürit, şeyhi ziyaretine vardıkta, onun bu makama uğradığını bildiğinden dolayı lutf ile muamele edip nasihat ile rıza makamına delil olup Hakk yoluna rağbet ettirip ve bazı hizmet teklif edip onu imtihan eder. Ama o sâlik kulağına girmeyip nasihati kabul etmez ve hizmetini görüp rızasında bulunmaz. Huzurunda ve arkasından küstahlık edip şeyhe itiraz ve atma tutma yapıp aklî deliller ve naklî ile -azîzi töhmet altında bırakmaya çalışır. O, onun hâlini ilhâm-ı rabbaniyle bildikte, Hakk’ın izni ile onun terbiyesinden fariğ olup gönlünden çıkarıp nefret eder. O sâlik meclisten gidip evvelki fitne ve fesadına koşarak nefsinin tâbi olup gider.¹

Hasan Sezâî kaddese’llâhü sırrahu’l azîzin Mektubât-ında buyurdu ki;

“Saadet sahibi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in ortaya çıkışında, Ashâb-ı Kiram Hazretleri radiyallahü anhüm birlikleri tam ve noksansız idi. Ama nübüvvet kemâl buldukça hepsinde kalplere kabiliyetler geldi. Birbirine rekabet lâzım geldi. Aralarında neler neler oldu. Siyer kitaplarında bunlar yazılıdır. Okuyanlar durumu bilirler. Üç ve belki de dörtte biri aynî mümin. Diğerleri münafıklığa düştüler. Benzetme olmasın da, bizim de bugünkü hâlimiz böyle. Her gün fukara (dervişler) arasında uydurma, düzme ve yalan sözler zuhur etmektedir ki, işiten hayrette kalır. Hâlâ içimde gizli olan, tekkede olanların hepsini def edip, dışarıdan görevle bir imam ve müezzin tedarik ederek ve avam şeklinde bir hizmetkâr bulmak. Hakkı arayanlar da, rüyası ve derdi olduğunda gelsin; haberini alsın; gitsin. Başka çaresini bulamadım.

Kime gönül bağlıyayım?”²

“Ne hâldir bilinmez. **Zamane müridleri kendi hâllerini ve gayretlerini bilmeyip, mürid iken mürşid gibi davranırlar, batınî ve mânevî zevkimiz yok derler.**

Subhânallah!

Hastasın; hastalık sıfatı, illele meydana gelir. Hastalık olmasa, hasta olma hâli nasıl belirirdi?

Behey deli!

Akıllıyım dersin, mürşidin işlerine tarizde, itirazlarda bulunursun. Ya Hazret-i Allah Teâlâ’dan utanıp, evliyâullahtan hayâ etmez misin?

Halife-i zatî, işinde kimseye bağlı değildir. Doğru yanlış sorulmaz. O’nun işi zâtını ilgilendirir. Soru ve cevap kendisinden kendinedir. Çünkü mürîd oldun. İhtiyarî ölüm tahsil et. Bu suretle nefsini bilip, sıddık sıfatıyla nitelenmiş ol. Yoksa mecâzî hayatta ne yola çıkarsın;

Behey gafil! Adın Ahmed, Mehmed; Mustafa diye onurlanırsın. İşin ise, gafil işi. Utanmaz mısın? Gaflet sahiplerinin yanında ne söylersin? Onlar hayrı şerri

¹ — Aşçı İbrahim Dede, *Aşçı Dede’nin Hatıraları*, hzl. Mustafa KOÇ-Eyüb TANRIVERDİ, İstanbul, 2006, c. II, s.667

² — YARAR, Cezair, *Mektubât-ı Hasan Sezâî*, İstanbul, 2001. s.92, 48. mektup

bilmezler, ihtiyarî ölüm (Ölmeden evvel ölünüz hadis-i şerifine işaret ediyor.) sahibi olup, bu mecâzî varlıktan kurtulup, gafletten uyanmamışlardır. Uykuda konuşan, sayıklar. Onun sözüne itibar olunur mu? Uyanık (kalıp gözü açık) olanlar, saçma sapan sözler söyleyenlere gülerler. Uyanıklık kılığına bürünmüşsün. Hakikâten uyanık olanlara merhamet etmez misin? Bu halini ârif-i billah olanlar görüp:

“Taş atan bizden, attıran bizden değil” demişler.”³

---

³ — YARAR, Cezair, a.g.e,s.90, 47. mektup

BİZ NİÇİN İLİMDE GERİ KALİYORUZ?

İlimde geri kalmanın sebepleri halk değil alim geçinen kimselerdir. Halk denilen avam tabakası ne verilirse muhakkak onu kabul temeye hazırdır. Halk bir şekilde bazı şeylere kavuşamamıştır. Fakat bir konuda ihtisas yapmış kişi ise işin inceliğine vakıf olduğundan istediği şekilde karşı tarafı yönlendirebilir. Çok zaman kişiler der ki **“biz ilim konusunda geri kaldık”**. Bunu diyenler yine ilim ehli olan kişilerdir. Çünkü halk neyin gerisinde kaldığını nereden bilecek ki? Elinde mihengi olmayanın taklidi aşabilen sözü olabilir mi?

Bu konuyu biraz açalım.

YÖK’ün idaresinde olan **TEZ TARAMA** sitesi vardır. Bir kere olsun izinli tezlerini gördünüz mü? Ben sürekli bir konuda yazı yazacak olsam öncelikle fedakâr devletimin bu sitesine bakmadan edemem. Niçin mi dersiniz?

Çünkü bir konuda yapılmış en küçük araştırma en azından yüzlerce kitabın karıştırılması ile oluşmaktadır. İşin garip tarafı burada başlamaktadır. İzinli tezlerin büyük çoğunluğu veya hepsi denecek şekildeki kısmı **YÜKSEK LİSANS TEZİ**dir. Doktoralardan okunmaya izin vermiş olanlar %2’yi bile geçmiyor. Hani derler ya **“insanımız cahil, kitap okumuyor”** bence kitaplar okutturulmuyor denilse daha revadır. Bazı doktora yapmış olanlara soruyorum **niye insanlarımızı, devlet imkânlarıyla hazırladığınız ve yaparken maaş aldığınız tezinizi paylaşmaktan çekiniyorsunuz veya imtina ediyorsunuz. Zaten bu tezin oluşmasında devlet size imkanları sunmadı mı, millete borcunuz yok mu?**

Cevap çoğu zaman cevap susmak oldu.

-Geçenlerde Murat Bardakçı Beyefendi bir televizyon programında kendi kitabının bir tez şeklinde intihalinden bahsedince anladım ki, birileri üretmediği fikir ve araştırmayı kendilerine mal edince foyalarının çıkmasından korkuyorlar. Aslında niye korkuluyor ki, kaynağını gösterip bir şahsiyeti kendinden önce bu işi başarmış veya bulmuş demek insanı aptal yerine mi koyar?

- Bir ilim ehli için vatanını ve milletini sevmek milletini düşünmek yerine ikinci plana atmak gizli bir sadakatsizliğin işareti midir?

-Tezleri kitap olarak basılan kişilere yayın evlerinin telif haklarında bu türlü verilmiş izinleri ticari kaygıyla iptal ettirmeleri midir?

-Ünvan almış kişilerin birileri tarafından alacağı eleştirilere tahammül güçlerinin olmaması mıdır?

Bu düşüncelere çok şey ilave edebilirsiniz.

Bence devletimizin imkânları ile yapılmış araştırmaların ve tezlerin milletimizle paylaşmak bütün eğitim camiamızın boynunun borcudur. Bugüne kadar yapılmış bu araştırmalarda yetimin hakkı olduğunu düşünerek kaygılardan uzaklaşıp milletin hakkını millete ödemek için önce ilim ehline düşer. Zannediyorum ki yarın kıyamet gününde Allah Teâlâ milletin bu hakkını talep edecektir. Çünkü cahil bırakılmış bir millette en büyük vebal ilim ehline düşer. Her şeyin zekâtı vardır. İlimin zekâtı ise paylaşmaktır. Eğer bunu başaramazsak yarın uygar devletler arasında bizim olmamız mümkün değildir. Ayrıca eğer bir âlim insanlar arasında anılmak istiyorsa onun eserlerini halka ulaşmasında fedakar olmasından başka çaresi yoktur. Halk garip ve biçare görünür. Fakat değer verdiğine yıllarca

sahip çıkar. Halka mal olmuş kişileri yıllar yok edemez. Bu kişilerin tek özelliği vardır. O da nefislerine milletini tercih etmeleridir.

İhramcızade İsmail Hakkı

BU İNSAN NEYİ İSTİYOR?

*Dermân arardım derdime derdim bana dermân imiş,
Bürhân sorardım aslıma aslım bana bürhân imiş.
Sağ u solum gözler idim dost yüzünü görsem deyü,
Ben taşrada arar idim ol cân içinde cân imiş.
Öyle sanırdım ayriyem dost gayrıdır ben gayriyem,
Benden görüp işiteni bildim ki ol cânân imiş.
Savm u sâlât u hac ile sanma biter zâhid işin,
İnsân-ı Kâmil olmaya lâzım olan irfân imiş
Kande gelir yolun senin ya kande varır menzilin,
Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvân imiş.
Mürşid gerektir bildire Hakk'ı sana Hakk'al-yakîn,
Mürşidi olmayanların bildikleri gümân imiş.
Her mürşide dil verme kim yolun sarpa uğratır,
Mürşidi Kâmil olanın gâyet yolu âsân imiş
Anla hemen bir söz durur yokuş değildir düz durur,
Âlem kamû bir yüz dürür gören anı hayrân imiş.
İşit Niyâzî'nin sözün bir nesne örtmez Hakk yüzün,
Hakk'dan ayân bir nesne yok gözsüzlere pinhân imiş*

Niyâzî-i Mısri kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Hayatta birçok dileklerimiz mevcut olmakla birlikte yine bütün gayretimiz bunların gerçekleşmesi içindir. İsteklerimizin sevgiyle başlayan bu arayışı, çok az kimse neticelendirebilmektedir. İç dünyamız sonsuz boşluklarla delik deşik olurken, karamsarlık bütün benliğimizi sarmaktadır.

Cemil Meriç'in **"Her aydınlığı yangın sanıp söndürmeğe koşan zavallı insanlarım: Karanlığa öyle alışmışsınız ki yıldızlar bile rahatsız ediyor sizi!"** özlü sözünde olduğu gibi; düşüncelerimizden ve hareketlerimizden hayallerimiz bir ışık gibi sızarken, toplumda var olabilmenin zorluğuyla yıpranan ve bunalanlarımız vardır.

Bu durum bazen Allah Teâlâ'ya dahi uzanabilen bir süreçle, topyekûn bir küskünlük oluşturarak inançları sarsmakta ve kuvvetli olan tüm duygularımızı parçalayarak bizleri kendi gerçekliğimizden uzaklaştırmaktadır.

Hedefe vararak durulmanın tek çaresi hayatımızın çalkantılı geçmesi midir? Fakat aslında tüm bunlar bizim yazılı olan kaderimizden başka bir şey de değildir.

İlim sahibi olmanın bir had safhasının bulunmayışı gibi kişinin mal varlığının çokluğu da yine dünyayı tümüyle kucaklamasını sağlayamaz.

Sahip olmanın bir sınırı olmadığına göre bu sonsuz isteklerin çaresi nedir?

Gelgitler içinde sapıtmak bir çaremidir?

Eğer çare ise daha çok istemenin dizginlenemeyen vahşi atları neden meraya salınıyor?

Acaba insanın asıl amacı sonsuzu bilmek midir?

İnsanlar öğrenmek, bulmak ya da kavuşmak isteseler de ne garip tecellidir ki ulaşılan hiçbir şey, tüm eylemlerinin tetikleyicisi olan boşlukları dolduramaz. Birçok sanat dalında bu durumun farklı şekillerde ifadelerini görmek mümkündür. Aşağıdaki şarkı sözü yine en basit şekliyle bu durumu ifade etmektedir:

Hiç aç susuz yaşamadım ki

Hiç parasız pulsuz kalmadım ki

Hiç aşksız sevgisiz olmadım ki

Neden neye kime bu özlem

Peki, o zaman insanın aradığı nedir?

Tüm bu sorular Dostoyevski'nin bir kahramanının sorusunu getiriyor aklı; ***“Dünyaya gönderiliş sebebim varlığımın bir hiçten ibaret olduğunu anlamam için midir?”*** Yine aynı kahraman; ***“İnsan hedefe varmayı değil, hedefe giden yolları sever”*** demektedir.

İşte bu noktada insanın, kendisini asıl olan gerçekliğe yükseltecek uyarıcılara ihtiyacı baş göstermektedir. Bedenindeki duygular büyük fırtınaların dalgaları ile çarpışırken insanın bunu görebilmesi ya da fark edebilmesi çok zordur. Bu nedenle insan bilmek ve bilinmek için, eserler üretmeye başlar. Sarsılmış benliği onu yiyip bitirirken kendine yön veremez ve yerinde duramaz hale gelmiştir. Duygu ve düşünceleri ruhunun derinliklerinden aklın ekranına sızarken artık o bir kurtarıcı aramaktadır. Bu noktada yine kendine ve kendinde var olan ışığa yönelecektir. Bu ışık onun düşünceleri, fiilleri ve eserleri olacak, kaybolmuş benliğini bulmak için çektiği acılar bir nebze de olsa son bulacaktır. Artık eserleri onun aynası olmuştur.¹ Bir şairin aşağıdaki şiirinde belirttiği gibi:

BOZGUN

***Bir kez daha denedim yalnızlığımı,
İçimin kopmayan ipinde sallandım,
Ürküttüm bulut kuşlarını gökyüzünün,
Sonsuzun çizgisiyle sınırlandım;
Bir gün çaresizlik içinde kalmışken
Hiçlik ordularımı çoğalttım kendimden,
Geçtim ölüm bataklığını hıncımla kurutarak,
Köprüler kurdum umutsuzluğumun putrellerinden.
Ben zamanı müthiş gücümle durdurarak
Kurdum sessizliğin duran saatlerini,
Bir gün her yanımdan kuşatılmışken
Bir kez daha denedim kendime tutunmayı;
Öyle genişlettim ki denizlerimi
Ben koydum yerli yerine adalarımı
Ve öğrendim kıyısız, limansız yaşamayı.***

Sedat Umran

Sonuç olarak diyebiliriz ki; insanın, dağların taşımaktan kaçındığı emaneti yüklenmek için istekli olması, ***“nefahtü”***² remzinden aldığı güçle ilâhî mertebelerin sonuna kavuşmak ihtiyakı açıklanamazdı.

¹ [Sigmund Freud'un psikanaliz teorisi sanatçının kişiliğini ve sanat eseri arasında ilişki kurarken bilinçaltıyla ilgili olarak eserindeki kişilerin psikolojisini, bilinçaltı dünyasına yakınlaştırmaktadır. Freud, sanatçının kişiliğine bakarak eseri hakkında bazı çıkarımlara varır. Moran onun kuramını şöyle özetlemektedir.

“ İnsanların bir takım istekleri ve etkileri vardır fakat toplum içinde yaşadıklarından dış gerçekliğe uymak zorunluluğu duyar ve bu isteklerini serbestçe tatmin etmez, aksine bunları bastırmaya, örtmeye bakarlar. Fakat ister cinsel alanda ister başka bir alanda olsun bu isteklerden vazgeçmek çok zordur. Bundan ötürü insan gerçek hayatta kavuşamadığı bu zevkleri hayal kurma yoluyla elde etmeye çalışır. Böylece gerçeklik ilkesinin sözünü geçiremediği bir hayal dünyasında insan en gizli arzularını tatmin eder. Çoğunlukla cinsel ya da kendini başarılı, kuvvetli ve yüksek görmekle ilgili isteklerdir. Bu hayal kurma eğilimi aşırı kaçır, normal sınırlarını aşarsa ruh hastalığı için ortam hazırlanmış demektir. Freud'un sanat kuramında bu hayal kurma eylemi ile sanatçının yakın ilişkisi vardır. Sanatçıda bir ruh hastasına yakın sayılır. Oda gerçek dünyada tatmin edemediği isteklerle doludur” [AKTÜCCAR Oylum, T.C. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *“İsa Portrelerinin İncelenmesi”* Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s.6

² Allah Teâlâ, *“nefesü'r-Rahman”* olarak bilinen ve kâinatın varlığını sürekli muhafaza eden ***“ilâhî nefes alma”*** vasıtasıyla mahlûkatı yaratır. Âleme hakikati cihetinden, rahmanın nefesi olması cihetinden bakıldığında o, ancak

Çünkü dünyanın insanı doyuracak kapasitesi olmadığı gibi aradığını bulamayanın çekeceği ızdırıp gerçekten çok zordur. İsteklerimiz iç dünyamızı parçalayan birer mihrak olduğu gibi hepsine kavuşmakta mümkün değildir. Bir yerden sonra durulamayan insanın ölmesi iyilik gibidir. Binlercemiz bu yanılsamalar girdabında boğulmaktayız. İnsan her kavuşmadan sonra sıkıntıya düşer ve her bitiş onun yeniden bir arayışa düşeceğini habercisidir. İnsanın doğası gereği bu hep böyle sürüp gidecektir. Bu nedenle Allah Teâlâ insanın durağan olamayacağını şu şekilde izah etmektedir.

“Onlar inanmışlar, kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşmuştur. Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur.”³

Asıl olan, iç dünyamızdaki bu karmaşanın nasıl çözülebileceği meselesidir. Görünen o ki, Allah Teâlâ'nın yardımından başka bu noktada bir çözüm de mümkün değildir.

“Seni şaşırmış bulup, doğru yola erdirmemi mi?”⁴

İhramcızâde İsmail Hakkı

Allah Teâlâ'dır denilir, diğer taraftan âleme bu ilâhî nefeste şekillenmiş suretler olması cihetinden bakıldığında ise o, mahlûkattır denilir.

³ Râd, 28

⁴ Duha, 4

BU İNSAN NEYİ İSTİYOR?

*Dermân arardım derdime derdim bana dermân imiş,
Bürhân sorardım aslıma aslım bana Bürhân imiş.
Sağ u solum gözler idim dost yüzünü görsem deyü,
Ben taşrada arar idim ol cân içinde cân imiş.
Öyle sanırdım ayriyem dost gayrıdır ben gayriyem,
Benden görüp işiteni bildim ki ol cânân imiş.
Savm u sâlât u hac ile sanma biter zâhid işin,
İnsân-ı Kâmil olmaya lâzım olan irfân imiş
Kande gelir yolun senin ya kande varır menzilin,
Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvân imiş.
Mürşid gerektir bildire Hakk'ı sana Hakk'al-yakîn,
Mürşidi olmayanların bildikleri gümân imiş.
Her mürşide dil verme kim yolun sarpa uğratır,
Mürşidi Kâmil olanın gâyet yolu âsân imiş
Anla hemen bir söz durur yokuş değildir düz durur,
Âlem kamû bir yüz dürür gören anı hayrân imiş.
İşit Niyâzî'nin sözün bir nesne örtmez Hakk yüzün,
Hakk'dan ayân bir nesne yok gözsüzlere pinhân imiş*

Niyâzî-i Mısri kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Hayatta birçok dileklerimiz mevcut olmakla birlikte yine bütün gayretimiz bunların gerçekleşmesi içindir. İsteklerimizin sevgiyle başlayan bu arayışı, çok az kimse neticelendirebilmektedir. İç dünyamız sonsuz boşluklarla delik deşik olurken, karamsarlık bütün benliğimizi sarmaktadır.

Cemil Meriç'in **"Her aydınlığı yangın sanıp söndürmeğe koşan zavallı insanlarım: Karanlığa öyle alışmışsınız ki yıldızlar bile rahatsız ediyor sizi!"** özlü sözünde olduğu gibi; düşüncelerimizden ve hareketlerimizden hayallerimiz bir ışık gibi sızarken, toplumda var olabilmenin zorluğuyla yıpranan ve bunalanlarımız vardır.

Bu durum bazen Allah Teâlâ'ya dahi uzanabilen bir süreçle, topyekûn bir küskünlük oluşturarak inançları sarsmakta ve kuvvetli olan tüm duygularımızı parçalayarak bizleri kendi gerçekliğimizden uzaklaştırmaktadır.

Hedefe vararak durulmanın tek çaresi hayatımızın çalkantılı geçmesi midir? Fakat aslında tüm bunlar bizim yazılı olan kaderimizden başka bir şey de değildir.

İlim sahibi olmanın bir had safhasının bulunmayışı gibi kişinin mal varlığının çokluğu da yine dünyayı tümüyle kucaklamasını sağlayamaz.

Sahip olmanın bir sınırı olmadığına göre bu sonsuz isteklerin çaresi nedir?

Gelgitler içinde sapıtmak bir çaremidir?

Eğer çare ise daha çok istemenin dizginlenemeyen vahşi atları neden meraya salınıyor?

Acaba insanın asıl amacı sonsuzu bilmek midir?

İnsanlar öğrenmek, bulmak ya da kavuşmak isteseler de ne garip tecellidir ki ulaşılan hiçbir şey, tüm eylemlerinin tetikleyicisi olan boşlukları dolduramaz. Birçok sanat dalında bu durumun farklı şekillerde ifadelerini görmek mümkündür. Aşağıdaki şarkı sözü yine en basit şekliyle bu durumu ifade etmektedir:

Hiç aç susuz yaşamadım ki

Hiç parasız pulsuz kalmadım ki

Hiç aşksız sevgisiz olmadım ki

Neden neye kime bu özlem

Peki, o zaman insanın aradığı nedir?

Tüm bu sorular Dostoyevski'nin bir kahramanının sorusunu getiriyor aklı; ***“Dünyaya gönderiliş sebebim varlığımın bir hiçten ibaret olduğunu anlamam için midir?”*** Yine aynı kahraman; ***“İnsan hedefe varmayı değil, hedefe giden yolları sever”*** demektedir.

İşte bu noktada insanın, kendisini asıl olan gerçekliğe yükseltecek uyarıcılara ihtiyacı baş göstermektedir. Bedenindeki duygular büyük fırtınaların dalgaları ile çarpışırken insanın bunu görebilmesi ya da fark edebilmesi çok zordur. Bu nedenle insan bilmek ve bilinmek için, eserler üretmeye başlar. Sarsılmış benliği onu yiyip bitirirken kendine yön veremez ve yerinde duramaz hale gelmiştir. Duygu ve düşünceleri ruhunun derinliklerinden aklın ekranına sızarken artık o bir kurtarıcı aramaktadır. Bu noktada yine kendine ve kendinde var olan ışığa yönelecektir. Bu ışık onun düşünceleri, fiilleri ve eserleri olacak, kaybolmuş benliğini bulmak için çektiği acılar bir nebze de olsa son bulacaktır. Artık eserleri onun aynası olmuştur.¹ Bir şairin aşağıdaki şiirinde belirttiği gibi:

BOZGUN

***Bir kez daha denedim yalnızlığımı,
İçimin kopmayan ipinde sallandım,
Ürküttüm bulut kuşlarını gökyüzünün,
Sonsuzun çizgisiyle sınırlandım;
Bir gün çaresizlik içinde kalmışken
Hiçlik ordularımı çoğalttım kendimden,
Geçtim ölüm bataklığını hıncımla kurutarak,
Köprüler kurdum umutsuzluğumun putrellerinden.
Ben zamanı müthiş gücümle durdurarak
Kurdum sessizliğin duran saatlerini,
Bir gün her yanımdan kuşatılmışken
Bir kez daha denedim kendime tutunmayı;
Öyle genişlettim ki denizlerimi
Ben koydum yerli yerine adalarımı
Ve öğrendim kıyısız, limansız yaşamayı.***

Sedat Umran

Sonuç olarak diyebiliriz ki; insanın, dağların taşımaktan kaçındığı emaneti yüklenmek için istekli olması, ***“nefahtü”***² remzinden aldığı güçle ilâhî mertebelerin sonuna kavuşmak ihtiyakı açıklanamazdı.

¹ [Sigmund Freud'un psikanaliz teorisi sanatçının kişiliğini ve sanat eseri arasında ilişki kurarken bilinçaltıyla ilgili olarak eserindeki kişilerin psikolojisini, bilinçaltı dünyasına yakınlaştırmaktadır. Freud, sanatçının kişiliğine bakarak eseri hakkında bazı çıkarımlara varır. Moran onun kuramını şöyle özetlemektedir.

“ İnsanların bir takım istekleri ve etkileri vardır fakat toplum içinde yaşadıklarından dış gerçekliğe uymak zorunluluğu duyar ve bu isteklerini serbestçe tatmin etmez, aksine bunları bastırmaya, örtmeye bakarlar. Fakat ister cinsel alanda ister başka bir alanda olsun bu isteklerden vazgeçmek çok zordur. Bundan ötürü insan gerçek hayatta kavuşamadığı bu zevkleri hayal kurma yoluyla elde etmeye çalışır. Böylece gerçeklik ilkesinin sözünü geçiremediği bir hayal dünyasında insan en gizli arzularını tatmin eder. Çoğunlukla cinsel ya da kendini başarılı, kuvvetli ve yüksek görmekle ilgili isteklerdir. Bu hayal kurma eğilimi aşırı kaçır, normal sınırlarını aşarsa ruh hastalığı için ortam hazırlanmış demektir. Freud'un sanat kuramında bu hayal kurma eylemi ile sanatçının yakın ilişkisi vardır. Sanatçıda bir ruh hastasına yakın sayılır. Oda gerçek dünyada tatmin edemediği isteklerle doludur” [AKTÜCCAR Oylum, T.C. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *“İsa Portrelerinin İncelenmesi”* Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s.6

² Allah Teâlâ, ***“nefesü'r-Rahman”*** olarak bilinen ve kâinatın varlığını sürekli muhafaza eden ***“ilâhî nefes alma”*** vasıtasıyla mahlûkatı yaratır. Âleme hakikati cihetinden, rahmanın nefesi olması cihetinden bakıldığında o, ancak

Çünkü dünyanın insanı doyuracak kapasitesi olmadığı gibi aradığını bulamayanın çekeceği ızdırıp gerçekten çok zordur. İsteklerimiz iç dünyamızı parçalayan birer mihrak olduğu gibi hepsine kavuşmakta mümkün değildir. Bir yerden sonra durulamayan insanın ölmesi iyilik gibidir. Binlercemiz bu yanılsamalar girdabında boğulmaktayız. İnsan her kavuşmadan sonra sıkıntıya düşer ve her bitiş onun yeniden bir arayışa düşeceğini habercisidir. İnsanın doğası gereği bu hep böyle sürüp gidecektir. Bu nedenle Allah Teâlâ insanın durağan olamayacağını şu şekilde izah etmektedir.

“Onlar inanmışlar, kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşmuştur. Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur.”³

Asıl olan, iç dünyamızdaki bu karmaşanın nasıl çözülebileceği meselesidir. Görünen o ki, Allah Teâlâ'nın yardımından başka bu noktada bir çözüm de mümkün değildir.

“Seni şaşırmış bulup, doğru yola erdirmemi mi?”⁴

İhramcızâde İsmail Hakkı

Allah Teâlâ'dır denilir, diğer taraftan âleme bu ilâhî nefeste şekillenmiş suretler olması cihetinden bakıldığında ise o, mahlûkattır denilir.

³ Râd, 28

⁴ Duha, 4

BULANIK MANTIK İLE KADER

Geçmiş mantıkla gelecekte şu sonuçları olacak demek artık tam doğru olmuyor. Belki iki sonuç arasında gelip gidebiliyor. Bu kader faktörünün araya girmesi midir?

[Modern bilim, 2000 yıldan bu yana, mutlaklıklar ve kesinlikler üzerine kuruludur. Kâinattaki gerçeklikler çoğu zaman gri olsalar da, bilim, yaptığı kesin tanımlamalarıyla onları siyaha ve beyaza boyar. Aslında uç değerler arasında dereceli değerlerin var olduğu her devirde bilinen bir gerçektir. Fakat bu gerçeği kabullenmek ve ilmî saymak genellikle pek çok bilim insanı tarafından kolay olmamaktadır.

Aristo mantığı olarak bilinen iki değerli klasik mantık, 1920'lerden itibaren filozof ve teorik matematikçilerin ürettikleri paradoksları açıklamakta yetersiz kalmıştır. Çünkü *Aristo mantığı gerçek dünyayı bütünüyle tasvir etmekten uzaktır*. Tabiattaki her oluşumun bir meydana gelme derecesi vardır. Bu anlamda herhangi bir önermenin *yalnızca doğru ya da yalnızca yanlış* olması gerekliliği, ikili mantığın gelişerek çok değerli mantığa dönüşmesine sebep olmuştur. Çok değerli mantığın en ilkel hali olan üç değerli mantık, önermelerin $\{0, 1\}$ değerlerinin yanında, $\{0.5\}$ değerini de almasını sağlamıştır ve böylece değer kümesi $\{0, 0.5, 1\}$ olarak geliştirilmiştir. Değer kümesindeki $\{0\}$ ögesi önermenin kesinlikle yanlış olduğunu, $\{0.5\}$ ögesi belirsiz olduğunu ve $\{1\}$ ögesi de kesinlikle doğru olduğunu ifade etmektedir.

1930'ların başında Polonyalı mantık bilimcisi **Lukasiewicz**, üç değerli mantıktan yola çıkarak mantığı bütünüyle ele almıştır ve *sonsuz değerli mantığı* geliştirmiştir. 1965'te **Lotfi Zadeh**, o zaman kadar yapılan tüm mantıksal yaklaşımları toplu bir şekilde ele alarak yorumlamış ve ulaştığı bu çıkarımlarla bulanık mantığı keşfeden kişi olmuştur. Günümüzde bulanık mantık, **Zadeh** ile birlikte anılmaktadır. *Bulanık mantıkta önermeler $[0, 1]$ aralığında sonsuz değer alabilirler*. Dolayısıyla ikili mantık, bulanık mantığın özel (indirgenmiş) bir halidir.

Klasik mantıkta doğru veya yanlış olma durumu dışında başka herhangi bir durumun gerçekleşmesi imkansız olarak varsayılır ve genellikle böyle durumların paradoks oldukları kabul edilir. Hâlbuki böylesi durumlar bulanık mantık açısından son derece doğaldır. **Hatta $\{0, 1\}$ dışında sadece üçüncü bir durumla yetinilmez, bunun dışında $[0, 1]$ aralığında değer alabilecek sonsuz durum gerçekleşebilmektedir.**

Tarih içinde değişen ve gelişen mantık sistemleri içinde, insan zekâsını en kapsamlı olarak ele alıp analiz edebilen, yani insan beyni gibi düşünebilen en gelişmiş **mantık sistemi bulanık mantıktır**. Sonsuz değer alabilme gibi özellikleri sayesinde insani yargıları olduğu gibi kavrayarak yaklaşık düşünebilmeyi mümkün kılmaktadır. Zadeh'e göre bulanık mantık, kelimelerle hesap yapmaktır.

Kelimeler nesneleri temsil eder. *Araba* kelimesi pek çok arabanın yerine kullanılır ve herkes için farklı düşünceler çağırır. Günlük konuşmalarımızda genellikle hepimiz aynı kelimeleri kullanmamıza rağmen aynı şeyleri düşünmeyiz. Söylemlerimiz, düşündüklerimizin yansımasıdır. Fakat bu yansımalar belirsizliklerle doludur. Bulanık mantık bu belirsizlikleri ustaca ele alır. Bunu yaparken her olaya bir meydana gelme derecesi atar ve böylece önermelerin iki değerli sınırlı kalıbını kırarak, sonsuz değerli olabilmelerini sağlar. Bulanık mantık aslında tabiatta var olan, fakat ilmî olduğu, hatta olması gerektiği sonradan anlaşılan, ayrı bir öğreti gibi varlığını çağlar boyu sürdürmüştür. Kimi zaman paradokslar, kimi zaman üç değerli, kimi zaman çok değerli mantık olarak karşımıza çıkmış, nihayet Zadeh'in tanımlamalarıyla gerçek kimliğini kazanmıştır.]¹

¹ İŞBİLEN YÜCEL, "Bulanık Regresyon: Türkiye'de 1980-2004 Döneminde Kayıt Dışı Ekonominin Bulanık Yöntemlerle Tahminine İlişkin Bir Uygulama", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri

Bulanmış mantıktan söz açışımız, ateistlerin Allah Teâlâ'nın varlığı ile kötülüğün olmaması gerektiği yönünde fikirlerinden dolayıdır. Onlar diyorlar ki

“eğer Allah Teâlâ varsa ve her şeye gücü yetiyorsa bu kötülük nereden geliyor.”

Aristo mantığı ile bunun olmaması gerekir. İlmî gerçekler ve evrimciler; Allah Teâlâ'yı kabul etmektense her şeyi kendi başına bırakmayı daha uygun görünce, tesadüfler, rastlaşmalar ile oluşan bir hayatı kabul etmek ile geleceğin tekâmülünde ihtimaller ile seçiciliği yalnızca varlıklara bırakmayı uygun görmektedirler. Bu şekilde Allah Teâlâ'nın hükmü ve gerçeği göz ardı ediliyor.

Aslında her olan şeyin bir tek sonucu yoktur.

Sonuç olarak; kader açısından bulanık mantığın geçerli olduğu görülmektedir. Her ne şekilde olursa olsun bu mantık ile hiçbir sonuç isabetsiz kalmamış olur. Bütün ihtimaller ile kötülüğün bulunması Allah Teâlâ'nın yokluğuna değil, sonsuz kudretinin varlığına işarettir.

Olası ihtimaller arttıkça kâinat ve düzendeki ahengin bozulmasında hızlı bir seyrin olmayışı bunun en bariz delilidir. Dengenin bozulmaya başlaması ile her geçen an ve zaman itibarıyla kat kat olması düşünülürse, kâinata müdahale eden varlığın kudret ve azameti sonsuz demektir. İlmî verilerin sonuçları çok zaman bunu çözmekte ve anlamakta zorlanmaktadır. Mesela çarpma ihtimali hesaplanmış bir yıldızın dünyaya çarpmadan gidişini nasıl açıklayacağız.

Güç ve kudret yalnız Allah Teâlâ'ya mahsustur.

İhramcızâde İsmail Hakkı

CİNLER

İnsanlar görmediği şeyden korkar. Bu nedenle insanlar cinlerden korkar. Hakikatte onlar korkulacak birileri olmadığını bilmeliyiz. Konu ile ilgili olarak Ebu Yusuf isimli bir cinin havas ile uğraşan kişiye anlattıkları nasihatı burada hatırlatmak uygundur.

“Şimdi söylediklerimi iyi dinle ve durum ne olursa olsun asla aklımdan çıkarma. Cin dediğin varlıklar, yâni bizler, nefislerine son derece düşkün varlıklarıdır. Tüm yaşamımız ona kölelikle geçiyor. İçimizde gerçekten bazı şeyleri keşfetmiş olanlar hariç, hayatımız küfür içinde geçiyor. Bizlerden size dost olmaz. Bizden fayda yerine ancak zarar görürsün. Bizlere inanıp ona göre hareket etmek büyük bir gaflettir. Sana doğru bilgi asla aktarmazlar. Her ne kadar iyi niyetlerle başlasan da, bir süre sonra nefisleri ağır basmaya başlayacak ve seni kısıkanıp, seni zor duruma sokmaya çalışacaklardır ki, onu da yapıyorlar zaten. Müslüman olup Allah Teâlâ’yı kabul edenlerle iletişimin bu minval üzere olur. Onlardan aldığın yardımlar kaşığın ucuyla alıp sapıyla gözünü çıkarmak misali gibidir.

Doğru bilgi alabileceklerin de var tabi aramızda. Ancak onların da temel amacı aranıza nifak sokup insanları birbirine düşürmeye çalışmaktır. Buradan, sizlerden, onlarla iletişim kurmuş olan kişilere, sizin dünyanıza göre mucize sayılabilecek birtakım özellikler ve yetiler tanır. Ancak bunun bir karşılığı vardır. Seni kendilerine köle ederler ve kendilerini Allah olarak görmelerini isterler. Hatta kendilerine tapmanı isteyeceklerdir.

Bunun karşılığında da sana, herkesin açık ağızla seni izleyeceği, toplumunuzca olağandışı görülen birtakım özellikler verilir. Şeytana uşaklık eden bu varlıklarla beraber olduğunda tüm hayatın küfür üzerinde geçer ve karşılığında dünya hayatını yüceltirler. Senin ukbadaki hayatını rezil ettikleri gibi, sana gelip yardım isteyen insanların da hem bu dünyasını hem de ahiretini mahvederler.

Sana verdikleri olağandışı bilgilerle çevrendeki insanları sana mahkûm ederler. Herkes sana inanır ve inanmak zorunda kalır. Sonuçta tüm toplum senin kulun olmuş olur. İnsanlar senin karşında ezilip büzülürler. Bir evliya görmüşçesine kafalarını nereye sokacaklarını şaşırırlar. Bu davranışları gizli bir şirkittir aslında. Meydana gelen olayların senin elinle geldiğini sanırlar ve böylece de Allah Teâlâ’ya olan imanlarını kaybederler. Buna ek olarak söyledikleri doğrulara ekleyecekleri yalanlarla sana inanan insanları bir çıkmazın içine sokarak, bunalıma iterler. Bunun örnekleri sayılamayacak kadar çoktur. Bu konular hakkında hocandan (nasihat ettiği kişinin hocası) kısmen de olsa bilgi almıştın.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki; bizim dünyamızdaki varlıklardan sana dost olmaz. Bunu hiçbir zaman unutma. Onları kullanabileceğin ya da yönetebileceğin gibi bir fikre sakın kapılma. Sana bu hissi verseler de, hatta bunu doğrulayacak davranışlarda bulunsalar da itibar etme. Onlar hiçbir zaman senin kontrolün altına girmezler. Hiçbir kimsenin böyle bir yetkisi ve etkisi yoktur. Hocanız bile buna yeltenmemiştir. Çünkü olmayacağını bildirdi. Ona çok yakın olmamıza ve hayatı boyunca ona yalan söylememiş olmamıza karşın bizim sözlerimize salt doğru gözüyle bakmazdı. Sözlerimizi aklıyla kıyaslardı ve öyle karar verirdi. En son danışacağı yer kalbi olurdu. Senin bu düzeyde mânevî bir ruh halin yok. İnşallah Allah Teâlâ kısmet ederse olur, olmasını temenni ederim fakat olmayacağını var sayarak söylüyorum, bizlere itibar etme.

Şeytana kulluk eden, nefsinin kölesi olmuşlarla birlikte olup onların sunduğu sahte cennetlere aldanma. Onların sundukları sana çok hoş gelir. İnsanların, sendeki olağanüstü özellikleri görünce, ortaya koydukları tapınma davranışları, gururunu okşayacaktır. Fakat unutma ki, bu seni gerçekte mahvetmeye hazırlanmış bir melek görüntüsüdür. Elbisenin dışından bir melek olduğunu sanırsın; soyunduğunda ise, bir şeytanla karşı karşıya olduğunun farkına varırsın ancak iş isten geçmiş olur.

Bu nedenle de dünyaya tapma. Müslüman olmuş olanlardan alabileceğin yardım da oldukça sınırlıdır. Hangi konuda olursa olsun, sana verdikleri bilgileri aklınla test edip ikna olmadıkça, itibar etme ve bunlara inanma. Onlardan, sana sundukları bilgileri ispat edecek kanıtlar iste. Eğer mümkünse bu ispatı bizzat kendin, aklınla yapmaya çalış. Onları hiçbir zaman övme, bu onların nefislerinin azmasına yol açacaktır. Allah Teâlâ’ya dua et ve onlarla zaman zaman yalnız kaldığında, sohbet ederek, dinî bilgilerini güçlendirmeye çalış.

Senin bilgilerin onlara kıyas edilemeyecek ölçüde fazladır. Fakat sen bunun farkında değilsin. Onlara görebildiğin hakikati ve doğruları anlatmaya çalış. Ancak bu şekilde hem kendini, hem de onların kendilerini mahvetmesini engellemiş olursun.

İlimden asla uzaklaşma. İlimsiz bu yola çıkanların son durağı şeytan olur; bu genel kaidedir. Bunun dışına çıkmak mümkün değildir Cenâb-ı Hakk bir mucizeyle olaylara müdahale etmediği sürece. İlmî akıl, olayların doğrusunu algılayabilmene yardımcı olacak en büyük faktördür. İlimin yüksek olursa, onların da sana saygı duymasını sağlamış olursun. Bu sayede hem kendini hem de onları kurtarmış olursun.

Bu işi yapmaya başladığın günlerden itibaren çevrende birçok insan tanıyacaksın. Gördüklerinden dolayı belki işini bırakmak isteyebileceğin zamanlar olacaktır. Yolunda, emin adımlarla ve aklın rehber olarak hareket eder ve sapmamak için Allah Teâlâ’dan yardım istersen, bütün pisliklerin içinde, temiz kalabilirsin. Aksi takdirde yok olursun.

Sana son olarak söyleyeceğim şeyler de şunlardır: Diline hâkim ol ve çok konuşma. Saltanat heveslisi olma. Dünya için çalış ama ona köle olma. Haram yeme ve bu dünyanın güzelliklerine sakın kapılma. Dünya saltanatını seversen ileride göreceğin bazı insanlar gibi şeytanın uşağı olursun. Aklının kabul etmediği bir şeyi

hiç kimseye bildirme. Hatta doğru olduğunu aklın kabul etse bile kendi içinde sakla.

Bu yol çok tehlikelidir. Sonuç itibariyle bu sadece bir meslek değildir. Uğraştığın konu, imanın sınırlarını da kapsamaktadır. Bu dünya için de ahiret için de son derece çetin bir sınavdan geçeceksin. Ya başındayken bırak, ya da kendine mukayyet ol. Başka soracağın bir konu var mı?”¹

---

¹ (TOPKARA, Cevat, *Bir Gerçeğin İtirafı*, İstanbul,2005, s.119–122)

ÇARESİZLİKTE KURTULUŞTA MANEVİYAT İLİŞKİSİ

Mükemmellik, mükemmel, kusursuz, dört dörtlük çok sık duyduğumuz, kullandığımız ama çoğu zaman da gerçek anlamı üzerinde pek düşünmediğimiz kelimelerdir. Hep daha iyisini yapmak, sürekli kendimizi geliştirmek için çabalamaktır.

Tüm bu düşünce hataları ve katı kurallar sonucunda da birtakım olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktayız. Buna da **çaresizlik** denir. Mükemmel olmak isterken çaresizlik içinde kalmakla yıkıma uğrayan insan geleceğin de kayıplara karışır gider. Dünyaya gelmiş mi, gelmemiş mi bir önemi kalmamış ve çaresizliği tatmaya başlamıştır.

[*Çaresizlik*, insan yaşamını etkileyen önemli değişkenlerden birisidir. Eğer bu **öğrenilmiş çaresizlik** olursa, bir davranış ile bu geçmişinin sonucu arasında bir gelecek olmadığını öğrenmesi sonucunda, bireyin benzer durumlarda gereken davranışı gösterememesidir.

Öğrenilmiş çaresizlikte, geçmişte davranışta bulunurken yaptığı davranışın sonucunu kontrol edemediğini öğrendiği zaman, başka bir durumda olayın sonucunu kontrol edebileceği halde bir başarısızlık beklentisine ve davranışlarıyla geleceği kontrol edebileceği durumlarda bile başarmak için gereken davranışları göstermemesine neden olabilmektedir.

Geçmişlerin yaşantıları sonucunda öğrendiği bu başarısızlık veya kendi davranışının sonucunu kontrol edememe beklentisi, toplumun yaşamının birçok alanında başarısızlıklara yol açabilir. Geleceği kontrol edilebilecek durumlarda bile ortaya çıkan başarısızlık beklentisi kavranılmış bir hata olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle öğrenilmiş çaresizlik değişkeni özellikle toplumların başarılarıyla yakından ilişkili gibi görünmektedir. Genel olarak, İNSANLAR BAŞARILARINDAN KENDİLERİNE PAY ÇIKARMA, AMA BAŞARISIZLIKLARI İÇİN DİĞER İNSANLARI VE DURUM FAKTÖRLERİNİ SUÇLAMA EĞİLİMİNDEDİRLER.]¹

Çaresizlik belirtileri geçiren ve bunun sonucunda çaresiz davranış örneğini oluşturan geçmiş en belirgin özelliği olarak, gelecek için belli bir işi başarmak için gereken çaba gösterme davranışında belirgin bir azalmaya yönelmek zorunda kalır. Bu durumda çaresizlik yaşantısının sonucunda geliştirilen **“başarısızlık beklentisi”**nin bireyin davranışlarına yansımaları olarak ele alınabilir. Bahsedilen bu durum tabiatın sürekli hareket halinde olmasını gerektirmiştir. Bu nedenle Allah Teâlâ kullarını sürekli kabz - bast (sıkıntı-ferah) halinde tutarak çaresizlik sendromuna düşmesine engel olmaktadır. Bunu açıklayacak bir misal verecek olursak, çaresiz bir hastalığa düşmüş bir hastanın göreceği bir rüya onun bütün duygularını değiştirip ölüme hazırlamasıdır. Çaresizliğinin farkına varmış olmasına rağmen onu etkileyen sanal bilgi birden onu kuvvetli yaparak bir üst seviyeye çıkışına sebep olur. Çok şey birden değişmiş olur.

Çaresizliğin mükemmelliğe çıkışında en büyük etken inancın kuvvetlenmesidir. Bu etkide ancak dışarıdan gelmektedir. Bunu hiçbir şekilde insan içinde üretemez. Eğer insan bu yeterliliğe sahip olabilseydi Allah Teâlâ uyarıcı şahsiyetleri göndermezdi. İnsan yaratılış olarak çok kuvvetli olmasına rağmen iç dünyasında bir dayanağa hep ihtiyaç duyduğu kesindir. Bu bilgiyi bazen vahiy, bazen rüya, bazen telkin olarak görmekteyiz. En bariz misallerden birini verecek olursak Mustafa Kemal Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı öncesi yaşadığı bir hadisedir.

---

¹ (AYDIN, 2006), s. 1-6

[“Kurtuluş Savaşı yıllarında gösterdiği üstün hizmetleri ile Ankara’nın dikkatini çeken Şeyh Şerâfeddin ² ile Gazi Mustafa Kemal arasındaki ilişki, Atatürk’ün Yalova’daki yaz çalışmaları döneminde yaptığı davet ve istişarelerle karşılıklı saygı ve seviyeli sohbetler çerçevesinde halinde Şeyh Şerâfeddin’in vefatına kadar devam etmiştir. Bu ilişkinin ilk belgeli verileri, yine Ali Usta’nın tanıklığı ile tarihe geçmiştir. O günlerde sürekli Şeyh Şerâfeddin’in yanında olan Ali Usta, mürşidi ile Kuvvay-i Milliye’nin “Gazi Paşa” sınıfı istişareleri hakkında çok önemli bilgiler vermektedir:

“ -Yunan işgalcilerin, Bursa’yı zapt ettiği günlerde Mustafa Kemal Paşa tarafından Hasan Bey isminde kalpaklı bir adam geldi ve bana:

“-Beni Mustafa Kemal gönderdi; Şeyh Efendi’ye ilet...” dedi. Ben bu arzuyu Şeyh Şerâfeddin’e naklettim. Şeyh Efendi bana:

“-Ali Usta! Sen de ona söyle. İstanbul’dan düşmanı def’edinceye kadar elimizden gelen gayreti göstereceğiz ve düşmanı temizleyeceğiz. Biz de O’na yardım edeceğiz...” buyurdular. Ben de Şeyh Şerâfeddin’in bu sözlerini Hasan Bey’e naklettim.

“ Mustafa Kemal’in kuryesi Hasan Bey’in bu müjdeyi Ankara’daki Mustafa Kemal’e iletmiş olmalı ki Şeyh Şerâfeddin Dağıstanî, istişare için Ankara’ya davet edilir. Ali Usta o günleri şöyle dile getirmektedir:

“Büyük Taarruz daha başlamamıştı. O vakit Şeyh Efendi’yi Ankara’dan çağırdılar. Şeyh Efendi iki-üç gün sonra Ankara’dan döndüğünde O’na:

“- Hazret ne için çağırdılar, haberler nasıl?” diye sordum. Şeyh Efendi bana:

“- Ali Usta, Mustafa Kemal bana "Nasıl muvaffak olacak mıyız?" diye sordu. Ben de,

"Evet, muvaffak olunacaktır. Az bir kan dökülüp İstanbul’u da alacağız" dedim.” diye cevap verdi.

Yalova’daki Atatürk köşkünde ve Termal’deki özel mekânında özellikle yaz döneminde çalışmalarını sürdüren Mustafa Kemal’in zaman zaman Şeyh Şerâfeddin’i davet ederek görüşlerini ve tesbitlerini dinlediği bilinmektedir. Güneyköy’de Atatürk’ün özel makam aracı ile özel kalem görevlilerini göndererek Şeyh Şerâfeddin’i aldırıldığını ve sohbetten sonra yine makam aracı ile tekrar köye bıraktırdığını anlatan yaşlı insanlar hâlâ yaşamaktadır. (Bunlardan birisi olan Güneyköylü Sıbgatullah Gayret Efendi ile 90 yaşlarında iken bizzat görüşüldü.)”

Atatürk ile Şeyh Şerâfeddin ilişkisine ve sohbetlerine ilişkin anlatılan rivayetlerden birisine göre 1936 yılındaki bir görüşmelerinde Şeyh Şerâfeddin Dağıstanî, kendisinin o yıl içinde vefat edeceğini, Atatürk’ün ise kendisinden 2 yıl sonra vefat edeceğini bildirmiş ve ömrünün son iki yılında nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.]³

² ZEYNEL ABİDİN ŞERAFEDDİN DAĞISTANÎ kaddese’llâhü sırrah’ül azîz

Hicrî 1292 - Miladî 1875 * Hicrî 1355 - Miladî 1936

Şerâfeddin Zeynel Abidin Dağıstanî, Hicrî 1292 - Miladî 1875 yılı, Zilkade ayının üçüncü Pazartesi gecesi Dağıstan’ın Temirhan-Şura vilayeti, Gunip kazasının Kikuni köyünde, dünyaya geldi. Babası Abdurrahşid Efendi, annesi Emine Sara Hatundur. Anne ve babasının her ikisinin de kabirleri, Yalova Güneyköy’deki kabristandadır. Yalova ilinin Reşadiye (bugünkü Güneyköy) köyünde Hicrî 1355 - Miladî 1936 yılı Cemaziyel evvel ayının yirmiyedinci pazar günü, köyünde (hicri takvime göre) altmış üç yaşında iken vefat etmiştir. Son yüzyılın en seçkin tasavvuf büyüklerinden olan Şerâfeddin Zeynel Abidin Dağıstanî, “Ebu’l-Fukara” lakabı ile de anılır.

³ <http://www.tasavvuf.info/serafeddin.htm>

<http://tasavvuf.sufiler.googlepages.com/serafeddin1>

Ey Allah Teâlâ'm çaresiz kaldığımızda yardımlarının vasıtalarını artır ki, hayatın karanlık dehlizlerinde boğulup kalmayalım.

“Elbette güçlkle beraber şüphesiz bir kolaylık vardır.

Gerçekten, güçlkle beraber bir kolaylık vardır.

Öyleyse, bir işi bitirince diğerine giriş;

Ve ümit edeceğini yalnız Rabbinden iste.”⁴

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁴ İnşirah, 5-8

AYDIN Bedi; Öğrenilmiş Çaresizliğin Yordanması Ve Yaşam Başarısı İle İlişkisi [Kitap]. - [s.l.] : Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-188820 , 2006 .

ÇEVRECİ AHLAK

Sağlıklı ve güzel bir hayatın yaşandığı cennet gibi ortamın ve zamanın geldiği gelecektir. Çevrecilik Âdem aleyhisselâm'dan başlamıştır. Kur'ân-ı Kerim'de ilk defa çevre koruma işini ele alan kişinin İbrahim aleyhisselâm gösterilmektedir.¹

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem *'Hz. İbrahim aleyhisselâmın Mekke'yi haram kıldığını'* söylüyor ve *'ben de Medine'yi haram kıldım'* diyor. Bunun anlamı şudur: Haram kılınan o iki şehrin otu yolunmaz, ağaçları kesilmez, hayvanları avlanmaz şeklinde bir yasak koyuyor. Bu bir çevreciliktir.

[Eko-merkezcilik ² ilkesine göre, insan ve diğer organizmalar ancak tabiat içinde ve tabiata bağımlı olarak yaşayabildiğine göre, ekolojik topluma geçilebilmesinin ve sürdürülebilmesinin şartlarından biri, artış hızıyla, tüketim düzeyiyle ve oluşturduğu atıklarla yaşamın fiziksel ve biyolojik altyapısını tahrip eden insan nüfusunun, organizmalar-çevre ilişkisinde belirli bir dengeyi sağlamasıdır.

Şimdiye kadar, *toplum-tabiat ilişkisini bir hükmeden-hükmedilen ilişkisine* dönüştürmenin araçlarını sunan bilimsel-teknolojik gelişmeler, içtimai denetimin demokratik mekanizmalarında süzüldüğünde, çeşitlilik, karmaşıklık, kendine yeterlilik, daha az enerjiyle daha niteliklinin üretimi, daha az kirlilik, yeniden kullanım ve geri kazanım gibi ekolojik toplumun ilkelerini gerçekleştirmenin maddi imkânlarını sunmaktadır. Bu çerçevede düşünüldüğünde, çevreciliğin sürdürülebilir toplum ideali çevreselliğin sürdürülebilir kalkınma ya da sürdürülebilir büyüme idealinden farklıdır.

Sürdürülebilir kalkınma, daha çok, çevre ile ekonomiyi ilişkilendiren ve etkinlik, verimlilik, çevresel kaynak kullanmada rasyonellik, yer seçimi vb. gibi ekonomik ilkelerin belirlediği bir çevreye duyarlı büyüme anlayışını yansıtır. Oysa, çevreciliğin sürdürülebilir toplum ideali, bireysel, içtimai ve kültürel gelişmenin önünü açacak sektörlerde nitelikli büyüme dışında, büyümenin, nüfus artışının ve teknolojik ilerlemelerin sınırlarını dikkate alan, fiziksel, doğal ve ekolojik ilkelerin belirlediği ve sürdürülebilir kalkınmadan daha kapsamlı bir proje olan *ekolojik toplum idealidir*.

Çevreci ideolojide, her ne kadar ekolojik topluma şimdide geçilmesinin altı çizilse de, bu, bir yıkımdan kurtuluşa geçiş öngördüğü için, bir yandan diğer siyasal ideolojilerle benzeşen biçimde, bir *'gelecek'* ütopyası geliştirildiği söylenebilir. Ama öte yandan, onlardan farklı olarak, çevreci ideolojide insanın potansiyelinin ve kapasitesinin sınırlılığının vurgulanıyor olması, bu toplumun gerçekleştirilmesi ile ilgili kuşkuların oluşmasına neden olur. Çevrenin yanında, insanın da maddi (fiziksel, biyolojik) sınırlılıkları nedeniyle gelişmenin ve ilerlemenin sınırlarına dikkat çekilirken, insanın, sınırlılığı da kabul edilmekle birlikte, bilinçsel (düşünce, etik, değer, sorumluluk) değişim potansiyeli ön plana çıkarılarak ekolojik topluma geçişin önü açılmak istenir.

Bu noktada iki temel sorun belirir. Birincisi, eko-merkezcilik çerçevesinde, insan (ve genel olarak organizmalar) -tabiat ikiliği terk edilmek istenirken, maddi/fizikî-ilmî/fikrî olan ikiliği yaratıldığı için, söz konusu ikiliğin ortadan kaldırılması bir yana, tersine, yeniden üretilme zemini hazırlanmaktadır. Kartezyen düşünüşün *madde-bilinç, beden-düşünce* ikiliği, insanı tabiattan ayıran insan-tabiat ikiliğine dayalı yaklaşımların belirleyenlerinden biri olagelmıştır. Bunu destekler içerikteki bir başka nokta, eko-merkezciliğin felsefi bir ilke

¹ 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nü Risale Haber'e değerlendiren Prof Dr. İbrahim Canan, İslam dininin çevreye çok önem verdiğini söyledi. <http://www.moralhaber.net>: 31 Temmuz 2009

² **Ekoloji:** canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Ekosistem ise canlı ve cansız çevrenin tamamıdır. Ekosistemi de abiotik faktörler (toprak, su, hava, iklim gibi cansız faktörler) ve biyotik (üreticiler, tüketiciler ve ayrıştırıcılar) faktörler olmak üzere iki faktör oluşturur.

olmaktan siyasal, ideolojik bir unsura doğru evrilme sürecinde bazı kırılmalara maruz kalmasıdır.

İdeologların ve Yeşil partilerin manifestolarında, insanın gereksinimleri, bireyin bilincinde, düşünce sisteminde, etik, değer ve sorumluluk anlayışındaki değişim, uygun ölçeğin aynı zamanda insanî ölçek olarak nitelenmesi, insanın gezegenin idare memuru olarak görülmesi ve dünyayı korurken insanların aslında kendilerini, kendi çıkarlarını korudukları ve çoğu insanın kendi çocukları için daha iyi bir gelecek istemesi gibi, insana vurgu yapan ifadeler öne çıkmaktadır. İnsan bir yandan yaşamın merkezinden alınmaya çalışılırken, diğer yandan ona, tabiatın bakıcısı olarak (tabiat ve bilinçlenmiş bakıcısı ikiliği) yeniden işlevsellik kazandırılarak ekolojik topluma geçişte kurucu bir rol yüklenmektedir. Bu, çevreci ideolojinin yaygınlaşması için tabiatının geri kalanına değil de insana yönelmenin kaçınılmazlığından kaynaklandığı kadar, insanın biyolojik sınırlılıkları-bilinçsel değişim potansiyeli ayrımı ile de beslenmektedir.

Bu ayrıma bağlı ikinci sorun, ekolojik topluma geçişle ilgilidir. Çevreci ideolojide bireylerin düşüncesindeki değişim abartılarak, ekonomi gibi maddi yapıların etik/bilinç değişimi ile dönüştürülebileceği varsayılır. Kapitalist toplumun sorunlarının nedenleri endüstriyalizme indirgendiği için, etik, bilinç, ideoloji değişimi endüstri toplumunu ekolojik topluma dönüştürmenin ana dinamiği olarak ele alınır. İktisadi biçimlenmenin bileşenlerinden biri olarak ideoloji önemlidir, ama ideolojik değişim karmaşık ve çok boyutlu İktisadi bütünlüğü değiştirmeye yeterli midir? Örneğin, kapitalist birikim süreçleri terk edilmeden, ideolojide değişimle ekolojik toplumun gerçekleştirilebilmesi mümkün müdür?

Çevreci ideolojide kapitalizme ve sosyalizme eşit uzaklıkta durulur, her ikisinin de ekolojik ve, iktisadi krizlere yol açtıkları savunulur ve çıkış bir dönüşümde, ekolojik topluma geçişte görülür. Serbest pazar ekonomisi eleştirilir ama kapitalizmin yıkılması gerektiğine dair bir tartışmaya yer verilmez.

Pratikte nasıl bir değişim doğuracağı, geri ye kalan bilinç değişikliğinin ise ekolojik topluma geçişi nasıl mümkün kılacağı sorusu, çevreci ideolojide cevapsız kalmaktadır. Kuşkusuz, yukarıda belirtildiği gibi, çevreci ideolojide her soruya cevap oluşturulduğu iddiası yoktur. Ama topluca bir yıkıma karşı çözüm olarak sunulan çevreci ideoloji, dönüşüm mekanizmalarının yetersizliği ölçüsünde kendi tarihinin başladığı yere dönmüş olmaktadır: *Toptan bir yıkım*.]³

Gelecekte toptan yıkım olmazsa herkes çevreci, çevreci teknolojiler, geri dönüşüm, kontrol altına alınır. Her şey maksimum çevreci olacak şekilde yapılandırılmaya çalışılır. Yukarıda anlatılanlara bakılınca çevreci gelecek mümkün görünmemektedir. İnsanın tabiatındaki hırsın ve menfaat ilişkisi düzeyinde yıkımın olma sebeplerini oluşturmakta gayreti daha çok görülmektedir. Zamanımızda çıkan kuş, çin, d.. gripi, vb. bütün hastalıklarla çevreci geleceğin olmayacağıdır. Hastalıklar eğer insan unsuru tarafından etkilenme periyoduna girmezse Allah Teâlâ kurduğu düzende salgın oluşmasını engelleyecek tedbirleri rahman sıfatı gereği koymuştur. Ancak tedbirlerin muhafazasını dolaylı olarak insana bırakarakta kader ve imtihan hikmetini işleme koyarak beşeri hayatı tanzim etmiştir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

³ **Aykut Çoban.** Çevreciliğin İdeolojik Unsurlarının **Eklemlenmesi**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 57-3,

ÇİN İŞKENCESİ

Çinliler ilk günden itibaren sistemli bir şekilde esir kamplarındaki mahkûmlara beyin yıkama operasyonlarına başlarlar. Bu operasyon üç aşamalıdır.

Birinci aşamada esirlerin dengelerini bozma, liderinden koparma, sert davranışlarla bunaltma, tecrit etme, soğuk havalarda dışarıda bırakma, sıcak havalarda tek kişilik kafeslerde güneş altında bekletme, çok az yemek verme, hasta ve yaralıları tedaviden mahrum bırakma gibi yıldırıcı metotlar uygulanır. Bütün bunların sebebinin lidere bağlılıktan kaynaklandığı belirtilerek liderinden soğutulur. Esirler güçsüz, dengesiz ve dayanıksız hale getirilir. Artık her türlü psikolojik etkiye hazırdır.

İkinci aşamada esir, liderden koptuğu için ödüllendirilir. İyi davranılıp, yemekleri çoğaltılıp, sıcakta ve soğukta bırakmalar kaldırılır. Esirle dostluk kurulur. Sinemaya temsillere götürülüp istekleri yapılır. Esir yavaş yavaş Çinlilere ısınır. Onların düşünüldüğü gibi kötü insanlar olmadığına inanmaya başlar. Hatta sempati duyar.

Üçüncü aşamaya geçme vakti gelmiştir. Son aşamada ise Çinli propagandasına başlar. Çeşitli dersler, konferanslar verilir seminerler düzenlenir. Sempati duyanlar ödüllendirilir. Hele arkadaşlarını ikna ederek kendi saflarına çekenler iyice rahatlatılır. Onlara esir değil konuk gibi davranılır.

Çinlilerin bu beyin yıkama metodu en çok Amerikalı esirlerde etkili oldu. Her üç Amerikalı esirden biri düşmanla işbirliği yaptı. 21 Amerikalı esir ülkesine dönmeyi reddederek Çin'de kaldı. Ülkesine dönenlerden ise 75 Amerikalı esirin düşmana casusluk yapmak üzere örgütlendiği tespit edildi.

980 İngiliz esirden dördü komünizmi benimsedi, biri hariç hepsi ülkelerine döndüler. İngiliz esirlerin üçte ikisi düşmanla işbirliği yapmayı reddetti. Çinliler İngiliz subay ve astsubayları üzerinde etkili olamadılar.

Türklerde ise hiçbir başarı elde edemediler. Esir edilen 234 Türk'ün hepsi yurda geri döndü. Türklerin esaret hayatındaki bu disiplinli yaşamları inceleme konusu oldu. Amerikalı yazar Marshall bu hususu irdelerken şu hususlara değiniyordu :

*"Amerikalı esirlerin yarısı ölmüş, İngiliz esirleri ise hükümetin dikkatini çekecek derecede kayba uğramış, Güney Koreli ölen esirlerden ise çok bulunmaktaydı. Türkler' de ise ölen hiç yoktu. **Amerikalı esirleri öldüren kültür ve lüks olmuştur.** Disiplinli davranış ve teşkilatlanma noksanı birçok Amerikalıyı ölüme götürmüştü. Bu maddi ve manevi şoktan kurtulabilmek için büyük bir güce sahip olmak, kendine güvendiği kadar arkadaşlarına da güvenebilmek ve bir lider etrafında kenetlenmek gerekli idi. Kaya gibi dimdik duran İngiliz çavuşları çok iyi mukavemet ettiler. Buna karşılık birlik, beraberlik duyguları zayıf genellikle fabrika şehirlerinden toplanmış diğer askerler daha az dayandılar. Fakat en iyi direnç gösteren Türklerdi. Türkler, aynı genel kültüre aynı bilgilere sahip tam anlamıyla bağdaşık bir gruptu. Emir komuta zinciri hiçbir zaman bozulmadı. Düşmana karşı daima aynı safta kaldılar. Bu nedenle kurtulmayı başardılar. Türk Askeri hala fazlası ile hem adet ve örfüne düşkün hem de geleneklerine bağlı bir insandı. Hayati boyunca babasının, hükümetinin ve ordusunun geleneksel disiplin anlayışına itaat etmişti. Ayrıca kendine ve vatandaşlarına büyük güveni vardı. Sıkıntı çekmenin ne demek olduğunu iyi biliyordu. Çinlilerin köpeklerini bile Allah Teâlâ'nın bir nimeti gördüğünden şikâyet etmeden yiyordu. Eline geçen her yeşilliği ağzına atıyordu. Daha yüksek tahsilli Amerikalılar, Türklerin ot yiyişlerini hayretle seyrettiler ve neticede onlar da ot yemeye başladılar. Türkler savaş kabiliyetleri ve kabadayılıkları ile iftihar ediyorlardı. Atalarının çok eski tarihlerden beri Yakındoğu'daki orduların çekirdeğini teşkil ettiğinden ve onların pala sallamalarındaki hünerlerinin örneği bulunmadığından haberdardılar. Birbirlerine karşı yabancı gibi davranan Amerikalıları anlayamıyorlardı.*

5 numaralı kampta Çinli muhafızlarla arası iyi olan bir onbaşıyı kendilerine kıdemli seçen Amerikalılar gibi bir seçim yapmamışlardı. Türkler arasında kıdeme hürmet devam etmekteydi. Her sabah kıdemli olan işbölümünü yapıyordu. Suyu kimin getireceği, odunu kimin kıracağı, hastalara kimin bakacağı hiçbir zaman sorun olmuyordu. Hâlbuki Amerikalı

doktorlar, astsubaylar ve papazlar, hastaları yedireceklere, kendine hâkim olamayanları yıkayacaklara veya çalı çırpı getireceklere çok defa yalvarıyorlar,

“Cehenneme gidin, senin benden ne farkın var. Kendin yapsana” cevabını alıyorlardı. Çinli muhafızlar Türklerin en kıdemlisini verilen emirleri yapmadığı için cezalandırmakla bir şey kazanamıyorlardı. Zira kıdemde ikinci, üçüncü, besinci olan idareyi ele alıyor fakat uygulamada bir değişiklik olmuyordu.”

Amerikan Mc. Coll Dergisi’nin bir araştırmacı yazarının yaptığı tespitler ise daha ilginçti. Yazar;

“Anadolu Bozkırının ortasında doğan, binbir mahrumiyet içerisinde yetişen Türk çocukları bizim her türlü konforu vererek yetiştirdiğimiz çocuklarımızla aynı şartlar altında aynı sınavdan geçtiler. Onlar başarılı oldular. Tam gittiler ve tam olarak geri dönmeyi başardılar. Bizimkiler birbirlerine yardım elini uzatmadılar. Birbirlerini korumasını bilmediler. Yalnız kendileri için, bencillikle yaşamının örneklerini verdiler. Bu yüzdende kayıplar verdiler. Kızılardan, daha sonraki dönemlerde iyi muamele görünce gevşediler, çözüldüler. Onların rejimlerini beğendiler. Ailelerini, vatanlarını unutup oralarda kaldılar” yorumunda bulunurken şu soruları sormaktan da kendini alamıyordu.

“Nedir bu Türklerin çözülemeyen kuvveti, gücünün sebebi? Nedir bu bizim toplumumuzun zayıflığı, çürüklüğünün sebebi?”]¹

Çin işkencesinden niçin bahsettik...

Kore’de kahramanlığını gösteren milletimiz niçin kendi içinde bu kuvveti kaybetmekte, her gün olur olmaz şeylerle meşgul olup yıpranmaktadır.

Bunun tek sebebi vardır.

Toplum kendine ve inancına olan güvenini yitirmekte, bir cinnet içinde birbirini yiyen bakteriler gibi düşmanca saldırmakta ve ölümünün çare olacağını zannetmektedir. Allah Teâlâ’nın bizlere ihsan kıldığı bu vatana hepimiz gözümüz gibi bakmalı parça parça olup yenilip yutulmaktan kurtulmalıyız. Sürekli akla hayale gelmez cihetlerden akan kirli suları, kudret ve inanç imbiğimizden geçirip saf ve duru bir hale getirmeliyiz..

Burada hatırlanacak en önemli husus, hepimizin kurtarıcı rolünü bırakarak birbirimize dayanıp güvenmeyi tekrar hatırlayıp uygulamalıyız. Yalnız başarının bize mahsus olması gerekir kaygısından kendimizi kurtarma sendromundan çıkmalıyız. (Cemaatlerin, tarikatlerin, gurupların bencilliğini burada hatırlamak yerinde olacaktır.) Bunun acı bir yıkımın habercisi olduğu bilinmelidir. Vücudun kolu baş ile birlikte mana ifade ederken onu koparmak, sadece başı koparmayıp kolu da koparacağından, başı kuvvetten mahrum bırakarak onun perişanlığına düşmesine neden olacaktır.

Birlik beraberlik kuvvettir.

Bir olmak zaman istemeyen her zaman gerekli olan husustur. Her gün Çin işkencesi içerisinde gerilen milletimiz için dostluk ve beraberlik farz olmuştur. Bu nedenle emperyalist oyunlarına gelmemek için dikkatli olmanın ne kadar gerekli olduğu günümüzde daha belirgindir. Bu nedenle;

[Hıristiyan âlemini bilecek bir İslâm idealizmine her zamandan daha fazla muhtacı. Bin yıllık ruh ve ahlâk yapımızı koruyabilmek için, her şeyden önce dışarıdan gelecek her şeyi reddetmekten başka yol yoktur. Korunmak ancak dışarıdan gelecek bütün zehirlere karşı koyucu iktidarı şuurlandırmak ile mümkün olacaktır. Dışarının varlığından uzaklarda, kendi tarih ve mukaddesatımızın mihveri üzerinde ele alarak tedaviye çalışmazsak ruhumuzun istiklâline yakın bir istikbalde veda etmemiz lâzım gelecektir.]²

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ **ÜZMEZ Adnan** “İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Gelişen Olayların Işığında Kore Savaşı Ve Türkiye” [Kitap]. - İstanbul : İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 454-186510, 2006. s. 124-126

² Nurettin TOPÇU: Ahlak Nizamı (İstanbul, 1999), 223.

ÇOCUKLARI YETİŞTİREMEYİZ, KENDİLERİ YETİŞİRLER

Günümüzde ve her zaman anne baba hükmetmek, çocukta iktidarına kavuşmak istiyor.

Hakikat bir, bakışlar ise binlerce. Sıkıntılı ve kavuşulmaz hırsların içerisinde herkes bir hırs kurbanı olmuş ve acı çekiyor.

Geminin batacağını dışarıdan bakan görür. İçinde olan ise battığında anlar. Gerçek açıktır ve gören gözün inancı tamdır.

Çocuğuna

-Bugün ne öğrendin, kaç puan aldın? Diyen anne baba sayısı her gün artıyor. Çünkü hayat zorlaştı.

Üzülme ve anlatma hakkını da kaybetmiş çocuk ise günün güzel geçtiğini bile düşünemeyecek kadar psikolojik baskı altındadır.

Öğretmeni dersteki başarısına, ebeveyni yükselecek mi davasına, kardeşleri varsa onlarda kazanılmış hakların en yükseği ile yarışında yoğunlaşmış gidiyor.

Unutulan bir şey mi var?

Evet; çocuklar fabrikadan çıkan bilgisayar değil canlı bir yaratıktır..

Herkesin umudu tepe noktası. Kurban olan inekler gibi semirilmeye çalışılıyor. Ancak buna herkes mutuna ulaşamayacak ki,

Ahırdaki inek hep sevinirmiş, beni ne güzel besliyorlar diye, aslında kasap bir gün onu keseceğini anlasa önüne konan otu yiyemezdi.

Çocukları inek gibi beslemek yerine insan olduklarını hatırlayıp, onlara önce ahlakın yüceliğini ve yaşamayı öğretelim.

Ayrıca inanç konusunda bile onları ikna ederek yetiştirelim. Onları aldatmayalım. Çünkü en büyük aldatıcılar bilenler arasından çıkmıştır.

Sonuç olarak “Çocuk yetiştirmek zordur”

Unutmayalım ki, çocukları yetiştiremeyiz, onlar kendileri yetişirler.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Ailene namazı (dini yaşamayı) emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ ile dir.” (Taha; 132)
İhramcızâde İsmail Hakkı

DERVİŞ VE HÜKÜMDAR

Bir derviş çöl kenarında oturmuş tefekkür ederken, yanından hükümdar geçti. Bu dünyanın endişe ve dertlerinden kurtulmuş olan derviş, ne kafasını kaldırdı, ne de ilgi gösterdi. İktidarından müthiş gurur duyan hükümdar onun bu ilgisizliği karşısında öfkeden deliye döndü ve

"Yamalı cübbeleriyle bu dervişler hayvanlardan farksız" dedi.

Hükümdarın veziri dervişin yanına gelip onu sorguya çekmeye başladı:

"Dünyanın büyük sultanı yanından geçti ve sen ne ayağa kalktın ne de önünde eğildin. Bu küstahlığın sebebi nedir?"

Derviş cevap verdi:

"Sultanınıza söyleyin, ondan mükâfat bekleyenlerin önünde eğilmesini beklesin.

Ona söyleyin, idareciler halklarını korumak için vardır.

İnsanlar idarecilere itaat etsin diye yaratılmamıştır.

İdareci, fakir-fukaranın bekçisidir.

Koyunlar çoban için var edilmemiştir, bilakis çoban koyunlara hizmet etmek için vardır. Çevrenize bir bakın. Bir kişi dertsiz-tasasız safa sürerken, diğerleri sıkıntıyla geçinmeye çalışıyor. Bir gün gelecek, aptalca düşüncelerle dolu beyinler toprakta çürüyüp gidecek. Kaderin karşı koyulmaz hükmü beyan edildiğinde, ortada ne efendi kalacak, ne de köle.

Kabirleri açın da un ufak olmuş kemiklere bakın bakalım.

Sonra da bana hangisinin zengine, hangisinin fakire ait olduğunu söyleyin."

Hükümdar, dervişin bu sözlerini duyunca derinden etkilendi, utandı. Dervişe sordu:

"Ey derviş, dile benden ne dilersen!"

"Beni bir daha rahatsız etmemeni istiyorum."

"Peki ama, ne olur bana bir nasihatta bulun."

"Servet senin elindeyken dikkat et. Çok geç olmadan şu hakikati anla: Servet ve saltanat kimsede kalmaz, elden ele dolaşır, bir kuş gibi daldan dala konar."¹

---

¹ İlham Öyküler' den alınmıştır.

DEVLETLERİN BOĞULDUĞU ÜLKE AFGANİSTAN

Aşağıda verilen alıntı ile Afganistan'nın tarihi geçmişinde meydana gelen olayların ışığında bilgilerimizi tazelemenin gerekli olduğu inancındayız...

[**Afganistan**, Asya kıtasının doğu-batı, kuzey-güney geçiş yollarının kesiştiği bir kavşak noktasıdır. Bu nedenle tarih boyunca doğuya ve batıya ilerleyen güçler burayı aşmak zorunda kalmıştır. M.Ö 500'li yıllarda ilk defa İran hükümdarlarından Daru ve ardından **Makedonya kralı Büyük İskender** tarafından işgal edilen Afganistan o tarihten beri sürekli aynı nedenlerle işgal edilmektedir. Asya'nın devleri Çin, Hindistan, İran ve Rusya'yla ortak bir sınıra sahip bulunan Afganistan, ya bu ülkelerden birini kontrol altına almak isteyen harici bir güç tarafından veya bu ülkelerden dışarıya açılmak isteyen dahili bir güç tarafından kontrol altına alınmak zorundadır. **Bu stratejik konumundan dolayı 2500 yıldır Afganistan sürekli dış müdahalelere maruz kalmaktadır.**

Bu müdahalelerin neticesinde Afganistan, ancak 1748 yılında milli bir devlet kurabilmiştir. Ahmet Şah Dürrani tarafından, Afganistan'ın İran'ın kontrolü altında bulunduğu bir sırada İran'daki bir iç karışıklıktan istifade edilerek kurulan Afganistan, bu müdahalelerden dolayı birlik halinde yaşayan ve ülkesinde çoğunluk olan bir toplum maalesef oluşmamıştır. Bu yüzden ortak bir kimlik de yoktur. İslam dini tek ortak noktadır.

Örneğin; **bugün Afganistan'da sen kimsin sorusuna cevap olarak ben 'Afgan'ım' diyen kimse yoktur.** Herkes kendini kavmi veya aşiretiyle tanıtmaktadır. Afganistan'da bölünmüş bir toplum vardır. Bunlar ancak bir dış müdahale karşısında bir araya gelmektedir. Fakat çok ilginçtir; 1750'li yıllardan sonra ise milli birlik ve bütünlüğünü sağlamış bir Afganistan'ın İran ve Hindistan'ı kontrol altına aldığı ve Afgan İmparatorluğunu kurduğu görülmüştür. Ancak 19.y.y'dan itibaren şiddetlenen sömürgecilik savaşında Afganistan zayıflayarak, Rusya ile İngiltere arasında **'Büyük Oyun'**un oynandığı paylaşılamayan bir ülke haline gelmiştir. İngiltere için Afganistan, Hindistan'ın korunması ve Rusya'nın Asya kıtasına hapsedilmesinde tampon bir bölge olmuştur. Rusya içinse sıcak sulara inmenin en kısa yoludur.

İngiltere Türkistan'ı Rusya nüfuz alanı olarak belirlemesine rağmen Afganistan'ı Rusya'ya karşı silahla savunmuş hatta aralıklarla bizzat üç defa işgal etmiştir. Afganistan'a büyük zararlar veren bu işgaller İngiliz İmparatorluğunun zayıflamasında önemli rol oynamıştır.

19. y.y'daki Dünya dengeleri 20.y.y.'da değişmesine rağmen Afganistan'ın önemi değişmemiştir.

20.y.y'da tarih sahnesine Sovyetler Birliği olarak çıkan Rus İmparatorluğunun sıcak denizlere ulaşma hedefine bu kez İngiltere'nin yerini alan Amerika Birleşik Devletleri karşı çıkmıştır. Bu iki güç arasında yaklaşık yarım yüzyıl süren soğuk savaşta Sovyetler Birliği tarafından 1979 yılında işgal edilen Afganistan, ABD tarafından İslam ülkelerinin organize edilerek uygulanan **'Yeşil Kuşak'** projesiyle, yine silahla savunulmuştur. **"Yaklaşık dokuz yıl süren Sovyet işgali sonucunda, Afganistan'ın tıpkı İngiliz İmparatorluğu gibi bu kez Sovyet İmparatorluğunun yıkılmasında rol oynadığını görmekteyiz."**

1988 yılında beklenmedik bir şekilde sona eren Sovyetlerin Afganistan işgalinden geriye tamamen harap olmuş bir devlet ve fikri olduğu kadar fiziki olarak da darmadağın bir toplum kalmıştır. 1979 yılında 22 milyon civarında bir nüfusa sahip olan Afganistan'a işgalin faturası olarak, 4-5 milyon (çoğu Pakistan'daki kamplarda olmak üzere) mülteci, 2 milyon ölü, 4 milyon yaralı ve Sovyetlerin serptiği milyonlarca mayınlı toprak kalmıştır.

Sovyetlerin çekilmesinden sonra başta ABD olmak üzere Uluslararası sistem tarafından kendi haline terk edilen Afganistan'da, Sovyet işgaline karşı mücadele eden belli başlı 7 mücahit grubun savaş sonunda birbirleriyle iktidar mücadelesine girişmeleri sonucu 1988-1994 yılları arasında on binlerce insan ölmüştür. Rusların bile bombalamadığı Kabil'i bombalayan bu gruplardan bikan Afgan halkı, Rusları arar bir hale gelmiştir.

S.S.C.B' nin dağılmasıyla biten soğuk savaşın ardından kurulmaya çalışılan Yeni Dünya Düzeninde ve Bağımsızlığını yeni kazanan Orta Asya Cumhuriyetlerinin Ruslara karşı bağımsız kalma arzusu, yeni keşfedilen enerji kaynaklarının ihraç yolları sıkıntısıyla birleşince yeniden **"II. Büyük Oyun"** gündeme gelmiştir. Orta Asya ülkelerinden petrol ve doğal gazın Batı ülkelerine güvenli bir şekilde aktarılması için tasarlanan **Orta Asya Petrol Boru Hatları Projesi** (OAPBHP) güzergâhı için en kısa yol Afganistan'dır. Bunun için Afganistan tekrar çatışmalara sürüklenmiştir. **Görüldüğü gibi oyun'un aktörleri ve oyun'un konusu değişmesine rağmen Afganistan'ın önemi değişmemektedir.**

Batı ülkelerinin artan enerji ihtiyaçlarını karşılamak için ucuz ve güvenli bir kaynak yeri olan Orta Asya ülkeleri ile Batılı petrol şirketleri arasında anlaşmalar yapıldıktan sonra Uluslararası Sistem

tarafından bir süre önce kaderine terk edilip iç çatışmaya sürüklenen Afganistan, bu kez bunlar arasında çatışma alanına dönmüştür. Dış müdahalenin bu hattın (OAPBHP) güvenliği için Afganistan'ı güvenli bir ortama kavuşturmak gerektiğinden, öncelikle çatışan gruplar arasında barış sağlanmaya çalışıldıysa da başarı sağlanamayınca Pakistan ülkesindeki mültecileri değerlendirerek bunları (Taliban) Afganistan'da iktidara oturtmuştur. 1994-2001 yılları arasında süren ve çok kısa bir süre içerisinde Afganistan'ın %90'nını kontrol altına alan Taliban ABD'den de himaye ve destek görmüştür.

Başta Pakistan ve Suudi Arabistan tarafından tanınan ve desteklenen Taliban'ı ABD Petrol şirketi Unocal, Arjantin petrol şirketi Bidas da desteklemiştir. ABD'nin çıkarları doğrultusunda hareket ettiği takdirde mahiyetine bakılmaksızın süren destek **11 Eylül 2001** yılından itibaren birdenbire tersine dönmüştür. **Taliban Uyuşturucu ekimini yasaklaması ve ABD çıkarlarına ters hareket etmesi nedeniyle ABD tarafından yıkılmıştır.**

Unocal Petrol şirketi yerine, Arjantin Bidas petrol şirketini, çıkarlarına uygun gören Taliban hem kendini hem de kurucusu Pakistan'ı ABD tehdidine maruz bırakmıştır. 11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak gösterilen **El Kaide terör örgütü ve Usame Bin Ladin** bahanesiyle Afganistan ABD tarafından Ekim 2001 yılından itibaren işgal edilmiştir.

İşin en ilginç yanı Taliban'la Unocal adına pazarlık ve danışmanlık yapan kişilerin bugün ABD ve Afganistan'da başında bulunmalarıdır. **Karzai, Halilzad, Rice, Cheney...**

11 Eylül saldırıları ABD'de yapılan bir darbedir. Bu saldırılar başta petrol ve silah olmak üzere çeşitli şirketlerin desteğiyle yapılmıştır. Amaç şirketlerin hâkimiyetindeki ABD'nin kontrolü altında **'Yeni Bir Dünya Düzeni'** kurmaktır. Bunun için düğüm yine Afganistan'da çözülmektedir. 11 Eylül darbesini yapanlar bu yüzden Afganistan'dan başlayarak Irak'ı kontrol altına aldılar. ABD İmparatorluğunun ikinci ayağı da **'Büyük Ortadoğu Projesi'** ini uygulamaya geçirilmesidir.

Görüldüğü gibi **Büyük İskender**'den **II. George W. Bush**'a kadar 2500 yıl geçmesine rağmen Afganistan hala dünya hâkimiyetinin en önemli kavşak noktası olarak karşımızda durmaktadır. İngilizler ve Sovyetler arasında Afganistan'ın kontrolü için Uluslararası ilişkiler literatüründe **'Büyük Oyun'** olarak adlandırılan çatışmalar yaşanmıştır. Şimdi ise buna devletlerin yanı sıra şirketler de aktör olarak katılmaktadır. Ve oyun daha da şiddetlenmektedir.

ABD bugün bir Dünya imparatorluğunu kurmaya çalışmaktadır. Bunun için NATO'yu Rusya'nın aleyhine genişlettiği gibi Güneye ve doğuya doğru İslam ülkelerine karşı kaydırmaktadır. NATO'yu Afganistan ve Irak'ta aktif olarak kullanmaya çalışmaktadır. Şu anda Güney Asya bölgesinde İngiltere, Ortadoğu 'da ise İsrail'le birlikte ve global olarak ikisiyle birlikte hareket eden ABD Afganistan üzerinden bölgeye karşı ciddi tehdit oluşturmaktadır. Çin, Hindistan, İran ve Rusya'nın da kontrol edilebileceği bir noktada bulunan Afganistan'ın ABD'nin işgaline girmesi bu ülkeleri ittifaklara yöneltmektedir. Şanghay bu amaçla ABD'ye Orta Asya'yı kapatmayı amaçlıyorsa da hala tehdit çok ciddi olarak ortada durmaktadır.

İslam ülkelerinin Stratejik coğrafya desteği, Japonya, Çin ve Hindistan'ın İnsan ve teknoloji desteği, Rusların silah desteği birleşirse ABD'nin kontrolünde Yeni Bir Dünya Düzeni de kurulamaz.

Bunun ilk uygulama alanı, ABD Küresel imparatorluğunun da ilk uygulama alanı olan Afganistan olacaktır. Afganistan'da yenileceği kesin olan ABD'nin de diğer İmparatorlukların akıbetine uğrayacağı güçlü bir ihtimaldir. Çünkü Afganistan tarihi bunun örnekleriyle canlı olarak karşımızda durmaktadır.]

1

Tarih, tekerrürden ibaret olup bizi hiç yanıltmadı. Tekrar tekrar insanlara ve devletlere kendi batağına çekerek hep aynı şeyleri uyguladı. Fakat olan hadiselerin birçoğu insanlar tarafından hep yeni bir olaymış gibi algılandı. Aslında yeni bir şey vuku bulmamıştı. Yalnızca hırsları yüzünden kurban olanların ve isyan edenlerin helak oluşlarının masum olanlara nasıl zarar verdikleri akıllarda hiç kalmadığı görüldü! Bu ise fitnenin nasıl iyi ve kötü ayrımı yapmadığı gerçeğinin ta kendisidir. İyi olmanın hiç mi bir değeri yoktur? Tabii ki iyilik bir elzamdır. Ancak "hamakat (aptallık) edenler karşısında susmak gerekir" derler. Bu susma fiili ise yok oluşun sebeplerindendir. Haklı olduğu davada Allah Teâla'ya dayanana mutlaka yardım gelir.

Ne hikmettir ki, aptal rolünü oynayanlar için uyarıcı olmamak ve susmak, yok olmanın haberlerini çağrıştırmıyor mu?

¹ **ŞEYHANLIOĞLU Hüseyin** 11 Eylül Sonrası Değişen Dünya Dengelerinde Afganistan [Kitap]. - [s.l.] : Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tezi 148415, Haziran 2004. s. 98-102

Hayır, bu şekilde olmamalıdır. Çünkü Allah Teâlâ'nın bir vaadi vardır. İyiler ve adil olanlar mahzun olmayacaklardır.

Gerçek acıdır.

Tarihi tekerrür ettirmek ise aptallık değil midir?

Dibi görünmeyen denizlere girerek boğulmayacağını sananlar kendilerini aldatmıyorlar mı?

Bu nedenle fitnede bereket yoktur.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Aranızdan yalnız zalimlere erişmekle kalmayacak fitneden sakının, Allah'ın azabının şiddetli olduğunu bilin.”²

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

² Enfal, 25

YÜREĞİMİZE BATAN İNGİLİZ KAZIĞI (Ermeni Meselesi)

Psikolojik Savaş, herhangi bir düşünürün icat ettiği bir faaliyet şekli değildir. İnsanlık tarihi kadar eski olan, bu stratejik harekât şekli, ilk olarak insanlar arası anlaşmazlıkların çözümünde, hilenin de kullanılması olarak ortaya çıkmıştır.

Psikolojik savaş uygulamalarının, tarihte örnekleri sayılamayacak kadar çoktur. Düşmanı yıldırmaya yönelik olarak uygulanan bu faaliyetler, bazen özellikle dost birliklere karşı yönelik olarak da uygulanmıştır. Dünya üzerinde insanlar var olduğu sürece de, uygulanmaya devam edecektir.

II. Dünya Savaşından sonra yapılan değerlendirmeler, psikolojik savaş stratejilerinin, yalnızca savaş zamanında değil barış dönemlerinde de kullanılabileceği sonucuna varılmasını sağlamıştır. Öyle ki psikolojik savaş taktikleri sayesinde, sıcak savaşlarda dahi ulaşılamayan sonuçlara ulaşılarak, birçok ülke ve toplum üzerinde etkili olabilme ve yönetimi altına alabilmenin mümkün olabileceği görülmüştür. Günümüzde, yabancı bir ülkenin dış politikasını etkilemek amacıyla yapılan propagandaların, genellikle kabul edilebilir bir yaklaşım olarak algılanması sağlanarak, **ikamet elçiliklerinin de** bu konuyla çok yoğun bir şekilde ilgilenmekte oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, böyle çalışmalarda başarısı bulunan ülkelerin, siyasi kültürüne ve rejiminin hassasiyetlerine göre değişiklikler gösterir. Psikolojik savaşın önemli unsurlarından olan **Kitle iletişim araçları** önemli bir faktör olup, bununla ilgili olan **sahiplik ve kontrol konusu** yine çok önemli iki konudur. Bu iki temel faktör, yani mülkiyet ve kontrol faktörleri, medyada ki kültürel üretimin ideolojisini de ciddi boyutlarda etkileyen önemli etkenlerdendir.

Kitle iletişimi, kelimenin gerçek anlamıyla kitleler arası bir iletişim değildir. Kitlelerle olan, kontrol amaçlı iletişimidir. Bu kontrol arayışı da, siyasal ve ekonomik güçlerin, egemenlik arayışı ve mücadelesini yansıtmaktadır. Kitleler ise, kontrolün amacıyla kullanılan hem araç hem de amaç haline getirilip bir şekilde kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla, kitlelere ulaşma amacı, gerçekte ise bu ulaşmanın nedenini gizler. Amaç, onlara ulaşarak kontroldür. Buda psikolojik savaşın temel kuvvetidir.

Günümüzde sıcak savaşların yerini artık soğuk savaşların aldığını, devletlerin psikolojik savaş taktiklerini en etkin bir silah olarak amaçları doğrultusunda kullandıklarını, yine devletlerin milli güvenlik amaçlarını gerçekleştirmek ve bunu desteklemek amacıyla güvenlik stratejilerine paralel şekilde yürüttükleri görülmektedir.

Devletler, muhtemel rakiplerine karşı izledikleri politikaları, açık ve örtülü olarak yaptığı girişimlerini psikolojik savaş faaliyetleriyle desteklerken, diğer yandan kendi milli güç unsurları üzerindeki muhtemel rakiplerinin, psikolojik savaş tehdidini önleme çabalarını, etkisiz kılmaya bir şekilde çalışırlar.

Psikolojik savaş konusunda, günümüzdeki uluslararası sisteme ve buna ilişkin yapıyı incelediğimizde, ABD'nin dünya üzerindeki etkisinin önemli boyutta olduğu görülür. Ancak, bu durum dünyada üzerindeki insanların büyük bir kısmının tepkisini almakta olup, uluslararası ilişkilerde sıkıntıya giren Amerikan yönetimini, son zamanlarında maddi değilse de psikolojik olarak büyük bir yara almasına neden olmuştur.

Amerikan karşıtlığının, dünya üzerinde had safhaya ulaşması, ABD'nin mevcut küresel hegemonyasını sürdürülebilmesi için, gerekli tedbirler alma gereğini artık iyiden iyiye hissettirmektedir. Çünkü Amerikanın egemenliği sadece dış nedenlerle değil, iç nedenlerle dahi sona erebilecek duruma gelmiştir. Mesela Irak Savaşını buna örnek olarak verebiliriz. Amerikan halkı hepimizin bildiği gibi savaş yanlıları ve savaş karşıtları şeklinde ikiye bölünmüştür. Bu durum ise, ABD nin çöküş ihtimallerini artırıp, onların psikolojik savaş taktikleri geliştirmeye ve yenilenme ihtiyacının gerekliliğini zorunlu hale getirmiştir.

Konuyu biraz daha açacak olursak, önümüzdeki 21. yüzyılda uluslararası sistemin alacağı şekil, büyük ölçüde ABD'nin dış ve iç dinamiklerine bağlı olacaktır. Günümüzde küreselleşmenin getirdiği çok kültürlülük anlayışı çerçevesinde kültürel farklılıkların giderek ön plana çıkması ise, Amerikan toplumu gibi farklı kökenlerden gelmiş insanların oluşturduğu yapı üzerinde oldukça olumsuz etkiler

bırakmaktadır. ABD bu dengeyi koruyabilmek için, her gün yeni bir kargaşa ortamı hazırlayıp ortamı bulandırarak, durumu kendi menfaatine çevirme planı içerisinde.

Bununda en son örneklerinden biride, Osmanlıdaki Ermeni Tehcirini gündeme taşımasıdır. Aslında ABD'nin, Ermeni haklarını savunmak gibi bir derdi ve sıkıntısı yokken, her zaman yaptığı gibi, dünya jandarmalığına soyunarak, Türkiye'yi meşgul edip, uzmanı dahi bulunmadığı, gerçekte ise hiç olmamış hikâyelerle, güya Ermeni Tehcirini fırına sürerek bir yerlere gelmek istemektedir. O yer ise, iç güvenliğindeki çatırtıları kapatmak için, stratejik ortağı olan Türkiye'yi kurban seçmek pahasına, taktikler denemesidir.

Geçmişte İngilizlerin ürettiği problemi, günümüz problemi haline getirmiş olması, bahsettiğimiz gibi psikolojik savaş taktiklerinden başka bir şey değildir. Tabii ki yapılan yanlış bir harekettir ve bu unutulmayacaktır. Lakin ayakta durabilmek için, kapısında beslediği tavuğu, hindiyi yiyen ev sahibi kendince haklı gerekçeleri sunduğunda, çok şeyde söylemeyiz. Öyle ise, bu Ermeni meselesi başımıza nasıl bela oldu buna bir göz atalım...

İngilizler, Osmanlı Devletini küçük düşürmek, yıpratmak ve dünya kamuoyunda suçlu göstermek amacıyla, ikinci veya üçüncü elden toplanan ve doğruluğu teyit edilmemiş bilgilerle, 1915 yılı Ermeni Tehciri sebebi ile birçok insanın soykırıma uğradığı iddialarını içeren kitap yazdırıp, Birinci Dünya Savaşı'nda dağıtımını yaptırmışlardır.¹ Yine Türk karşıtı propaganda oluşturma faaliyetinde, 15 Ağustos 1916 tarihinde, bir İngiliz gazetesinin Ermenistan muhabiri olan **Arsak SAFRASIAN, Gagene NYHEETER** adlı bir Ermeni'ye dayandırarak yazdığı haberde,

“Bütün güzel (Ermeni) kadınlar haremleere götürülmüş ve hatta İstanbul'daki genel evlerine satılmış, geri kalan diğer 500 bin kişi göç ettirilmiştir. Erzurum'dan 25 bin kişi sürülmüş bunlardan erkekler öldürölüp Fırat nehrine atılmıştır.” ifadelerine yer vermiş, aynı hikâyeye, yardım toplamak amacıyla, ABD basını tarafından da kullanılmıştır.

Açıkladığımız şekilde, İngiliz propagandası ile başlayan Ermeni sorunu, kapanmayan bir yara haline getirilmiştir. Sinsi ve haince planın devamı için sinemayı dahi kullanmaktan çekinmemişler ve hayali senaryolar üretilmiştir. **“Ağrı Dağı” (Atom Egoyan; 2002), “Anne” (Henri Verneuil; 1991), “Sason'un Oğulları” (Sarky Mouradian; 1975)** gibi.²

Bu filmlerin ortak özellikleri ise; Sözde Ermeni Soykırımı Projesi çerçevesinde üretilmiş olmaları ve günden güne artmakta olup haksız yere dünya kamuoyu önünde suçladıkları ve karalamaya çalıştıkları propaganda örnekleri, ayrı bir araştırma konusu olacak kadar da çoktur. Karalama örneklerinden bir tanesi şu şekildedir.

“Kaliforniya'da işlek bir caddeye oturan yaşlı bir Ermeni önüne aldığı kazana kırmızı bir su doldurup içine bir kaç kemik atar ve basına geçip ağıt yakar;

“Türkler ecdadımızın kanına böyle çorba yapıp içti” diye. Etrafında onu korumakla görevli iri yarı Ermeni gençleri de gelene geçene Türk usulü Ermeni kanına çorba tarifi diye broşür dağıtırlar. Artık o broşürlerde 700.000 Yunanlıyı, 300.000 Süryani'yi, 1.500.000 Ermeni'yi yerlerinden yurtlarından göç ettirmekle soykırıma uğradıkları yazılıdır.”³

Uzun yıllardır Ermeni diasporasının yürüttüğü etkili propaganda nedeniyle, bugün dünyada geniş bir kitleye, gerçeği yansıtmamasına rağmen Sözde Ermeni Soykırımı iddialarını (Türklerin Ermenileri katlettiği) benimsetilmeye çalışılmaktadır. Öyle ki Sözde Ermeni Soykırımı iddiaları siyasi bir niteliğe sokularak doğma haline getirilmiş ve propaganda yöntemiyle çeşitli ülkelerde, doğrudan olmasa bile dolaylı olarak kabul görmüştür.⁴ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan birçok kişi **“Türklerin tarihin hiçbir döneminde Ermeni soykırımı yapmadığı”** gerçeğinin ne olduğunu dahi bilmediği bir durum

¹ Avşar, **Birinci Dünya...**, s.44-45

² Birsan Karaca, **Sözde Ermeni Soykırımı Projesi;Toplumsal Bellek ve Sinema**, Say Yayınları, İstanbul, 2006, s.9

³ fatma@turkishforum.com Erişim Tarihi:07.06.2007

⁴ Yusuf Halaçoğlu, **Sürgünden Soykırıma Ermeni iddiaları**, Babiâli Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.109

dahi oluşturulmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, iftira edenlerin cezası hakkında Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Yalan söyleyenler, iftira edenler, ancak Allah’ın âyetlerine inanmayanlardır. İşte onlar, yalancıların tâ kendileridir.”⁵

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ise şu acı gerçeği haber veriyor.

“Bir kimse, bir mümin hakkında olmayan bir şey söylerse, iftiraya uğrayan kimse, onu affedinceye kadar, Allah Teâlâ onu Cehennemde bırakır.”⁶

Bu tür ayet ve hadislerin manası, iftira edenlerin hem bu dünyada hem de ahirette saadeti olmayacak demektir. Evlat, ata günahı çekmez denilir, fakat iftira günahına düşenlerin maalesef çocuklarının, bu hataların cezalarını tarih boyunca çektiği görülmektedir. Ermeni Sorununu, gerçekleri ile kabullenmek herkesin boynunun borcudur. İftira veya hileli yollarla, Osmanlı döneminde **“taba-i sadıka”** yani **sadık vatandaş** diye nitelendirilen **Ermeni** vatandaşlarımızın, bu oyunlara gelmemeleri bizim ve onlar açısından ortak bir menfaat olduğunu asla unutmamız gerekir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁵ Nahl, 105

⁶ Ebu Davud

KAYNAKÇA

BOYACI Yurdagül, Uluslararası Güç Mücadelesinde Psikolojik Savaşın Rolü [Kitap]. - Ankara : Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler 206095-Yüksek Lisans Tezi , 2007 .

DİN VE MUTLULUK

Din tapınma dilidir, inanan kişinin bilgisine kılavuzluk eden, onu güvenilir kılan, canlı tutan, imânî aklına uygun yapan tapınma fiilleridir.

[İnsan, doğumundan ölümüne kadar hep mutlu olmak arzusu içerisinde. Mutluluk insanın hayatının amacı ve anlamıdır. Bu yüzden o, daima ona mutluluğu yaşatacak şeyi arar durur.

Modern dünyada teknolojinin ve bilimin ilerlemesi ile insanın mutluluğunun artacağı düşünülmüştür. Oysaki teknolojinin ilerlemesi insanın mutlu olmasına vesile olmamış, aksine kaygının, sıkıntının, stresin artmasına neden olmuştur. Bu ortam içerisinde insan kendisini mutlu edecek her yöntemi kullanmaya çalışmıştır. KİŞİLERİ MUTLULUĞA GÖTÜRECEK ÇEŞİTLİ FORMÜLLER ÜRETİLMİYE ÇALIŞILMIŞ VE BU FORMÜLLERLE İLGİLİ YÖNTEMLER VE KİTAPLAR TÜM DÜNYA ÜZERİNDE RAĞBET GÖRMÜŞTÜR.

Başlangıcını insanlığın başlangıç tarihi olarak gösterebileceğimiz dinler de kişilerin mutluluğunu hedeflediklerini, amaçlarının insana dünya ve ahiret mutluluğunu kazandırmak olduğunu ifade etmişlerdir. Öyleyse mutluluğu arzulayan insan için dinler olumlu bir katkıda bulunabilir. Çünkü dinler, insanın yaratılışına uygun formüller ileri sürer ve iddia ederler. Bu yüzden bir dine inanma nasıl insanın doğasında yer alıyorsa, inandığı dinin ona mutluluğu getireceği düşüncesine sahip olmak da kişilerin zihninde yer alabilir. Bu durumda din ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu söylenilebilir.]¹

[Ancak modern dönemin burjuvazi kesimi, geleneksel din kavramını kökten değiştirerek yerine kusursuz evren düzeneğini yaratan “İyi ve Adil Saat Yapımcısı”, herkesi aynı düzeyde seven, onlara günah işleme ya da günahı kaçınma özgürlüğü veren, sadece çok büyük günahları cezalandıran yeni bir Tanrı koydu. Allah Teâlâ’yı mantıkî önermelerle ispatlanmasını rasyonel bir söyleme geçirdiler ve İNANCI KİŞİSEL BİR SEÇİM saydılar.]² Bu şekilde insan aklı karıştı. Birçok uydurma ve benzeri hayale gelmeyen kurgular ile olur olmaz felsefî, ideolojik türevler içinde dinleri ve manevî hayatları zayıflamaya başladı. **Hakikatte din zayıflamaz, dinî yaşayış zayıflar.** Ürküntüler içinde her geçen gününde insan çaresizliklerini gidermek ve mutlu olmak için gayret gösterse de sonuçta üzülen ve öldüğünde dünyaya gelip ve gelmediği kimseler tarafından hatırlanmayan birey olarak kalmaktadır.

İnsan mutluluğa azıcık bir şeyle kavuşur. Fakat sevdiği şey bir zaman sonra onu sıkıya başlar. Sonsuz hırs ve istek karşısında ezilen insan için ancak Allah Teâlâ’nın tatmin edebileceğini görmekteyiz. Sonsuzluk ancak Allah Teâlâ’da olunca başka bir şeyden mutlu olunacağını sanmak yanlış olabilmektir. Allah Teâlâ dahi insanın fıtratında usanç olduğunu bildiği için ibadetleri çeşitlendirdi. Her zaman ibadet etmeyi değil, bazı zamanlarda ibadeti emretti. Mesela, namazı kılmak değil namazı yerine getirmek niyetinde olursa namaz seni sıkımaz. Zira her namaz kılmakla namazı gerçekle kılmış değildir. Eğer öyle olmuş olsa idi, mutsuz insanları namaz kılanlar içinde görmezdik.

Sonuç olarak bedeni zevkler hiçbir şekilde insanı mutlu etmiyor. Ruhânî zevkler ise geçici bir dönem mutluluk veriyor. Onun için tek kurtuluş din sahibi olmak değil, Allah Teâlâ’yı sevmek ve ona kendimizi sevdirmenin yollarını bulmaktır.

***İbadet çokluğuna yok itibar hiç
Kulundan Hâlikı hoşlanmayınca³***

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ **ACABOĞA Asiye**, Din-Mutluluk ilişkisi. - Kahramanmaraş : Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim dalı Yüksek Lisans Tezi-204569, Ocak-2007, s. IV

² **ER, Filiz**, Ontolojinin Dinî Tasavvurların İçeriğine Etkisi (Doğal Teoloji). - Bursa : Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Felsefesi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 204782, 2006. , s. 82-85

³ Kuddûsi kaddese’llâhü sırrahu’l azîz

DOĞRU KARAR VE SİYASET NEDİR?

“Bir mucit ilaç bulmuştur. İlaç maliyet açısından ucuzdur fakat piyasa fiyatı pahalıdır. Bir kişi düşünün hastasını kurtarmak için ihtiyacı olan ilacı alamayınca hırsızlık yapmıştır. Aslında hastayı kurtarmak için yapılan hırsızlık mantıklı gibi gelirken sonuçta zarar veren bir olaydır.”

Bu olay için birçok doğrular vardır. Kararların olumlu ve olumsuz taraflarını çözerken ilacı alamayan kişi ve eczacıyı korumak için **“hırs”** , **“fedakârlık”** faktörlerini düşünerek hareket edilmelidir. **Yani iki zararın bir zarara düşmesini sağlamalıdır.** İki zarar eczacı ve hasta sahibi ikileminde oluşandır. Tek zarar ise eczacının hasta sahibine ödeme kolaylığının çarelerini teklif ederek uzun vadede çözüm üretmesidir. **Hastası ölecek birine sabır et demek, onunla alay etmektir. Çünkü o ilacın kurtaracağı ispatlanmıştır.** Bu nedenle toplum ahlakının yıkıma uğramaması için içtimai yardım kuruluşlarının asgari düzeyde paylaşımcılıktan ileri seviyeye doğru şuurlandırmak için alt yapı oluşturulmalıdır.

Asalak insan tipinin ilk çıkışı acizliktir. Ancak insan fıtratının aceleci olduğunu Allah Teâlâ buyurduğuna göre;

“İnsan iyiliğin gelmesine dua ettiği gibi, kötülüğün gelmesine de dua eder. Esasen insanoğlu acelecidir.”¹

“Acelecilik” asalak olmakla bir yerde buluşamaz. Ancak aciz olduğu fikrine alıştırılan insan kendince yıkıma uğrayınca **“beklenti”** yi artırır. O zaman eczacı ilacı vermek mecburiyetindeymiş sorunu çıkar. Ticari düşünen eczacıyı ahlaki erezyona uğramış durumun düşürmekten çok çözüm üretmede, karşılıklı anlaşabilme yollarının temel unsurlarını bulmaktır.

Bu anlattığımız durumdan çıkarak, doğru karar olarak alınabilecek davranışın ne olduğunu görebilmektir. Yoksa **“İki yüz eşek kafasından bir insan fikri çıkmaz.”** Veya **“Demokrasi insanların tartılacaklarına** (insanların fikirlerine değer verilecek bir sistem) **sayıldıkları bir idare şeklidir.”²** şekline getirip insanlarla alay edenler elinde oyuncak olmaktan kurtulmak gerekir. Neyin nerede ne kadar doğru ve yanlışın neden yanlış olduğu illetini bilmeden **“sürü insanı”** olmak bir değer ifade etmemektir. **“Üstbenliği”** bulmadan ulaşılacak her sonucun kendi içerisindeki paradoksenden[3] kurtulmanın çarelerini aramalı ve doğrunun ne olduğunu bulmak için gayret göstermelidir. Mesela siyasetin işleyişindeki karar mekanizmasının işleyişine göz atalım

[Siyaset alanında siyasi temsil görevine talip olanların halktan oy almak için verdikleri sözleri tutmamaları, kişisel menfaatleri doğrultusunda hareket etmeleri, kamu imkânlarını haksız ve hukuksuz yollarla bir tarafa aktarmaya çalışmaları, hatta bu tür amaçları gerçekleştirmek için gayr-i meşru çevrelerle iş tutmaları **“ahlâk”** ve **“etik”** tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle siyasetin insanı erdemli bir varlık düzeyine yükseltmek amacı güden ahlâk anlayışıyla yıldızının pek barışık olduğunu söylemek zor olmaktadır.

Birey düzeyinde onaylanmayan pek çok eylem ve davranışın siyaset alanında **“mümkün”** olarak görülmesi ve hatta siyasetin gereği olarak kabul edilip onaylanması imkân dâhilindedir. **Çünkü siyasetin doğası “vazife” kavramı üzerine değil “menfaat” kavramı üzerinde oturtulmaktadır.** Ancak bu siyasetin ahlâk dışı bir alan olduğu anlamına gelmemelidir. Çünkü insan davranışları, hangi alana yönelik olursa olsun, temelde ahlâk ve değer bağımlı davranışlardır. **Ahlâk çoğu defa bağımlı değil bağımsız bir değişkendir.** Ne var ki siyaset alanında bu bağımlılığın derecesi gevşemekte ve toplum tarafından da bu durum makul ve kabul edilebilir olarak görülmektedir. Kişinin kendisi için yaptığı bir davranışta ahlâkî ilkelerden sapması kabul görmezken bunun **“kamu yararı”** ve **“menfaati”** söz konusu durumunda eleştirinin dozu azalmaktadır.

Aslında insan davranışlarının belli davranış kalıplarına, kurallara ve eylem biçimlerine göre oluşmakta olduğu belirtilmelidir. Davranış ve eylemleri yönlendiren ana temel siyasetin merkezindeki **“menfaat”** mi, yoksa ahlâkın merkezinde yer alan **“vazife”** midir?

Oysaki insan davranışlarının **“dürüstlük”** temelinde gerçekleşmesi ahlâkın eylem sahiplerine **“vazife”** olarak yüklediği bir ilkedir. Ancak bu **“vazife”** çerçevesi siyasette **“başarı”** nın sağlanmasında

¹ İsrâ, 11

² İKBAL, Muhammed, Cavidnâme, trc. Annemarie Schimmel, Kırkambar Yay., İstanbul, 1999, s. 46.

yeterli olamamaktadır. Buna karşılık siyasetin merkezinde yer alan **“menfaat”**ın gerçekleşmesi için **“verdikleri sözü hiçe saymış ve insanların beyinlerini kurnazca uyutmasını bilmiş”** olanlar başarılı olmuşlardır. **“Verdiği sözü hiçe saymak ve insanların beyinlerini kurnazca uyutmak”** ahlâk ilkelerine ve dürüstlüğe göre asla tasvip edilebilecek davranışlar değildir. Davranış sahiplerinden böyle davranmaları ne talep edilmekte ne de beklenmektedir. Ancak siyasette **“menfaat”**ın ve başarının elde edilmesini sağlayan hesaba, menfaate, disipline ve akla dayanan önemli bir davranıştır. Ahlâkî davranış ise menfaate karşı olup hesaba, disipline ve akla dayalı olmakla bir ilgisi yoktur.]³

Sonuçta siyasetin doğası **“vazife”** kavramı üzerine değil **“menfaat”** kavramı üzerine oturmakta olduğu düşünülse de, siyasetin ahlakiliği eyleminin sonucu içinde gizlidir.

Bir tümün paçaları gibi gerçek ve yalan beraber olan siyaset ikiyüzlü madalyon gibidir. Onun hangi yüzü görülmesi istenirse o tarafının ışığı daha parlaktır. Tarih boyunca siyaset daha çok aldatılmanın ve aldatmanın temsilcisi olmaktan kurtulamamış ve çarkları arasında birçok temiz insanı eritmiştir. Ancak bu şekilde dahi olsa bu siyaset sayesinde büyük işler zuhur etmiştir. Bu nedenle siyaset vazgeçilmez olduğu kadar temiz siyaset arzulanmış olmuştur.

[[“Ayaşlı Şakir Efendi](#) dedi ki;

“SİYASET VELÂYETTEN YÜKSEKTİR.”

Bunun manası: Velâyet; Allah Teâlâ’nın cemal tecellisi olduğu için; hep iyi şeyler düşünür, iyi şeyler yapar. Siyaset ise, Allah Teâlâ’nın hem cemal, hem celal tecellisi olduğundan, Allah Teâlâ’nın zuhur ve taayyün itibarı ile birbirine zıt sıfatlarına ne kadar yaklaşırsa o kadar muvaffak olur.

Hız Ömer radiyallâhü anhı buyurur ki;

“ALLAH TEÂLÂ’YA YEMİN EDERİM Kİ, ALLAH TEÂLÂ’NIN HÜKÜMET KUVVETİYLE MEN ETTİĞİ ŞEY, KUR’AN-I KERİM’İN AYETİYLE MEN ETTİĞİNDEN ZİYADEDİR.”]⁴

Günümüzde siyaset çirkinleşmiş, sömürü ve yayılmacı politikalar yüzünden canavarlaşmış iğrenç duruma dönüşmüş görünse de, öyle olmadığını düşünmemiz gerekmektedir. Siyasetin hakikatinde olaylar rastgele olmaz. Hep bir planın aheste aheste uygulanmasıdır. Maddî hedefleri olan insanların temiz insanlar üzerinde uyguladıkları sinsi planları genellikle bozulmaz gibi olurken, Allah Teâlâ bir şekilde olayların yönünü sürekli değiştirmektedir. Bunu anlayan arif kişilerin biz siyasete karışmayız dedikleri mana da budur.⁵ Çünkü âlem ve insanlar sahipsiz değildir.

“Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah’ı ve müminleri aldatırlar. Hâlbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir.”⁶

“Hilekârlık yaptılar, Allah Teâlâ da hilelerine karşılıkta bulundu ve Allah Teâlâ hile yapanların en hayırlısıdır.”⁷

İhramcızâde İsmail Hakkı

³ DURSUN, Davut, **Siyaset Ve Ahlâk: Gerçeklikle İdealin Bağdaşmazlığı Sorunu**, s. 17-24

⁴ ERGİN, O. Nuri; **Balikesirli Abdülazîz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti**, İstanbul. 1942,s. 154

⁵ [Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî](#) buyurdu ki;

“Siyaseti olmayan bir cemiyet, çökmeye mahkûmdur. Herkesin bir siyaseti vardır. Bizim siyasetimiz, siyasete karışmamaktır Bu da ayrı bir siyasettir”

⁶ Bakara, 9

⁷ Âl-i İmran, 54

DOMUZ GRİBİ YOK, DOMUZ HASTALIĞI VAR

Domuz eti, Allah Teâlâ'nın Kuran'da haram olarak bildirdiği yiyecekler arasındadır.

“Ölü eti, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilen, boğulmuş, vurulmuş, yüksek bir yerden düşmüş, boynuzlanmış yırtıcı hayvan tarafından yenmiş, -(henüz canlıyken yetişip) kestikleriniz hariç,- dikili taşlar üzerine boğazlanan (hayvanlar) ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar fısktır (günahla yoldan sapmadır.) Bugün inkâra sapanlar, sizin dininizden (dininizi yıkmaktan) umut kesmişlerdir. Bugün size dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam’ı seçip-beğendim...”¹

Gündem domuzlaştırılmaya başlandı. Herkes bu hayvanı hiç ağzına almazken iki lafın biri bu oldu. Domuz gribi.

Bu hastalığın ülkemizde görünme ihtimali az olacağı bir gerçektir. Ancak bu hastalık yurdumuza girdi.

Eğer bir kişi bu ete direk ulaşmıyorsa (çünkü dolaylı yollardan insanlara bunu yedirenler var) Allah Teâlâ yemeyenleri bu hastalıktan koruyacaktır. Ancak görünen durum şu ki bu hastalık yurdumuzu sarmaya başlamıştır.

Aşısı hakkında birçok spekülasyon var. Her şey söylenebiliyor.

Bizlerin basit ve kolay önlemler ile bu hastalığa karşı alabileceğimiz tedbirler ne olabilir.

Bahsedilen gribin bulaşmasında yemek yolu ve gençlerde etkili olmasından bahsedilmesi; bu hastalığın grip değil de sanki yeni bir bulaşıcı hastalık görünümünü veriyor.

Şu an için tam ifade edilmese de domuz çiftliklerinin kapatılmasından başka çare olmadığı anlaşılabacaktır. Kuş gribinde tavukların çektiklerini düşünürsek, onların kaderini domuzlarda yaşayacak. Ancak bunun zaman alacağını sanıyoruz. Sigara öldürür yazısını paketleri üzerine yazanlar, domuzlar içinde harekete geçmeleri için en az iki sene var. Fakat bizim ülkemiz açısından bunun üzerine hemen harekete geçmeliyiz.

Kısa tedbir olarak yemek alışkanlıklarımızı değiştirmekten başka çaremiz de yoktur. Bu nedenle Allah Teâlâ'nın tavsiyelerini uygulamaya geçirmeliyiz.

Bir tavsiye olarak evlerimizde sofralarımızda unutulmuş katık sirkeyi tekrar misafir etmeliyiz.

H. Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor:

" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ailesine katık sormuştu.

"Yanımızda sirkeden başka bir şey yok!" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm onu istedi ve gelince yemeye başladı. Hem yiyor, hem de:

"Sirke ne iyi katık! Sirke ne iyi katık! Sirke ne iyi katık!" diyordu." ²

Bazı rivayetlerde **"sirke giren eve şeytan girmez"** i de hatırlayınca şeytanın tavsiye ettiği şarap ve domuz insanlığın düşmanı olduğu hatırlanmalıdır.

¹ (Maide Süresi, 3)

² Müslim, Eşribe 166, (2052); Ebû Dâvud, Et'ime 40, (3820, 3821); Tirmizî, Et'ime 35, (1843); Nesâî, Eymân 21, (7, 14)

Sonsöz olarak domuz gribi yok “**DOMUZ HASTALIĞI**” var. Ona göre yediklerinize dikkat edin.

27/10/2009

İhramcızâde İsmail Hakkı

Elmalılı Muhammed Hamdi YAZIR kaddese'llâhü sırrah'ül azîzin Ledünnî Bir Manzumesi

Failâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Hâke düşmüş katreyiz deryaya girmiş çıkmışız
Gâh serrâya gehi darrâya girmiş çıkmışız
Pür gubâr olsak da pâkiz bir Hanefî meşrebiz
Dâmeni kirletmeden dünyaya girmiş çıkmışız
İmtihan olmuş meleklerle demi tahmirde
Hüccet almış menzil-i esmaya girmiş çıkmışız
Geh sehâb olmuş ser-i gülşende seyrân etmişiz
Geh şehâb olmuş akıp feyfâya girmiş çıkmışız
Geh semenden neş'e gülden bûy sümbülden edâ
Gâh berkten nur alıp minâya girmiş çıkmışız
Geh coşmuş dide-i şeydâda seylâb olmuşuz.
Geh tutuşmuş sine-i Sinâ'ya girmiş çıkmışız
Silmişiz âyine-i idrâki jeng-i ye'sten
Her seherde başka bir meclâya girmiş çıkmışız
Çeşmesâr-ı ma'rifetden akmışız vadilere
Gâh bir suğrâya gâh kübrâya girmiş çıkmışız
Yerden uçsak da sezadır kimseye bâr olmadan
Evliya bezminde hâk-i paya girmiş çıkmışız
Biz ki genciz rengi hunîninden revnak bulmadık
Şöyle yanından geçip hücraya girmiş çıkmışız
Fakrı fahretsek ne var zakkuma rağbet etmeyip
Biz gınâ-yı kalb ile kimyaya girmiş çıkmışız
Asuman görmüş süzülmüş kürsiden inmiş yere
Bu riyasız kubbe-i hadrâya girmiş çıkmışız
Nefsi tenzih etmeyiz tahdisten de geçmeyiz
Ke's-i nâ-pâk içmeyiz takvaya girmiş çıkmışız
Zülfe el sundurmadık ruhsâra toz kondurmadık
Zulme divan durmadık helvaya girmiş çıkmışız
Çok görülmez mescid ü meyhaneden dûr olmamız
Biz kıyam u ka'deden imâya gitmiş çıkmışız
Ölmeden öldük cevâbın önce verdik Münkerin
Ruh olmuş maşeri ahyâya girmiş çıkmışız
Meh girer âhir mehaka nev-ı hilâl olmak için
Bizde bir ferda için sevdaya girmiş çıkmışız
Ahmed-i Muhtar elinden içmek üzre kevseri
Bezm-i i Musa'dan demi İsâ-ya girmiş çıkmışız.
Neş'emizden feyz alır toprak da bir gün şüpheşiz
Bir ledünnî nağmeyiz kim nâya girmiş çıkmışız
Vech-i Hakk'dan başka her şeyde helaki görmüşüz
Biz bu istisna için eşyaya girmiş çıkmışız
Hamdi nisyân etme yavrum âhir i dava odur

Bil livaü'lHamdi'yiz imzaya girmiş çıkmışız.¹

Elmalılı Muhammed Hamdi YAZIR kaddese'llâhü sırrah'ül azîz

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Toprağa düşmüş damlayız deryaya girmiş çıkmışız
Geh doruklara gehi çukurlara girmiş çıkmışız
Tozlar içinde olsak da temiz bir Hanefi² meşrebiz
Eteği kirletmeden dünyaya girmiş çıkmışız
İmtihan olmuş meleklerle toprağımız yoğrulduğu zaman
Hüccet almış menzil-i esmaya³ girmiş çıkmışız
Geh bulut olmuş üstünde gül bahçesinde seyrân etmişiz
Geh göktaşı olmuş akıp çöllere girmiş çıkmışız
Geh yaseminden neşe, gülden koku, sümbülden edâ
Gâh şimşekten nur alıp derinliklere girmiş çıkmışız
Geh coşmuş divane gözünde taşkın su olmuşuz.
Geh tutuşmuş göğüs Sinâ'sına⁴ girmiş çıkmışız
Silmişiz idrâk aynasından ümitsizlik kirini
Her seherde başka bir hal aynasına girmiş çıkmışız
Gürül gürül ma'rifet pınarından akmışız vadilere
Gâh bir küçüklere gâh büyüklere girmiş çıkmışız
Yerden uçsak da layıktır kimseye sıkıntı olmadan
Evliya meclisinde ayak tozuna girmiş çıkmışız
Biz ki defineyiz rengi hunîninden parlaklık bulmadık
Şöyle yanından geçip hücreye girmiş çıkmışız
Fakrı öğünsek ne var dünyaya rağbet etmeyip
Biz kalb zenginliği ile kimyaya girmiş çıkmışız
Gökyüzünü görmüş süzölmüş kürsiden inmiş yere
Bu riyasız kubbe-i hadrâya⁵ girmiş çıkmışız
Nefsi tenzih⁶ etmeyiz şükürden de vaz geçmeyiz
Kadeh-i içki içmeyiz takvaya girmiş çıkmışız
Zülfe el dokundurmadık yüze toz kondurmadık
Zulme divan durmadık tatlılığa girmiş çıkmışız
Çok görülmez mescid ve meyhaneden uzak olmamız
Biz kıyam u ka'deden⁷ işaretle gitmiş çıkmışız
Ölmeden öldük cevâbın önce verdik Münkerin

¹ Elmalılı Muhammed Hamdi YAZIR sempozyumu, TDVY/109, Ankara, 1993, s.333

² **Hanif:** (ara.) er. I. Tek Allah Teâlâ'ya, Allah Teâlâ'nın birliğine inanan. 2. İslam inancına sıkı ve samimi olarak bağlanan. 3. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in tebliğinden önce Mekke'de tek Allah Teâlâ'ya inananlar.

³ **"Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."** Bakara, 31

⁴ **Sinâ:** Allah Teâlâ kelâmına Musa aleyhisselâmın nâil olduğu, Süveyş ile Akabe Körfezi arasındaki bir yer ve bir dağ ismi.

⁵ Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kabri saadetinin bulunduğu yer

⁶ **Tenzih:** Suç ve noksanlıktan uzak saymak. Allah Teâlâ'yı her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip söylemek. Kabahati yok olduğu anlaşılmak ve onu ifade etmek.

⁷ **kıyam ve ka'deden:** namazdaki ayakta ve durma

Ruh olmuş dirilme günü topluluğuna girmiş çıkmışız
Ay girer sonunda karanlığa yeni hilâl olmak için
Bizde bir ahiret için bu sevdaya girmiş çıkmışız
Ahmed-i Muhtar⁸ elinden içmek için kevseri
Musa meclisinden İsâ zamanına girmiş çıkmışız.
Neş'emizden feyz alır toprak da bir gün şüphesiz
Bir ledünnî nağmeyiz kim neye girmiş çıkmışız
Hakk yüzünden başka her şeyde yok oluşu görmüşüz
Biz bunu anlamak için dünyaya girmiş çıkmışız
Hamdi unutma yavrum son dava odur
Bil, livau'l Hamdi'yiz⁹ imzaya girmiş çıkmışız.¹⁰

---

⁸ Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem

⁹ **Liva-ül hamd:** Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in bayrağı. Ona inananlar kıyametten sonra bu bayrağın altında toplanacaklardır.

¹⁰ Elmalılı Muhammed Hamdi YAZIR sempozyumu, TDVY/109, Ankara, 1993, s.333

FAKİRLİK DÜŞÜNCESİ

Dünyanın, günah işlenmesindeki hissesi oldukça açık ve belirgindir.

Güzelliklerdeki ki hazzı ise, gizli ve belirsizdir.

Gizli olan dünya hazzının tedavisi, elbette ki daha zordur.

Onun için “insanoğlu aldanma” diye sürekli uyarılmıştır. **“Aldanma”** ‘dan maksat gönlünden çıkar demektir. Çünkü gönle almak hem iyiliğe hem de kötülüğe sebep olan işlerdendir. Gönül aslına hicret etmelidir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Muhacir Allah'ın nehyettiği şeylerden uzaklaşan kimsedir” ¹ Eğer bir kişi dünyadan kendini koruyamaz ise, onun aldatıcılığı karşısında, Allah Teâlâ’dan da bir şekilde uzaklaşmasına sebep olur.

Dünyanın hilesinin çokluğu, onun bünyesinde barındırdığı kuvvetten ileri gelmektedir. Bu kuvvet ise gizlenmiş perdeler arkasında duran, çok kıymetli hazineler gibidir. Ancak buna birçok kimsenin aldanması kaçınılmaz olduğundan, bu aldatıcılıktan hep kaçınılıp terk edilmesi tavsiye edilmiştir. Bizim ise burada bilmemiz gereken bir hususu, Mevlana kaddese’llâhü sırrahu’l azîz şu şekilde açıklamaktadır:

Bir gün Sultan Veled, kardeşi Çelebi Emîr Âlim ve arkadaşlardan bir toplulukla Mevlânâ kaddese’llâhü sırrahu’l-azizin huzurunda oturmuştu. Tam o sırada İslâm sultanı bir kese altın gönderdi ve onunla Mevlânâ hazretlerinden kendisine inayet ve duada bulunmasını rica etti. O zamanda Çelebi Emîr Âlim sultanın sevilen bir dostu ve hazinedarı idi. Mevlânâ:

“Ey dostlar! En büyük isim (ism-i âzam) hangisidir?” diye sordu. Hepsî baş koyup:

“Bunun cevabını Hüdavendigâr buyursun” dediler. Bunun üzerine Mevlânâ kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz:

“En büyük isim (ism-i âzam) bu altın ve gümüşdür. O insanı hem Hakk’a ulaştırır, hem de bâtılı süsler; çünkü bu olmadan ne dünya bayındır, ne de ahiret ehli şâd olur” buyurdu. Nitekim Sultan Veled hazretleri buyurmuştur.

Şiir:

“İnsanların sevinci dünyanın bütün hoşlukları altın ve gümüşlerdir.

“Ey Veled, eğer altın ve gümüşten merdivenin varsa emel binasının damına çabuk çıkarsın.” ²

Şunu unutmayalım ki, dünyanın altını, gümüşü yada parası sayesinde kavuşulan nimetleri görmezlikten gelemeyiz. Bu sebeple, hayatımızın maneviyatını düşünürken, maddiyatını arka plana atanlar, sonunda fakirliğin fitnesine düşerler. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurduğu **“fakirlik neredeyse küfür olayazdı”** hadisi zayıf olsa da bu gerçeği dile getiriyor.

Fakirlik edebiyatı yada fakirlik kültürü tasavvufun temel konularındandır. Fakat, bugün bu edebiyatı yapanların, bunu sömürü aracı için kullandıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Zamanında, cennetten tuğla siparişi verip, kişilerin duygularını istismar edenler, kendi kâşanelerde bir tarafta otururlarken, o temiz insanların duygularını istismar edenlerin, bir gün hesap vereceği muhakkaktır. Ancak, erteye kalmış hesapta hiçbir zaman bir kâr yoktur. Fakirlik edebiyatı yapanların bolca bulundukları zamanımızda, onların yaşayışlarına bir bakın, çok büyük bir ihtimalle insanları aldattıklarını muhakkak göreceksiniz.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, zamanımızda fakirlik ile ulaşılabilecek hiçbir mefhum ve ideal kalmamış gibidir. Bunun içine, dini hayatta dâhildir. Onun için hepimiz biraz ayık olalım.

İhramcîzâde İsmail Hakkı

¹ Buharî. İman. 4-5: Ebu Davud. Cihad. 2. Nesaî. İman. 8. 9. 11

² **YAZICI Ahmet Eflakî-trc.Tahsin** Ariflerin Menkıbeleri [Kitap]. - İstanbul : M.E.B, 1995. c. 2, s. 378, (5)

FATIMA OLAYI ve 2012 FİLMİ

[13 Mayıs 1917’de Portekiz’in Fatima kentinde dünya tarihini etkileyecek bir olay gerçekleşti. Fatima şehrinin yakınlarında bulunan Cova da Iria bölgesinde çobanlık yapan üç çocuk aniden gök gürültüsüne benzeyen bir ses duydular. Şimşeğe benzeyen patlamanın ardından parlak giysili beyaz bir kadın görüldü. Beyaz elbiseli kadın çocuklara kendisinden korkmamaları gerektiğini ve her ayın on üçünde o anda bulundukları yere gelerek dua etmeleri ve kendisiyle konuşmaları gerektiğini söyledi. Bu olay zamanla bütün bölgede duyuldu ve insanlar buraya akın etmeye başladılar. Yalnız bu üç çocuktan başka kimse bu varlığı göremiyor ve duyamıyordu ama orada bulunan binlerce kişi, nedenini bilemedikleri bir şekilde kendilerinden geçiyorlardı. Beyaz giyimli kadın çocuklarla konuşmaları esnasında, ikisini yanına alacağını söylemişti. Bu söze uygun olarak Francisco 1919’da, Jacinta’da 1920 yılında öldüler. Lucia ise görünüm hadiselerinde başrolde olan kişiydi ve hayatının geri kalan kısmını Vatikan kontrolünde manastırda geçirdi. Hiçbir zaman kilisenin izni olmaksızın kimseyle konuşmadı. Lucia 1917 yılında mayıs ve ekim ayları arasında kendisine görünen Meryem aracılığıyla aldığı iddia ettiği sırları, 1941 yılına kadar herhangi bir kişi ya da kuruma ulaştırmadı. Daha sonra mesajın ilk bölümünü 1941 yılında papa’ya özel olarak ulaştırılması için yazdı ve mesaj sadece Papa’ya ulaştırıldı (Papa Pius); mesajın üçüncü bölümünü 1943 yılında yazdı. Ancak yazdığı bu üçüncü bölümle ilgili olarak, **“daha iyi anlaşılabilmesi için 1960 yılında açıklanması doğru olur...”** diye bir şart öne sürdü. Bu tarihten itibaren birçok papa bu sırları okudu ve bu sırların sıkıntısını yaşadı.

Uzun yıllar sonra açıklandığında ise bu sırların Meryem tarafından verilen sırlar olmadığı, kilisenin gerçek sırları açıklamaktan çekinerek kendi istekleri doğrultusunda farklı bir sır açıkladığı konusundaki tartışmalar hala sürmektedir. Çünkü bazı yazarlar tarafından verilen gerçek sırların, kilisenin yaşayacağı sıkıntılarla ilgili olduğu için bunların açıklanmayıp yerlerine kilise ideolojisine uygun sırların açıklandığı belirtilmektedir.

Fatima olayında verilen sırlar sadece apokaliptik bilgiler mahiyetinde değil aslında dünyanın geçmiş olduğu olumsuz süreçle bağlantılı olarak da değerlendirilmelidir. 2 Çünkü Fransız İhtilal inden sonra başlayan, dinin ortadan kaldırılarak yerine insan aklı ve vicdanının konulması gerektiği anlayışına göre din bilimsel gelişmeler sonucunda belirli bir zaman içinde insanların zihnindeki ve hayatındaki yerini kaybedecekti. Ancak günümüzde yaşanan sürece baktığımızda dünyada dine karşı değil dine doğru bir yöneliş olduğunu fark ediyoruz. İnsanlar artık hayatlarında var olan manevi boşluğun dinle doldurulması gerektiği düşüncesini kabul ettiler ve bu düşünce çerçevesinde hayatın dini olmayan olaylarından bile dini bir takım alametler aramaya başladılar. Yaşanan bu süreç esnasında insanların hayatında birçok dini figürler ortaya çıkmaya başlamıştır. Meryem Hristiyanlık tarihi boyunca insanların hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak modern dönem boyunca insanların zihnindeki yeri biraz daha sağlamlaşmıştır. Günümüzde insanlar artık dini hayatın her kısmında aramaktadır demiştik. İşte bu duyguları tatmin edebilme ihtiyacıyla birlikte Meryem ana kültü tekrar gündeme gelmiştir. İnsanlar dünyevi hayatlarında yasadıkları sıkıntıları aşabilme amacıyla bir anne olarak yaklaştıkları

Hız.Meryem'den yardım istemektedirler. Görünümünün tarihi incelendiğinde Meryem kültürünün popülerliğindeki en önemli etken, kırsal bölgelerde zor durumda bulunan insanlara çözüm önerileri sunmasıdır. İnsanların görünüm hadiselerinin peşinden gitmeye başlaması sonucu dünyada dini bir hareketlenme meydana gelmiştir. Modern bilimler bu görünümünü insanların yasadıkları halisünasyonlar olarak değerlendirse de onlar hala bu metafizik hadisesin arkasından gitmeye devam etmektedirler. Günümüz toplumunda ruhsuz bir şekilde umutsuzluğa itilmiş insanoğlunun Marx'ın tabiriyle **“kalpsiz bir dünyanın kalbi”** olarak tanımlanan dine yönelerek huzur bulma arayışlarının en önemli göstergesi Meryem ana kültü olmuştur. Modern düşüncenin bütün alanlarda ortaya çıkan gelişmeler sonucunda dini düşüncenin ortadan kalkacağı anlayışına rağmen, ülkemizde meydana gelen bir olay bu durumun tam tersini yansıtmaktadır.

21 Ağustos 2006 günü İzmir'in Selçuk ilçesinde bir orman yangını meydana gelmiş bu orman yangını bu bölgede bulunan Meryem ana evinin yakınlarına kadar gelmiş ve sönmüştür. Bu durum insanlar tarafından **“ilahi bir mucize”** olarak nitelenmiştir. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi modern bilim dünyamızı ne kadar bilimsel yöntemlerle açıklamaya çalışsa da insanların doğaüstüne olan ilgileri ve yönelişleri artarak devam etmektedir. Modernitenin getirmiş olduğu manevi boşluk duygusu batı insanının daha fazla dine yönelmesini sağlamıştır. İnsanlar yaşamak istedikleri dini duygu ve pratikleri toplumsal alanda hac ibadeti şeklinde ortaya koymaya başlamıştır.

Fatima bölgesi dünyanın geçmiş olduğu büyük dönüşüm süreci içerisinde tarihi etkileyebilecek bir süreç yaratmıştır. Bunlar birkaç başlık altında sıralanabilir.

Birincisi, görünümünün gerçekleştiği dönem dünyadaki dini sürecin olumsuz nitelermelere maruz kaldığı bir dönemdir. Yirminci yüzyılın başından itibaren dünya dini boyuttan bilimsel boyuta bir dönüşüm yaşamıştır. İnsanların dünyaya ait açıklamaları dini temelli olmaktan çıkıp bilimsel açıklamalara yönelmiştir. Dine karşı başlatılan bu saldırılar kutsalın dünyadaki temsilcileri olan dini kurumlar tarafından fazla zarar görmeden atlatılmaya çalışılmıştır.

İkincisi, modern süreçteki dini uyanışa olan katkısıdır. Meryem'in üç küçük çocuğa verdiği mesajlar da dünyanın dini durumu ve bu bozulma sürecinde insanların tanrının isteklerini yapmamaları halinde baslarına gelebilecek olumsuz durumlara dair açıklamalar vardır. Meryem insanları yaptıklarının sonuçları konusunda uyarmış ve onlardan Allah Teâlâ'yı kızdırmamalarını istemiştir. Üçüncüsü, verdiği politik mesajla ilgilidir. Verilen sırların birisi görünümünün gerçekleştiği dönemde dine karşı olan tutumun en sert yaşandığı yerlerden Rusya ile ilgili açıklama yapılarak Rusya'nın Hristiyanlığa dönmesi gerektiği ve insanların bunun için topluca dua etmeleri istenmiştir. Rusya bu süreçte Katolik Kilisesinin karşısında yer aldığından Katolik kilisesi Fatima olayını dünyadaki uyanışı kendi görüşleri doğrultusunda yönlendirebilme isteğiyle oldukça etkili bir şekilde destekleyerek kullanmıştır. Bu olay batı dünyasının Rusya karşısında kullanabileceği bir koz haline getirilmiştir. Olayı önemli kılan sebeplerden birisi de verilen sırların gerçek olup olmadığı üzerinden yapılan tartışmalarla ilgilidir. Sırlar kilise tarafından değişik tarihlerde

açıklanmıştır. Fakat açıklanan sırlar din adamları yazarlar ve halkı pek tatmin etmemiştir. Çünkü özellikle üçüncü sır 2000 yılında açıklandığında şaşkınlık yaratmıştır. Kilise üçüncü sırrın 1981 yılında Papa II. Jean Paul'e Mehmet Ali AĞCA tarafından gerçekleştirilen suikast olduğunu açıklamış ve papa kilise tarihi açısından çok önemli bir konuma yükseltilmiştir. Batı dünyasında bazı yazarlar ise bu sırrın suikast ile ilgili değil de kilisenin sonu ile ilgili bilgi verdiği kanaatindedir. Kilisenin kendi sonu ile ilgili gerçekleri açıklayamamasından dolayı böyle bir yola başvurduğu iddia edilmektedir.]¹

Kıyametin kopuşu ile olan bilgi Allah Teâlâ'ya aittir. Bu bilgi hiçbir kula özel olarak dahi verilmemiştir. **“Gelecek”** gibi çok geniş ve henüz tecrübe edilmemiş bir alanda söz söyleme, bu tür bilgileri doğru sayıp üzerlerine hüküm bina etme zor ve iddialı bir husustur. Çünkü gelecekle ilgili bilgilerin sınırı yoktur. Her alanda önceden verilen veya verildiği iddia edilen bilgi bu kapsama girer.

Kur'an-ı Kerim, gaybı bilmeyi Allah Teâlâ'nın yüce sıfatlarından biri olarak kabul etmektedir. **“Gaybı bilen”** nitelemesi sadece Allah Teâlâ'ya nisbet edilebilir. ² **İmam Matürîdî bu ilme sahip olmayı Rabb, ondan mahrumiyeti de yaratılmış (merbûb) olmanın bir alameti olarak ifade etmektedir.**³

Kur'an-ı Kerim bir taraftan, gaybı bilmenin Cenab-ı Hakk'ın kontrolünde olduğunu beyan ederken öte yandan Allah Teâlâ'nın resullerinden dilediklerine gayptan bilgi vereceğini ifade etmektedir. ⁴ Bu demektir ki insanoğlu gayptan beşerî özellikleri ile değil, ancak Allah Teâlâ'nın bildirmesi (vahiy) ile veya ilham etmesi ile bilgi sahibi olabilir.

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de **“Yüce Allah'ın, resullerinden dilediklerine gayptan haber vereceği”** bildirmektedir. ⁵ Enbiya Allah Teâlâ'nın **“elçileri”** olduklarına göre zaman zaman vahiy yoluyla gaybî haberler alabilirler. Bu durum istisna olup onların bütün hayatları için genelleştirilemez. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de

“Hiçbir insanın, yarın ne yapacağını ve nerede öleceğini bilemeyeceği” ⁶ şeklinde bütün insanları kapsayan genel hükümler belirtilmiştir. Bu umumi hükmü birçok rasûlün ağzından teyid etmektedir. Mesela; Hz. Nuh aleyhisselâm kavmine;

“...Size Allah'ın hazineleri yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem...” ⁷ dediği, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleminde

“...Benim ve sizin başınıza gelecek olanları bilmiyorum. Ben ancak bana vahyolunana uymaktayım...” ⁸ diye söylediği buyrulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in bakışına göre gaybî haber Allah Teâlâ'ya ait yani ilâhî kaynaklıdır. **Beşerin kendi imkânları ile gayptan haber vermesi mümkün değildir.** Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem vahiy yoluyla bazı gayp haberlerinin bildirildiği Kur'an-ı Kerim'de yer almıştır ⁹. Ona gönderilen gayr-i metlûv vahiyler Kur'an-ı Kerim'de yer almadığına göre

¹ KIR, Muhammet; DİNLER TARİHİ AÇISINDAN FATİMA OLAYI; Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü -Felsefe Ve Din Bilimleri Enstitü Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-210602 Eylül – 2007; s.1-4

² Mâide,109; En'am,73; Tevbe,94; Ra'd,9; Sebe',48

³ Kitabu't-tevhîd, s. 21.

⁴ Âl-i İmran,179; Cin,26

⁵ Âl-i İmran, 179; Cin, 26.

⁶ Lokman, 34.

⁷ Hûd, 31.

⁸ Ahkâf, 9

⁹ Nûr: 24/11-16; Muhammed: 47/16; el-Haşr: 59/11-12; et-Tahrîm: 66/3.

¹⁰, bir kısmının da bu şekilde bildirilmiş olabileceği ve bu haberlerin de hadis kitaplarında yer almış olabileceği tabii karşılanabilir.

Sünnetten de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gaybı bilmediğini ifâde eden birçok misal göstermek mümkündür. Mesela Hz. Aîşe radiyallâhü anha **“... Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gelecekte olacakları, bildiğini iddia eden Allah Teâlâ'ya iftira etmiş olur”** ¹¹ demektedir, mahşerde ümmetinin affedilmesini isteyen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem

“Sen, onların senden sonra neler yaptıklarını bilmiyorsun” ¹² denileceği haber verilmekte, ashaptan Osman b. Ma'zûn hakkında

“Allah'ın sana ikramda bulunacağına şehadet ederim” diyen Ümmü'l-A'la'ya (v.6/627), Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem **“Ben Allah'ın elçisi olduğum halde ne muamele göreceğimi bilmiyorum”** ¹³ dediği bildirilmektedir.

Gayb bilgisinin Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bildirildiği muhakkaktır. Fakat bilginin zaman, mekân, şahıslar hakkındaki kapalı ve imalı ifadelerinden dolayı, gerçekleşene kadar çoğu zaman gizli kalması nedeniyle istismar edildiği, uydurulmaya müsait olması açısından şüpheli kısma da girer. Adı üzerinde olduğu gibi **“gaybî”** kelimesi **“hazırda olmayan; görünmeyenlere âit; hazır olmayanlara âit; başka âlemdekilere âit; âhirete âit; gayba âit ve müteallik”** demek olunca kabul etmemek sorunu ile karşılaşırız. Dinin temeli de **“gayb”** üzerine kurulu olduğuna göre bilgilerin ret ve kabul aşamasındaki dikkatin ne olacağı daha açıktır.

Anlaşıldığına göre gaybi bilgide sınırlamayı kaldırmak, insanları takıntılardan kurtulmalarıyla donukluk içine düşmelerine mani olmak için, vahyin bir kısmında okunmayan vahyin gelişi (gayr-i metlûv) ile sorumluluk sınırlarının genişlemesine Allah Teâlâ engel olmuştur. Fakat hadislerde gelen gaybi haberler ile belki Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem düşünce alanında öngörü sahibi olunmanın temellerini atarak sebep ve sonuç

¹⁰ Gayr-ı Metlûv Vahiy

Oryantalistlerin başlattığı ve bazı müslümanlarca da kabul gören **“Kur'ân-ı Kerim dışında vahiy olmadığı ve sünnetin vahiy olmadığı”** belli bir mesafe kat etmiş ve müslümanların düşüncelerini bulandırmıştır. Sünneti hafife alan veya inkâr eden bu kimselerin itirazlarına bakacak olursak, bütün meselenin çözüm noktasının **“Kur'ân-ı Kerim'den başka vahyin”** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine inip inmediğidir. Bunu Kur'ân-ı Kerim şu şekilde açıklar.

“Nebi, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. O bunu nebinin diğer bir eşine haber verince, Allah da bu durumu nebiye bildirmişti, o da bir kısmını yüzüne vurmuş bir kısmını da yüzüne vurmadı. Nebi bunu ona haber verince eşi “Bunu sana kim söyledi?” dedi. Nebi, “Bilen, her şeyden haberi olan Allah Teâlâ bana söyledi” dedi.” (Tahrim, 3)

Tefsirlerde beyan edildiğine göre Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gizli tutmak kaydıyla eşi Hafsa'ya bir söz söylemiş; ancak o, bu sözü saklayamayıp Hz. Aîşe'ye söylemiştir. Bunun üzerine Allah Teâlâ durumu Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bildirmiş, o da Hafsa'ya anlatmıştır. Hafsa, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bunu kimin haber verdiğini sormuş, O da Allah Teâlâ'nın bildirdiğini söylemiştir. Ancak Kur'ân'da bu bildirimin kendisi yer almıyor. Demek ki bu bildirim Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gayr-i metlûv vahiyle bildirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de buna benzer birçok ayette (Ahzab, 37; Bakara, 144; Haşr, 5; Fetih, 15; Şura, 21; Hakka 44,47; Yunus, 15; Enfal, 5; Nur, 62; Enfal, 9) gayr-i metlûv vahyin olduğuna işaretler mevcuttur. İşte bu hakikati ifade ederek Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: **“Dikkat edin bana Kur'an ve benzeri verildi.”** (Ebu Davut, 6) Bu nedenle Resul, bu iki kaynağı insanlara ulaştırmakla mesuldür. (Maide, 67)

¹¹ Müslim, İman, 77; Tirmizî, Tefsir, 7.

¹² Buhârî, Fiten, 1.

¹³ Buhârî, Cenâiz, 3.

ilişkinin çözümleme ile gelecek için geçmişin yorumlanması ve gelecekte oluşacak kırılmaların önüne geçilmesi ve ibret alınacak derslerin çıkması istenilmiştir.

Hız. Ali kerremallâhü veche gelecek için birçok bilgiyi kendisinden sonra geleceklere bildirmiştir. Fakat bu bilme ve bildirmeler ile gelecekte olacak olaylarda bir değişme olmamıştır. (Kerbela) Olacak olayların sonsuz örgüsü kendi içindeki sarmalı nasıl olmakta olduğudur.

Sonuç olarak Fatıma olayını hatırladıktan sonra 2012 filmi ile ne ilgisi var olduğunu düşünebilirsiniz. Fatıma olayında değindiğimiz gibi bazı bilgilere ulaşanlar, insanları olması ihtimal olaylar için, önceden alıştırılması ile elde edecekleri önemli husus, sunulmuş bilgi sayesinde, **kaos, tepkisiz hale getirmek** veya **daha az bir zarar** ile olacak hadisenin etkisini azaltmaktır.

İnsanların her türlü krizde katlanma ve dayanma sayısı sınırlıdır. Aşırı etki ve tepki kontrolsüzlüğü çağrıştıracığından önlem paketleri içinde bu tür filmlerin yapılması normaldir. Ancak bize göre bu film Fatıma olayının üçüncü sırrının ortaya çıkışına işaret olacaktır, diye düşünüyoruz.

Bekleyelim de görelim.

İhramcızâde İsmail Hakkı

FİKİR ADAMI (DÜŞÜNÜR)

Fikir, toplumlar ve insanlık için kıymet biçilemeyecek değerleri ifade etmektedir. Ancak asıl gaye, fikrin hayata geçirilebilip, uygulanabilir nitelikte olması gerektiğidir. Fikir *“insan başını fare kafasından ayıran tek hassa”*¹ dır. Necip Fazıl Kısakürek, fikirlerinin geniş bir kitleye tesir etmesi amacıyla kendisinin ifadesiyle *“fikir öfkesi”* ne ihtiyaçtan bahseder. İnsan ve cemiyet hayatında bir anlam ifade etmeyen fikirleri, *“zarını yırtmamış bir tohum”*² görmektedir. O zaman itibarı ile kabul görmemesi nedeniyle zayi edilmemesi gerekir. Fikirinde çilesini de beraberinde çekmeye razı olmak, kuvvet bulunmasına yardımcı olmak gerekir. *“Öfkesi olmayan fikir de, tüfeği olmayan asker”*³ gibi zamanla yıpranmakta, her türlü taarruza maruz kalmaktadır. Fakat **zamanımızda fikirler para etmez hale getirilmiştir.** Düşünen kişiler ezilmesi için bazı güçler sürekli baskı yapmaktadır. Bu güçler emperyalist güçlerin düşünen insanlara karşı hazırladığı entrikalardır. Bugün öyle bir hale gelinmiştir ki Finansal Kurumlar bile bu çetelere destek olmaktadırlar. Mesela **kitap okumanın artması için parasal destekler verilmezken eğlence türü etkinliklere ise paralar su gibi akıtılmaktadır. Uçan havai fişekler sanki toz olan fikirlerin son çılgınlıklarıdır.** Bu nedenle uçan her havai fişegin karşılığında, eğitimde bir katkı yoksa o kişi ya da kurumlara sorumlu oldukları hatırlatılmalı ve sermaye sahiplerinin kazancının seviyesine göre **siyasi, eğitim, kültür, sanat, edebiyat felsefe vb.** konuları içeren eserlerin insanlara ulaşılmasını sağlamak mecburiyeti getirilmelidir.

Hali hazırda zengin ve elit tabaka teknolojiyi kontrol etmek amacıyla açtığı özel okullarda düşünceyi ele alan eğitimden çok teknoloji hedef almışlardır. Yani, düşünme, fikir üretme unutturulursa kontrol edilmesi ve ele geçirilmesi kolay bir nesil kolay bir lokma olacaktır. **Teknoloji eğitimi pahalıdır.** Bu eğitimin yakınına dahi yaklaşamayan diğer guruplar ise fakir kalır, geçim kaygısı yüzünden düşünmeye fırsat dahi bulamayınca, şahsiyeti olumsuz yönde gelişerek, **potansiyel suçlu olma yolunda aktif eleman** olur. Sonuçta bu kişilerin hedef kitlesin de, yine refah seviyesi yüksek olan insan, millet ve devlet olması da önemli değildir. Varlığını bulamayan, bu yüzden olgunlaşamayanın kaybedeceği bir şey olmayacağı gibi, arzularına kavuşmada ise ilkel tavrı olan hayvanî yönü harekete geçecektir. Çünkü düşünme unutturulunca, hayvanî şahsiyet, ruhanî ve ulvî gerçeği baskı altına alacaktır. Parçalanmış bir nesil sendromu ile yıllarca başıboş vahşiler gibi etkilendiği ve emelini duyduğu bir şeyi kalmayınca kadar, karamsar duyguları ile rasüllerine isyan eden, yıllarca çöl hayatına mahkûm olan Yahudiler, kinle, nefretle, yoğrulmuş topluluklar haline gelip dünyanın başına bela olmuşlardır. [Yahudilerin yetmiş yıllık Babil esareti, insanlığın ebedi kalacak çilesinin başlangıcı olmuştur. Bu esaretin kıyamete kadar intikamını almaya söz veren, vicdanı azapsız kavim, madde dünyasında olduğu kadar ruh ve düşünce dünyasında da insanlığa yapabileceği bütün zulmü yapıyor.]⁴

Fikir adamı sayısı düşen milletlerin, yıkılma kaderlerini görmek için kehanete lüzum yoktur. Bu nedenle millet olarak kendimizi sorgulamaya biran evvel başlamamız lazımdır. Ne var ki mukallitleri dahi sahte olan bir dönemin içindeyiz. Zamanımızda inançlının riyakâr olması mantıken olumlu görünürken, inançsızlar, davasızlar da mukallit olunca insan hayıflanmadan kendini alamıyor.

İnsan için sonuçta tek çare kaderi olan çalışmaktır. Allah Teâlâ bile her an bir yaratma

¹ İman ve Aksiyon, Bedir Yayınları, İstanbul,1964, s. 8.

² “1001 Çerçveden”, Büyük Doğu, İstanbul,1944, s. 30, s.2;

³ İman ve Aksiyon, Bedir Yayınları, İstanbul,1964, s. 8; Ayrıca bkz. Akif Emre, “Büyük Doğu ve Gelecek Tasavvuru”, Hece Dergisi Necip Fazıl Özel Sayısı, s. 52.

⁴ Nurettin TOPÇU: Ahlak Nizamı (İstanbul,1999), s. 205

içinde olup hareket halinde olunca, insanın tembellik yapmak gibi bir hakka sahip değildir. Mehmet Âkif ERSOY diyor ki,

*“Mâsivâ bir şey midir? Boş durmuyor Hâlik bile;
Bak tecelli eyliyor, bin şe’n-i gûnâgûn ile.”⁵*

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁵ Allah Teâlâ'nın dışındaki varlıklar, zaten çalışıyor. Hâlik bile boş durmuyor, Yaratıcı dahi devamlı çalışıyor, ihtiyacı yokken çalışıyor; sen sıkılmazsan otur. Allah Teâlâ her an yarattığı bin bir çeşit yaratılmış ile tecelli ediyor diyor.

FITRATI KURBAN ETME

Allah Teâlâ'nın öngördüğü ve bizden istediği dini hayatın makro şekilde yaşanıldığı bir gelecek için tedbirler almamız ve bazı tavsiyelere uymamız gerekmektedir. Bu tavsiyeler sayesinde, geleceğimiz hakkında olumlu sonuçlar elde etmemize imkân sağlanacaktır.

Anlaşıyor ki, geleceklerin temeli şimdiki ve geçmişteki kavramlarıdır; ancak ihtimaller "*geleceğin*" gelecekteki simgelenişini de kapsarlar. Geleceğe dair temeller her ne kadar şimdiki temelden farklıysa da mevcut temelle ilişkilidir. Dolayısıyla gelecekteki ihtimaller sadece hayal edilen şeyler olmak yerine gelecek için anlam taşıyan temelleri içinde barındıracaktır. O halde temelin bugünkü durumu gelecekteki ihtimallerin bir ön şartı da olmayabilir. Bilindiği gibi insanlar mevcut olanı, geçmişle karşılaştırma aracılığıyla, kendilerini ve hayatlarını kıyaslarlar. Bu süreç de hem olumlu hem de olumsuz nitelikli "*ihтимaller geleceklerin*" oluşmasına katkı sağlayabilir. Buna göre, bugün başına gelen herhangi bir şey ile yarın kendisinin başına ne gelebileceğini düşünebilir ve kurtuluş çareleri aranır. Sonuçta kurtulan da kaybeden de birdir. Çünkü zaman geçmiştir. Zamanın geleceğine ve geçmişine ne türlü yolculuk yapılırsa yapılsın çıkar yolun olmadığı görülecektir. Bu nedenle kurtuluşun temelleri **Allah Teâlâ'nın gösterdiği** hedefler ile kazanılır. Bu hedefleri bulmak ise üç şeyle gerçekleşecektir.

a- Allah Teâlâ'nın ihsanı ve devamıdır.

b- İnsanın doğru bilgiye ulaşması ve nübüvvet nuruyla aydınlanmasıdır.

c- Kurtuluşu talep eden insanın kendi iradesidir.

Bunlarla birlikte bunların olması için kulun hazırlanması gerekir. Allah Teâlâ'nın ihsanı ile iman nimetine kavuşan kulun, İlâhî lütfun bir yansıması olarak gönderilen rasüllere ve onların getirdikleri vahye muhalefet etmemesi ve bunun gereklerini yerine getirmesi gerekir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve onun Allah Teâlâ katından getirdiği kesin olarak bilinen her şeye, gönülden bağlılık göstermesi esastır. Bu esaslara yardım edecek tavsiyelere de uymakta gerekebilir. Kavuştuğu veya bulduğu tavsiyelerin yapılması ve yapılmaması da çok bir anlam ifade etmeyeceğidir. Ne garip tecellidir ki, çok doğruları zamanında yanlış anlayarak hüküm verdiğimiz olmuştur ve olacaktır. Bu konuda en önemli olan hususlardan biri **fitratı** esas almaktır. Yani, Allah Teâlâ'yı da kabul etmektir. **Allah Teâlâ insanlara son rasûlünü göndermiş ve fitratın kemalini beyan etmiştir.** Eğer bir anlaşılamayan durum zuhur ederse, bu manada kesinleşmiş bilgiler ve geçmişin tecrübeleri ile kendimizi sapkın ve dalâlet yollarından imtina ederek muhafaza etmemiz gerekmektedir. Çok şeyde istenilen seviyede bir çözüm olamayınca, geçmiş hayatın işareti ile güne ışık tutmakta ayrı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Yani bugünü geçmişte yaşamak demektir ki, geleceğin sıkışmasına sebep olur. **Sıkıntıların ve meselelerin çözümü için geçmişe gidilmesi yanına geçmiş bugüne getirmek en uygun olanıdır.** Bu nedenle sorunları çözmek için, **Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem dönemine gitmek değil, O'nu bu döneme getirmek gerekir.**

Bugün Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz nasıl hareket ederdi, diye düşünüp hareket edilmelidir. Fakat günümüz için tehlikeler arz eden teknoloji çılgınlığında insan fitratının boğulmasına engel olmayı unutmamak gerekir. Çünkü manevî açıdan zayıf kalmamız, hırsların ürünü olan teknolojik nimetlere insan fitratının kolay uyum sağlayamaması ile birçok sorunları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle hırslarına yetişmekte zorlanan insanlar, hastalıklı sınıfına geçmektedir. Çünkü fitratı, hayata ve kavuşma hırsına yenilince nevrozlu bir hale dönüşmüş olacaktır. Çağımızda ise sömürgeci güçler ve sapık ideolojiler, kimliklerin kontrolünü sağlamak için, bol bol uyuşturucu imal etmiş, haşhaş tarlaları açmış ya da olur olmaz sebeplerden savaşların çıkmasını sağlayarak hedeflerine ulaşmaya çalışmışlardır.

Sonuç olarak artık kontrol edilmesi imkânsız durumlar çıkmıştır. En kolay kontrol etme yöntemi ise kaos meydana getirecek unsurları üretmektir ki, bu her gün kılıf ve kıyafet değıştirerek tekrarlanmaktadır.

İyi bir gelecek için fıtratı bozmamak gerekmektedir. **Fıtrata uymayan hayatın geleceğı kurban olmaktadır.**

İhramcızâde İsmail Hakkı

GEÇMİŞE MUHTAÇ OLMA

Geçmişimizden kopmak istesek dahi geçmiş bizim geleceğimizdir. Üzüntülerimiz ve sevinçlerimiz geçmişlerimizle beraber gelmektedir. Bugünün yarın için olan geçmiş durumu karşısında sorumsuz olamayacağımız gibi tedbirsiz hareket etmekte büyük hasretlere sebep olacaktır.

[Geçmişe hakkını teslim etmek gerekmektedir. Geçmiş felsefi anlamda ne iyi ne de kötüdür. Ama gereklidir. Bir forma sahip olmak zorundayız - tamamen örtük düzen içinde yaşayamayız- Geçmiş artık uyum sağlayamıyorsa ölmeye hazır olmak zorundadır, ama o hâlâ ayakta kalmaya eğilim gösterir ve bu rahatsız edicidir. Ancak doğru şekilde anlaşılan geçmişin kendisi yeterince faydalıdır. Gördüğünüz gibi, geçmiş de yenilenmemizde rol oynayabilmektedir. Mutlak yenilenme -geçmişsiz mutlak yenilik olsaydı hiçbir şey olamazdı çünkü her şey tam oluşma anında yok olurdu. Eğer her şey bütünüyle yeni olsaydı hiçbir şey varlığını sürdüremezdi. O zaman geçmişle ilişki kurmanın doğru yolu geçmiş göz ardı etmemek isteriz tamda ona bağlanmaktan kaçınılırız. Eğer geçmişten gelen bir şey karışıklık ve çatışma doğuruyorsa onun bir kenara atılması gerekir diye düşünülebiliriz.]¹

Büyük düşünmek için geçmişimizi gelecekle harman etmemiz gerekmekte olduğunu anladığımıza göre tedbiri elden bırakmak bir nevi ahmaklık gibidir. Allah Teâlâ milletimize büyük düşünen ve güzeli tavsiye eden kullar ihsan buyursun. Bu yardım üzerimize ihsan olmadığında küçülen insanların büyük işlerde akli karışır ahmaklığı vizyona koyarlar. Ahmaklığı Hz. İsa aleyhisselâm dahi tedavi edememiştir. Akıl bir nimettir. Fakat hilebazlığa yönel akılda başa beladır.

[İşte; ecdadında büyükler bulunmazsa, insan ister istemez küçük doğar, millet küçük yaşar. Ancak ecdatta büyüklükler olduğu halde insan onlardan nasipsiz kalırsa o bayağı insandır, ruh ve duygusunu benimsemiştir ve eğer ecdadındaki büyükleri çiğnerse, çiğnetirse o insan ruh âleminde canidir, elleri mukaddesat denen şey, fert olan varlığımızdan başlayarak Allah Teâlâ'ya doğru yönelmek için, bizi maziye tırmandıran ve orada benliğimize ulaştıran basamaklardır. Mazideki ruh kuvvetlerinin fethi, kendini yetiştirmede olan ferdin zaferidir.]²

"Her şeyin birbirine muhtaç olduğu fikrinden hareketle sınıflar ve unsurların ince sınırları aşılmadan bağlantılarını sağlamak üzere hareket edilmelidir."

"Geçmişe muhtaç olma" ilişkilerin gelişme ve devamında gereklidir. Çünkü her şeyin aynı vasıfta olmadığı gibi farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bir şey başka bir şeye muhakkak bir yönden bağımlıdır.

"Özgürlük" adı altında geleceği geçmişinden **"koparma"**ların yanlış

¹ bkz:Renée WEBER trc:Orhan DÜZ Kesişmeler Bilim Adamı Ve Bilgelerle Diyaloglar (dialogues with scientists and sages) [Kitap]. - İstanbul : İnsan , 2001 .,s.121-122

² Nurettin TOPÇU: Büyük Fetih (İstanbul, 2003), 58.

olacağı unutulmamalıdır. Yalnızlaşma geleceğin gelişimine en büyük darbeyi vuracaktır. Ayrılma fikirden gerçeğe seyrinde aldığı hız karşısında bocalayan geleceğin dönüşümünü tekrar sağlaması çok zor olduğunu düşünürsek tarihi gözden geçirmek çok önemli olacaktır. Temeli isyan üzerine kurulmuş bütün hareketler hayat girdaplarında acıları beraber getirdiği gibi milletleri ve devletleri yıkarken büyük balıkların hiç etkilenmediği unutulmamalıdır.

*Fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün,
Yüzün suyu değer cihanı bütün
Verirlerse dünyayı sen alma satın
Yüz aklığı iki cihana değer
Hak kul elinden intikamını kul eli ile alır
İlm-i Hakk-ı bilmeyenler anı kul yaptı sanır.
Cümle eşya Hakk'tandır kul eli ile işlenir
Emr-i Bâri olmayınca sanma bir çöp deprenir.
Kazara bir sapan taşı bir altın kâseye değse
Ne taş kıymet kazanır, ne de kâse kıymetten düşer*

İhramcızâde İsmail Hakkı

GEÇMİŞİMİZ GELECEĞİMİZDİR

Geçmiş olmayan geleceğin varlığı, kaybolmaktan öte geçemez! “*Kaybolmak*”, ateşe düşmüş odun küllerinin tekrar dönüşümü için geçecek haller ile tasarruf ve tesadüf ihtimallerinin hesabı kadar zordur. Geçmiş, geleceğin güç kaynağı durumunda olduğundan, bu kaynak kurutulunca, üçüncü nesil için hedefsiz olmaktan başka çıkar yol bırakmaz.

[Şahsiyet, mutlak manada bütün maziyi, mazi olaylarının muhteşem sentezini kaybettiği zaman, işte bu insanları tımarhane kliniklerinde buluyoruz. *Hafızasız fert olmadığı gibi, hafızasız millet de olmaz.* Mazide bir milleti kurmuş olan ve millet hafızasının bütün servetini teşkil eden yaratıcı kuvvetler elde tutuldukça o millet kendi şahsiyetine bürünmüştür. Ancak o millet, ruhen istiklâline sahip sayılır. Mazinin bu ulvî mirasına mukaddesat denir. Büyük milletler muhteşem mazilerinin sahibi oldukları için, daima büyüktür.]¹

[Fatih'in, alnında Rönesanslar parıldayan simasına bakın. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem emelini gerçekleştirmek için gemilerini dağdan aşırان hükümdar, kafalardan kule yaptıran Cengiz'lerin torunu değildir. Varna'da ve İkinci Kosova'da düşmanları tarumar etmek üzere Manisa'daki çilehaneden çıkıp gelen bir dervişin oğludur. Dünyanın en büyük zaferlerine muhteris olan Yıldırım gibi bir kumandan, kahpe düşmanı arkadan vurmaya tenezzül etmeyerek, sonunda sekiz ay bir demir kafesin içerisindeki işkencelere katlanan ve kendisi gibi nice millet büyüklerinin dayanılmaz ıstıraplarına önder olmuş bir Türk büyüğüdür.

Bizans bir takım avare kılıçlara mı teslim olmuştur?

Topkapı Sarayı'nda görülen, bir tarih ve bir milletin siması değil midir?

Bu şehrin, bir milletin şehri, belki de bir milletin beyni olduğunu ispat eden, cihana ilân eden yüzlerce minare değil midir?

Her köşesinde bir devlet harikası, bir millet zaferi yükselen bu toprak, bu vakfen Fatih'lerin bize emanetidir. Ve bu toprakların üstünde yaşayan insan, eşref-i mahlûkattır. Bu millet, bu vatan çocuklarının insanlık sahnesinde önderi, büyük Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemidir. Onlar seherden geceye kadar vakit vakit O'nu hatırlar, O'na olan sevgilerini tazeler. Ahlâkî yapısı insanlığa örnek olacak insanlar tarafından kurulan millî birlik, ulu devletimizin en kuvvetli temelini teşkil ediyordu. Altıyüz yıl bu millet, kendi sinesinde parça parça, fırka fırka ayrılık nedir bilmedi. Fatih'in anlayış ve âlicenaplık taşıran kalbi. Bizans'ın Rum halkını da birliğimize hayran bir bağlılıkla fethetmiştir. Vatan bir aile ocağı haline gelmişti.]²

¹ TOPÇU Nurettin Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara Yarınki Türkiye [Kitap]. - İstanbul : Dergâh Yayınları, 1999., s. 154-155

² Nurettin TOPÇU: Büyük Fetih (İstanbul, 2003), 16-17.

Milletimizin son yüzyılda verdiği İstiklal Mücadelesinin temellerini de oluştururken, Gazi Mustafa Kemal'e destek veren insanlar, bu kuvvetini yine dinden almış ve onunla aynı paydaları paylaşmıştır. Bu sıkıntılı dönemde de, milletimiz, içindeki cevheri bir şekilde dışarı çıkarıp, geleceğe yön vermek için harekete geçirmiştir. Dünya, eğer bir inkılâp bekliyorsa, bunu başaracak olan yine milletimizin birlik ve beraberliğinden alacağı kuvvet olacaktır. Bu kuvvet hiçbir zaman kaybolmadı ve kaybolmayacaktır da...

Geleceğe umutlu bakanların, geçmişlerinde zulüm ve kan yoktur. Tarih bu açıdan bakıldığında, milletimiz için bu acı durumları hiç yaşatmadı. Bazen bir şekilde bazı oyunlar oynansa da, kuvvetli inanç ve millî değerlerimizle bunun üstesinden gelmeyi başarmış, milletimizin önemini ve ne kadar gerekli olduğunu, dünya ve tarih her zaman itiraf etmek mecburiyetinde kalacaktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

GELECEĞİMİZİ NİÇİN DÜŞÜNÜYORUZ?

Hayat adı verilen şu mantığa ters gelen sürecin üyeleri olarak biz insanlar hep merak ederiz. Bu yüzden de gördüğümüz, görmediğimiz her ne varsa bu merakın konusu olmaktan kurtulamayız. Farkında olmak ve anlamak isteriz, gayret ederiz ve bilmek, her şeyin yolunda olduğuna inanmak isteriz.

Peki, bildiğimiz nedir?

Ya da insan olarak biz neyi bilmiş olmakla övünebiliriz?

Gerçekte biliyor muyuz?

Bildiğimize inanmalı mıyız?

[Nereden geliyorum ve nereye gidiyorum?]

Bu her birimiz için derinliğine varılamaz büyük bir sorudur. Bilim bu gibi soruların birçoğunu cevaplandıramamaktadır.]¹

İnsan için ***“bitmeyecek çünkü soruları sorabilendir”*** denilmektedir. Bu nedenle zihinlerimizin karışıklığı, kavramları da karıştırmamız sonucunu beraberinde getirmiştir. Bu kavram kargaşasından kurtulabilecek miyiz? Belki bu da karışıklık bir zihnin ürünüdür. Bu yüzden ***“bilmek-bulmak”*** ve ***“bildiğine- bulduğuna inanmak”*** hakkında açmazlar çoğalır gider. Bu ikilemler arasında bocalayan insan inanarak yükü bir ***“üst-ben”***e bırakıp hayatını yaşar gider.

İnsanın özünde var olan, yaşadığı dünyadan daha iyi bir dünyada yaşamayı hak ettiği fikri, onu harekete geçiren düşüncedir. Her yönüyle mükemmel, yepyeni bir hayata sahip olmanın esin kaynağı, işte bu sosyal, ekonomik ve kültürel sıkıntıları aşabilme isteğidir. Böylece arzulanan kusursuz dünyaya, ulaşılacaktır.

Düşünme, insanlığın ilerlemesinde motor görevi gören kavramların başında gelmektedir. Bu kavramın ve ilgili süreçlerinin tamamen aydınlatılması ve açıklığa kavuşturulması insanlığın geleceği ve mevcut ilerleme verimliliği açısından hayati önem taşımaktadır. Eleştirel düşünme ise özellikle entelektüel gelişim açısından son derece önemlidir. Entelektüel gelişim, yeni fikir ve düşüncelerin üretimi açısından olamazsa olmaz bir değerdir. Geleceğin bireylerini düşünen, akleden ve doğruya saygılı, eksiksiz şekilde yetiştirmek için, eğitim programları ***“düşünme”*** kavramı çerçevesinde, kesinlikle entelektüel gelişim referanslı olarak şekillendirilmelidir. ²

Foucault ***“tanımak hükmetmektir”*** demektedir. Bilmenin getirisi olan kuvvet, sorumluluğu da yanında getirmektedir. Bu nedenle [bir Latin atasözü de ***“tanımlamak tehlikelidir”*** der. Çünkü her tarif bir soyutlamadır ve her soyutlama karmaşık gerçekliğin zihinde yeniden inşası, anlaşılır olması için basitleştirilmesi, bir bakıma çıplaklaştıran bir tasarımla kimi niteliklerinin devre dışı bırakıp kimilerinin öne çıkartılması vasıtasıyla belirli hale getirilmesidir.

Böyle bakıldığında tanımlamaların ifade etmek istediği alanın ne ölçüde sahih bir karşılığı olduğu hususu tereddüt doğurur ve inandırıcılığı zedeler. Çünkü soyutlamalar ile ***“gerçeklik”*** i zihnimize transfer ederken, aynı zamanda burada oluşturduğumuz teorik söylemi yeniden hayata aktarmayı umarız. Dolayısıyla bu sürecin her iki aşamasında da tartışmaya açık bir transfer söz konusudur. Bir bakıma aynı çağın tanıklarının niçin farklı

¹ Planck, **Renée WEBER** trc:Orhan DÜZ Kesişmeler Bilim Adamı Ve Bilgelerle Diyaloglar (dialogues with scientists and sages) [Kitap]. - İstanbul : İnsan , 2001 .s.257

² “Düşünme Ve Eleştirel Düşünme”, Özel Öğretim Yöntemleri Dersi Araştırma Projesi Raporu, S.Demirel Ü.Teknik Eğitim Fak. Elektronik-Bilgisayar Eğitimi Böl. Bilgisayar Sistemleri Öğretmenliği

tasavvurlara sahip olduğunun cevabı buradaki **“transfer”**dedir. Düşünürü olduğu kadar insanı ve nihayet kalabalıkları aynı çizgide bir araya getiren, içtimâî durum ortaklığı ve bunun çevresinde oluşan hayata dair **“bakış-aktarım”** beraberliğidir.

İşte, insanoğlunun ortaya çıktığı ilk dönemlerden beri benliğinde taşıdığı, gerçekleştirmeyi sürekli arzuladığı ve eski çağlardan beri hiç değişmeyen bazı hayalleri mevcuttur. Bu hayallerin gerçekleşmesi pek çok kişi için imkânsız gibi görünse de, en çok arzuladıklarının gerçek gibi olması için kusursuz dünyaları yüzyıllardan beri tasarlamıştır ve arzulamıştır.]³

[İnsanın gelecek merakı bireyleri olduğu kadar toplumları, idarecileri, vb. de çok ilgilendirmektedir. Onun için eskiden olduğu gibi şimdide falcılar, astrologlar vb. kişiler aranan kişilerdir. Her padişahın kralın böyle bir yardımcısı vardı. Havaya, kırlangıçlara, yatarak, kalkarak ileriye doğru tahminlerde bulunurlardı. Kulelerden yıldızlara bakılır ve geleceğe donuk tahminler yapılırdı. Falcılara fal baktıranların, gazetelerdeki horoskoplari okuyanların sayısı az değildir. Medyumlar bu yüzden gözdendirler ve iyi para kazanırlar. Hele hele gelen kişiye güzel tahminlerde bulunurlarsa. Bu merak aynı zamanda düşmanın durumunu, planlarını bilmek için de önemlidir.]⁴

Hakikatte geleceği düşünmekte ve merak etmedeki sınır içirse farklılıkların olduğu gözlemlenmektedir.

Geleceğimiz üzerine kurgu ve düşünceyi geliştirirken dar zihniyetten ne denli arınırsak, o denli geleceğimiz bizim olur. Serbest düşüncemizi kuvvetlendirip Allah Teâlâ'nın koyduğu sınırları aşmadığımızda **“Keşke bize gelecekteki erdemler konusunda önceden biraz hissedebilseydik”** dememek için gayretimizi artırmalı ve yolumuzu aydınlatacak fikirlerin hayata çıkarılması için geçmişte hareket halinde olursak gelecekte oturma eylemine sahip olma hakkına kavuşabiliriz.

Gerçeklerle gelecek olan geçmişin değerlendirmesini iyi yapmak için gayret ve himmet sahibi olmak en doğru harekettir.

---

³ M. Naci BOSTANCI, “Etnisite, Modernizm Ve Milliyetçilik” Türkiye Günlüğü, Ankara, 1998, No:50, s:38-55.

⁴ Dr. Göknelma

GELECEĞİMİZİN TAHMİNİ

Geleceğimiz için tahminler yaptığımızda, gerçek ve gerçekliğin süzgecinde göreceli olacağını görmekteyiz. Gelecek olaylar hakkında bir tesir, isabetli olabilmek ve doğruya yakın tahmin yapabilmek çok önemlidir.

[**Tahmin:** karar alma ve sonuca varma sürecinin önemli bir alt bölümüdür.

Tahmin, insan için her zaman ve her yerde hemen hemen soluduğu hava kadar önemli olmuştur.

Tahmin, kişinin yalnız kendi kararları için değil, aynı zamanda başkalarına öneride bulunanlar ve içtimâi planda önemli kararlar alacakların da yolunu aydınlatır. Ancak sonraki dönemlerde olması muhtemel olayların oluşumunda etken olan faktörlerin, olaya etki, yön ve derecesinin önceden tam olarak bilinebilmesi mümkün değildir.

Bunun nedeni, geleceğin belirsiz oluşudur.¹

[Tahminde şu sonuçların etkisi muhakkak bulunur.

Genel anlamıyla tahmin, geçmişin görüntüsünün gelecek üzerindeki etkisi olarak tanımlanabilir.

Gelecek insan için belirsizdir.

Geleceğin belirsizliğini tümünden yok edemeyiz ancak bu belirsizliği azaltabiliriz.]²

Sonuç olarak;

Tahminler geleceğin geçmişteki görüntüsünü fark etmekten başka bir şey değildir. Geçmiş sürekli olarak geleceğe gebe kaldığından ve bakıldığında isabet şartları ile uygulamadaki olumsuz ihtimallerin en aza indirilmesi önemlidir. Bir misal verelim;

“Ardında ve önünde insanoğlunu takip edenler vardır; Allah'ın emriyle onu gözetirler. Bir millet kendini bozmadıkça Allah onların durumunu değiştirmez. Allah bir milletin fenalığını dileyince artık onun önüne geçilmez. Onlar için Allah'tan başka hami de bulunmaz.”³

“Bir millet kendini bozmadıkça” şartı ile tahmin edilecek sonuç

“Allah Teâlâ onların durumunu değiştirmez.” Sonucu tahmin edilecektir. Bu tahminin gerçekleşme süreci ve olma zamanı ise geleceğin geçmişine görecelidir. Çok kişi için kader bazında üzüntü sahibi olmak yerine olacak ihtimallerin sonsuzluğunda Allah Teâlâ'ya güvenip çaresizliğin olduğu yerlerde kurtarıcı umutları oluşturması lazımdır. Bunu başarmasında ancak Allah Teâlâ'nın yakınlığı ile olacağını sürekli görmekteyiz.

Allah Teâlâ ne güzel vekil ve yardımcıdır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ TOKER, Ayhan; Gelecek Tahmini, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Ekonometri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-86/633, Ekim-1989, s. 5-8

² a.g.e.,s. 13

³ Râd, 11

GELECEK İSLÂM'IN

[Din insanlığın bir parçası gibi her zaman var olan bir olgudur. Bu yüzden fertler ve toplumlar için din, en büyük bir ihtiyaçtır. Nasıl ki hava bizim için vazgeçilmez bir ihtiyaç ise din de iç dünyamızı saran öyle vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bu açıdan bakıldığında dinin hem bireysel hem de toplumsal yapılanmada büyük etkinliği vardır. Fakat din bu yapılanma içerisinde sihirli bir formül gibi insanlığın tüm sorunlarını çözen bir olgu olarak düşünülmemelidir. Din insanlara genel ilkeler koyarak yardımcı olur. Bu genel ilkeler de kişiler için birer yük olarak düşünülmemelidir. Bilakis bu ilkeler insanın dünya hayatında ve ahiret düşüncesinde çıkmaza düşmesini engeller, altından kalkamayacağı iş ve davranıştan kişiyi alı kor, yükünü hafifleten düzenlemeler getirir. Bu durumda her insanda dini inanç ve tutumların etkisini görmek mümkündür denilebilir. Fakat her insanın dini emir ve yasaklar karşısındaki tutumunun farklı olacağı unutulmamalıdır. Kimileri dindardır ve ibadetlerini tam tamına yapar, kimileri inançlıdır ama emir ve yasaklar konusunda çok hassas değildir. Kimilerinin ise bu konular ile ilgili tereddütleri olabilir. Ancak her insan yaşadığı sıkıntılı anlarda bundan kurtulmak için çeşitli çözümler arar. Bazen bunu birileri ile paylaşır, bazen içine atar, bazen bastırır. İsyan edebilir, başkalarını suçlayabilir. Bu kişiden kişiye, zamandan zamana ve yaşanan durumdan duruma değişebilir. Bu açıdan bakıldığında kişiler sıkıntılarını dini faktörlere havale ederek rahatlatmaktadırlar. Dünyada yaşanan üzüntüler, adaletsizlikler karşısında dini inancı insanlar üzerinde etkili olmaktadır. Yaratıcıya kavuşma, onu görme, ilahi adaletin gerçekleşeceği düşüncesi insanlara mutluluk vermektedir. Aynı zamanda ölümden korkmamalarına neden olan en önemli şey de asıl huzur ve mutluluğun ahirette olacağı inancıdır. Fakat bu düşüncelerin yanı sıra ilahi adalet, cehennem, Allah Teâlâ'ya karşı görevlerini tam yapamama düşüncesi bir yandan da kaygı oluşturmaktadır. Öyleyse ahirete inanmak bir açıdan mutluluk sebebi iken başka bir açıdan ise kaygı nedenidir.]¹

[Din faktörü dönem dönem değişse de her zaman etkili olmasına rağmen, zamanımızda gerekli ilgiyi görmeyerek ihmal edilmektedir. Bu zamanımızdaki olguların Batı merkezli olması temel belirleyici etken olmuştur.

Özellikle Soğuk Savaş sonrası dünya sisteminde ve uluslararası politikada meydana gelen ciddi değişimler sonrasında din genel anlamda canlanma yaşadı. Artık Batı-merkezli bakış açısı sorunların çözümlemeleri için yeterli olmamaktadır.

Seküler değerler üzerine kurulan komünist devlet sisteminin ve Orta Doğu'da Arap milliyetçiliğinin başarısız olmalarını üstü örtülmüş olan dinin geniş bir coğrafyada tekrar canlanmasına ve ciddi bir alternatif olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bugün din, yerel ve küresel düzeyde çok etkili ve ana belirleyici unsurlardan biri haline gelmiştir. Bundan dolayı dinin rasyonel bir şekilde bütün ilişkilere eklendiği görülmektedir. Bu durum din etkisinin anlaşılmasında ve yapıcı rol oynamasını sağlayacaktır. Böyle bir yaklaşımın doğması dünyanın dindar olması, din kurallarının yaygınlaşması anlamına gelmemektedir. Böyle bir yaklaşım, dinin etkisinin ve yerinin sağlıklı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.]²

¹ (ACABOĞA, Ocak-2007), s. 56-57

² (ŞAHİN, 2007), s. 175-178

Dine dayalı hayat Allah Teâlâ'nın istediği gelecektir. Bu dinin gerçek manada en güzel şekilde anlaşılacağı dönem demektir. Allah Teâlâ'nın kulları hakkında takdir ettiği tevhid inancı mükemmel şekilde bütün insanlar hakkında gerçekleşmesidir. Tam manada bu gelecek dini hayat Mehdi aleyhisselâmın geldiği dönemin olması öngörülmektedir. Hz. İsa aleyhisselâmın nüzulü ile Hristiyanların İslâm'a geçmeleri Yahudilerin azgınlıklarının kontrol altına alındığı dönemdir. Bu gelecek tipinde ideolojik sistemler ve ulus devlet modelleri yok olup din devletinin oluşmasıdır. Bu devletin ismi **"İslam Devleti"** olarak anılacak ırklar ve kültürler bu devletin içinde silik durumda bulunacak ve yok olacaktır. Bazılarınca **"Altın Çağ"** olacağı kabul edilen bu devlet **"İslâm Devleti"** dir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

GERÇEK-GERÇEKLİK

Gerçek ve gerçekliğin ne olduğu sorusu, tarih boyunca insanın kafasını en çok kurcalayan konulardan biri olmuştur. Gerçeklik üzerinde ilkçağlardan beri çok tartışılmış ve felsefenin ana sorunlarından olmuş ve çok sayıda ve farklı yorum yapılmıştır.

En genel tarifiyle **gerçek, somut bir şekilde var olandır**. Bu somut olarak var oluş; insanın bilincinden, olayları ve nesneleri algılayışından bağımsızdır. Bununla birlikte insan, yaşadığı ve algıladığı kadarıyla yetinmez ve **“gerçek”** olanı bulmaya çalışır.

Gerçeklik ise, gerçek olarak var olan şeylerin aslını ifade etmektedir. İnsanın ulaşmaya çalıştığı şey, esasen tek bir **“gerçek”** olgu ya da nesneden öte, bunların aslı yani **“gerçeklik”**tir. Gerçeğin **“ne olduğu”** nu açıklamaya çalışan düşünürler, öncelikle gerçeğe **“nasıl ulaşılabileceği”** sorusunu cevaplamaya çalışmışlardır. İnsanlar, yaşadıkları olayları, dünya ve diğer insanlar hakkındaki bilgi ve görüşlerini başkalarına aktarmak ister. Gerçek/gerçekliğin bulunmasında sorunlar giderilmesinde **“inanç”** mefhumu devreye girerek **“olan/olmayan”** nın sınırını kendi tayin ederek birinin gerçeğini batıl, kendi batılını gerçek görür. Bu böylece devam eder gider. Bu gerçek bilgisi de geleceği etkileyen faktör olur. Bazılarının gerçek kabul ettiği bir zaman sonra gerçekliğini kaybedince geçmiş çöküşe uğrar. Geçmiş çöken gelecekte artık ayakta duramaz.

[İslâm idealizmi, Hazreti Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'in Mekke'de yaşadığı, hicretten evvelki yıllar esnasında inen ayetlerin meali içinde gelişti. İslâm ruhu bu devrede doğmuştur.

Hayatın pratik icapları ile mükemmel dünya adamı olmak arzusu içinde doğan muvaffak olmuş bir gerçekçiliğin (realizm), sonraki yüzyıllarda İslâm ruhunu harekettten durdurup menfaat ve muvaffakiyetlere tâbi kıldığını görüyoruz, İslâm âleminin içten yıkılışı, böyle bir realizmin eseri olmuştur.]¹

Bir dönem yükselmenin sebebi olan gerçeklik başka bir dönem yıkılmada etken olması kırılmanın olmasıdır. Mesela haricilerin Allah rızası anlayışı ile Hz. Ali kerreme'llâhü vechenin Allah rıza anlayışındaki gerçeklik karşı karşıya gelmiştir. Gerçek ile gerçeklik bir uyuşum içinde olmayınca kopmalar ve sonuçta yıkılmalar olur.

Sonuçta bilginin gerçek açısından önemsiz olmasıdır. Önemli olan ruhun geçmişten alarak geleceğe olan yaptırım gücüdür. Çünkü Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e Kafirûn süresinde **“Sizin dininiz size, benim dinim banadır.”**² emredilmesi bu sebeptendir.

Gerçekliğin geçmişteki gerçeğin temeline bağımlı oluşu ile gelecek kendini gösterir. Bu ise geleceğe yönelik tahminin isabetli kararına eş değerdir. Bu ise iyi ve kötü olmaktan kurtulamaz. Bu nedenle katığına haram ve kötülük karıştıranın bilgisi gelecekte de gerçeği bulma ve isabet etme durumu olumsuzdur.

Düşüncesizce yapılan her hareketin bedeli ödenmesi mecbur olan borç olur. Bu borç Allah Teâlâ ve kul katında muhakkak tahsil edilecektir.

Geçmişini (şu an geçti) güzelleştiren için geleceğin gülistan olacağını kim inkâr edebilir.

**İhramcızâde
İsmail Hakkı**

¹TOPÇU Nurettin, *Yarınki Türkiye*; Hzl: Ezel Erverdi-İsmail Kara, İst. 1999, s.232s.232

² Kafirûn, 6

GÜNAH VE TÖVBE İLİŞKİSİ

Üzüntü duyma ile ceza verme kavramlarının aynı şeyler olmadığı bilinmelidir. Bu nedenle, doğruluk adına yapılan hareketlerde dahi, bu ayrıma dikkat etmek gerekir. Tekrarlanması istenmeyen bir davranışın engellenmesi amacıyla, bilinen tepki ile karşılık verilmesi cezayı, bilinmeyen sonuçlar ise üzüntüyü meydana getirir.

Ceza ve mükâfat kelimelerinin eşdeğer kullanıldığı yerler vardır. Üzüntüde bulanıklık hali mevcutken, cezada açıklık hali daha belirgindir. Cezanın karşılığında karamsarlık hali bulunmazken üzüntü de karamsarlık durumu vardır. Bu nedenle her cezalı duruma düşen üzülmaz. Üzülen kişi ise, hem cezasının karşılığını, hem de eziyetini beraberinde çeker.

Terbiye metodunda, cezanın üzüntüye sebep ve ikilem oluşturduğundan insan hata ve günaha bakarken olumsuz yönden değil, olumlu yani yapılabilir açısından göz atmalıdır. Bu güne kadar insanlara tövbeyi anlatanlar, kurtuluş yerine kaosu ve ağır teklifleri beraberinde yükleyerek, insanları çıkmaza götürmüşlerdir. Çoğu zamanda biçare durumuna düşmüş insanı, daha çok biçare durumuna getirerek, onu acımasız bir ilah ile baş başa bırakmışlardır. İlâhî dinlerde tövbe anlayışına bakarsak;

İslâmiyet'te kişinin işlediği günden dolayı pişmanlık duyması, tövbe edilen günahı kesinlikle terk etmesi ve günaha kesinlikle geri dönmeme hali,

Yahudilik'te kişinin tövbesi yeterli olmayıp Allah Teâlâ'nın veya mağdurun affetmesi,

Hristiyanlık'ta suçtan dolayı pişmanlık duyulması, günah çıkarılması vardır.

Yahudilikteki tövbe inancı, İslâmiyet'teki kul hakkı ile örtüşmektedir. Yahudilik ve İslâmiyet'te pişmanlık, bağışlanma çok önemli yer tutarken, Hristiyanlıkta ise merhamet ve sevgi ön planda olduğu görülmektedir.

Üç dindeki anlayış farklılıklarıyla, toplumlarda sürekli uyuşmazlık baş göstermesine sebep olmakta, tövbe fonksiyonu da yeterince etkisiz hale getirilerek, hükmetmek isteyenlerin etkileme aracı haline dönüştürülmektedir. Yahudilerin, genellikle mağdur olduklarını ileri sürerek insanlığı suçlamaları, haksızlıklarını sürekli haklılığa çıkarma gayretleri altında yatan gerçek neden tövbe inançlarındaki saplantılarıdır. Yahudilikteki ırkçı anlayışın şekillendirdiği tövbe inancı ile hiçbir zaman sürgünlerin ve katliamların mağdurları tarafından affedilmeyeceğinden, Yahudilerden kin ve nefret duygularını silmelerini beklemek mümkün değildir.

En mantıklı olan, Tövbe etmenin Allah Teâlâ'nın bir emri olduğunu bilmemiz sebebiyle, insanın bunu hem geçmişini hem de geleceği ile yorumlaması ve doğru görülene dönüş sağlaması gerekir. Çünkü yapılan ve gerçekleşen şeylerin geriye dönük telafisi mümkün olmadığı hallerde, akıl ve mantık çerçevesinden hareketle, müspet ve insanlık için gerekli doğruyu en nihayetinde bulmak zorundayız. Bu da dinimiz İslâm'ın gereğidir. İnsanlığın hata ve doğruluk çizgisinde tövbe denge unsuru olunca, tahterevallinin hangi tarafında olduğumuz o kadar önemli olmasa gerek. İnişli çıkışlı bir hayatı olan insanın, sürekli emir babında olan tövbeyi kullanarak, kendini emniyete alması daha munasip olacaktır. Çünkü **["Tûbû ilâllah"]¹** âyet-i kerîmesinde hem işaret vardır, hem müjde vardır. Eğer kabul etmeyeler idi. Emretmezler idi. Emir kabule delildir. Hatayı görmekle bile.]

Ey günahkâr kişi geçmişine bakıp üzülmek yerine, Rahman olan Allah Teâlâ'nın emirlerine itaat edip, salih kullar ile hemhal olup geleceğini düzenlemeye ve doğrultmaya çalış. Umulur ki tövbe edenlere karşı Rabbimiz mağfiret sahibidir.

"Kim haksız davranışından sonra tövbe eder ve durumunu düzeltirse şüphesiz Allah onun tövbesini kabul eder. Allah Teâlâ çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."²

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ "Rabbimizden mağfiret dileyin; O'na tevbe edin; doğrusu Rabbim merhamet eder ve çok sever." (Hud, 90)

² Maide, 34

GÜNÜMÜZ İNSANLARI ÜZERİNE OYUNLAR

İnsanların temel istekleri **“Kimsenin kimseyi öldürmediği, sömürmediği aksine yardımlaştığı bir dünya”** dir. Ancak günümüz insanların ilişkilerinde çıkarlar ön plandadır. Bu nedenle tarih boyunca bu çıkarlar uğrunda çatışmalar yaşanmıştır ve de yaşanmaya devam edecektir. Geçmişe oranla dolaylı yöntemlerin daha ağır bastığı günümüzde, mücadele tekniklerinden birisi de **“Psikolojik müdahale”** dir. Bu ise belirli yollarla insanlar etki altına alınarak, istismar etmek ve çıkarlar doğrultusunda hareket etmek ve psikolojik etkinlikler bu imkânı oluşturmaktadır.]¹

[Tarihin derinliklerinden günümüze kadar, akıllı liderlerin üstünlük elde etmek için başvurduğu psikolojik müdahaleler, kimi zaman her hamlesi düşünülmüş, kimi zamanda plansız ve programsız kullanılmış, etkili ve yerinde kullanıldığında ise beklentiler ötesi sonuçlar kazandırmıştır.

Günümüzde psikolojik faaliyetlerin üç yöntemi olan **propaganda, psikolojik savaş** ve **dezinformasyon**² çok etkin olarak kullanılmaktadır.

Propaganda, bir taraftan kitleleri inandırırken, diğer taraftan da onları yönetmek içindir.

“Her türlü propaganda, düşünce düzeyi ne kadar aşağı olursa olsun düzeyini seslendiği kişilerin en kalın kafalısının anlama yeteneğine göre ayarlanmıştır. Bunu sağlanmasıyla inandıracağı insan kitlesi o kadar geniş olur.”³

Bilinen dünyada, en kanlı savaşların yaşandığı 20. yüzyılda ve sonrasında, milletler politik hedeflere ve ekonomik çıkarlara ulaşmada tek ve en geçerli yol olarak bilinen sıcak savaş, yerini insanların bilinçaltı ve duygularını hedef alan **psikolojik savaşa** bırakmıştır.

Dezinformasyon ise, kamuoyunun kandırmak gayesinden hareketle gerçekmiş gibi gösterilip, yalana dayanan kışkırtıcı bir haberlerdir.

Dezinformasyon birçok senelere yayılmış ve uzamış bir faaliyettir. Dezinformasyon faaliyetleri içeriğine göre **siyasi, ilmi** vb. olabilir. Dezinformasyonun esas gerçek gibi doğrulanmak istenen bir yalandan ibarettir. Dezinformasyon diğer psikolojik faaliyetlerden farklı olarak her ülkede veya her kitleye karşı uygulanamaz. **Uluslararası platformda tüm gelişmiş ülkeler, amaçladıkları hedeflere ulaşmak için dünya siyasetini yönetmeyi isterler.**⁴

Anlattığımız faaliyetler yüzünden yüzyılımız itibarıyla görülen insanlık kimliği temiz özünden uzaklaşmaya başlamıştır. Unutulmamalıdır ki; son dönemde ortaya çıkan kişilik kimliklerinde **“tesadüfler nazariyesi”**nin işlemediği bilinen bir gerçektir. (En basiti d.. gribi)

Hangi dinde olursa olsun, muhakkak kendi içindeki doğmaları **“kesin fikirleri”** insanın dayanılmaz hırsını didiklediğinden kurtulmak isteğini içinden atamayanlar için sıkıntı doğurmaktadır. Bunu

¹ ÇİÇEK, J. Ü. (2006). *Günümüzde Devletler Tarafından Uygulanan Psikolojik Operasyonlar Teorisi* . Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-220011; s. II

² **Disinformation:** i. kasten yanlış haber verme, yanlış bilgi verme

³ DOMENACH, Jean-Marie. Politika ve Propaganda (trc. Tahsin YÜCEL), İstanbul, Varlık Yayınları, 2003. s.60

⁴ (ÇİÇEK, 2006), s. 1-4

engellemek ise zor olunca sınırlarını aşmak zorunda kalanlar insanlığın başına bela olurlar. Çünkü kimliğini kaybetmiş kimlikler vardır. Bu kimlikler şeytanî düzeninin emellerine hizmet etmek görevini kendine şiar ve görev edinmiştir. Bu kişiler **şeytanın yeryüzündeki temsilcisi** olmaktan kendini kurtaramadıklarını görmekteyiz. Bu kişiler o kadar aşağılık durumdadırlar ki; yalan söylemek ve aldatmak onlar için sadece bir iştir. Çünkü onların şeytan ile kopmaz göbek bağları vardır. Onlar için her şey sahne gösterisidir.

Hulasa; emperyalist güçlerinin sonsuz hırsları ile elde ettikleri servetlerini korumak için teşkilatlanmaları şeytânî ve dayanılmaz emelleri yıkılmaz örgütlerini kurmalarına sebep olmuştur. Bunlar insanlığın başına bela olup huzursuzluğun temsilcisi olmuşlardır. Sonuçta kalplerde Allah Teâlâ korkusu da kalmayınca her şey birbirine karışmış güven sarsılmıştır. Öyleki zamanımızda artık maddiyat ve maneviyat birbirlerinin muhalifi olmaktan uzaklaşmış, birbirini kovalayan vagonlara dönmüştür.

Son sözümüz aldanmamak için uyanık olma zamanını kaçırmamaktır. Yoksa, hiçbir şeyin anlamı kalmayacaktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

HAK VE BATILIN SONSUZ MÜCADELESİ

Her ne kadar emperyalist güçler insanlığa komplo üzerine komplo kursalar da sonuçta mağlup olacakları kesindir. Çünkü Allah Teâlâ *“Şüphesiz ki Allah, emrine gâlibdir, muktedirdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler!”*¹ buyurdu.

Hak ve Batılın sonsuz mücadelesi var olagelmıştır. Durmayan bu savaşın galipleri Allah Teâlâ'ya inananlardır. Ancak olaylar ve zamanlara bakılınca bu galibiyetin çok zaman kesintiye uğradığı tespit edilmektedir. Belli bir zaman bir yükselme varken bir düşmenin başlaması nedenini bulup dini kalkınmanın önünü açmak gerektiği hissedilmektedir.

Aslında dünyada İslam'ın yükselişi de İslam'ın kendi dinamikleriyle olmamıştı. Mesela Sovyetleri kuşatmak için yaratılan *yeşil kuşak projesi* olmasaydı, bugün etrafta bu kadar dindar adam görmezdik. Ama artık küresel sermayenin, yeşil kuşak ve siyasal İslam içindeki gücü görüldüğü için yeşil kuşak'ı ve siyasal İslam'ı bitirme projelerine dönüş yapmak için düzen kurmaya yeniden başladılar. Çünkü bu yok etme planları ile kendilerinin de korumak ve kuvvetlendirmek kolaylaşacaktır.

[Arnold Toynbee, bu konuda ilgi çekici bir teorisi vardır:

*“İnsanın başarılı olması için, her zaman bir **challenge** ve bir **response** (meydan okuma ve karşılık) gerekir; eğer insan meydan okumaya boyun eğmezse, verdiği karşılık bizzat onun uygarlığının tabanını geleceğini yaratır.”* Bu yaratma bazen yok etmeye doğru götürür.

Bu nedenle bu teorinin sonuna kadar gidilecek olursa, acaba meydan okuma ne kadar büyükse, insanın karşılığının da o kadar güçlü olacağı gibi bir sonucuna varılacaktır?

En azından, daha iyi bir karşılığın bulunmasına kadar.]²

Doğru olmanın verdiği kazançların yanında şartların varlığı da önem arz etmektedir. Çünkü kâinatta Allah Teâlâ Hak ve batıl arasında mücadeleye taraf tutarken batılın gayretini de baltalamaz. Fakat onun karşılığı olan cezayı da yeri gelir dünyada yeri gelir ahirette verir. Hakk yolunda olanlara ayrıcalıklı istismar hakkını da kullanmaz. Avantajlar ihsan edilmişse bunun karşılığında batıl ehline de başka bir yönden ikrâmı ilâhisinide vermiştir.

Ahlâk ve din kuralları, hayat ve ölüm karşısındaki tutumlar, çalışma kavrayışı, çaba sarf etmenin değeri, insanın rolü; bunların her biri artık İslam'la hiçbir ilgisi olmayan davranışlar olarak görülmekle beraber ondan türemiştir. Ancak bunun böyle olması, Hakkın batılın gelişmesinde ki eğilimini, teknolojik yönünde ilerlemesini engellememektedir.

Unutulmaması gereken İslâm'ın galibiyetinin Allah Teâlâ tarafından istenmesidir. Ancak bu muzafferiyet bizlerin gayreti neticesinde olacağını bilmemiz gerekir. Yoksa batılın inancındaki teslimiyeti hak yol karşısında batıl olması nedeniyle mağlup olmadığı gerçeğini tarih göstermektedir. Kur'ân-ı Kerim'de *“Müminler saadete ermişlerdir.”*³ Ayeti gelecek ayetlerden bağımsız düşünüldüğünde iman edenler denildiğinde

¹ Yusuf, 21

²Bkz: (Fernand BRAUDEL, 2006), s.41

³ Müminün, 1

inancında “*mümin*” olanlar kurtulur demektir. Gelecek ayetler ile beraber düşünülünce “*fiiliyata geçen iman sahipleri*” nin varis olacağından bahsedilmektedir.

[İlk çıktığı dönemde teknolojik durumu iyi olmayan İslam âlemi, ona hayat veren, hareket getiren kervan yollar olmasaydı, ilk dönemdeki hızlı gelişimi olmayabilirdi. Yollar onun zenginliği, varlık nedeni, uygarlığıdır. Yüzyıllar boyunca, yolların sayesinde “egemen” bir konumda kalacaktır. Bu Allah Teâlâ’nın o dönem için bağışladığı bir ikramdır. Ancak Müslümanlık, Amerika’nın keşfine kadar, Eski Dünya’ya egemen olmakta, bu dünyanın o sıralardaki “*dünyevi*” tarihini kurala bağlamaktadır. Yani, Eski Dünya’nın bölümlerini oluşturan büyük kültür alanlarını temasa geçiren -Uzakdoğu, Avrupa, Kara Afrika-, tek başına İslamiyet’tir. Razı olmadığı veya hiç değilse göz yummadığı hiçbir şey geçmemektedir.]⁴

Zamanımızda ise bu avantajların yanında dinin güçlü etkisi zayıflayınca çok şeyler kaybedilmiştir. Bu kaybedişe son zamanlarda ise bu antisemitik (Yahudi aleyhtarı) görüşün karşısında Anti-İslam görüşler piyasaya sürülerek bütün kötülük sebebi olarak beyinlere işlenmeye başlamıştır. Çünkü emperyalist emeller karşısında İslâm’ın engel olacağını düşünmektedir. Ancak bu komplo görüşe karşı kendimizi geliştirmemiz ve içtimai hayatta terakki edebilmemiz için inanç seviyemizin terakki etmesi gayret etmemiz lazımdır. Niçin mi?

Kapitalist sistem karşısında zayıf kalan komünizm yerine hayatta kalabilmek için İslâm’ı öngörenlerin bir sebebi olsa gerekir. Çünkü onların başarılarını kat kat daha artırmak için ortaya çıkan dinsiz sosyalizm sonucunda kuvvetlerini daha artırdılar. Fakat Karl Marks’ın çok önceleri kabul ettiği fakat sonra dine karşı tavır alarak kendi sistemini emperyalist emellere mahkûm edişi ile unutilan büyük engel yıkım ile tekrar hatırlanıldı. O da İslâm’ın kendisi idi.

Marx, dinin toplumları uyutmak için uydurulan bir afyon olduğunu söylerken, İslamiyet için farklı düşünmüştür. Şunları söyler:

*“Bütün tek Tanrılı dinler kurulu düzene karşı oluştu, örgütlendi, gelişti. Arabistan çöllerinde inanılmaz bir yoksulluk ve yozluk vardı. Müslümanlık bir isyan bayrağı olarak doğdu. Aşırı faizci sermaye, her yere, her şeye hâkimdi. Tefeciler, ülkenin insanını soyup soğana çeviriyorlardı. Ama fakirin, fukaranın, göçebenin, yoksulun kendisine şemsiye ve kalkan olarak kullanacağı bir felsefesi ve ideolojisi yoktu, Müslümanlık bunu sağladı.”*⁵

İnsan tarihinde değişmeyen tek olgu değişimin kendisidir. Özellikle sistemlerinin sürüklediği aşırılıkları ve karmaşık ortamın oluşturduğu yeni dengeleri sağlamada, öncelikle öğrenmeli ve zaman kaybetmeden ulusal gelişim ve yönelimimizi belirlemeliyiz.

İnsanın kendini yetiştirme hususunda hassasiyeti kendini aştığı kadar kendini de büyük ölçüde tutarlı kılması da gerekecektir. Çünkü başarı iç

⁴ bkz: (Fernand BRAUDEL, 2006), s. 97

⁵ ARSLANOĞLU, İbrahim: Kurumlar Sosyolojisi Ders Notları. Ankara, 2001, s. 55

ve dışın aynı duygu ve düşüncede olması ile mümkündür. Gazzali'ye Sûfi meşrep kardeşi Ahmed'in onu kast ederek okuduğu;

"Ey yumuşamaz taş!

*Daha ne zamana kadar demiri bileyeceksin; ama kendin keskin olmayacaksın?"*⁶

[Bize öyle geliyor ki, bizim gayretimiz, insandaki cüz'î irade yanılığını olduğu kadar, hareketlerinde kaçınılmaz olan determinizm ⁷ yanılığını da ortadan kaldırmaktır. Böyle olunca isyan problemi, insanın ta içinde keşfedilmiş bir olgu, selametini belirleyecek bir seçim olarak ortaya çıkıyor. İsyân etmeyi istemek veya istememek, harekete geçmeyi istemek veya istememek, bu ikisinden birini seçmek gerekiyor. En iyisini seçmek için de, hep daha fazlasını istemek, elini daha ileriye uzatmak, kalbini genişletmek, bir yandan kendini âleme verirken öte yandan kendini âlemin merkezi hâline getirmek yeterlidir.]⁸

Epiküros diyor ki; *"Gerçek kâfir, kalabalıkların tapındıkları tanrıları inkâr eden değil; asıl, kalabalıkların inandıkları tanrıları doğrulayan kişidir"* Aslında buradan çıkan mana Hz. Ali kerremallâhu vechenin

"Sakın Hakk'ı bazı kişilerle bilip tanımaya çalışma; önce Hakkı'ı bil, sonra Hakk ehlini tanımaya çalış."

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁶ ZERRİNKUB, Hüseyin, *Medreseden Kaçış, İmam Gazzâlî'nin Hayatı, Fikirleri ve Eserleri*, Anka Yayınları, İstanbul, 2001, s.130–136

⁷ **Determinizm:** Doğa'daki her olayın, dolayısıyla insanın tüm faaliyet ve davranışlarının kendi iradesi dışında seyreden bazı faktörlere tabi olduğunu ileri süren teori, gerekircilik.

⁸ (TOPÇU, 1995), s. 205

KAYNAKÇA

Fernand BRAUDEL, t. A. (2006). *Uygarlıkların Grameri*. İstanbul: İmge.

SARTRE, J.-P. t. (1998). *Özgür Olmak Antisemit'in Portresi*,. İstanbul: 3. Baskı: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

TOPÇU Nurettin, H. E.-İ. (1999). *Yarınki Türkiye*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOPÇU, N. t.-M. (1995). *İsyân Ahlâkı —Conformisme et Revolte*. İstanbul: Dergah Yayınları.

HAKİKATİ GÖRMEK NE KADAR ZOR

Vaktiyle valinin biri azlolunmuş, hayli zaman açıkta kalmış. Bir gün uşağı: Efendi, demiş, filân ağaç kovuğunda bir zat oturur herkes gidip onun duasını alır, büyük bir zattır. Haydi, biz de gidelim de senin için duâ isteyelim!

Efendi de uşağın sözünü dinleyerek kalkar ve beraberce o zâta giderler. Elini öpüp hacetlerini söylerler. O zat da:

“Yâ Rabbî, der, ne kadar hayır sahipleri ne kadar sâlihler, âşıklar varsa onların yüzü suyu hürmetine bu adama yakında bir memuriyet ihsan et!”

Bu duayı aldıktan sonra Efendi ve uşak evlerine dönerler. Biraz sonra da bir yaver gelerek filân yere vali tayin olduğunu bildirir. Aradan beş on sene geçtikten sonra vali tekrar azlolunur. Yine uşağın teklifi üzerine ağaç kovuğundaki zâta gidip yeniden duâ isterler. Ama bu defa o zat:

Yâ Rabbî, ne kadar meyhaneci, edepsiz, katil, hırsız kulların varsa onların yüzü suyu hürmetine bu adama bir memuriyet ver,” diye duâ eder. Bu türlü bir niyaz beklemeyen valinin hayreti karşısında:

“Merak etme oğlum, tecelli devir devirdir bu da hak, o da hak... Sen işine bak tayin olunursun,” diye cevap verir. Gerçekten de üç gün sonra tekrar bir tâyin çıkarak adamcağız yeni işine gider.

Bazı kimseler görüyorsun, Hak yolunda oldukları halde birçok maddî mahrumiyetler ve elemeler içindedirler. Fakat onların içinde bulundukları ateşte ne gülistanlar gizlidir. Allah Teâlâ’dan uzak kalan bir kimse ise, ne kadar zevk ve safa içinde de olsa yine ateşin içindedir. Çünkü aslı ateştir neticede de yine ateşe munkalip olur.

Fakat bu iki ateş arasında azîm farklar vardır. Biri ateş görünür içi gülistandır. Biri gülistan görünür içi ateştir. Fark bu..¹

İmam-ı Azam’ın da bulunduğu bir mecliste birisi şöyle bir soru sordu:

"Bir adam ki, cenneti istemez, cehennemden korkmaz, ölü eti yer, rüküşüz secdesiz namaz kılar, görmediğine şahitlik eder, fitneyi sever, hakkı istemez, bu adam kâfir midir, mümin mi?"

Mecliste bulunanlar ağız birliği etmişçesine

"Bunlar kâfirin sıfatlarıdır, böyle bir adam kâfirin ta kendisidir." dediler. İmam-ı Azam susuyordu:

"Ya imam sen ne dersin?" dediler. İmam-ı Azam,

"Bunlar müminin sıfatıdır, böyle biri müminin ta kendisidir" dedi. itiraz ettiler:

"Ya imam nasıl olur, mümin cenneti istemez mi, cehennemden korkmaz mı?.." diye. İmam tek tek açıkladı:

"Gerçek mümin cenneti istemez, sahibini (Allah Teâlâ'yı) ister, cehennemden korkmaz, sahibinden korkar, ölü eti dediğiniz balıktır, görmediğine şahitlik eder, çünkü Allah Teâlâ'yı görmez ama kesin inanır, rükûsuz secdesiz kıldığı namaz cenaze namazıdır, fitneyi sever, çünkü fitneden maksat mal ve evladdır, (Kur’ân-ı Kerim’de mal ve evladın müminler için fitne -imtihan- olduğu belirtilmiştir); hakkı istemez, çünkü haktan kasıt ölümdür, mümin de olsa ölümü temenni etmez."

---

¹Ken’an Rifâî, **Sohbetler**, hzl: Sâmiha Ayverdi, İst, 2000 s. 160

HAREKET İNSANI OLMAK

Gündemi sürekli değişen bir ülkede yaşıyor olmak bizim için büyük bir lutuf olduğunu bilmemiz gerekir. Sürekli yeni bir şeylerin olması için gayret gösterilmesinin kaçınılmaz sonucu sürekli akan su gibi içini temizler. Sonuçta ise istenilen bir şeye doğru gidildiği görülür. Çünkü hedefe varmak için gayret etmek gerekir. Hedefe varanlarda gayret edenler içinden çıkmıştır.

“Hareket önce sahibi olan insandan başlar, sonsuz imkânlarla yüklü kâinata çevrilir. Hareketin safhalarını meydana getirir. Hedefi sonsuzluktur. Meyvesini sonsuzlukta verir.”¹

Buna göre

“İnsanın cevheri olan hareket sonsuzluğa bir çağrı ve yankısıdır. Oradan yani Allah Teâlâ’dan gelir, yine ona gider.”²

Durmak kötülüktür.³

“Her hareket sonra yeniden doğmaktır; bir yolun sonunda yeni bir yola girmektir.”⁴

“Hareketin bulunmadığı yerde Allah Teâlâ yoktur. O, nerede görülürse Allah Teâlâ oradadır.”⁵

[Maurice Blondel’in hareket felsefesini ülkemizde temsil eden Nurettin Topçu’ya göre, âlem üç şeyin bütünüdür:

Varlık, düşünce ve hareket.

Varlık, hareket noktası;

Düşünce, kılavuz ve iş;

Hareket ise, hayatın amacıdır.

Hareketsiz yaşanamaz. Düşünce bile varlığın dışına çıkmayarak bizzat kendi üzerine katlanan içsel bir hareketten başka bir şey değildir. Bu hedef içerisinde hareket, kendi kendini ortaya koyar ve kendi halini kendinde bulur. Bu süreçte hareket, **“kendi halini, kendisini yaşayan insana uzattığı ışıkla, onda doğurduğu sonuç ve ıstırap egzersizleriyle ve yine insan iradesine sunduğu zaruretlerle ortaya koymaktadır.”**

Nurettin Topçu Beyefendinin dilinden düşürmediği

[Kant’ın **“iki büyük evren beni kendine hayran bırakıyor: Üstümdeki yıldızlı evren ve içimdeki vicdan”** anlayışı içerisinde hareketin içinde bulunmak gerekir. Yine onun Mevlana dolayısıyla söylediği bir söz vardır:

“Büyük mezarlar üstünde büyük vatanlar vardır. Büyük ölüleri olmayan milletler, ebedi olamazlar.”

Bu sözü ışığında baktığımızda gerçekten bu millet Yunus’ları, Mevlana’ları, Akif’leri, Topçu’ları sayesinde var olmaktadır, diyebiliriz.]⁶

Devletini milletini seven kimselerin özelliği olan **“hareket düşüncesi”** üzüntüleriyle beraber kalıcı eserler bıraktığı muhakkaktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ (TOPÇU Nurettin, 1999), s.19.

² A. O. Gündoğan, “Topçu ve Hareket Felsefesi”, Hece, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006, s.20.

³ (TOPÇU, 1995), s.26.

⁴ (TOPÇU, 1995), s.62.

⁵ M. Blondel, “Hareket Felsefesi”, (Özet Çeviri: Nurettin Topçu), Hareket, Sayı: 1, Şubat 1939, s.28.

⁶ Hüseyin AYDOĞDU, **Ahlâk Filozofu Ve “Hareket” Adamı Olarak Nurettin Topçu**, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu, s. 637-655

KAYNAKÇA

TOPÇU Nurettin Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara Yarınki Türkiye [Kitap]. - İstanbul : Dergâh Yayınları, 1999.

TOPÇU Nurettin: trc: Mustafa Kök-Musa Doğan İsyan Ahlâkı —Conformisme et Revolte [Kitap]. - İstanbul : Dergah Yayınları, 1995.

SIRAT KÖPRÜSÜ (HIRS VE İTİDAL)

İnsan, fitratındaki hırsından dolayı yükselme arzularıyla doludur. Hırs, son dönem insanında ise daha geçerli hüviyete bürünmüştür. Koşuşturmaca içinde geçen hayatımız bu hasleti daha fazlaca kamçulamakta olup, sersemleşmiş bir haleti ruhiye içine de itmektedir. İnsanın hırsı tek amaç olunca, bu hıza yetişmek için fedakârlıklarını sonuna kadar kullanmaktan kaçınmadığını görmekteyiz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Âdemoğlu ihtiyarladıkça onda iki şey gençleşir: Mala karşı hırs ve hayata karşı hırs".¹

"Âdemoğlu için iki vâdi dolusu mal olsaydı, mutlaka bir üçüncüyü isterdi. Âdemoğlunun iç boşluğunu ancak toprak doldurur. Allah Teâlâ tevbe edenleri affeder."²

İnsan hırsının kurbanı olsa da, olmasa da kavuşacağı kesin sonuç yok olmaktadır. Yokluk bilincine kavuşan kişi için ümitler sonsuz olmadığı gibi kavuşmak ve mağdur olmak aynı değerdedir. Her zaman yükselmek düşüncesinde olan insan için bulunduğu hale şükretmesi, durumu itibarıyla sabırlı olup arzulara esir olmaması belki daha iyi olacaktır. Çünkü şartları zorlamak insanı etrafıyla çaresizliğe ve başarısızlığa sevk ederse bu yükselmenin ve kavuşmanın getirisi hakkında ne düşünülebilir. Yani kavuştuğun her yükselme kişi açısından bir yok olma zincirini harekete geçirmektir.

Bir soru soracak olursak; her yükselmek ve kavuşmak yokluğa erişmek mi demektir?

Evet her yükseliş acizliğin farkına varmakta bir engeli kaldırır. Her kalkan aslında huzur verecek sanılırken acımızın artmasına sebep olmaktadır. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir. Doğrusu Allah güçlüdür, bağışlayandır."³

Allah Teâlâ'dan korkmanın artışı ancak kendi yeteneksizliğine, acizliğine kavuştuğu zaman, insan benliğinden ancak kurtulmuş olur. Ancak bunu bulmak ise hem lütuf ve hayatın tadını kaybetmeyi yanında getirir.

"Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!"⁴

Artık dünya hayatı ona zevk vermez olmuştur. Bu meseleden hareketle insanın maddiyat ve maneviyat yolunda istemekle değil, ihsan yolu ile yükselmeyi talep etmelidir. Eğer bir kişi Allah Teâlâ ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem dost olmak arzusunu içinde bulsa ve talep etse onun ilk karşılaşacağı sıkıntılara düşmek olacağıdır.

"Bir adam Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e; "ben seni seviyorum" deyince, Rasûlullah;

"Öyleyse fakirliğe hazırlan" buyurdu. Adam:

"Ben Allah Teâlâ'yı da seviyorum" deyince: Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"O halde belaya da hazırlan", buyurdu.⁵

Sıkıntıya uğramak insana zarar vermez. Ancak sabır etme durumuna gelmekte zordur. Ancak ümitlerini kaybettiğine inanan ve olabileceği konumu fark eden kavuştuğu son yeteneksizlik ve acizlik konumu onu "kulluk" makamına getirir. Bu geliş ise onun benlikten kurtuluşu ve razı olma yolunu açar.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Dünyayı ahirete tercih eden kimseyi Allah üç şeyle imtihan eder;

Sıkıntı, Fakirlik ve hırs"⁶

¹ [Buhârî, Rikâk 5; Müslim, Zekât 115, (1047); Tirmizî, Zühd 28. (2340), : İbnu Mâce, Zühd 27, (4234).

² [Buhârî, Rikâk 10; Müslim, Rikâk 116, (1048); Tirmizî, Zühd 27, (2338).]

³ Fatır, 28

⁴ Meryem, 23

⁵ Tirmizî, Zühd, 36

Bahsedilen üç hal ile kurtuluşu bulmak mümkün olduğu kadar, kaybolmak yani heder olmakta ihtimalini de içinde barındırır. Ancak görülen odur ki hırslı olmak ile bazı şeylere kavuşmaktayız.

Yunus Emre'nin bahsettiği sırat köprüsünün hırs olabileceğini düşünebiliriz. **Kıldan ince kılıçtan keskince** olan bu halleri iyi anlamak bizler açısından önemlidir. **Hırslar sütanne gibidir. Emmekle doyulmaz**, fakat kavuşamadığın hırsın üzüntüsü ise hiç çekilmez durumdur. Ancak hırslar kurtuluşa doğru gidişin anahtarlarını taşır. Çünkü hırsla son çıkılacak makam yokluk ve acizliktir. Her çıkış doyum vermediğinden yeteneksizliğe kadar ulaşmaya çalışırız. Bu ise her şekilde kişiye ve diğer insanlara örnek olacak halleri ortaya çıkarır. Hırsla kavuşulacak son makamda ancak yokluk vardır.

Hulasa; her halimizde maddî ve manevî hallerimizde hırslı olmaktan çok orta yolu tutmak daha emniyetlidir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in orta yolu tavsiye buyurması emniyet içindir. Çünkü maddî ve manevî yolların kurbanları vardır. Bunlar kontrol edilmeyen hırsların sonucudur. Maddî yolda hırsın zararı heder olarak kabul edildiği kadar manevî alandaki takdir edilmektedir. Ancak bu takdir edilen hırsın sonuçları ağır olduğu için talep edilen manevî hallerde, örnek şahısların özelliklerini uygulamada şeytanın ve nefsin hilelerinden emniyette olmak için itidalli olmak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e tabiiyetin gereğidir.

"Doğrusu Biz, sorumluluğu (emaneti) göklere, yere, dağlara sunmuşuzdur da onlar bunu yüklenmekten çekinmişler ve ondan korkup titremişlerdir; onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim ve çok cahildir. (kabulüne rağmen emanete hıyanet etmektedir)"

Burada bahsedilen cahillik için insanın hırsı olduğunu düşünebiliriz. İnsan eğer hırslı olmasaydı, bu cahilliğe meyletmezdi. Allah Teâlâ kullarına zulmettiğine göre burada teklif edilen emanete rağbet ederken insan neye razı oldu diye sorulabilir.

Âdem aleyhisselâma verilen bilgide insan bir şeyin farkında idi.

"Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır."⁸

Bu meyanda hırslı olmak ile itidal üzere olmamızda kaderimizdir. Bize düşen sonunda aciz bir kul olduğumuzu bilmektir.

"Nefsinin tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete eren kimselerdir"⁹

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁶ Iraki, IV/223, Beyrut, 1992

⁷ Ahzab, 72

⁸ Talak, 7

⁹ Haşr, 9

HZ. HATİCE RADİYALLÂHU ANHA NEYİ BİLİYORDU?

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in nübüvvet ışığı parlamadan ondaki cevheri bir kadın nasıl bilebilirdi?

Evet, bir kadın bildi. Engin duygularla son nebiyi bulacak ve destek olacak onu âlemlere hazırlayacaktı. Bu güzide kadın Mekke'nin asîl ve zengin dudu Hz. Hatice radiyallâhu anha idi.

Şüphesiz, bu devirde Mekke'de, bir ruh hali hüküm sürüyordu. Mekkeliler, Hazreti İsmail'in evladından bir nebi gelmesini bekliyorlardı.

Hz. Hatice ise gönlünde bu nebiye eş olmak emelini taşıyor ve Hazreti Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi gönderilecek olan rasûl olarak görüyordu. Bu hissini apaçık ona ifade etmişti. Ancak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kendisinin nasıl olabileceğini itiraf ederdi.

Ne var ki, bu evlilik oldu. Sonra onların hayatı birdenbire değişti. Cemiyetten ve muhitten bir uzaklaşma oldu. Hira Dağı'ndaki vahiy inmesi ile neticelenecek olan inzivalarla karışık hayat başladı. On beş sene bu inzivaya manevî ve zihnî bir oluşuma alt yapıyı oluşturunca.

O devrin putperest örf ve âdeti, Kâbe'de putların içtima salonu veya asil ailelerin politika sahnesiydi. Dinî hayat ise kabileler arası bir putlar mücadelesinden başka bir şey değildi. Fakat asil Mekke ailelerinden bazıları, bu karmakarışık putperestlikten fazla olarak, hatırasını gururla muhafaza ettikleri uzak ataları Hz. İsmail aleyhisselâmdan yansımış bulunan belirsiz bir tevhid inancını haniflik içinde devam ediyorlardı. Bu devirde, Hz. İbrahim aleyhisselâmın dini, Hanif denilen bazı kimselerin indinde daha saf bir şekilde yaşıyordu. Bu "Hanifler" o araştırmacı adamlardı ki, putlardan şüphe ederler ve bir olan Allah'a taparlardı. Fakat bu zahitlerin mistik hayatında, hususî dinî merasim ve usul yok denecek kadar azalmıştı.

Hanifler, sadece bazı mahallerde, zamanlarıyla münasebetlerini bütün bütüne kesmemek şartıyla, inzivaya çekilmekteydiler. Onlar mistik kaide olarak zühdü ve namazı tatbik ederlerdi.

Haniflerin mistik ibadetleri ne Hristiyanlığa ne de Museviliğe yöneliyordu. Sadece, ferdî basit bir disiplinleri vardı.

Bizim burada soracağımız soru;

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in on beş senelik inzivalarla süslü hayatı hakkında bildiklerimiz nelerdir?

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in ailevî hayatına ait bazı biyografik teferruat müstesna, bu devrede O'nun manevî yapısının teşekkülüne ait bilgiler yok gibidir.

Kur'ân-ı Kerim, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in o zamanki manevî şartlarını şöylece çiziyor:

"Sana bu kitabın vahiy olunacağını beklemiyor, ummuyordun. Bu ancak Rabbinden bir rahmettir."¹

Modern tarihçilerin hayretini mucip olan bir husus olarak nübüvvetten önceki bu dönemin gelecekle olacak psikolojik bağı bulunan inzivası hakkında niçin az bilgi vardır. Çünkü Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu on beş sene zarfında Hira Dağı'nda çekildiği inzivalarında, insanların dikkatinden ve içtimai hayattan uzaklaşmıştı.

Ancak geleceğini gören Hz. Hatice radiyallâhu anha hangi bilgi ile Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme yönelmiş ve ona sonsuz desteği sağlamıştı. Ona destek verecek kadın bu bilgiyi nereden biliyordu.

Cevap hazırdır.

KADINLAR BİLİR.

Hanif olan Hz. Hatice radiyallâhu anha sezgileri ile Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve

---

¹ Kasas, 86

sellemdeki güzelliği ve farklılığını çözmüştü.

Evlilik hayata geçirilmiş ve saadetli yuva artık insanlığa en büyük hizmete hazırlanıyordu. Hazreti Hatice radiyallâhü anha, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi ara sıra kendisinden uzaklaştıran bu inzivalara canı sıkılmıyordu. Diğer meraklı ve ukalâ kadınlar gibi başına dikilip konuşmalarıyla ve hareketleriyle düşüncelerinden ayırıp, huzurunu kaçırmıyordu. Bilâkis evde bulunduğu sırada elinden geldiği kadar muhtaç olduğu sükûnet ve riayeti sağlıyordu.

Hirâ'ya gidince de onu uzaktan takip ediyor, onu hiçbir surette rahatsız etmeden her ihtimale karşı kendisini korumak maksadıyla adamlarından birini gönderiyordu. Sonuçta **“Hira”** mağarasında ilâhi vahiy geldi.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, fecrin alaca karanlığında evine koştu.

Rengi değişmiş, bütün vücudu korkudan titremekte idi.

Zevcesinin hücreğine girince kendini emniyette hissetti. Şahit olduğu hâdiseyi titrek bir sesle Hz. Hatice'ye anlattı.

Acaba rüyada mı sayıklıyor?

Yahut çıldırdı mı?

Hz. Muhammed'in bu manzarası, Hz. Hatice'nin kalbindeki en derin annelik duygularını uyandırdı. Kocasını bağrına basarak itimad ve iman dolu bir sesle dedi ki:

“Ey, Ebulkasım, Allah Teâlâ bizi gözetir. Bu müjdeye sevin ve sebat et. Amcaoğlu, Hatice'nin canını elinde tutanın hakkı için ben senin ümmetin nebisi olduğunu ümit ediyorum. Allah seni asla utandırmayacaktır. Sen ailene bağlısın, doğru sözlüsün, misafiri tutar ve ağırlarsın, felâketlere karşı yardımcısın”.

Hazret-i Muhammed'in korkusu yok olmuş, yüzü parlamıştı.

Hz. Hatice radiyallâhü anha, bir annenin yegâne evlâdına yaptığı gibi ninni söyler gibi tatlı sesiyle yatağının etrafına güzel pembe rüyalar serpiyor, sakın ve rahat bir uykuya dalınca gözlerini bir an üzerinde tutuyor, sevgi ve tazim dolu kalbi çarparak, yavaşça hücreden çıkıyor, kapıya varınca تنها sokağa fırlayarak amcasının oğlu **Varaka Bin Nevfel**'in yanına koştu.

İhtiyar Varaka, Hatice'nin sözlerini duyunca titredi. Bitkin, dermansız vücudunu bir canlılık kapladı. Silkinerek coşkunlukla konuşmağa başladı:

“Varakanın canını elinde tutanın hakkı için, eğer bana hakikati söyledinse, Ey Hatice, Muhammed'e gelen daha evvel Musa ve İsa'ya gelmiş olan vahyi ilâhidir. Muhakkak ki, o bu ümmetin rasûlüdür, ona söyle, sebat etsin.”

Hz. Hatice, ihtiyarın daha fazla konuşmasını beklemeden ve sözlerinin bir kelimesini tekrar ettirmeden müjdeyi hemen kocasına ulaştırmak için evine koştu. Fakat Hz. Muhammed'i bıraktığı gibi uykuda buldu. Uyandırıp uykusunu bozmaktansa, başının ucunda oturup beklemeyi tercih etti.

Aradan çok zaman geçmeden Hazret-i Muhammed yatağında çırpınmağa, nefesi ağırlaşmağa, alnından su gibi ter akmağa başladı. Bu hali epeyce sürdü. Görünmeyen bir muhatabı dinliyor gibi hali vardı.

Hz. Hatice, onu kolları arasına alarak Varaka Bin Nevfel'den işittiklerini nakletti. Hz. Muhammed, minnet ve şükran ifade eden nazarlarla Hatice'ye uzunca baktıktan sonra dönüp yatağına bir göz attı ve teessür içinde:

“Ey Hatice dedi. Uyku ve istirahat devri artık geçti. Cebrail Aleyhisselâm bana insanları hak dinine, Allah'a ibadete davet emrini getirdi, ama kimi davet edeceğim? Kim icabet edecek?”

Hz. Hatice, heyecan ve imanla haykırdı:

“Ben icabet edeceğim, Ey Muhammed!

Herkesten, her insandan evvel beni davet et. İşte ben, sana inanarak Müslüman oldum. Allah Teâlâ'nın rasülü olduğunu tasdik ediyor, inandığın Allah Teâlâ'ya inanıyorum.”

Büyük bir huzur ve rahatlık içinde onu tebrik etti. Sonra isteği üzerine Varaka'nın yanına gitti. Varaka, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi görür görmez haykırdı:

“Bana can veren Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki sen bu milletin nebisisin. Kavmin tarafından yalanlanacak, eziyet göreceksin, memleketinden çıkarılacaksın, onlara karşı savaşacaksın. O güne yetişsem Allah Teâlâ bilir onun uğrunda nasıl savaşacağım!”

Sonra başını ona yaklaştırdı. Hazret-i Muhammed de onu boynundan öptü.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sordu:

“Beni yurdumdan çıkaracaklar mı?”

Varaka cevap verdi:

“Evet, senin gibi, bütün risâlet sahipleri düşmanlık görmüştür. Keşke o günde genç olsam... Keşke o gün sağ olsam...”

Kocasına bağlı ve getirdiği hak dinine ilk inanan Hz. Hatice radiyallâhü anha bu çetin mücadelede onun yanında yer almış, elinden geldiği kadar yardımına koşmuştu.

Resulü Ekrem'in Kureyş'ten gördüğü eza ve cefadan mustarip olarak eve dönüşünde vefakâr eşi onu teselli ediyor, maneviyatını yükseltiyordu.

Bu hal senelerce devam etmişti.

Kureyş müşrikleri, aldıkları bir kararla Haşim ve Abdülmuttalib oğullarını Mekke haricinde bulunan Ebu talip semtine sürülmüş, orada âdeta sürgün hayatı geçirmek zorunda bırakılmıştı. Bu kararı ihtiva eden sahife Kâbe'ye müşrikleri Hazret-i Muhammed'in taraftarlarına ve yakınlarına karşı iktisadî abluka tatbik etmişler, onlarla her türlü münasebeti kesmişlerdi.

Resulü Ekrem, Mekke'den ayrılıp Ebu Talib semtine gidince Hz. Hatice radiyallâhü anha hiç tereddüt etmeden onunla beraber gitmiş, gençliğinin birçok tatlı hatıralarını sinesinde toplayan çok sevdiği aile evini terk etmişti.

Yaşı bir hayli ilerleyen Hazret-i Hatice, kaybettiği evlâtlarının acısı üzerine başlarına gelen bu yeni felâket onu bir hayli yıpratmıştı.

Ebutalib'in semtinde Mekke'den uzakta üç sene kalmıştı. Bu ızdırıp yılları içinde kocası Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve arkadaşlarıyla beraber birçok sıkıntı ve alışmadığı mahrumiyetlere katlanmıştı.

Yaşı altmışı geçtiği halde, silâh, para ve sayı itibarı ile kendisinden üstün bir düşmanla mücadele eden: kocasının yanında bulunmak için sağlığından fedakârlık yaparak üstün bir gayret sarf ediyordu.

Kuvvetli bir iman ve sarsılmayan bir azmin karşısında Kureyş'in muhasara, abluka ve boykotları bir başarısızlıkla neticelenmiş, Hz. Muhammed'in Mekke'deki evine dönme zamanı gelmişti.

Hazret-i Hatice güçlkle ve üstün bir kuvvet sarf ederek rahat döşegine avdet eder etmez hastalanmıştı.

Yorgunluk, sürüldükleri yerde mâruz kaldıkları baskı, zulüm ve mahrumiyet altmış beş yaşındayken en son gücünü tüketmişti.

Yatağa düşen Hz. Hatice radiyallâhü anha son günlerini yaşıyordu artık. Nihayet gece gündüz başucundan ayrılmayan sevgili eşi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kolları arasında ruhunu teslim etti...

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem etrafına bakınca ona ilk inanan, dâvasında destek olan mübarek zevcesinin vefatından sonra evin bomboş ve kasvetli olduğunu, Mekke'nin onun göçmesinden sonra oturulacak bir yer olmaktan çıktığını gördü:

Hz. Hatice'nin vefat ettiği ve ***“Hüzün Yılı”*** adı verilen o senede Hz. Muhammed'in karşılaştığı müşküller ve üzüntüler son haddini bulmuştu.

Seneler geçti ve İslâm muzaffer oldu.

Ve Muhammed'in evi de bir gün şu hâdiseye şahit olacaktı. ,

Hz. Aişe radiyallâhü anha gençlik ve güzelliğine, kocası Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sevgisine güveniyor. Fakat kendinden önce Hz. Muhammed'in kalbine girerek hayatının son anına kadar o kalbi kendine hasreden ve orada işgal ettiği yeri ölümünden sonra da muhafaza eyleyen Hatice'yi kıskanıyordu. Günün birinde Hâle — Hz. Hatice'nin kızkardeşi— ziyaret kastiyle Medine'ye geliyor. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem evinin içinde Hâle'nin —göçen sevgilisinin sesine benzeyen— sesini

işiterek kalbi çarpıyor ve:

“Ey Allahım, bu Hâle'dir.”

Diye haykırdı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in halinden sinirlenen Hz. Aişe kendine hâkim olamayarak:

“UZUN YILLARIN YIPRATTIĞI KUREYŞLİ BİR KOCAKARIYI ANIYORSUN, HÂLBUKİ ALLAH TEÂLÂ ONUN YERİNE DAHA İYİSİNİ VERMİŞTİR.”

Diye, sitem edince mübarek çehresi değişen Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'den şu cevabı alıyor:

“VALLAHİ, CENABI HAK, BANA ONUN YERİNE DAHA İYİSİNİ VERMEDİ.

İNSANLAR KÂFİRKEN O BANA İNANDI, İNSANLAR BENİ YALANLARKEN O TASDİK ETTİ.

İNSANLAR BENİ HER ŞEYDEN MAHRUM EDERKEN, O SERVETİYLE YARDIM ETTİ.

VE CENABI HAK, KADINLAR ARASINDA YALNIZ ONDAN BANA EVLÂD İHSAN ETTİ.”

Ve bu sözler karşısında Hz. Aişe radiyallâhü anha iradesini zapt ederken kendi kendine hitap ediyor:

“Vallahi bir daha ondan bahsetmeyeceğim!”

Hâlbuki daha önce ondan sık sık bahsetmekten kendini alamıyordu. Bir gün de hep onun lâfını ettiğini görünce:

“Sanki dünyada Hatice'den başka kadın yokmuş!”

Dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'de buna karşılık:

“EVET, O VARDI, VARDI VE ONDAN EVLÂDIM DA OLMUŞTU”.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem her koyun kesişinden sonra yanındakilere:

“Hatice'nin arkadaşlarına da verin”.

Buyurduğunu duyan Hazret-i Aişe, bunun için darılır gibi olmuş. Bunun üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de:

“ONUN SEVDİKLERİNİ BEN DE SEVİYORUM” karşılığını vermişti.

Mekke'nin fethedildiği gün oradan yol geçmesine rağmen Hazreti Hatice'yi unutmamış, bu ilk zevcesinin defnedildiği yakın bir yerde çadır kurup, oradan Mekke'nin fethini idare etmişti.

Hz. Hatice'den sonra İslâm dinine milyonlarca kadın girecektir. Fakat o, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in hayatında Allah Teâlâ tarafından en mühim role seçilen ve ilk Müslüman kadın olarak kalacak ve —Müslüman olsun olmasın— tarihçiler Hz. Hatice'nin o rolünü anacaktır. Nitekim Batılı tarihçi Badey şöyle diyor:

“Hatice'nin sevdiği için evlendiği erkeğe olan itimadı, bugün veryüzünde yaşayan insanlardan her yedi kişiden bir kişinin din olarak inandığı akidenin ilk merhalelerine bir itimad havası katıyordu”.

Margol Youth ise, Hz. Muhammed'in nübüvvet hayatını, Hz. Hatice radiyallâhü anha ile karşılaştığı ve Hatice'nin kendisine elini takdir ederek uzattığı günle tarihini başlatıyordu.

Nasıl ki aynı batılı tarihçi, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Medine'ye hicretinin tarihini Hazret-i Hatice'nin toprağa verildiğini ve Mekke'nin Hatice'siz kaldığı günle tesbit ediyordu.²

Tek şahidi bizzat Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kendisi olan nübüvvet, rasûlün “Ben”inden müstakil objektif bir olay olarak ortaya çıkışında onun biricik desteği güzel annemiz Hz. Fatıma'nın annesi Hatice radiyallâhü anhadır.

Ey Allah Teâlâ'm kadını mükemmel yarattın. Ona verdiğin sezgi ve anlayışı erkeğe

² Bkz: (BİNNEBİ, 2003) s. 61-66; bkz: (AİŞE ABDURRAHMAN), s. 19-27

Kaynakça:

Aişe ABDURRAHMAN trc: Selami Münir YURDATAP Hz. Muhammed'in Mübarek Zevceleri [Kitap]. - İstanbul : [s.n.].

BİNNEBİ Malik Kur'an-ı Kerim Mucizesi [Kitap]. - İstanbul : Boğaziçi, 2003.

vermedin.

Ey güzeller güzeli annemiz, bizim için kıyamet günü şefaatçi olmanı diliyoruz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

HZ. ŞEMS'İN MEVLANA'DAN AYRILIĞI İLE ZUHUR EDEN ETME ŞİİRİ

Duydum ki
bizi bırakmaya azmediyorsun
etme

Başka bir yar
başka bir dosta meylediyorsun
etme

Sen yad eller dünyasında
ne arıyorsun yabancı
Hangi hasta gönüllüyü kasediyorsun
etme

Çalma bizi
bizden bizi
gitme o ellere doğru
Çalınmış başkalarına
nazar ediyorsun
etme

Ey ay felek
harab olmuş
alt üst olmuş senin için
Bizi öyle harab
öyle alt üst ediyorsun
etme

Ey makamı var
ve yokun üzerinde olan kişi
Sen varlık sahasını
öyle terk ediyorsun
etme

Sen
yüz çevirecek olsan
ay kapkara olur gamdan
Ayın da evini yıkmayı kastediyorsun
etme

Bizim dudağımız kurur
sen kuruyacak olsan
Gözlerimizi
öyle yaş dolu ediyorsun
etme

Aşıklarla
başa çıkacak gücün
yoksa eğer
Aşka öyleyse
ne diye hayret ediyorsun
etme

Ey cennetin cehennemin

elinde olduğu kişi
Bize cenneti
öyle cehennem ediyorsun
etme

Şekerliđinin içinde
zehir zarar vermez bize
O zehiri
o şekerle sen bir ediyorsun
etme

Bizi sevindiriyorsun
huzurumuz kaçır öyle
Huzurumu bozuyorsun
sen mahvediyorsun
etme

Harama bulaşan gözüm
güzelliğinin hırsızı
Ey hırsızlığa da değen
hırsızlık ediyorsun
etme

İsyan et ey arkadaşım
söz söyleyecek an değil
Aşkın baygınlılığıyla
ne meşk ediyorsun
etme

***

Seven sevilen arasında tek kalan hatıra aşklarından başka bir şey değildir.
Eğer bir gün seversen;
Sevdiğin terk edince, ağıt yakacağın sana haber verilse, ki öyledir,
Niye sevdiğini kendine sor.
Sevdiğin, seni niye terk edecek diye.
Hakikatte vasıl olanların destanı hiç yok.
Aslında Hz. Şems bu ayrılığı ile kendine büyük ikramda bulunmuştur. Çünkü asıl terk eden Mevlâna idi.
Mevlâna o hale gelmişti ki uzayında Şems'in güneşinin ışıkları artık sönen yıldızlara dönmüştü.
Vefalı dostun tek yapacağı şey sönmüş yıldızın kaybolmasından başka bir şey olmayacağı idi.
Yanan da o, yandıranda o, hepsi Hz. Mevlâna olmuştu.

İLM-İ ÂTÎ İLE İLMİ LEDÜN İLİŞKİSİ

İlm-i Âtî tarih ilminin bir simetrisidir. Biri geçmişe, diğeri geleceğe bakar. Tarih, geçmişe yolculuk etmemizi sağlarken İlm-i Âtî de ise geleceğin bir bölümünü keşf etmemizin imkanlarını zorlamamızı sağlar. Lakin İlm-i Âtî ile kehânet arasında dağlar kadar fark vardır. Falcılık icabında İlm-i Âtî'nin bir şubesi sayılabilirse de İlm-i Âtî ise kesinlikle falcılık değildir.

Geçmiş analiz etmek, somut olaylardan dolayı daha kolaydır. Lâkin bugünün verileriyle geleceği okumak da mümkündür. Zira Allah Teâlâ'nın koyduğu işleyiş kanunları vardır. Yanılma payı olmakla birlikte, bu kanunlar çerçevesinde geleceği okuyabiliriz. Bunu pekâlâ herkes biraz gayret göstererek yapabilir.

Geleceği okumanın kâhinlikle bir irtibatı olduğu gibi, kâhinliğin ötesinde müspet ve pozitif ilimlerle de bir alakası vardır. **İbni Haldun, tarihçi ve medeniyet ilmi uzmanı olduğundan dolayı, tarihten çöküş ve yükseliş kanunlarını çıkarmıştır.** Dolayısıyla geleceği okumak anlamında fütüroloji (İlm-i Âtî) nin çok büyük bir fezası ve gök kubbesi vardır. Bu nedenle kimileri ilm-i âtiye falcılık ve astrolojiyi de katarken, kimileri de tarih gibi ilimler üzerinden ilerlerler.

İlm-i Âtî, geleceği düşünme yöntemi belirsiz bir geleceğe hazırlık yapmak, yarının ne olacağını Allah Teâlâ kader kanunları ile anlamaya çalışmaktır. Bu ise hem zor hem kolaydır. Çünkü Allah Teâlâ dilerse bu ilmin hakikate çıkmasını sağlar. Fakat bu ilim gaybî tarafa düşmesinden dolayı ancak zuhur edince fark edilir. Bu ise bilmemek ile eşdeğer duruma döner. Yani bilmek, sanki bilmemek olur. Bazen öyle bir duruma döner ki alay edilen bir gerçek durumuna dönüşür. Rasûllerin hakikat olmasına rağmen uzun vadelerdeki bilgileri, mesela ölüm sonrası bilgileri hep alay konusu olmuştur.

İlm-i âtî mensuplarının gelecek ile ilgili öngörülerini dinî, sosyal ve pozitif bilimlerin kullanılması ile olsa da, bu her zaman haklı çıkacaklarını anlamına gelmez. Aksine tarih, bu ilim sahiplerinin yaptığı, bir çok hatalı tahminlerle doludur.

Gelecek ilmi olan İlm-i âtî, bir çeşit öngörü olduğu için, içinde daima küçük veya büyük yanılgıları da barındırır. Neticede ise çoğunlukla bilimsellikten uzaklaşma görebilir. İlm-i Âtî'de dinimizin iki önemli esası olarak Kur'ân-ı Kerim ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi beraber ele alırız. Bunun dışındaki şeylerin **"Ön yargı"** olmasının önüne geçilmediği zaman, yanılgıya düşmeden kurtulamama kaçınılmazdır. Çünkü İlm-i âtî geleceğe dönük yönüyle kehanete benzer bir durumu çağırıştırır. Çalışmaya başlarken, tahmin edilmeye çalışılan konu ile ilgili **'beklenen'** sonucu baştan doğru kabul etmek hatanın gerçekleşmesi ihtimalini artıracaktır. Bahsettiğimiz iki esasın dışındaki sebepler için bilinçaltında veya bilinçli olarak yanlı bakma durumu, istenilen sonucun gerçeğin yerine geçmesine yol açacaktır. Aslında, **yapılmak istenen geleceği anlamaktır, planlamak değildir.** Bu ilim mutlak analiz olmayıp, değişik ilmî usullerle ulaşılmaya çalışılan **'sebe-sonuç'** analizidir. Yani 50 yıl sonra nasıl olacağız sorularının cevabı kehanetle değil ancak İlm-i âtî ile cevap verilebilir. Bu ilimde yanılabiliriz, fakat en azından **'bir şeyler'** yapmış oluruz. Ancak **geleceğe her bakışta bilinen şey onu hep değiştirmemize de sebep olur. Çünkü her bakışta gördüğümüz, aslında bir değişimin oluşmasını isteyişimizdir.**

İlm-i Âtî'nin gelecek hakkında yorumlar getirmesi ile İlm-i ledün sınıfına dâhil olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü sonuçta verilerin neticeleri birbirleri ile çözülmez düğümler halinde olduğu görülecektir. Kaderin çizgilerinin olması gerekene doğru hareket ettiği, geçmiş ve geleğin birbiri içinde karmaşık bir sisteme dönüştüğü **"gelecek bugünü mü etkiliyor? Yoksa geçmiş mi geleceği?"** sorusunun hala cevap bulamadığı, ancak geçmişin geleceği etkilediği düşüncesi hâkim düşünce olduğu ön plana çıkacaktır. Anthony Giddens'in da belirttiği gibi, **"geleceğe bakış her zaman geçmişe bakış üzerinden temellendirilmelidir".**¹

[İnsanların birçoğu hayatlarında rüya, ilham ve önsezi ile bir şekilde karşılaşırlar. Etkisinde kaldıkları bir rüyanın dahi doğruluğuna inanmasalar bile yorumunu öğrenmeye çalışırlar. Bu nedenle insanlar, kritik kararlarında haricî verilerin dışında içsel bilgilerine de değer verirler. Bu kişisel bilgiler, sahibi için kimi zaman büyük önem arz edebilir. İçsel (Dahilî) bilgiyi bütünüyle reddetmek ya da onu yegâne bilgi olarak görmek, doğru bir tutum değildir. Çünkü insan, hem maddî hem de manevî

¹ Anthony Giddens, *Beyond Left and Right-The Future of Radical Politics*, (Cambridge and Oxford: Polity Press and Blackwell Publishers, 1996), 26.

boyutu olan bir varlıktır. Bu boyutlardan biri ihmal edildiği zaman insan tanımında ciddi bir eksiklik söz konusu olur. Maddî boyutun öne çıkarıldığı günümüzde insanın manevî boyutunun önemli unsurlarından olan ilm-i ledünnî bir giz olarak kalmaya devam etmektedir.

Beşerî bilginin her zaman doğru bir sonuç ortaya çıkardığı söylenemez. **Hakikate ulaşmada insan akli yetersizdir.** Kendi çevresini bile tam olarak ihata edemeyen insan aklının, gaybî hakikatlere nüfuz etmesi imkânsızdır. İnsan akli, yanılğı, gaflet ve unutmaya açıktır. İnsan, hakikat arayışında vahyin yol göstericiliğine muhtaçtır ve onsuz hakikate ulaşması mümkün değildir. Bundan dolayı Allah Teâlâ, gerek rasûller gerekse de bu bilgiye mazhar olmuş kişiler aracılığıyla insanların bu ihtiyacını gidermektedir. Tarihin çeşitli dönemlerinde Allah Teâlâ'nın gönderdiği rasûllerin görevleri, insanları hidayete ulaştırmada yol gösterme ile yararlı ve zararlı şeyleri onlara öğretmek olmuştur. Bu gerek vahiy, gerekse ilham gibi bazı yollarla olmaktadır. Böylece insanlar aklen yetersiz kaldığı zamanlarda bu desteklerle ayakta kalabilmişlerdir. Bu durum kıyamete kadar devam edecektir. Çünkü insanlar vahyi desteğe her zaman muhtaçtırlar. Ancak **“filozoflar, ilm-i ledünninin (dolayısıyla gelecek tahmini) bilgi kaynağı olamayacağı hususunda görüş birliği içindedirler.”** Bu ilme daha çok değer veren ve onu bir bilgi kaynağı olarak kabul edenler mistiklerdir. Mistiklerden bir kısmı bu ilme sahip olmanın büyük bir erdem olduğunu ve bu ilmin, sahibi açısından bağlayıcı olduğunu belirtmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bu ilimle ilgili olarak Hz. Musa aleyhisselâm ile Hızır aleyhisselâm arasında geçen olaylardan anlaşılan şey Hızır aleyhisselâmın sahip olduğu ilmin, bizim ilmimizden farklı olduğu olgusudur. Öncelikle mahiyet ve kaynağı bakımından farklı bir ilim olduğu gerçeğidir. **Bu bilgi, sebepten sonuca qiden değil, sonuçtan sebebe akan bir bilgidir.** Zaten bu ilme sahip olan Hızır aleyhisselâm, kıssada geçen fiilleri kendi ilmiyle yapmadığını ifade etmiştir. **Zira bu olayla Allah Teâlâ, Hz. Musa aleyhisselâma beşer ilminin ne kadar yetersiz olduğunu göstermeyi amaçlamıştır.** Kıssada geçen Hızır aleyhisselâm, sadece kendisine verilen rolü yerine getirmek zorunda olan semboldür. Bu kıssa, gayba ilişkin meselelerin Allah Teâlâ'ya özgü kılma noktasında birleştiğidir. Kuşkusuz Yüce Allah Teâlâ, olayları sonsuz bilgisi uyarınca bir hikmete göre planlar. İnsanlar ise bu plânı kavrayamazlar. Burada gaybı bilemeyeceğimizin teyidi vardır. İnsanlar gayba ait sırları ancak O'nun öğrettiği oranlarda öğrenebilirler. O halde bu ilim Allah Teâlâ'nın ilmidir.²

Buradan anlaşılan geçmiş ile gelecek arasında bir berzah olduğudur. Berzah ise, sözlükte iki şey arasında bulunan engel, anlamına gelmektedir. Berzah Kur'an-ı Kerim'de

“Nihayet onlardan birine ölüm geldiği zaman; Rabbim beni geri döndür ki terk ettiğim dünyada yararlı bir iş yapayım der. Hayır, bu onun söylediği, (olmayacak) bir lâftır. Önlerinde tâ dirilecekleri güne kadar bir berzah (engel) vardır”³ şeklinde kullanılmaktadır. Bu ayetin işareti ile berzah, gaib olanla varlık sahası arasında bir engel olarak anlatılmaktadır. Yani berzah; insanın geçmiş ve gelecek bilgisinde varlık sahasından gâib sahasına girmesine engel vardır. Bu engeli aşmak için ilm-i ledün sahibi olan kişilere mahsustur. Bu ilim sahiplerinin ilm-i Âtî'ye vukufu da mükemmeldir. Bu ilimde ise sürekli üstünlükler bulunur. Unutulmaması gereken ise **“külli iradenin”** bilgiyi fiiliyata geçirip geçirmeyeceğidir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

² (BARDAK, 2006), s.112-114

³ Müminûn, 99-100.

Kaynakça

BARDAK Ahmet Kur'an'da İlm-i Ledünni [Kitap]. - Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi 187223 , 2006.

İLM-İ ÂTÎ (GELECEK İLMİ)

Kur'ân-ı Kerim'deki ayetlerin gösterdiği işaretlere bakarak geleceği yorumlamak, Allah Teâlâ'nın kader alanında devletlerin ve milletlerin yüzyıllar sonra göreceği ve başlarına gelecek durumların habercisi olmaktan başka bir şey değildir. Gelecek Allah Teâlâ'nın kullarına saklı tuttuğu gelecek *"kesin olacak bilgisi"* olan kısmıdır. Ancak Allah Teâlâ geleceğin ne getireceği hususunda işaretleri ve ön bilgilerini saklı tutmadığı gibi tahsili olmayan bir kişinin dahi anlayacağı açıklıkta Kur'ân-ı Kerim'de beyan buyurmuştur. Bu nedenle geleceği bilmek için bilgi gerektirdiği gibi gerektirmeyen kısmı da vardır. Buna *"feraset"* *"ilm-i ledün"* de diyebiliriz.

Allah Teâlâ kader kitabı olarak koyduğu levh-i mahfuzu bir kurallar manzumesi olarak irade-i külliyesinin dileği ile tecelli eder. Geleceğin ledünni boyutuna kavuşmak için Kur'ân-ı Kerim'deki ayetlerin işaretine ihtiyaç duyarız.

Bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz.

1-Kudret Allah Teâlâ'nın dilemesi ile olur. Yani evrimleşme gibi durumdan bahsedilemez. Tekâmül ise evrimleşme olmayıp tecrübelerin birleşmesi ile olgunlaşma gayret neticesidir. Evrim ise iradesiz tesadüfler ile meydana geldiğinden gelecek bilgis olan İlm-i Âtî'de tesadüf saçmalığı bulunmaz

*"Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir."*¹

*"(O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner."*²

*"Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında Biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir."*³

2-İdrak sahibi olanların idrakine kavuşamadığı ve ulaşamadığı birçok âlem vardır.

*"(Allah Teâlâ) Bilmediğiniz daha nice şeyleri de yaratır."*⁴

*"Oysa sizi de, yaptığımız bu şeyleri de Allah yaratmıştır dedi."*⁵

3-Allah Teâlâ mahlûkatına hiçbir konuda dileği dışında mecburiyeti yoktur. Yani çalışmak, gayret ve istek ile bir şeylere varılacak zannedilir. Allah Teâlâ kullarına *"zalim"* sıfatına düşmeden adilâne muamele kılar.

*"Gökleri ve yeri gerçekten Allah'ın yarattığını bilmiyor musun? Dilerse sizi yok edip yeni bir topluluk var eder. Bu, Allah için güç değildir."*⁶

*"Bizim, yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi? Allah (dilediği gibi) hükmeder, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur. Ve O hesabı çabuk görendir."*⁷

4- Doğru ve eğri olmak an açısından açınsından olmayıp öncesine bağlı neticelerin kaderine bağlıdır.

*"Biz ona eğri ve doğru iki yolu da göstermedik mi?"*⁸

¹ Bakara, 247

² Şurâ, 53

³ Zuhurf, 32

⁴ Nahl, 8

⁵ Saffat, 96

⁶ İbrahim, 19-20

⁷ Rad, 41

⁸ Beled, 10

5- Küreselleşme ile tek sistem ve devlet üzerine kurulması imkânsızdır.

"Allah'ın insanları birbiriyle savması olmasaydı yeryüzünün düzeni bozulurdu. Fakat Allah âlemlere lütufkârdır." ⁹

6-Yükselme ve yıkılmanın şartları oluşmasında sebep ve sonuç ilişkisi açıktır. İlm-i âtî hakkında tedbir aşamasında kurallar Allah Teâlâ tarafından kulları haberdar edilmiştir.

"Bir şehri yok etmek istediğimiz zaman, şımarık varlıklarına yola gelmelerini emrederiz, ama onlar yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hak eder. Biz de onu yerle bir ederiz." ¹⁰

"Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" ¹¹

7-Allah Teâlâ'nın haddi aşanlar hakkında aceleci davranmadığı gibi, dilemesiyle olan neticeye ulaşanlar hakkında kararını değiştirmez.

"Her ümmet için belirli bir süre vardır; vakitleri dolunca ne bir saat gecikebilir ne de öne geçebilirler." ¹²

"Herkes için önünden ve arkasından takip eden melekler vardır, onu Allah'ın emriyle gözetirler. Muhakkak Allah bir topluluğa verdiği! Onlar nefislerindeki bozmadıkça bozmaz! Bir topluluğa da Allah bir kötülük irade buyurdu mu artık onun geri çevrilmesine çare bulunmaz. Onlar için O'ndan başka bir vali de yoktur." ¹³

"Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında süregelen âdeti budur. İşte o zaman kâfirler hüsrana uğrayacaklardır." ¹⁴

"Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir." ¹⁵

8- Kıyametten önce İslâm'ın zaferi olacaktır. Her ne şekilde olursa olsun kullarına zulmeden topluluklar ve güçler mağlup olacaktır.

"Müşriklerin hoşuna gitmese de kendi dinini diğer bütün dinlere karşı üstün getirmek üzere rasüllerini doğru yol ve gerçek din ile gönderen O'dur." ¹⁶

9-Allah Teâlâ gelecek için bir şeyin olmasını takdir ettiğinde engel olacak her şeyi kaldırmakta olduğu gibi yönlendirme ve takviye konusunda yardım konusunda yardım edişinde ilah olduğunu sürekli tecelli ettirir.

"Ve (Allah), onların kalplerini birleştirmiştir. Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O, mutlak galiptir, hikmet sahibidir." ¹⁷

10- Geleceğin kontrolünü Allah Teâlâ kudret elindedir.

"Eğer yerle gökte Allah'tan başka Allah Teâlâlar olsaydı, ikisi de bozulurdu. Arşın Rabbi

⁹ Bakara, 251

¹⁰ İsra, 16

¹¹ Mü'minun, 115

¹² Â'raf, 34

¹³ Râd, 11

¹⁴ Mü'min, 85

¹⁵ Ahzab, 38

¹⁶ Tevbe, 33

¹⁷ Enfal, 63

olan Allah, onların vasıflandırdıklarından münezzehtir.”¹⁸

11- Doğru sonuçları ancak Allah Teâlâ'nın sevdiklerinden başkasının anlayışı kavrayamaz. Çünkü küfür ehli kapalılık üzere hayat yaşadığı için Allah Teâlâ'yı inkâr eder.

“İnkâr edenlerin işleri engin çöllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su zanneder, fakat oraya geldiğinde hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur ve O da hesabını görür. Allah hesabı çabuk görendir.”¹⁹

“Veya derin denizin karanlıklarına benzer. Onu üstüste dalgalar ve dalgaların üstünde de bulutlar örter; karanlıklar üstünde karanlıklar; insan elini uzattığı zaman, nerdeyse onu bile göremez. Allah'ın nur vermediği kimsenin nuru olmaz.”²⁰

“Onlar, dünya hayatının görülen kısmını bilirler. Onlar, ahiretten habersizdirler.”²¹

12- Tekâmül nazariyesinin sınırı vardır. Bu sınır aşılmayacak aşıldığı sanıldığı zaman vehimden farkı olmayacaktır.

“Süleyman: “Rabbim! Beni bağışla, bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlanlık ver; Sen şüphesiz, daima bağıшта bulunansın” dedi.”

“Bunun üzerine ona rüzgârı müsahhar ettik, emriyle istediği yere yumuşacık cereyan ederdi” “Bina ustalarını ve dalgıçlık yapan şeytanları da emrine verdik.” “Demir zincirlere bağı diğer yaratıkları da onun emrine verdik.”²²

12- İlm-i âtî vehbi ve ledünni ilimdir. Allah Teâlâ'nın dilediklerinden başkası fikir üretmesi mümkün değildir.

“Cennette altlarından ırmaklar akarken gönüllerinden kını çıkarıp atarız. “Bizi buraya eriştiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz doğru yolu bulamazdık. And olsun ki Rabbimizin peygamberleri bize gerçeğı getirmiştir” derler. Onlara, “İşlediğimize karşılık işte mirasçısı olduğunuz cennet” diye seslenilir.”²³

“Dilerse sizi yok eder, yeniden başkalarını yaratır. Bu da Allah'a güç bir şey değildir.”²⁴

13- Allah Teâlâ bir facirlele de dilediklerini yapar. Dini kuvvetlendirir ve dilediğini tecelli ettirir.

Allah Teâlâ, Hz. Musa aleyhisselâmı firavunun gözetiminde yetiştirip ve olgunlaştırmıştır. Bunu yaparken firavun gerçekten sevgi ile ona yönelmişti.

“Onu sandığın içine koy, denize bırak, deniz de onu sahile bıraksın onu, hem Bana düşman, hem ona düşman biri alsın!” Ve senin üzerine, gözetimim altında yetiştirilesin diye, katımdan bir sevgi koydum.”²⁵

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

“Emîriniz, fâzıl veya fâcir her nasıl olursa olsun, (onun emri altında) cihad etmeniz size farzdır. Keza, namazı da fâzıl veya fâcir ve hatta kebâir işlemiş bile olsa her Müslümanın, arkasında kılması bütün Müslümanlara farzdır.”²⁶

Başka bir hadisinde ise “Allah bu dini fâcir bir kimse ile de kuvvetlendirir”

¹⁸ Enbiya, 22

¹⁹ Nur, 39

²⁰ Nur, 40

²¹ Rum, 7

²² Sad, 35-38

²³ Â'raf, 43

²⁴ Fatır, 16-17

²⁵ Tâha, 39

²⁶ Ebu Dâvud, Cihâd 35, (2533)

Buradan çıkan sonuç bilinen ve olay ve olguların birbirine belirli bir şekilde bağılı olması, her şeyin bir nedeni olması ya da her şeyin bir nedene bağlanarak açıklanabilir olması ya da belli nedenlerin belirli sonuçları yaratacağı, aynı nedenlerin aynı şartlarda aynı sonuçları vermenin²⁷ olmayacağından hareketle dilediği zaman dilediği şeyi işlemeyi de zâtında saklı tuttuğunu bildirmiştir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

²⁷ Determinist (Nedensellik)

İMAMU'L MÜTTAKİN

13 EYLÜL ve 13 Ramazan tarihinde El Ahram gazetesi sayfaları arasında gezinirken ve sörf yaparken Sina el Beysi'nin 'İmamu'l muttakin Ali İbni Ebi Talib' yazısı dikkatimi çekti. İlk bakışta vefat yıldönümüyle alâkalı bir yazı olduğunu zannettim. Bununla birlikte, Hazreti Ali'nin Cuma gününe denk gelen Ramazan ayının 17'sinde yaralarından müteessir olarak vefat ettiğini biliyoruz. Ancak, Hazreti Ali'nin hayatında hem 13, hem de 17 rakamlarına bakan tevafuklar var. Sözelimi Bisetten 12 yıl ve hicretten de 23 yıl önce Recep ayının 13'ünde tevellüt ediyor. Vefatı da 17 Ramazan'a denk geliyor. Hicretten 23 yıl önce Mekke'de (Kâbe'de) doğdu. 10 yaşında iken, iman etti. Bütün savaşlarda kahramanlıklar gösterdi. Tebük seferinden başka bütün gazvelere katıldı. Yalnız Uhud Savaşında, 16 yerinden yaralandı. Hayber Kalesindeki yararlılığı ile meşhur olmuştur. Kale kapısını söküp sırtına alarak Müslümanların Hayber'i fethetmelerine önayak olmuştur. Hicrî 35 yılının Zilhicce ayında halife oldu. 40. yılın Ramazan ayının 17. Cuma günü sabah namazına giderken, Abdurrahmân İbni Mülcem isminde bir hâricî tarafından kılıçla alnına vurularak şehit edildi. (24 Ocak 661). Dolayısıyla 13 Ramazan her ne kadar vefat yıldönümü değilse de 13 sayısı bir irtibatı var. Bizler de ondan bir gün evvel (12 Ramazan 1429) Merhum İhramcizade İsmail Toprak'ın torunu İsmail Hoca'nın iftar konuklarıydık. Mümin Vatansever ve on kadar arkadaşımız daha vardı. Galiba o gece Hazreti Ali'nin ruhaniyeti bize ve bizim ötemizde İstanbul'a tecelli etmişti.

***

Arkadaşlarımızdan birisi (B.A.) daha önce görmüş olduğu İmamu'l muttakin Hazreti Ali ile alâkalı bir rüyasını aktardı. Bu rüya bizimle ve İstanbul'la yakından alâkalı. Rüya sahibi arkadaş İstanbul ortalarında çok büyük bir göçük veya çukur açılmış görüyor. Çukurun dibinde de Hazreti Ali varmış. Ama canlıymış. Bu halde yavaş yavaş kuyunun veya çukurun derinliklerinden yukarıya doğru çıkıyor ve yükseliyormuş. Arkadaşın anlattığına göre sanki görünmez bir halı üzerinde havaya doğru yükseliyor ve insanlar da etrafından tutuyorlar ve yukarıya çekiyorlarmış. Gerçekten de çok anlamlı bir rüya. Öncelikli olarak Hazreti Ali'nin kabrinin İstanbul'da olması onun ahirzamandaki saklı misyonunun yine burada tezahür edeceğini gösteriyor. İmam-ı Ali'nin maddî ve manevî mirası İstanbul'da yatıyor ve zamanı geldikçe canlanacak. Bu, onun misyonunun İstanbul vasıtasıyla tamamlanacağına da bir işarettir. Rüyaya göre, Hazreti Ali canlı olarak çıktığı İstanbul'dan defnedilmek üzere Arabistan'a gidecekmiş. Bu da İstanbul'da başlayacak misyonunun Arabistan'a kadar genişleyeceğini gösteriyor. Ahirzamanda beklenen zatın İbnu'z Zehra olması da Hazreti Ali ile kopmaz bağını ve ona varisiyetini gösteriyor. Bu rüya İstanbul'un misyonu ile Ehl-i Beytin manevî mirasının buluşacağını göstermektedir.

***

Hazreti Peygamber ilim beldesi, Hazreti Ali ise onun kapısıdır. Tarikatların en azından bir kısmının Alevi olması (Kadirilik gibi Hazreti Ali'ye nisbetle) tesadüf değildir. Peygamberimizin 'akdakum Ali' ibaresi de sahabeler arasında en muhakemeli insanlardan birisi olduğunu gösterir. Dolayısıyla Hazreti Ali birçok meziyeti üzerinde barındırmış ve toplamıştır. Bunlardan birisi furusiye yani cengaverlik ve şövalyelik yönüdür. Kısaca kahramanlığıdır. Ama o centilmen bir şövalyedir. Yüzüne tüküren veya avret yerlerini açan kimselere vurmaktan imtina etmiştir. Hayası ve nefsine hakim olması yani hakperestliği buna mani olmuştur. Hazreti Fatıma'yı istemeye gelirken de aynı mahcubiyeti üzerindedir. Buğday benizli, uzun gerdanlı, güler yüzlü, iri ve siyah gözlü, geniş göğüslü, iri yapılı idi. Sakalı sık idi. Son zamanlarında saç ve sakalı pamuk gibi beyaz olmuştur. Yaşlandıkça saçları dökülmüştü. İri yapılı olduğundan dolayı Emevi ve Abbasi saraylarındaki hecca ve meddahlar efendilerini sevindirmek ve zevzeklik için İmam Ali'nin bu yapısını kendilerine göre alaya almışlardır. Bununla birlikte Peygamberimizle birlikte İbrahim Aleyhisselam gibi putları birlikte kırmışlar ve putları kırmak için İmam-ı Ali Peygamberimizin omuzlarına çıkınca 'sanki başım göklere değdi' demiştir. Yüce vasıflarından birisi de tevazusudur. Hane halkı için aldığı eşya ve yiyecekleri bizzat kendisi taşırmış. Kimseye yük olmak istemezmiş. Dünyaya metelik vermezdi ve bundan dolayı at yerine merkebe binerdi. Dünyayı üç talakla boşadığını ifade ederdi. Hazreti Ömer, Hazreti Ali ve Muaz İbni Cebel için şunları söylemiş: "Ali olmasaydı, Muaz olmasaydı, Ömer helak olmuştu." Zira, Hazreti Ali onun emin ve güvenilir danışmanıdır. Onun görüşlerini almadan karar vermezmiş. Hazreti Ömer: "Hazreti Ali'nin olmadığı bir müşkilden Allah'a sığınırım" dermiş. Muaviye Bin Ebi Süfyan ile Adiy İbni Hatem arasında

bir muhavere geçer. Sıffiy'n'de Hatem'in üç ciğerpare si ve çocuğu vefat etmiştir. Bunu hatırlatan ve 'seninkiler gitti onunkiler duruyor' diyen Muaviye Bin Ebi Süfyan eski rakibinin menakıbını biraz tenkis etmek istemektedir. Oysa Adiy öyle bir mersiye söyler ki; Muaviye Bin Ebi Süfyan bile sonunda rakibinin fazailini sayıp dökmeye mecbur olur. Hatta gözleri yaşarır ve göz yaşlarını gömleğinin yakasıyla siler. Hazreti Ali 4-5 yıllık hilafet öneminde içte büyük gailelerle karşılaşır. Şam 'Hazreti Ali'nin kanını isteriz' diye bayrak açar. Iraklılar ise 'Allah'dan başka hakem yoktur' diye isyan bayrağını açarlar. Hazreti Ali karşıtlarının dehasıyla taraftarlarının (Hariciler) hamakatı arasında kalır. Bununla birlikte vasatiyeti temsil etmiş ve bundan dolayı Hazreti Peygamber kendisini şöyle müjdelemiştir: "Ben Kur'an'ın nüzülü sen de tevili için mücadele edeceksin." Bu da Hariciler gibi fırkalarla karşılaşmasıyla tahakkuk etmiştir.

Hazreti Fatıma evlendiklerinde 18 yaşında idi. Hazreti Peygamberin vefatından 6 ay sonra da vefat etmiştir. Vefat ettiğinde Hazreti Fatıma 26 yaşındadır. Yani evlilikleri 8 yıl sürer. Bu evlilikten Sıbteyn (Hasan, Hüseyin) ve küçükken vefat eden Muhsin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb ve yine küçük yaşta vefat eden Rukiye dünyaya gelmiştir. Hazreti Ali-Fatıma beraberliği model bir evliliştir. Peygamberimiz evlilik öncesi ikisine şöyle tavsiyede bulunmuştur: "Ali sen ona köle ol ki, o da sana cariye olsun..." Evlilik gönüllü bir kölelik müessesesidir. Dolayısıyla iki ayrı insan bu ruhla pişer ve bütünleşebilir ve tek hane olabilirler. Yine peygamberimiz: "Fatıma sen benim için daha sevimli, Ali de daha azizdir" buyurmuşlardır. Hazreti Fatıma genç yaşında vefat edince Hazreti Ali onu vasiyeti gereği gizli bir şekilde gömer. Nitekim kendisinin gömülmesi de aynı şekilde gizli olmuştur. Hazreti Fatıma'yı ötelere yolcu ederken ağzından gayri ihtiyari şu ayrılık sözleri dökülmüştür:

Lükilli içtimain min halileyni fırkatun ve innellezi dune'l firaki kalilun

Ve inne iftikadi vahiden ba'de vahidin delilun ala ella yedume halilun.

İki dostun (refik ve refika) buluşmasının sonu ayrılıktır, ayrılmayanların oranı azınlıktır.

Dostlarımı birer birer kaybetmem dostluğun kısalığına delildir...

Hazreti Fatıma bu dünyadan gönlü kırık ayrılır.

Bu aşkın geride bıraktığı yalnız ve mükedder eş İmam Ali ise intikam ve ihtiras ateşinin tetiklediği meş'um ve uğursuz bir tutkunun kurbanı olur. İbni'l Mülcem destanımsı Harici güzel Fitam'ın gıramına/tutkusuna yakalanarak başlık parasına mukabil zehirli palasıyla Hazreti Ali'yi şehid eder. Fitam için Fatıma'nın dünyaya küsmüş yaşlı eşi İmam Ali'yi şehit eder.

Mustafa Özcan- Yeniasya 20.09.2008

İMTİHAN SIRRI ve FİTNE

Geleceği bilmek gaybi ilimler arasında olunca, bu yönüyle gelecek imtihan konuları arasında bulunmaktadır.

İnsan dünyaya gelmekle imtihan için sözleşmeye imza atan birey olmuştur. Onun için her şey bir imtihan vesilesidir ve kurtuluşu da yoktur. Kur'ân-ı Kerim'de dünya hayatının bir deneme veya imtihan yeri olduğunu sıkça tekrar ettiği temalarından biridir. Ayetlerde de görüleceği gibi kâinatın insanlık için imtihan yeri olduğudur.

İnsanın dünya hayatının yegâne gayesi imtihandır. *“İmtihan insan hayatının özüdür. İnsan hayatına anlam ve varlığına gaye kazandırır.”*¹

*“Allah, hanginizin ameli, hal ve hareketlerinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için gökleri ve yeri altı günde yarattı.”*²

*“O, hanginizin daha güzel iş yapacağınızı denemek için ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, başlıyandır.”*³

*“Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz,”*⁴

İmtihan konusunda insanların iyi ve kötü ile ayırt edilmediğinin bilinmesi ilâhi bir emir olması nedeniyle kaçınılmaz hakikattir.

“İnsanlar, imtihandan geçirilmeden sadece “İman ettik” demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar?”

*Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmiştir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır.”*⁵

*“Biz sizi, çaresiz, biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!”*⁶

*“Biz hangi ülkeye bir peygamber gönderdiysek, onun halkını -yalvarıp yakarsınlar diye mutlaka yoksulluk ve darlıkla sıkıştırdır.”*⁷

*“Başımıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle islediklerinizden ötürüdür. O, yinede çoğunu affeder.”*⁸

İmtihan konusunun Kur'ân-ı Kerim'de fitne olarak bahsedilmesi de, bu ilmin kendi içerisinde sıkıntıların bulunması yanında yanlış algı ile sapmaların ve hata ihtimallerini artırmasındandır.

Kur'ân-ı Kerim'de *“Sizi bir fitne olmak üzere şerle de hayırla da deneyip sınarsınız”*⁹ buyrulmaktadır.

Fitne insanın sınanması anlamına kullanıldığında hem olumlu, hem de olumsuz sonuç vermesi ihtimal olduğu için her iki şekilde sonuçlanan olaylara da isim olarak verilir. Hz. Ömer radiyallâhü anh, fitnelerden Allah Teâlâ'ya sığınan bir kişiyi gördüğünde:

“Allah'ın sana evlat ve mal vermemesini mi istiyorsun?” der.¹⁰ Yani hayattan kopmak mı istiyorsun diye sorgulamaktadır.

Geleceğimiz hakkında yorum yapmak hata payının en düşük düzeye düşürülmesi için

¹ Muhammed Kutup, Tarihe Bakışımız, (trc. Talip Özdeş), İstanbul, 1990, s.76

² Hud, 7

³ Mülk, 2

⁴ Enbiya, 35

⁵ Ankebut, 2-3

⁶ Bakara, 155

⁷ Araf, 94

⁸ Şura, 30

⁹ Enbiya, 35

¹⁰ İbnü'l-Esir, en-Nihaye fi garîbi'l-hadîs ve'l-eser, Kahire 1963, s. 111,411.

gayret göstermek içindir. Gelecek, Allah Teâlâ'ya ait olup çok az bir pay, insanlara işaretler ve ilham yoluyla vehbî olarak ihsan edilmiştir.

Rivayetlerde belirtildiğine göre bir defasında da Hz. Ömer radiyallâhü anh, yanındakilere:

“Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bildirdiği fitneleri hanginiz biliyor?” diye sormuş, mecliste bulunanlardan Hz. Huzeyfe radiyallâhü anh (v.36/656), aile, evlat, mal ve komşu yüzünden maruz kalman fitnelerden bahsetmiş, Hz. Ömer radiyallâhü anh,

*“Hayır, bu fitneleri değil, deniz dalgaları gibi dalgalanacak olan fitneleri kastediyorum”*¹¹ demiştir. İbn-i Ömer de kendisine sorulduğunda,

*“Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem döneminde sadece müşriklerle savaştıklarını ve onların dinine girmeyi fitne saydıklarını, şimdi ise insanların iktidar uğruna birbirleri ile savaştıklarını”*¹² söylemiştir.

Müslümanların bu bahsedilen imtihan ve fitnelerin önbilgisinin geçmişte bilmelerine rağmen gelecekte kurtulamayışları belki kader divanlarındaki yazıların tecellisinin engellenemez bir durumlarının varlığından mı yoksa, başka bir geleceğin geçmişi olacak durumların gereği olduğunu anlamak mümkün olamamaktadır.

Yine aynı soru akla gelmektedir.

Geçmiş mi geleceği etkiliyor? Yoksa gelecek mi geçmişi etkiliyor?

Burada zaman, bilgi, irade ve fiil dörtlüsünün sonsuz blanketleri¹³ sarmalar durur. Bu durumların tek sonuçlandırıcısı da muhakkak Allah Teâlâ olacağı için insanlık açısından zâtına karşı haddi aşanlardan olmamak gerekir. Düşünün bir defa *“Ben Kahhâr'ım, bu sıfatım ile tecelli ettiğimde kim bana mani olacak?”* emri ilahisi karşısında beşeriyetin konuşması söz konusu olabilir mi?

*“O gün onlar meydana çıkarlar; onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. “Bugün hükümlanlık kimindir?” denir; hepsi: “Gücü herşeye yeten tek Allah'ındır” derler.”*¹⁴

¹¹ Buhârî, Fiten, 17; Tirmizî, Fiten, 60.

¹² Buhârî, Fiten, 16.

¹³ **Endless blanket:** sonsuz blanket

Endless: s. sonsuz, daimi, bitmek bilmeyen, ebedi, uçsuz bucaksız, ölümsüz, bitmez tükenmez

Blanket: i. battaniye. f. sarıp sarmalamak.

¹⁴ Mümin, 16

İNSAN HÜRRİYETİ AÇISINDAN ALLAH TEÂLÂ'NIN ÖN BİLGİSİ VE KULDAKİ MECBURİYET

[İnsanın özgür olup olmadığı en eski zamanlardan beri gizemini koruyan bir sorundur. Özgür iradeye sahip bir failin yaptığı eylemlerden nereye kadar sorumlu olacağı, hangi eylemleri sonucunda mükâfat veya cezaya maruz kalacağı konusunda birçok soru cevaplanmayı beklemektedir. Her hangi bir fiil tabiat kanunları veya geçmişin geleceği belirlemesinden dolayı zorunluluktan yapılıyorsa, o zaman ortaya çıkan sonucu özgür bir fiil olarak telakki etmemiz mümkün olmayacaktır. Bunun aksine eğer fail yaptığı eylemi kendisinden önce zorunlu bir neden olmaksızın en nihayetinde kendi yapıyorsa, failin fiillerinden sorumlu olacağı yargısına varılacaktır.

Dini inançları olan bir kimsenin özgürlük sorununa bakış açısı da farklı bir boyut kazanacaktır. Bir yandan inanmış olduğu Allah Teâlâ'nın kendisinin yaptığı her şeyi önceden bildiğini varsayması gerekecek, diğer yandan da, fiillerinin nihayetinde Allah Teâlâ tarafından cezaya ve mükâfata çarptırılacağını kabul ederek, Allah Teâlâ'nın önceden bilmesine karşın insanın özgür bir varlık olduğunu varsaymak zorunda olacaktır.

Bilindiği gibi klasik teistik anlayış Allah Teâlâ'nın bilgisinde her hangi bir eksiklik görmez. Mükemmel Varlık Teolojisi Allah Teâlâ'yı bilgisi, kudreti, iradesi ve iyiliği bakımından mükemmel kabul eder. Diğer yandan da yaratılmış olan insanın iyi ve kötüyü seçmede sorumlu olduğunu, bunun sonucunda insanın eylemlerine göre ceza ve mükâfat elde edeceğini ileri sürer. Dolayısıyla bir yandan Allah Teâlâ'nın insan eylemleri konusundaki bilgisinde her hangi bir eksikliğin olmaması gerektiği varsayılmak zorunda iken, diğer yandan da insan eylemlerinin özgür kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü Allah Teâlâ'nın yaratıcısı olduğu insanın eylemlerini önceden bilmesinden daha makul bir iddia olamayacağı, hem rasyonel düşüncenin bir gereği, hem de teizmin en temel varsayımıdır. Dolayısıyla Klasik teizm bir yandan, Allah Teâlâ'nın gelecekte olacak olan insan fiilleri hakkında, o fiiller meydana gelmeden önce bir bilgiye sahip olduğunu iddia ederken, diğer yandan insanın yapıp ettiklerinde özgür olduğunu ve yaptıklarının sonunda mükâfat veya cezaya maruz kalacağını varsaymaktadır.

Fakat mesele hem Allah Teâlâ'nın önbilgisi hem de özgür irade gibi iki unsurun bir arada olması gerektiği şeklinde konulmasına karşın, bir takım problemler hemen kendini göstermektedir. Mesela; ön bilgi insan için söz konusu edildiğinde, insanın dahi gelecek hakkındaki bazı olayları bilebileceği ifade edilebilir. Dolayısıyla bir anne, örneğin, oğlunun meyve suyunu sevdiğini bildiğinden dolayı, ertesi gün kahvaltısında oğluna sormadan portakal suyunu koyabilir ve oğlu da buna itiraz etmeyebilir. Diğer bir ifadeyle anne öngörüsünde haklı çıkabilir. Fakat çocuğun meyve suyu içmesi annenin öngörüsünden kaynaklanan bir nedenden dolayı değildir. Dolayısıyla burada annenin öngörüsü ile çocuğun meyve suyu içmesi arasında nedensel bir ilişki yoktur.

Durum insan bilgisi açısından böyle olmasına karşın, Allah Teâlâ söz konusu olunca mesele farklı bir boyut kazanmaktadır. Allah Teâlâ'nın bilgisi sadece pasif bir bilgi değildir. Allah Teâlâ'nın ezeli ve zorunlu olması, aynı zamanda kendisinin dışındaki varlıkların nedeni

olması, bilgisinin de nedensel bir karaktere sahip olduğu anlamına gelir. Bu varsayımın teolojik ifadesi, Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu âlem hakkında mutlak anlamda ilahi inayete ve hükümranlığa sahip olması anlamına gelir. Dolayısıyla Allah Teâlâ'nın bilgisi, insan bilgisinin aksine, objesi hakkında nedensel bir karaktere sahip olup onu var kılan bir bilgidir.

Klasik teizme vurgu yapılma nedeni, modern teoloji olarak adlandırılan süreç ve açıklık teolojisi, mükemmellik kavramını farklı bir şekilde yorumladığı için, Allah Teâlâ'nın kudretinin ve bilgisinin sınırlı olması nedeniyle insan eylemlerini zorunlu kılmadığı konusunda açık bir inanca sahip olmasındandır.

Doğal olarak klasik anlayış, Allah Teâlâ'nın mükemmelliği ile insanın özgür iradesinin bir arada var olacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla temel meseleyi yeniden Allah Teâlâ'nın zorunlu bilgisi ile insan iradesinin bir arada savunulup savunulamayacağı olarak formüle etmek daha uygun olacaktır. Genel anlamda problemi şu şekilde formülleştirmek mümkündür:

1. **Zorunlu olarak, eğer Allah Teâlâ x'i önceden biliyorsa, o takdirde x olacaktır.**

2. **Allah Teâlâ x'i önceden biliyor.**

3. **Öyleyse, x olacaktır.**

Bu şemalandırmayı sembolik bir şekilde yapacak olursak,

1. $p \rightarrow q$

2. p

3. q

Burada temel problem zorunluluk kavramının ne şekilde değerlendirileceğiyle ilgilidir. Allah Teâlâ'nın bilgisinin zorunlu olması, bildiği şeylerin de zorunlu olmasını gerektirmeyeceği temel çözüm olarak ortaya konmuş olmakla birlikte, birçok başka sorun hemen kendini göstermektedir. Zorunluluk kavramının geçişken olup olmadığı bu meselinin çözümünde en temel sorunların başında gelir.

'Eğer Allah Teâlâ yarın İstanbul'a gideceğimi biliyorsa, zorunlu olarak yarın İstanbul'a gideceğim' gibi, $p \rightarrow q$, p, q şeklinde ifade edilebilecek olan zorunluluğun geçişken olması gerektiği, teolojik fatalizmin ¹ zorunlu olarak çıktığını varsaydığı sonuçtur.

Dolayısıyla Allah Teâlâ'nın bilgisinin zorunlu olması nedeniyle, bildiği şeyin de zorunlu olmasının gerektiği, teolojik fatalizmin temel iddiası olarak zikredilebilir. Fakat bu çıkarsamaya ² klasik anlayışın cevabı hazır; **şartlı bir önermenin zorunlu olması sonucun zorunluluğunu gerektirmez.** Diğer bir ifadeyle zorunlu varlığın zorunlu bilgisinin içeriği kontenjan olabilir. **De dicto** ³ zorunluluk **de re**

---

¹ Kaderciliğin

² Sonuç çıkarma, anlam, sonuç

³ **De dicto** "önerme ile ilgili" anlamında olup **de re** "şeyle ilgili" anlamındadır. De dicto zorunluluk önermeye atfedilen bir zorunluluk iken de re zorunluluk şeye atfedilen bir zorunluluktur. Buna örnek olarak Stephen Hawking'in 2 sayısını düşündüğünü varsayalım. 2 sayısı özsel olarak veya zorunlu olarak çift sayıdır. Böylece şu **de re** önerme doğru olmuş olacaktır; "Stephen Hawking'in hakkında düşünülmüş olduğu şey zorunlu olarak çift sayıdır". Fakat bunun aksine "Zorunlu olarak, Stephen Hawking'in düşünülmüş olduğu şey çift sayıdır" yanlış olmuş olacaktır. Çünkü Stephen Hawking'in 2'nin çift sayı olduğunu düşünmesi zorunlu değildir, başka şey de düşünebilirdi. bkz.

zorunluluğu gerektirmediğinden, **“zorunlu olarak yarın İstanbul’a gideceğim”** gibi bir çıkarsama yanlıştır. **“yarın İstanbul’a gideceğim”** cümlesinin başına getirilen zorunlu model kavramı bu cümleyi mutlak anlamda zorunlu kılacağından dolayı, **“yarın İstanbul’a gideceğim”** cümlesinin bütün mümkün dünyalarda doğru olmasını gerektirmektedir. Fakat bu cümlenin bütün mümkün dünyalarda doğru olduğunu söylemeyiz. Dolayısıyla mutlak anlamda zorunluluktan kastedilen bir şeyin bütün mümkün dünyalarda doğru olması ise, o takdirde **“yarın İstanbul’a gideceğim”** gibi bir cümle yarından sonra doğru olmayacağı gibi, dün de doğru olmadığını söylemek yanlış bir akıl yürütme olmayacaktır.⁴

Diğer yandan ezililik konusundaki farklı anlayışlar, ilahi ön bilgi ve insan hürriyeti konusunda merkezi bir unsur teşkil eder. Genel olarak iki türlü ezililik anlayışının olduğu varsayılmaktadır.

Bunlardan **ilki, Allah Teâlâ’nın tamamen zamanın dışında olduğu, zamansal olaylarla hiçbir şekilde ortak bir paydaya sahip olmadığı, mutlak anlamda ilahi zamansızlık anlayışdır.** Bu anlayışa göre, Allah Teâlâ’nın âlem hakkında ön bilgisinden bahsetmek yerine, bütün zamanı kuşatan ezeli bilgisi söz konusu edilebilir. Mutlak anlamda zaman dışı ezililiğin savunulmasının temel nedeni olarak, Allah Teâlâ’nın zamanla herhangi bir ilişkisinin olmadığı varsayılmak suretiyle, mutlak anlamda Allah Teâlâ’nın basitliğinin ve değişmezliğinin korunmak istenmesinden kaynaklandığını söyleyebilir. Bu bakış açısına yöneltilen en temel itiraz olarak, tamamen zamanın dışında telakki edilen bir varlığın, **zamanın içindeki olguları zamansal olarak bilemeyeceğinden, her şeyi bilen olma temel niteliğini muhafaza edemeyeceği konusundadır.** Dolayısıyla, Allah Teâlâ hakkında ifade edilmiş olan bütün sıfatlar nihayetinde Allah Teâlâ’nın zatına irca edilerek, varlığıyla özdeş kabul edilir. Allah Teâlâ’nın sıfatlarından bahsetmek, bu sıfatların Allah Teâlâ’nın varlığından ayrı niteliklere sahip olduğu anlamına gelmez. Bunlar sadece dilsel ifadeler olup, metaforik⁵ anlama sahiptirler.

Diğer bir ezililik yaklaşımı olarak da **Allah Teâlâ’nın insanla aynı zamansal çerçevede var olduğunu söyleyebiliriz.** Buna göre Allah Teâlâ’nın ezeli olması bütün zamanlarda var olması anlamına gelir. Bu anlayışa göre Allah Teâlâ **zamanlı olarak ezeldir** (everlastingly), o daima var olmuştur şu anda vardır ve var olacaktır. Bu anlayış Allah

---

Michael J. Loux, *Metaphysics*, Routledge, London, 1998, s. 173–174

⁴ Konuyla ilgili olarak üç türlü zorunluluktan bahsedebiliriz;

Mutlak anlamda/metafiziksel zorunluluk: bütün mümkün dünyalarda zorunlu olan, bir mümkün dünyadan öbürüne göre değişmeyen zorunluluktur.

Arızı/geçici/zamansal zorunluluk: Mutlak anlamda zorunluluğun aksine arızı zorunluluk, geçici zorunluluk da diyebiliriz, bir şekilde zamanla kayıtlı bir zorunluluktur. Belli bir zamanda doğru olmasına karşın ondan önce doğru olmadığı için mutlak anlamda zorunlu olamaz, diğer bir ifadeyle bütün mümkün dünyalarda zorunlu değildir.

Nedensel zorunluluk: Bir sonucun meydana gelmesi için nedenin şart olmasını gerektirir. Sonuç, neden ön şartı olmaksızın meydana gelmez. Bu yüzden nedenle sonuç arasında zorunlu bir ilişkinin var olduğundan söz edilebilir.

⁵ Mecazi

Teâlâ'nın basitliğini ve değişmezliğini genelde farklı bir şekilde yorumlamaktadır. Allah Teâlâ'nın basit olması demek, Onda her hangi bileşik bir unsurun bulunmamasına karşın, Allah Teâlâ'nın sıfatlarının zatına irca edilmesi de mümkün görünmemektedir. Allah Teâlâ'nın sıfatları sadece dilsel ifadeler olmayıp, Allah Teâlâ'nın zatından ayrı bir anlam ve işlevleri vardır. Bununla birlikte Allah Teâlâ'nın zatından ayrı olarak telakki edilen bu sıfatların zamanla olan ilişkisi Allah Teâlâ'nın zatında her hangi bir değişikliğe neden olmamaktadır. Sadece özsel olmayan bir değişikliğe neden olmaktadır ki, bu sayede Allah Teâlâ'nın özsel olarak basitliği, değişmezliği ve mükemmelliği korunmuş olmaktadır.]⁶

Sonuç olarak [İnsanın özgür olup olmadığı tarihin ilk çağlarından beri cevaplandırılmaya çalışılan bir sorudur.

“İNSAN DETERMİNİST BİR DÜNYADA MI YAŞAMAKTADIR YOKSA, FİİLLERİNİ ÖZGÜR BİR ŞEKİLDE Mİ YAPMAKTADIR?”

Bu soruya cevap vermek, meseleye teizmin temel varsayımları girince daha da zor bir hal almaktadır.

Mükemmel varlık teolojisi Allah Teâlâ'nın kudretinde ve bilgisinde her hangi bir eksiklik görmez. Dolayısıyla Allah Teâlâ kendisinin dışındaki varlıkların yaratıcısı olduğundan dolayı, onlar hakkında tam ve eksiksiz bir bilgiye sahiptir. Allah Teâlâ'nın insanın fiillerini o fiiller meydana gelmeden önce bilmesi teizmin en temel varsayımıdır. ***Bu yüzden buradaki en temel soru,***

“ALLAH TEÂLÂ'NIN BİLGİSİNİN NEDENSEL KARAKTERİ VASITASIYLA ÖNCEDEN BİLDİĞİ İNSAN EYLEMLERİNİ ZORUNLU KILIP KILMADIĞIDIR.”

Mutlak anlamda mükemmel bir Allah Teâlâ'nın bilgisinde herhangi bir eksiklik kabul edilemeyeceğinden dolayı, zamanda meydana gelen olayların Allah Teâlâ tarafından nasıl bilindiği, bu anlayışın temel sorunlarından birisidir. Zamansal olguların zamansız bir şekilde ifade edilmesi Allah Teâlâ'nın mutlak anlamda değişmez bir varlık olması düşüncesiyle tutarlı olmakla birlikte, Allah Teâlâ'nın mutlak anlamda her şeyi bilen olmasının savunulması, bazı sıkıntılar doğurmaktadır.

Özgür iradeli yaratılmış insan açısından temel sorun, Allah Teâlâ'nın hem özgür irade sahibi olarak yaratıp hem de onun daima doğru yapmasını sağlaması mümkün olup olmadığı sorusunda düğümlenmiş görünmektedir.

Bu nedenle, ilahi ön bilgi ve insan hürriyeti problemine farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bu farklı bakış açılarının her birisinin diğerine göre daha rasyonel ve tutarlı olduğu noktalar mevcuttur.

İnsan, Allah Teâlâ'nın mutlak anlamda inayetini ve insanın özgür iradesini bir arada ön gören bakış açısıyla, teizmin temel varsayımları ile yalnız Allah Teâlâ'ya bırakan bakış arasında sürekli gidip gelmektedir.]⁷

---

⁶ (YAVUZ, 2006),s.1-9

⁷ (YAVUZ, 2006), s. 175-182

KAYNAKÇA

YAVUZ Zikri İnsan Hürriyeti Açısından Tanrı'nın Ön Bilgisi [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri (Din Felsefesi) Ana Bilim Dalı Doktora Tezi-191407 , 2006.

İNSAN KENDİNİ NE SANIYOR?

İnsanın, kibirli ve bencil olmaması hep tavsiye edilen bir konu olmuştur. Niçin ısrarlı bir şekilde bu karakter özellikleri hep ele alınır? Büyük bir çoğunluğun ve en cahil diyebileceğimiz kişilerin dahi, kibirli insandan nefret ettiği bir gerçektir. Fakat ne var ki, bu halden kimse kendisini kurtaramamaktadır. İnsanın kibri bazen o kadar ileriye varır ki, Allah Teâlâ'yı dahi kuşatır.

Niçin, kibir?

Soruya cevap vermek hem kolay ve hem de zordur. Kolay tarafı başkasında olduğunda çabucak tenkit ederiz. Kendimizde olunca ise görmemezlikten gelir savunmaya çalışırız. Kim, ne olursa olsun, bu illet gibi olan huydan, kendini azade kılmak gayretinde olmalıdır. Bu sebeple bir insan, evliya, arif veya siddik da olsa, onda **başkan olma arzusu** (riyaset), bazı hallerde hevesi, hatta hırsı bulunabilir. Post kavgalarının sebebi, her insanda az çok bulunan bu duygu ve arzudan kaynaklanmasındır.

[Büyüklere bazıları kaddese'llâhü sırrahu'l azîzân şöyle buyurmuşlardır:

"Siddîkların önde gelenlerinden son çıkan şey (kötü huy) makam ve baş olma sevgisidir". Bazıları ise bu dünyevî makam ve baş olma konusunda bilinen mananın hilâfına yorum yapmışlar ve şöyle demişlerdir:

"Makam sevgisi ve lider olma sevdası, siddîklığın makamının ilk adımında çıkar (yok olur)". Bu fakirin nezdinde kesinleşen ise şudur:

Makam ve baş olma sevgisinin bir türü nefse bağlıdır. Bu kötü huy çıkmadıkça nefis tezkiye edilmiş olmaz, nefis tezkiye edilip arınmadıkça, siddîklık şöyle dursun, velilik makamına bile ulaşamaz. Baştaki sözü söyleyen büyük zatların kastettiği şey, makam ve baş olma sevgisinin (nefse bağlı olan) bu türü değildir. Makam ve liderlik sevgisinin bir diğer türü beden ile alâkalıdır. Bedenin dört unsurundan ateş cüz'ü yükselmek ister. Onun tabiatından

"Ben ondan daha hayırlıyım" (Sâd, 38/76) sadâsı yükselir. Makam sevgisinin bu kısmı, nefsin itmi'nânından sonra ve velilik mertebesine hattâ siddîklık derecesine ulaştıktan sonra oluşur. Baştaki sözü söyleyen zatlar, makam ve baş olmanın bu kısmını kastetmiş olmalıdırlar ki onun çıkması, siddîklık makamının sonuna ulaşmaya bağlıdır ve **Muhammedi meşrebi** velilere mahsustur. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:

"Benim şeytanım Müslüman oldu" sözüyle haber verdiği şeytanın Müslüman oluşu bu yüksek makama ulaşmaya bağlıdır. Nitekim bu, erbabına gizli değildir.

"Bu Allah Teâlâ'nın lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir" (Hadîd, 21).¹

İnsanın kendini beğenme hakkını içinde bulması bir açıdan doğru olabilir. Çünkü gerçekten yaratılış yönünden mükemmeldir. Bu kibre benzeyen davranışlardan kendini hemen kurtarmasını düşünmek, tabî ki yanlış olacaktır. İnsan yeryüzünde Allah Teâlâ'nın halifesi olması bu düşüncelere onu yöneltmesin de etkili olmaktadır. Bu ise olağan bir şeydir.

"Sırf kendisinin manevî ve ölümsüz bir ilkesi var diye, bütün insanlık neden böbürlenir? Aşırı derecede kendini beğenmişliğinden olsa gerek. Bir tavus kuşu konuşacak olsaydı, o da ruhu ile övünür, ruhunun, o görkemli kuyruğunda olduğunu söylerdi."²

¹ İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî, Ma'ârif-ı Ledünniyye (Ariflerin Halleri) tercüme: Doç. Dr. Necdet Tosun, İstanbul, 2006, 99

² Voltaire, **Seçmeler**, Hazırlayan: Selahaddin Küçük, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1975. , s. 163.

“Biz insanlar akıllı varlıklarız; akıllı varlıklar da kaba, kör, duygusuz bir varlık tarafından yaratılmış olamazlar: Newton’un düşünceleriyle katır tezeği arasında herhalde bir fark olmalı. Demek ki Newton’un akli başka bir akıldan geliyordu. Güzel bir makine gördüğümüz zaman, güzel bir makinist var, bu makinistin de güzel bir anlığı var diyoruz. Şu dünya herhalde hayran olunacak bir makine; demek ki dünyada, neresinde olursa olsun, hayran olunacak bir akıl var. Bu delil eskidir, delillerin en kötüsü değildir.”³

Bu sözler gösteriyorki, kibir insanın terbiye edilmesi olan bir kaderidir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; kibirdeki sıkıntı bunu huy edinmektedir, yoksa bundan kurtulan nadirdir... Beğenilmemesi bu huyun oluşturduğu benliğin, Allah Teâlâ’ya karşı olmaya kadar varması ve isyan edenlerden olma sebebidir. Allah Teâlâ bir yasağı getirirken ve uyarırken, daha çok varacağı son noktayı esas almasıdır.

Namaz kibrin kırıldığı yer olduğu için, Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.” (Ankebut, 45)

Kibirden kurtuluşun namazda olduğunu bu arada da yine tekrar hatırlatmış olalım.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

³ Voltaire **Felsefe Sözlüğü** 1-2, trc: Lütfi Ay, İstanbul, İnkılap ve Aka Yay.Tsz. c. 2, s. 177.

İYİLİKLERİN KÖTÜLÜĞE DÖNÜŞMESİ

Bir şeyin yok edilmesinin prensibi, ya doğrudan ya da dolaylı yollardan müdahaleden geçtiği herkes tarafından bilinmektedir. Doğrudan müdahalenin karşısında tepkiler her zaman olmuştur. Ancak dolaylı müdahalenin ne tepkisi, ne de bir uyarıcısı vardır. Genellikle dolaylının gelişi yönü hep olumlu taraftan gözüküp bu şekilde de algılanmış olması aslında illüzyondan başka bir şey değildir. Bu durumu açıklayabilmek için, Osmanlının yıkılışı politikalarındaki iyi insanların rolünü örnek olarak anlatacağız.

İyi insanlar, iyilik namına bir şeylerden bahsederken, sonuçta yıkımın öncüleri olmuşlar ve bunda kendilerinin bir payı olabileceğini hiç düşünmemişlerdir. Bu konuda, nasihat türünden yazılmış siyasetnâmeleri söyleyebiliriz. Bu kitaplar, aslında hep iyi olmanın ve tecrübelerin bir kazanımı sonucu olarak yazılmış olmaları açısından gerçekten güzel ve faydalıdır. Ancak verdikleri etkinin tepkisi ise, hiçte düşünülmediği kadar iyi olmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğunda, XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra baş gösteren bunalımlar, dönemin düşünürlerini ve devlet yönetiminde deneyimi olanları, çareler aramaya yöneltmiştir. Eflatun'un "Politia"sından ilham alan, bu tür siyaset kitaplarını yazma gereğini düşünenler "siyasetnâme" olarak isimlendirilen eserleri ile yazıldıkları döneme ışık tutmaya çalışmışlardır. Ancak bu tür ve benzeri kitapların, ortaya koyduğu kötüleşme durumları, insanların bakışını olumsuz etkileyecek bir yapıya maalesef dönüşerek, gerçekte her bahsedilen durumun, aynı şekilde cereyan edip etmediği de belli olmayan bu bilgiler yüzünden, umurun psikolojik yapısında aksi tesirler meydana getirmiştir. Bu kitapların ortaya koydukları problemlerin, ne sınırdaki olduğu da kesinlik bildirmekte yeterli olamamıştır.

Bahsedilen kitaplar, iyi olmanın kutsal çitasını yüksek tutarak ulaşılamayacak seviyeye çıkarmış olmaları sebebiyle, insanların hem kendilerine hem de diğerlerine karşı güvenlerini yitirmelerine sebep olmuşlardır. Burada hatırlanması gereken asıl konu, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, İslâm'ı tebliğ ederken, karşısındaki insanların anlayışını bloklayarak yapmadan, en önemli ibadetimiz olan namaz hakkında **"Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz, öyle namaz kılın."** (Buhari) buyurması bir gerçeği haber vermektedir. Yani insanların terbiye edilmesinde nasihat edilirken örnekleme yapılmalıdır. Mesela **"yönetici sabırlı olmalıdır."** Yerine **"filan devlet adımı sabırla hareket ettiği için tebaasını şu sıkıntılardan kurtardı"** demek arasında algılayış yönünden çok fark vardır. Çünkü okuyan veya duyan kişinin, müşahhas bir kişi ile örneklenmesi, onun hayal dünyasında bütün insanları kapsamaktan çıkartacaktır. Sadece örneğe bakar ki, bu durumda diğer insanlar hakkında töhmet etmekten de kurtulmuş olur.

Bahsettiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğunu yıkan sebepler içinde sadece insan faktörü olmayıp, dünya üzerindeki ekonomik yeni oluşumların getirileri de var olduğu anmak isteriz.

Sonuç olarak nasihat kitapları yazarların, faydayı celp eden durumları muhakkak vardır. Ancak zarar verici taraflarının da olduğunu açıklamış bulunmaktayız. Bu nedenle, örnek insan yetiştirmenin daha önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Mesela; Muhammed Bican Efendi, yazdığı Muhammediyye'yi, hocası Hacı Bayram-ı Velî kaddese'llâhü sırrahu'l azîze takdim ettiğinde;

"Ey Muhammed! Bu kitabı yazacağına, kalbinin nûrlanması için çalışsan, nefsin terbiye etmek için uğraşıp onu yola getirseydin daha iyi olmaz mıydı?" buyurduğunda, Muhammed Bîcân bir **"Âhh!"** çekti ki, o anda kitabın açık olan sahifeleri **"Âhh"** ateşinden kararip siyah oldu.

Bize, milletimize ve devletimize düşen en önemli görev **"âdem yetiştirmek"** davasını tekrar canlandırmak ve bunun önündeki engelleri ortadan kaldırmaktır. Adam sayısının arttığı yerlerde, âdemler aza düşerse, hangi tedbiri alırsak alalım sonuç daima olumsuz olacaktır. Bir toplulukta, örnek göstereceğimiz, sözüne fiiline itibar edebileceğimiz kişilerin az ya da hiç olmaması, ne kadar acı ve üzüntü verecek bir durum olabileceğini söylemeye gerek yoktur.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, İslam dini yaşayarak tebliğ edip, insanlara öğretti. Bizde konuşanlardan çok, yaşayanları örnek alalım. Konuşmak kolay, işlemek ve uygulamak ise zordur.

İhramcızâde İsmail Hakkı

KASİDE-İ ERCÛZE
İmam Ali
kerremallâhü veche

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı ALTUNTAŞ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله

وصحبه وسلم اجمعين

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Hamd; âli, sadık, bir, tek, âlim, rızık veren, melik, kutsî, celal sahibi, rızıklar ve ecelleri takdir eden, ilm-i küllîye'ye sahip olan, benzeri olmayan, celali büyük olan, kaderleri takdir eden, denizleri, karalar kadar yaratan, O'nun için Zatı'na sıfat olarak celal isimi verilen'edir.

O'na kimse benzeyemez, nimetleri toplanıp sayılamaz, yaratılanlar hükmünü değiştiremez.

O lütfu ihsanı ile insana bilmediğini öğretti. Yakın derecesinde olan hakikati bize ulaştırdı.

O Yüce Rab zatıyla birliği ile tek oldu. Gizlediği ilmide dilediğine bağışladı. El'in de topladığı kudreti istediğine verdi.

Âlemin zerrelerinden kavimleri seçti. Kader kalemini iyilikle hareket ettirdi. Hakikat varidatlarını insana yükledi. Sonra doğru yola Elest Meclisin'den beri hidayet etti.

Biz buna şahidiz.

İnsanlar verdiğiniz sözü unutmayın.

Hamd, bizi dalaletten hidayete sevk eden ve bu yolu seçenendir. Salât ve selam kesintisiz, bizlerden kadri ve kıymeti yüce olan Nebî'nin üzerine olsun.

Kıyamete yakın gönderilen Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'e ikram layıktır.

O iyilik hazinesi, cömertlik denizidir.

Huda'nın nurudur. Vasıfta Efendi, sıfatta kâmil, nuru zatı'ndandır, bakanlarından değildir. O'nun nuruyla Levh-i Mahfuz'da satırlar parıldar.

Bize bu haber geldi.

O her şeye muttali olduğu halde, bilinmeyeni bildiği halde hakkına tecavüz etmez ve etmemiştir.

Her şeyin sahibi O'na dostum dedi.

O'nu, O'nunla anlattı. Sırları, O'na anlattı.

Bir sözü sakladıysa edebindendir. O'nun göğsünde toplanan ilim gelmiş ve geleceğin ilmidir. Vera sahibine bu sıfatla kim kıyas edilebilir. Bu bendeki olan O'nun feyiz deryasından avuçladıklarımıdır.

Kudret ve zengin Mevla'mız affına ulaşan Kulu'na sarılarak bu sözleri söylüyorum.

Ben doğru yola çağırın Hidayet sahibi Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem in Amcası oğlu Ali'yim.

Bana Ali adından başka Haydar, Huneyn ve Hayber Fatih'i derler. Bizimle harp edenlerle döne, döne tozu dumana katarak savaşırım. Askerler Medine'den çıktıktan sonra sekine ve yardımla kuvvetlenmesinden sonra emniyetle hükmüne Allah Teâlâ'nın dinine çağırdılar, ben de çağırdım.

Gecenin bir yerinde bir vadide konakladığımızda Hz. Bilal radiyallâhü anh ayağa kalktı ve seslendi.

“Kim bu askerin peşinden gelirse Allah Teâlâ'ya verdiği ahit üzeredir. Kaybolmayın, kaybolan kendini kaybeder tedavisi olmayan derde düşer.”

O zaman Hz. Osman akrabalığından dolayı cahil kavme Hz. Muhammed Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz'in emriyle uyarıcı olarak gönderildi. Çünkü Arap arasında sevilirdi. O yüceler yücesi iki nurunu O'na verdi. Bu yüzden *"Onları incitirim diye, bana sabrı indir"* derdi.

Ben gizli bir sesle yardım istedim, Bana;

"Ey Ali korkanlardan olma!"

Bu bana hidayeti ve cesareti buldurdu. Düşmanlar üzerine yürümek için kalkıverdiğim de yerin üzerine bir hat çizerim. Sonra miğferimi giyerim, *Zülfikâr*'ımı alırım, çevikçe atıma binince korku benden uzaklaşır.

Devamlı olmasa da gözlerimde ağrı olurdu. Uyumuştum, Fatıma radiyallâhü anha beni uyandırdı. Yanaklarıma dokundu.

—Nazma koyduğun haber verdiğin şeylerden, elemdeki gözlerin hakkına bendeki ilimden haber ver. O gözlerde hallerin şerhi vardır. Gizlemeden o sırları açıkla. Babamın askerlerine çalışmalarının karşılığı vardır.

Sonra Hasan ve Hüseyin radiyallâhü anhüma beni arayıp, ulaşılmaz bir nazarla, uykuları gözlerinden aka, aka beni yolcu ettiler. Rabb'imın daveti için oruç adadım. Allah Teâlâ için selamet emniyet benimle, her iki yanı keramet olanlarla geceledim.

Bu gece TA-HA ¹ ile şerefledim, ta ki sabah oldu. Kim TA-HA ile istediğine ulaşmasın. Nebi Muhammed sallallâhü aleyhi ve selam uykular bastırırken, elindeki sancakla bana bakarak dedi ki;

"Allah Teâlâ ve Rasülü'nün sevgisini kazanmış, güzellikleri toplamış birine sancağı yarın vereceğim.

Ya Ali senin gözlerine Allah Teâlâ'dan şifa isteyeceğim." Ağzından tükürüğünü alıp gözüme sürdü. Gözlerime sandım

¹ Ta-Ha'nın ebcedi 14 rakamına eşittir. Onun için 14.Yüzyıl Müslümanların lehine olacağına işaret eder.

ki, bal dolmuştu. O'nun eliyle hastalık gitti, şifa geldi. Gözüm aydınlandı. Mübarek ellerini doya, doya öptüm, şükür ettim. Harp meydanında en çok silah kullanan, atan, en ileride hareket eden, heybeti ile önü alınmayan savaşçı ben oldum.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selem;

"Ey Ebu Talib'in oğlu bize savaşın zaferini getirdin"

Hiz. Muhammed Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz'in hiç hatalı görüşü olur mu?

Biz O'nunla akıllı bulmuşuz.

Biz onunla kendilerine hidayeti getiren Tevrat'ı terk edenlere hidayet gösteren olmuşuz.

Yazıklar olsun o Yahudilere. . .

Aslanın darbeleri ile doğruyu görecekler.²

Haykırıyorum; Benim Aslan gibi yakalamama, benimle gelen şiddetli korkuya, vuruşuma, nasıl mani olabilirler. Kim bile, bile bana nasıl vurmaya kalkabilir. **Elimde kalkanım ve Zülfekâr'ım ile yaklaşanları ve darbelerini yıkarım.**

Öyle ki savaşın dehşetinden meydandaki cinler bile kaçtı.

O gün meleklerin yardımı büyüktü. Çünkü bu vuruş Kuvvetli Melik Büyük yardım sahibi, Hâşim'in vuruşudur.

Savaş meydanında ateşin yükseldiği anda, semadan bir ses işittim. Beşerin seçilmişine ve en hayırlısına,

"Bu ses nedir?" Dedim. Buyurdu ki;

"Sabitkadem ol; müjde, zafer senindir. Allah Teâlâ'nın yardımı da üzerimizedir. Cibril ve melekler gökte yüksek sesle bize, düşmanlarımıza ve Yahudilere karşı Hayber'de yardım için dua ettiler; bu duyduğum ses odur."

Bizler onların açıkça yardımını, tekbirlerini sıkıntı ve savaş zamanlarında gördük. İslam askerleri onları alçaltarak topladı. Hezimete uğratarak o kaleden çıkarttık. Savaşta Allah Teâlâ'nın izni ile korkuları daha ziyadeleşti.

² Ayrıca kıyamete yakın Yahudilerle yapılacak savaşta aslan simgeli ordunun muzafferiyetinden bahsedilmektedir.

Kale halkı toplandıkları zaman zannetmişlerdi ki, zenginlik her şeydi.

Ben azimle kapının tarafına yöneldim, kapıyı şiddetle kavradığımda kapı yerinden ayrıldı, taşlar yerinden kopmaya başladığında yüzleri kapkara kesildi. Kapının kırılıp ayrılması ile hezimete uğradılar.³

"Onların kaleleri bir koruyucu olamadı" ⁴ Balığın karnındaki Yusuf İbn-i Metta gibi yalvarır halde toplanmışlardı ve medet istiyorlardı.

İsyankâr olanlar bize itaatkâr da olmadılar.⁵

Derin hendeklere doldular ve onlara en kolay şey ölmek idi. Allah Teâlâ O'na zafer verdi. Kale ehlini Tubba ve Ad Kavmi gibi, ehli kalmaz kıldı. Bize korkudan eminlik ve yumuşaklık ihsan edildi. O'nun fethi TA HA'nın mucizesidir. Bunun misli benzeri ve izahatı da yoktur.

³ *Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:*

"Yarın sancağı öyle birisine vereceğim ki, Allah ve resulünü sever, Allah ve resulü de onu severler. Allah kaleyi onun eliyle fethedecektir"

Ertesi gün sancağı Hz.Ali'ye verdi ve Hayber kalesini fethetti."

(İbn-i Hasan el-Kilabi'nin "Müsned-i Dimaşk" Hadis no: 27 / Az bir farkla aynı mealde: Siret-i İbn-i Hişam c.3, s.334 / Müsned-i Ahmet bin Hanbel c.5,s.33 / İbn-i Sa'd'ın "Tabakat" c.3, s.158 / Tarih'üt Tabari c.2, s.93 / Tirmizi Hadis no: 3970)

⁴ "Ehl-i kitaptan inkâr edenleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. **Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah Teâlâ'dan koruyacağını sanmışlardı.** Fakat Allah Teâlâ'nın azabı, onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü; öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem de müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın." (Haşr,2)

⁵ Devletine isyan eden topluluklar ve gruplar hep hezimete uğramıştır. Terörle kurulan bir devletin hiçbir zaman sürekli bir hâkimiyeti olmamıştır.

Bana; Kenan'dan, Adnan'a gelen Hâdi ve Nebi Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem EBU TURAB ⁶ dedi.

Bir gün Hz. Fatıma radiyallâhü anha beni incitmiş idi. Fakat yaptığından da pişman olmuştu. Bende mescidin bir köşesinde yan üzerime yatmış olarak uyudum. Tavandaki topraklar üzerime dökülmüş ve bu hal üzere iken Rabb'ime bir yakınlık hâsıl oldu. Arab'ın Efendisi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem geldi ve bendeki bu halin aslını içimin darlığını, bana sıkıntı veren kalbimin üzgünlüğünü gördü.

"Kalkar mısın, Ya Ebu Turab, Beni buraya getiren sana isabet eden şeydir"

Şefkatli ellerini bana uzattı. Büyük rıza ile birbirinize yaklaşın. Fatıma radiyallâhü anha seni bekliyor. Sen kırgın olarak evden çıktın çikalı, kalbi mahzundur. Kalbimde bir yumuşama oldu, alelacele emrini tutmak için Yaratılmışların En Şerefli Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem'in arkasından yürüyerek Marziye (rızaı kazanmış kadın)'ın evine geldik. Şeytanın vermiş olduğu sıkıntı bizden gitti. Hz. Fatıma'nın ellerinden tuttum,

"Senin için bende bir kırgınlık yoktur"

"Ya Ali sen rütbece yüksek, Allah Teâlâ'nın bir nuru, bana kulluk yönünden bir kulun sığınacağı en güzel sığınılacak bir yersin. Sana karşı şeytana ve nefsime uydum."

Zehra radiyallâhü anha böyle yakardı; O ve Ben, Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'e yalvararak;

"Ey Babamız cahilliğimizi af ediniz"

Yüce Rabb'imiz Duamızı kabul buyurdu. Ben bu hadisemizin bilinmesi için bu nazmı dile getirdim. Cibril aleyhisselâm gelerek;

"Ya Muhtar sallallâhü aleyhi ve selam! Yüce Rabb'imizin sizlere selamı var. Hz. Ali'yi ve kadınların Efendisi Hz. Fatıma'yı tarafımızdan müjdele, aralarındaki kırgınlığı ve daha sonra

⁶ Toprağın Babası,

yapacak olduklarını da af ettim. Çünkü ben hataları af eden ve iyiliklerle karşılayanım” buyurdu.

Cibril aleyhisselâm, bana TA-Ha yı da öğretti.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Allah Teâlâ'nın bize olan nimetlerini müjdeledi, sonra;

“Ey merhametlilerin en merhametlisi Ehli Beytimin günahlarını af eyle, tükenmez ilim ve amel ihsan et, ebedi merhamet et” buyurdu.

Ey benden ince meseleleri soran “ilmi ledünni” bana mirastır.

Dilersen geçmiş zamanları sor, dilersen gelecek zamanları sor. Geçmiş ve gelecek benim yanımda aşikârdır. Onların sırlarını ancak ben açığa çıkarırım. Bu söz açık bir delildir. Sen ayetlerden araştırarak beyan edebilirsin.

Farslar'ın hesabına göre *Doksan sene, dokuz yüzden sonra gelen dokuz karanlıkta*, Fars'ın Arap'a üstünlüğü olur. Köpek öldürür gibi Arapları öldürürler. **Avabis** denen fitnelerin başlaması, domuz karanlıkları gibi karanlıklarla gelir.

O beldelerdeki insanlar şımarırlar.

Fitneler çoğalır fesat artar.

*Yer sakinleri(binaları ve dağları, vb) ile sarsılmaya başlar.*⁷

*Şımaran kavimlerin helakine kadar sürer.*⁸

Kim daima kurtuluştaki olmak isterse bizim sözümüze gelsin. Bizim öğrettiğimiz tılsıma yönelsin. Bu sırlar inananlar tarafından tecrübe edilmiştir. Bu şifreye **CENNET ÜL ESMA-DAİRE-TÜ CELİLE'TÜL AHFA** ismi verildi.

Bu şifreyi Allah Teâlâ'dan Cibril aleyhisselâm hediye olarak getirdi.

“Ey Seçilmiş Nebi bil ki; yardım senin üzerinedir. Seni sevindirmeye geldik, muhakkak Rabb'in keremiyle seni

⁷ 1999 senesinden sonra deprem günlük hayatın bir unsuru olmuştur.

⁸ Allah Teâlâ'ya isyan eden kavimler. Batı.

hidayete erdirdi ve bu sırları sana gönderdi. Biz melekler Bedir'de bununla yardımda bulunduk.

Ya Habiballah!

Ömrüne yemin olsun ki, bu tılsımın kadri çok yücedir. Çünkü Rabb'ımın isimlerinden olan İsmi Azam vardır, boyunlardaki gerdanlık gibidir.

Âlemde olan her şey, O' na bakar. Saadet onunla açığa çıkar. Bir bilsen, silah üzerine yazsan aniden kesen yiğit gibi tesir eder. Onunla müjdeye yakın olursun.

Her şeyi gören Rabb'ımın bize mucizesidir; bu tılsım düşmanlarını kahr ile zelil etmen için geldi. Hadi olan Rabb'ına şükret."

Bir taş üzerinde yazılı olarak bu şifre gelmiştir. Üzerinde iki iç içe dairede yazılı idi. Cebrail aleyhisselâm;

"Ya Ali bu Sekine-i Rabbül âli'dir. Korktuğundan emin kılar. Karşılaştığın düşmana korku verir" dedi.

Ben aynı alaca karanlık gibi ürperti veren karanlıklar içinden bir ses işittim. Ben tespih edince;

"Sana işleri bitiren ve yapan olarak Rabb'ın yeter.

Sana ineni kavmin meydanında kalk konuş.

Bilsinler ki, bu sabahları seninle keremli olacak.

Esmâ-i Kahr-ı ilahinin sırrı düşmanlarınızın üzerine çevrildi, müslümanlar sevinler; bu sağlam ipe bağlansınlar.

Bu şifreyi temiz tutup boyunlarına bağlasınlar"

Onların elleri uzaklaştı, ciğerleri üzüntüden kopacak hale geldi. Putların kölelerine karşı yardım buldular. Bu da Yaratılmışların en hayırlısı Hz. Muhammed Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz'in bir davetidir. O doğruluk üzeredir.

Bu şifre ile Amr-u Lain, Şeybe, Utbe, Muğire; dördü, Bedir'de ölen yedi müşrik zülüm ve küfürlerinden dolayı yakalandılar. Kalplerine korku, akıllarında delilikleri arttı

arttı, istemeye, istemeye zorlukları kabullendiler.

İşte bu sefil kavim Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kibleye dönmüş namaz kılarken, kesilmiş hayvan içkembesini, bir hevesle kötülük yapmak için arkadan Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem secde halinde iken, boynu ve sırtı arasına o lâşeyi koydular. Yaptıklarına da kahkahayla güldüler. Hemen Vahyi ilahi geldi.

“Habibim onları dilerse helak edeyim, düşmanlarının hepsinden seni kurtarayım”

Fatıma Betül (şehvete düşkün olmayan) radiyallâhü anha Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in gözbebeği yetiştirdi. Onların hepsine yüzünü ekşiterek tek başına o pislîği almaya yöneldi, aldı.

İşte bu cesaret bu isimlerin manalarından çıkan zuhurattır. İsimlerin toplamı ve dairesi parlayan güneş gibidir. Bu dediğimiz zan değil hakikattir.

Bu bize Kerametli Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz sebebiyle Yüce Rabb’imizin ikramıdır. Bu eşsiz inciler için bu manzume yazıldı. Kendi hüküm sahibi davet edici oldu.

Kim bunu okursa kendinden şüpheler gider. O bizim açlığımızı gideren, halis altındır.

Bizim ilmimiz onunla deryaya döndü.

Bu ilmin dalgıçları, onunla inciler çıkarır. Bir kimse ki ona itiraz ederse büyük bir helak ile karşılaşmasından korkulur.

Ey talip; ona ulaşmak istiyorsan arif ol, cahillerden olma.

O’na ait olan hükümleri yerli yerince koy, başka bir şeyde kast etme. Allah Teâlâ’ya karşı korkun olsun.

Bir kimse İsmi- Azam’ı yerine kor ve dua ederse bilmeli ki kâinat onunladır.

O’nunla tutunur ve her iş onunla hallolur.

O isimlerin yüceliği bilinmiş oldu.

Mûsa aleyhisselâm Kelîmullah’ı nurlandıran da O dur.

Açıkça O nuru görünce, ailesine ben bir ateş gördüm demeye başladı. O nura yaklaşınca baktı, şüphesi gitti. Şaşırdı ve işitti. Korkuları gitti ve o nurun içine girdi, ama girmesi de hicapsız olmadı; Ezel-i Rab O' na nida eyledi.

“Ya Mûsa, Yüce olan Allah Teâlâ’dan korkma. Tuva Dağı Kutsî bir dağdır, zatın takdis edildi, nâlinlarını çıkar ve sırtındakini yere ser. Bizim hicabımız senden kaldırıldı. Sen şu anda konuşmak ve işitmek makamındasın.”

İsmi-Âzam burada EL-KELİM olarak sabit oldu. Kim İsmi-Âzam'dan menfaatlanmak isterse bu eşsiz yıldızlara sahip çıksın.

Ey Talip, çabuk ulaşmak istiyorsan kork ve adakta bulun; edep yanında bulunsun. Adağın olması, lütuf yolu ile ihsana ulaşmak ve iptilaya düştüğünde takat getirebilmen içindir. Kim ki; kabul edilen bir isteğe ulaşmak istiyorsa sorumlu olacağı bir adağı olsun. Bu manevi dairenin hediyesi olacaktır. Celal ve nimet veren Rabb’ımın İsimlerinin kadri o kadar büyüktür ki; onu ölçüye vuramazsın. Ne zamanki tasdik edersen bu zor yola ulaşırsın.

Diyorum ki;

“Kim buna kasten cahilane itiraz ederse, kabul ettirmeye çalışma. Biz güneşin battığı ve doğduğu yerler arasında büyük hüküm sahibiyiz.”

Bir ilim ki; dünyanın yaratılışından ahirete kadar manası biz de vardır. Bu keşif bizde apaçık zuhur etti. Bütün şüpheler yarın daha basit gelir. Bir şey hakkında (nas) haber geldi mi, O bizim için kıyas edilecek hayırlı bir şeydir. Bizim virdimiz avuçlayana güzel bir içecek, yaptığımız tasnif arif olana kolay gelir. Bu mevahib-i seniyye (Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’e gelen) hediyesidir. Bununla mevla güzelleri feyizlendirdi.

Bu anlattığımız Altı isim’dir ki; harfleri on dokuz dur. Bu isimler

FERDÜN, HAYYUN, KAYYUMÜN,
HAKEMÜN, ADLÜN, KÜDDÛSÜN

فرد حی قیوم حکم عدل قدوس

Bununla nice nefisler tertemiz oldu. Bunları harf harf daire şeklinde yaz ve çevir. Her harfe hizmet eden bir melek vardır. Ayrı, ayrı yazmada büyük hikmetler vardır.⁹ Bu yazı hattını inkâr etme. Rabb'im böyle yazdı. Sayarken de on dokuz kere say. İnkârcılara yakıcı bir ateş hazırlamış olursun. Bununla sihirleri yok edersin. Her ayın başında ve ikinci günü muhabbet için okuyabilirsin. Onunla düşmanlarını kovabilir ve hilelerini bozabilirsin.

Bu altı ismi sayarken gizlice say, on adet peş peşe tekbir getir sonra onların hezimete uğrayışını gör. Gizliden gizliye bozulduklarını gör.

Bir zalim hükümdarın emrindeki mazlum HAKEMÜN ADLÜN desin, sonra da, on kere YA FERDÜN YA KÜDDÛSÜN desin ve gözünü yumsun. O hükümdarın derileri titrer. Her zorluktan sonra bir kolaylık geldiğini görürsün. Bu olanlar İsmi Âzam'ın sırlarından bir sırdır. Kuldân değildir. Muradını gizli tut, irşat dairesine sarıl, bu dairenin vasıf ve faydaları daha önce yine bahsedilmişti. Durum olarak hiçbir şey ona yetişemez. Bizim yanımızda menfaati kesindir. Bütün kötülüklere kalkan, delilere şifadır. Darlık hallerini genişletmek özelliği vardır. Allah Teâlâ'ya karşı nefsin korkuyla terbiyene sebep olur.

Ey okuyucu, sonra işitici!

Sözümüzü tut, menfaatini de muhafaza et, iyiliğin için bu manzumeye sahip çık. Belanın büyüklüğüne göre ondan faydalanmanın tek şartı inanman ve kabullenmendir. İncasında zayıflık olursa, onun büyüklüğü zayıflığa döner.

⁹—Levh-i Mahfuz'da Kur'an-ı Kerim tek tek harflerle yazılıdır.

Bu isimler, azametine yemin olsun ki; Rabb'ım tarafından inanç sahibine verildi. Bunların çok büyük olduğunu kabul et. Hidayetine vesile olur. Bu harfleri heceleyerek teker teker yaz. Hükümdarları sabah fakir olarak kaldırır.

Diyorum ki;

Bir vakit, kıyamete yakın yalancıları yoldan çıkaran Deccâl beklenir. Kullar arasında diyarlar arası gezen fitne çoğalır. Allah Teâlâ dilerse bu sekine ile onun yok olmasına yardım eder.

Ey kardeşler;

Ahir zaman fitneleri âlimleri ile olacak. Onlar ağızları ile dini söyleyecekler fakat nefislerine uyacaklar. İlim hak için okunmayacak ücret aranacak.

Dünya için kolaylıklar arzulanacak. Onları geniş ve güzel elbiseler içinde karınları haramla dolmuş göreceksin. İnsanların peşini zilletler bürüyecek.

Âlimlerin zilleti bundan bin kat daha fazla olacaktır. Âlimler ameli bırakınca iptilalara düşecek. İnsanlar âlimlere soru soramayacak. (Güven kalmayacak)

Mal toplamanın fitnesi aşağı tabakalarda, zina yüksek tabakalarda çoğalacak.

İşte bu vakitte âlem karanlığa boğulunca sayılamayacak belalar gelecek.

Deccâl fitnesi zuhur edecek.

Bu kâfir gittiği yere sıkıntıyı götürecektir.

İşte bu zamandan Mevla'yı Azim'den kurtulmayı iste. Sıkıntı ve mihnetle bu fitne herkese ulaşacaktır. Bundan kim emin olmak isterse bizim sözümüze bağlansın, ayrılmasın emrimizi yapsın.

Muhakkak ki, biz hakikaten darlık ve sıkıntı zamanında yardıma koşarız. Bizden istediğinizi, biz de Allah Teâlâ'dan isteriz.

Bunu da başkası isteyemez.

Bizim için önemli olan ömrün salih amelle bitmesi, müminin ruh teslimini kolay yapabilmesidir. Kim fîtneden uzak ölürse Allah Teâlâ'ya hakkını ödeyemeyeceği minnet borcu olur.

O'nunla manaların zuhur ettiği, yaratılmışların seçilmişine salât ve selam olsun.

Efendilerin en hayırlısı Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem Allah Teâlâ'nın hediyelerini bize ulaştırdı. Kuvvetli genç ve bilge ihtiyarların güç yetiremeyeceği mucizeleri meydana getirdi.

Salâtın en güzeli ve ebedi selam, yıldızı batmayan Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'e olsun. Ayrıca Âline ve Ashabına salât ve selam olsun. Onlar vefayı yerine getirenlerdir.

Bu Ercuze ¹⁰ 'nin beyanı içinde çok büyük manalar vardır. İçindeki müfredatı araştırsın. Onun içinden altın gibi sırlar çıkar.

Bundan önce bu sırları hiçbir beşerin derlediği kitap toplayamadı, toplayamaz ve derecesine ulaşamaz.

Lakin bunlar fikrinin cilalarından çıkar. Zamanla bunları tespit edebilirsiniz.

İçeride sırlarla doludur, Zamanla çıkar.

Bil ki;

Bu Allah Teâlâ'nın bir ihsanıdır.

Şükürler olsun, bize verdiği bu güzel nimetlere. . .

***Hz. Ali Kerremallâhü veche
radiyallâhü anh***

---

¹⁰ Ercuze: Her mısrası müfredat olan, her mısrasında ayrı, ayrı sırları olan kaside

KISALMA-KOPMALARLA KIYAMETİ ÖNE ALMAK

Teknolojinin, ulaşımın, iletişimin, ticaretin vb. yaygınlaşması ve hızlanması kılma ve kopmayı doğurmuştur. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hadîslerinde buna **“tekarubuzzaman”** denilmektedir. Zamanın hızlanması ve yoğunlaşması anlamındadır. **“Zaman kılacak ve vasıtalarla mesafeler kılacak.”**¹

Yaşadığımız yüzyılın sestten hızlı uçakları, trenleri ve diğer gelişmiş ulaşım araçlarıyla, eski dönemlerde aylar süren yolculuklar şimdi birkaç saat içinde, üstelik çok daha güvenli, rahat ve konforlu bir biçimde yapılabilmektedir. Hadîsin işareti de bu şekilde gerçekleşmektedir. Günümüzün ileri teknoloji ürünü ulaşım araçlarına Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerim’de şu şekilde işaret etmiştir:

“Onlara binmeniz ve süs için atları, katırları ve merkepleri (yarattı). Ve daha sizlerin bilmediğiniz neleri yaratmaktadır.”²

Zaman tekarüb ederek (yaklaşarak) gece ile gündüz birbirine yaklaşır... **“Zaman kıl sene ay, ay hafta, hafta gün, gün saat, saat de ateş tutuşturacak kadar az bir zaman olmadıkça kıyamet kopmaz.”**³

"Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

“Zaman yakınlaşmadıkça Kıyamet kopmaz. Bu yakınlaşma öyle olur ki, bir yıl bir ay gibi, ay bir hafta gibi, haftada bir gün gibi, gün saat gibi, saat de bir çıra tutuşması gibi (kısa) olur.”⁴

Zamanı kullanma biçimimiz ve onu algılama biçimimizin değişimi **“zaman kavramı”** nın değişimine, aynı şekilde bu değişim de tekrar zamanı kullanma ve algılama biçiminin değişimine sebep olmaktadır.

[“Gerçek”in anlamını yitirdiğini, gerçeklik (simülakr)⁵ kavramının

¹ Buhari, Fiten: 25; Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2/313

² Nahl, 8

³ Tirmizi, İbn-i Mace, Ahmed bin Hanbel;

⁴ Tirmizi, Zühd: 24, 2333

⁵ **Simülakr:** İkonlara tapanlar, Tanrı'yı övmek adına onu betimlediklerini ileri süren usta insanlardı, ama gerçekte Tanrı'yı simgeleriyle bir simülakra dönüştürürken aynı zamanda onun varlığı sorusunu ortadan kaldırıyorlardı. Her imge, Tanrı'nın varlığı sorusunu sormayı engellemek için bir bahaneydi. Gerçekte Tanrı, her imgenin ardında görünürlüğünü yitiriyordu. Ölmemişt, görünürlüğünü yitirmişti yani artık böyle bir soru sorulmuyordu. Tanrı'nın varlığını ya da yokluğuna dair sorulan soru simülasyon aracılığıyla çözülmüştü. (Baudrillard'dan)

Simülakr orijinali, gerçeği, ilk örneği olmayan; kendisi zaten kopya olan bir şeyin kopyasını anlatan bir terim. Simüle edilen veya edilebilen her şey orijinalliğini kaybeder. Her görüntü bir simülasyondur, ergo simülasyonun simülasyonu simülakr'dır. O yüzdendir resim yıkıcılığı gelişmiştir.

Nasıl ki İslam resme karşı çeşitli nedenlerle bir tavır geliştirdiyse, yasaklamaya çalıştıysa, Hristiyanlık ta aynı şekilde ilk zamanlarında resme karşı bir tutum almıştı. (İstanbul'daki resim yok etme olayları) Baudrillard'ın simülakr ile bahsettiği dünya aslında Matrix filminde de anlatılan bir simülasyon mu gerçek mi dünyası. Baudrillard'ın gerçekten ilginç tezleri vardır. Hepsisi de anlaşılır değil. Post modern dile yatkınlıkla da ilgisi var bu düşüncenin. Ama bazen bazı şeyleri gerçekten anladığınızı hissedersiniz. Bu bir andır, geçicidir genellikle, o kısacık anda her şey aslında çok mantıklıdır, çözülmüştür. bu bir bilinçlenme (consciousnes) anıdır. Bilinç dediğimiz **“şey”**in de aynen bu anlarda ortaya çıktığını,

onun artık egemen olamadığı alanı büyük bir kabiliyetle doldurduğunu birçok disiplinde yapacağımız tarama işlemiyle anlamamız zor olmayacaktır. Bağlamlarından kopartılarak içerikleri sürekli boşaltılıp doldurulan kavramlar silsilesinin bu sürekli başkalaşımının sebep ve sonucu, yaşadığımız her ayrıntıyı resmeden zaman kavramının uğradığı **“değişim”**dir.

17. yüzyılda Aydınlanma Çağı ile başlayan felsefe, bilim, sanat, edebiyat gibi birçok disiplinin uğradığı sürekli değişim bugüne kadar uzanan bir altyapıya sahiptir. Sanayi Devriminin altyapısını hazırlayan Aydınlanma Hareketleri sosyo-ekonomik açıdan toplulukların köklü değişimine sebep olmuştur. Sanayi Devriminin birinci bölümünü oluşturan **“makineleşme çağı”** üretim teknolojilerinin uğradığı evrimin yerini sağlamlaştırırken yepyeni bir hayat biçimini, estetik anlayışı ve gündelik hayatı da örgütlüyordu. Bu dönemi takiben oluşan fabrikalaşma, şehirlerin konumlanma biçimlerini kökten değiştirdi. Çalışma kavramının zamanla olan ilişkisini keşfeden, seri-üretiminin gücüne hayran kalıp etkisi altında zevkten kendini kaybeden yeni hayat biçimleri **“hız”**ı da keşfetmiştir. Üretimde zamanın rolünün önemini kavrandığı bu dönemi takip eden dönemde, üretimin lokomotifi olan **“tüketim”**in yaptırım gücü keşfedilmiştir. Üretim ve tüketim birbirini öteleyerek öyle bir konuma getirmiştir ki bugünün insanı kendisi için üretilip paketlenmiş zaman programları (bir tatil, eğlence turu, uçak, gemi, tren yolculukları, eğitim programları, emeklilik poliçeleri vb.) satın almaya başlamıştır. Sanayi Devriminin son bölümü olarak da adlandırılan **“bilgi çağı”** ise sonraki adımı takip etmektedir. Bilgisayarın keşfinin ve ileri teknolojik gelişmelerin sanayi devriminin üçüncü aşamasını oluşturduğu varsayılmaktadır. Gerçeklerin yerini suretlerinin aldığı, **“katı olan her şeyin buharlaştığı”**, ağırlıklarını yitiren kavramlar sebebiyle uç kutupların birbirine hızla yaklaştığı dönemdir.

Mekâna katı bir sadakatle bağlı bireyin bu yeni dönemde bedenî ve zihnî olarak hareket kabiliyeti artmış, mekânla bağları zayıflamış ve kopma noktasına gelmiştir. Büyük üretim teknolojilerinin yarattığı iş kapasitesine bağlı olarak artan şehir nüfusları yüzünden, çeperlerine baskı yapan şehirler yeni ağırlık sistemi kurmuştur. Kırsalı sürekli yutan şehir, geçmişteki insanın domestik ⁶ yapısını terörize etmiştir. Göç nitelikli olan bu **“hareket”** ⁷ şehirlerin merkezlerinin suretlerini üretilen şehir içinde şehirler oluşturmaya başlamıştır. Bu da metropolleşen şehrin tanımını oluşturmaktadır. Sürekli genleşen, sınırlarına baskı yapan şehirlerde özerk hayat şehirden kaçarcasına kurulmaya başlanmıştır. Ve bu üretmek ve tüketmek için şehrin kaynaklarına ihtiyacı olmasına rağmen kendi hayat aralığını oluşturmak için şehir’den kaçan yeni hayatlar üretmeye başlamıştır.

Sadece teknolojileri değil düşünme biçimi de değişen yeni insan dünyayı farklı bir biçimde görmeye başlamıştır. Ulaşım

---

sürdürülebilir olduğu şekilde insanlarda yerleşebileceği gibi bir fikir ileri sürülebilir. (<http://oyleveyaboyle.blogspot.com/2006/01/simlacr.html>) (Erişim:27 Temmuz 2009)

⁶ **Domestik:** 1. Evcil. 2. İsim içi, ülke içi. 3. Yerel, yerli.

⁷ Burada bahsedilen hareket yayılmacı, doyumsuzluk olarak düşünülmelidir.

teknolojilerinin artışı ve **“mobilité”** kavramı insanı yere bağımlı bir varlık olmaktan çıkarıp bir zamanlar hayal bile edemeyeceği mesafelere hâkim olmasını sağlamıştır. Bu da bedenin hâkimiyet alanını genişletmiştir. Ancak bu değişimlerle gelişen insanın aşırı hareketliliği sadece bedensel değil aynı zamanda zihinsel alanda da kendini göstermiştir.

“Sürekli hareket” halinde olan insanın oluşturduğu hayat biçiminin **“sürekli iletişim-kavuşma”** yı da talep ettiği ve bunun da insanın bir gün içerisinde yapabildiklerinin her geçen gün artmasına sebep olduğudur. Hareketli beden iletişim-kavuşma ağını genişletmek zorundadır. Bu genişleme de daha çok hareketi doğurmaktadır. ANCAK BU ÇİFT TARAFLI TEPKİME BELİRLİ BİR DURUMDAN SONRA HAREKETİNİ ZİHNİN İÇİNE SİĞDİRMİŞ HAREKETSİZ BEDENLERİN DOĞMASINA SEBEP OLMAKTADIR. Çünkü artık birçok eylemi teknolojiler sayesinde hareket etmeden yapmak mümkündür. Teknolojilerin ilerleme yönünde önünü böyle cömertçe açan bu durum, birçok disiplinde yeni deneyimlerin oluşmasına sebep olmaktadır. Ve hatta biraz daha geleceğe doğru bir önerme yapacak olursak, bu hareketsiz ama özgür bireyin bedeni öyle bir beden halini almaktadır ki tüm bu yetenekleri bünyesinde barındıran bir seviyeye ulaşmış bir post-hüman özne olmaktadır.]]⁸

[**“Tüketim devir süresinin”** de hızlanması; yine bu organizasyon değişimi nedeniyle iletişim ve enformasyon sistemleri, dağıtım teknikleri gibi kavramların gelişmesi, bunun da sonucu olarak mesafelerin giderek daha çok ve korkusuzca kat(l)edilmesi **“mekânın zaman tarafından sıkıştırılmasına, yok edilmesine”** neden olur. Hızla artan dünya nüfusu bir gün veryüzüne sığamayacağından şüphelendiren kalabalıkları yaratır. Ve insanlık bir organizma gibi yayılmaya devam eder. Ancak bu durum sadece yeni topografyaların işgaline değil aynı zamanda var olan şehirlerin de sıkışmasına neden olur. Bu arada birey öteki üzerinden kendi benliğini keşfeder, kalabalığın içinde çok olmanın değil tek olmanın doğasını kavrayınca, kendi dışında gelişmiş olan ve üst ölçekte hayata damgasını vuran kapitalist sistemin, öngördüğü **“tüketmek için üret”** mantığında üretilen nesneleri, tüketmek için simülakrlarla çevrelenmiş kişisel hayatının olmadığını yarı şuurlulukla görür. Tam olarak görmez çünkü bu durum onu öyle uyuşturmuştur ki daha önce nasıl olduğunu sorgulama yetisini kaybetmiştir. A. Toffler’in de dediği gibi **“kullan at”** toplumunun bir parçası olmuştur. Üstelik bu toplum sadece üretilen nesneleri değil, fikirleri, ideolojileri, mesafeleri de kullanıp atmaktadır. Öznenin ‘mekân’ la kurduğu bağların giderek zayıflaması, onu **“kök salamaz”** hale getirir.

Kapitalist sistemin oluşturduğu, birbirini aralıksız biçimde birbirinin içine alan mekânın, bedenin de hareketlenmesiyle, zaman tarafından sıkıştırılması, bedenin hayatla ilişkisinin zayıflamasına neden olmuştur.

Belki bu anlatılanlar sosyo-kültürel kavramların yaşadığı bu değişim bir felaket göstergesinin habercisidir. Sosyo-ekonomik faktörlerin değişmesiyle postmodernist insanın, ulaşılamayan dinamik dünyanın dinamik bireyleri haline gelmesi kaçınılmaz

---

⁸ Bkz: (ÖZBEY, Haziran 2007),s. 1-3

olmuştur.

Zihnî, bedenî hâkim olamayacağı kadar geniş bir alanda hâkimiyet göstermesi nedeniyle, diğer yandan da onu daha yoğunlaşan dinamik bir hayat biçimine zorlar. Bu ikili durum sarkacın yaptığı salınım hareketi gibi birbirini öteleyerek devam etmektedir. Bedenî hareket yasası korundu ama özgürleşen zihin bu bağlamda bedenî etki alanının önemini sınırladı. Zihin her şeyi beden üzerinden tanımlayan, bedenî deneyimin birincil olduğu dönemin aksine bedenî yapacağı eylemleri hiper-gerçeklik ortamlarında yerine getirme imkânını bulmuştur.

Başlangıçtan bu yana zamanla kurduğumuz çok önemli ilişki sayesinde bedenî ve zihnî var oluş biçimlerimizde yaşadığımız değişim gözler önündedir. Büyük bir ivmeyle gelişen teknolojilerinin ve kapitalist sistemin etkisiyle oluşan **aşırı-hareketli insan**, teknolojilerinin artışıyla zihnî olarak hareket sınırlarını yıkarak bedenî deneyime ait mekânlardan, sanal mekânlara transfer olduğundaki ilişkide, kendi yerini bulamayan bedenî, bu teknolojiler karşısında kendi eksikliğini ve kısıtlı yeteneklerini keşfetmektedir. Bu nedenle bedenî eksikliğin zihin aracılığıyla farkına varılması kaçınılmaz tekamül sürecinin zeminini hazırlamakta ve öznenin hayat oyununda yer alması için bu kopmadan korunması zorunlu bırakmaktadır..]⁹

Sonuç olarak çağımızda zaman-mekân-zihin ilişkisindeki durum insan dünyasında sanal bir algıya dönüşmüştür. Bu algının tabii olaylarla bağıntısındaki zafiyeti çok kısaldı insanın yeni bir şeyler bulma ve güdüsü olan **“ihtiyaç”** kavramı kaybolma noktasına gelince **kopmalar** oluşmuş, hayat dayanılmaz hale gelmiştir. Çünkü **duyguların seyri bedenî seyrinden hızlıdır**. Kavram karmaşasına düşen geleceğin kaosu ise **“mutsuzluk”** ve sonuçta **“inançsızlık”** ve ileri aşamada **“intihar eden topluluklar”** meydana çıkarmaktadır. Bu ise kıyameti öne almak gibi bir şeydir. Her istediğine kavuşup, doyuma kavuşturacak bir şey kalmayınca insanoğlu Allah Teâlâ’nın ulûhiyetine tecavüz etmek isteğini içinde bulacak (bilim-kurgu) haddini aşacaktır. Saçma sapan düşüncelere ayna olan kurgulamanın sapıtmada ve hayal dünyasında derecelerini bulmakta zorlanmaktayız. Ancak kıyamet büyük haşmetiyle acele tecelli etmesini sağlayan hırsı insana acizliğini hatırlatıp yok olmasına sebep olacağını görebilmekteyiz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁹ Bkz:(ÖZBEY, Haziran 2007), s. 44-47

Kaynakça

ÖZBEY Mim. Damla Onur Zaman-Mekan Sıkışmasıyla Oluşan Aşırıhareketli İnsanın, Beden-Mekân İlişkisinin Dönüşümü. - İstanbul Teknik Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü-Yüksek Lisans Tezi,223066 , Haziran 2007 .

TOPLUMLARIN KIYAMETİ

***Mükemmel bir Hükümet adamını sevindirmek isterseniz tenkit ediniz
Basit bir Hükümet adamını memnun etmek isterseniz methediniz***

İngiliz Başbakanı Benjamin Disraeli¹

İnsanların en büyük düşüncesi rahat bir hayat yaşayıp nefsinin isteklerine kavuşmada zirveyi bulmak olmadığı bilinmelidir. Bu durum bazen o kadar ileri gider ki, insanı insanlıktan çıkarak ilâhî bir statüye kavuşması için gayret göstermeye başlar. Aslında bu durum yıkılışın temellerini getirecek köleliğin tekrar kazanılmasına yardımcı olmaktadır.

Teknolojinin ve kazanımların hızı karşısında insanın yetişme hızını hala bulamadığı bir gerçektir. Vaktiyle gelmeyen ilerlemeler psikolojik, sosyolojik ve ahlakî yıkımlar oluşturmuştur. Bu nedenle insanları mutsuz olarak görmekteyiz. Bu yok oluşun habercisidir.

Geleceğin hızı karşısında yetişemeyen insanın buhranı sonunda köleleştirmek isteyen kuvvetleri azdırırken, ezilenleri isyana tahrik eder. Bu hareket yıkılışın habercisidir. Çünkü kaybedecekleri kalmayanların hedefi kaybedeceği olanlar için şiddet unsuru olur ve sevgi kaybolur.

Sevginin kaybolması aşkın kırılması veya bulanmasıdır.

Aşkın kırılması kıyametin kopmasıdır.

Kırılmada arzular ve hedefler **“bütüncül=küllî irâde”** yi aşmak veya kontrol etmek seviyesine gelince **“kıyamet”**i kopartmış olurlar.

Aşkın bulanması ise kırılmadan daha tehlikelidir. Düşünün bir kere geceyi gündüzden ayırmak mümkün müdür?

Ayrılmaz denir. Fakat bugünlerde bu ayrılma olmamışsa da bulanmış gitmiştir.

Suyu akıtmadan bekletirsen zamanla kokar. Tenkit etmeden çocuk yetiştirirsen, ham kalır. Ancak bu işleri kırılmadan, bulanmadan ve ayırmadan yapmak gerekir.

Toplumların çöküşünü hazırlayan kırılmalar ve bulanmalarla iç, dış, maddî ve manevî sebeplerden biri oluşur. Tetikleme etkisiyle uzun ve kısa vadede kıyamet kopar. Bu gerçekleşen kıyamette suçlu ve suçsuz aranmasına da gerek duyulmaz. Çünkü toplumun kıyameti kopmuştur.

Tarihte millet ve devlet kıyametleri çoktur. Günümüzde ise kimliğinin değişimi ile görülmektedir. Kıyamet sonucu **erime** ve **asimile** olarak yeni bir oluşum içine düşüş gerçekleşir. Artık çıkışta kaybolmuştur. Mecrasını kaybeden ırmaklar ancak erezyona tabi kalır. Barikatları seviyeli kılmadan atılan adımlar sonuçta kıyameti koparacaktır.

Vaktini kaybeden istekler sonuçta kıyamete sebep olmaktadır. Küçük beyinleri sevgiden yoksun bırakanlar yerlerini onlara bırakmak istemediklerini açıkça ifade etmektedir. Gelişme çağındaki beyne çok uygularsan onu yok etmek istiyorsun demektir. Allah Teâlâ rasûlünü dahi kırk yaşına gelince tebliğ vazifeli kılarken bazı gençlerin vakitsiz öten horozlara dönüşmesi bir yok oluşun hikâyesini yazmak gibidir.

Son söz olarak, tarihte benzeri olmayanı tekrar istemek aptallık ve ahmaklıktır.

¹ **Benjamin Disraeli**, (d. 21 Aralık 1804 – ö. 19 Nisan 1881) İngiliz politikacı ve 19. yüzyıl'da birçok kez İngiltere başbakanı olmuş devlet adamı. Yahudi asıllıdır.

19. yüzyıl'ın ikinci yarısında İngiliz siyasetinin, Liberal Partili William Gladstone ile birlikte en önemli ismiydi. Muhafazakâr Parti'nin önde gelen liderlerinden biriydi. 1870 ve 1880 yılları arasındaki başbakanlığı döneminde İngiliz aristokratlarını da arkasına alarak İngiltere siyasetini kontrolü altına almıştır. Kraliçe Victoria'nın en çok değer verdiği siyasetçiydi. Seçimlerde ezeli rakibi Gladstone tarafından yenilgiye uğradıktan sonra siyaset sahnesinden silindi. Sınıf savaşı ve işçi sınıfı hakkındaki düşünceleri, 1950'li yılların İngiltere'sindeki pragmatik ve merkezci ekonomi politikaları üzerinde etkili olmuştur.

Olmayan, bir daha olmayacaktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

KOMPLO TEORİLER VE İLLÜZYON

Bu teoriler için aslında söylenecek çok şeyler vardır. Bu teorileri üretenlerin niyeti, kişileri ve cemiyetleri belirlenmiş hedefin merkezine doğru çekerek bataklık çukuruna düşürmektir. Her şeyi bir komplo illüzyonu içinde kaybedip dağıtabilmek mümkündür. En akıllı, tedbirli ve temkinli olduğunu zannedenler dahi bu illüzyona maruz kalıp aldanma ihtimali bulunmaktadır.

Komplo teorisi üç kısımdan oluşur. Birincisi *“Haber”* bölümüdür. Teorisyen size aklınızda olmayan bir şeyi hatırlatır. Bu daha önce düşünülmemiştir. Son derece gerçekmiş gibi normal bir şey olduğunu kabul etmenizi ister. Fakat gerçek, farklıdır.

İkinci kısma *“Eğriltme”* denir. Teorisyen iddiasını alır ve onu olağanüstü bir şeye dönüştürür. Çünkü dikkatler etkilenmiş ve dağılmıştır. Artık teoriyi bilmek değil, kandırmak isteyen istegine mahkûm olmuş bir düşünce yapısı ortaya çıkmıştır. Bununla yani kandırmak ve kandırılmakta yeterli değildir. Çünkü bir anlatılanların bir kısmının gerçek çıkması gerekir. İşte üçüncü kısım olan *“Prestij”* in teorisyen tarafına geçmesi gerekir. Bu *“Prestij = saygınlık, itibar, nüfuz, ün”* olan kısımda artık kontrol teorisyeninin elindedir. Artık teoriyi çözmek yerine kandırılmak insanlara daha hoş gelmektedir. Gerçeklerle karşılaşmak yerine insanların olmayacak bir şeye inanması daha kolaydır. Çünkü gelecekte hata yaptığı açığa çıkınca aldatıldım demek şansını kaybetmek istemez.

Bu anlattıklarımızı misal olarak ABD'nin önemli strateji kuruluşu Stratfor'un sahibi analist George Friedman, 2050 yılına yönelik *“The Next 100 Years: A Forecast for the 21st Century”* (Önümüzdeki 100 Yıl: 21. Yüzyıl İçin Tahminler) isimli bir kitabındaki öngörülerini verebiliriz.¹

G. Friedman'ın gelecek öngörüsü hakkındaki ütobik düşüncelerine aldanmanın bedelinin ne kadar olacağını düşünmek gerekir. Düşünüldüğünde güçlü bir devletin strateji kuruluşunun uzmanı

---

¹ 2020: Rusya çökecek. Türkiye en büyük 10'uncu ekonomi olacak. Çin büyük bir kriz yaşayarak dağılacak.

2030: Dünya ABD kaynaklı büyük ekonomik krizle yeniden sarsılacak

2040: Türkiye; Ortadoğu, Orta Asya ve Balkanları hâkimiyeti altına alarak dev bir ülke olacak. Bölgesinde askeri müdahaleler yapacak. ABD-TÜRKİYE arasındaki gerilim artacak

2050: Türkiye, ABD, Polonya ve Japonya arasında 3. Dünya Savaşı çıkacak. 50.000 kişi ölecek.

2060: Enerji Devrimi Gerçekleşecek.

2080: Petrol rezervleri bitecek, yerine uzay temelli enerjiler dünyada kullanılmaya başlayacak.

2100: Meksika ABD'ye savaş açacak. - NATO bitecek. Avrupa'daki Almanya Fransa ittifakı çökecek. Avrupa Birliği bitecek, hâkimiyet Polonya'ya geçecek.

- Türkiye; Ortadoğu, Orta Asya ve Balkanları hâkimiyeti altına alarak dev bir ülke olacak.

- Başkent Ankara'dan İstanbul'a taşınacak.

- Karadeniz ve Akdeniz artık bir Türk gölü haline gelecek.

- Neo Osmanlı senaryosu gerçek olacak. Türkiye Osmanlı'nın sahip olduğu topraklara yeniden hükmedecek

-Dünyadaki herkes Türkçe, Japonca, Polonya ve Meksika dillerini öğrenecek.

önceden gördüğü bazı şeyleri deşifre ederek bir yenilgiyi mi haber veriyor? Yoksa bir illüzyona doğru bazı devletlerin halkını çekerek onların hata yapma ihtimallerini yükselterek büyük lokma yapma peşinde midir? Bu gibi sorular sorulunca tedbir mahiyetli düşüncelerimizin artması gerektiği hatıra gelmektedir. Mesela Türkiye hakkındaki varsayımlarına baktığımızda umut verici sözler gerçekleşmesi sevinmemize sebep olur. Fakat bu bir illüzyonsa?

Kuvvetli olmanın birinci şartı kuvvetli beslenmedir. Kuvvetli beslenme ise kaliteli gıda ile olur. Bir çiftçinin hindiye verdiği gıdalar, hindiye sevmesinden olduğunu düşünmek illüzyondur.

Yakın zamanlara kadar aşağılık kompleksi içinde olan milletimize birileri gelerek hayallerinde senelerce ABD hakkında düşündüğü süper devlet fikrini yıkacak söylemleri ile parıldayan, milliyetçi olduğu lanse edilen profesörün ağzından *"Aptal Amerika"* gibi sözler ile bir şeyler duyulmaya başlayınca çok kişi şok olmaya başlamıştı. Bir şey bu arada unutuluyordu. Bu kişi uzun seneler Amerika'ya hizmet etmişti. Şimdi niye bu şekilde konuşuyordu. Çünkü bu bir illüzyondur. SSCB yıkılınca Amerika siyaset ve hedef kitle olarak yıllardır rakip olarak gördüğü ve gösterdiği kuvveti ve kolunu kaybedince yeni ve daha güçlü bir hedef bulması mı gerekiyordu. Bunun içinde potansiyel kitle olarak Türklerin seçilmiş olması için mi teorisyenleri bu saçma fikirleri ileri atmaktadır. Hiç insan kendini yesin diye aslan besler mi? Roma'da gladyatör ve aslanı besleyen yönetim arena duvarları arasında verdiği özgürlüğü hiç dışarı taşırmıyordu. Arena savaşların olduğu ve halkın illüzyona çarpıldığı yer olmaktan öteye çıkmadı.

Konuyu aşağıda aldığımız alıntılarla daha iyi anlayabiliriz.

[1501'de İspanya'nın Katolik Krallarına gönderdiği bir mektupta Kristof Kolomb, (1451'e doğru-1506) şöyle demektedir:

"Önceden de söylediğim gibi, bu Hint Adaları girişimi için bana ne akıl ne matematik hesapları ne de dünya haritaları yardımcı olmuştur; yalnızca İşaya'nın söyledikleri gerçekleşmiştir."

Kutsal Metinler tarafından esinlenmiş ve büyük yazgıların adamı olduğuna inanmış Büyük Amiral, bu özellikleriyle eski eskatolojik² beklentileri gerçekleştirecektir. Bartolome de Las Casas (1474-1566) sayesinde kurtarılan ve ölümünden sonra yayımlanan *Diario de navegacion* adlı eserinde, dinsel binyılcılık ve haçlı seferleri saplantısı alan tutkusuyla, ekonomik ve ticari hesaplarla (sözleşme yaparak Kolomb gelecekteki kârın onda birini daha baştan kendine ayırır) ve bir sömürge imparatorluğuna dayalı dünya hegemonyası kurmaya yönelik açık projesiyle çatışır. Hint Adaları'nın zenginliği, Hristiyan evrenselciliğinin bayrağı altında insanlığı yeniden bir araya getirmek için, Kudüs ve İsa aleyhisselâmın mezarının kurtuluşu yönünde kullanılmalıdır. Böylelikle Kolomb kendisini, *"İsrail Tanrısı"*nın ismini ve şanını dünyanın öteki ucuna kadar taşımanın Tanrısal misyonu

---

² **Eskatologya: isim, felsefe (eskatolo'gya) Yunanca:** İnsanın ve dünyanın sonunu, öbür dünyayı anlatmaya çalışan tanrı bilimi kolu.

çevrilmiş hisseder. *“Siyon Dağı’nın evini yeniden inşa etmek”* gerekli diye haykırır. Altınla birlikte, *“ruhlar cennete gönderilebilir.”* Onun keşfi eksiksiz bir dirilişin Yeni Zamanı’nı ilan eder; orada insanlık, bir bütünlük içinde tek dini kucaklayarak yanılıyla geçen yüzyıllardan ve ilk gınahtan azade, çatışmasız bir bütünlük içinde tek bir çobanın asası altında buluşacaktır. Kolomb, Platonculuk ve Kutsal Kitapların çift yanlı geleneğinden esinlenmiş, müritleri ortak bir Tanrı aslında buluşmuş mistik bir toplum hayal eden Aziz Augustinus’un *Civitas dei*’sine yönelir. Ayrıca Las Casas da Kıyamet tarafından ilan edilmiş mutluluk binyılına inancın etkisi altına girmekten kurtulamaz: O, Hristiyanlığın mistik vücudunun bir parçası olan yerli halkta açılan yaralardan sorumlu olan kardeşlerinin, bu inancın gelişine engel olmalarına yanar.

Son günlerinde yerlilerin savunucusu olan Las Casas, *“Eskisinin bir Türk kuşatmasıyla silinmiş olacağı gün, Hristiyanlık dünyasından Yeni Dünya’ya genel bir eskatolojik aktarımın beklentisine katılacaktır.”*³

Yine Kolomb gibi [More ve Erasmus [insanlığın kurtuluşu] için Hristiyanlığının yerine insan kardeşliği Hristiyanlığını koymayı dilerler. İlk Hristiyan meclislerinin ruhuna dönmenin, Platon’un *communitas*’ının ilk çağlardan kalma bilgisi ile Tanrıda insanı sevmeyi ya da *caritas*’ın hümanist ülküsünü birleştirme onurunu ifade ettiğini düşünürler. Aziz Yuhanna *“Tüm insanlık tek bir aile olacak,”* kehanetinde bulunuyordu. Bu tümce Hristiyan Mesihçiliğinin küreselleşme projesini anlatmıştır.

Avrupalı bilincini taşıyan ilklere olan Erasmus için, *insan ve Hristiyan olmanın gereği, halkları birbirine karşıt kılan ulusçuluğu ve ulusal dilleri tanımamaktır.* Onun için yalnızca Latin dili, büyük bilginlerin kardeşliğiyle paylaşıldığı için, evrensel sıfatını hak eder. Onun mektup ağı sınır tanımaz. Hayatı boyunca,

“Dünya vatandaşı olmak istiyorum, herkesin yurttaşı ya da daha doğrusu herkese yabancı”

“Hiçbir zaman bir yere bir başkasından daha fazla bağlanmadım, benim için bütün dünya vatanımdı”

“Bir şehrin değil, dünyanın vatandaşı olmak istiyorum,” diye haykırmıştır.

Özgür şehirlerin cumhuriyetçi sistemi konusunda More’la aynı inancı öğretir. *Querela Paris*’le [Örselenen Barışın Şikâyeti] iki kısım oluşturan 1551’de yayımlanmış barışın kişileştirildiği *Encomium Moriae*’de [Deliliğe Övgü] İngilizlerin, İskoçların, Fransızların, Parislilerin, İtalyanların, Romalıların, Venediklilerin, Yunanlıların, Türklerin, Yahudilerin, İspanyolların ve Almanların özelliklerinden yola çıkarak kolektif biçim altında her ulusa şırınga edilen kendini sevmeyi tiye alır.”

Bu dünya vatandaşlığı arzusu, Hristiyan hümanizminin insan uygarlığının birliğine inancının demirleme noktası olan eskatolojik vatana kavuşma umudundan ayrılamaz.

³ (Armand MATTELART, 2005), s.24-25

Evrensel Hristiyan kenti sınırlıdır. İnananlar arasındaki birlik, haclı seferlerinden beri imanın amansız düşmanları sayılan imansızları, Türkler ya da Müslümanları dışlayarak oluşur.

Erasmus, *Deliliğe Övgü'sünde* "Tüm bu gerçek barbarlar topluluğu insan türünün düşmanıdır," der.

Erasmus 1517'de yayımlanan *Querela Pacis*'te " Ancak Türklere karşı savaş ilan edildikten sonra ve "Avrupa'nın selameti adına" 1530'da Consultation au sujet de la guerre contre les Turcs [Türklere Karşı Savaş Konusunda İnceleme] adlı yapıtında savunma amaçlı bir savaş fikrini ileri sürer. Dahası şartlarını şöyle sıralar:

Kötülerle kötüler olarak savaşmamak gerekir, Türklerle hac çıkararak değil, Türk gibi savaşmak gerekir; savaş, insanlıktan uzaklaşmadan yapılmalı, barışçıl bir Hristiyanlaştırmayı getirmelidir.⁴

[IV. Henri ⁵ Avrupa Federasyonu için üç kriteri yerine getirmesini öneriyordu:

Türklere karşı sürekli bir savaş için anlaşmak; kalıtsal monarşiler, seçimli monarşiler ve cumhuriyetler arasında eşit parçalar halinde paylaşılmış on beş ayrı "egemenlik"e dönüşmek; temsilcilerin ortak çıkarlar üzerinde tartıştıkları ve aralarında çıkan ayrılıkları değerlendirdikleri Yunan antikitesinin kent-devletler kuruluna benzer bir çeşit *amfiktyonik* ⁶ konsey yaratmak.]⁷

Alıntılara bakınca aydınlarının örneklerini verdiğimiz düşmanca duygularla Türk düşmanlığını körükleyen ifadeler gerçek olan niyeti göstermektedir. Yayılmacı ve sömürgeci Hristiyan birliği olan Avrupa tehlike olarak gördüğü Türk ve İslam dünyasına karşı Haçlı zihniyeti ile ayağa kalkmıştır. Onların Rönesansı birbirlerine olan düşmanlıklarının bitmesidir. Bu düşmanlık onlara uyanış kazandırmış ve bununla yenilenme içine girmiştirler. ⁸

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*" Sen onların milletine tâbi oluncaya kadar senden ne Yahudiler ne de Hristiyanlar asla hoşnut olmazlar. De ki: "Asıl hüda, Allah'ın hidâyetidir." Eğer sen sana gelen ilimlerden sonra, onların hevâlarına uyacak olsan, yemin olsun ki senin için Allah tarafından ne bir yar bulunur ne de bir yardımcı."*⁹

⁴ (Armand MATTELART, 2005), s.32-34

⁵ **Bearn prensi ve Fransa kralı IV. Henri** (d. 13 Aralık 1553, Pau, Bearn, Navarre - 14 Mayıs 1610, Paris, Fransa)1589-1610 yılları arasında Fransa kralı, 1572-1610 yılları arasında Naverra Kralı. Bourbon hanedanından gelen ilk kraldır. Nantes Fermanı'nı yayımlayarak (1598) Fransa'da din ayrımcılığına geçici de olsa son vermiştir. 1610'da akıl hastası bir papaz tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

⁶ **Amfiktyon:** Eski Yunan'da, Delphoi'de barışı korumakla görevli delege,

⁷ (Armand MATTELART, 2005), s.72

⁸ [Gabriel Tarde, 1839'da yayımlanmış olan ulusların doğal hukukunun tarihiyle ilgili toplumbilimsel incelemesinde, "Grotius'un eserlerinde "Rönesans'ın **Romalılıştırma, Hristiyanlaştırma, feodalleştirme, insancillaştırma** gibi büyük öykünmeli dalgaların arka arkaya gelmesi sayesinde Avrupa halklarının XVII. yüzyılda eriştikleri ortak medeniyet derecesiyle açıklar.](Armand MATTELART, 2005)

⁹ Bakara, 120

“ Mü'minler, mü'minlerden başka kâfirleri dostlar edinmesinler. Her kim onu edinirse Allah Teâlâ'dan (nusrete nâiliyet) ilgisi kalmamış olur. Meğer ki, onlardan bir korunma için çekinecek olasınız. Allah Teâlâ ise sizi Zât-ı Ulûhiyyeti hakkında tahzir buyurur. Ve nihâyet gidiş de Allah Teâlâ'yadır.”¹⁰

Onun için G. Friedman'ın Türkiye için söylenen sözlerin arka planını düşünmek gerekmektedir. Aslında dünya düzeninin temelinde “dengeler kanunu” vardır. Eğer yalnız kalırsan yani düşmanın yok olursa, sende yok olursun demektir. Çünkü Allah Teâlâ dünya düzenini çiftler ile teşekkül ettirmiştir.

“O zât-ı ilâhî (noksanlardan) münezzehtir ki, yerin bitirdiklerinden ve (insanların) kendi nefislerinden ve bilmedikleri şeylerden (nice) çiftleri, onların hepsini yaratmıştır.”¹¹

Tek olmak, yok olmak demektir. Teklik ancak ilahlık vasfına râci bir konudur. Yetiştirme ve gelişme usullerinde zıtlık prensibinin kaybolması yok olma ile eş değerdir. Varlığın değer bulması ölümün hakikati karşında ancak değer kazanır. Bu nedenle ölümdaki gereklilik varlıktan daha üstündür. Eğer ölüm olmasa idi var olmanın hiçbir kıymeti yoktur. Allah Teâlâ bile beşeri yaratıp kendi zatının gerçekliğini açığa çıkarmıştır. Mahlûkatın varlığı zâtı karşısında bir değer ifade etmediği bilinen gerçektir. Ancak sürekli yok olup var olmalar, O'nun sıfatlarının ve isimlerinin tecelli etmesine sebep olmaktadır.¹² Bunu da kendi dilemektedir. Meşiet¹³ de Allah Teâlâ'nın ayrı bir sıfatıdır.

“Bir gün ki, (kabirlerinden) hârice çıkarlar, onlardan hiçbir şey Allah'a karşı gizli kalmaz. Bugün mülk kimindir?”

Vâhid, kakhâr olan Allah'ındır.”¹⁴

İleri sürülen komplo teoriler karşısında güven bunalımı yaşayan insanlar istenilen şekilde istenilen hayata sanki tepeden bırakılan taşlar gibi beğenmedikleri hayatı dahi kolayca kabullenmek için fazlalıklarını terk etmeye başlarlar. Neyin ne kadar doğru ve yanlış olduğuna kafa dahi yormak ihtiyacı hissetmezler. Artık bilginin değil komplonun esiri olurlar. Komplo teoriler ise gerçeğin gizli hedefte gizlendiği bataklıklar gibidir. Çektiğinin bir daha kurtuluşa dönüşüne engel olur.

[Fransız toplumunu, içinde bulunduğu kaostan kurtaran Napolyon, propagandayı en etkin biçimde kullanan liderlerdendir. Napolyon kısa süre içerisinde, basın, kitleleri etkilemede çok önemli bir silah olduğunu öğrenmiştir. Onun döneminde, basın yoluyla propaganda en yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Napolyon, Mısır seferine çıkmadan önce Roma'da ele geçirdiği bir Arapça matbaayı da yanında götürmüştür. İskenderiye'ye ulaştığında, ahaliye Arapça olarak yayınladığı beyannamede, padişahın dostu olarak geldiğini, İslam dinini beğendiğini ve amacının sadece Fransa'nın

¹⁰ Al-i İmran, 28

¹¹ Yâsin, 36

¹² “O, her gün bir işle (meşgul)dür.” Rahman, 29

¹³ Meşiet: dileme, irade, arzu, matlub, murad, istek.

¹⁴ Mü'min, 16

Mısır'daki ticaretine zarar veren, halka zulüm eden Kölemenleri cezalandırmak olduğunu söylemiştir. Bu ilan besmele ile başlıyor, Arapça “Allah’tan başka tanrı yoktur” ibaresi ile noktalanıyordu.]¹⁵

Komplolar ile yapılması ve hedeflenen işlerin uygulanmasına alt zemin hazırlanmaktadır. Bu şekilde daha az bir gayret ve emekle isteklere kavuşulmaktadır.

Sun Tzu, “**Harp Sanatı**” adlı eserinde “*harp sanatında uzman olanlar, düşman ordusuna savaşmadan boyun eğdirirler. Onlar taarruz etmeksizin şehirleri ele geçirirler ve uzun bir harekât yapmaksızın bir devleti devirirler*” demektedir (Tzu, 1992: 24).¹⁶

Bilgiler sürekli komplo teoriler içinde erimeye başlayınca sonsuz bir inançsızlık ve güvensizlik ortamı oluşur. Her şeyde şüphe aramak artık normal hal alır. Gizli ve illegal yapılanmalar ile neticesi birleşmeler kaybolup kırılmalar ve kopmalar oluşur.

Son zamanlarda *Zeitgeist: The Movie*’ belgesel filmi hakkındaki bir görüşü dile getirelim.

[Ezoterizm¹⁷ ile komplo teorileri arasında kopmaz bir bağ bulunmaktadır. Nitekim son dönemde insanları meşgul eden *Zeitgeist: The Movie*’ belgesel filminde bu durum son derece barizdir. Filimde “*Perde arkasındakiler*” den bahsedilmekte, İmparatorluk denilen sistemin *CFR, Bilderberg, Üçlü Komisyon* gibi örgütler tarafından yönetildiği ileri sürülmektedir. Bunların amacı herkese bir çip yerleştirmek ve “*tek dünya devleti*”ni kurmaktır.

Aslında filmdeki ABD karışıklığıyla çelişen ilginç vurgular bulunmakta, sistem eleştirisi bir noktadan sonra güzellemeye dönmektedir. Bunlara göre ABD'nin, yaşanan bütün bu işlerde hiç suçu yoktur. ABD'nin ne yapacağına sistemin ekonomik-politik ihtiyaçları değil, bir avuç insan karar vermektedir. Söz konusu insanlar perde arkasında saklanmaktadır ve ABD'nin yaptığı bütün kötü işlerin günahı bunların boynunadır. Örneğin 11 Eylül’ü, “*Mağaralarda yaşayan bir Arap*”ın gerçekleştirmesi mümkün değildir. *Saldırısı sistem yapmıştır*. Ona karşı koymak mümkün değildir.

Örneğin ABD Irak'ta da zafer kazanmıştır; ama öylesi işlerine geldiği için basına işgale karşı direnişin güçlü olduğuna dair haberlerin sızmasına müsaade etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta bulunmaktadır. ABD'de Milis Hareketi gibi aşırı sağcı grupların ABD'ye yönelik bir takım sözde eleştirileri bulunmaktadır. Ama bu eleştiriler dünyanın bu tarafında yapılanlardan çok farklıdır ve daha çok federal hükümet kurumuna yöneliktir. Bu Neonazi özentisi gruplar arasında *Zeitgeist*'in kaynak olarak gösterdiği isimlerin etkisi büyüktür. Bu gruplar aynı zamanda “*Yeni Dünya Düzeni*”ni de eleştirmektedir. Doğal olarak bu eleştiri de bizlerin yaptığından çok farklıdır. Örneğin Fransız ve Ekim devrimlerinin *İlluminati, CFR ve*

¹⁵ BEKTAŞ, Arsev; Siyasal Propaganda, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2002, s. 90

¹⁶ (ÇİÇEK, 2006), s. 82

¹⁷ Esoteric: (s.) belirli bir grup tarafından anlaşılan veya onlara hitap eden, hususi, özel, anlaşılması zor; gizli, saklı, mektum.

Üçlü Komisyon tarafından düzenlendiğini, *Yeni Dünya Düzeni*'nin ve *Tek Dünya Devleti*'nin asıl amacının ABD'yi sosyalistleştirmek olduğunu iddia etmektedir.]¹⁸

Hülasa; [batı medeniyeti kendi çelişkileri yüzünden bir gün son bulabilir. Özellikle onun ekonomik düzenleri olan kapitalizm ve kolektivizm yoluyla doğayı ve insanı hoyratça sömürdüğü için kendi ortamını hızla yok etmektedir. Ancak, bu dışarıdan gelen bir tehdit değildir; içeriden kaynaklanmaktadır. Oysa Huntington Doğu'nun, Batı medeniyetini tehdit ettiğini ve bu yüzden son bulabileceğini ileri sürmektedir. Aslında böyle bir tehdit yoktur; ama emperyalizm bahaneler yaratarak İslam Dünyasını hedef göstermektedir.]¹⁹

Ey güzel Allah Teâlâ'm bize istikamet ve aydınlık ver. Senin ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem gösterdiğin yolda sabit olup aldanmaktan bizi korumanı diliyoruz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹⁸ HEPKON, Haluk, "Zeitgeist Kova Çağı Muhalefeti" Teori Dergisi Mart 2009 – SAYI: 232 [http:// genclikcephesi. blogspot. com](http://genclikcephesi.blogspot.com)

¹⁹ ACAR, Sadık, Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü s. 15

Armand MATTELART trc: Şule ÇİLTAŞ Gezegenel Ütopya Tarihi Kehanetsel Kentten Küresel Topluma (Histoire de l'utopie planetaire De la cite prophetique o la societe globale) [Kitap]. - İstanbul : Ayrıntı, 2005.

ÇİÇEK J. Ütgm. Erdogan Günümüzde Devletler Tarafından Uygulanan Psikolojik Operasyonlar Teorisi [Kitap]. - Ankara : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-220011, 2006 .

KÖLELEŞME- HÜRRİYET- MÜNAFİK

Hürriyet aşkın ifadesidir. İnsanların yaratılışında hürriyeti sevmek vardır. Köleleşme ise her türlü şekliyle insanlık için bir zülümdür. Özgürce yaşamak ve düşünceyi bloke ederek insanların gelişimini engellemektedir.

Hayatımızda kâr ve zarar oranları ile ilişkiye giren kuvvetlerin her fırsatta karşısındakini etkilemek, hükmetmek ve köleleştirmek için gayretten kendilerini alamazlar. Bu olması gereken durumdur. Ancak Allah Teâlâ hürriyetin başka hürriyetlerle ilişkisinde tecavüz hakkını kimseye vermemiştir. Hürriyetler birbirlerine saliverilmiş iki deniz gibidir. Ancak aralarında birbirlerine karışmasına engel vardır.¹ Vücutta çıkmış olan çıbanın hürriyet hakkı, vücudun yaşama hakkı karşı karşıya geldiğinde, her ne kadar beraber görünseler de ayrı saliverilmiş deniz gibidirler. Burada doktor müdahalesi gerekecektir. Önemli olan iki denizin arasına berzahı koyan doktorun tespitinde hata yapmamaktır. Bütün dünyevi ilişkilerde bir üstün kudret ile karşı karşıya olunca köleleşme iptilasından kurtulmak zordur. Ancak aza indirmek için alınacak tedbir ve tek çare Allah Teâlâ'ya güvenmek olduğunu görmekteyiz. Zamanımızda bütün ilişkiler bozuk plaklar gibi bir yerde takılıp durmaktadır. Bir erkin² tabiiyetine hâkim olmak sevdasından vazgeçmesini düşünmek imkânsızdır. Bunun için mücadele gerekir. Kudrete zafiyeti buldurmak için tabi olanların yaptıkları eylemin sonucu ise kurtuluş ya da köleleşmektir. Bu kader kanunudur. Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Şayet siz yara aldı iseniz, karşınızdaki düşman topluluğu da benzeri bir yara aldı. İşte Biz, Allah'ın gerçek müminleri meydana çıkarması, sizden şehitler edinmesi, müminleri tertemiz yapıp kâfirleri imhâ etmesi için, zafer günlerini insanlar arasında nöbetleşe döndürür dururuz. Allah zalimleri sevmez.”³

Allah Teâlâ'nın kendine inanan kullarının mağlubiyetini isteyebileceğini düşünebilir miyiz? Hayır. ***“Allah Teâlâ müminlerin velisidir.”***⁴ Fakat görmekteyiz ki bazı zamanlar köleleştirilmiş inançlı kimseler olmaktadır. Bu neden oluyor, denildiğinde; köleleşen ve köleleştiren insanın sonsuz hırsları ile hadlerini aşıp tecavüz etmeleridir. Çünkü köleleşmek insanın fitratında yoktur. Sadece inancını kaybetmiş, hırslarına yenilmiş insan vardır. İnancını kaybedenler için ise, her hayat şekli köleleşmektir. İşte tasavvufun hürriyete kavuşmak için önerdiği ölümden önce ölümlü yani ***“kutsal intiharı”*** yapıp yeteneksizliğe, ihtiyaçsızlığa kavuşmayı tavsiye etmesi bu sebeptendir.

Unutulmamalıdır ki ebedi olmadığını bilen insanlar için köleleşmek olmadığı gibi köleleştirme isteği de yoktur. Allah Teâlâ'yı büyük bilen sonsuz hürriyete kavuşmuştur. O insan artık hakkı yaşar ve yaşatmaya çalışır. Bir çılgın gibi bendini aşar, devrimini yapar. Bilir ki Allah Teâlâ hayır olarak ne verdiyse, karşılığını tam olarak alacağını ve asla haksızlığa uğramayacağını bilmektedir.⁵

Açıklamalardan da anlaşıldığına göre [insanın kıymetini bilhassa alçaltan bir sebep, köleliktir. Başkasının önünde baş eğen ve onun emirlerine kör gibi itaat eden insan, köpekten bile alçaktır.

“Ben, bir köpeğin diğer köpeğin önünde boynunu eğdiğini görmedim.” Hâlbuki bu kölelik, yalnız fertler arasındaki hizmet münasebetlerinde mevzubahis değildir; aynı zamanda bazı siyasî ve iktisadî sistemlerde görünen istismar prensibi de bu kulluk mefhumuna dâhildir.]⁶

Hayatlarından memnun olan nice topluluklar, hürriyeti bulmak için çare üretemedikleri gibi şeytanın uşaklarına köle olmuşlardır. Onların köle olduklarını hatırlamak dahi akıllarından geçmediği gibi eylemleri bitmiş heykeller gibi hayata bakıp dururlar.

“Onlara baktığın zaman cüsseleri hoşuna gider; konuşurlarsa sözlerini dinlersin; tıpkı, sıralanmış kof kütük gibidirler; her çılgılığı kendi aleyhlerine sayarlar; onlar düşmandır, onlardan çekin; Allah canlarını alsın, nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar.”⁷

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ Rahman, 19-20

² **Erk:** Bir işi yapabilme gücü, kudret, iktidar.

³ Âl'î İmran, 140

⁴ Bakara, 257

⁵ Bakara, 272

⁶ İkbâl, Muhammed, *Cavidnâme*, trc. Annemarie Schimmel, Kırkambar Yay., İstanbul, 1999, s. 41.

⁷ Munâfikûn, 4

KÖTÜLÜK

Kötülük, canlı varlıklara acı ve ızdırap veren şeyleri ifade eden bir kavramdır. Hırsızlık, yalan söyleme, öldürme, tecavüzler, terör, gibi canlıların acı çekmesine sebep olan ve kötülük olarak değerlendirilen birçok olgu vardır.

İnsanların diledikleri şeylerin gerçekleşemeyeceğini anlamaları, geleceklerinden huzursuzluk ve kaygı duymalarının neticesinde baş gösteren olgulara kendilerince nedenler aramaya koyulurlar. Bazen soruların cevabını bulmakta aciz kalınca, suçlu olarak Allah Teâlâ'yı dahi görürler.

"Allah Teâlâ bizim acı çekmemizden hoşlanıyor mu?"

Yaşadığımız dünya, her şeyi bilen, her şeye kadir ve mutlak iyi bir varlık tarafından yaratılmışsa, var olan kötülük nereden gelmektedir?

Allah Teâlâ, mutlak kudreti ile var olan kötülüğü ortadan kaldırabilir mi?

Allah Teâlâ, mutlak iyilik niteliğine sahipse, niçin kötülüğün varlığına müsaade etmektedir. Kötülük ve her şeye kadir, her şeyi bilen ve mutlak iyi bir Allah Teâlâ 'nın varlığı arasındaki ilişki dikkate alındığı zaman ortaya çıkan sorunlar nasıl çözülebilir?

Sorularını sormaktan kendini alamaz. Birçok düşünürün zihnini meşgul eden bu sorular bize kötülük kavramının ne olduğuna ilişkin fikirler vermektedir. Kötülük sorununa dair çözümlere baktığımız zaman, bu çözümlerin var olan kötülüğü, insanoğlunun özgür iradesine dayandırdıklarını görebiliriz. Ahlaki kötülüğü insanoğlunun sahip olduğu özgür irade ile açıklamaya çalışmak oldukça makul bir düşüncedir. Çünkü insanoğlu sahip olduğu özgürlüğü, bazen yanlış yönde kullanabilmektedir. Özgür iradenin yanlış yönde kullanılması, ahlaki kötülüğün ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Özgür irade sonucu ortaya çıkan kötülükten dolayı Allah Teâlâ sorumlu tutulamaz. Allah Teâlâ, sahip olduğu lütuf gereği insanoğluna *"özgür irade"*yi bahşetmiştir. Böyle bir lütuf insanoğlu tarafından yanlış yönde kullanılabilir. Özgür irade sonucu ortaya çıkan *"kötülük"* olgusu her şeye kadir, her şeyi bilen ve mutlak galip Allah Teâlâ 'nın varlığı aleyhinde delil olarak kullanılamaz. Çünkü insanoğlunun sahip olduğu bu irade her zaman kötü olan şeylerin ortaya çıkmasına sebep olmamaktadır. Nitekim insanlar sahip oldukları bu irade ile iyi olan şeyleri de yapmaktadır. Genel olarak baktığımız zaman özgür iradelerini iyi yönde kullanan insanların kötü yönde kullanan insanlardan daha fazla olduğunu görebiliriz. Bu nedenle *"kötülük"* olgusunu temele alarak Allah Teâlâ 'nın sahip olduğu bazı niteliklerin mükemmel olmadığı ya da her şeye kadir, her şeyi bilen ve mutlak iyi bir Allah Teâlâ 'nın var olmadığı sonucuna varamayız. Allah Teâlâ kullarına zulmetmediğini beyan eder. Onun için kötülük beşere nispet edilmiştir. Dünyamızdaki kötülüklerin önüne geçme imkânı olmadığına göre bir şekilde bunu aza indirmenin yollarını aramak insanlar üzerine vazife olduğu unutulmamalıdır.¹

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹Bkz: **AKDAĞ Özcan** Kötülük Problemi Ve Özgür İrade Savunması [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü (Din Felsefesi)-205974-Yüksek Lisans Tezi , 2006 .

KÜRESEL EKONOMİK SİSTEM GERÇEĞİ

Gelecekte olması düşünülenlerden biride şirket vatandaşlığı, özelleştirme, küresel pazarlar, karlılık, ... çok uluslu şirketlerin egemenliğidir. Yani ekonomik sistemin emperyalist düzen sahiplerinin emellerine hizmet edecek sistemlerin hayata geçirilmeye çalışılmasıdır. Görünüşte bütün insanlığı bir havuzda toplayıp bir köy haline gelmesidir.

Küreselleşme İslâmî açıdan uygun görülmemektedir. Çünkü Allah Teâlâ kulların birbirleri anlaşmaları için ayrı kabileler, fikirler, mezhepler vb. olmasını uygun görmektedir.

“Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Allah bilendir, haberdardır.”¹

İslâm'ın geniş perspektifi² diğer hayat, fikirler ve ideolojilere ***“Dinde zorlama yoktur; Artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır.”***³ ilkesi ile onlara hayat hakkı tanır. İslâm ise, emperyalist sistemin görüntüsü olan küreselleşmeyi köleleştirme ile aynı görmektedir. Küreselleşme sömürmenin bir başka adıdır. Özgürlüklerin kaybolduğu bir geleceğe karşı tek engelde ancak İslâm'ın olduğu artık anlaşılmıştır.

[Meselâ, kul hakkı dediğimiz bir temel düstur var.

Kul nedir, öyleyse?

Görünürler (phenomene) dünyasında varolmayan bir yetki merciine bağlanma, bunun sonucunda dünyevî bir makamın, güç odağının sorusuz sorgusuz kölesi olmama durumudur. Demek ki kul, bir toplumsal adalet ilkesi olup İslâm'ın kaçınılmaz kuralıdır. Marksçılık bu ilkeyi İslâm'dan aşırıp içini maneviyâttan boşaltmıştır. Nasıl Luthercilik, dince Müslümanlıktan esinlenmişse, benzer biçimde, Marksçılık dahi bizlere İslâmî etkiler ile unsurları yansıtmaktadır. Bunların başında emek ile alın terine dayanmayan gelir ile kazancın haram sayılması ve kul hakkının dokunulmazlığı gelmektedir. Bahsettiğimiz iki ilke, insanın insanı kul kılması ile sömürüyü yasaklayıp sonuçta toplumsal adaleti gündeme sokup yaşatmaktadır. Toplumsal adalet, İslâm'ın temelidir. Namaz, oruç gibi bilcümle ibadetlerse, dünyanın en zor işi olan kul hakkını yememek için tesis olunmuş talimlerdir. Her ibadet insanı kul hakkını yememe disiplini ile tutarlılığına götürme maksadına matuftur.]⁴

[İslâm, liberalizma ve kapitalizma, faşizma ve nazizma, sosyalizma ve komünizma gibi, bugüne kadar tatbik mevzuu olmuş içtimai ve iktisadi mezheplerin her birini, hiçbirine üstünlük vermeden masaya oturtur ve onlara şöyle mukabele eder:

‘Her birinizin, bütünü kucaklayamadan, ayrı ayrı ve parça parça bazı haklarınız ve hakikatleriniz vardır ve her birinizin ayrı ayrı ve parça parça arayıp da bulamadığınız hakikat, birer bütün halinde İslamiyet’tedir.

İslamiyet'in bunlardan hiç birine tabi olması ve hiç birine kendi ismini ilave etmesi mümkün değil; ancak bunlardan her birinin öbüründe kaybetmek istemediği hak ve hakikatle beraber hepsinin birden hesabını tekeffül edici külli

¹ Hucurat, 13

² **Perspective:** i. perspektif, derinlik, derinlemesine inceleme yeteneği, görünüm, geniş bakış açısı

³ Bakara, 256

⁴ Şaban Teoman DURALI, Sorun Çağının Anatomisi, Şule Yayın. İstanbul, 2009, s.89

mizanın tahkik ve tefahhusu⁵, ancak İslamiyet içinde kabildir.]⁶

Gelecekte hakiki manada yüksek hayat ilkesinin insanlığın hizmetinde olduğu düşünülecekse aranması gereken hususlar için dinimizin değerlerine sistemleri oturtmak gerekecektir. Çünkü İslam iktisadi değil, ahlaki endişelere ve değerlere dayanır. Ekonomik hayatı tanzim edenler, maddeci olmaktan çok, ruhâni, otoriter ve sorumlulukları tamamen yüklenmiş bir davranışa sahip olmalıdır.

Genel olarak, insanın kaplayıcı faaliyetinden ziyade, Allah Teâlâ'nın iradesine bağlı fedakârlık olduğu şeklinde düşünülmelidir. Mesela faiz sisteminin yasaklanması ve herkesin zekât vermekle yükümlü olması hassasiyeti ile insanların bilinçlenmesi gibi. **Bu nedenle Hz. Ebubekir radiyallâhü anhın zekât için savaş ilan etmesi unutulmamalıdır.**

İslam'ın özel mülkiyete karşı çıkmadığı herkesin de bazı bakımlardan, yüce bir hakkı olduğunu kabul eder. Normal şartlar ile nizamını devam ettiren milletin hayat seyrinde sömürüye götürecek komplo düzenlerini de bertaraf etmektedir.

[Küreselleşmede ise iç güçle, milli imkânlarla sağlanan kalkınmayı diğerlerinden ayırma yönündeki güçlü iddialarını büyük ölçüde yitiren milli ekonomiler arasındaki ilişkilerin yapısında hızlı ve yeni bir değişme olduğu, yerel ekonomik yönetim stratejilerinin, yerel dışında yetersiz kaldığından bahseder. Buna göre enternasyonalizm, içerisinde teknolojinin ve karşı konulmaz piyasa güçlerinin küresel sistemi dönüştürdüğü milli sınırları, bir gel-git gibi silip süpürür. **Yurtdışı şirketler ve Dünya Bankası ve IMF** gibi küresel hükümrancılık örgütleri, coğrafi konumlarına ve tercihlerine aldırış dahi etmeden bütün ülkeleri birbirine benzemeye zorlar. Böyle bir yaklaşımın tabii sonucu, radikal alternatiflerin söz konusu olmadığı, Margaret Thatcher'ın, unutulmaz özdeyişindeki gibi, **"başka çaremiz yok"** dayatmasını ileri sürer.

Bilinmesi gereken **kapitalizm hep değişen bir sistem** oluşudur. Acımasız küresel sermaye egemenliğinin bozguncu oluşunu unutmamalıyız. Aslında küresel ekonomiyle bütünleşmek, sözde mucize ekonomiler için dahi, zorunlu bir son değildir. Fakat fikir dayatmaları ile bunun olması için uğraşanlar art niyetliliktedir.

Kapitalizm, daima bir küresel sistem olmuştur. Ekonomi tarihçileri, bugüne de bu perspektifle bakmamızı ister. Dünya ekonomi politiği, yüz ya da yüz elli yıl öncesinden daha küresel değildir. Kapitalist mantığın, sosyal yaşamın her alanına yönelik bugünkü saldırısı, devletin, kapitalist sistemin birikim modellerine karşı yurttaş sadakatini geliştiren meşrulaştırma işlevlerinin birçoğunu da sakatlamıştır.

21'nci yüzyılda küreselleşme hayaletinin elimizi kolumuzu bağlamasına izin vermemesi için güçlü olmak gerekir.

Küreselleşmeye karşı dengeye ihtiyacımız vardır; ekonominin, emekçilerin rekabetçilik, serbest piyasa için fedakârlıklara ihtiyacımız vardır.]⁷

İhramcızâde İsmail Hakkı

⁵ **Tefahhus:** Bir şeyin, bir mes'elenin iç yüzünü dikkatle araştırma

⁶ Necip Fazıl Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1976, s.187-188

⁷ Bkz: **William K. TABB**, trc: Ali TARTANOĞLU, (Mülkiye Dergisi, Cilt: XXV, Sayı: 226, s. 351-360

William K. Tabb, Queens College ve City University'de Ekonomi ve Sosyoloji profesörü. The Postwar Japanese System'nin (Savaş Sonrası Japon Sistemi, New York, Oxford University Press, 1995) yazarı. Bu yazı ise, 1997 Sosyalist Bilim Adamları Konferansına bildiri olarak sunulmuştur.

KÜRESELLEŞME

Zamanımızda ülkeler el değiştirerek başka bir devlete katılması yerine şimdi, sınırları genişletmek, başka memleketlerin zenginlik kaynaklarını ele geçirme ve insanlarını kendi hesaplarına çalıştırılmaktadır. Çünkü çok defa silâhlı harp, hem masraflı, hem de hürriyet fikriyle bağdaşmadığından zamanımızda daha sinsî ve maskeli bir **“emperyalizm”** şekline başvurulmaktadır. **“Modern emperyalizm”** denilen bu şekil iktisadi ve kültür hayatı bakımından bir ülkeyi kendine bağlamak suretiyle menfaat sağlamaktadır. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkeleri bu yolla kendilerine bağımlı hâle getirmektedirler. İnsanlarını kendi kültür ve ideolojileriyle yetiştirdikleri için felsefe, siyasi görüş ve yaşayış bakımından kendilerinden ayırlamaz hâle getiriyorlar. Bunun adına da **KÜRESELLEŞME** deniyor.

[Küreselleşme konusunda müthiş bir anlama ve yorumlama karmaşası vardır. Çağımızın moda söylemi ve gündem sözcüğü küreselleşmeye farklı anlam yüklemeleri yapılıyor. Çünkü öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, her şey birbirine karıştırılıyor ve gerçekler gerçekdışı gibi sunulmaya çalışılıyor.

Küreselleşme, Batı dünyasının sosyal, ekonomik, politik ve kültürel temelleri olan kapitalizm ve emperyalizmin yeni adıdır. Küreselleşme, kapitalizmle yaşıttır ve onunla eş anlamlıdır, dolayısıyla iddia edilenlerin tersine yeni bir süreç değildir.

Küreselleşme, 16. yüzyılda temellenen, ancak 19. yüzyılda dünya toplumlarına önemli ölçüde nüfuz eden kapitalizmin, günümüzde yerküreyi kaplaması ve dünyanın tamamına yayılmasıdır. **Küreselleşmenin öznesi, Amerika ve Avrupa Birliği'dir.** Küreselleşme, onların çıkarları doğrultusunda, dünyayı küçülten, ekonomi, politika ve kültür gibi ana öğeleri ulus-devlet üstü bir noktaya taşıyan, toplumlar üzerinde denetim kuran ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumları tarih sahnesinden yok etmeye çalışan bir süreçtir. Kısaca, küreselleşme bütün toplumları yakından ilgilendiren ve insanlığın başına büyük belalar açan **“YENİ KAPİTALİZM”**dir.

Küreselleşme, kapitalizmin dönüm noktalarından biridir. Bu dönüm noktaları; kapitalizmin ve Avrupa'nın yerküreyi kuşatmasının sonucu olan modern kutuplaşmanın eşzamanlı doğumu, merkantilist (ticari anlayış) geçiş döneminin bitişi, Sovyetizmin sonu ve yeni bir küreselleşme aşamasının başlangıcıdır. Küreselleşme, 19. yüzyıl vahşi kapitalizminin restorasyonudur, laissez faire¹ ideolojisi ve politikasının zaferidir. Küreselleşme, dünyanın yeni liberal değerlerle beslenen ekonomik, sosyal, kültürel ve ideolojik sürecidir. Küreselleşme, sermayenin Batı'da, özellikle Amerika'da birikmesine kaynaklık eden, dünya ölçeğinde kaosa, eşitsiz gelişmeye ve kutuplaşmaya yol açan bir süreçtir.

Kısaca, küreselleşme, kapitalizmin günümüzdeki boyutu ve görünümü, onun dünyaya dağılıp yayılması, esnemesi, dünyayı kuşatması ve en ileri aşaması olan emperyalizmin yeni adıdır.

Günümüzde küreselleşme adı altında kendisini kamufle eden kapitalizm, esas olarak **insandan** ziyade **sermaye** ve **kârı** önemsemektedir. Kapitalizmde amaç sermayeyi mümkün olabildiğince arttırmaktır. Bunun için de insanın emeğinin sömürülmesi, onun kendisine, işine, çevresine ve topluma yabancılaştırılması, ayrıca fiziksel olarak çöküntüye uğratılması ve bedeninin tahrip edilmesi oldukça önemsenir. Kapitalizmin temel dayanağı olan sermaye, özü itibarıyla, **“ölü emektir ve ancak vampir gibi canlı emeği emmekle yaşayabilir ve ne kadar çok emek emerse, o kadar çok yaşar”**²

Yine, kapitalizmin varlığı, üretilen metaların satılmasına bağlıdır. Bunun için de kapitalizm, insanları, sürekli olarak tüketime yönlendirir. Kapitalizmin biçimlendirdiği sistemde insanlar **aşırı derecede tüketen obur yaratıklar olarak** görülür. Hatta kapitalizme bedeni oburlaştırma tasarımı da denebilir. Kapitalizm, yarattığı **tüketim kültürü** sayesinde insanları oburlaştıran bir sistemdir.

KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA BİREYLERİN YAŞAMININ ANLAMI VE MUTLULUĞU, TÜKETİME BAĞLI HALE GELMİŞTİR. BİREY, TÜKETİYORSA VARDIR, ANLAMLIDIR VE MUTLUDUR, TÜKETMİYORSA YOKTUR, ANLAMSIZDIR VE MUTSUZDUR.

[İşte, çağımızda bedenin önemli bir öğe haline gelmesi, kapitalizmin bu mantığı ve doğasının bir

¹ **Laissez faire:** (Fr.) hükümetin sanayi ve ticaret işlerine müdahale etmemesi prensibi.

² MARX, Karl; **Kapital I-Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili**, Çeviren: Alaattin Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 1986, s.247

sonucudur. Küreselleşmenin ördüğü tüketim toplumlarında tüketen esas öge, bedendir ve bu yüzden beden büyük önem kazanmıştır. Başka bir deyişle, tüketim toplumunun temel bileşeni, bedendir. Tüketim kültürü, doğrudan bedeni hedef seçmiştir. Küreselleşmenin inşa ettiği dünyamızda birey, tüketici konumuna indirgenmiştir: **“TÜKETİYORUM, ÖYLEYSE VARIM”**, ana slogan haline gelmiştir. Ama bedeni sürekli tüketen birey, dış dünyadaki gerçekliği fark edemediği için de şizofrendir.]³

Descartes'in **“düşünüyorum, öyleyse varım”** ya da bunun tam tersi bir algılama olan marxistlerin **“varım öyleyse, düşünüyorum”** söylemleri/kavrama biçimleri, artık yok gibi. Bu, bireylerin dış dünya ile bağlarının kopması, kendi, dışındaki gerçekliklerle anlamlı bağlantı kuramaması ve gerçeklik duygusunu yitirmesi olduğu için tam bir **şizofreni** durumudur.

KÜRESELLEŞME ÇAĞI, KİŞİLİK BOZULMALARININ ÖNE ÇIKTIĞI ŞİZOFREN ÇAĞIDIR. Küreselleşmeyle birlikte kişiliğin sadece bir bölümü hastalığa yakalanmamıştır (**nevrozlar**), genel kişiliğin bozulması (**psikozlar**) söz konusudur. Kısaca, Foucault'nun ⁴ dediği gibi, ruhsal hastalıklar, kişilik bozulmalarının hacmine göre nevrozlar ve psikozlar olarak ikiye ayrılır. Şizofreni ise psikozlar içine dâhildir.

Şizofreni, ya da zihnin yarılmaması, insanın gerçeklerden uzaklaşarak, kendine özgü bir dünyada yaşadığı; düşüncü ve davranışlarda önemli bozukluklarla kendini gösteren bir rahatsızlıktır.

Şizofrenlerde çağrışım zinciri gevşemiştir, konuşmaları kopuk kopuk ve tutarsızdır.

Şizofrenler bir konu üzerinde tam olarak dikkatlerini toplayamazlar ve onlarda dikkatin seçiciliği bozuktur.

Şizofrenlerin hareketleri, tepkisizliğe kadar gidebilir. Şizofrenler, üretken olamazlar ve dış dünya ile ilişkilerinde içlerine kapanırlar.

Şizofrenlerde kendilik duygusu bozulur. Şizofrenler, kendi kimlikleri ve varlıklarının anlamını karıştırırlar.

Kapitalizmin günümüzdeki biçimi olan küreselleşme ile şizofreni arasında bağ kurmak mümkündür. Çünkü şizofreniyi inceleyen psikanaliz de, insanlığın başına makro sorunlar açan kapitalizm de bunalımların sistemidir, ikisinin de varlığını sürdürmesi, bunalımlara bağlıdır. Eş deyişle, gerek psikanaliz gerekse kapitalizm, problemler, krizler ve olumsuzluklarla yaşarlar, bunalımlar onların yaşama iksiridir. “Lucrece'in demiş olduğu gibi,

“İKTİDARLARIN HASTALIKLI KİŞİLERE İHTİYAÇLARI VARDIR Kİ, BUNLAR HASTALIKLARINI SAĞLIKLI KİŞİLERE GEÇİREBİLSİNLER” SÖYLEMİ KAPİTALİZM İÇİN DE PSİKANALİZ İÇİN DE GEÇERLİDİR. YANİ KAPİTALİZM BUNALIMLARI VE ÇELİŞKİLERİ SONUCU YIKILACAKTIR TEZİ BURADA BİR DUVARA TOSLAR. ... ASLA KİMSE ÇELİŞKİDEN ÖLMEDİ”.

Kısaca, kapitalizm ve psikanaliz, bunalımlara gereksinim duyarlar. Örneğin, hastalık **“yenilemediği vakit, 'yönetilmesi' gereken bir şeydir ve zorunlu olarak insani ilişkileri buna yerleştirmek lâzımdır”**

Hayatımızı ekonomik olduğu kadar, siyasal, teknolojik ve kültürel yönleriyle çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilen küreselleşmenin çevresiyle etkileşim içinde olan bireyin ruh sağlığıyla ve dini hayatımızı da etkilemektedir. Bu etkilenmenin boyutları bazen kontrol edilmesi zorlaşan bir durum almaktadır. **“ÖTEKİ VE DİĞERİ”** kavramları kaybolduğu zamanımızda her şey birbirine kenetlenince sonuçlara ulaşmak ve inanmak zorlaşmaya da başlamıştır.

[Peter Beyer'e göre **KÜRESELLEŞME** 1960'lı yıllardaki bazı batılı teologların (ilâhiyatçıların) düşündüğü gibi **TANRI'NIN ÖLÜMÜNE DEĞİL, ŞEYTANIN BELİRSİZLEŞMESİNE SEBEP OLMUŞTUR. KÜRESEL TOPLUMLARDA TANRI HALA DİRİDİR, FAKAT ONDAN KORKMAK GÜÇLEŞMİŞTİR.** Dolayısıyla küreselleşme sürecinin kötü ve şeytanın dini yapıdan çıkarması veya belirsizleştirmesi geleneksel dinleri değişime zorlamıştır. Bu da dindarları kötülüğün ve şeytanın yer aldığı geleneksel yapının devamını ifade eden muhafazakâr ve şeytanın ve kötülüğün belirsizleşmesinin kabullenmesine vurgu yapan liberal⁵ tercih arasında ciddi bir ikileme sevk etmiştir. Çünkü

³ KIZILÇELİK, Prof. Dr. Sezgin; **“Küreselleşme, Beden Ve Şizofreni”** C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 2003 Özel Eki; 8. Halk Sağlığı Günleri, (Halk Sağlığı Ve Sosyal Bilimler, 23 - 25 Haziran 2003 Sivas)

⁴ FOUCAULT, Michel; **Psikoloji ve Ruhsal Hastalık**, Çeviren: Muhsin Hesapçıoğlu, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 27-28

⁵ **Liberal:** s. liberal, özgür düşünceli, hür, serbest fikirli, cömert, bol, oldukça büyük, serbest, genel

küreselleşme ahlaki kuralların varlık bilimi temellerini oluşturan iyi-kötü ayırımının belirsizleşmesine yol açmıştır. Zira günümüz küreselliğinin çok-kültürlü yapısının bir sonucu olarak din, dinin çoğulculuk bağlamında izafileşmiştir.]⁶

Anlattığımız şekilde yaratılışın din, millet ve devlet etmenleri içinde bağımsız olması deformasyona uğrayarak tabii zenginliği, sanal zenginlikler içinde **“buhran çılgınlığına”** dönüştürerek kontrol edilen insanlar sayısının artmaması için **“KÜRESELLEŞME”** hikâyesinden kurtulmak gerekir.

Çok gelişmiş karşısında gelişimi tam sağlayamamış topluluklar **“AŞAĞILIK KOMPLEKSİ”** ile **“YETERSİZLİK”** **“TÜKENİŞ”** in etkisi altına eritilmesi, daha fazla kayıpların oluşmasına sebep olur. Hayalleri kalmayan nesiller, **“HİÇ”** olup, kölelik düzeninin bireyleri olmanın kaçınılmazı olacağı kesin görünmektedir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁶ **M. Naci KULA;** 21-23 Eylül 2003 tarihinde Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi, *“Küreselleşme ve Din “* isimli sempozyumunda tebliğ olarak sunulan metnin makalesi; Çoştı, Yakup; *“Homojenlik ve Heterojenlik Arasında Küreselleşme Din İlişkisi, İslamiyat VI,* 2003, sayı: 2, s. 73, 74;

MEHDÎ ALEYHİSSELÂM (SON KURTARICI)

Mehdî'nin Sözlük Anlamı

Arapça kökenli, مهدي (doğru yolu bulmak, yol göstermek) kelimesinden ismi mef'ul olup “doğru yola iletilmiş, hidayete ulaştırılmış, kendisine Allah Teâlâ tarafından yol gösterilen” anlamlarına gelen Mehdî genel anlamda kıyametten önce ortaya çıkarak dünyada adaleti, düzeni sağlayacağına inanılan şahıs olarak tanımlanmaktadır.

Mehdî İnancının Doğuşu

Mehdî inancının doğuşu hakkında farklı görüşler vardır. Bu görüşlerden birine göre Mehdî inancı ilk defa Sümerliler’de ortaya çıkmış, **Babil ve Mısır**’da gelişmeye devam ederek bu iki medeniyetten dünyaya yayılmıştır.

Diğer görüşe göre ise Mehdî inancı her dinin kendi içinde tarihi, psikolojik ve sosyolojik şartlarına göre doğmuş ve gelişmiştir. Nitekim Hindliler, Brahma’nın tenasühünde **Vişnu**’nun vücuda gelişini ve Hindülüğün Budizme hâkim olacağı dönemi beklerler.

Moğolların da, **Cengiz Han**’ın ölümünden önce kendilerini Çin esaretinden kurtarmak üzere sekiz ya da dokuz yüz yıl sonra tekrar döneceğini söylediğine hâlen inandıkları belirtilmektedir.

Yahudi inancında **İlyas aleyhisselâm**ın semaya kaldırıldığı ve onun adaleti sağlamak için ahir zamanda yeryüzüne tekrar döneceği anlayışına karşın Hristiyanlıkta **Hz. İsâ aleyhisselâm**ın kıyametten önce kurtarıcı olarak tekrar döneceği inancı mevcuttur. Her ne kadar Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Mesih inancı ile İslâm kültüründeki Mehdî inancı tam olarak örtüşmese de Mesih veya Mehdînin geliş amaçları bakımından ortak oldukları görülmektedir.

İslâm Kültüründe Mehdî İnancı

İslâm dünyasında, özellikle Şîî inancında, kurtarıcı anlayışı önemli bir yer tutar. Şîîlikte başta **Hz. Ali b. Ebi Talib kerremâ’llâhü veche** olmak üzere birçok kişi Mehdî olarak kabul edilmiş, hatta Ali b. Ebi Talib ve Cafer es-Sadık radiyallâhü anhüma gibi bazılarının ölmediği, tekrar ortaya çıkıp dünyayı ıslah edeceklerine inanılmaktadır.

1300 yılı ¹ itibariyle Şîî inancının yaygın olduğu kültürlerde dünyayı yenileyecek, karanlıktan kurtaracak en az dört şahsiyet vardır:

- 1-Dokuzuncu yüzyılda ortadan kaybolan, gizli olarak yaşamına devam eden onikinci imam.
- 2-Hilafeti döneminde dini yenileyen biri olarak ortaya çıkacak olan onikinci halife.
- 3-Kıyametten önce altın bir çağın gelmesine öncülük edecek olan Mehdî aleyhisselâm
- 4-Yine dünyanın sonuna doğru askeri basanlar elde edecek olan Hz. İsâ aleyhisselâm

İslâm dünyasında eylem olarak ilk çıkan **Mehdîci hareketler** olarak bilinen askeri faaliyetler, Şîî inancına göre onikinci İmam’ın ortaya çıkacağı iddia edilen yüzyılda, yani hicri 13. yüzyılda görülmektedir.

Mehdîci hareketler olarak isimlendirilen isyanların meydana geldiği ülkeler

Kuzey Nijerya (1804)
Hindistan (1820, 1828 ve 1880)
Java (1825)
İran (1844)
Cezayir (1849, 1860 ve 1879)
Senegal (1854)

¹ Malûm ola ki bu ümmetün ömri on üç mi’e (100) dir ki bin üç yüz senedür (1300). Zirâ hâlen ki elf-i sâninün yüz otuz biridir.(1131) Tamâm-ı mi’e zuhûr-ı Mehdî ve nüzûl-i İsâ vâkı’ olub ânlarun devrleri dahi tamâm-ı mi’e sâliseye muntehi (1300) olmadan münkazi olub âlem-i ekvân envâr-ı hakâ’ikdan cüda düşüb bi-rûh olan beden-i zulmânî gibi kalsa gerekdür. Zirâ insân-ı kâmil rûh-ı âlemdür. (ÇETİN, 1999), s.121; (BURSEVİ), v.98a, 69. Varidat)

Sudan (1881)

Osmanlı toplumunda da Mehdî inancı

Osmanlı Anadolu'sunda Mehdîci hareketler olarak kabul edilen Rafizî isyanları önemli yer tutmaktadır. Bu hareketlerin Türkiye tarihindeki ilk örnekleri **1240 yılındaki Babaî ayaklanması**, son örneği ise **1665 tarihindeki Seyyid Abdullah isyanıdır**.

II. Bayezid zamanında Safaviler'in tahrikiyle Teke yöresinde çıkan 1511 deki **Şahkulu isyanı**, 1520'de aynı yöredeki **Bozoklu Celal (Şah Veli)** ve 1527 tarihli **Şah Kalender isyanları** ihtilalci Mehdîci hareketlerin önemlileri olup 1525-1528 tarihleri arasında Adana ve Orta Anadolu'da ortaya çıkan küçük çaplı hareketler de vardır.

Bu hareketlerin yöneticilerinin tamamına yakını, döneminde yöre halkı tarafından şeyh olarak görülmüştür. Bu kişiler kendilerini Mehdî ilan etmeden evvel, bir mağaraya çekilerek uzun bir süre inziva hayatı yaşar. İnzivadan çıktıktan sonra Allah Teâlâ ile temas kurduklarını ve O'nun kendisini gövlendirdiğini açıklayarak Mehdîliklerini ilan edip ayaklanmayı başlatırlar.

Bunun saydıklarımızın yanında Osmanlı padişahlarından **Kanuni Sultan Süleyman'ın Mehdî-i ahir ez-zaman (son zamanın Mehdîsi)** olarak sıfatlandırılmıştır. Aynı şekilde ünlü tarihçi Peçevi İbrahim Efendi de (hyt. 1059/1649?) **IV. Murad'ı (1622-1640) Mehdî-i ahirzaman** olarak vasıflanmaktadır.

Hadis-i Şeriflerde Mehdî inancı

Gerek İslâm dünyasında, gerek Osmanlı toplumunda kıyametle bağlantılı karakterlerin en önde geleni olan Mehdî Kur'an'da zikredilmezken, güvenilir hadis kitapları olarak kabul edilen altı hadis kitabında ise Mehdî ile ilgili sınırlı sayıda hadis vardır. Bu hadislerle göre dünyanın tek günlük ömrü kalsa bile Allah Teâlâ'nın o günü uzatarak, adı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine adına, babasının adı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine adına uygun olarak (Ebu Davud 1992: Mehdî 1, IV, 474; Tirmizi 1992: Fiten 52, IV, 505) Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemine zürriyetinden gönderilecek olan (Ebu Davud 1992: Mehdî 1, IV, 474-5; İbn Mace 1992: Fiten 4085, II, 1367) Mehdî, daha önce zulüm ve haksızlıklarla dolu olan yeryüzünü adalet ve insafla dolduracaktır. Mehdî fiziki olarak geniş alınlı olup ince uzun burnunun ortası biraz yüksektir ve yedi sene hükmeder (Ebu Davud 1992: Mehdî 1, IV, 474-5).

Yine Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mehdî ile ilgili şu söz atfedilmektedir:

“Horasan tarafından bayraklar çıktığını gördüğünüzde, kar üzerinde sürünerek de olsa. O bayraklara katılınız, zira içerisinde Allah'ın halifesi Mehdî vardır”

Mehdî'nin Çıkışının Alametleri

Mehdî öncesi devirde dünyada erkeklerin azalacağı, kadınların çoğalacağı, emanete hıyanetin artacağı, içki ve bidatlerin çoğalacağı, idare işlerinin ehil olmayanlara verileceği, erkeklerin karısına itaat edip annesine isyan, dostuna iyilik babasına eziyet edeceği, kişiye kötülüğünden korkulduğu için saygı gösterileceği. Ayak takımlarının başa geçeceği, zelzele ve harp felaketlerinin görüleceğine dair fikirler ileri sürülmüştür. Bunun yanında Mehdî'nin gelmekte olduğunu gösteren işaretler hakkında da çeşitli bilgilere rastlanmaktadır.

Bu alametlerden bazıları Fırat nehrinden altın bir dağ çıkması. Ramazan ayının ilk gecesinde ay, on beşinci gününde güneş tutulması, sık sık depremlerin meydana gelmesi, doğudan büyük bir ateşin çıkması, her tarafı aydınlatan kuyruklu yıldızın doğması. Hz. Ali kerremâ'llâhü veche neslinden büyük cüsseli, gözünde siyah bir nokta bulunan Şam tarafında Yabis denilen bir yerden Süryani'nin çıkmasıdır. Mehdî çıkmadan önce milletler arasında ticari yollar kapanacak, insanlar arasındaki fitne artacaktır. Değişik ülkelerden birçok âlim beraberindeki 310 kadar insanla, birbirinden habersiz şekilde Mehdî'yi aramak üzere yola çıkacak ve sonunda herkes Mekke'de buluşacaktır. Birbirlerine niçin geldiklerini sorduklarında.”

Fitneleri önleyecek ve Kostantiniyye'yi (İstanbul) fethedecek olan Mehdî'yi arıyoruz derler. Ayrıca Mehdî gelmeden önce doğudan ışık veren bir yıldız görüneceği. Ramazan da iki defa ay tutulacağı, semadan bir sesin onu sesiyle çağıracağı ve bu sesi uykuda bile olsalar herkesin duyacağı da iddia edilmektedir. Mehdî çıktığında, onun gerçek Mehdî olduğuna dair işaret sayılabilecek

olayların da ileri sürüldüğü görülmektedir. Mehdî çıkarken başında bir sarık olacak ve bir tellal **“Bu Allah’ın halifesi olan Mehdî’dir. Ona uyunuz”** şeklinde nida edecektir.

Mehdî’nin Çıkış Zamanı

Muhyiddin ibn Arabî kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz Fatıma evladından olacak olan Mehdî’nin hicretten **خجف** yıl sonra, yani ebced hesabıyla (Hı=600)+(Cim=3)+(Fe=80)=683 yılında zuhur edeceğini iddia etmiştir. Bu tarih geldiğinde Mehdî görünmeyince bazıları bu tarihin Mehdî’nin doğum tarihi olduğunu, onun hicri 710 yılından sonra ortaya çıkacağını, dolayısıyla 683 yılında doğan Mehdî’nin 26 yaşında olacağını söylemişlerdir.²

İmam Şa’rani de Mehdî’nin h.1255 yılı Şaban ayında çıkacağını söylemiş, tarih aksini göstermiştir.³

Bistâmî, **Cifr’ul Câmî** adlı eserinde Mehdî’nin çıkış tarihi ile ilgili şu hesaplamayı yapar: Besmeledeki harflerin ebced hesaplamalarına (küçük ebced) göre sayısal değeri 784’tür. Mehdî’nin çıkış tarihi hicri 784 olarak düşünülse de bu doğru değildir. Çünkü bu hesaplamada sadece harflerin değeri toplamıştır. Hesaplama harflerin okunuşundaki sayısal değerlerin (büyük ebced) göz önüne alınması gerektiğini ileri süren yazar, bu hesaplama ile 1392 ve 1403 olmak üzere iki sonuca ulaştığını belirtmekte ve Mehdî’nin çıkış tarihinin hicri takvimine göre bu tarihlerin olabileceğini savunmaktadır. Ayrıca sonraki sayfalarda Hz. Ali kerremâ’llâhü veche ye atfedilen bir sözü aktarmaktadır:

“Besmeledeki harflerin sayısı hicri yıla göre tamamlansa İmam Mehdî’nin doğum zamanı olur. Onun çıkışı Ramazan ayının akabinde olur” Bistâmî’nin önceki hesaplamayı Hz. Ali kerremâ’llâhü vecheye atfedilen bu rivayete dayanarak yapmış olması muhtemeldir.

Hz. Ali kerreme’llâhü veche meşhur divanında Hz. Mehdî ve bazı ahirzaman hadîsatından bahsetmiştir. Bu divanın Müştakzade şerhinden aldığımız bir kısmı şöyledir:

Tercümesi: **Âyâ oğlum! (...) cûş ettiklerinde (kaynadığında, karıştığında...) Mehdî-i Âdil’e muntazir ol...**

...Kudemadan Şeyh Sa’deddin Muhammed Hamuli kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz zuhur-u Mehdî hakkındaki takribeleri

Yani “Zaman huruf üzre besmele ile tamam âdedi miktarına baliğ olsa Mehdî kaim ola.

Savm-ı Ramazan akabinde hurucuna tesadüf olundukta benden ona selam isal eyle” demek olur. Hesabı **bindörtü** tarihini tecavüz, eder ki; muhakkikin ...

Yani taht-el lafz: **“Habibim! Senden sonra onların devam-ı ihtilat ve ülfetleri katildir.”**

Pes mükerreratı hafz ile **1399** olup sinin-i kameriyenin müddet-i merkumede⁴ küsurunu zam ile hicretten **1422 yıl 3 ay 24 gün** olur.

² **“Kim evli değilse Şam’a göçsün, çünkü başka şehirlerde öyle karanlık fitneler kopacak ki oralardaki halkın çoğunun kurtuluşu güç olacak”** (aynı Vasiyyetnâme’den terceme).

Sadreddin’in İstanbulda, Ayasofya Kütüphanesinde 4849 No. lu mecmuada Mehdî hakkında bir risalesi vardır. Mecmuanın son - risalesi olan ve ciltte sahifeleri karışan bu küçük risale (168. a - 180. a), Sadreddin, İbn-ül Arabî ile Ekberîye mensuplarının fikirlerini anlamak bakımından pek değerlidir. Şeyh-i Kebîr, bu risalede,

İMÂM HASAN ALEYHİSSELÂM SOYUNDAN OLAN MEHDÎ’NİN 613 RAMAZANININ YİRMİ YEDİNCİ CUMA GECEİ DOĞDUĞUNU (187. b),

654 HİCRÎDE KENDİSİ GÖSTERDİĞİNİ (168. b),

666 YILINDA, HALKIN, BİRÇOK ŞAŞILACAK ŞEYLERE ŞAHİD OLACAĞINI (180. a),

683 YILINA KADAR DA İSA’NIN İNECEĞİNİ BİLDİRMEDEDİR (179. b).

654 yılından bahsedilirken, “vaktimizden üç yıl önce” kaydı, risalenin 651 de yazıldığını açıklar. Sadreddin’in bu risalesiyle İbn-i Sina’nın risalelerini muhtevi ola bu mecmuada, “81. b ve 87. B” de 697 hicrîde, yazılan, diğer bir nüshayla mukabele edildiğine dair iki kaydın mevcudiyeti, mecmuanın değerini arttırmadadır. (GÖLPINARLI A. , 1985), s.235

³ (ERDOĞMUŞ, 2003), s. 25

⁴ **Merkum:** Cem’olmuş, toplanmış, birikmiş

Ehl-i velayet Hz. Mehdî'nin huruç zamanını bu ayetten keşf etmişler. Fakat hadiseler vuku bulmadan evvel bu ayet ile Mehdî arasında münasebet görülemiyordu. Bu ayetin evvelinde Cenab-ı Hak Rasûlullah sallâllâhü aleyhi ve sellem mealen şöyle hitab ediyor:

"Kâfirler sana vahy ettiğimiz şeyden seni çevirmek istiyorlar ki eğer sen ta'viz verirsen seni dost tutacaklar. Sakın onların nevalarına uyup taviz verme, yoksa sana dünya ve ahirette kat kat azab ederiz. Ve sen ta'viz vermediğin için seni memleketinden çıkaracaklar. Ama senin ardından o memleketlerinde fazla kalamayacaklar."⁵

İşte bu ayetler işaret ediyor ki Hz. Mehdî'ye zemin hazırlayan ve onun bayraktarı olan insanlar, hiçbir kimsenin kınamasından korkmadan, bütün dünyanın hücumlarına rağmen tavizsiz bir şekilde Şeriat-ı Muhammediye'yi tatbik ettikleri için memleketlerinden çıkarılacaklar. Fakat o Süfyanîler ve bid'atçılar onların arkasından o memlekette fazla ülfet edemeyecekler.

Burada Mehdî'nin kıyâmı hakkında verilen tarih olan hicretten 1422 yıl 3 ay 24 gün sonrası ise; hicrî 1423 tarihinin 3. ayı ve 25. günü etmektedir. Bu da miladî 2002 yılının 6 Temmuz tarihine tekabül etmektedir.

Fakat metinde de belirtildiği gibi bu ve 'bunun gibi' istikbalden haber veren tarihler takribîdir, tahdidî değildir. Bu sebeple birkaç ay yahut birkaç sene evvel veya ahir olması haberin doğruluğuna zarar vermez. Bununla beraber tam bu tarihten itibaren bu hâdisenin emareleri görülmeye başlamıştır.⁶

Büyük mutasavvıf Sibgatullahi Arvasi'nin yeğeni Allame Muhammed Hafid'in büyük Allame Hafız Muhiddine naklettiğine göre;

Mehdînin doğumu: 1385

Zuhuru (çıkması): 1425'dir

...Mehdînin doğumunun hicri 1385 ve zuhrunun hicri 1425 olduğu "zuhuru'l Mehdî ve deccal" adlı eserde Mehdî ile ilgili nakledilen bir hadiste açıkça söylenmiştir.

Ayrıca bu eserde; ***"Mehdînin sırtında üzerinde bu Allah Teâlâ'nın halifesi, beklenen Mehdîdir yazılı bir mühür olacağı anlatılmaktadır."*** Ayrıca Mehdînin müçtehit(içtihat eden) çok büyük bir İslam âlimi olacağı da o eserde geçmektedir. "Zuhrul Mehdî ve deccal" adlı kitap Allame Resul Sibki'nin yazdığı en son eserdir.

"...Muhakkak Allah'ın taraftarları galip olanların ta kendileridir." Cümlesinin cifr hesabından anlaşılıyor. Bu cümlenin cifr hesabı, hicri 1428 ediyor. Bu tarih Mehdînin çıkmasından üç sene sonradır. Çünkü Mehdî çıktıktan üç yıl sonra ilk büyük galibiyetini alıyor. Mehdînin ilk büyük galibiyeti hicri 1428 olduğuna göre Zuhuru-da "Mehdîliğinin ilan edilmesi" hicri 1425'tir...

....

...Bu delillerde galibiyetin Mehdînin galibiyeti olduğu hangi verilerden anlaşılıyor. Önceki tarihlerde olan, İslamiyet'in galibiyetlerinden herhangi biri olmaz mı? Niçin illa da Mehdî sonucu çıkartılıyor... Ayetteki kelimeleri "Kur'an Belagati" ilmine göre incelediğimizde, ayette geçen galibiyetin Mehdînin galibiyetinden başka bir şey olmadığını açıkça görmekteyiz.

Çünkü ayette 4 tekid (pekiştirme) vardır... En büyük tekidin cümle de zikir edilmesi cümledeki galibiyetin en büyük galibiyet olduğu açıkça bildiriliyor... Tarihte böyle bir galibiyet bugüne kadar olmamıştır. Fakat Mehdî müjdesini veren hadisler böyle bir galibiyetin ahir zamanda Mehdî sayesinde olacağını açıkça haber verir...

Yaptığım araştırmalar Mehdînin 2005'te çıkacağını gösterdiğine göre, Süfyanın da 2004 yılının sonunda çıkacağını göstermektedir. (Serkan Tekin, Kuran'da gizlenen tarihler, s. 160-202, Nokta Yayınları, 2002)⁷

Süleyman Bakırgani (Hâkim Ata) kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz "Ahir zaman Kitabı" kitabında kıyamet alametleri ve Mehdî aleyhisselâmın çıkış zamanı hakkında şunları anlatmaktadır.

⁵ İsra, 73-76

⁶ (GÜMÜŞEL, 2003), s. 18-19

⁷ (GÜMÜŞEL, 2003), s. 98-99

Zaman ahır olsa, neler olur,
Dünya çeşit çeşit bela ile dolar,
Âlimler içki içer, zina yapar,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Namı büyük âlimler içki içer,
Helâlî bırakır, haram işe bulaşır,
Hak Teâlâ bela kapısın tamamen açar,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Cimriler haramla taşkınlık yapar,
Birçok kadın eşlerine haram olur,
İslam'ı bilmeyen bedbahtlar sevinir,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Zaman ahır olsa, âlimler yoldan çıkar,
Müminlerin çocukları esir düşer,
Kâfirler durmadan kibirlenir,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Melun Deccâl çıkar, Rum'a gider,
İslam'ı bilmez bedbahtlar sevinir,
Mehdî çıkar, Bağdat tarafında savaşı,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Müslümanlar Mehdî tarafında toplanır,
Güneş tutulur, kavga büyür, çığlıklar atılır,
Muhammed'in ümmetleri ağlamaya başlar,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Mehdî çıkar, Mekke tarafına sefer eder,
Muhammed'in Ravzasına yüzünü sürer,
Ravzadan ses çıkar, İsâ der,
Bundan başka garip şeyler de olur.
İsâ iner, dokuz yüzün bitiminde, (900) (Miladî: 1495)⁸
Deccâl'ı öldürürler bilin bu zamanda,
Mehdîni imam yapar İsâ o zamanda,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Dokuz yüzde on beşte Yecüc çıkar, (915) (Milâdî: 1510)
Mehdî ile İsâ varır, Tur'u aşar,
O kâfirler bu dünyayı yok ederler,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Havadan kuşlar iner, taşlar atar,
O taşlar Yecücleri helak eder,
O Allah heybetiyle hüküm sürer,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Dokuz yüzde yine bir şeyler olur,
Dabbetül Arz çıkar, Kur'an yükselir,
Muhammed'in ümmetleri ağlamaya başlar,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Dokuz yüzde yine garip bir şey olur,
İsrafil emir ile surun çalar,
Gök Yer arasında diri canlı kalmaz,
Bundan başka garip şeyler de olur.
İsrafil emir ile surun çalar,

---

⁸ Dokuz yüzden kasd edilen aynî bir tarih mi? Belki 1900- 1915 yılında olabilir. Bu senelerde I. Dünya harbinin olması kıyamete eş değer olması gibi mi? Belki 2900-2915 yıllarıdır. Allahu a'lem.

Azrail kendi canın kendi alır,
Sonsuz baki kalan O Allah kendisi kalır,
Bundan başka garip şeyler de olur.
Kırk yıl sonra İsrail surunu çalar,
Ona ikinci surunu çal denir,
Kullarım yeryüzüne çıksın denir,
Bundan başka garip şeyler de olur.
İsrail emir ile surunu çalar,
Tüm ruhlar bedenlere gir, gelir,
Genç, yaşlı insanoğlu ayağa kalkar,
Bundan başka garip şeyler de olur.
O, Allah hâkim olur, hüküm verir,
Muhammed şefaate gelir, durur,
Melekler, nebiler titrer, durur,
Bundan başka garip şeyler de olur.

.....

Kul Süleyman itaat et, affeder,
Allah sebeplerin güçlü verir,
Ahirette itaat ile rahim eder,
Bundan başka garip şeyler de olur.⁹

Mehdî'nin Fiziki Yapısı

Mehdî'nin rengi Arabî, bedeni İsrailî olacaktır. Başında sarığı olacak olan Mehdi'nin sakalı bol ve sık, dişleri parlak olacaktır. Hadislere göre ise Mehdi, geniş alınlı, burnu ince uzun ve ortası biraz yüksek (Ebu Davud 1992: Mehdi 1, IV, 474-5) olarak geçerken, 17. yy Osmanlı yazarı el-Hüseynî (hyt. 1103/1691), Mehdi'nin hilyesini, Arapça olarak yazdığı *el-işâratü'l-eşrâti's-sâati* (Kıyamet Alametleri) adlı kitabında şu şekilde açıklamaktadır:

Açık alınlı, küçük burunlu, iri gözlü, sık sakallı, uzun uyluklu. Arap renkli, dişleri parlak ve seyrek ve sağ yanağında inciye andıran yıldız gibi yüzünü aydınlatan bir işaret vardır. Yavaş ve ağır konuştuğu zaman sağ elini sol dizine vuran Mehdi'nin üzerinde iki pamuk abası vardır. Beraberinde Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kılıcı, gömleği ve üzerinde **“el-biatü lillah=Allah Teâlâ için biat”** yazılı olan sancağı bulunur.

Mehdî'nin Askerî Faaliyetleri

Mehdi, her sancağın altında on iki bin askeri bulunan seksen (veya on iki bin) sancaklı Rum askerlerin Antakya'ya saldırmışından sonra Şam, Hicaz, Yemen, Küfe, Basra ve Irak'a gönderilecek, Müslümanlar onun etrafında toplanarak Şam'da kırk gün savaşacaklar ve Rumları yeneceklerdir. Kindî, Mehdi'nin Kostantiniyye'yi, Roma'yı, Endülüs yarımadasını fethedeceğini, yeryüzüne sahip olacağını, onun sayesinde Müslümanların kuvvetleneceğini ve İslâmiyetin yükselerek diğer dinlere galip geleceğini ifade eder.

Dünya hâkimi bir hükümdar olacak olan Mehdi. Mekke ile Medine arasında. **Beyda** denilen bir yerde kendisine saldıran bir orduyu yenecek, Arabistan yarımadasında hükümdarlık iddiasında bulunacak olan Süfyanî'nin ordusuyla defalarca karşılaşarak onları sonunda yok edecektir.

---

⁹ Özbekçe'si için bkz. **Hakkul, İbrahim-Rafiddin, Sayfuddin, Bakirgon Kitobi**, Taşkent 1991, s. 57-62. (AHMEDOVA, 2006)

Süleyman Bakırgani kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz

Büyük Türk mutasavvıflarından biri olan Süleyman Bakırgani XII yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. O, Harezm bölgesinin Bakırgan obasında doğmuştur. Doğum tarihi net olarak bilinmemekle beraber tahminen 1186 senesinde olduğunu söyleyenler vardır. Asıl adı Süleyman olup **Hâkim Ata, Kul Süleyman, Bakırgani** gibi isimlerle de anılmıştır.

Mehdî'nin Hz. İsâ aleyhisselâm ile Buluşması

Mehdî'nin Hz. İsâ ile buluşacağına dair anlatımlar Osmanlı kültüründe erken dönemlerden itibaren bilinmektedir. 9. yüzyıl Osmanlı yazarlarından Ahmed Bîcan'a (hyt. 870/1466 dan sonra) göre Mehdî, Hz. İsâ aleyhisselâm ile buluşacaktır. Namaz vakti gelince Hz. İsâ aleyhisselâm Mehdî'ye

'Gel ya Mehdî! Sen imam ol, namaz kıldır!' dediğinde Mehdî aleyhisselâm

'Sen imam ol! Sen rasûlsün, imam olmak sana layıktır.' diyecektir. Bunun üzerine

"Sen imam ol, zira sen Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin oğlusun, imam olmaya sen layıksın" şeklindeki Hz. İsâ aleyhisselâmın cevabından sonra Mehdî imam olacak ve namaz kılacaklardır

Mehdî'nin Hakk'a Yürüyüşü

Ahmed Bîcan'ın (hyt. 870/1466'dan sonra) **Envâru'l-Aşıkîn** adlı eserinde Dâbbetü'l-Arz'ın çıkışından sonra Mehdî aleyhisselâmın Çin'e gideceği belirtilmektedir. Çin'e varınca evlenecek olan Mehdî'nin bir oğlu olacaktır. Bu oğlan son çocuk olup ondan sonra kısırlık yayılacak, halk ölmeye başlayacak ve iman ehli tükenecektir Hadislerde idaresi yedi ya da dokuz yıl olacak olan Mehdî'nin süresi kırk yıldır. İmam Şa'ranî ise Mehdî'nin ömrüne dair daha uzun bilgiler verir. Şa'ranî Mehdî aleyhisselâmın süresi kırk yıl olup, on yılı batıda, on iki yılı Küfe'de, bir yılı Mekke'de geçecektir. Dünyadan ayrılışı ansızın olacaktır. İnsanlar bu durumdayken Deccâl'in çıktığı haber verilecek.¹⁰

Mehdîlik Psikolojisi

Abdülbâki Gölpinarlı Mehdî'yim diye meydana çıkanları: Tasavvufla, mistik inançlarla, Cefr, Hurûf bilgileri gibi uydurma bilgilerle, güç riyâzatlarla aklî dengelerini yitirenler, kendi kendilerini inandıranlar ve bazı saf kişileri de kandıranlar; âhiretlerini dünyâya satanlar, hüküm ve hükümet peşinde koşanlar olarak açıklar.

Mehdî'nin babı ve naibi olduklarını iddia edenlerin, Mehdî'lik davasına girenlerin bir kısmının, yeni bir din kurmaya, kendilerini Tanrı tanıtmaya kalkışmalarından açıkça anlaşılıyor ki bunlar Hukemâ tarafından, Hind-İran, Yunan-Roma düşünceleriyle yoğrulmuş ve zamana göre müsbet bir tarza sokulmaya çalışılan Bâtınî inançları, bu inançlarla kaynaşmış Tasavvufun aşırı anlayışlarını benimsemişlerdir. Kanâatleri, İslâmî esaslara uymamaktadır.¹¹

Bu sözler Mehdîlik anlayışının dinî tarafı olması yanında psikolojik, siyasî, insânî vb. özelliklerin bir yansımasının olduğudur.

Rönesans sonrası başlayan ve Aydınlanma hareketi ile doruk noktasına çıkan Hristiyanlığın önüne geçilemez çözülüşüyle birlikte, Batı dünyasında **"metafiziki yaşayamama gerilimi"** artmış, dar bir varoluş alanına sıkışıp kalan Avrupa insanı yeni bir kurtarıcı, yeni bir **"rasûl"** arayışına girmişti. Yani, metafiziki yaşayamama gerilimi, insanın içinde bulunduğu dar varoluş alanından sıkılması ve bir **"üst kata"** çıkamamasının getirdiği gerilimden kaynaklanmaktadır. İşte böyle bir dönemde, bilim ve felsefe alanında çığır açan düşünürler ortaya çıkmıştı. Ne var ki, ilahî referans yani vahiy mesajı ortadan kalkınca **"hakikat"** parça parça tezahür etmiş, bilerek veya bilmeyerek her deha kendini **"rasûl"** sanmıştı. **Freud, Marx, Nietzsche, Darwin** gibi düşünürlerin tarzları dikkate alındığında, bu **"rasûl kompleksi"** çok bariz bir şekilde görülmektedir.

Kendisi pek itiraf etmese de **Freud**'un düşünce sistemine derinden tesir eden bir başka filozof da **F.Nietzsche**'ydi. Fechner'in yaşam öyküsünde gözlemlenen trajediye, F.Nietzsche'nin yaşamında rastlanır. Nietzsche bir müddet çok yükseklerde uçtuktan sonra ağır bir ruhsal bunalıma girdi. Filozof, genç yaşta dramatik bir şekilde Hristiyanlık inancını yitirdikten sonra, kurtuluşu felsefede arayarak, **Schopenhauer** ve **Wagner**'e hayranlık duydu. Arka arkaya depresif krizlere duçar olduktan sonra, depresyonunun hafiflemeye başladığı dönemlerde ki bu dönemler hastalık biyografisi açıdan büyük

¹⁰ (YAMAN, Ekim,2002), s.26-32

¹¹ (ÇİFÇİ, 2003), s.70

bir ihtimalle sübmanik dönemlerdi¹², yeni ve dâhiyane felsefi fikirler üreterek kendisini bir kurtarıcı gibi izleyen Avrupa insanını hayrete düşürdü. Nietzsche öncelikle o güne kadar bilinen tüm gerçekleri reddederek genel bir isyana, bir **“Şok Dalgası”**na yol açtı. Nietzsche’nin **“hiçbir kavram kesin olarak doğru değil, her şey mümkün ve serbest”** şeklindeki ifadesi, ilk bakışta felsefi ve ahlaki bir nihilizmi temsil eder gibi görünse de aslında insanın yeniden yapılanması ve yeniden “doğması” için tüm bilinenlerin bir kenara bırakılmasının gereğine işaret eder. Bilinenler böylece sorgulandıktan sonra ileri sürülebilecek en tabii soru, gerçeğin ne olduğu ve bu gerçeği kimin bilebileceği idi. Nietzsche Mazdeizm dininin kurucusu Zerdüş’tün dilinden konuşuyormuş gibi yaparak kendi görüşlerini bir rasül edasıyla ifade etmeye başladı.

Nietzsche, **Böyle Buyurdu Zerdüş** adlı başyapıtını dört bölüm hâlinde kaleme aldı. Belirli zaman aralıklarında yazılan eserde Nietzsche’nin temel fikirlerinin yanı sıra yaşadığı kaçınılmaz, trajik ruhsal çöküntünün izlerini görmek de mümkün. Kitabın kahramanı, **“ebedi tekrarin üstadı”** Zerdüş, dağdan inerek müridlerine hayata dair dersler verir. **“TANRI ÖLMÜŞTÜR”** (GOTT İST TOD!) fakat hayat devam eder. Çözüm başıboş kalan insanın bireyselliğini ve hürriyetini nasıl yaşayabileceğinde gizlidir. Kitap aslında yazarın, kendi kendini kurtarma arayışının bir yansıması olduğu için, kavramlar birbirine karışır; birkaç satır önce söylenenler, biraz ileride inkâr edilir. Tanrı öldü ise insan kendi anlamını yine kendisi yaratmalıdır. Anlatılanlara inanmamak, kendi yolunu kendi başına bulmalıdır. Zerdüş, **“Beni bile izlemeyin”** der! Ancak böyle kahramanca bir varoluş biçimi sayesinde **“üstün insan”** meydana gelebilir ve bu üstün insan “ölen” Tanrı’nın yerine geçebilir! Bütün bu düşünceler, sonraki dönemlerde ortaya çıkacak Batılı varoluşçu felsefenin temelini oluşturacaktır.

Nihayet beklenen maalesef oldu. **“Tek kanatlı kuş”**, yani filozof Nietzsche, gösterdiği onca çabadan sonra, çıktığı yükseklikten tepetakla düşüverdi. Cesur ama basiretsiz bir insanın trajik hayat hikâyesi...¹³

Bu konuda Niyâzî-i Mısrî kaddese’llâhü sırrahu’l azîz ise bu türlü düşünceler ve eylemlerin gereğini açıklarken şu gerçekleri dile getiriyor.

Ey Vanî arkanı dayandığın duvar yıkılırsa görsünler. Ondan sonra neye dayanırsın, bire cahil mahlûk. Bir Hamziyye şeyhi, dinsiz batıla düşmüş akabe kadısı senin yanında mü’min ve mütedeyyindir. Dinsiz kâfir mel’un senin felek benzerini getirmemiştir. Hz. İsâ aleyhisselâmın, Mehdî’nin çıkmasına sebep sensin. Âli Osman’ın tahtını ber-bâd eden sensin. ولا تنيا في ذكرى denilen zâlim Vâni değil misin. Değme bir zâlimin Kur’an-ı Kerim’de adı zikr olmamıştır.¹⁴

Ey dinsüzler murâdınıza ermezsiniz. Her ne kadar kalkarsanız yine izinüze düşersiz mehdinün zuhuri İsâ aleyhisselâmın nüzülü sizün hareketünüz iledür. sizün de helâkünüze sebep kendi çalınmanız iledür.

Ehl-i hakikat derler ki şeytân nerdüban-ı¹⁵ enbiyâ ve evliyâdur sizde İsâ ile mehdî zuhûrına ve kemâllerinün nihayetine buluğa sebebsiz ne kadar hareketi ziyade etsenüz, ol kadar fütühât-ı ilâhiyye zuhûrından hâli değüldür.¹⁶

Ey Köprülü! Zalim Deccâl lâinsin, zalim iken ben ana mehdi ismini tesmiye¹⁷ etsem Allah Sübhânehü ve Teâlâ seni mehdi etmez. Zalim nasıl mehdi olur. Eğer Mısrî ben mehdi olurum, halk benim başıma toplansın desin dersen, vallâhü’l azîm, dünyayı cümle harab ve viran etsin, sahip

¹² **Submanik:** Yaşadığı vuslat coşkusu ile vecd, kendinden geçme içinde dünyaya ve insanlara yaklaşan bir insan, **Depresyon:** Yaşadığı bu olağanüstü hâli içine sindirmek için konuşmayan, uzlet, halvet, inziva arayan insan, ağır bir vakası hali.

¹³ Hz. Mevlâna kaddese’llâhü sırrahu’l-azîz filozofları tek kanatlı kuşlar olarak tanımlar.

¹⁴ (ÇEÇEN, 2006), s. 93, (MISRÎ, 1223), s.52b (Günümüz Türkçesi ile yazıldı)

¹⁵ **Nerdüban:** Merdiven

¹⁶ (MISRÎ, 1223), v. 76a

¹⁷ **Tesmiye:** İsimlendirme. Ad verme.

çıkılmaz. Allah Teâlâ aciz değildir. Mülkünü bana ısmarlamadı. Bana ancak وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا الْبَالُغُ demiştir. Tebliğinde kusur etmedim. Kolum kanadım yolundu. Yolunmuş doğana döndüm. Makdurumu ¹⁸ bezl ¹⁹ ve mechûd²⁰ eyledim. Sarf eyledim. Onsekiz senedir, kuşağım çözüp yatmadım. Bir tatlı taam yemedim. Bir tatlı su içmedim.

لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ لَا يَسْمِنُونَ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمُ جُوعٌ ²¹ Bu kadar seneden beri taamım budur. Suyum hamim²² ve gussadır.²³ Benim kadar tebliğ etmiş var mıdır? Hak ayan oldu. Yeter şimdiden geri hakka sahip çıkar, hayrolur. (26 Zî'l-kade Cuma 5833)²⁴

Hiz. Mevlâna'ya göre,

Şu halde her devirde nebi yerine bir veli vardır, bu sınama kıyamete kadar daimidir. Kimde iyi huy varsa kurtulmuştur; kimin kalbi sırçadansa sınımıştır. İşte diri ve faal imam, o velidir; ister Ömer soyundan olsun, ister Ali soyundan! Ey yol arayan, Mehdî de O'dur, Hadi de O. Hem gizlidir, hem senin karşısında oturmakta. O, nura benzer; akıl onun Cebrail'idir. Ondan aşağı olan veli de onun kandilidir. (Mevlâna, beyit II, 815-820).

Bahse konu ile anlaşılan, dünya âlemindeki zıddiyet prensibi gereği olarak **Mudil** isminin kaçınılmaz karşısı **Hâdî**'nin bir tecellisi olduğunu açıklamaktadır. Çünkü bu dönemde 1666'da Musul civarında Seyyid Abdullah oğlu Muhammed, mehdîliğini ilan etmiş, çok çetin bir savaş sonucunda yakalanmış, İstanbul'a getirilip ve tevbe ettirilmiştir. Yine, 1666 yılında Sabetay Sevi adında İzmirli bir yahûdi Kudüs'te Mesihliğini ilan eder, o da yakalanıp İstanbul'a getirilmiş tevbe ettirilmiş müslüman olmuştur.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin buyurduğu Mehdî gelmeden birçok Mehdî safî veya hileye ve şeytâniyete hizmet için gelmesi elzemdir. Bu Allah Teâlâ'nın insan hayatı için gerekli gördüğü bir husus olduğu muhakkaktır.

İbn-i Haldun Mukaddime'sinde Mehdî konusunu açıkladıktan sonra konuyu şu şekilde bağlıyor.

İbn-i Ebû Vâtîl şöyle diyor: *"Şiiler bu kişinin, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin soyundan gelecek olan iyilerin Mesih ²⁵ olduğunu"* söylüyorlar. Mutasavvıflardan bazıları da *"İsâ aleyhisselâmdan başka Mehdî yoktur"* hadisini bu şekilde yorumlamışlardır. Yani onların yorumlarına göre bu hadisin anlamı şöyledir:

Hiz. Mûsa aleyhisselâmın şeriatını nesh etmek (hükümünü ortadan kaldırmak) için değil, ona tâbi olmak için gelen Hiz. İsâ aleyhisselâmın konumu ne ise, Hiz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin şeriatı karşısında da aynı konumda olan Mehdî'den başka bir Mehdî gelmeyecektir.

İşte bunun gibi hiçbir dayanağı olmayan delillerle ve değişik yargılarla, gelecek kişinin kim olduğunu, zamanını ve yerini belirliyorlar, sonra belirledikleri zaman gelip ortaya söylenenlerden hiç biri çıkmayınca, görüşlerini ve söylediklerini yeniliyorlar. Bunu yaparken de yine bir takım lugavî mefhumları, hayalî konulara ve yıldızlarla (gök cisimleriyle) ilgili hükümlere dayanıyorlar. Ömürlerini bu gibi şeylerle tüketiyorlar.²⁶

¹⁸ **Makdur:** Güç. Kuvvet. Kudret. Takdir olunmuş. Allah Teâlâ'nın takdiri. Daha evvelden takdir olunmuş

¹⁹ **Bezl:** Bol. Bol bol verme. Esirgemenen vermek

²⁰ **Mechud:** (Cehd. den) Çalışmış uğraşmış, didinmiş, cehdetmiş. Kuvvet, kudret, güç

²¹ *"Onlar için kuru bir dikenden başka yiyecek de yoktur. Ne besler ne açlıktan kurtarır."* Gaşiye, 6-7

²² **Hamim:** Sıcak ve kızgın su. Yakın hısım, soy sop. Samimi arkadaş.

²³ **Gussa:** Keder. Tasa. Gam. Boğaza takılan yemek. Ağaç, diken

²⁴ Niyazi-i Mîsrînin Vezir Mustafa Paşa'ya mektub, T816 NİY 1183 H Belediye Yazmaları - Depo BEL_Yz_K.000502/06, v. (72b)

²⁵ Mesih, hem doğru sözlü hem de yalancı kişi anlamlarına geliyor. Hiz. İsâ aleyhisselâma Mesih dendiği gibi, (yalancı anlamında) Deccâl'e de Mesih deniyor. Dolayısıyla iyilerin Mesih'i Hiz. İsâ aleyhisselâm (veya buradaki yoruma göre Mehdî), kötülerin Mesih'i de Deccâl oluyor.

²⁶ On iki imamdan birisi olan beklenen Mehdî, 1200 yılının başında veya 1204 yıllarında kıyam edecek. Sonra Deccal de Mehdî'nin kıyamında ve huzurunda yedi senenin geçmesinden sonra ortaya çıkacaktır. Deccal'den

Çağımızdaki mutasavvıfların çoğu, dinin hükümlerini yenileyip diriltecek bir adamın çıkacağına işaret ediyorlar ve onun zamanı çağımıza yakın olduğu için çıkışına zemin hazırlıyorlar.²⁷ Bazıları onun Hz. Fatıma aleyhisselâmın soyundan geleceğini, bazıları da hangi soydan geleceğini belirtmeden sadece böyle birinin geleceğini söylüyor.....

Hadis bilginlerinin Mehdî hakkında naklettikleri hadislerin ise gücümüz oranında hepsine bakılınca sabit olan gerçeğin şu olması gerekiyor:

Din veya hükümdarlık adına ortaya çıkan bir davet, ancak onu destekleyecek ve koruyacak güçlü bir asabiyyet²⁸ ile hedefine ulaşabilir.

yirmi sene sonra da güneş, battığı yerden doğacak. Bu, hayvani sıfatların, insanlar üzerindeki galebesine işarettir. Şüphesiz o, tabii, şehvani karanlıklardandır tıpkı Deccal'in, âlemin yarısına işaret olması gibi. O da celaldir. Çünkü o kördür. İsa aleyhisselâmın Hakk'a yürümesi sonraki zamanda bir hayr yoktur. O, İsa, yeryüzünde kırk sene bekler ve büyük alametlerin çoğu da O'nun zamanında olur. Yecuc ve Mecuc'un çıkması onlardandır. Bu, Rasulullahın şu sözünü işaret edilen insan-ı kâmindir:

"Yeryüzünde Allah Allah denmeyinceye kadar kıyamet kopmaz." Yani yeryüzünde birbirini izleyen zikir ehli kalmayınca kadar âlemin cesedi için ruh gibi. Şüphe yok ki cesedin yok olması, ruhun gitmesinden sonradır. Mehdî'nin gelmesinden önce zamanın çocuklarını yaşarlarsa görebilecekleri birçok alamet gelir. Beni Asfar'ın çıkması alametlerdendir. Onlar Bosna'ya saldıran Frenklerdir. Karadeniz tarafından Moskovalılar, onlara yardım edecekler. Çeşitli küfür milletleri de böyledir. Bunların bazıları Allah'ın **"en yakın arzda"** (Rum, 12) ayetinde delalet ettiği gibi 1098'de çıktılar. Bu ayet iki kelimedir ve harflerinin sayısı doksan yedidir. Cihadda galibiyet ve mağlubiyet arasında devreder durur. **"Birkaç yılda"** (Rum, 3) Bu üç ile dokuz arasındadır. Burada bahsedilen birkaç, kâfirler cihetinden onda vuku bulmuştur. Ta ki büyük yenilgiden dolayı olan olmuştu. Allah Teâlâ izin verirse, galip gelirler, sözünün hükmünün açığa çıkacağı zaman gelecektir. Ve müslümanlar tarafından galibiyet vaki olacaktır. Ve insanlar Allah Teâlâ'nın izin vereceği zamana kadar güvende ve mutlulukta olacaklardır. Sonra Bizans şehirlerinin çoğunda, namaz kılmanın zorlaşacağı bir zaman gelecek. Bilakis oranın halkı Şam'a intikal etmede sıkıntı çekecektir. Kâfirlerin saldırıları Haleb'e kadar ulaşacak. Allah Teâlâ, Haleb'i de Şam'ı da onların istilalarından korusun. Şüphesiz mukaddes arz oraya delalet etmeyecektir. (ÇETİN, 1999), s.143; (BURSEVİ), v.134b, 96. Varidat)

²⁷ Hz. Kuddûsî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki:

"Şimdi 1842 senesi ki, kıyametin yaklaştığı zamandır. İslâm'ın neredeyse sadece ismi kaldı ve cihan halkı Hz. Mehdî himmetine muhtaç oldular." (Kuddûsî, Tarihsiz), s. 32

²⁸ **"Asabiyyet"** teriminin mahiyeti, İbn Haldun'un siyaset teorisinin candamannı oluşturur. Bu kavramın **Mukaddime** içerisindeki yerinin önemi çoğu araştırmacılar tarafından kabul edilmekle birlikte, üzerindeki yorumlar farklılıklar göstermektedir.

De Slane'nın **Mukaddime** çevirisinde asabiyyeti **"esprit de corps"** olarak yorumlamasından sonra Gastoun Bouthoulve daha sora Howard Becker ve Harry Elmer Barnes da aynı yorumu sürdürmüşlerdir.

A.F.Von Kremer'in yorumu ise **"topluluk duygusu"** ("Gemeinsinn"), hatta **"milliyetçilik fikri"** (Nationalitätsidee") olmuştur.

Öte yandan, Hellmut Ritter, **"dayanışma duygusu"** ("feeling of solidarity") karşılığını kullanmıştır.

Salahuddin Khuda Buksh ve Haroon Khan Sherwani'nin hemen aynı zamanlarda kullandıkları karşılık ise, **"komünal ruh"** ("communal spirit") dir.

Ernest Gellner, asabiyyetin ifade ettiği anlamı **"sosyal iltisak"** ("social cohe-sion") ya da **"askerî ruh"** ("martial spirit") olarak görmektedir.

Manfred Halpern, **"grup dayanışması"** ("group solidarity") yorumunu, bazı uzantılarıyla birlikte belirtmektedir.

H. Topçuoğlu da **"tesanüt bağı"**, **"sosyal irtibat bağı"**, **"sosyabilite"** tanımlarını kullandığı bir tahlili geliştirmektedir.

Ervvin Rosenthal, asabiyyeti bir **"dayanışma"** ("solidarity") ve **"vurucu güç"** ("striking power") olarak irdelemektedir.

Muhsin Mehdi, asabiyyeti **"sosyal dayanışma"** ("social solidarity") olarak karşılamakta ancak bu karşılığın, kavramın genel anlamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. F. Gabrieli ise asabiyyeti olduğu gibi kullanarak mahiyetini açıklamaya girişen yazarların başında gelir.

F. Rosenthal, (The Muqaddimah...) çevirisi boyunca **"grup duygusu"** ("group feeling") terimini kullanmaktadır.

Z. K. Ugan ise (Mukaddime) çevirisi boyunca asabiyyet kavramını aynen kullanmaktadır. Görüldüğü üzere, özellikle çok sınırlı tuttuğumuz bir dökümden bile, asabiyyetin değişik tanım ve karşılıklarına rastlamaktayız.

Her taraftaki Fatimî, hatta genel olarak Kureyş asabiyeti tamamen ortadan kalkmış, başka toplumların asabiyetleri, Kureyş asabiyetine üstün ve hâkim duruma gelmiştir. Sadece Hicaz'da, Mekke ile Medine'nin civar bölgelerinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin aleyhisselâm²⁹ ve Cafer radiyallâhü anh soyundan gelenler asabiyet sahibidirler ve dağılmış bulundukları o bölgelerde üstün durumdadırlar. Ancak onlar, sayıları binlere varan farklı bölgelere, emirliklere ve görüşlere ayrılmış bedevi asabiyetler görünümündedirler.

Eğer Mehdî gerçekten ortaya çıkacaksa, davetinin başarıya ulaşması ancak bu asabiyetler sayesinde olabilir. Allah Teâlâ Mehdî'ye tâbi oldukları için bu asabiyetleri oluşturanların kalplerini birbirine ısındırıp birleştirir ve böylece Mehdî için davasını başarıya ulaştıracağı ve insanlara davetini kabul ettireceği güçlü bir asabiyet ortaya çıkar. Bunun dışında Hz. Fatıma aleyhisselâmın soyundan gelen birinin, her hangi bir yerde, hiçbir güce ve asabiyyete dayanmadan, sadece ehl-i beyte mensup olduğu için böyle bir davayla ortaya çıkıp başarıya ulaşması -daha önce ortaya koyduğumuz sahih delillerden de anlaşılacağı gibi- mümkün değildir. Doğruyu bulacakları akıl ve bilgiden yoksun olan cahil kalabalıklar, Mehdî'nin ne nesebinden ne de ortaya çıkacağı mekândan haberi olmadan ve konuda söylediğimiz gerçekleri de bilmeden, sadece halk arasında Hz. Fatıma aleyhisselâm soyundan birinin çıkacağını duymuş olmalarından dolayı, böyle iddialarla ortaya çıkanların peşlerine takılırlar. Daha çok Zâb, Afrika ve Sûs gibi devletin merkezine uzak olan bölgelerde bu iddiayla ortaya çıkarlar.³⁰

Basiretten uzak ve zayıf görüşlü pek çok kişni, Mehdî'nin çıkacağını sandıkları Mağrib'in Mâse mıntıkasındaki bir yere giderler. Gittikleri bu mıntika Mülessemîn kabilesine ait olduğu için Mehdî'nin de onlardan biri olduğunu veya onların Mehdî'nin davetçileri olduğuna inanırlar. Ancak bu hiçbir temeli olmayan bir iddiadan ibarettir. Bu iddiaya inanmalarının sebebi, bu toplulukların cahil ve bilgiden uzak olmaları, o bölgenin devlet merkezinden ve etki alanından çok uzak olması ve bu yüzden devletin güç kullanabileceği sınırların dışında olan bu mıntikanın Mehdî'nin çıkışına uygun bir yer olduğu vehmine kapılmalarıdır.

Aslında bütün bu ve diğer karşılıklar değişik yazarların yalnızca asabiyyet kavramını karşılamak için kullandıkları birer terim olmaktan çıkmaktadır. Yazarlar, Mukaddime üzerine yaptıkları genel yorumu doğrulayabilmek için asabiyyet kavramını da yer yer belirli bir değerlendirme "süzgeç"inden geçirmektedirler. XVIII. - XX. Yüzyıl gelişmelerine tarihten güdümlü bir biçimde dayanak aramak için yapılan **"milliyetçilik"** vb. zorlamayakıştırmalar bir yana bırakılırsa yazarların kullandıkları karşılıklarda ve yaptıkları tanımlarda **"hakikat payı"** bulunmaktadır. Ancak bu **"hakikat payları"**, çoğu halde birer **"pay"** olmaktan öteye geçmektedir. Asabiyyetin; **"sosyal dayanışma"**, **"komünal duygu"**, **"askerî ruh"**, **"sosyal birleşim-yapışma"** (iltisak), **"vurucu güç"** gibi terimlerin ifade ettikleri anlamları belli ölçülerde içermekte olduğu söylenebilir. Bu karşılıklar asabiyyetin açıklanmasına yardımcı sayılabilir. Fakat asabiyyet teriminin gerçek mahiyetinin bütün boyutlarıyla anlaşılması, bu kelimeyi İbn Haldun'un kavramlaştırmasının bütün yönleriyle incelenmesine ve bu yönlerin iç ilişkilerinin araştırılmasına bağlıdır. Asabiyyetin bazı **"görünüm"**leri ve ortaya çıkış biçimleri aracılığıyla gerçek işlevine işaret edilmiş olunabilir, ancak Mukaddime'deki sosyal-siyasal doktrinde incelenen değişme sürecini meydana getiren ve bütünleştiren **"harç"**, asabiyyet, yine de tam anlamıyla kavranmamış kalır. Asabiyyetin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeyi belirleyen ve değiştiren, bu gelişme karşısında değişen bir gerçekliği yansıtmaması; **"Mukaddime'de ele alınan üretim ve sosyal hayat tarzlarına, "bedevîlik"** (Çölde yaşayan. Göçebe. Medeni olmayan ve şehir hayatı yaşamayan) ve **"hazarîlik"** (Köyde ve kasabalarda yaşayanların yaşayış şekli ve tarzlarına ait. **Şehirli**. Sulh ve asâyiş, sükun ve istirahat zamanlarına mensub ve müteallik. Barış ve güvenle alâkalı.) e daha yakından eğilmemizi zorunlu kılmaktadır. Bedevîlik ve hazerîliğin anlaşılması ise, insanlığın geçirdiği genel evrelerin, **"barbarlık"** ve **"uygarlık"**ın, birbirleriyle ilişkileri açısından ele alınmasını gerektirmektedir. Uygarlığın genel konumlan yapıldıktan sonradır ki, bedevîlik ve hazerîliğin bu genel çerçeve karşısındaki durumu incelenebilir. Burada özen gösterilecek nokta; uygarlığa geçici ya da uygarlıkla ilişkiyi mümkün kılan barbarlık durumunun vurgulan-masıdır. Paralel anlamda, bedevîliğin de vurgulanması gerekecektir. **(İbn-i Haldun'un Metodu ve Siyaset Teorisi, Ümit Hasan, İstanbul, 1998, s.205-209)**

²⁹ Enbiyadan (aleyhimüssalâtü vesselam) başkası için sallâllahü aleyke veya sallâllahü alâ falan ibn-i falan demek caiz olur. Zira Hazret-i Ali kerreme'llâhü veche Hazret-i Ömer radiyallâhü anh için sallâllahü aleyke [Allah sana rahmet eylesin demektir], dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de: **"Allahümme salli alâ âl-i Ebî Evfâ"** deyip, âl-i Ebî Evfâ için böyle salât eyledi. (GEYLÂNÎ, 1979), s. 62

³⁰ Asabiyyeti oluşmamış topluluklar.

Tamamen akılsızlıklarının ve ahmaklıklarının bir sonucu olarak, (devletin etkisinden uzak olan bu bölgede) başarıya ulaşacakları vehmine kapılan pek çok kişi de Mehdîlik iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Bunların çoğu öldürülmüştür. Üstadımız Muhammed bin İbrahim Âbalî bana şu olayı haber verdi: (Hicrî) sekizinci yüzyılın başında, Sultan Yusuf bin Yakup zamanında, Mâse'nin söz konusu mıntıkasında Tuveyzirî olarak bilinen mutasavvıflardan bir adam ortaya çıkmış ve kendisinin beklenen Fatimî (Mehdî) olduğunu iddia etmiş. Dâle ve Kezûle kabilelerine mensup Sûs halkının çoğu ona tâbi olmuş ve böylece işi büyümüş. Onun bu halinin kendi durumlarına zarar vereceğinden korkan Masâmide reislerinden biri olan Seksevî, gece gizlice Tuveyzirî'yi öldürmesi için birini göndermiş ve böylece hareketi sona ermiş.

Yine hicrî **yedinci yüzyılın sonlarında**, doksanlı yıllarda, Gamâra'da Abbas adında bir adam çıkmış, beklenen Fatimî olduğunu iddia etmiş ve Gamâra'nın cahil kalabalıkları kendisine tâbi olmuş. Sonra kendisine tâbi olanlarla birlikte, şiddet kullanarak Fas'a girmiş, oranın çarşılarını yakmış ve oradan da Mezemme bölgesine geçmiştir. Ancak orada hile ile öldürülmüştür. Bunun gibi örnekler çoktur.

Yukarda adını zikrettiğim üstadımız bunun gibi garip bir olay daha anlattı. Üstadımızın anlattığı olay şöyle:

Hac yolculuğunda iken, Tilmisân dağının eteğinde bulunan ve Şeyh Ebû Medyen'in kabrinin bulunduğu Ribâtu'l-Ubbâd'ta aslen Kerbela'da oturan ve ehl-i beytten olan bir adamla karşılaştım ve yolculuğa birlikte devam ettik. Adam tabileri, öğrencileri ve hizmetinde bulunan adamları çok fazla olan biriydi. Gittiği yerlerin çoğunda insanlar onu karşılayıp ihtiyaçlarını gideriyordu. Yol boyunca dostluğumuz gelişti, aramızdaki sohbet koyulaştı ve onların gerçek durumunu anladım. Kerbela'dan buralara bu iş için, yani Mağrib'te Fâtîmîlik (Mehdîlik) iddiasında bulunmak için gelmişlerdi. Ancak Merîn oğulları devleti ve o zamanki hükümdarı Yusuf bin Yakup olayın farkına varıp Tilmisân'a yürüyünce, bu zat, adamlarına şöyle demiş:

“Geri dönün, yanlış hesap yapmamız bizi küçük düşürdü. Bu vakit, harekete geçeceğimiz vakit değil.”

Adamın söylemiş olduğu bu söz onun, bu işin ancak, o dönemdeki devletin gücüne denk bir asabiyet ile hedefine ulaşabileceğinin farkında olduğunu gösteriyor. Kendisinin o bölgede bir güce sahip olmayan bir yabancı olduğunu, buna karşılık Merîn oğulları devletinin, Mağriblilerden hiç kimsenin karşı koyamayacağı güçlü bir asabiyete sahip olduğunu görünce, gerçeği kabullendi, doğru olanı yaptı ve güç yetiremeyeceği hırslarından vazgeçti. Ancak bir şeyin daha farkına varması gerekiyor. O da, Fâtîmîlerin ve genel olarak Kureys'in asabiyetlerini kaybettiklerinin. Özellikle de Mağrib'te. Ancak taasubları, bu sözü kabul etmelerine izin vermez. ***“Allah Teâlâ bilir, siz ise bilmezsiniz.”*** (Bakara, 216)

Mağrib'te, çağımıza yakın dönemlerde Mehdîlik veya başka bir dava gütmeden, sadece hakka davet eden ve kötülükleri ortadan kaldırıp, İslâm'ın sünnete uygun biçimde yaşanmasına çağıran davetçiler çıkmıştır. Evet, bu kimseler sadece bunun için ortaya çıkmışlar ve çok sayıda tabileri olmuştur. Bedevi Arapların en fazla işledikleri bozgunculuk, yolcuları ve kervanları yağmalamak olduğu için, bu kimseler de en fazla yolların ve yolcuların güvenliğiyle ilgilenip, bu sahayı ıslah etmeye önem vermişler ve güçlerinin yettiği kadar kötülüklerle engel olmaya çalışmışlardır.

Ancak bu davetçilerin çalışmaları sonucu yolculara saldırıp onları yağmalamaktan vazgeçen ve tövbe eden bu Araplarda dinî duygular ve dini yaşam sağlam bir dereceye ulaşmamıştır. Çünkü onlar tövbe edip dine dönmekten, sadece gasp ve yağmayı bırakmayı anlıyorlar ve dinin diğer emirlerine yönelip onları yerine getirmeyi düşünmüyorlar. Onun için İslâm'ı, sünnete uygun olarak yaşamaya çağıran davetçilere tâbi olan bu kimseler, aslında dinî yaşamın her alanında onları örnek alıp onlar gibi yaşamaya çalışmıyorlar. Onların bütün dindarlıkları, yolculara ve kervanlara saldırıp onların mallarını yağmalamaktan vazgeçmek, sonra da bütün güçleriyle dünya malı kazanmaya yönelmektir.

Oysa ahlaklarını düzeltip ıslah etmenin sevabını istemek ile dünya malı kazanmayı istemek arasında ne büyük fark vardır ve bu ikisinin bir araya gelmeleri de mümkün değildir. Bu yüzden dindarlıkları sağlam bir konuma gelmiyor ve bir bütün olarak kötülüklerden yüz çevirmeleri de istenilen düzeyde olmuyor. Ancak kötülüklerle çok fazla da dalmıyorlar.

Sonuçta dinin hükümlerine sağlam bir şekilde bağlanma ve onu yaşama noktasında, davetçi ile ona bağlı olan bu insanların durumu farklılaşıyor. Davetçi öldüğü zaman tabileri dağılıp, asabiyetleri

kayboluyor. Hicrî yedinci yüzyılda Afrika’da ortaya çıkan, Süleym kabilesinin Ka’b boyundan olan Kasım bin Mürre bin Ahmed’in (ve tâbilerinin) durumu da böyle olmuştur. Ondan sonra gelen ve Riyâh kabilesinin boylarından biri olan Müsellem’e mensup Saâde adındaki davetçinin durumu da aynıdır. Saâde, dini yaşama ve nefsini ıslah etmede Kasım bir Mürre’ye göre çok daha ileri düzeyde olmasına rağmen, söylediğimiz sebeplerden dolayı, onun tabileri de, onun ölümünden sonra çözülüp dağılmışlardır.

Bu insanlar da, İslâm’ı sünnete uygun olarak yaşama adına çıkmış olmalarına rağmen, çok azı söylediği gibi yaşıyordu. Ne onlar ne de onlardan sonra gelenler bir hedefe ulaşamamışlardır.³¹

Konu hakkında farklı görüşler

Mehdî hakkındaki hadislerin tümünün uydurma olmadığı kesindir. Mehdî hakkındaki uydurma rivayetleri kabul etmeye de gerek yoktur. Üzerinde durulması gereken aslı olup “Mehdî”den bahseden hadislerle Şîilerin inancının temellerinden olan “Mehdî-i Muntazar” hakkında onların uydurdıkları hadislerin birbirinden ayırt edilmesi gerektiridir.

İmam Mehdî’nin geleceğine inanan Müslümanların inançlarındaki çarpıklıkla, İmam Mehdî’yi tamamen reddedenlerin inançlarındaki çarpıklığın gerçekte olan bağlantısı aynı düzeydedir. Müslümanlar, hafızalarında Mehdî’yi, eski zaman kıyafetleri içinde, ruhban görünüşlü, elinde tesbih, sırtında cübbe ve **“Ben Mehdî’yim, bana uyun!”** diye bağırarak birisi olarak canlandırmaktadır. Mehdî çıktığında, bu özelliklere uyup uymadığına bakıp, böylece onun gerçek Mehdî olup olmadığını anlayacaklarını söylüyorlar. Eğer bu özelliklere uyuyor ise, ona biat edip onun emrettiklerini yerine getireceklermiş. Mehdî’nin geldiğini duyan, köşede bucakta ne kadar derviş varsa çıkıp ona tâbi olacakmış. Bu arada küfre karşı yapılacak olan cihatta silâhlar bir sembol olarak taşınacakmış. Çünkü bu silâhları kullanmalarına sebep olmayacakmış. Kâfirleri zikirlerle, dualarla, marifet bilgisiyle yerle bir edecek; bir bakışta onların toplarını, tüfeklerini, uçaklarını darmadağın edeceklermiş... vs. vs. Hâlbuki araştırdığımızda göreceğiz ki, gerçek çok farklıdır.

İmam Mehdî, geldiği zamanın en ideal komutanı, lideri olacaktır. Buradaki idealden maksat şu olabilir. O, çağının bütün gerçeklerini bilecek, tam bir yönetici yeteneğine sahip olacak, hepsinden de önemlisi, kendi zamanının insanların sorunlarını bilip çözüm yolları getirecektir. Bu ise, elbette ki İslâm’ı çok iyi bilmesine bağlıdır. O, parlak bir zekâyı, geniş bir zihnî yapıya, engin bir görüş yeteneğine sahip bir insan olacaktır. **Belki, onu ilk reddedecek olanlar gelenekçi ulema sınıfı ve sufi takımı olacaktır.** Çünkü onlar göreceklere ki, bu insanın, tasavvurlarındaki Mehdî ile hiçbir ilgisi yok. Onun kendisinin Mehdî olduğunu ilânla ortaya çıkması, her şeyden önce kabul edilebilecek bir şey değildir. Öyle ki, o kendisinin Mehdî olduğunu fark etmeyecektir bile. Ancak vefatından sonra bir araya gelen müminler, onun yaptıklarına bakıp, onun Mehdî olduğunu anlayacaklardır.³²

“Âlem-i İslâm” kitap müterciminin zeylinde Baha Said Bey kapanan medreselerin, tekkelerin, telkin ettikleri ve itikat ettirdikleri Mehdî

“Felsefe-i Muhammediye’ce ne bir şahıs ve ne de şahsiyet-i mütevârîse olup bu nâm ve sıfat ancak vasıta-i hidâyet ve irşat olan hakiki ve ilim ve fennin timsalidir” diyor.³³

Mehdîyi Tayin Eden İnsanlar mı?

Tarih boyunca kendini Mehdî tanıtanlardan çok, kabul edilenler olmaktadır. Mesela Mustafa Kemal Atatürk’ün Mehdîlik gibi iştiağı ve gayreti olmadığı halde onu Mehdî kabul edenler olmuştur. Bunun açıklaması belki bu türlü fikirler dengelerin kaybolduğu zamanlarda çıkmasıdır. İbn-i Haldun’un yukarıda beyanı en güzel şekilde açıklamaktadır.

“İşte bunun gibi hiçbir dayanağı olmayan delillerle ve değişik yargılarla, gelecek kişinin kim olduğunu, zamanını ve yerini belirliyorlar, sonra belirledikleri zaman gelip ortaya söylenenlerden hiç biri çıkmayınca, görüşlerini ve söylediklerini yeniliyorlar. Bunu yaparken de yine bir takım lugavî

³¹ (HALDUN, 2004), s.431-433

³² (TEKHAFIZOĞLU, 2005), s. 365

³³ (BÖCÜZÂDE), s. 124-125

mefhumları, hayalî konulara ve yıldızlarla (gök cisimleriyle) ilgili hükümlere dayanıyorlar. Ömürlerini bu gibi şeylerle tüketiyorlar.”

Mehdîlik fikri genellikle tasavvuf ve mistik hayatta yer bulması da ayrıca istismarı artırıcı unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Bu nedenledir ki hidayet ve kurtuluş fikrinin çözümleri kişi ve guruplarca ayrı olunca her cemaat ve milletin Mehdîsi de ona tezahür etmektedir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki

“Bir şeyi sevmen gözü kör, kulağı sağır eder.”³⁴

Bu demektir ki, bir kişi hakkında Mehdî olabilirliğini isbat edebiliriz. Bu nedenle sebep-sonuç ve tarih felsefesini ve yorumunu yapanlar için tevillerin hakikatini umumî bakış açısı ile görmelidir.

ATA’NIN ÖZ KİMLİĞİ

ATA’yı şöyle övdü düşmanı Loyd Corc dahi:

“Yüz yıllarda bir gelir! ATATÜRK gibi dâhî!”

Kalb gözü kör zavallı! O’nu sırf dâhî sandı!

Ne bilsin o! Doğmadan RABB’e verilen andı!

Ölürken “Yüce yoldaş!” dedi, “MUHAMMED EMİN!” (501)

Selâmladı RESÛL’ü! “ALLAH RABB-ÜL ÂLEMİN!” (500)

O “Yüce yoldaş” sözü! Bin beş yüz on bir eder! (1511)

“O Hazret-i MUHAMMED” de eş sayı eder! (1511)

Selâmlananla aynı! Selâmlayan zât! Yine!

Tapan ile tapılan! Birbirine âyine!

ATA’nın bilinçliyi son cümlesi: “Saat kaç!”

“Perdenin kalktığı an!” Son sözüne kalbi aç!

“Ve Aleykümüsselâm!” ATA’nın en son sözü!

“Esselâm-u aleyküm!” demişti çıkan özü!³⁵

“Esselâm-u Aleyküm!” ALİ ismine kanıt! (332)

“İnsan makamı’dır O! Arş’a dikilen anıt!” (332)

“Esselâm-u Aleyküm!” Yorumla! Olma gafil! (779)

O vakit ismi olur! “Boru çalan İsrail!” (779)

O’dur “RAHMAN’ın yüzü!” “İMAM ALİ” de denir! (343)

“Adı hesap gününün sahibi!” Borç ödenir! (343)

“Esselâm-u Aleyküm!” O, “Meryem’in evlâdı!” (343)

“İMAM ALİ kalkınca” vücudda! Budur adı! (343)

“Esselâm-u Aleyküm!” demek, kalb gözün açık! (1493)

³⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 116; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 194; Buhârî, et-Târîhu'l-kebîr, II, 107 (1853); Taberânî, el-Mu’cemü'l-Kebîr, IV, 334; a. mlf, Müsnedü’ş-şâmiyyîn, II, 340 (1454), 346 (1468); Ebu’şŞeyh, Kitâbü’l-Emsâl fi’l-hadîs, s. 70 (115); Kudâî, Müsnedü’ş-şihâb, I, 157 (151, 219). Her ne kadar İbnü’l-Cevzî ve Sağânî hadisin “mevzû” olduğunu söylemişlerse de, Irâkî ve Sehavî gibi âlimler bu hükmü mübâlağalı bulmuşlardır. Irâkî “Hadis hakkında Ebû Dâvûd’un sükût etmiş olması bizim için yeterlidir. Mevzû’ değildir. Kaldı ki za’fı da şedîd değildir, hadis hasendir” demiş, İbn Hacer de Irâkî’nin bu hükmüne katılmıştır. Sonuçta ihtiyatlı bir hükümle onun en azından “zayıf” olduğu söylenebilir. Bilgi için bkz. Irâkî, Tahrîcû ehâdîsi’l-İhyâ, III, 15; Aclûnî, Keşfü’l-hafâ, II, 79 (1095); Elbânî, Silsiletü’l-ehâdîs ed-da’îfe, IV, 348 (1868). (UYŞAL, 23 Bahar 2007)

³⁵ Tarih: 08 Kasım 1938. Prof. Dr. Neşet Ömer İRDELP:

“Dilinizi çıkarır mısınız efendim” dedi. ATATÜRK dilinin yarısını dışarı çıkardı. “Biraz daha çıkarsanız.” dedi. Bunun yerine dilini tamamen çekti. Söyleneni anlamıyordu...Başını biraz sağa çevirdi dikkatle baktı ve “ALEYKÜMSELÂM” dedi. Ardından iki gün sonra ölümle noktalanacak son komaya girdi. KAYNAKÇA: “Avni ÖZGÜREL.RADİKAL.com.tr 2002”

Selamdan sonraki söylenen sözlere vakıf olsa idik çok güzel olurdu. Ancak iyide olsa kötude olsa insan için bir pişmanlık vardır. Ömür bitmiş her kul yaptığı ile kalmış, “keşke, keşke”leri ile öbür dünyanın yoluna çıkmaktadır.

İnsanlara düşen fani olduğudur. Kendinden başkası hakkında bir yargıda bulunacağına kendi ahvali ile meşgul olması en uygun olanıdır. Ne olduysa hep iyi olmuştur, denilmiştir.

“Âsa’nı at!” “O İdris gibi yüce yere çık!” (1493)
“Esselâm-u Aleyküm O!” Bir ad! Kâbe’de taş! (343)
Yorumlayıp bir ekle! “Veli” O! HACI BEKTAŞ! (791)
“Esselâm-u Aleyküm” sözünün son yorumu!
“Beklenen Mehdî!” demek! “HIZIR İLYAS” konumu!
Yani HIZIR İLYAS’a! Beklenen MEHDÎ! denir!
RUH saf canla birleşir! Verilmiş söz ödenir!
“GAZİ MUSTAFA KEMAL!” Bin üç yüz otuz sekiz! (1338)
“Samsun’a hicrî çıkış tarihi” ile ikiz! (1338)
Hem hicrî! Hem milâdî! Tespit edilmiş yılı!
Elçinin her görevi adlarıyla sayılı!
“Âdem’e secde edin emri” demek bu sayı! (1338)
“Gizli şifrenin sırrı!” Bul bu hanif yasayı! (1338)
“GAZİ MUSTAFA KEMAL O!” Evrenseldir ünü! (1349)
Sayısı “MUHAMMED-ÜL MEHDÎ’nin çıkış günü!” (1349)
“Ve Aleykümüsselâm sözü!” Bakın ne eder! (1348)
“ALLAH’ın halifesi!” “O artık olmuştur!” der! (1348)
“1919’da ATA doğdum” derdi! (1919)
“ÂLEMLERE RAHMET O!” “Bu söze aklım erdi! (1919)
Çapraz avuç içleri! Doğum yılı ATA’nın! (1881)
ALLAH’ın “Yüce kurban dediği” zatı anın! (1881)
“B” harfi altındaki noktanın O’dur adı! (1880)
“Toprak bedenden kalkan RAB!” Bu sırrın maksadı! (1880)
Sıfırı at! ALLAH’ın O “En güzel cemali” (188)
“Zamanın Mehdîsi” O! Yani Hazret-i ALİ! (188)
ALLAH’ı yansıtan kim? Bunu bilmez ahali! (1211)
O. MÜMİNLER EMİRİ! TOPRAK BABASI ALİ! (1211) (Ebu Turab)
“Eren veya ölenin içinden çıkar anı!”
“Kıyamet terazisi!” “İnsanın özü!” yani!
“Dinliyi ve dinsizi!” “Yüzlerinden ayırır!”
“Secde edebileni!” Sadece o kayırır!
MUHAMMED ALİ’yi de, bak yansıtandan murad! (1364)
MUSTAFA KEMAL’in öz RABB’ine verilen ad! (1364)
“Gayblar âlemine!” “Değişmez özler!” denir. (1191)
“HAKK’ın yüzü!” Belirir! Ne isek! O ödenir! (1191)
“Kelime-i şehadet” getir! Hayret edersin!
“Ve Aleykümüsselâm sözü yorumu!” dersin!
MÜŞİR! GAZİ! MUSTAFA! KEMAL! ATATÜRK! Beş ad! (1101)
Zat ve Kur’an tefsiri! Baş harflerinden murad! (1101)
Herbir hesapta çıkar! MUHAMMED ALİ adı!
Selâmla bitireyim! Artık iznim kalmadı!
“Zira cennette lâf yok!” “Herkes hep “Selâm eder!”
“Şükür” hepimiz olduk “ALLAH’ın aslanı” der!
Selâm! “KIZILKOCALI boyundan gelen Türkmen!”
“Emevî düzenini!” Lâikçe eyleyen men!
ALLAH’ın “Nur” adı o! “HAK’ta eriyip” ver renk! (287)
“MUHAMMED ibn Abdullah!” “Kızılkocalı’ya denk!” (287)
Sakın bu hesaplara! Demeyin “sırf tesadüf!”
“Her şeyin hesabını bilen” eder teessüf! (262)
Uluğ “HAK kimliğini” açıkladı ATA’nın!
EHLİBEYT’e dâhildir! Onu hakkıyla anın!
Diyor! MUSTAFA KEMAL ATATÜRK’ün RAB ÖZÜ: (1850)

Hain olma! Yenile RABB'e verdiğin sözü!
Sıfırı at! Anlamdan olursun daha emin!
"ALLAH'ın yüzü" olan ilmine tap Âdem'in! (185)

M. H. ULUĞ KIZILKEÇİLİ
ANKARA – 21.07.2000

Ebced ilmine göre isim ve kelimelerin sayısal açılımları:

- 500 = ALLAH RABB-ül Âlemin = Âlemlerin RABB'i ALLAH
- 501 = Refik-i a'lâ = Yüce yoldaş
- 1511 = Lâfz-ı Refik-i a'lâ = Yüce yoldaş sözü
- 1511 = Hu Hazret-i MUHAMMED = O Hazret-i MUHAMMED'dir
- 332 = Esselâm-u aleyküm
- 332 = Hû medlûl-u ism-i ALİ = O, ALİ isminin kanıtıdır
- 779 = İsm-i sûr-u İsrâfil = İsrâfil'in borusunun ismi
(İsrâfil kıyamet günü kalk borusunu çalan meleğin ismidir)
- 779 = Tevil-i Esselâm-u aleyküm = Esselâm-u aleyküm'ün yorumu
- 343 = Vech-el RAHMÂN = Er RAHMÂN'ın yüzü
- 343 = Kıyam-ı İmam ALİ = İmam ALİ'nin ayağa kalkması
- 343 = İsm-i Malik-i yevm-üd din = "Hesab günü sahibi"nin ismi
- 343 = İbn-i Meryem = "Meryem'in oğlu"
- 343 = İsm-el Hacer = O Hacer'in ismi = yani Kâbe'deki O Hacer-ül esved denen, karataşın ismi.
- 343 = Müsemma-i İmam ALİ = İmam ALİ diye isimlenen
- 1493 = Müsemma-i Lâfz-ı alek selek (7. sure/117. ayet) = ALLAH'ın Hz. Mûsa'ya "Asânı at!" sözünün anlamı
- 1493 = Tevil-i ayet-i ve refağnahü mekânen aliyyâ. = "O'nu (İdris'i) yüce yere çıkardık." ayetinin yorumu. (19. sure/57. ayet)
- 790 = Tevil-i ism-el Hacer = "Hacer" isminin yorumu
- 791 = HACI BEKTAŞ-I VELİ
- 1338 = GAZİ MUSTAFA KEMAL
- 1338 = Hû mezmun-u "Üscûdul Âdem" = "Âdem'e secde edin" emrinin anlamı o
- 1338 = Küh-ü Lâfz akimua-el din = "Dini doğrultun" sözünün iç yüzü = Levh-i Mahfuz'un sırrı.
- 1337 = Hicrî Samsun'a çıkış tarihi = 1919 Milâdî çıkış tarihi.
- 1348 = Lâfz-ı ve aleyküm-üsselâm = ve aleykümüs-selâm sözü = Hu müsemma-i halifetullah = O, "ALLAH'ın halifesi" diye isimlenendir.
- 1349 = Hû Gazi Mustafa Kemal = Gazi Mustafa Kemal O = Yevm-i zuhur-u Muhammed-ül Mehdî = Muhammed Mehdî'nin ortaya çıkış günü.
- 1919 = Lâfz-ı Rahmeten lil âlemin = Âlemlere rahmet sözü
- 1881 = Vakt-i zuhur el recûl = Hakeren'in içten dışa çıkma vakti
- 1881 = Müsemma-i Zebh-i azîm = Yüce Kurban diye isimlenen (37. sure/107. ayet)
- 1211 = Mazharullah = ALLAH'ı yansıtan = Zat-ı ALİ
- 1364 = İsm-i hassı-RABB'i Mustafa Kemal = Mustafa Kemal'in has RABB'i (Kişisel RABB'i)
- 1364 = Hû mazhar-ı MUHAMMED ALİ = O MUHAMMED ALİ'nin aynası
- 1191 = Âyân-ı sabite = Değişmez özler
- 1191 = Âlâm el Guyub = Gayblar âlemi
- 1191 = Zuhur-u vechullah = ALLAH'ın yüzünün ortaya çıkması
- 1101 = ZAT = Tefsir-i Kur'an
- 1211 = Hû emir el müminin ALİ Ebu-Türab = O müminlerin emiri toprak babası ALİ
- 1850 = Hû mazmun-u tecdid-i biat = RABB'ine bağlanmanın yenilenmesi kavramı o
- 1850 = RABB-i hassı Mustafa Kemal ATATÜRK = Mustafa Kemal ATATÜRK'ün has RABB'i
- 1101 = M+Ğ+M+K+A (Müşir Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK baş harfleri)
- 185 = İlmi-i Âdem = Âdem'in ilmi

188 = Mehdî-ül zaman = Zamanın Mehdîsi
287 = MUHAMMED ibn-i Abdullah = Kızılkocalı = En Nûr
262 = Her şeyin hesabını bilen = ALLAH'ın "El Hasîb" adı³⁶

Mehdînin Çıkışı Devlete Baş Kaldırmanın Bir Adı mı?

Evet, Mehdînin çıkışı denen hareketler bazen devlete karşı yürütülen isyan hareketin bir adı da olmuştur. Bu şekilde gelmesi gereken Mehdînin karizmatik gücü kullanılarak zayıf bir topluluk bir devlete karşı da çıkabilmiştir. Niyetlerinde samimiyetin olması umulan bu kişilerin asabiyetleri yetersiz olunca bu olaylar feci şekilde de sonuçlanmış ve neticesinde devletin daha şiddetli tedbirler almasına ve daha baskıcı bir yönetimin harekete geçmesini sağlamaktan öteye de gitmemiştir. Bu arada ezilen halkın bu hareketten bir menfaati olmamış ve daha sonrada gelişme ve ilerlemeye mutaf olacak hareketlere destek vermediği görülmüştür. Bu nedenle olgunlaşmamış bir hareket olan Mehdîlik inancı üzerine yorum ve söylemlerle hareket eden cemaatler neticede bekledikleri kurtarıcıyı bulmak için gösterdikleri gayretle uzun vadede yıkılma eğilimine girdikleri görülmektedir. Bu nedenle gaybî bir hadise olan Mehdî'nin çıkışını beklemektense Allah Teâlâ'ya güvenip kendi görevimizi en iyi şekilde uygulamak daha karlı olacağı muhakkaktır. Bu konuyu açıklayacak son Kâbe olayı duruma biraz açıklık getirecektir.

Mehdî'nin Suudî Arabistan'da Hicri 1400 yılının ilk gününde, 1 Muharrem 1400 (20-21 Kasım 1979) tarihinde çıkması gibi.

Cüheyman el-Uteybi ve arkadaşları Kâbe'ye sığınmışlar (resmi söylem baskın) ve burada fasid addettikleri Suud yönetimine karşı bayrak açmışlardı. O sıralarda Kral Halid galiba hastalıklı idi ve onun yerine bilve kale ülkenin işlerini Fahd tedvir ediyordu. Bu kalkışma kanlı bir şekilde sona erdi. Operasyon sonucunda bir kısmı ölü bir kısmı da canlı ele geçirilmiş ve elebaşları idam edilmişti. 'Kâbe baskını'na katılanlar arasında yabancılar da bulunuyordu.³⁷

Olayın gelişimi kısaca şu şekildedir.

1979 Ramazanında Arabistan'ın büyük kentlerinde dağıtılan bildiride Suudi rejimi eleştiriliyor, devletin dini niteliğini kaybettiği belirtiliyor, ülkede yeni bir İslami rejimin kurulmasının gerektiği anlatılıyordu. Bu bildirilerin **Cuheyman el-Uteybi** önderliğindeki radikal bir sünni gruba ait olduğu Mescid-i Haram'ın işgalinden çok sonraları anlaşıldı. Tarihler 20 Kasım 1979'u gösteriyordu. Kâbe'ye sabah namazı kılmaya gelen binlerce kişi namazın bittiği anda bir yandan "Allah u ekber" seslerini bir yandan da havaya sıkılan kurşun seslerini duydu. Eylemciler mescid'in mikrofon sistemini ele geçirdi. Eylemcilerin lideri Cuheyman konuşmaya başladı. Yanında bulunan kayın biraderi **Muhammed el-Kahtani**'nin İslam âleminin beklenen Mehdîsi olduğunu söylüyordu. Mehdîliği sağlam delillere oturtmak için ilgili hadisleri detayıyla anlatıyordu. Cuheyman Suudi rejiminin dini niteliğinin kalmadığını dolayısıyla Müslümanların rejime itaat etme yükümlülüklerinin kalmadığını söyledi. Ülkedeki kötü gidişatın önüne geçilmesi için hayatın her alanında şeraitin tekrar uygulanmaya başlamasının gerektiğini vurguladı. Cuheyman bu konuşmasını yaparken adamları da işgalden önce mescidin alt katlarına sakladıkları silahları mescidin ilk katına çıkardılar. Silahlar eylemcilere dağıtıldı, dış kapılar kapatıldı, yüksek minarelere silahlı nöbetçiler yerleştirildi, mevziler planlara göre hazırlandı. İçeriye giriş-çıkışlar yasaklandı.

Taleplerin ilanından sonra Hacerül-Esved ile İbrahim makamı arasındaki bölümde Mehdî Kahtani'ye biat etme merasimi düzenlenir. Kahtani'nin eli öpülüp sonuna kadar itaat edileceği bildirilir.

Sabah namazına gelen binlerce sivil çıkmakta serbest oldukları söylenir. Çoğunluğu çıkar. Yaklaşık 30 kişinin eylemcilerle kaldığı tahmin edilmektedir. İşgalden 3 saat sonra Mescid-i Haram çevresine gelen Suudi askerleri içeri girme denemelerinde yoğun ateşle karşılık görünce geri çekilirler.

³⁶ M.H.Uluğ Kızılköçeli, <http://www.ondokuz.gen.tr/ataninozkimligi.htm>.

³⁷ Özcan, Mustafa, Gerçek Hayat Dergisi, Sayı: 352 - 20.07.2007

İşgalin ilk günlerinde Suudi hükümeti tam bir şaşkınlık ve ne yapacağını bilememe durumu içindedir. İçeride rehine var mıdır, varsa kimlerdir, kaç kişilerdir? Eylemciler kimler ve kaç kişilerdir gibi hiç bir bilgiye ulaşamazlar. Kâbe'yi kuşatan Kraliyet Muhafız Alayı mutaasıp asker ve subaylardan müteşekkildir. İnançlarından dolayı Mescid'de silahlı bir çatışmaya girmeyeceklerini beyan ederler. Suudi hükümeti bu dönemde tam bir şaşkınlık dönemindedir. Kâbe'nin kan dökülerek alınmasının İslam âleminde yaratacağı olumsuz etkiden çekinmektedir.

Suudi kralı Halid hemen muhafızları teftişe gider. Kâbe'nin Harici isyancılar tarafından işgal edildiğini, görevlerinin Allah Teâlâ'nın Evi'nin temizlenmesi olduğunu, görevlerini yapmazlarsa Pakistanlı paralı askerleri kullanacağını söyler. Bazı muhafızlar ikna olur olmayanlar ise tutuklanır.

1979 Kâbe baskını yapan eylemcilerin sayısı en az 500 olarak tahmin ediliyor. Devlete yakın Suudi ulemasının fetvasını arkasına alan Suudi yönetimi biraz rahatlar. Fetva gereği önce işgalcilere süre verilip teslim olmalarını ister. Cuheyman bunu kabul etmez.

Ardından askeri operasyon işgalin 6. günü başlar. Önce kapıları tutan direnişçilere yoğun ateş ile uzaklaşmaları denir. Kapılar iyi istihkâm edildiği için bu başarılmaz. İsyancılardan Mescid'in minareleri yerleşen keskin nişancılar Suudi askerlerini avlamaya başlar. Ardından ağır zırhlı araçlarla mescidin kapıları kırılarak içeri girilir. Bir yandan da helikopterlerden mescide indirme yapılır. İndirme sırasında gene çok sayıda Suudi askeri kaybedilir. Bu arada bazı helikopterler mesciddeki direnişçilerin üzerine bombalar atar. Mescidin zemin ve üst katlarından göğüs göğüse çarpışmalar sonucunda Suudi güçleri zemin katı ve üst katları ele geçirir.

Eylemden önceki gecelerde büyük miktarda yiyecek malzemesi, ilk yardım malzemesi ve cephane Mescidi Haram'ın alt katındaki mahzenlerde saklanmaktadır. Böylece eylemcilerin çok uzun süre dış destek almaksızın direniş yapabilmesi mümkün olacaktır.

Fransızlar bu baskında Suud hükümetine yardım ederler. Operasyona katılan tim kutsal topraklara girer. Operasyonda Fransız timi GIGN'de doğrudan doğruya Kâbe'nin alt katlara girmeyi düşünmez. Bunun yerine alt katlara göz yaşartıcı gazlar verilir bu gazların etkisiyle kimi direnişçi teslim olur kimisi elinde silah ateş ederek dışarı çıkar ve vurulur. Ancak alt kat hala temizlenememiştir. Bu sefer alt katlara tonlarca su boşaltılır. Su iyice yükseldiğinde ise yüksek voltajlı elektrik verilir. 5 Aralık 1979 günü Kâbe işgalcilerden kurtarılmış olur. Mehdî Kahtani ölmüş Cuheyman ise sağ yakalanmıştır. Fransızların desteği ise bir Fransız gazetesinin haberi üzerine açığa çıkar.

Bilanço:

Operasyonda Suudi güçlerinden ölenlerin sayısı 127, isyancılardan ölenlerin sayısı 117 olarak açıklanmıştır. Hacılardan, namaza gelenlerden ölenlerin sayısı 26'dır. Yüzlerce de yaralı vardır. Yargılamalar sonucunda 63 kişi idama mahkûm olur, kafaları kesilerek infaz edilir. Kâbe baskını böylece bitirilir.

1979 (Hicri 1400)'de gerçekleşen bu Kâbe baskınının ardından 7 sene sonra Hicri 1407 yılında, Hac sırasında çok daha büyük kanlı bir olaylar meydana gelmiştir. Bu olayda caddelerde gösteri yapan hacılara saldırılarak 402 kişi katledilmiş, çok fazla kan akıtılmıştır.

Mehdîliğin Âlimler Üzerinde Etkisi

Mehdî'nin geleceği fikri devlet siyasetinde önemli yer tutan görüşlerden olduğu kesinlik kazanmıştır. Ancak gaybi bir bilginin devlet ve millet siyasetinde büyük bir yer tutması insan ve siyaset bilmesinden başka bir şey değildir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hadîslerini yanlış anlayan âlimleri bile ikna etmek zor olunca halkın bu türlü fikri sabitlerden vaz geçirmek daha zordur.

Hazret-i Sultan Mehmed Fatih'i İstanbul'un fethi meselesinde en ziyade teşvik eden ve 'Fatih' unvanına layık bir kisveye bürünmesinde ihtimam ve himmetini esirgemeyen kişi elbette ki "**Akşeyh**" namıyla ma'ruf Akşemseddin kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Hazretleri (1390-1459) idi. Akşeyh, fethin hem maddi hem manevi, iki yüzü olduğunun farkındaydı.

Çünkü Fahr-ı Âlem Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivayet edilen hadis-i şerifler hem komutan ve askerlerden müteşekkil bir ordunun İstanbul'u fethinden, hem de silahsız, kan dökmeden; tevhid, teşbih, tahmidlerle, vuku bulacak; Al-i Beyt'ten bir mübarek zatın kumandasındaki

manevi bir ordunun İstanbul'u fethinden haber veriyordu. Buna binâen Akşeyh; İstanbul'un, geleceği hadislerle sabit olan Mehdî eliyle ikinci kez fethedileceğini gayet iyi biliyordu. Devrin ulemasının hadislerin ifadesinden yola çıkarak Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethedemeyeceğini söylemelerine mukabil, Akşeyh bir değil, 'iki fetih' vuku bulacağından hareketle, ulemanın bu yöndeki itirazlarına karşı çıkıyor ve mütemadiyen Sultan Mehmed'e fetihname denebilecek müjdeli mektuplar yazıyordu.

“İstanbul'u önce Mehmed fethedecek, sonra İstanbul ehl-i salibin eline geçecek, daha sonra da Mehdî İstanbul'u tekrar fethedecek” diye devrin ulemasına cevap veriyordu. (*Risaletü'n- Nuriye, Akşemseddin, A. İhsan Yurd, İstanbul, 1972*).

İşte hadislerle sabit olan ve Akşeyh'in de müjdelediği ikinci fethin kumandanı Mehdî ve yine hadisin ifadesi ile “hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeyen” kahraman askerlerden müteşekkil nurani ordusu, evveleminde kalplerdeki Ayasofya'nın kapılarını açacak ve fethin sembolünün ibadete açılması ile ikinci fetih gerçekleşecek.³⁸

Mehdîliğin Halk Üzerinde Etkisi

Gaybi meselelerin çok kullanılması ile kitlelerin kontrolü yapıldığı birçok misalle sabittir. Çünkü ümitsizliğe düşüldüğünde, kahredici, zalim idareciler, istilâlar, sürgünler, baskılar döneminde insanlar böyle bir ümide muhtaçtır. O sayede kötü şartlara sabredilir, tahammül edilir. Onun için Mehdî inancı bir nevi kullanılmıştır.

Mesela; Osmanlı imparatorluğunun yıkılmaya başladığı dönemlerde halk düşüncesini anlatan bu alıntı durumu çok güzel belirtmektedir.

Bu hallerden halkın ruhundaki eski ciddiyet-i islâmiye ve cemiyet-i milliye de sene be-sene dûçar-ı zaaf ve tebeddül olup seciyelerde me'yusiyet ve zillet ve meskenet temerküz etmeye yol açılarak abes-huvârân zaviye-dârân ve tekke-nişânânın adetleri günden güne arttıkça artıp, mezarlar yanlarında kulübeler ihdâsıyla kimi

“Mekke'den, Medine'den gelen hacıların getirdikleri düş-nâmelerden gûyâ Hazret-i Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem zaman-ı âhir gelmiş ve kıyamet pek yaklaşmış olduğundan ve sâir güne alamât-ı kıyametten bahisle akşam, sabah Mehdî-i âl-i resulün zuhûr edeceğini ve Hazret-i İsâ'nın gökten inip Mehdî ile birleşerek din-i Muhammedî üzerinde dünya ahâlisini cem' ve icrâ-yı adalet ve gazâ ve cihadı ref'le temin-i emniyet ve selâmet eyleyeceğini destan şeklinde okumak suretiyle kadın, erkek ashab-ı hamiyet ve merhameti hasis menfaatlerine celp ve daveti iş edinmiş ve hurâfe-cû ve softa-gûların pazarı revâcına yardım ve rağbet göstermeğe çalışmış ve muvaffak olmuş bulunuyorlardı.

Hükümetin devâir-i mütenevvia-i müteşekkilesinde mevki işgal edenler ise böyle şeyleri men edip de terakkîyât-ı medeniye-i zamaniyeyi iltizam ve takibe ve cahil halkı bu yola sevk ve teşvike hasr-ı himmet ve irşad edecekleri yerde, bilakis gaflet ve cehâlet-i halktan ekseriyetle istifâde-i zâtiye yollarını arıyor ve düşünüyorlardı.³⁹

....halk dahi bir yeis ve ümitsizlik içinde boğuluyor ve kimseye bir şey diyemeyip yalnız öteden beri kendilerine vaizler, şeyhler taraflarından telkin edilen “Mehdî” âl-i resûlü intizâren hükümet memurlarını daima ayrı bir meslekte ve dinsizlik tavrında görüyor ve onlara asla kalben muhabbet-i ciddiye ve muâvenet-i fiiliye göstermiyordu.⁴⁰

... zavallı halk bir şey demeye ve bir hak istemeye cesur, atılgan olamayınca hükümet ne isterse sormaksızın onu veriyor ve çoluk çocuğunu aç kalsa da ölmeyecek kadar bir ekmek parası bulabilmek gayretinden başka bir şey düşünmüyor ve gece-gündüz yakında geleceğini haber veren

³⁸ (GÜMÜŞEL, 2003), s. 85-86

³⁹ (BÖCÜZÂDE), s. 16-17

⁴⁰ (BÖCÜZÂDE), s. 109

kerametçilerin inandırdıkları **Mehdî-i Adili** bekliyor. Buna da adalet ve itaat-ı kâmile manası veriliyor. Bu namla ilân ve mensubâtına arz-ı şükran-ı bî-pâyân (Sonsuz teşekkür etme) olunuyordu.⁴¹

O zaman da padişahın nüfuzu İstanbul'dan başka mahallere câri olamayacaktır. Bunun üzerine düşmanlar her taraftan baş göstererek Mehdî-i âl-i resul zuhûr edecek, bütün dünya halkı üzerinde adilâne hüküm yürütecek, kurt ile koyun o zaman yek-diğere saldırmaksızın beraber gezecek ve ondan sonra kıyamet kopacak derler. Git gide hâl bu raddeyi bulacak ve hafazanallah düşmanlar etrafından saracak olursa İstanbul sâkinleri o vakit dūcâr-ı ye's ve nedamet olacaktır, ...⁴²

Bu anlatılanların altında yatan niyet devletlerin halkı kontrol, pasifize ederek, sömürmesidir. Diğer bir bakış açısı da yıkılması istenen devletlere düşman devletlerin yıkıcı entrikalarının alt yapısını meydana getirebilmek için ön hazırlık aşamasıdır. Tarihte **İNGİLİZ SİYASETİ VE HEGOMANYASI** bunu en iyi kullananlardan olduğu ve başardığı görülmektedir.

Mehdîlik hareketinin iyi olma ihtimali de yok değildir. Fakat hakîkati ile zuhur etmeyince de çok büyük sıkıntılar olduğu da kesindir. Bu nedenle kişilerin Mehdî profili arkasında hareket etmelerinin çok sakıncalı olduğunu tarih sürekli göstermektedir.

Mehdî'nin Tasavvufî Yorumu

Mehdî'nin ortaya çıkışı ve yapacağı işler manevî açıdan da yorumlanır. Buna göre Mehdî'nin ortaya çıkışıyla küllî aklın ve en üstün rûhun tezahürü kastedilir. Maiyye-i Muhammediyye denilen bu üstün rûh , **Ona rûhumdan üfledim**'⁴³ meâlindeki âyetin sırrınca, insân-ı kâmil olan mürşid tarafından kendisinden manevî rehberlik isteyen talibe üflenir.⁴⁴

Mehdî, Muhammedî makamın sahibidir. Onun kırk yıl hüküm sürmesi, varlık mertebelerinin sayısıdır. Onun döneminde gecelerin aydınlık olması ve gündüzlerin yeşil bahçelere benzemesi, irfan sahibinin manen gelişimi sekr/manevî sarhoşluk ve beka veren sahv/ayıklık içinde sürüp gitmesidir. Ziraatın bereketli ve bol olması, hayvanların sütünün çoğalması, ilahî nimetlerin ve kerametlerin peş peşe gelmelerine benzetilir. Emniyetli ve huzurlu olmaktan kastedilen ise irfan sahibinin velayet makamına ulaşması ve oranın süslü kaftanını giymesidir.⁴⁵

Son sözü Mevlâna kaddese'llâhü sırrahu'l-azize verelim.

Şu halde her devirde nebi yerine bir veli vardır, bu sınama kıyamete kadar daimidir. Kimde iyi huy varsa kurtulmuştur; kimin kalbi sırçadansa sınımıştır. İşte diri ve faal imam, o velidir; ister Hz. Ömer soyundan olsun, ister Hz. Ali soyundan!

Ey yol arayan, Mehdî de O'dur, Hâdî de O.

Hem gizlidir, hem senin karşında oturmakta. O, nura benzer; akıl onun Cebrail'idir. Ondan aşağı olan veli de onun kandilidir.

Bu kandilden daha aşağı derece de olan veli de kandil konan yerimizdir. Nura mertebe bakımından dereceler vardır. Çünkü Tanrı nurunun yedi yüz perdesi vardır. Nur perdelerini bu kadar kat bil! Her perdenin ardında bir kavmin durağı var. İmam'a kadar bu perdeler saf saftır. Son saftakilerin gözleri, zayıflıktan ön saftakilerin nuruna tahammül edemez. Ön saftakilerin gözleri de görüş zayıflığı yüzünden daha ön saftakilerin nuruna takat getirmez. İlk saftakilerin hayatı olan aydınlık, bu şaşının ruhuna azap ve âfettir. Şaşılıklar yavaş, yavaş azalır; adam yedi yüz dereceyi geçti mi deniz kesilir. Demiri yahut altını sâf bir hale getiren ateş, terü taze ayva ve elmaya yarar mı? Ayva ve elmanın da az bir hamlığı olabilir, fakat demire benzemezler, hafif bir hararet isterler.

⁴¹ (BÖCÜZÂDE), s. 20

⁴² (BÖCÜZÂDE), s. 43

⁴³ Hicr, 29; Sâd, 72.

⁴⁴ (ŞİMŞEK, yıl: 8 [2007], sayı: 19,)Tokâdî, *Tevîl-i Ehâdis-i Eşrât-ı Sa'a*, vr. 14b.

⁴⁵ Cîlî, *el-İnsanü'l-kâmil*, c. 2, s. 54.

Hâlbuki o hararet, o şuleler, demir için kâfi değildir. Çünkü demir, ejderha gibi olan ateşin yalımını ister.⁴⁶

Bediüzzaman Said Nursî kaddese'llâhü sırrahu'l-azizin Mehdî hakkındaki görüşleri

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdis değil; belki tekerrür eden birer hâdis-i külliye, cüz'î bir surette haber verir. Hâlbuki o hâdisenin müteaddid vecihleri var. Her defa bir vechini beyan eder. Sonra râvi-i hadîs o vecihleri birleştirir, hilaf-ı vaki' gibi görünür.

Meselâ: Hazret-i Mehdî'ye dair muhtelif rivayetler var. Tafsîlât ve tasvirat, başka başkadır. Hâlbuki Yirmidördüncü Söz'ün bir dalında isbat edildiği gibi; Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, vahye istinaden, her bir asırda kuvve-i maneviye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için, hem dehşetli hâdiselerde ye'se düşmemek için, hem âlem-i İslâmiyetin bir silsile-i nuraniyesi olan Âl-i Beytine ehl-i imanı manevî rabt etmek için, Mehdî'yi haber vermiş. Âhîrzamanda gelen Mehdî gibi, herbir asır Âl-i Beytten bir nevi Mehdî, belki Mehdîler bulmuş. Hattâ Âl-i Beytten ma'dud olan Abbasiye Hulefasından, Büyük Mehdî'nin çok evsafına câmi' bir Mehdî bulmuş.⁴⁷

İşte bak! Hazret-i Hasan'ın neslinden gelen aktablar, hususan Aktab-ı Erbaa ve bilhâssa Gavs-ı A'zam olan Şeyh Abdülkadir-i Geylanî ve Hazret-i Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelâbidîn ve Cafer-i Sadık ki, her biri birer manevî Mehdî hükmüne geçmiş, manevî zulmü ve zulûmatı dağıtıp, envâr-ı Kur'aniyeyi ve hakaik-i imaniyeyi neşretmişler. Cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.⁴⁸

Hem ben müteaddid insanları gördüm ki, bir nevi Mehdî kendilerini biliyorlardı ve "Mehdî olacağım" diyorlardı. Bu zâtlar yalancı ve aldatici değiller, belki aldaniyorlar. Gördüklerini, hakikat zannediyorlar. Esmâ-i İlahînin nasıl ki tecelliyatı, Arş-ı A'zam dairesinden tâ bir zerreye kadar cilveleri var ve o esmaya mazhariyet de, o nisbette tefavüt eder. Öyle de mazhariyet-i esmadan ibaret olan meratib-i velayet dahi öyle mütefavittir. Şu iltibasın en mühim sebebi şudur:

Makamat-ı evliyadan bazı makamlarda Mehdî vazifesinin hususiyeti bulunduğu ve kutb-u a'zama has bir nisbeti görüldüğü ve Hazret-i Hızır'ın bir münasebet-i hâssası olduğu gibi, bazı meşahirle münasebetdar bazı makamat var. Hattâ o makamlara "**Makam-ı Hızır**", "**Makam-ı Üveys**", "**Makam-ı Mehdîyet**" tabir edilir.

İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir nümunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebetdar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telakki eder veya Mehdî itikad eder veya kutb-u a'zam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha talib enaniyeti yoksa o halde mahkûm olmaz. Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır. Onunla belki mes'ul olmaz. Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise; o zât enaniyete mağlub olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahrden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-ı haktan sapar. Çünkü büyük evliyayı, kendi gibi telakki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi kendi kusurunu derkeder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hattâ enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

İşte bu hale giriftar olanlar, mizan-ı şeriatı elde tutmak ve Usûl-üd Din ülemasının düsturlarını kendine ölçü ittihaz etmek ve İmam-ı Gazalî ve İmam-ı Rabbanî gibi muhakkikîn-i evliyanın talimatlarını rehber etmek gerektir. Ve daima nefsin ittiham etmektir. Ve kusurdan, acz ve fakrdan başka nefsin eline vermemektir. Bu meşrebdeki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor. Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsız bir cam parçası gibi nefsinin, bir pırlanta, bir elmas zanneder. Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları "Kelâmullah" tahayyül edip, âyet tabir etmeleridir. Ve onunla, vahyin mertebe-i ulya-yı akdesine bir hürmetsizlik gelir. Evet bal arısının ve hayvanatın ilhamatından tut, tâ avam-ı nâsın ve havass-ı beşeriyenin ilhamatına kadar ve avam-ı melaikenin ilhamatından, tâ havass-ı kerrûbiyyunun ilhamatına kadar bütün ilhamat, bir nevi kelimat-ı Rabbaniyedir. Fakat mazharların ve

⁴⁶ Mesnevi, c. II, b. 815-830

⁴⁷ Mektûbat, s. 95

⁴⁸ Mektûbat, s. 100

makamların kabiliyetine göre kelâm-ı Rabbanî; yetmiş bin perdede telemmu' eden ayrı ayrı cilve-i hitab-ı Rabbanîdir.⁴⁹

Cenab-ı Hak kemal-i rahmetinden, şariat-ı İslâmiyenin ebediyetine bir eser-i himayet olarak, herbir fesad-ı ümmet zamanında bir muslih veya bir müceddid veya bir halife-i zîşan veya bir kutb-u a'zam veya bir mürşid-i ekmel veyahud bir nevi Mehdî hükmünde mübarek zâtları göndermiş; fesadı izale edip, milleti ıslah etmiş; Din-i Ahmedîyi sallallâhü aleyhi ve sellem muhafaza etmiş. Madem âdeti öyle cereyan ediyor, âhırzamanın en büyük fesadı zamanında; elbette en büyük bir müçtehid, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem Mehdî, hem mürşid, hem kutb-u a'zam olarak bir zât-ı nuranîyi gönderecek ve o zât da Ehl-i Beyt-i Nebvîden olacaktır. Cenab-ı Hak bir dakika zarfında beyn-es sema vel-arz âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir sâniyede denizin fırtınalarını teskin eder ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin nümunesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını icad eden Kadîr-i Zülcelâl; Mehdî ile de âlem-i İslâmın zulûmatını dağıtabilir. Ve va'detmiştir, va'dini elbette yapacaktır. Kudret-i İlahiye noktasında bakılsa, gayet kolaydır. Eğer daire-i esbab ve hikmet-i Rabbanîye noktasında düşünülse, yine o kadar makul ve vukua lâyıktır ki; eğer Muhib-i Sadık'tan rivayet olmazsa dahi, herhalde öyle olmak lâzım gelir ve olacaktır diye ehl-i tefekkür hükmeder.⁵⁰

Ve eskiden beri ve şimdi de çok safdil ve makamperest zâtlar, Mehdî olacağım diye dava ederler. Gerçi her asırda hidayet edici bir nevi Mehdî ve müceddid geliyor ve gelmiş, fakat herbiri üç vazifelerden birisini bir cihette yapması itibariyle, âhırzamanın Büyük Mehdî ünvanını almamışlar.⁵¹

Hulâsa:

Bugüne kadar yazılmış kitaplarda herkes Mehdî aleyhisselâmın gelmesi ve onun askeri olabilmek kaygısı ile doludur. Aslında Mehdînin gelmesi demek, bir şeylerin yanlış gittiği ve kıyametin kopması demek olduğu unutuluyor. Eğer Mehdî gelecekte, gelecektir. Bize düşen Mehdînin gelmeyeceği ortamı hazırlamak ve gayret göstermektir. Bu şekilde biz gerçek manada Allah Teâlâ'ya kul oluruz. Bize kalırsa Mehdî'nin bir an önce gelmesini isteyenler için neticelenmesini isteyerek sorumluluktan kaçıyorlar. Mehdînin gelmesi demek özgürlüğümüzün bittiği bir zaman olacağıdır. O geldikten sonra çalışmanın ve kulluğun içeriği boşalmış demektir. Mehdî'nin gelemeyeceği çağı Allah Teâlâ'dan isteyip kullukta ısrarcı olmak ne güzel bir haldir. İsteyen bir tarih versin, **Allah Teâlâ bir kimsenin bulunduğu ve uydurduğu tarihte Mehdî aleyhisselâmı göndermeyeceği aşikâr olmuştur.** Bu şekilde bir şeyin olabilirliğini kabul etmek hata ve gûnahtır.

Mehdî aleyhisselâm acı bir gerçeği gösterir ki, insanlık artık son bulacak demektir. Bu geliş belki sevinilmeyecek bir durumdan başka bir şey de değildir. Allah Teâlâ bizi Mehdî aleyhisselâmın gelme zamanındaki imtihandan muhafaza buyursun. Bizi ve gelecek nesillerimizi de bu olması takdir edilen vaktin fitnesinden emin eylesin.

İbn-u Mes'ûd radiyallâhü anh anlatıyor: "Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

"Dünyanın tek günlük ömrü bile kalmış olsa Allah Teâlâ, o günü uzatıp, benden bir kimseyi o günde gönderecek."⁵²

Allah Teâlâ'nın kıyametten az önce bir zaman Mehdî aleyhisselâmı gönderecek olmasını temenni etmek bütün müslümanların biricik duası olması gerekir. Bu şekilde bu sıkıntılı günlerin zahmetinden emin olmak büyük bir lütuf olduğu bilinmelidir.

Tek günlük ömür belki Allah Teâlâ katındaki günler hesabı ile olacak olursa bu ise dünya yıllarına göre bin yıl⁵³, elli bin yıl⁵⁴ olur ki bu hadisenin olurluğu bize birçok yorumları ayrıca getirmektedir.

⁴⁹ Mektûbat, s. 447

⁵⁰ Mektûbat, s. 440

⁵¹ Emirdağ Lâhikası, s.267

⁵² Ebu Davud, Mehdî 1, (4282); Tirmizi, Fiten 52, (2231, 2232).

⁵³ "Bütün işleri gökten yere kadar tedbir eder. Sonra o (iş) O'na bir günde yükselir. Onun (günün) miktarı, sizin saydığınızdan bin yıl (kadar) bulunmuştur." (Secde, 5)

"Ve senden azabın acele gelmesini isterler. Hâlbuki Allah vaadinde asla hulf etmez ve şüphe yok ki, Rabbin indindeki bir gün, sizin sayacaklarınızdan bin yıl gibidir." (Hac, 47)

⁵⁴ "Melekler ve Rûh oraya bir günde çıkarlar ki, oranın mesafesi elli bin yıldır." (Meâric, 4)

Kısa ömürlü dünyanın yaşında dahi kesin bir bilgimiz olmadığına göre bu zamanın hükmünü Allah Teâlâ'ya bırakmak en güzeldir.

***Herkes Mehdiyi beklerken, bekledikleri Mehdi kimdi?
Ne Mehdi geldi, nede kendileri Mehdi oldu.
Bildim ki, Mehdi binlerce yıl sonra gelecek.
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin kısa zamanı
Dünyanın yaşına göre idi. Onun nübüvveti
Diğer nebilerin zamanından uzun olması gerekir.
Çünkü O en faziletlimizdir.***

İhramcızâde İsmail Hakkı

AHMEDOVA Zamira Türkler Arasında İslâmiyet'in Yayılmasında Tasavvufun Rolü [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları (İslam Tarihi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi , 2006.

BÖCÜZÂDE Süleyman Sami Hakayık'ül-beyân fi eşkâli'l-izmân "Yahut""Ne Derekeye İnmiştik Ne Dereceye Çıktık" "Üç Devirde Gördüklerim" [Kitap].

ÇEÇEN Halil Niyâzî-i Mısırî'nin Hatıraları [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2006.

ÇİFÇİ Adil Abdulbâki Gölpınarlı'nın Hayatı ve Eserleri [Kitap]. - Sivas : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü -Y. Lisans Tezi 136948, 2003.

ERDOĞMUŞ Mecdî Muhammed eş-Şehavi trc. Seyfullah Seyfeddin Mesih Deccal ve Yecuc Me'cuc [Kitap]. - Çubuk : [s.n.], 2002.

GEYLÂNÎ Seyyid Abdulkâdir trc. A.Faruk MEYAN Günye't-üt Talibîn [Kitap]. - İSTANBUL : Çelik, 1979. - Cilt I-II.

GÜMÜŞEL Hayreddin Beklenen Mehdi [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2003.

HALDUN İbn- trc: Halil KENDİR Mukaddime [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2004.

Niyazî-i MISRÎ Mecmua-i Kelimât-i Kudsiye-i Hazreti Mısri [Kitap]. - [s.l.] : Bursa Sultan Orhan Kütüphanesi 690, 1223.

ŞİMŞEK Halil İbrahim Kıyâmet ve Alâmetlerinin Tasavvufî Tecrübe Açısından Yorumlanması [Dergi] // Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi. - yıl: 8 [2007], sayı: 19, - s. 123-142..

TEKHAFİZOĞLU Abdullah Nur Risaleleri'ne Eleştirel Bir Yaklaşım (Risale-î Nur'un İçyüzü) [Kitap]. - Ankara : [s.n.], 2005.

YAMAN Bahattin Tercüme-i Cifru'l-Câmî [Kitap]. - Ankara : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Doktora Tezi-113447, Ekim,2002.

MİLLİYETÇİ TOPLUMLAR

Milliyetçilik hem bir duyguyu hem bir içtimâi hareketi hem de bir ideolojiyi anlatmak için kullanılan bir kelimedir. Milliyetçilik kavramı ise millet gerçeğinden hareket eden bir fikir akımı ile çağımızda da geçerli bir sosyal politika prensiplerinden olmuştur.

Milliyetçilik tanımı millet tanımında olduğu gibi tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. **Her milletin milliyetçilik anlayışı farklı olduğundan dünyada ne kadar milliyetçilik akımı varsa o kadar milliyetçilik anlayışı vardır.** Değişik içeriklere bürünen milliyetçilik akımlarını biçimlendiren kıstaslar; sosyal bünye, gelenek, kültürel tarihiyle toplumun coğrafi yönü milli karakteridir. Bu nedenle **Milliyetçilik hakkında ilmî açıdan üzerinde fikir birliğine varılmamıştır.**

Milliyetçiliği inceleyen bilim adamlarının söz birliğine vardıkları tek nokta ise milliyetçiliğin doğasının karmaşıklığı ve milliyetçiliği tanımlamanın güçlüğüdür.

Milliyetçiliğin tarih şuuru üzerinde yükselen bir olgu olması ise onun sürekliliğini ve her daim güçlü bir konuma sahip oluşunu göstermektedir. Milliyetçilik ve milli devlet kendilerini tarihi geçmiş üzerine inşa etmiş olmakla beraber asıl önemlerini modern çağ ile birlikte kazanmışlardır. Fransız İhtilali ile ortaya çıkmış milliyetçilikler varlıklarını günümüze kadar taşıdıkları gibi, kapitalizmin, endüstriyalizmin, bürokrasinin, kitle iletişiminin ve dünyaya ait şartların birer ürünü olmaktan da kurtulamamışlardır. Milliyetçilik ideolojisini, bir duygu ve inanç birikimi olarak milletlerin oluşum sürecine ve hatta tarihin en derinliklerinde yaşanmış ilk **biz** ve **öteki** ayırımına kadar götürülmüştür. Bugün ise dünyanın pek çok yerinde çatışmalar kimlik mefhumu üzerinde düğümlenip kalmıştır. Bu da çatışmaları, kültürel, siyasal kimlik gibi mefhumları açığa çıkarmış millî dengeleri bozmaya başlamıştır. Geçmişte bir yerlerdeki saf, bozulmamış bir kültürel öze atıfta bulunarak kendilerini kabul ettirmek sıkıntısına düşülerek insanlara dayatmalarda mecburi olarak ortaya çıkmıştır. Kimliğin düşsel çekiciliği ideolojik ve siyasal bölünmeleri anlamsızlaşınca da kaos kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Pek çok insan dünyanın dört bir yanında patlak veren etnik çatışmalar ve milliyetçilik karşısında şaşkına dönmüş durumdadır. **Oysa onlar etnisite¹ ve milliyetçiliklerin hızla yok olacağına inanılıyordu. Fakat öyle olmadığı görülmektedir.** Etnik çatışmaların, milletlerarası savaşların, soykırımların yaşandığı bir dünyada milliyetçiliğin sonunun gelmediği çok açıkça görülmektedir. Huzursuzluklar baş gösterince millî devletler kendilerini hem çok-kültürlülük ve küreselleşmeye hem de yerel dirençlere ve kültürel milliyetçiliğe karşı savunmak zorunda kalmışlardır. Bu da sonuçta milli kimliğin her zamankinden daha savunmacı bir hal almasına ve milliyetçiliğin millî devlet sathında popülerleşerek kendini yeniden üretmesine yol açmasına sebep olmuştur.

Millet ve tarih arasındaki ilişki önemlidir. Bir milleti oluşturanlar ortak bir tarih içinden gelmiş olmasalar bile kendilerini ortak bir tarihe sahip olarak görebilirler veya gerçekten ortak bir tarihe sahip olsalar bile gruplar kendilerini birbirlerinden ayrı sayabilirler. Öznel anlamıyla tarih-millet ilişkisine **“tarih şuuru”** da denilebilir. Tarih şuuru milleti oluşturan bireylerin kendi tarihleri hakkındaki fikirleridir. Bu fikirler bazen gerçek tarihle uyusabilir veya bazen gerçek tarihle uyuşmayabilir. Fakat milleti oluşturan bireylerin milli bilince sahip olabilmeleri, tarih şuuruna sahip olmalarına bağlıdır.

Kısaca bugün içinde yaşadığımız Dünya’da küreselleşmenin yarattığı dönüşümün ve değişimin etkisiyle, etnik, ırkî, dinî, cinsî, sınıflı, kültürel farklılıkların altı daha kalın çizgilerle çizildiğinden toplumlar ve bireyler özgünlüklerini ve özgürlüklerini korumak için çok daha fazla çaba harcamak zorunda kalmaktadırlar.

Farklılıkların altının bu denli kalın çizgilerle çizildiği, biz ve öteki ayırımının eskisinden çok daha derin ve şiddetli bir biçimde hissedildiği bugünlerde milliyetçilik kendisini diğer ideolojilerden çok daha fazla hissettirerek öne çıkar. Neticede, milliyetçilik sınırını aşarak her şeyin üzerine çıktığı zaman olumsuzluklarda oluşturur. Allah Teâlâ **“Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır.”**² buyurarak asıl değerın Allah Teâlâ’yı bilmek ve onun dininin

¹ **Etnisite:** Etnisite ya da **etnik grup** kavramı, sosyolojide belirsiz bir kavramdır. Nathan Glazer ve Daniel Moynihan tarafından ortaya atılmıştır. Irk terimine karşı etnisite daha geniş bir kavramdır. Bir içtimâi yapıdaki özelliği, bireylerin bir özel gruba özdeşleşmesini, grup siyasallığını, bireylerin gruba aidiyetini ifade etmek üzere ortaya atılmıştır, ancak ırk teriminin örtmecesi yapılmakla da suçlanmıştır.

² Hucurat, 13

emirlerine tabi olmak olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle milliyetçiliğin getirilerinin pek olumlu olacağı, yalnız milliyetçilik ile iktifa edilerek hareket edilmesinin de yanlışları doğuracağı kesindir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Veda Hutbesinde buyurdu ki;

“Ey insanlar!

Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Azası kesik siyahî bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah'ın kitabı ile idare ederse, onu dinleyiniz ve itaat ediniz. Kimse kendi suçundan başkası ile suçlanamaz. Baba, oğlunun suçu üzerine, oğlu da babasının suçu üzerine suçlanamaz.”

İhramcızade İsmail Hakkı

Kaynakça

ŞİMŞEK Fatma Popüler Milliyetçilik [Kitap]. - Ankara : Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Master Tezi-186844, 2006 .

SON RASÛL MUHAMMED SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN

KRONOLOJİK HAYATI

- 556** Hz. Hatice radiyallâhü anhanın doğumu
- 569** Hz. Abbas'ın doğumu:
- 571** Âmine bint Vehb'in hamileyken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem babası Hz. Abdullah b. Abdülmuttalib 25 yaşında vefat etti.
- 571** Fil Olayı. (15 Muharrem) Habeşistan'ın Yemen Valisi Ebrehe, Kâbe'ye saldırdı.
- 571** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem doğumu (20 Nisan)
- 573** Hz. Ebû Bekir'in doğumu
- 571-575** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sütannesi Hz. Halime'nin yanında kalışı
- 575-577** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem annesi Hz. Âmine ile kalışı
- 577** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Annesi Âmine ve hizmetçileri Ümmü Eymen ile birlikte Medine'ye gidip babası Hz. Abdullah'ın mezarını ziyaret etmesi ve dönüşte Ebvâ'da annesinin vefâtı.
- 577-579** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dedesi Hz. Abdülmuttalib'in yanında kalışı
- 579** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dedesi Hz. Abdülmuttalib'in vefâtı
- 580-583** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem amcası Hz. Ebû Tâlib ile ilk ticarî seyahatine başlaması ve Suriye'ye ticaret kervanıyla gitmesi ve Busra'da Bahîra'nın, bu genç çocuğun beklenen son rasûl olabileceğini sezmesi.
- 587** Hz. Ömer'in doğumu:
- 588** Diğer amcası Hz. Zübeyr ile Yemen seyahati.
- 591** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem 9-20 yaş arasında amcası Hz. Ebû Talib'in himayesinde çeşitli ticarî faaliyetlere ve seyahatlere katılması yıllarını amcasının evinde geçirmesi
- 591** **Ficâr Savaşı:** (Şevval) Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dördüncü Fîcar savaşına Abdülmuttalib-oğullarını temsilen amcalarının yanında katılması
- 591-592** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Mekke ve çevresinde can güvenliğinin ve ticarî emniyetin sağlanması gayesiyle teşekkül eden Hılful-fudûl cemiyetine faal bir üye olarak katılması
- 595** Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Hz. Hatice'ye ait kervanı Şam'a götürmesi Meysere'nin Hz. Muhammed'e hayranlığı.
- 596** Hz. Ebû Talib'in nikâh töreninde konuşması. Hz. Hatice radiyallâhü anha ile evlenmesi,
- 598** Oğlu Kasım'ın doğması. (Kendisine Ebu'l Kasım denilmesi).
- 599** Hz. Ali kerremallâhü vechenin doğması.
- 600** Kızı Zeyneb doğdu,
- 602** Kızı Rukiye doğdu,
- 604** Kızı Ümmügülsüm doğdu.

- 605** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Kâbe hakemliği, yeniden inşası ve Hacer'ül Esved anlaşmazlığı, Kureyş kabileleri arasında çıkması muhtemel iç savaşı önlemesi
- 605** Kızı Hz. Fatıma'nın doğumu.
- 605** Hz. Hafsa'nın doğumu
Buas Savaşı
- 607** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, amcası Hz.Ebû Talib'e yardım gayesiyle Hz. Ali kerremallâhü vechenin bakımını üstlenmesi
- 607** Hz. Âişe radiyallâhü anhanın doğumu (Daha sonra doğdu diyenlerde var)
- 608-610** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Hira dağındaki mağarada inzivalarını artırması,
- 610** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kırk yaşında iken Hira dağındaki mağarada Ramazan ayında ilk vahy (Alak, 96/1-5. âyetler)in gelmesi.
En yakınlarını İslâm'a davet etmesi.
Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd'in müslüman olmaları.
(Radyallâhü anhüm)
- 610-613** Mekke'de müşriklerce ilk Müslümanlara işkence ve katli baskıların uygulandığı yıllar, Fetretü vahy (vahyin bir süre kesilmesi)
- 613** Üç yıl gizli davetten sonra Safâ Tepesi'ne çıkıp açıktan davete başlaması.
- 615** İlk Müslümanlara yoğun baskının müşriklerce sürdürüldüğü yıllar Peş peşe Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in müslüman olmaları
Hz. Ömer radiyallâhü anhanın müslüman olmasıyla Kâbe'de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemle birlikte müslümanların toplu olarak açıkça ilk namazı kılmaları
- 615** Habeşistan hicretinden önce Mekke'de Abdullah b. Şihab vefat etti.
Müşriklerin ağır baskıları üzerine Hz.Ömer liderliğindeki 14 müslümanın Habeşistan'a hicreti.
Adiy b. Nedle Habeşistan muhacirlerinden olup orada vefat etti
Putperest müşriklerin zulüm ve işkencelerini iyice artırmaları üzerine müslümanların Dâr'ul Erkam'a sığınmaları.
- 616** İran Hükümdârı Perviz'in, Suriye ve Mısır'ı zaptetmesi.
- 617** Hz. Ali kerremallâhü veche'nin ağabeyi Cafer-i Tayyar liderliğindeki (13 kadın, 77 erkek) 90 müslümanın ikinci Habeşistan hicreti.
Halid b. Hizam, Amr b. Ümeyye ve Hureymile bint Abdulesed Habeşistan'a ikinci kez hicret edenlerden olup yolda vefat etmiştir.
Müşriklerin muhacirleri geri istemesi.
Habeş Necâşî'sinin, Hz. Câfer'in okuduğu ayetlerden etkilenerek, bunu reddetmesi.
Kureyş müşriklerinin müslümanlığın yayılışını ve gelişmesini önlemek gayesiyle Velid b. Mugire başkanlığında toplanarak dışarıdan gelen Araplara, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hakkında büyücü diyerek iftira karan almaları ve uygulamaya geçmeleri; Utbe b. Rebîa'yı Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem göndererek İslâm davasından vazgeçmesi karşılığında ona zenginlik, şeref, reislik ve benzeri dünyalıkları teklif etmeleri, fakat umduklarını bulamamaları

- 617-620** Kureyş müşriklerinin, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve müslümanlar hakkında iktisaden sıkıştırma, toplumdaki tecrit ve sosyal boykot uygulamaları
- 619** Hz. Ebû Talib'in ve Hz. Hatice'nin peş peşe vefatları. "**Senetü'l-Hüzün: gam ve keder yılı**"
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Taife giderek ora sakinlerini İslâm'a daveti, fakat kötü karşılanarak taşlanması, Dârünnedve'de Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem vatandaşlık haklarından yararlanmasının iptaline karar verilmesi, bu münasebetle Mekke'ye ancak Kureyş ileri gelenlerinden **Mut'im b. Adiyy**'in himayesinde girebilmesi
- 620** (Receb ayının 26'sını 27'sine bağlayan gece) Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mi'rac erdirilmesi İsrâ ve Mi'rac Olayı.
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hac münasebetiyle dışarıdan gelen yabancılarla görüşmesi.
I. Akabe Biati. Medineli (Yesribli) 12 kişinin müslüman olması. Beş vakit namaz farz kılındı.
- 621** **II. Akabe Biati.** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem geçen yıl Medinelilere İslâm'ı ve Kur'ân-ı Kerim'i öğretmek için Mus'ab b. Umeyr radiyallâhü anhu göndermişti. Mus'ab'ın gayretiyle 75 kişilik Evs ve Hazreçli, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemle gizlice buluştu, O'nu Medine'ye davet etti.
- 622** Kureyş müşriklerinin, bütün kabile temsilcilerinin ortaklaşa yürüteceği bir suikastla Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem öldürme kararı almaları, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Hz. Ebû Bekir'le üç gece Sevr mağarasında gizlenmesi, Süraka b. Cu'sum'un takibi ve Büreyde'nin İslâm'a girişi
- 1/622** **Hicrî takvimin başlangıcı.**
(1-2 Rebîulevvel-24 Eylül) – Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem yaklaşık 8-10 gün süren bir yolculuktan sonra Medine'ye Hicret ederek oradaki müslümanlara ulaşması,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kuba Mescidi'ni yaptırması.
Ranuna vadisinde ilk Cuma namazını kıldırması ve ilk hutbeyi okuması.
Neccâr oğullarının Rasûlullah'ı Medineye götürmesi.
Ebû Eyyûb el Ensârî'nin evinde 7 ay misafir kalması.
Muhacirlerle Ensâr arasında kardeşliğin kurulması.
Bizanslıların Suriye ve Mısır'ı İran'dan (Sâsânîler'den) geri alması.
Medine'de Mescid-i Nebî'nin yapımı, Ensâr ile Muhacirler arasında kardeşlik kurulması,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem mescide bitişik olarak yapılan odalara taşınması, aile fertlerini Mekke'den getirmesi,
Namaza davet için ezanın okunmaya başlaması.
Medine şehir devletinin, kuruluşu,
İlk nüfus sayımı, mescide bitişik olarak çok fonksiyonlu suffe okulunun hizmete açılması,
İslâmî kurallara göre işleyen çarşı pazar düzeninin kurulması

Medine ve civarındaki Yahudilerle anlaşma yapılması, Yahudi bilginlerinden Abdullah b. Selâm'ın müslüman oluşu, İslâm'a karşı olan diğer Yahudi bilginlerinin sık sık sorular sorarak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sıkıştırmak istemeleri; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Allah Teâlâ'nın yardımıyla hepsine doğru cevap vermesi, İlk münafıkların ortaya çıkışı.

2/622-623 Kiblenin Kâbe olarak değişmesi, cihada izin veren âyetlerin nazil olması,
Ramazan orucunun ve zekâtın farz kılınması;
Fıtır sadakasının, kurban kesmenin ve bayram namazlarının vacip kılınması

2/623-624 Hz. Hamza aleyhisselâmın (Sîful-Bahr) seriyyesi,
Ubeyde b. el-Haris (Rabîg) seriyyesi,
Sa'd b. Ebî Vakkas (Harrar) seriyyesi,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Veddan (Ebva) Seferi,
Buvat seferi,
Mekke'de nişanlandığı, Hz. Ebubekir'in kızı Hz. Aişe ile evlenmesi.
Fihri kabilesinden Kurz b. Câbîr'in Medine'nin güneyindeki dış mahallelere saldırı düzenlemesi,
Safevan (Birinci Bedir),
Zülüseyre Seferi,
Abdullah b. Çahş (Batn-ı Nahle) Seriyyesi
Hz. Abbâs aleyhisselâmın Müslüman olması

2/624 **Bedir Savaşı** (Ramazan/Mart),
Küfren elebaşısı Ebû Cehil öldürüldü, yerine Ebû Süfyan geçti
Benû Kaynuka Gazvesi (Şevval/Mart)

2/624 Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kızı Hz. Rukayye'nin vefatı, diğer bir kızı olan Hz. Zeyneb'in Mekke'den Medine'ye getirilmesi, Bedir yenilgisini hazmedemeyerek Mekke'den Medine'ye Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi öldürmek niyetiyle gelen Umeyr b. Vehb'in müslüman oluşu,
Karkaratülküdr gazvesi,
Sevik gazvesi,
Zî-emr gazvesi,
Füru gazvesi,
Benû Kaynuka gazvesi,
Hz. Ali kerremallâhü veche ile Hz. Fatıma aleyhisselâmın evlenmesi

3/624-625 Ka'b b. Eşrefin öldürülmesi,
Gatafan seferi,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kızı Hz. Ümmügülsüm'ün Hz. Osman radiyallâhü anhla evlenmesi,
Karde seriyyesi,
Hz. Hasan aleyhisselâmın doğumu,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Hz. Hafsa ile evlenmesi,
Uhud Savaşı (625 Şevval/Mart),
Uhud harbi, Hz. Hamza aleyhisselâmın şehit olması.

Kureyş müşriklerinin takibi (veya Hamrâülesed Seferi),
Reci' vak'ası: İslâm'a davet için çevre kabilelere gönderilen
muallimlerden dördünün şehit edilmesi, Zeyd ve Hubeyb'in
Mekkelilere satılması ve şehit edilmesi.
Yahudilerin müslümanlara karşı düşmanca harekete başlamaları,
münâfıkların türemesi.

4/625-626 Bi'r-i Maûne Faciası, Necid'e gönderilen 70 muallimin şehâdeti.

Benû Nadir gazvesi, Şımaran Yahudilerin sürgün edilmesi.
Zâtü'r-Rika' gazvesi,
Bedru'l Mev'id gazvesi,
İçki ve kumarın haram kılınması.
Hz. Ali'nin annesi Fatıma b. Esed aleyhisselâmın vefatı,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Hz. Ümmü Seleme ile
evlenmesi,
Hz. Hüseyin aleyhisselâmın doğumu (Şaban/Ocak)
Tercüme işlerinde Yahudilere güven kalmadığından Hz. Rasûlullah
sallallâhü aleyhi ve sellem Zeyd b. Sabit'e İbrânice öğrenmeyi
emretmesi.

5/626-627 Dumetülcendel gazvesi,

Hendek Savaşı (627 Şevval/Şubat),

Sa'd b. Muâz, bu savaşta kendisine isabet eden bir okla yaralanmış
ve savaştan sonra şehit olmuştur. Abdullah b. Sehl, Kâ'b b. Zeyd,
Tüfeyl b. Numan¹⁸⁵ ve Salebe b. Eneme de Hendek Savaşı'nda şehit
olmuşlardır.
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Hz. Cüveyriye ile evlenmesi,
Benû Kureyzâ gazvesi,
Hendek harbinde hainlik eden Benî Kureyza Yahudilerin
cezalandırılmaları.
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem halasının kızı Zeynep Bint
Caş ile evlenmesi,
Müreysî (Benî Mustalık) Gazâsı: Bu kabile Medine'ye saldırmak
istediğinden susturuldu.
Dönüşte ifk (Hz. Aişe radiyallâhü anhaya iftira) dedikodusu yayıldı.
Teyemmüm meşrû kılındı.

Hacc'ın farz kılınışı, Hicab (örtünme) âyetinin inmesi

6/627 Kurata' Seferi, Sumame b. Usal'in müslüman oluşu,

Benû Lihyân
Seferi, Zûkared gazvesi,
Gamre seferi, Zûlkassa seferi,
İkinci Zûlkassa Seferi,
Cemuh Seferi,
Îys Seferi, Tarlf seferi,
Vadîl-Kura Seferi,
Şam Seferi,
Abdurrahman b. Avf komutasında Dumetülcendel Seferi,
Zeyd b. Harise komutasında Medyen Seferi,
Hz. Ali kerremallâhü veche komutasında Fedek Seferi,

Hayber yahudilerinden İslâm düşmanı Sellâm b. Ebi'l-Hukayk'ın Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kararıyla Hazreclilerce öldürülmesi

6/628 Zeyd b. Harise komutasında Benû Fezâre Seferi,
Abdullah b. Revâha'nın Hayber'e gönderilmesi,
Zülcedr Seferi, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Kâbe'yi ziyaret için müslümanlarla Mekke'ye gidişi,
Rıdvan Biati,

Hudeybiye Barış Anlaşması (Zilkade/Mart),

Bazı şartları ağır görülen bu antlaşma müslümanlar için siyâsî bir zaferdi. Çünkü bu antlaşma ile Mekke müşrikleri İslam Devleti'ni resmen tanımış oluyorlardı. 10 yıllık ateşkes süresi içinde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Kureyş tarafından emîn olarak tebliğ faaliyetlerini rahatça sürdürebilecekti. Bu sayede zamanın hükümdarlarını İslâma davet fırsatını buldu. Mektuplar göndererek onları İslâm'a çağırdı. (Bizans İmparatoru Heraklius'a, İran Kistrâsı Perviz'e, Mısır Azîzi Mukavkıs'a, Habeşistan Necâşîsi'ne, Yemen Vâlisi Bâzân'a, Bahreyn, Umman, Dimeşk (Şam) ve Yemâme emirlerine elçiler ve mektuplar gönderdi. Yemen Vâlisi, Bahreyn ve Umman emîri, Habeş Necâşîsi (gizli) Müslüman oldu. Heraklius ile Mukavkıs elçilere iyi davrandı.)

Ebû Basîr'in Âys denilen yerde teşkilât kurup Kureyş kervanlarını tehdit ederek Mekkeli müslümanların Medine'ye girememe engelini ortadan kalkmasına sebep olması,

7/628 **Hayber'in Fethi** (Muharrem-Safer/Mayıs-Haziran),

Hz. Ali kerremallâhü vechenin dillere destan kahramanlıklar göstermesi, Yahudilerin baş cengâveri (savaşçısı) Merhab'ı bir hamlede yere sermesi.

Fedek Yahudileri'nin vergiye ve Vadi'l-kurâ'nın İslam devletine bağlanması,

Teyma yahudilerinin vergiye bağlanması,

Bir Yahudi kadının Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi (zehirli etle) zehirleme girişimi.

Besir b. Berâ, Haber'de yediği zehirli etle şehit oldu. Hâris b. Hatıb, Amir b. el-Ekve, Ebû Deyyah, Evs b. Habibe ve Üneyf b. Vaile de Hayber'de şehit olmuştur.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Safiyye bint Hüvey ile evlenmesi,

Mut'a nikâhının yasaklanması.

Mekke'den Habeşistan'a göçmüş olan müslümanların Câfer-i Tayyar başkanlığında Medine'ye dönmeleri. Necâşi tarafından Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e gıyaben nikâhlanan Ümmü Habibe vâlidemiz de bu kafiledeydi.

Hz. Ömer radiyallâhü anh komutasında Türebe Seferi,

Hz. Ebu Bekir radiyallâhü anın Necid'e gönderilmesi,

Beşir b. Sa'd komutasında Benû Mürre Seferi

Cariyesi Mâriye el-kıbtıyye radiyallâhü anha ile evliliği

Bizans-İran savaşı.

İran'da müthiş veba salgını.

- 7/629** Galib b. Abdullah komutasında Meyfaa Seferi,
Beşir b. Sa'd komutasında Cinâb Seferi,
Hudeybiye Antlaşması hükümlerine göre müslümanların Kâbe'yi
ziyaret etmeleri Umretü'l-Kaza (Anlaşma gereği Umre Seferi)
(Zilkade/Mart),
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in Hz. Meymûne ile
nikâhlanması
- 8/629** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in kızı Zeyneb'in vefatı,
Amr b. el-As ve Halid b. Velid'in müslüman oluşu,
Kedîd Seferi, (Galib b. Abdullah'ın Benû Mülevvea'lara gönderilmesi),
Fedek Seferi (Galib b. Abdullah'ın Benû Mürre'lere gönderilmesi),
Atlah Seferi (Kâ'b b. Umeyr'in Zât-ı Atlah'a gönderilmesi),
Mûte Savaşı (Cemâziyelevvel/Ağustos-Eylül),
İslam sancaktarı Zeyd bin Hârise, Cafer-i Tayyar ve Abdullah bin
Revâha'nın peşi peşine şehit olmaları. Halid bin Velid'in askerî
dirâyeti sayesinde üç bin kişilik İslam ordusunun, yüz bin kişilik
Bizans ordusuna zor anlar yaşatması ve ordunun fazla zâyiat
vermeden geri çekilmesi. Mu'te Savaşı, Suriye'de müslümanların
Bizans'la ilk karşılaşması idi.
Zâtüsselâsîl Seferi (Amr b. As'ın Zâtüsselâsîl'e gönderilmesi:
Cemâziyelâhîr/Eylül),
Sîfûlbahr Seferi (Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Sîfûlbahr'e gönderilmesi
veya Habat Seferi),
Hadıra Seferi (Ebû Katâde'nin Hâdıra'ya gönderilmesi),
Gâbe Seferi (Abdullah b. Ebî Hadred'in Gabe'ye gönderilmesi)
- 8/630** **Mekke'nin Fethi** (Ramazan/Ocak)
Çıkış: 10 Ramazan ayında Çarsamba günü ikindiden sonra. Fetih:
Ramazan'ın bitimine 10 gün kala fetih gerçekleşti. Rasûlullah
sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke'de 15 gün kaldı
Kâbe'nin putlardan temizlenmesi. Gâlibin mağlupları toptan
affederek dünyada eşine rastlanmayan bir büyüklük göstermesi.
İslâm İnkılâbı!..
Mekke ve çevresindeki putların yok edilmeleri için Rasûlullah
sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından birlikler gönderilmesi,
Benû Cezime Seferi (Hâlid b. Velid'in Benû Cezîme'lere
gönderilmesi),
Ebû Süfyan ve oğlu Muaviye'nin Müslüman oluşu.
Huneyn Savaşı (Şevval/Ocak-Şubat)
Evtas ve Taif'in muhasarası, putlarının Ebû Süfyan ve Mugîre'nin
eliyle yıkılması.
Savaş esirleri arasında (Halime'nin kızı) sütkardeşi Şeymâ'yı görünce
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in serbest bırakması ve Hevâzîn
heyetine bütün esirlerin serbest bırakıldığını bildirmesi.
Savaş ganimetlerinden müellefe-i kulûba (kalpleri İslâm'a
ısındırılacak olanlara) hisse verilmesi.

Çevredeki bazı Arap emirliklerine elçiler göndermesi. Kaşîde-i Bürde şairi Kâ'b bin Züheyr'in Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin huzuruna gelerek **"Bânet Suâdü"** diye başlayan meşhur kasîdesini okuması ve

"Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem etrafı aydınlatan bir meşaledir, her fenâlığı kökünden kazıyan Allah'ın kılıçlarından biridir"

beytini söyleyince Efendimizin çok memnun olması ve Hırka-i Şerîf'ini hediye etmesi.

Amr b. As'ın Uman hükümdarı Ceyfer ile kardeşi Abd b. Cülenda'ya gönderilmesi,

Alâ b. el-Hadramî'nin Bahreyn'e gönderilmesi;

Bahreyn, Benû Salebe, Benû Suda, Bahîle, Benû Sumâle, Benû Huddan temsilcilerinin Medine'ye gelişi,

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin oğlu Hz. İbrahim aleyhisselâmın doğumu (Zilhicce/Mart),

Mescid-i Nebevîde üç basamaklı bir minber yapılması.

9/630 Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin müslüman kabilelere vali ve zekât memuru göndermesi,

Benû Esed, Benû Uzre ve Belîy heyetlerinin Medine'ye gelişi,

Kutbe b. Amir'in Has'amara gönderilmesi,

Abdullah b. Avsece'nin Kılâb'lardan Harise b. Amr b. Kurayt oğullarına gönderilmesi,

Dahhak b. Süfyan'ın Kurata'lara gönderilmesi,

Alkame b. Mücezziz'in Habeş'lerden bir cemaatin üzerine gönderilmesi,

Hz. Ali kerremallâhü veche'nin Fûls putunu yıkmaya gönderilmesi,

Ukkaşe fa. Mihsan'ın Cinâb'a gönderilmesi,

Elçiler yılı (Senetü'l Vüfûd).

70 kadar kabileye heyetler ve muallimler gönderilmesi, bütün kabilelerden gelen heyetlerin Müslüman olduklarını arz etmeleri.

Sevgili oğlu İbrahim aleyhisselâmın vefatı.

Habeş Necaşisi Ashama'nın vefatı,

İlâ ve tahyir olayı (Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin, eşlerinden bir ay inzivaya çekilmesi),

Hz. Ebû Bekir'in eşi Ümmü Rûmân'ın ölümü,

Tebük Seferi (Recep/Ekim-Kasım);

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin son gazâsı. Bir çatışma olmadı ama çok zor şartlar altında dünyanın en büyük devleti olan Bizans'a karşı 30 bin kişilik bir ordunun gönderilebilmesi askerî ve siyâsî bir zaferdir.

Münafıkların Tebük Seferi'ne katılmaktan kaçınmaları ve geri kalmış olan **Kâ'b b. Malik** ve arkadaşlarının tövbelerinin kabul edilişi,

Dırar mescidi'nin yıkılışı,

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin kızı Ümmügülsüm'ün vefatı,

Himyer krallarının müslüman oluşu;

Hemdan, Sakif, Benû Fezâre, Benû Ukayl, Benû Mürre, Benû Dâr temsilcilerinin Medine'ye gelişi,

Mescid-i Nebî'nin Temim-i Dâri'nin Şam'dan getirdiği kandillerle aydınlatılması;

Kelb, Benû Kilâb, Benû Bekka, Benû Buas b. Kilâb, Benû Tüçib, Benû Caale, Benû Kuşeyr, Benû Hilâl, Benû Tağlib, Benû Behra' hey'etlerinin Medine'ye gelişi,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin bazı Arap kabilelerinin reislerine mektup yollayıp onları İslâm'a davet etmesi

9/631 Baş münafık Abdullah b. Ubey b. Selül'ün ölümü (Şevval/Ocak),
Dokuzuncu yıl hacı. (Hz. Ebûbekir radiyallâhü anhın Hac Emirliği),
Hz. Ali kerremallâhü vechenin ültimatom âyetlerini okumakla görevlendirilmesi (Zilhicce/Mart),
Sa'd i Hüzeym hey'etinin Medine'ye gelişi

10/631 Beni Tayyi', Benî Amir b. Sa'sad hey'etlerinin Medine'ye gelişi,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin oğlu İbrahim'in vefatı (Rebiulevvel/Mayıs),
Halid b. Velid'in Benû Haris b. Kâb'lara gönderilişi
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin ashaptan bazılarını İslâmiyetin yayıldığı yerlerde vali, âmil, din hizmetlisi ve öğretmen olarak görevlendirmesi,
Adiy b. Hatim'in Medine'ye gelip müslüman oluşu,
Hz. Ali kerremallâhü vechenin Yemen'e gönderilmesi,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin bazı Arap kabile reislerine mektuplar göndermesi

10/632 Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin (ilk ve son) Vedâ Hacı (Zilhicce/Mart),
Yüz bini aşkın hacıya yaptığı **Vedâ Hutbesi** (9 Zilhicce/8 Mart)
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden asırlarca önce insan haklarının ilânı.
Müslümanlığın hemen hemen bütün Arabistan'a yayılması.
(M. Hamîdullah'ın tahminine göre müslümanların sayısı bu sırada 400. 000 idi.)

Benû Muharib temsilcilerinin Medine'ye gelişi,
Bazan'ın ölümü, Esvedü'l-Ansî'nin peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkışı ve öldürülüşü,
Müseylimetül-Kezzab'ın peygamberlik iddiasına ve Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme pazarlığa kalkışması

11/632 Benû Naha' heyetinin Medine'ye gelişi,
Üsâme b. Zeyd'in Şam taraflarına gönderilmek üzere hazırlanması,
Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemin Bakî Mezarlığı'na esrârengiz bir ziyaret yaparak âhirete göçmüş müminleri selamlaması ve şehitlere duası.
Vefâtından üç gün önce Hz. Ali kerremallâhü vechi ile Fahd'a dayanarak mescide gelip cemaate namaz kıldırması, ashabına hayır temennilerde ve son tavsiyelerde bulunması.
Fazîlet dolu nurlu bir hayattan sonra bu fânî âlemden ebedî âleme göç etmeleri ve ruhunun Refîk-i A'lâ'ya (Yüce Dost'a) yükselişi. (12 Rebiulevvel/8 Haziran Pazartesi).

KAYNAKÇA

ALGÜL Hüseyin Hz. Muhammed (S.A.V.)Devri Kronolojisi [Kitap]. - Bursa : Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sayı: 4, Cilt: 4, Yıl: 4, 1992 .

ÖZDEŞ, Talip, Vahiy ve İslâm Tebliğinin Kronolojik Cetveli, Sivas, 1994

TEKİN M. Reşat İbn Sa'd'ın (230/845) Et-Tabakât'ına Göre Hz. Muhammed ve Sahâbe Dönemi Kronolojisi [Kitap]. - Şanlıurfa : Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı 230845-Yüksek Lisans Tezi, 2007.

TAŞÇI, Mustafa (Eğitimci-Yazar) “Nesillerden Nesillere Armağan Sözler Hazinesi” adlı eserden. www.dusuncekitabevi.com

“MÜMİNLER ANCAK KARDEŞTİR.”

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve tanışıp kaynaşasınız diye sizi milletler ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz Allah katında en üstününüz, takva yönünden en ileride olanınızdır. Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.”¹

Allah Teâlâ insanları bir ana ve babadan yaratsa da ancak iman edince kardeşlik duygularına sahip olabildiklerini haber vererek **“Müminler ancak kardeştir.”**² buyurmuştur. Buradan iman konusunu daha geniş düşünürsek idealize olmuş duygu, hedef, inanç, ideoloji, vb. hakkında insanların birleştiği hususta ittifak etmeleriyle kardeş oluyorlar demektir. Öyle ise kardeşlik iman ile kazanılan bir husustur. Bu nedenle paylaştıkları ortak şeye inanmayanlar ne olursa olsun muhakkak birbirlerini incitirler ve savaşırlar. Bazen bu incitmeyi kabul ettiği inancına istinaden yapar ki, bu da onu hiçbir şekilde rahatsız etmez. Tarih bu yönde birçok olaya şahit olmuştur. Burada bizim üzerinde duracağımız bir kısım mevzu milleti oluşturan kriterlerin başında gelen ve kardeşliğe zarar veren asabiyet (kendi kavmini üstün görme zihniyeti) probleminin zararlarını hatırlatmak olacaktır. Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve sizi tanışıp kaynaşasınız diye milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, en çok takva sahibi olanınızdır. Şüphesiz Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.”³

“Onlara de ki; eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, kadınlarınız, akrabalarınız, kabileniz, elde ettiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız evler ve meskenler, size Allah ve Resulünden ve Allah yolunda cihaddan daha sevimli ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah böyle fasıklar topluluğuna hidayet nasip etmez.”⁴

İslâm'la şereflenmiş insanların bu ayetleri bilmemeleri imkânsızdır. Ancak birbirlerine buğz eden kan dökenlerin imanî konudaki “mümin” sıfatının kâmil olarak tecelli etmediği veya bu sıfatın ihtiva ettiği alanların hangi şeyleri kapsadığını bilmediklerini anlamaktayız.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kardeş olan müminleri şu şekilde açıklamıştır.

“Sizin bu nesepleriniz size başkalarına hakaret etme hakkı vermez. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır. Bir ölçek içindeki buğday taneleri gibi birbirinize eşitsiniz. Hiç kimsenin başkasına dindarlık ve salih amel dışında bir üstünlüğü söz konusu olamaz. Bir kimsenin kötü olması için fena huylu ve sözlü, cimri ve korkak olması yeter.”⁵

Bu hadise göre imanın mümin vasfına çıktığı derecede asabiyet duygusu ile karışık olmaması gerekir. **“Zalim de olsa mazlum da olsa soydaşın ve kandaşın olan kişinin yardımına koş!”** cahiliye zihniyeti ile hareket eden hakkında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Asabiyet davasına kalkışan bizden değildir. Asabiyet uğruna savaşan ve bu uğurda ölen de bizden değildir.”⁶ Bu sebeple işareti mümin vasfında bu halin olmamasını iktiza eder. Allah Teâlâ'ya sığınırız.

Aşağıda anlatacağımız olay ise bu durumun açık örneğidir.

“Katâde'den (v. 117/744) rivayet edildiğine göre Sa'd b. Ebî Vakkâs radiyallâhü anh ile Selmân-ı Fârisî radiyallâhü anh arasında bir kırgınlık olmuş. Hz. Sa'd Hz. Selmân'a (onu küçük düşürmek maksadıyla)

“Nesebini söylesene” demiş. Hz. Selmân

“Bildğim kadarıyla İslâm'da bir neseb sahibi değilim. Ama ben İslâm oğlu Selmân'ım” der. Bu durum Hz. Ömer'in kulağına gidince Hz. Sa'd'ın bu hareketine canı sıkılır ve ona çıkışarak şöyle der:

“Bütün Kureyş bilir ki babam Hattâb cahiliye döneminde onların en şerefliiydi. Durum böyle iken ben yine de İslâm oğlu Selmân'ın kardeşi İslâm oğlu Ömer'im. Kendini cahiliye dönemindeki dokuz

¹ Hucurât, 13

² Hucurât, 10

³ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 49 (V,389)

⁴ Tevbe, 24

⁵ Ahmed b.Hanbel, IV,158

⁶ Müslim, imâre 13 (II, 1476); İbn Mâce, fiten 7 (II, 1302); Ebû Dâvûd, Edeb 111 (V,342); Nesâî, Tahrîmu'd-dem 28 (VII, 123)

atasına nispet eden kişinin onların onuncusu olarak cehennemlik olduğunu duymadın mı?”⁷

Hiz. Ömer radiyallâhü anh son cümlesiyle Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemın şu hadisine işaret etmektedir.

“Kim kendini kâfir olan atalarından dokuzuna nispet ederek izzet ve şeref sahibi olmayı isterse (bilsin ki) onların onuncusu olarak cehenneme girecektir.”⁸

Sonuç olarak diyebiliriz ki, kardeş olanlar mümindir ve cennete girecektir. Öyle ise mümin olanın asabiyet diye bir davası yoktur. Allah Teâlâ'nın bizleri razı olmadığı asabiyet davasından muhafaza etmesini, devletimize beka ve izzet vermesi için dua ve niyaz ederiz.

Ayrıca Allah Teâlâ'nın aşağıda gelen ayeti kerimeler de haber verdiği şu sırları da düşününce farklı başka boyutların olduğunu görülmektedir. Bu konuda biraz da düşünelim.

“Onlardan sonra gelenler: “Rabbimiz! Bizi ve bizden önce inanmış olan kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde müminlere karşı kin bırakma; Rabbimiz! Şüphesiz Sen şefkatlisin, merhametlisin” derler.”⁹

“(Cennette) onların altlarından ırmaklar akarken, kalplerinde kinden ne varsa hepsini çıkarıp atarız. Ve onlar derler ki: “Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik. Hakikaten Rabbimizin elçileri gerçeği getirmişler.” Onlara: İşte size cennet; yapmış olduğunuz iyi amellere karşılık ona vâris kıldınız diye seslenilir.”¹⁰

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁷ Zehebi, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, III, 336

⁸ Ahmed b. Hanbel, IV, 134.

⁹ Haşr, 10

¹⁰ A'raf, 43

MÜRİTLERDEN ÖNCE ŞEYHLERİ TERBİYE EDELİM

Zamanımızda, nefis ve ruh ilişkilerini, ferdiyet temelinde çözümleye çalışan, eskiye dönük merkezli açıklamalar, hem şeyhlerden hem de müritlerden yoğun eleştiriler almış olmasına rağmen, çoğu zaman oturmuş bir metodolojiye sahip tasavvuf kavramı, insanların hayatları boyunca en güçlü bir biçimde varlığını ve etkisini sürdürmeye devam ettirmektedir. Ancak tasavvufî yaklaşımın, insanlar arası ilişkiler, kurumlar, fikirler ve usuller çerçevesindeki çözümleme anlayışı, günümüzdeki teşkilatlanmış tarikatların, kendi amaçları doğrultusunda kullanma imkânları henüz ortadan kaldırmadığı gibi, sürekli bir doktrin olarak zayıflayıp güç kaybetmeye yüz tutmaktadır. Bazı kesimlerden çıkan düzeltici yaklaşımlar, tasavvuf sistemini ve cemaat kavramını öne alıp, insanlar arası ilişkilere getirdiği yeni açıklamaların, büyük bir ilgi görmesine rağmen, son yıllarda iletişim teknolojisi sayesinde ulaşılan gerçeklerle, daha önceden anlatılan birçok şeyin görüldüğü gibi olmadığını göstermektedir.

Tasavvufi temellerin çatırdamasında, bütünüyle insan yaşamın zor şartlarla idamesi temelinden bağımsızlaşma eğilimini göstermesiyle, yeni değişkenler ve kategorilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. **Bu meyanda cemaatlerin büyüme amaçlı hareketleri, içe kapanık olmak veya olmamak arasında kalmıştır.** Bu durum ise usulde zayıflama ve içerik boşalmasına engel de olamamıştır. **İnsanlar arasındaki bağımlılık arttıkça, insanın yalnızlaşması artık mümkün değildir.** Hâlbuki cemaatleşmenin bugünkü düzeyi dikkate alındığında, henüz sözü edilen bu değişimlerin yeterince olgunlaşmadığı görülmektedir.

Cemiyetleşme sürecinin ileri boyutlara varması yanında günümüzde, insanın kendi hayatında ferdileşmesi ve istikrar arayışlarının, önceki zamanlara nazaran arttığını görmekteyiz. Buna rağmen, tarikatların kendi kendilerini yeni duruma göre disipline etmeyi gereksiz görüp, adapte olamamaları sebebiyle, dünya hayatı ve ekonomik politikaların oluşturacağı yeni düzen, daha sert ve baskı kısıtlamalarını tarikatlara dayatarak, giderek artan bir ölçüde, onları içine çekmeye veya yok etmeye çalışacaktır. **Bu sebeple, tasavvufi hayatta yeni bir yenileyici ve devrim olması gerekmektedir.** Eğer bu başarılamazsa, insanların yüzyıllar öncesinde uyum sağlayarak başarılı olduğu bu sistemi kaybetmesiyle, toplum büyük bir değer kaybına uğramış olacaktır. Bu ise gelecekte meydana gelebilecek tehlikeli durumların oluşmasına sebep teşkil edebilir.

Tasavvufun temelinde, beşeri katmalar çok olduğundan, dinin akideleri gibi sağlamlığını koruması mümkün değildir. Genellikle sapık fırkaların, tasavvuf kültürleri içerisinde olma nedeni budur diyebiliriz. Onun için, şu an şeyh adı ile geçinenler, kendilerine çeki düzen vermelerinin gerekliliği önemli noktaya gelmiştir. Çünkü uzun bir gelecek insanlığı beklemektedir. Şöyle bir düşünün, İstanbul’da yaşayan bir insana, **“Eski Topkapı garajı, bir zaman sonra bir uzay istasyonu olacak”** denilse hiç inanabilir mi acaba? Şu anki şartlar, tabii ki bunu hayalden öteye götüremeyecektir. Fakat öyle olduğu zaman da **“..bak adam nasıl bilmiş...”** gibi cümleler de hevâi olacaktır. Buradan bahsetmek istediğimiz, tasavvufî terbiyede unutulmuş olan **“hedef sunmak usulünü”** hatırlatmak içindir. Bu usulü, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kullanmıştır. Arabistan çöllerinde, dünyanın birçok yerinden habersiz olanlara, konstantiniye’yi (İstanbul’u) hedef gösterirken, hedeflenen şey ile dünya imarının, maddî ve manevî temel dinamiklerini ortaya çıkarıp tespit etmesidir.

Bir rivayette şudur. Hafız Ebû Nuaym ve Yahya bin Said-ül Ümevî; Kelbi’ye dayanarak diyorlar ki, bir defasında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Beni Bekr bin Vâil’e gitti ve onlarla sohbet ederken **“savaş durumunuz nasıl”** diye sordu. Onlar dediler ki :

“Biz ne İran’la savaşacak durumdayız, ne de İran’a karşı kimseyi koruyabiliriz.” Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle dedi:

“Bir gün gelecek, siz onların menzillerine ineceksiniz, onların kadınlarıyla evleneceksiniz ve onların evlatlarını esir alacaksınız.” Bu görüşmeden sonra, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem oradan ayrıldı ve oraya Ebû Leheb geldi ve halka şöyle dedi:

“Bu adam eskiden çok iyi idi, ama şimdi aklını kaçırmıştır.” Benî Bekr bin Vâil’e mensup olanlar da dediler ki:

“Evet, İranlılardan bahsedince, onun akli dengesinin yerinde olmadığına kanaat getirdik.” Bu vak'a gösteriyor ki, o sıralarda hiçbir Arap, Arapların İran gibi muazzam bir saltanatı yerle bir edip, bütün İran'a hâkim olacaklarını, akıllarının uçlarına bile getiremiyordu. Böyle bir şey onlarca, sadece deli divane bir kişi tarafından söyleyenebilirdi. Fakat aradan 15-16 sene geçmedi ki, aynı adamlar Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in söylediklerinin harfiyen gerçekleştiğine şahit oldular.¹

Bugün, hala Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in mucizesi ve ikramı olan [Diyarbakır en eski ismi Asur kaynaklarında Amid olarak geçmektedir. **Diyarbakır** ismi ise, Arabistan'dan göç eden bir kabîleden ortaya çıkmıştır. Arabistan'dan gelen Beni Bekr Kabîlesi Dicle civârına yerleştiler. Bölgeye “Bekrlerin Diyârı” mânâsına gelen **Diyâr-ı Bekr** ismi verildi. Zamanla bu isim Diyarbakır olarak söylenmeye başlandı. 1937 senesinde Bakanlar Kurulu karârıyla Diyarbakır olarak değiştirildi.]²

Sonuçta, kabuğunu kırıp içinden çıkamayan civciv ölür. Tarikatlar, ferdin ahlakını terbiye etmeyi düşünürken, cemaat terbiyesine, dolayısıyla toplumun içine açılmaya, onları kendileri ile buluşturmaya ve bedevi olmaktan kendilerini kurtarmaya yönelmelidir. Bu nedenle ilk yapılacak şey, (her ne kadar yasak olsa bile) **şeyh, üstad...** adı ile ünlenmiş kişilerin, ilk önce eğitimden geçirilmesi gerektiğidir. Müritler sınıfı, rüzgâr önünde uçan gazeller gibidir. Nerede bir rüzgâr bulursa, onun elinden kendini kurtaramaz. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına sebep şeyler arasında, bu şeyh taifesini görülünce, Meclisi Meşayih'i kurmaya mecbur kalmış ve bu işin başıboş bırakılmayacağını anlamıştır. Ancak ne var ki, bu tedbirin vakti geçmiş olduğu için, çokta etkili de olmamıştır. Daha sonra 1925 te tekkelerin kapatılması ile bu durum başıboş bir hal altında, kısmî ve gizli devam etmiştir. Ancak, siyasilerin çıkar amaçlı göz yummaları ile yeniden (sosyal bir gerçek olan) cemaatler oluşmuştur. Fakat bu seferde, amacı ve istikameti belirsiz, toplumda içinde bulunan veya ne olduğu belirsiz bir hal almıştır. Bizim burada demek istediğimiz, bu başıboşluğun önüne geçmek ve bezirganvari hareketleri önlemektir. Gerçek ve mecburiyet arz eden bu durumu, yok etmektense, kontrol altında tutmak ve ilerisi için tedbir almak, toplumun yıkılmaması ve ayakta durabilmesine yardımcı olunması açısından, milletimiz için hayati bir önem arz etmektedir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹**Mevdudi trc: Naim ASRAR** Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz.Peygamber [Kitap]. - Ankara : Pınar, 1984. s.580

² Rehber Ansiklopedisi

MÜSLÜMANLARIN BİTİRİLMESİ GEREKEN ÇİLESİ

Her zaman duyduğum ve işittiğim, yeri geldiği zaman benim dahi dayanamadığım bir hususu paylaşmak istiyorum. Bir arkadaşım geldi ve dedi ki;

“Ben imansız birimiyim? Her camiye girdiğimde bir an önce çıkmak için can atıyorum?” Ben,

“Hayır, camiye müslüman gider, başka bir sorunun vardır,” dedim.

“Evet.”

“Bizim mahallenin hocası kürsüye çıktığında sürekli camideki cemaati tenkit ediyor. Sanki camiye gelenler ne ise...

Her vaazın sonunda muhakkak sezon gereği ya hacca veya umreye gitmenin reklamını yapıyor.

Bir seminer veya toplantı varsa buna muhakkak iştirak edeceksiniz, bu sizin imanınızın işaretidir, diye baskı yapıyor.

Birde o da yetmez gibi vaazı uzatıyor, arkasından ‘vaktinizi aldım helal edin’ diyor.

Daha bunun gibi çok şeyler var...” Ben de

“Hayır, bunlara karşı tepki göstermen senin imanî konuda eksikliğini göstermez. Yalnız o görevli kişinin sosyal ilişkilerde yapılması gerekenleri yeterli olarak tam bilmediği ve insan psikolojisini etkileyen nedenlere vakıf olamadığını” söyledim.

Bu anlatılan hadise bana gençliğimde camide imamlık yaparken sayfa sayfa Kur’ân-ı Kerim’i namazda okurken cemaate neler çektiğimi hatırlatınca, içim yandı. Onun için bu şikayetleri duyunca, Allah Teâlâ’ya beni affetmesi için dualar ettim. Fakat biliyorum ki, bu yalnız sevap olsun diye yaptığım günahlardan sadece birisidir. Allah Teâlâ beni affetsin.

İman etmek bir husussa onu korumak ve kollamak binlerce hususu içinde barındırmaktadır. Öyleyse bir başkasının inancını sarsacak derecede bir hata yapmak, telafisi mümkün olmayan hastalıktır.

Zamanımızda dini tenkit edenlere bakınca İslâm’ı değil, onu yaşamaya çalışanların yaptıkları hareketleri hakkında olduğunu göreceksiniz. Yanıma gelip dert yanan arkadaşım da aynı şeyi yaptı. Dini tenkit etmiyor, yapılan hareketlerin kendi açısından verdiği sıkıntıdan bahsediyordu. O zaman, biz bu tenkitten nasıl kurtulacağız?

Kurtuluş reçetesini bildiren ve uygulayan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem olduğuna göre, aşağıda zikredeceğimiz hadisler bazında kendimizce birer yorum yaparak, dini yaşantımıza bir yeni bakış açısı getirmenin uygun olduğunu söyleyebiliriz.

- Bir şahsın, Muâz b. Cebel’in kiraati uzun tutması sebebiyle namaza gitmek istemediğini söylemesi üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, daha önce hiç görülmemiş şekilde öfkelenmiş ve Muâz’a **“Sen fitneci misin?”** diye sitemde bulunmuş, bunu üç defa tekrarlamış ve ardından şöyle buyurmuştur:
“Ey insanlar! Sizler (insanları dinden) nefret ettiriyorsunuz. Kim namaz kıldırırsa, namazı hafif tutsun; çünkü cemaat arasında hasta, güçsüz ve iş-güç sahibi olanlar vardır.”¹
- Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, Osman b. Ebi’İlâs’a, zamm-ı sûre konusunda cemaatin en zayıf olanlarına göre bir ayarlamada bulunmasını tavsiye etmiştir.²
- Nitekim Rasûlullah bizzat kendisinin, namazı uzun tutmak istediğini, fakat ağlayan bir çocuk sesi duyması üzerine annesini sıkıntıya sokmamak için kısa kestğini beyan etmiştir.³

¹ Buhârî, Ezan 60-65; Edeb 75, İlim 29; Müslim, Salât 182-185; İbn Mâce, İkâmet 48; Ebû Dâvud, Salât 124; Nesâî, İmâmet 35;

² Müslim, Salât 186.

³ Buhârî, Ezan 65; İbn Mâce, İkâmet 49; Ebû Dâvud, Salât 123.

- Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;
“Şüphesiz bu din kolaylıktır. Dini aşmak isteyen kimse, mutlaka ona yenik düşer. O halde, orta yolu tutunuz, en iyiyi yapmaya çalışınız, sevinçli ve ümitli olunuz; günün başlangıcından, sonundan ve bir miktar da geceden faydalanınız.”⁴
- Amr b. el-Âs anlatıyor:
 “Zâtu’s-Selâsil⁵ gazvesinde, soğuk bir gecede ihtilam oldum. Yıkandığımda ölmekten korktum ve teyemmüm alıp arkadaşlarıma sabah namazını kıldırımdım. Arkadaşlarım bu hali Rasûlullah’a anlattılar. Bunun üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bana
“Cünüp olduğun halde arkadaşlarına namaz mı kıldırдың?” diye sordu. Ben de, yıkanmak suretiyle boy abdesti almayışımın gerekçesini anlattım ve
“...Kendinizi öldürmeyin. Şüphe yok ki Allah sizi çok esirgeyicidir”⁶ âyetini hatırladığımı söyledim. Bunun üzerine Rasûlullah güldü ve bir şey demedi.”⁷
- Bu hususu teyit eden diğer bir hadiseyi Câbir b. Abdillâh şöyle anlatıyor:
 “Bir sefere çıkmıştık, içimizden bir arkadaşımızın başına taş isabet etti ve başı yarıldı. Sonra da bu kişi ihtilam oldu. Beraberindekilere teyemmüm etme hususunda kendisi için ruhsat olup olmadığını sordu, onlar da bunu uygun bulmadıklarını söylediler. Bunun üzerine söz konusu şahıs gusûl abdesti aldı ve bunun neticesinde öldü. Rasûlullah’ın huzuruna vardığımızda durum kendisine haber verilince şöyle buyurdu:
“O adamı öldürdüler, Allah da onları öldürsün. Dikkat ediniz ve bilmediğiniz şeyi de sorunuz. Zira bilgisizliğin şifası sormaktır. O şahsın yarasını bir bezle sarıp üzerini mesh etmesi, vücudunun kalan kısmını da yıkaması yeterli olurdu.”⁸
- İbn Abbas’ın nakline göre Vedâ Haccında Rasûlullah Mina’da, devesinin üzerinde birçok soruya muhatap olmuş ve bunları cevaplandırmıştır. Bu cümleden olarak birisi;
“kurbanı kesmeden tıraş oldum, ne yapayım?” diye sormuş,
“şimdi kes, zararı yok” cevabını vermişler, bir ikincisi gelerek
“şeytan taşlamadan önce Kâbe’yi tavaf ettim, ne yapayım?” diye sormuş,
“zararı yok, şimdi şeytanı taşla” buyurmuşlar; bir üçüncüsü gelerek
“şeytan taşlamadan önce kurban kestim” demiş,
“zararı yok, şimdi yap” buyurmuşlar, hâsılı bilgisizlik veya unutma yüzünden insanların önce ya da sonra yaptıkları her iş için “zararı yok” cevabını vermişlerdir.⁹
- Ebû Hureyre’den şöyle nakledilmiştir: Bizler Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in yanında otururken ona bir kimse geldi de:
 - **Ya Rasûlullah helak oldum!** dedi. Rasûlullah ona :
 - **Sana ne oldu ki?** diye sordu. O kimse:
 - **Oruçlu olduğum halde eşimle cinsi münasebette bulundum,** dedi. Rasûlullah :

⁴ Buhârî, İman 29, Rikâk 18; Müslim, Birr 52; İbn Mâce, Zühd 20; Nesâî, İman 28.

⁵ Zâtu’s-Selâsil, hicretin sekizinci yılında Cuzâm kabilesiyle yapılan küçük gazvenin ismidir. Bu gazve Amr b. el-Âs komutasında, Şam topraklarındaki Selsel ya da Sulsul denilen mevkiide cereyan etmiştir. Bk. İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, IV, 370.

⁶ en-Nisâ 4/29.

⁷ Buhârî, Teyemmüm 6; Ebû Dâvud, Tahâret 124.

⁸ İbn Mâce, Tahâret 93; Ebû Dâvud, Tahâret 125.

⁹ Dârimî, Menâsik 65; Buhârî, İlim 24, 47; Hac 126, 131, 132, Eymân ve’n-nuzûr 15; Müslim Hac 327- 333; İbn Mâce, Menâsik 74; Ebû Dâvud, Menâsik 78, 87; Tirmizî, Hac 54, 76; Nesâî, Menâsik 224.

- Hürriyete kavuşturacağın bir köle bulabilir misin? diye sordu. O zat:
- Hayır bulamam, dedi. Rasûlullah :
- Öyle ise iki ay peşpeşe oruç tutmaya gücün yeter mi? diye sordu. O kimse:
- Hayır, buna gücüm yetmez, dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem:
- Altmış yoksulu doyurabilir misin? buyurdu. Adam:
- Hayır doyuramam, dedi. Rasûlullah bir süre bekledi. Bizler de bu bekleyiş içindeyken Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, içinde hurma dolu olan bir sepet getirildi. Rasûlullah :
- O mesele soran kimse nerededir? buyurdu. O zat ayağa kalktı ve "Buradayım" dedi. Rasûlullah:
- Bu hurmayı al da fakirlere sadaka olarak dağıt, buyurdu. Adam:
- Benden daha fakir olana mı vereceğim ya Rasûlullah? Allah'a yemin ederim ki, Medine'nin iki kara taşılığı arasında benim ev halkımdan daha fakir hiç kimse yoktur, dedi. Bu sözü üzerine Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, yandaki dişleri görününceye kadar güldü. Sonra da şöyle buyurdu:
- Haydi bu hurmayı al da ailenle birlikte ye!¹⁰ (Ne güzelsin, merhametin bugün bile bizi ağılatıyor. Şefaatine kıyamet günü kavuşacağımıza o kadar içten inanıyoruz ki, tarif edilemez)

- Ensardan vücut yapısı noksan ve hasta bir adam, ensardan başka birinin câriyesiyle zina etti. Kavminden bazı adamlar ziyaret için yanına girdiklerinde olup biteni onlara anlattı ve "Benim için Rasûlullah 'a bunun hükmünü sorun" dedi. Sahâbiler bunu Rasûlullah'a haber verdiler. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem onlara, "Ona yüz sopa atınız" buyurdu. Sahabîler, "Ey Allah'ın Resûlü, adam bu cezaya dayanamayacak derecede zayıftır, ona yüz sopa atarsak ölür" dediler. Bunun üzerine, Rasûlullah; "O halde yüz salkımlı bir hurma dalını alın ve ona o dal ile bir defa vurun" buyurdu.¹¹

Anlatılan olaylarda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem tavrından şu sonuç çıkıyor.

Din yaşanılmalı fakat insanlar yaşarken nefret ettirilmemelidir.

Eğer biz bunu başaramazsak İstanbul Fethinde Hristiyanların kiliseden ettikleri şikâyeti gibi bir gün bu müslümanlarda aynısını yapacaktır. O gün Bizans haçlı dünyasından yardım istiyordu. Papa ise yapacağı yardım karşısında Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleştirilmesini istiyordu. Ancak Katoliklerden nefret eden Ortodoks Rumlar, Roma kilisesine bağlanmak istemiyor, "İstanbul'da Kardinal Kûlahı görmektense, Türk sarığı görmeye razıyız" diyorlardı. Bu sebeple Müslümanlar dini, yaşamak isterken kendince bulduğu ve kabul gördüğü doğruları tartmalıdır. Yoksa zayi edilen insanların vebali nasıl ödenebilir, bilemiyorum.

Sonuç olarak, bizim için örnek Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemdir. Onun olaylar karşısında

¹⁰ Abdurrezzak, *Musannef*, IV, 194; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 348; III, 110; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VII, 118, 475; Dârimî, *Savm* 19; Buhârî; *Savm* 30, 31, Hibe 18, Nafakât 12, Edeb 68, 95, Keffârâtü'l-eymân 1, 2, Muhâribîn 11; Müslim, *Sıyâm* 81; İbn Mâce, *Sıyâm* 14; Ebû Dâvud, *Sıyâm* 37; Tirmizî, *Savm* 28; İbn Hibbân, *Sahih*, VIII, 293-295, 298-299; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-evsat*, III, 128; Dârekutnî, *Sünen*, II, 209-210; Beyhakî, *Sünen*, IV, 221-222, 224. Bu hadis, Hz. Âişe (İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 348; III, 111; Dârimî, *Savm* 19; Buhârî, *Savm* 29, Muhâribîn 11; Müslim, *Sıyâm* 85, 87; Ebû Dâvud, *Sıyâm* 37; İbn Hibbân, *Sahih*, VIII, 297; Beyhakî, *Sünen*, IV, 223, 224) ve Saîd b. Müseyyeb'den (Ebû Yusuf, *Kitabu'l-âsâr*, s. 175; Abdurrezzak, *Musannef*, IV, 195-196; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 110; Beyhakî, *Sünen*, IV, 225, 227, VII, 393) de rivâyet edilmiştir.

¹¹ Bu hadis, Muhammed b. Abdurrahman (Abdurrezzak, *Musannef*, VIII, 520), Saîd b. Sa'd b. Ubâde (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XVI, 141; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 63-64; Beyhakî, *Sünen*, VIII, 230), Ebû Ümame b. Sehl b. Huneyf (Dârekutnî, *Sünen*, III, 100; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 311-313; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 77, 84; Beyhakî, *Sünen*, VIII, 230, X, 64) ve Sehl b. Sa'd (Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 311; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 152; Beyhakî, *Sünen*, VIII, 230) tarafından nakledilmiştir.

takındığı tavırları yeniden analiz ederek kendimize çekidüzen vermeliyiz.

- Umâre b. Huzeyme ashabtan olan amcasından naklen anlatıyor:
Rasûlullah bir bedevîden bir at satın aldı. Bedevî sattığı atın parasını almak için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem peşinden gidiyordu. Rasûlullah ilerlemiş, o ise geride kalmıştı. Bazı kimseler ata müşteri oldular. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem aldığını bilmiyorlardı. Hatta bazısı daha fazla para verdi. Bunun üzerine bedevî Rasûlullah'a seslenerek
"Atı alacaksan al, yoksa onu satıyorum" dedi. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem adamın bu sözünü duyunca
"Onu senden almadım mı?" diye sordu. Bedevî
"Hayır vallahi onu sana satmadım" dedi. Rasûlullah da;
"Onu senden satın aldım" dedi. Bu münakaşanın üzerine halk toplandı. Bedevî
"Atı sana sattığıma dair şahidin var mı?" deyince, orada hazır bulunan Huzeyme b. Sâbit
"Ona sattığına ben şahitlik ederim" dedi. Rasûlullah Huzeyme'ye dönerek
"Nasıl şahitlik edersin, bana sattığını görmedin" dedi. Huzeyme de
"Senin doğru söylediğine şahitlik ederim ya Rasûlullah " cevabını verdi. Rasûlullah onun şahitliğini iki kişinin şehadet yerine kabul etti.¹²

Ya Rasûlullah! Sen her şeyi ne güzel yaşadın. Allah Teâlâ yaşadığın dini anlamayı ve yaşatmayı bize nasip kılsın.¹³

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 379; Abdurrezzak, *Musannef*, VIII, 367; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XVI, 123-124; Buhârî, *et-Târihu'l-kebîr*, III, 205-206; Ebû Dâvud, Akdiye 20; Nesâî, Buyû' 81; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 48; Hâkim, *Müstedrek*, II, 17-18; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 379; Beyhakî, *Sünen*, X, 146; Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr*, IV, 146; Hattâbî, *Meâlimu's-sünen*, IV, 160. Bu hadis, muhtasar olarak Âmir (İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 380; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 538) ve Dahhâk'tan (İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 380), mürsel olarak İbn Cüreyc (Abdurrezzak, *Musannef*, VIII, 366) ve Katâde'den (İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, IV, 380) de nakledilmiştir.

¹³ Bu konuda yapılmış olan bu tezi okumanızı tavsiye ederim.

(YILMAZ Fatma Peygamberimiz'in Şahıslara Özel Uygulamaları [Kitap]. - İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 209961, 2006.)

NASIL ŞEYH OLUNUR?

Bir kimse hangi yoldan ve nasıl şeyh olur?

Bu soruya verilecek tek bir cevap yoktur. Çünkü tarih boyunca çeşitli yollardan ve çeşitli şekillerde irşat makamına ulaşanlar olmuş, zamanla kendiliğinden tabii bir şekilde irşat ve rehberlik mevkiine gelme faaliyeti, daha sonra bir takım kurallara, şartlara ve merasimlere bağlanmıştır.

Sûfilik, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem–Sahabe ilişkisinden kaynaklandığından, önce bu noktaya bakmak gerekir. Mü'min olarak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemi gören, sohbetinde bulunup O'ndan feyz alanlara sahabe/ashab denilmesi İslâmî anlamda rûhânî ve mânevî hayatın cemaat halinde Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sohbetlerinde yaşanmış olmasındandır. Buna **İslam sırrılığı /mistisizmi ve bâtınîliği/ esoterizmi** demek bir sakınca yoktur. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem sohbetinde bulunanlar O'nun vahiy alırken geçirdiği vecd ve istiğrak hallerini görüyor, burcu burcu mânevîyat ve rûhaniyet kokan heyecanlı ve etkileyici konuşmalarını can kulağı ile dinliyor, hatta bazen bir bedevi, bazen **Dihyetu'l-Kelbî** adındaki bir genç sûretine bürünerek Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve selleme gelen Vahiy Meleği Hz. Cibrail aleyhisselâmı görüyor, bu ve benzeri hallerden derin bir şekilde etkileniyor, hisleniyor, heyecanlanıyor, âdeti kendilerinden geçiyor, bu sûretle Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem yaşadığı sırrî ve mânevî hayata katılıyor ve bundan nasib/feyz alıyorlardı.

Bu hayatı bu şekilde yaşayarak Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından tâlim ve irşatla görevlendiriliyor, kabileler arasına gönderiliyorlardı. Bu sahabeler bulundukları meclislerde, katıldıkları sohbetlerde veya gönderildikleri kavim ve kabileler arasında Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem huzurunda yaşadıkları mânevî hayatı yaşamaya ve yaşatmaya gayret ediyor, bu suretle dinî hisler ve heyecanlar Müslümanlar arasında dalga dalga yayılıyordu.

Bazı hadislerde ilim meclislerinin yanında zikir meclislerinin bulunduğu bahsedilir. Bazı hadislerde Allah Teâlâ'yı zikir etmek üzere toplanan cemaat üzerine meleklerin gelip kanatlarını gerdiklerinden bahsedilir. Bu ve benzeri hadisler başlangıçtan beri Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem örnek alınarak müminlerin dinî sohbetler düzenlediklerini, bu suretle dinî his ve heyecanları yoğun, derin ve dolu dolu yaşamaya gayret ettiklerini, sahabeden sonra bu geleneğin ve uygulamanın tabiine, onlardan da **Etbau't-Tabiine** intikal ettiğini göstermektedir.

Sûfilerin sohbet meclisleri işte bu geleneğin bir devamı, açılımı ve şartlara göre geliştirilmiş bir şeklidir. Söz konusu sohbetlere katılanlar arasında; takva, ilim, kıraat, hitabet ve taat itibarıyla diğerlerine nazaran biraz daha önde olan, biraz daha fazla göze çarpan, cemaatin önderi ve temsilcisi şeklinde ortaya çıkıyor; Hoca, âlim ve delil olarak görülüyorlardı. Bunların bir rehber ve cemaat önderleri şeklinde belirmeleri başka birinden aldıkları icazete ve hilafete değil, tamamıyla kendi dindarlıklarına, takvalarına, ihlâslarına, hayırseverliklerine ilimlerine, şahsî erdem ve yeteneklerine dayanıyordu. **“Allah katında en değerli olanınız takvaca en önde olanınızdır.”** mealindeki âyet ve benzeri diğer ayetler cemaat içinde böyle bir önderin ortaya çıkmasına yol açıyordu. Siyasi alanda halifelerde aranan nitelik, ehliyet ve erdem anlayışı şüphesiz ki dindar cemaatlara yansıyor. İlk dönem Müslümanlar arasında cemaat önderleri bahsedilen tarzda tamamıyla serbest, doğal ve kendiliğinden ortaya çıkıyor, önderlerin kim olacağını onun kişisel meziyet ve yetenekleri belirliyordu. Bu durumu ilk sufiler arasında açık olarak görmek mümkündür. Bu dönemde belli bir çevrede ve belli meşrepte olanlar arasında kabul gören, saygı gören ve örnek alınan zatlar vardır. Bunlara bazen **üstat**, bazen **imam**, bazen **delil**, bazen **sufi**, bazen **fakir**, bazen **arif**, bazen da **şeyh** denirdi. Muhasibiye diye bilinen bir sufiler cemaatinin önderi olan **Haris-i Muhasibi** vefat ettiğinde (Bkz **İbn Hallikan**, vefeatu'l – ayan II, 58) buna rağmen o ünlü bir şeyhti, **İbn Hafif**, tasavvuf yolunda uyulması gereken beş kişiden biri olarak O'nu görüyor ve başkalarına O'nu tavsiye ediyordu. Genellikle **Tayfuriye, Hakimiyye, Kassariye, Sehiye** vb. tasavvufi hareketler ve bunların önderleri de böyle idi.

IV / XI. Asırdan sonra tarikat teşkilatı ve tekke müessesesi belirgin bir şekilde ortaya çıktıktan sonra müritlik ve şeyhlik de buna bağlı olarak değişmeye, belli kurallara bağlanmaya başladı. Kurallarının artması ve önem kazanması neticesinde belli sistemler ve gelenekler oluştu. Sonuçta **şekilcilikten ve merasimlerden mümkün merteye uzak kalması gereken şeyh – mürid ilişkisi**

şekilciliğe ve merasimciliğe dönüşmeye başladı. Bir dereceye kadar zahirciliğe, lafızcılığa, kuralcılığa, şekilciliğe ve merasimlere tepki olarak ortaya çıkan ve öyle olması mahiyetinin de gereği olan tasavvufi hayatın kendi içinde oluşturduğu kurallara ve merasimlere dönmesi onu **özünden uzaklaştırmaya sebep oldu.** Daha sonraki dönemlerde haklı şikâyetlere ve eleştirilere maruz kalan tasavvuftaki şekilcilik ve merasimcilik böyle başladı. **İmam Rabbani** kaddese'llâhü sirrahu'l azîz son dönem şeyhlik anlayışından yakındır. **Son dönem şeyhleri bir şeyhe bağlanan bir mürid başka şeyhlerin sohbetinde bulunamaz, onlardan faydalanamaz, der.** Bunu da çatal kazık yere batmaz, sözüyle doğrulamaya çalışırlar.(!)

İmam Rabbani diyor ki:

“Bu yolda şeyhlik – müritlik külah / hırka ve şecere / silsile ile değil, yolu öğretmek ve öğrenmekle olur. Oysa hırka ve silsile meşayihın çoğu nezdinde uyulması gereken bir kural haline gelmiştir. Hatta son şeyhlerin de Şeyhlik – müritlik hırka ve silsileden ibaret bundan dolayı da onlar bir müridin birden fazla şeyhi olmasını caiz görmemekte, tarikat esaslarını öğretenlere şeyh değil, mürşit demekte, şeyhlere gösterdikleri saygıyı ve bağlılığı tam olarak mürşitlere göstermemektedirler. Bu da onların koyu bir cehaletin içinde bulunmalarının ve akılsızlıklarının sonucudur. Bu cahil ve akılsızlar şeyhlerinin talim şeyhine de, sohbet şeyhine de şeyh dendiğini bilmiyorlar. O büyük şeyhler bir müridin birden fazla şeyhi olmasını caiz görürlerdi hatta onlar şu kanaatte idiler:

Talip, manevi gelişmesi için diğer bir şeyhin daha uygun olduğu kanaatine varırsa, önceki şeyhi hayatta iken bile söz konusu kişiyi şeyh edinmesi caizdir. Ve bu yüzden eleştirilemez. Hace Nakşibend bunun caiz olduğu konusunda Buhara ulemasından sağlam bir fetva almıştı. Bir mürit lüzum görürse hırkayı irade şeyhinden giyer, tarikatı başka bir şeyhten öğrenir, üçüncü birini de sohbet şeyhi edinebilir. Ama hırka şeyhi ona bu üçünü birden verebilecekse en büyük devlet bu olur. Talibin tarikatı birden fazla şeyhten öğrenmesi de birden fazla şeyhin sohbetinde bulunması da caizdir. (Mektubat I, 199; İstanbul, 1963)

Öyle şeyhler vardır ki kendilerine sadakatle bağlı olan zeki ve yetenekli müritlerine: “Evladım, benim sana vereceğim bu kadar, daha fazlası bende yok. Sen daha fazlasına ehilsin, başka bir şeyhe git, yolun açık olsun.” derler ve yetenekli müritlerin önünü açarlar. (Şimdi bu türlü şeyhe örnek vermek çok nadir ve yoktur.)

BU DÖNEMDE ŞEYH OLMANIN BAŞLICA YOLLARI DA ŞUNLARDI:

1-Eskiden olduğu gibi ibadet ve taate düşkün ahlaklı, edepli ihlâslı ve yetenekli dindar ve erdemli müminlerin, herhangi bir merasime bağlı olmadan doğuştan gelen yetenekleri ve nitelikleri sebebiyle kendiliğinden **rehber konumuna gelme geleneği** devam etti. Giderek alanı daralan bu gelenek her zaman varlığını korumuştur.

2-Vefat eden şeyh sağlığında ölümünden sonra yerine kimin geçeceğini açık bir şekilde tayin etmediğinden müritler vefat eden şeyhlerinin sağlığındaki tavır ve hallerini dikkate alarak yeni şeyhlerini seçerler. Bu **seçim usûlüdür.** Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem halifesini açık bir şekilde tayin etmemiş olması, sahabenin Hz. Ebubekir radiyallâhü anhu halife seçip kendisine biat etmiş olmaları buna örnekti.

3-**İstihlaf / tahlif usûlü.** Şeyh, hayatta iken yerine müritlerinden kimin halifesi olacağını sözlü yada yazılı, açık veya işaret yoluyla belirler. Şeyhin vefatından sonra bu zat onun yerine geçer. Hz. Ebubekir radiyallâhü anhu'nun yerine Hz. Ömer'i halife tayin etmesi buna örnektir.

4-Çoğu zaman şeyh, yetenekli ve yetişkin müritleri arasında seçtikleri bazı kişileri sağlığında irşatla görevlendirerek uzak yerlerdeki müritlerine **halifesi olarak gönderir.** Bunlar mürşitleri hayatta iken gittikleri yerlerde şeyhleri adına irşat görevlerini yürütürler. Bu anlamdaki halife eğer bir tane ise şeyh vefat edince yerine o geçer. Şayet halifeler birden fazla ise şeyhlerinin vefatından sonra bunlar bir araya gelerek içlerinden birini şeyhin yerine geçirirler. Hz. Osman radiyallâhü anhu'nun şura usûlü ile halife tayin edilmesine benzer, bu durum. Fakat bazı hallerde şeyh adayı olan halifeler kimin halife olması lazım geldiği konusunda ya anlaşılmadıklarından veya her biri bulunduğu yerde bağımsız bir şeyh olarak irşat görevini sürdürmeyi tercih ettiğinden, halifelerin bir birinden uzak bölgelerde ikamet etmeleri de bunu gerektirdiğinden birden çok şeyhler ortaya çıkabilir. Bunlar **kolbaşı adı** verilir. Bu durumda bir tarikat çeşitli şubelere – kollara ayrılmış demektir.

5-**Veraset usûlü** vefat eden şeyhin yerine oğlunun veya kardeşinin veya damadının geçtiği de olur. Böylece şeyhlik babadan oğula miras kalır. Hz. Ali kerremallâhü vecheden sonra oğlu Hz. Hasan radiyallâhü anhin halife olması da buna örnek gösterilir.

6-Memlûklerde ve son dönemde Osmanlılarda olduğu gibi bazı hallerde özellikle tekke şeyhliklerine **devletçe resmen bazı kişiler şeyh** olarak atanabilmektedir. Bu da tekkelerin ve şeyhlerin devletleştirilmesi ve devlet memuru haline gelmeleri anlamına gelir.

7-**Rüyada irşatla görevlendirilme:** Rüyada gördükleri Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem veya çok önceleri vefat etmiş ulu bir şeyh tarafından irşatla görevlendirildiklerine inanılan şeyhler vardır. **Cüneyd Bağdadi**'nin irşat görevini rüyada gördüğü Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden aldığı rivayet edilir. (Attar, Tezkiretül-Evliya, 422)

Müritlerin şeyhlerini bulmalarında rüya çok önemlidir.

8-**Üveysilik:** Veysel Karani, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemle görüşmediği halde manevi ve ruhani yoldan O'nun tarafından irşat edilmiştir, diye kabul edilir. Aynı şekilde **Cafer-i Sadık, Bayezid-i Bistami'yi, Bayezid-i Bistami Ebu'l Hasan Harakani'yi** o da **Ebu Said Ebu'l – Hayr'ı** ruhani yoldan terbiye etmiştir diye inanılır. İrşada başlamada ruhani ve manevi buluşma önemlidir. Gerek rüya gerekse üveysilik yoluyla irşada başlayanlar daha evvel hayatta bulunan pek çok şeyhin sohbetinde bulunup onlardan feyz almışlardır. Çok önceleri vefat eden ulu bir velinin ruhanîyetleri vasıtasıyla terbiye görmeleri ve irşada başlamlaları sülûkun son halkası olarak kabul edilir.

Şeyhlik ehliyetine ve niteliğine sahip olmadığı halde herhangi bir sebeple samimi suretle şeyh olduğuna inanıp irşad görevine koyulanlar az değildir. Cüneyd Bağdadi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz, **iki yüzden fazla şeyhe hizmet ettim, bunların içinde örnek alınma ve rehber edinme niteliğine sahip olanların sayısı yediden fazla değildi,** demiştir. (Attar, Tezkiretül-Evliya, 420)

İbn Hafif, **"Şeyhlerimizden beşini örnek / rehber edininiz, geri kalanları halleriyle baş başa bırakınız"** demiştir. (Kuşeyri, Risale, 73)

Yeni şeyhlik yapan veya şeyh olarak kabul edilen pek çok kişi görebilirsiniz, bunlar evliyadan da olabilir ama başkalarına delil ve rehber olma ehliyetine ve niteliğine sahip olmayabilirler. **Şeyh / rehber başka, evliya başkadır. Her mürşid evliyadandır ama her evliya mürşid değildir.**

Vefat eden şeyhin yerine yenilerinin geçmesi her zaman gürültüsüz patırtısız gerçekleşmez. Halifeler arasında ihtilafların çıkması, çekişme, kavga, dargınlık ve kırınlık eksik olmaz. Post kavgaları adı verilen ihtilaflar nesiller boyunca sürebilir ve bölünmelere sebep olur. Kemal sahibi faziletli zevat arasında bu tür ihtilaflar ve kavgaların ortaya çıkması yadırganabilir. Fakat bu tür hak iddiaları ve ardından gelen çekişmelerin sebep olduğu hizipleşmeler bazı hallerde insan tabiatının icabı olarak ortaya çıkmaktadır. Onun için sufiler:

"Sıddıkların zihninden en son çıkan kötü huy baş olma sevdasıdır." demişlerdir. (Cami, Nefehat, trc. 312)

Baş olma konusunda zahit olmak altına / gümüşe karşı zahit olmaktan daha zordur. (Kuşeyri, risale, 285)

Bu sebeple bir insan evliya, arif veya sıddık da olsa onda başkan olma arzusu, bazı hallerde hevesi, hatta hırsı bulunabilir. Post kavgaları, her insanda az çok bulunan bu duygudan kaynaklanır. Hz. Ali kerremallâhü veche ile Aîşe, Talha, Zübeyr ve Muaviye (radiyallâhü anhüm) arasında cereyan eden savaşlar da bu duygunun etkisi vardır. Sahabe iktidar için mücadele edebilmiştir. **Meşayihin post kavgaları da buna benzer.**

En ergin ve erdemli insanlar bile hubb-ı câh ve hubb-ı riyaset denilen bu arzunun zararlı şekillerinden kendilerini kolay kolay koruyamazlar.¹

PROF. DR. Süleyman ULUDAĞ

¹ Günümüzde cemaati olan şeyhler durumlarını gözden geçirip, dünyadan göçtüklerinde müritlerine kaynayan kazan gibi bir ortam bırakmaları yerine onların sakin ve salim olmalarını sağlayacak tedbirleri almaları gerekli olduğudur. Çünkü fitne belasının çalmadığı kapı yoktur. İyi ve kötüyü aramaz, hepsine zararı dokunur.

"Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (umuma sirayet ve hepsini perişan eder). Biliniz ki, Allah'ın azabı şiddetlidir." (Enfal, 25)

[İnsanların bir kısmı düşünür, bir kısmı yaşar. Çoğunluğu teşkil eden düşünmeden yaşayanlar, hayat yolunda daha önceden hazırlanmış rayların üzerinde yürürler. Hazır sigara içenler gibi evvelden yapıp hazırlanmış kaideleri kullanırlar. Onları, örfleri ve alışkanlıkları idare eder; hazları ve hayatî duygularıyla yaşarlar. Kısa ömrün verebileceği şeyleri mutlaka harcamaktan hoşlanırlar. Mevki, servet, iştihâlar ve muvaffakiyetlerden ibaret birkaç kat elbiseyi sırasıyla giyinerek bu akıbeti korkunç sirkte, kendileriyle aynı akıbete kurban olmak için semirtilen ihtirasların sahiplerine birkaç gün öylece görünmek isterler.

Düşünenler ise, evvelkilerin yaşadığı manada yaşamayanlardır. Onlar, hayatın fâniliğinden kaçarak barınacak bir ebedîlik aramış ve düşüncelerine sığınmışlardır. Yaşanan bir ebedîlik, dünyamızda bulunmasa bile, düşünen varlığın kavradığı bir ebedîlik vardır. Ona "*düşünen ebedîlik*" de diyebiliriz. O yüksekliğe ulaşanların düşüncelerinde kurdukları hakikat binasına felsefe deniyor.

Felsefe bize, üstümüzde ve yükseklerde bulunan hedeflere doğru ilerlemesini öğretir, insan düşünürken, yeryüzünün bütün süflî hadiselerine yükseklerden gelen bir ulvî mayayı farkında olmayarak muttasıl karıştırır. Sanki hayatı onunla mana kazanır. İşte bu insanın felsefe yapmasıdır.

İnsan, düşünen varlık olduğu için filozoftur, ilk insan kendi felsefesini yapmıştı. İlk çağın felsefesini, Yunan'a kadar dinlerinde görüyoruz. Hind'in, Çin'in, İran'ın ve Mısır'ın felsefeleri dinlerin de yaşatılmıştı. Tao, Konfüçyüs, Zerdüş, Buda, Brahma ve Mısır dinleri birer felsefî sistem ortaya koydular. Eski dünya insanların dünya görüşleri ve hareket kaideleri bu dinlerin içinde bulunuyordu. Onların ifadesi içinde hayatı seviyor veya itham ediyorlardı.

Felsefe, Yunan'da kendi adını aldı ve istiklâlini kazandı. Buna rağmen dinlerden büsbütün ayrılmadı. Yunan politeizmi gibi Hristiyan ve İslâm dinleri de, bütünüyle birer felsefî sistem arz etmektedirler. Ancak vasıtaları tekâmül etmiş, akli aşan ilham olmuştur.

Yaşayanların yığını olan cemiyet, düşünenlerin eseri olan felsefeden bâri müstağnî kalabilmiş mi? Hayır, Hemen her hareketimizde şerre uzanıp başkalarından hayrı istediğimiz gibi, düşünmeden yaşayıştan hoşlandığımız şu fânî kubbenin altında ebedî şeyler sunan felsefeye daima hayran olmuşuz. Her medenî cemiyet, hayır hattâ her cemiyet, klanlar bile bir felsefî düşünceye bağlanmışlar.

İlkçağ kavimlerinin felsefe ve hikmetleri dinlerinde barındığı gibi, Yunan ve Roma'nın büyük felsefî sistemleri ve herbirinin kendine özel felsefî düşünceleri vardı. Ortaçağ, muhteşem bir Hristiyan felsefesini yaşattı ve geliştirdi. Batıda Rönesans felsefesi metod sahasına kapılarını açtı. Sonra milletler kendi felsefelerini kendi ruh bölgelerinde işlediler. Bir Fransız, bir Alman, bir İngiliz felsefesi doğdu. Küçük milletler de bunlardan aldıkları tesirlerle ırkdaşlarının eteğine yapışıp gitti, zihniyetlerinin hamurunu yoğurdular. Birisi ruhun derinliklerinde yol alırken öteki göz kamaştırıcı zirvelere tırmanıyor. Anglo-Sakson düşüncesi ise şüphe ve tenkidin törpüsüyle keskinleşiyor. Hattâ Yeni Dünya'nın yıldızı olan Amerika'nın felsefesi bile, asrın iktisadî şartları içinde çeşitli ırkların eliyle süratle hazırlanmış bulunuyor. Menfaatle, pratikte muvaffakiyeti hedef tutan hakikat iradesi yani pragmatizm, menfaatçi halkı hayran bırakan Amerikan felsefesidir. Nihayet İslâv ırkı da, içtimaî nizamiyle ebedî hakikatler karşısında anarşist zihniyete bağlanan felsefesini ortaya

koydu.

Acaba bizim felsefemiz nedir?

Türk ırkının kabiliyetleriyle ortaya konmuş bir millî felsefemiz olmuş mudur?

Bu soruya, batı taklitçiliğine teslim olan iradesizlerimiz: *“Batının felsefesi var ya!... Batılılaştığımıza göre onlardan birini benimsemeliyiz”* diye cevap veriyorlar, insan ruhiyle yaşamaktan korkan bu papağanlar, filhakika her siyasî mevsimde bir başka felsefenin reklâmına koyuldukları halde, bunların hiçbirini bizim olmuyor ve münevverlerinin takdim ettiği, onların alkışladığı felsefenin bir siyasî mevsimden fazla ömrü olamıyor. Fransız'ınki gidiyor. Alman'ınki geliyor. Derken o gidiyor, İngiliz'inki, nihayet Amerikan'ınki geliyor. Ve millet, aslı tabaka bunların, bu yabancı elbiselerin hiçbirini benimsemiyor, kendine mal etmiyor. O, kendi ruhuna kendinden aşı yapmak ihtiyacıyla hâlâ kıvrınmaktadır. Büyük millet kütlesinin tarafından ses veren muhafazakâr zihniyet ise:

“Kur'anın varlığı kâfidir; felsefe lâzım değil” diye cevap veriyor. **Lâkin bu ifade de evvelkisi kadar tatminsizdir.** Kur'ân-ı Kerim, Allah Teâlâ'nın kitabıdır. Felsefe ise, bizim onu anlayacak olan şahsiyetimizin örgüsüdür. Bizim düşünüş tarzımızdır. **Felsefî görüşümüz olmasa Büyük Kitab'ı hakikiyle anlayamayız, sadece ezberleriz ve ezber okuya okuya, doktorun reçete kâğıdını batırdığı bardağın suyunu içmekle tedavisini uman hastanın haline benzeriz.** İşte bu felsefesi olmayanların Kur'ân-ı Kerim anlayışıdır.

Kâinatın muammasını çözebilen felsefe, kalbimizin mantığı, hükümlerimizin mektebidir. Felsefesiz yaşamakla kalbimiz yabancı inançlarla harap olur. Hükümlerimiz akla karşı isyan haline gelebilir. Kültürümüzün köklerini teşkil eden İslâm dünyasında kendi felsefemiz olmayışı İslâm âleminin hâlâ yerlerde sürünen perişan halini doğurmuştur.

Filhakika öteden beri yanlış olarak İslâm felsefesi denen felsefenin yapıcıları *Fârâbî, İbn-i Sîna, İbn-i Rüşd* gibi filozoflar, Aristo'nun felsefesini İslâm'ın esaslarına tatbik ettiler, İslâm dininin hakikatlerini Aristoculukla ispata çalıştılar. Netice hüsrân oldu ve bundan Gazzâlî'nin açtığı *“Tehafüt”* münakaşası doğdu.

Aristo felsefesi İslâm'ın değildi, Yunan'ındı. Şu halde İslâm felsefesi denen felsefe, İslâm'ın ufuklarında Yunan felsefesinin hüküm sürmesi veya dalgalanması gibi bir hâdiseden ibaret oldu. **İslâm'ın felsefesi hiçbir zaman yapılmamıştır** ve para karşılığında Kur'ân-ı Kerim'i bağıra bağıra tekrarlayan adamların kafalarını tedavi etmenin lüzumu anlaşılmadan, İslâm rönesansını açacak olan bu büyük eser yapılamayacaktır. **Ancak tasavvuf, Kur'ân-ı Kerim'de esaslarını bulduğu derin bir insan felsefesini ele almıştır.** Bilâhare Türk-İslâm medeniyeti içerisinde de pek çok felsefî meselelerin münakaşası yapıldı. Anadolu devletini kuran Müslüman Türkler, tasavvuf sahasında yani insan felsefesinde dehâ gösterdikleri gibi, sırf akla dayanan felsefe zemininde hiç değilse görüşler ortaya koydular. Bunların sonuncusu XV. asırda İstanbul'u alarak yeni çağı açan padişah Fatih Sultan Mehmed'in Molla Zeyrek'le Hocazâde arasında yaptırdığı *“Tehafüt”* münakaşası oldu. Bu münakaşada Fârâbî ve İbn-i Sîna gibi filozofları savunan İbn-i Rüşd ile onları tenkid ve bazı noktalarda tekfîr eden imam Gazzâlî arasındaki görüş ayrılıkları karşılaştırılıyordu. Molla Zeyrek filozofları, Hocazâde Gazzâlî'yi müdafaa etti. Padişahın bizzat takip ettiği ve hakemlik yaptığı bu münakaşa tam yedi gün sürdü. Sonunda Gazzâlî'nin görüşünü müdafaa eden Hocazâde münakaşayı kazandı. Fatih Hocazâde'yi takdir ederek bu fikirlerini bir eser halinde yazmasını söyledi.

Bu, bizde sonuncu felsefe hareketidir ve o günden beri kendi âlemimizin sınırları içinde ne bir dünya görüşüne ne de ciddî bir felsefe inancına rastlanmamıştır. Tanzimat hareketini idare eden zihniyet hiç bir felsefî esasa dayanmadığı gibi daha sonra Ziya Gökalp'ın derme çatma parçalar halinde Dürkeym gibi bir Yahudi mütefekkirinden adapte ettiği fikirlerle

bizim felsefemiz yapılamazdı. Zira onda bizim ne imanımız, ne ahlâkımız barınıyor, ne de mukadderatımızın tohumları bulunuyordu.

Niçin felsefe lâzım?

Felsefemiz olmadan yaşayamaz mıyız?

Bu sorunun cevabı pek geniş, pek şümullüdür:

1. Felsefe her şeyden önce biricik kılavuzumuz olan aklın kullanılmasını öğretir. Elimizde fotoğraf makinesi var. Lâkin onu nereye yerleştireceğiz? Manzaranın resmini hangi taraftan çekeceğiz?

Eşyayı görüş açılarımız pek çok, belki de sonsuzdur. Bizim eşyayı hangi açıdan görmemiz gerektiğini tâyin eden felsefemizdir. Felsefemiz yoksa görüşlerimiz, eşya ve olaylar hakkındaki hükümlerimiz başka başka olacak ve birbirleriyle çelişecektir. Eğer felsefesi varsa Türk çocuğunun bir dünya görüşü olacak ve bütün vatandaşlar bu görüşte birleşeceklerdir. Böyle bir görüş birliğini doğuracak felsefemiz yoksa millî birliğimizden de bahsedilemez. Kalpleri ve kafaları bir noktada, bir sevgi mihrakında birleşmeyen insanlar gerçek vatandaş hayatını, millî birlik saadetini yaşayamazlar. Bu söz, mücerret bir kelimedenden, kuru bir laftan ibaret kalır. Görüşlerin çatıştığı, kalplerin çarpıştığı yerde ise zümreler birbirini ezer, kuvvetler birbirini kırar. Gazeteler halkı teşhir, hatta terzîl etmekten hoşlanır. Ümit ve iftihar konusu olması beklenen gençlik, ümitler harcar; habis emelleri uğrunda onu kullananların elinde yıkıcı olur, bilmeden mefahire ve vicdana saldırır. Münevver geçinenler halktan ayrılır; milletin kendi evlâtları, onun mukadderatına düşman kesilirler. Sevginin yaşanmadığı, hep nefretlerin barındığı ve kalplerin çarpıştığı bir cemiyette, hayat yaşamaya değmez hal alacaktır. Hayat yük olacak, aile içi kahredecek. Mektep usanç verecek, mabed sevilmeyecektir. Sade bir içgüdünün arkasında şuursuz koşarken insan olan varlıkların bütün duygularıyla bütün iradelerini boşuna harcayan fertler, hayatı hep başkalarını, hem de hemcinslerini ezdiren kuvvetle kendi önlerine yığdıkları birkaç lokmanın sersemce temasından ibaret sanacaklar ve ölüm onların imdadına yetişinceye kadar sayıklayacaklardır.

Ancak bizde aklın saltanatını kuracak olan felsefe, iç hayatımızın bütün hareketlerini ve bütün unsurlarını birleştirmek suretiyle ruh yapımızdaki ahenk ve nizâmın da kurucusu olacaktır. Bir cemiyetin mesut insanları, onun felsefesinin mirasçılarıdır. Alman milletine mesut bir hayatın va'dini getiren kuvvetin kaynağı Fihte'nin Alman millî birliğini kurmuş olan benlik felsefesi oldu. Sokrat'ın katili olan eski Atina, onunla birlikte millî birliğini istikbalini de gömdü. Çok geçmeden eski Yunan dünyası, parça parça olan millî birliğinin enkazı altında can verdi.

2. Aklımızın âlemi bütün halinde kavrayışı demek olan felsefe, ahlâkımızın da sanatkârıdır. Âlemi bütün halinde görüş ve anlayış sayesinde ahlâkımızın rotasını çizebiliyoruz. Eğer dünyanın bütün halinde görüşüne, yani felsefî görüşe sahip değilsek, etrafta klişe halinde ahlâk çerçeveleri araştırır, yabancı veya hurda haline gelmiş örfleri, hiç tenkit etmeden yani aklın potasından geçirmeden ahlâk diye benimseriz ve her birimizin hurda çarşısından tedarik ettiği örflerin kırıntısıyla birbirimize çarparız, deviririz. Felsefesi olmayan cemiyet, ahlâk nizamı denen, vicdanlarımızı denkleştirici selâmete ulaştıramaz. Böyle bir cemiyette vicdanî tecellîler, vicdan yolları ayrılır ve nihayet birbirini kaybeder. Bir tarafta kadın kapkara bir örtüye girerken öbür tarafta bütün örtülerden ve *hayâ perdelerinden sıyrılmayı ilerilik sanır*. Bir yanda gençliğe itaat tavsiye edilirken öbür yanda isyan fazilet olur.

Bir zümre kelimelerin ırkını tahkik edercesine uydurma bir dil milliyetçiliği icad ederken, yanı başındaki zümre millet dilinde milletin tek kelimesini bırakmamaya azmetmişçesine

bozuk batılı kelimelerle konuşur; millî çatı altında Avrupalı kelimelerin istilâsına uğramamış ne meslek, ne sanat, ne de mektep adı kalır. Bazıları akıl ve kalp yolundan gelme kaideleri putlaştırırken, başkaları kalp ile aklın bütün düşmanlarını putlaştırırlar. Bir kısmı kaidelere hayran yaşarken, diğerleri kaideleri çiğnemekten zevk alırlar. Bir kısmının hürmet ettiğiinden öbürleri nefret duyar. Birçok elin alkışlarını, o alkışlarla oyulan kalplerin âhı karşılar. *Millet mektebinin bir yanında yabancı ruh aşısı yapan mektepler gönüller fethederken, öte yanda hafız kursları rekor kırarlar. Sonunda millet fertleri arasında ahlâk ve ruh beraberliği kalmaz. Kimimizin aşkı, kimimizde lanet konusu olur. İki ahlâk, âdeta iki millet ideali yaratır. Biri elbette öbürüne düşman yaşayacaktır.*

Vaktiyle XI. yüzyılda Anadolu'da millî birliğimizi ilk kuran hareket, ruh ve ahlâk birliğinden kuvvet almıştı. Bilâhare medeniyet yayıcı istilâlarımız da aynı ruh birliğinin meyvesi oldu. Eski Yunan'da madde dünyasının tanınmasından yani fizikten ahlâka yükselen felsefe büyük Yunan medeniyetinin kurucusu olmuştu. Bugün bizim de medeniyet semalarında yükseklere tırmanabilmemiz, maddenin bilgisinin üstünde bir ahlâk ideali, bir ahlâk felsefesi yaratmamızla kabil olacaktır.

3. Felsefe, siyâsî nizamın da yapıcısıdır. Bir millet rejiminin hususiyetlerini, o milletin felsefesi tayin eder. Demokrasi asrın hâkim rejimi olmakla beraber her millet onu kendine has, kendi bünyesine uygun şekilde kullanıyor. Aynı ayrı bir Fransız, bir Alman, bir İngiliz ve Amerikan demokrasisi bulunmaktadır. Bu rejimlerin kabul ettiği otoritelerin sınırları gibi, benimsedikleri liberal veya sosyalist prensipler de milletin kabiliyetinin ölçüsünü veren felsefeleriyle tayin edilmiştir. Bizim demokrasimizin bütün kuvvet kaynakları gibi, otorite mihrakları ve dayanması lâzım gelen temeller, içtimaî ve iktisadî prensipler, bizim kendi millî bünyemizden doğmuş olmalıdır. Her sahada olduğu gibi devlet rejiminde de taklitçilik idareyi felce uğrattır. Osmanlıların devlet olarak azameti, diğer sebepleri yanında bu devletin rejiminin, tarihinin seyri içinde kendi kendini yapmış ve kendi millî tekâmülü içinde olgunlaşarak kendini bulmuş bir rejim olmasından ileri geliyordu.

4. Bizzat kendimize karşı zalim olmak istemiyorsak kendimize bir felsefe arayalım. Zira sabah uykudan gözlerimizi açarken, üstümüze çöken ümitsiz karanlık, o içler oyucu yaşamak korkusu, ruhumuza imanın aydınlığını getirecek bir felsefenin eliyle uzaklaştırılabilir. Yeni hayata atılan gencin hislerini didik didik eden felsefesiz yaşayıştı. Bir genç neslin ifadesindeki inceliğin, hareketlerindeki ruhluluğun, bakışlarındaki neşvenin kaynağı o milletin felsefesidir. Felsefesini yapmamış, yani kendini düşünmemiş, hayatına mana vermemiş, kaderinin bilmesecine hiç cevap aramamış bir neslin köylüsü dağ başında çorak ve ölü bir toprakla karşı karşıya oturur, bekler. *Bir mehdî beklercesine öldürücü, kahredici bir sabırla kurtuluşunu bekler.* Yer demir, gök bakırdır. Onlar da kader ne getirirse onunla yetineceklerdir. Şehirlerin hem de yüksek tahsil çağındaki gençleri ise dedikodu ve fitne politikası yaptırtan yerlerde, kahvelerde ve sokak başlarında sade ölümü bekleten bir hareketsizlik, bir ruhsuzluk, bir ıstıraplılık ve bir gayesizlikle bekler dururlar. Ellerine ne geçse onu harcayacaklardır. Başkalarının eliyle hazırlanmış servetler, mevkiler, toprağın sefaletinden sömürülmüş saadetler. Bize yeni bir neşve lâzım. Onu felsefemizde bulacağız. Dünya anlayışımız yenileştiği zaman, varlığımız yeni bir hayata kavuşacaktır. Kararan kalbimizle harap olan duygularımızı onunla tazeleyeceğiz. Neyi sevip neden soğumamız lâzım geldiğini kalbimize o anlatacaktır. Kalbimizi bertaraf eden, samimiyetimizi daha ilkokul sıralarında öldüren zehrin pençesinden kurtaracak olan odur. Âlemşümül merhametin sesini bir defa olsun içinde duymamış, bütün hayat yolculuğu zalimi övmek, mazlumu dövmek maharetiyle geçmiş nesillerin perişan ruhunu kurtaracak olan telkin, asırların imanıyla yüklü bir insan felsefesinden çıkarılacaktır.

5. Felsefe dinî inanışlarımızın da üstadıdır. O olmazsa din adı altında halka sunulan her efsaneyi dinî inanış yaparız, ibadet hareketleri yapan herkesin din adamı diye arkasından gideriz. Daha mabetlerini bir gulgule ticarethanesi olmaktan kurtaramayan adamların telkinlerine kıymet veririz. Ancak üstadımız felsefe sayesinde kalbimiz yaşadığı dini aklımıza telkin eder; kalp inanır, ona itimadı olan akıl da onu takip eder, beğenir ve takdir eder. Hayran olur; hareketlerin taklidi ile değil de kendi iç dünyasında derinleşme yoluyla Allah Teâlâ'ya kavuşabileceğini anlar, ibadet hareketlerinin ise kendi içimizde derinleşmesinin vasıtası olduğunu tecrübeleriyle öğrenir. Felsefe olmazsa, dindarlık bir uyanık rüya, bir vehim, bir hastalık sanılır. Saf hava içerisinde yaşarken katlanılan külfetler, ibadetler, dualar ve dilekler manasız görülür. Din, yaşamak korkusunun yarattığı bir vehim veya bir ahiret simsarlığı, bir cimrilik veya bir sersemlik sayılır. Dünya vehminden bizi kurtararak duyularımızın bulanık rüyasının üstüne çıkaracak ve hakikatler zeminini, zekâmızı doyuran bir temaşaya yükseltecek olan felsefemizdir. Mezheplerin her biri dini bir cemaat tarafından kabullenilen felsefi anlayış tarzıdır. Her biri bir din felsefesidir. İslâm mezheplerinin bir kısmı bizzat İslâm dininin hukukî ve içtimaî yönünden felsefî görünüşüdür. *Bazıları ise İslâm'ın ortadan kaldırdığı cemaatlerin, tarihî dinlerinin İslâm kıyafetine bürünmüş felsefesidir.*

Meselâ Alevîlik, İslâmî dekor ve İslâmî klişeler içinde barınan Zerdüşt dininin felsefesidir. Bektaşîlik Şaman dininin felsefesidir. Tasavvuf ise, İslâm'ın ahlâkî özünü mistik tecrübenin konusu yapan derin bir felsefî yaşayıştır. Tasavvuf içinde de çeşit çeşit felsefî görüşler doğmuştur. Tasavvuf milletimizin ruhunu derinden derine işledi, öyle ki Yavuz'da Mevlâna'dan cezbelere bulmak, Mehmed Akif de Yunus'un çilesini tatmak kabildir. Ancak büyük milletin başardığı İstiklâl Harbi ise Anadolu'nun ruhuna sinmiş bulunan bu cezbe ile bu sonu gelmeyen çilenin bir meyvesidir. Biz ne cezbelere tattık, ne çileler çektik!

İslâm dünyası bir şaşkınlık içinde sarhoştur. Kur'ân-ı Kerim'i çok okuyor ve az düşünüyoruz. Büyük kitap bir musikî güftesi midir? Ne münasebet!. Onu karşılayacak kalbimiz mi yok? Buna da inanılmaz. Ancak örfler ve âdetler, her akşam bir kaç kadeh içinler gibi bizi şaşkına çevirmiş. Neden Türk çocuğu düşünen dünyanın ortasında ve muazzam bir hikmet hazinesinin başında manayı bırakır da iskelete bağlanır? Neden Süleyman Çelebi gibi bir dahînin eseri dilencilere sermaye olsun da, onun:

*Bihurûf u lafz u savt ol pâdişâh,
Mustafa'ya söyledi bî iştibâh.*

Hikmetiyle bize sunduğu muhteşem mi'rac sırrı bir masalcılıktan öte felsefî izah aramasın ve yine Mi'rac'a çıkan Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, bu ruhanî yolculukta Mescid-i Aksa'yı ziyaretinin sırrı ve hikmeti derin felsefî tahlillere konu olmasın? Bu şuursuzluk, hayır bu duygusuzluk anlaşılır gibi değildir. Her halde İslâm'ın felsefesi XX. asırda başlayacaktır.

6. Felsefe, hürriyetimizin de hayat kaynağıdır. Düşünen adam hürriyetini anlar, hareketini doğurmuş olan sebepleri bilen insan, o sebeplerin idaresini kendi eline alabilmekle hürriyetini gerçekleştirir. Bizi hayat yolunda durdurup düşündüren felsefe, her adımda hürriyet sunmaktadır. *Biz gördükçe düşünüyoruz, düşündükçe görüyoruz.* Ve her an görüşümüzün ufukları genişledikçe insanlığın her derdine deva olmak isteğiyle doluyoruz. Kendi kendimize hem teklif hem de kabul ettiğimiz mesuliyetimizin sahası genişliyor. Çok tahammül edilmeyecek kadar çok genişlediği zaman, sonsuzluğa temaşa ettiren vecdin kucağında selâmetle huzuru buluyoruz. Dünyamızda bulunmayı sonsuzluğun vecdinde

arıyoruz. Bakınız Mevlâna ruhundaki, dünyada mükemmel insanı yaşatmak idealini sonsuzluğun vecdinde nasıl huzura kavuşturuyor?

“Şehrin dışında dolaşıyordum. Bir adam gördüm; elinde fenerle bir şey arıyor gibiydi. Yaklaştım:

Ne arıyorsun? Dedim. *Bir şey mi yitirdin?* Adam cevap verdi:

Hayır, dedi. Vahşî hayvanlar arasında yaşamaktan usandım; insan arıyorum.

Zavallı, dedim, beyhude yoruluyorsun. Onu aslâ bulamazsın. Ben diyarımı terk ettim de yine bulamadım. Evine git! Rahatına bak... Adam cevap verdi:

Bulamayacağımı ben de biliyorum. Lâkin ben onu aramakta vecd buldum. Bana dokunma. Bulmasam da arayacağım.”

İşte hürriyetimizin içimizdeki çerâğı, sönmeyen nuru bu vecdimizdir. O yoksa hürriyetimiz bir vehim, bir kibir, bir benlik ifadesidir, o kadar. Onsuz insan, hem nefsinin, hem arzın, hem gayrın, hem de her şeyin esiridir. Hallac'ın kendini darağacına çıkartanlar hakkında bile şefaât dileyen, merhametini onlardan esirgemeyen iradesi hürdür. İntikam alıcının hür olduğunu zannetmek kadar gülünç iddia olur mu? Hür olan insan dünyalardan daha değerlidir. Zalim esir insanın eşyadan farkı yoktur.

7. İnsan anlaşılmadan insanlık âleminde inkılâp yapılmaz. Nedir bu insan ki hayvanların hepsi ondadır; öyle iken Allah Teâlâ'ya götüren yol da ondadır. Varlığımızın Allah Teâlâ ile münasebetinin sırrına ermesek bile, kendimizi bilmeden Allah Teâlâ'yı anlamıyoruz. İnsanı tanıtan felsefe olduğuna göre inkılâplarımızın hepsi ona muhtaçtır. Hangi inkılâp felsefesiz yapıldı? İslâm'ın nuru Kur'ân-ı Kerim'in felsefesinden çıkarak âleme yayıldı. Avrupa, rönesansını ve romantizmini felsefe sistemleri içerisinde hazırladı. Fransız ihtilâli bir felsefenin meyvesi oldu. Akıbetimizin düşüncesi de bir felsefeye bağlanacaktır. *“Yarınımız ne olacak? Nereye gidiyoruz?”* sorusu şuurla önceden açılmış yollar arar. Nereye gitmede olduğumuzu takdir için, cemiyetimizin temayülleri, ideallerini kabiliyetlerini, yani bütün hayatî kuvvetlerini yüksekte bakışla görebilmemiz lâzımdır. Hayat tecrübesinin yaşandıktan sonra vereceğini, o yaşanmadan önce felsefe tanıtır, sezdirir, hem de zaruretler halinde ortaya koyar. Önceden bilmenin büyük faydası, yanlış yolda isek dönmek, doğru yolu aramak için bize imkân bağışlamasıdır. Felsefenin bize neler verebildiğini gördük. O halde insan cemiyetlerinin felsefesiz yaşamadığını söyleyebiliriz. Çünkü hikmetsiz hayat olmaz. Mesele, yaşatan felsefenin sistem halinde ifadesini ortaya koymaktır; bütün bir cemiyeti bir hikmet sofrasının etrafında toplamaktır. Eğer bu yalımzas atemayüller, hisler ve hareketler halinde kalarak bir türlü şuurlarımıza ulaşmayan felsefemiz, ruhumuzu sefaletten kurtarıp ideale kavuşturamaz.

Toprağın üstünde her biri bir hastalığa şifa olan otlar bitiyor. Biz bunları rastgele pişirip yiyoruz, Ama hangisinin hangi hastalığa deva olduğunu bilmediğimizden bu tesadüfî gıdalanma, bizim hastalıklarımıza şifa olmuyor. **İlletin teşhisi ve doktorun reçetesi lâzım.** Bizim felsefemiz, duyularımızda, davranışlarımızda, sevgimizde ve isteklerimizde barınmaktadır. Bir yapının, bir büyük meydana serpilmiş malzemesi gibi etrafınızdadır. Binayı yapan mimar filozof olacaktır. Yapı malzemesiyle sanat eseri olan binanın farkı düşünülürse, felsefenin bizi ulaştıracağı hedefin kurtarıcı oluşu kolayca anlaşılacaktır.

Şimdi asıl meselemize giriyoruz: Bizim felsefemiz ne olmalıdır? Felsefe, bizdeki can denilen nesne cinsinden en çok bizim olan şey olduğundan başkalarından iğreti alınmayacak, mutlaka bizim eserimiz olacaktır; bu anlaşıldı. O halde felsefemizi meydana getirecek unsurları, binamızın malzemesini bir bir araştıralım.

1. Felsefemizin eşiğinde ilk endişemiz şu olmalıdır: Asrımıza asırların hediye ettiği fikir dünyasının şu iki altın anahtarını ele geçirmeden binamızın kapısını zorlamayalım. O iki

anahtar işte: XX. asırda insanlığın ulaşabildiği fikir ve zekâ hazinesinde bütün fikir dünyasının ortaklaşa bölüştüğü prensiplerden;

a) Biri dünyamızı idare eden tekâmül prensibi.

b)Öbürü aklın mükemmel işleyişini düzenleyen metotlu düşünme prensibi. Bu prensip, tekâmülcülüğümüzün temel taşıdır.

2. *İkinci prensip, aradığımız cemiyet nizamını kuracak:* Çoğunluğu çiftçi olan Anadolu'nun, kendi içinden gelen evrimi takip eden toprağa bağlı insanını, toprağın sahibi, hâkimi yapacak ve alın terinin meyvesi olan mülke hürmet ederek sade üretimi sosyalleştirici bir çalışma nizamı. Bu Anadolu'nun sosyalizmidir.

3. *Ya insanımızın içyapısını hangi malzeme ile yoğuracağız?* Kur'ân-ı Kerim'in, zulmün karşısına sabrı, kinin karşısına affı koyan, ölümü ümit ile karşılayan, sonu olan varlığımızı sonsuzluğun yolcusu yapan ve Allah Teâlâ'yı insanda tanıyan, insan anlayışı. Bu ahlâkımızın temelini teşkil eden İslâm ruhçuluğudur.

4. Dördüncü ve sonuncu prensip, şahsiyetçiliği esas olarak kabul eden idealizmimiz olacaktır. Onun yapıcı unsurlarını bin yıllık ıztıraplarımız yoğurdu. Anadolu'nun asırlık sefaleti, insanı taliine hasret varlığıyla, bu idealizmi kalplerimize âlemşümül bir merhamet iradesi halinde sunmuş olmalıdır. Bu bedbaht diyarın iç ve dış manzarası, içinde barındırdığı insanın perişan ruhiyle idealinin ilhamcısıdır. Bu dâvanın ifadesi, mistik hayatın ifadesi kadar müşkül, bir dağın gövdesinden bir feryadın fışkırması gibi müthiştir. Onu anlatmak için bir rüyanın derin manalı ifadesine sığınmak istiyorum.

“Bir bozkırdan geçiyordu. Bir köylü onu arabasıyla çamurlu bir ovada götürüyordu. Hava soğuktu. Ekim ayında idiler. Kuş başlı kar yağıyor ve toprağa değer değmez eriyordu. Arabacı hayvanları şiddetle kamçılıyordu... Yolda bir köye vardılar; harap, sefil izbelerden ibaret bir köye... Kulübelerin yarısı yanmıştı. Çatılar, kömürleşmiş direkler üzerinde güç halde devrilmeden durabiliyordu. Köyün eşiğinde kemiklerine kadar erimiş, perişan kılıklı bir kadın kalabalığına rastladılar. Yüzleri toprak rengini bağlamıştı. Yirmi yaşında olduğu halde kırkılk gibi görünen, uzun boylu, iri kemikli bir zavallı, kucağında ağlayan bir çocuk taşıyor. Yavru aç, ananın kemikleri kurumuş... İkisi de ağlıyorlar. Yavru çıplak kollarını, soğuktan morarmış ellerini uzatıyor. Araba dörtlüna giderken o:

- Niçin ağlıyor bu çocuk? Diye sordu. Delikanlı bunu köylü şivesiyle sormuştu. Kendine gelince böyle konuştuğuna sevindi ve tekrarladı:

- Ama niçin ağlıyor bu minik... ? Hem de çıplak? Ne diye sarıp sarmalamıyorlar?

- Çocuk donuyor. Elbiseleri buz tuttuğu için atmışlar. Isıtmaz çünkü buz tutan elbiseler. Yolcu şaşkın bir halde:

- Nasıl olur bu? Dedi.

-Nasıl olacak, bunlar yoksul zavallılar... İzbeleri de yanmış... Yiyecek ekmekleri bile yok. O rüyalara mahsus bir tuhaflıkla hâlâ anlamıyor, biteviye arabacıya:

-Yok canım, diyordu. Hiç öyle şey olur mu? Söyle bana sen, neden bu kalabalık buraya toplanmış? Niçin bu kadar sefil ve perişandılar? Neye kapkara kesilmişler? Niçin birbirleriyle kucaklaşıp türkü söylemiyorlar? Hele çocuğu niçin aç bırakıyorlar? Yavaş yavaş içini derin bir mahzunluk kapladı Ağlamak üzere olduğunu duydu. Aç çocuğu doyurmak, göğüsleri kurumuş anneyi teselli etmek, bütün dünyanın saadetini temin edecek bir şey yapmak istiyordu. Ruhunda bu istek, Karamazoflara mahsus o müthiş şahlanışla, o engel tanımaz coşkunlukla köpürüp taşıyordu.”

Görüyoruz ki, perişan bir millet idealini yaşatan rüyanın kahramanı bizden değil, Karamazof Kardeşler'dendir. İnsanı Allah Teâlâ'ya en çok yaklaştıran âlemşümül merhamet

iradesine örnek diye Dostoyevski'nin Hristiyan kalbine uzanış mazur görülsün. Hangi hayat sanatkârımız veya ızdırap şairimiz, hatta millî sefalet destanlarımızı dolduran hangi kalem, Anadolu'nun talihini, sefaletlerin miracı olan ruhunu böylece anlatabilmiştir? Ve anlatmak istemiştir? Bu istek, bu irade henüz bizde ideal olmadı. Neden? Çünkü felsefemiz yok. Felsefe insan yapar, diyorum. Bakınız idealin rüyasını gören kahraman, milletin mukaddes ızdırabı uğrunda kendini nasıl kurban ediyor? Yine Dostoyevski'yi dinleyelim:

“Kardeşim, tevkif edildiğim gün, içimde bir başka varlığın doğduğunu hissettim. Gerçi bu yeni varlık, bende eskiden de vardı Fakat eğer şu son büyük darbe ile dehşetli surette sarsılmasaydım, mümkün değil tamamıyla beliremezdi. O zaman sürgünlerde kazma sallamak beni korkutamaz. Yirmi yıl alnımın yazısıyla boğuşabilirim. Hayır! İçimi altüst eden şimdi başka bir derdim var. Kürek mahkûmları arasında da kalp ve ruh sahibi bir adam bulunabilir. Orada da insan sevip yaşayabilir. ızdırap çeker. Orada da bir kürek mahkûmunun uyuşuk gönlünü yumuşatabilecek şeylere rastlandığı görülmüştür. Orada ızdırapla, iç ağırlarıyla büyümüş bir ruha yeniden can vererek bir kahraman yaratılabilir Böyle yüzlerce adam ardı ki, onlara karşı biz suçlu vaziyetindeyiz. Ben ne için rüyamda o çıplak ve aç çocuğu gördüm? Bu bir işaret. Sürgüne işte o yavru için gideceğim. Evet, bu dünyada herkes herkese karşı suçludur. Herkes yavrudur. Dünya büyük ve küçük çocuklarla doludur. İşte onlar için ben kurban olacağım. *Umum namına birinin kurban olması lâzım.*”

Cemaat için nefsini feda etmek en aşırı ferdiyetçi idealizmin davasıdır. Hazreti İsa aleyhisselâmdan sonra Hallac-ı Mansûr ve nihayet asrımızda Gandi bu dâvanın kahramanı oldular. Anadolu'nun mukaddes kurbanları olmadığını kim söyleyebilir? Anadolu'da sefil ve perişan kalabalıklar, aç ve çıplak çocuklar, göğüsleri kurumuş anneler vardı. Ancak bugüne kadar Dostoyevski gibi bir sanatkârını bulamamıştır. Zira sanat kendi kendine var olmaz. Cemiyet örflerini, ahlâkını, din duygusunu ve dünya anlayışını kendinde birleştiren felsefesinden kuvvet ve ilham alır. Felsefe ise doğabilmek için cemiyette hazırlanmış bir tarih, çekilmiş ızdıraplar, devrilmiş iradeler birlikte benimsenen inanışların asırlarca yaşanmış saltanatı gibi hayatî unsurlar arar. Biz bunların hepsini yaşadık. Tarihin mutlak emirlerinin önünde eğilmeğe mecburuz. İnsan anlayışımız bütün bir sistem halinde ifadesini istiyor. Her tarafta onu arıyoruz. Yunus'dan Akif'lere kadar bu çok cepheli hayat çilesi bizde bir feryat olmak istiyor. Türk milleti, kendi felsefesinin ifadesini dilinin ucunda saklıyor. Sâde bir şeye muhtacdır:

Duygulu, iradeli, milletini olduğu gibi anlayan ve seven münevverlere, işte bu hasretimiz giderildiği, sözde münevverlerimizin gözleri Batı'nın ufuklarından milletin kalbine çevrildiği gün bizim de felsefemiz yapılacaktır.

Felsefemizin tekâmülcü, ruhçu, sosyalist ve idealist temellerinde yapılacak bina her filozofun şahsî görüş ve inanışına göre başka manzara taşıyabilir.

Ancak bu temelleri değiştirmek bizi bizden uzaklaştırır. Müslüman Anadolu'nun yanık toprağı üzerinde yaşayıp da ruh yapımıza İslâm'ın dışında temel aramak, Anadolu'nun sefaletlerinden idealizmimize hisse çıkarmamak, normal bir beynin samimi düşüncesinin mahsulü olamaz.

Böyle düşünmek için, bu memlekette bu toprağı tanıyıp sevmeyen, bu milletin inandıklarına inanmadan, onun varlığına düşman bir irade ile yaşamış olmalıdır. Anadolu, bin yıllık tarihinin muzdarip macerası içinde, felsefesinin bütün unsurlarını ortaya koymuş bulunuyor. Kendi felsefesini yapacak çocuklarını da yine kendi bağrından çıkaracaktır.]¹

¹ TOPÇU Nurettin Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara Yarınki Türkiye, İstanbul : Dergâh Yayınları,

OSMAN BÖLÜKBAŞI ANISINA

1913 yılında Kırşehir'de dünyaya geldi, Fransa'da Nancy Üniversitesinin matematik ve astronomi bölümünü bitirdi.

1946'da çok partili hayatın başlamasıyla Demokrat Partiye katıldı. Bir yıl sonra Demokrat Parti'den ayrılarak Millet Partisi'nin kuruluşunda yer aldı.

1950 yılında Kırşehir Milletvekili seçilen Bölükbaşı, Millet Partisi'nin kapatılmasıyla Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı.

1954'te Demokrat Parti ile olan çatışmasından dolayı Kırşehir ilçe yapıldı.

1955 yılında Cumhuriyetçi Millet Partisi Genel Başkan'ı oldu.

Bölükbaşı, 1946'da başladığı siyasî yaşamı içerisinde 1950, 1954, 1957 seçimlerinde Kırşehir Milletvekili 1961, 1965, 1969 seçimlerinde de Ankara milletvekili seçilmiştir.

Sert konuşmaları ve farklı siyasî üslubu ile Türk siyasetinin önemli isimlerinden biri olarak yerini almıştır.

1961 yılında İnönü Başkanlığındaki koalisyona girmek istemeyen Bölükbaşı ile bir grup milletvekili Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden istifa ederek ikinci defa Millet Partisi'ni kurdu.

1972 yılında Genel Başkanlık görevinden, 1973 yılında da; milletvekilliğinden ve partisinden ayrılarak siyaseti bırakan Bölükbaşı, 6 Şubat 2002'de Ankara'da Hakk'a yürüdü.

SIYASİ KİMLİĞİ

Babası Hacı Ahmet Ağa oğlunun politikaya atılmasını istemiyordu. Ona tavsiyesi şu idi: **"bu devirde akşam nikâhları üzerine yemin edip sabah sözlerinden dönebilecek insan çoktur"** Fakat O siyaset adamı olacaktı.

Osman Bölükbaşı'nın kişiliğinin oluşmasında iki dönemin etkili olmuştur.

Kırşehir'de geçen birinci dönem; Bölükbaşı'nın siyasi üslup ve konuşma kabiliyeti gibi yönlerden kişilik temellerinin oluşmasını sağlamıştır. Orta Anadolu'nun yüzyıllardır süren **"âşıklık"** geleneğinin tezahürleri; Bölükbaşı'nın hazırcevaplılığı ve konuşmalarındaki özdeyişler ve kıssalarla tespit edilebilir.

Bölükbaşı'nın kişiliğinin oluşmasında etkili olan ikinci dönem ise Fransa'daki eğitim dönemidir. Bölükbaşı'daki hürriyet, demokrasi, adalet düşkünlüğü bu ilkelerin dünyaya yayıldığı yer olarak kabul edilen Fransa'da yerleştiği söylenebilir.

Osman Bölükbaşı'nın asıl üstünlüğü, ahlak anlayışındadır. Bütün siyasi yaşamında, siyasi ikbal uğruna ilkelerinden taviz vermemiştir. Osman Bölükbaşı çeyrek yüzyıl süren siyasi mücadelesinde Türkiye'de demokrasi bilincinin aşılması ve yerleşmesinde ve demokratik devlet nizamı fikrinin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu özelliği ile Bölükbaşı Türkiye'de çok partili hayata geçiş süresince muhalefet olgusunun yerleşmesinde önemli bir görev üstlenmiş, **siyasetin siyah-beyaz** görüntüsünde farklı bir renk olarak yerini almıştır.

Osman Bölükbaşı'nın siyaset anlayışının en önemli özelliği kendini merkeze alan, kişisel bir siyaset olmasıdır. İktidarlara, belirli bir siyasi düşünce ya da program etrafında değil, gündelik siyasi gelişmeler karşısında kendi kişisel tepkisi ile dile getirmiştir.

Osman Bölükbaşı, Türkiye'de **"siyasetin popülerleşmesine"** katkıda bulunmuştur. Özellikle okuma yazma oranının son derece düşük olduğu 1950'lerin Türkiye'sinde Bölükbaşı, başkentte olup bitenleri Anadolu'ya meydanlara taşımıştır.

Kürsüde saatlerce Meclis tutanağı, belge, evrak, gazete küpürü okuyan, siyasi olayları ve iktidar politikalarını fıkralarla ve popüler benzetmelerle halka anlatan

Bölükbaşı, hem Türkiye’de siyasetin popülerleşmesine hem de **popülist siyasetin** oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Osman Bölükbaşı’nın halkı yüceltme, gerçek halkı temsil etme, kahramanlık, cesaret, meydan okuma v.b.gibi popülist motiflerle yüklü bir siyasi dili vardır.

Siyasi iktidarlara, halktan uzaklaştığı, siyasileri hırs, ikbal, menfaat peşinde koştuğu gerekçesi ile eleştiren Bölükbaşı, iktidarı ve genel olarak siyaseti, bir **“şer kaynağı”** olarak göstermiştir.

Osman Bölükbaşı Türk siyasi yaşamında iktidarlara güvenmeyen, her siyasi **iktidardan şikâyetçi olan inatçı ve müzmin bir muhalefet anlayışının simgesi** olmuştur.

Bir muhalefet parti lideri olarak Osman Bölükbaşı’nın Türk siyasetine en büyük katkısı, sürekli muhalefet konumunu kullanarak, Türkiye’de siyasetin ve demokrasinin niteliğine dair rakiplerinin dile getiremediği bazı cesur tespitlerde bulunması olmuştur. Ancak bu tespitler tutarlı bir siyasi program ve düşünce etrafında temellendirilmediği ve hiçbir zaman iktidarı hedeflemediği için, çok partili yaşama geçişten sonraki çeyrek yüzyıllık dönemde üçüncü bir parti ve muhalefet çizgisinin kurumsallaşamaması ve kalıcı olamaması ile sonuçlanmıştır. Ancak o vatanını milletini hayatı boyunca en ileri seviyede tutmuştur. Üniversiteden iyi derece ile mezun olan Bölükbaşı’na okul yönetiminin mezuniyet töreninde ne istediğini sorduğu, Bölükbaşı’nın da **“bir hafta boyunca Türk Bayrağının okulda asılı kalmasını”** istediği ve bunun üzerine okula Türk Bayrağı asıldığı anlatılmaktadır. O dönemde okulu başarıyla bitiren Bölükbaşı’nın takdirnamesi İsmet Paşa’ya kadar gitmiştir.

Osman Bölükbaşı Türk sanat müziğini, halk müziğini, bozlak ve Anadolu türkülerini çok severdi.

“Telgrafın tellerine kuşlar mı konar” ve “Meşeler güvermiş varsın güversin” sık sık mırıldanarak söylediği türkülerdendi. Türk müziğini çok seven Bölükbaşı, siyasete atıldığı ilk yıllardan başlayarak zaman zaman parti gezilerinde arabasına aldığı Şemsi Yastıman ve Muharrem Ertaş’ın çaldığı saz eşliğinde bozlak ve türkü dinleyerek ve söyleyerek Anadolu’yu dolaşmıştır. Bölükbaşı’nın özel merakları arasında avcılık önemli bir yer tutmaktaydı. Çifte ile sığircık ve yaban hayvanı avlamanın kafasını boşalttığını ve kendisini dinlendirdiğini söylerdi. Avlanmak için Gölbaşı, Bala ve Haymana civarlarına gidilirdi. Seçim gezileri sırasında da av tüfeği sürekli arabada bulunur, zaman zaman yol kenarında da avlanırdı.

BÖLÜKBAŞI’NIN KLİŞELEŞMİŞ MEŞHUR SÖZLERİ

“Zengini hayırsız evlat, memuru süslü avrat, siyasetçiyi kuru inat batırır”.

“İnsanın sağlamlı, çürüğü çıplak baldırla sarı altın karşısında belli olur”.

“Evlilik insan hayatının en büyük kumarıdır. Bu kumarda kazandığını söyleyen bazı yalancılara rastlanır. İlk günlerde döperle (dopink veren) kazanırsın, sonunda floş ruayelle (kumar) kaybedersin. Bu yüzüğün esareti, cellâdın kemendinden daha acımasızdır. Hayattaki en pahalı hovardalık evliliktir”.

“Yerin mevkii oturandan gelir. Adam olan oturduğu sandalyeden şeref almaz, ona şeref verir. Adam vardır kırık sandalyede bir Fatih, bir Kanuni gibi oturur. Adam vardır en parlak sandalyede bir yığın saman gibi oturur”.

“Para da insanlar gibidir. Kimden iltifat görürse onda toplanır. Ben hiç yüz vermediğim için gelen gitti, gelen gitti. Tıpkı politikadaki vefasız talebelerim gibi”.

Bölükbaşı Kızılay’da dolmuş durağında beklerken kendini tanıyan bir vatandaşın

“siz de mi dolmuş kuyruğunda sıra bekliyorsunuz?” sorusuna karşılık şunu söylemiştir “ne yapalım yavrum zamanında cebimizi doldurmadık şimdi dolmuşu dolduruyoruz”.

“TRT’nin partizanlığına karşı çıktım, adımızı Tırt Osman’a çıkardılar. Hırt’ı çok olan memlekette varsın bir de tırt olsun”.

“Konuşma devri kapandı, bakışma zamanı başladı. DP bunu da yasaklamadan önce bari birbirimizi iyice süzelim”¹

“Bir siyasi parti, muhalefetteyken nişanlı bir kıza benzer. Dili tatlı olur. Uyandırdığı ümitler insanı hayali bir saadet âleminde bir beşik gibi sallar”.

“Koltuğunun altında haç taşıyan, fakat hacı görünmeye çalışan, gavur diye öldürüp, şehit diye namaz kıldırın siyasetçilerden sakınılmalıdır”.

“Demokrasi mücadelesinde ahlak ve fazilet imtihanının da çok düşük not alanlar günün birinde muarızlarına karşı edep ve nezahet müdafiliği yapmaya kalkıştıkları takdirde “güveyi evine gebe olarak gelmiş olmasına rağmen, kayınvalidesinden küpe takmak üzere kulağını deldirmesine müsaade isteyen hain gelin” gibi tiksintiyle karşılanır”.

“Seçimlerde vatandaşın oyu, hesabı tarih ve Allah Teâlâ huzurunda verilecek bir millet emanetidir”.

“Bizler TBMM kapanacağına, dört günlük hayat defterimiz kapansın diyenlerdeniz”.

“Kimse Türk milletine tepeden bakmasın, memleketi bir vakıf kendisini de müteveli sanmasın”.

“Ben Anadolu’nun boz toprağının uşağıyım. Sarayım çalı dibidir. Siyasette devam, hayattan nasibini almamış, benzi sarı ve boynu büküklerin davasıdır”.

“Siyasi hayatta vefa ve sadakat, karaborsada bile bulunmayan bir metaya döndü”.

“Hasmın güllesi tesir etmez, ama dostun bir fiskeyi yıkar beni”.

“Gördüğüm vefasızlık, nankörlük ve ihanetler gönlümde sızısı bir türlü dinmeyen yaralar açmıştır. Bağrım Karacaahmet Mezarlığına dönmüştür”.

“Bunların en temizini genelevden emeklidir. Kırk orospu bir araya gelse böyle bir piç doğuramaz”(siyasette karşılaştığı bazı şahıslar için).

“Düğünü biz yapıyoruz, gerdeğe başkası ile giriyorlar. (Bölükbaşı’nın partisinde seçilip, sonradan başka partilere geçenler için)

Miting meydanlarında Bölükbaşı’yı coşkuyla dinleyen büyük kalabalıkların, seçim sandığında partisine oy vermemeleri konusunda Bölükbaşı şunları söylemiştir:

“Bizim tanesi çıkmayan harmanımız boldur. Sapı uzun, tanesi kıt Türk milleti; meydanlarda veriminiz bol, benden alkışlarınızı esirgemezsiniz, ama sandık başına gidince başkasına oy verirsiniz.”

“Bizim kümeste tavuk çok... ama hep başkalarının folluğuna yumurtluyorlar”.

“Bu millet Bölükbaşı’yı alkışladı; İnönü’yü karşıladı; oylarını Menderes’e verdi”.

“Meydanlarda rahman diye alkışlarsınız, sandık başına gidince şeytana sarılırsınız”.

“(Doğru söylüyorsun diyen kalabalıklara):Ben doğruyum ama ne çare, ah birde sizi doğru yola getirebilseydim, harmanı bol tanesi az milletim”.

Siyaseti böyleleri ele geçirir” diyordu.

**“Zalimler bir gün dedirtir Kudreti Mevla,
Tallahü lekad asarekallahü aleyha.”²**

¹ (DP’nin muhalefet toplantılarını çeşitli baskılarla engellemesi üzerine Çorlu’da yaptığı sohbetten)

² 1954 seçimlerinden sonra Kırşehir’in ilçe haline getirilmesine, Bölükbaşı’nın DP karşısında muhalefetini sertleştirmesine neden olmuştur. Bölükbaşı mecliste yaptığı konuşmada Kırşehir’in ve ilçelerinin coğrafi ve iktisadi durumlarının tahlil ve münakaşasını yapmaya lüzum olmadığını, bu tasarının normal usul ve mantığı bir esasın mahsulü olmadığını söyledi. Tasarını kabul edileceğini bildiğini, şereften başka her kaybın telafi edilebileceği bir günün geleceğini

---

söyleyerek bu beyti okumuştur. (Kardeşleri Yusuf aleyhisselâma) **“dediler ki: Allah Teâlâ'ya andolsun, hakikaten Allah seni bize üstün kılmış. Gerçekten biz hataya düşmüşüz.”** (Yusuf, 91)

Geniş Bilgi için bkz: **AYHAN Evren** Osman Bölükbaşı'nın Siyasi Faaliyetleri (1913-2002) [Kitap]. - İstanbul : Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı - 209696-Yüksek Lisans Tezi , 2006 .

MİLLETLERİN YIKILIŞI NE ZAMAN BAŞLAR?

Millet ve devlet canlı organizmalar gibi doğar, büyür ve sonra heybetli bir çınarın yıkılışı gibi göçer gider. Doğması ve büyümesi ilimle olurken yıkılışında ise ilmi terk edişi vardır. **Eğer bir milletin ilmi alanında fitne başladıysa o yıkılacak demektir. İsterse bu yıkılış yılları alsın.** Muhakkak o yıkımı birinci nesil görmese de ikinci nesil acısıyla tadacak ve dönülmez yolun yolcuları olacaktır. Bu durumun vahim şeklini Osmanlı İmparatorluğunda görebiliriz. Bizans'sın muhteşem devlet mirası üzerinde Fatih Sultan Mehmet'in temelini sağlamlaştırdığı devlet, onun dünyayı terk etmesiyle tekrar yıkılma eğilimine geçmiştir. Birçok tarihçinin yükselme devri olarak bahsettikleri Kanuni'ye kadar olan dönem, aslında duraklama dönemidir. Yükselme Fatih'le başlamış ve bitmiştir. Ondan sonraki her şey gizliden bir yıkılışın hazırlık aşamalarını taşımaktadır.

Osmanlıda yıkılışın başlamasına sebep olan, ilmi hayatın dejenere olmasıdır. Başlangıcı da Molla Lûtfi (hyt. 1494)'nin idamıdır. Bir idam ki sebebi incelendiğinde, içi doldurulamayacak kadar kof ve kudret sahibi ilmiye taifesinin, verdiği zararlar yüzünden devletin **kurtlanmasıdır**. Avamın yıllar yılı başaramadığı şeyi, ulema kısa zamanda harekete geçirmekte hiç zorluk çekmemiştir. Bu idam ile, ilmiyede telafisi mümkün olmayan hasarlar meydana gelmiş binlerce yıllık emek heba olup gitmiştir. İşte, **Molla Lûtfi kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz (hyt. 1494) Sahn müderrisliğinden idam sehпасına giden yolda bir "kıskançlık kurbanı"**¹ olurken onun yardımına yetişmeyen kişilerdeki noksanlığın ne olduğunu çok iyi düşünmek gerekir.

Eğer -resmen zındık ve mülhid ilan edilmediği ve bu sebeple hüküm giymediği için- Şeyh Bedreddîn'i saymazsak, Osmanlı ilmiye geleneği içinde 15. yüzyılda resmen zındıklık ve mülhidlik ile suçlanarak idam edilen ilk ilmî şahsiyet, Molla Lûtfî'dir. Ama o Şeyh Bedreddîn'den farklı olarak, sûfi çevrelerle ilişkisi ve yakınlığı olmasına rağmen onlardan herhangi birine mensup değildir.

Yaşadığı dönemde meslektaşları arasında **"Deli Lûtfi"** diye meşhur olduğuna bakılırsa, kalıplaşmış Osmanlı ulema tipinin oldukça dışında bir karakter çizen Molla Lûtfi önce Medrese-i Sâbi'de, sonra Medrese-i Sâmin'de müderrislik yaptığı anlaşıyor. Ancak, onun bilgisini dağıtmak için kendisini aramakta ve beklemekte olan öğrencilerine ve öğrenmek isteyenlere her gittiğinde, bindiği hayvanını kapının halkasına kendisi bağlayacak, önüne yemini kendisi koyacak kadar tabii; kılık-kıyafetinden bir ayrıcalık beklemeyecek kadar gösterişten uzak, zavâhire karşı umursuz olması arkadaşlarını çileden çıkarıyordu. Sahn müderrisliğinin, Osmanlı yüksek ilmiyesinin hiyerarşik sisteminde, önemli bürokratik mevkilere geçiş makamı ve bu makamın o devirde **sekiz kişilik dar bir kontenjanı** olduğunu bilmek, Molla Lûtfi'nin rakiplerine karşı hareket ve davranışlarını, kendisine karşı tutumlarını ve nihayet başına gelenleri anlamak bakımından çok önemlidir. Molla Lûtfi, Sahn'daki meslektaşlarını küçümsemektedir. Üstelik bu konudaki hissiyatını onların gıyabına veya yüzlerine karşı söylemekten de geri durmamaktadır. Bu mizacı sebebiyle kaynakların **"Lâübâlî-veş ve meczûb-nakş ve melâmî-üslûb tekellûf-meslûb"**, **"Lâübâlî ve şûrîde-reng"** diye niteledikleri, biraz kılık kıyafetine olan ilgisizliği ve pejmürdeliği, fakat daha çok iğneleyici dili, herkesin içinde yaptığı kaba şakaları yüzünden, **"beyne'l-mevâlî Deli Lûtfî demekle ma'rûf"** **Molla Lûtfî**, hiç şüphesiz ki bu tavırlarını yalnız meslektaşlarına değil, bazı devlet adamlarına karşı da sergiliyor ve onları da yıldırıyordu. Özellikle Sahn'daki meslektaşları -ve tabii aynı zamanda rakipleri- **Molla Arap, Molla İzârî** diye meşhur **Kâsım-ı Germiyânî, Molla Ahaveyn** lakabıyla tanınan **Molla Muhyiddîn b. Mehmed, Hatipzâde Molla Muhyiddîn Mehmed** ve kısaca **Efdalzâde** olarak bilinen Molla Hamîdeddîn gibi ulemanın yazdığı eserler hakkında aşağılayıcı ve küçümseyici ifadeleri, onları çileden çıkarıyor ve Molla Lûtfi'ye diş biliyorlardı. Çünkü O, **Fatih Sultan Mehmet** ve **II. Sultan Bayezit**'in, meclislerinde, sarayın bir geleneği olarak toplanan ve seçtikleri konular üzerinde, huzurlarında kendilerine tartışmalar yaptırdıkları bilginler arasındaydı. Kütüphanesinin başında bulunduğu zamanlarda olsun, daha sonraları olsun, Fatih'le iki arkadaş gibi şakalaşmaları, zekâsının nasıl kıvılcımlar saçtığını göstermektedir. O, kişiliğini daha önceki bilginlerin, sonradan gelenlerce tek el-kitabı bilinen, dokunulmaz sayılan eserlerinde yanlışlar bulacak kadar derin bilgisiyle, bunları ortaya koyacak cesareti de gösterecektir. O, bu yanlışları doğru saymayı, görmezden gelmeyi nefsine yediremediği için, açıklamadan edememiştir.

¹ (OCAK, 1998), s. 205-227; (GÖKYAY, 1987), s. 1-15

Ancak onun şehid olmasına sebep olacak bir olayı bulmak çekemeyenleri tarafından zor da olmamıştır. Her zaman olduğu gibi Molla Lûtfi, dersini verdikten sonra **Şeyh Ebû Vefa Zaviyesine** gider ve ikinci namazını kıldıktan sonra orada akşam namazına kadar Sahih-i Buhari'den hadisler okur ve onları açıklardı. Sahih-i Buhari'yi açtığı zaman gözyaşlarını tutamaz, bunlar kitabın üzerine iner ve kitap bitinceye kadar ağlardı. Yine bir gün, her gün ikinci namazından sonra yaptığı gibi, Şeyh Vefa tekkesinde Buharî naklederken Hazret-i Ali kerreme'llâhü vecheye ait bir hikâye çıktı.

H. Ali kerreme'llâhü veche, gazvelerinden birinde vücuduna ok saplanmış, savaş bitmeden ok kırılmış ve temren² vücudunda kalmıştır; temrenin ızırabı ciğerine işlemiştir. Açılan yara başına işler açmıştır. Hazret-i Ali kerreme'llâhü veche canından usanıp bu tür bir bitmez, dayanılmaz derde uğradığından iyice dertlenmiştir. O kanlı hırsız gizlendiği yerden cerrahlar çıkarıp ele geçirmek istedikçe Hazret dayanamayıp inlemektedir. Cerrahi müdahalenin acısına dayanamayacağını anlayan Hz. Ali kerreme'llâhü veche, cerraha namaza durmak istediğini bildirmiş ve böylece ok ancak o namazda iken çıkarılabilmektedir. Bunun sebebi, Hz. Ali kerreme'llâhü vechenin namazda kendini tamamıyla Allah Teâlâ'ya vermesi, huşu içinde ibadet etmesi dolayısıyla cerrahi müdahalenin acısını duymamasıdır. Mevlânâ Lûtfi bu kıssayı anlattıktan sonra ağlaya ağlaya

"Hakikat-i hal salât budur. Yoksa bizim kıldığımız amel kuru kıyam ve inhinadır.³ Anda fâyide yoktur" (işte asıl namaz budur; yoksa bizim kıldığımız kuru kalkıp eğilmedir, onda faide yoktur), buyurmuştur.⁴

Ancak bu derste hazır olan ve hocalarına kin besleyen bir kısım talebe, bu sözünü **"vâkı'-ı hâle muhalif nakl"** deyip bu sözü fırsat bildiler. **Arap Molla, Hatipzade, İzârî⁵** bunu bir iftira şekline soktular. Zamanın vezirlerinden İskender Paşa'nın⁶ gönlü de Molla Lûtfi'ye kırık olmasından dolayı, **"Molla Lûtfi dâil ve mudilidir, vücudu din-i mübini muhildir"** diye padişaha teftiş olunmasını arz eder. Padişah kendisine bu uydurma iftira anlatılınca bozulup **"bu, uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir deyip 'hayır, bu haber doğru değildir; bu sözün ve bu konunun doğru olması ihtimalden uzaktır. Bu husus görülsün'** diye ferman etmiştir.

Neticede âlimlerin en bilginlerinden **Hatipzade, Efdalüddin, Mevlâna Ahaveyn** ve başka ileri gelenlerden meclis kurdular. Molla Lûtfi'nin dersinde hazır bulunan ders arkadaşları, Molla Lûtfi'yi teftişe geldiklerinde ve o mahut mecliste **'namaz dedikleri kuru kalkıp eğilmedir, ona itibar yoktur'** dedi diye, Molla Lûtfi'nin sözünü gerçeğe aykırı olarak anlattılar. Meclis kurulup da Molla Lûtfi'yi getirdiklerinde kendisine dediler ki:

"Sen Allah'ın bu kadar lutfuna mazhar olmuş bir kişisin. İçin faziletlerle dopdolu bir bilgi hazinesi olduğu halde, hidayet yolundan çıkıp dalalet yoluna yönelmişsin."

Molla Lûtfi, **"hâzihi firye-i bilâ mirye"**⁷ deyip şöyle dedi:

"Benim Allah Teâlâ tarafından gelen imanım ve doğruluğum, Allah Teâlâ'nın bunda yazılı olan emirler ve nehiyler hakkında imanım muhakkaktır. Ben esasta İslam dinindenim, yedi kat gökler gibi hiçbir bozuk yanımda yoktur ve benim güzel itikadımın güneşi, zeval bulmaktan yücedir. Benim dindarlığımın tadı ilhad zehriyle acılanmamıştır; benim itikadımın şükrü zeval bulmaktan uzaktır. Benim için bu hususta söylenenler yalan ve boş laftır. Hâşâ bende küfür ve ilhad olsun, bu küfrü kâfirlerden başka işleyenler yoktur" diye sözünü bitirdi.

² **Temren:** Okların ucuna demir veya sarıdan takılan parçaya verilen addır. Menzil oklarına maden yerine kemik takılır ve ona da "soya" adı verilirdi. Temren ile soyanın takılışında fark vardı. Temren oka; ok ise soyaya takılırdı.

³ **İnhina:** Eğilme, münhani olma, yay biçimine girme, kavislenme.

⁴ Hoca Sâdeddîn, II, 548; Hüseyin, II, 400b.

⁵ Müderrisler

⁶ **İskender Paşa: Fatih** Sultan Mehmed'in yakın adamlarındandır. 880/1475'de Bosna beyi, 885/1480'de Bosna Beylerbeyisi olup 888/1483'de vezir oldu. 890/1485'de tekrar Bosna valisi 894/1488'de tekrar vezir oldu. 904/1498'de üçüncü defa Bosna valisi olup 912/1506'da ölmüştür. Cesur, çalışkan, vazifesine düşkün bir vezirdi.

⁷ "Bu bir yalan sözdür."

Bu mecliste iki yüz kadar kimse vardı. Her biri bir madde nakl edüp **“hakikaten o Hak ile batılı ayırt eden kâfi bir sözdür; o, bir şaka değildir”**, diye gerçekmiş gibi Molla'nın ilhadına şahadet eylediler. Molla Lûtfi, o şahitlerin yalanları meydanda olan şahadetlerine karşı **“onların, bu söyledikleri hakkında hiçbir bilgileri yoktur”** diye yalan şahadetlerini ileri sürdüyse de orada bulunan ve onu mahkûm etmek üzere toplanmış olan ulema(!) **“bu şahitlerin şahadetleri şeriatça makbul ve bizim yanımızda geçerlidir”** deyip gereğini yapıp imzaladılar... Bu ulema takımından **Hatipzade, Mevlâna İzâri**, hiç duraklamadan katline karar verip kanının dökülmesinin mubah olduğuna hükmettiler. Lakin **Mevlâna Efdalüddin, Mevlâna Ahaveyn** tereddüt edip çekinmeden idam edilmesine ve öldürülmesine hükmetmeye cüret etmeyerek haksız yere öldürülmesinden çekindiler. Sonra **Ahaveyn** de birincilere katıldı. Bu husus padişaha arz olundukta, türlü araştırmalardan sonra, ulemanın ittifakıyla hükmün yerine getirilmesine ruhsat verilmiştir.

İskender Paşa kol ⁸ oldu Molla Lûtfi'yi ondokuz gün hapsedti. Kendisine gücenmiş olan bilginlerden **Çömlekçizade Kemal Çelebi** ve arkadaşları başka şeyleri arz edip bazı hususlara dahi şahadet ederler. Sultan Bayezit da katline bir şey diyemeyerek rıza gösterir.

Lâmii Çelebi bu durum için şu kıt'ayı söylemiştir:

Mülkün adaletli padişahı Sultan Bayezid ki onun kahrından fitne köşeye sinmiştir.

Zindana Lûtfi'yi habs etti ki ilhad ile suçlanmıştı, onun tutuklanmasına Hak tarafından şu tarih erişmiştir:

Doğru yoldan çıkmış olan Lûtfi zindana atıldı.⁹

Molla Lûtfi, 1494 rebiyülâhırının yirmi beşinci salı günü şehid edilib **Ebu Eyyüb-Ensâri radiyallâhü anh** çevresinde ve defterdar merhum Mahmut Çelebi'nin mescidi yakınında defn edildi.

Molla Lûtfi, öldürüleceği yere giderken yolun iki tarafında duran Müslümanlar onun tekrar tekrar kelime-i şahadet getirerek Müslümanlığını ve imanını doğrulamıştır. Hatta rivayet olunur ki öldürölüp de can verirken mübarek başı toprağa düşünce temiz dilinden Allah Teâlâ'nın birliğine şahadet getirmiştir.

Molla Lûtfi'nin idamına fetva veren **Hatipzade** ile onun şiddetli aleyhtarlarından **İzâri** de onun ölümünden sonra çok geçmeden ölmüşlerdir. Hatipzade Molla Lûtfi'nin katline fetva verip de akşam evine geldiği zaman yanlışlarını meydana çıkaracağını işittiği **Haşiye-i Tecrid** adlı kitabını kastederek **“kitabımı elinden kurtardım”** demiştir. Oysa Hatipzade kat'iyyen gücenmeyeceğine yemin ederek Molla Lûtfi'den çekinmeden yanlışlarını göstermesini istemiş; o da bu kitaba bir reddiyye yazmıştır. Şeyhülislam Efdalüddin'in Molla Lûtfi'nin idamını gerektirecek bir suç bulunmadığını söyleyerek heyetten çekilmesi üzerine; Hatipzade'nin heyetin başına niçin geldiği ve Lûtfi'nin katline neden fetva verdiği, **'kitabımı kurtardım'** demesi ile açıkça anlaşılmaktadır.

Birileri kitabını kurtarıırken gelecek nesillere attığı korkaklık, gerçeği söylemeden çekinen, hakikati haykırmak şöyle dursun, yaltakçı tiplerin doğmasının da ilk temelini atıyordu. **Bir olay umuma mal olduğunda onun gizli yaptırımlarını tespit etmek mümkün değildir. Bu tür olayların bilinçaltlarına attığı etkileri görmek şöyle dursun geri dönüşü olmayan binlerce hüsrânı da vardır.** Düşünülecek olursa yüksek mevkideki ilmiye sınıfı şahsiyetlerinden kaç tanesi bu türlü bir tehdidin karşısında gerçeği söyleyebilirdi. Bu olaydan günümüze gelirsek, ilmiyenin olur olmaz meselelerle yıpratılması Molla Lûtfi'nin idamını ve neticelerini hatırlatmaktadır. **Lütuf eli orakla kesilirse, çekic örse vurmaktan kendini alamayacaktır.** İlmiye ile uğraşmanın tek sonucu filmleri çekilen uyduruk kurgulamalara sermaye olan senaryo olmaktan başka bir şeyi doğurmayacak olmasıdır. Sonrada **“biz bir zamanlar neydik....”** söyleyene **“bugün filmin çekiliyor”** derler. Eğer bir millet ebed davasında ise ilmiyesini, filmiyeye çevirmekten kendini kurtarmalı, bulanık olmaktan sakınmalıdır. Mantığın eğri düzlemde de doğru sonuçları vardır. Önemli olan devlet ve millet sevgisini ciğere kadar indirmektir.

⁸ Kolağası: Eskiden mevcut olan yüzbaşı ile binbaşı arasındaki rütbe.

⁹ Âşık Çelebi, 106a. Aslı Farsçadır.

GÖKYAY Orhan Şaik Molla Lutfi [Kitap]. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 1987.

OCAK Ahmet Yaşar Zındıklar ve Mülhidler [Kitap]. - İstanbul : Tarih Vakfı ve Yurt Yayınları, 1998.

Fakat ciğersiz ve duygusuz birçok insan, sırf egolarını tatmin etme ve zarar verici şeyler üretmekten geri durmaktadırlar.

Allah Teâlâ'ya bu türlü hallerden sığınmak ise hepimize düşen görevdir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

RASPUTİN ve DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Grigori Rasputin Sibirya'nın Pakrovskoye köyünde (Tyümen şehri'ne 75 km uzaklıkta) 1869 yılında doğmuş, doğaüstü yetenekleri olduğuna inanılan, kimilerine göre ermiş, kimilerine göre kaçık papaz, kâhin, şifacı, kimilerine göre ise yalnız bir şarlatandı.

Rasputin'in tarih sahnesine çıkışı Petersburg'a varışından sonra şifacı ve kâhin özellikleriyle saraya girmesinden sonra olmuştur.

Çar Nikola ve Çariçe Aleksandra'nın oğulları Veliaht Aleksey hemofili hastalığına tutulmuştu. Bu hastalık o dönemde Avrupa kraliyet ailelerinde çok yaygındı. Doktorların tüm çabasına rağmen Aleksey'e iyileşmesi için bir şey yapılamıyordu. İşte bu çaresizlik içinde Rasputin, Çariçenin yakın çevresi tarafından saraya getirilmiş ve Rasputin'in müdahalesinden sonra Veliaht Aleksey iyileşmiştir.

İşte bundan sonra da Rasputin'in yıldızı parlamaya başlamıştır. Çar ve Çariçe tarafından çok saygı duyulan ve yakın çevrelerine alınan Rasputin, birçok konuda danışılan birisi haline gelmiştir.

Rasputin'in bu konumu Saraydakileri rahatsız etmeye başlamıştır. Çariçeye olan yakınlığı ve saray çevresinde kadınlarla olan ilişkileri hakkında çıkan söylentiler, her yerde dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu sırada Rusya'nın Almanya ile savaşının, Rusya aleyhine geliyor olması, Alman kökenli olan Çariçe hakkında olumsuz bir hava oluşmasına neden olmuştu. Çariçenin Rasputin ile olan ilişkisi bu havayı daha da kötü yönde etkiliyordu.

Çariçenin en yakın danışmanı olmuş ve politik ağırlığı daha da artmıştır. Savaş esnasında Çar Nikola'nın bizzat ordunun başına geçtiği dönemde kendilerini çaresiz hisseden Çar ile Çariçe, bu 'Ermiş'in mistik gücüne bel bağladı.

Çar, gerçekte hiçbir yeteneği olmadığı halde sahip bulunduğu Başkomutan sıfatıyla ordu genelkurmayına gittiği zaman, Rasputin'in telkin ve kışkırtmasıyla devletin içişlerini kendi kontrolüne aldı. Bu, kaderci ve iradesiz bir insan olan Nikolai'ye yakışan bir durumdu. Rasputin askeri meselelere de müdahale etti.

Bu durum sarayda ve politikacılarda varolan rahatsızlığı daha da büyütmüş, halk arasında yaşanan ekonomik sıkıntıların ve zorlukların altında da Rasputin'in olduğu şeklinde bir inanç oluşmuştu.

Çar Nikola'nın kuzenlerinden Prens Yusupov bu konuda bir grup arkadaşıyla birlikte plan yaptı. Rasputin'i davet ettikleri evde, siyanürlü içki ve tatlı ile zehirlemeyi planlamışlardı. Bu denemeleri etki etmeyince, Rasputin'i silahla öldürmeye çalıştılar ancak bu da tam sonuç vermeyince, sonunda Rasputin'i Neva nehrinin soğuk sularına atarak boğulmasını sağladılar.

Görüldüğü gibi Rasputin ölümüyle de efsane olmuştur. Ölümüyle ilgili İngilizlerin parmağı olduğu hatta Prens Yusupov'la birlikte İngiliz Gizli Servisi'nden Oswald Rayner isimli bir ajanın da Rasputin'in öldürülmesi esnasında orada olduğu söyleniyor.

Rasputin'in o dönemde ordunun savaştan çekilmesini telkin ettiğini ve İngiliz yanlısı Bakanları görevden aldırıldığı söyleniyor. Rusya'nın savaştan çekilmesinin ise Almanların tüm güçleri ile batıya saldırmasına neden olacağı için İngilizlerin felaketi manasına geldiği düşünülüyordu.

Rasputin, Çarlık Rusyasının devrilmesindeki etkilerini bu yazıyla görmüş bulunuyoruz. Devletlerin kuvveti istikamet ile olacağı ve bunu başarmakta kişilerin ölüm ve hayat karşısındaki tepkileri ile orantılı olduğu görülmektedir. Çarın ve

çariçenin zafiyetlerinden faydalanan şarlattan veya ermiş olduğu düşünölsün Rasputin yıkılışın bir yerinde bulunmaktadır. Hakikatte Rusya yıkıma doğru gidiyordu. Sebeplerden biride Rasputin olmuştu.

Devletler ve milletler kendilerinin olması gereken yerde bulamadıkları gün yıkılışa doğru giderler. Bu yıkılışa sebepler aramak ve bulmak kolaydır. Önemli olan dersler çıkarıp, ömrün uzun olması için gayret göstermek gerekir. Bize göre en önemli tedbirler din hüviyeti içerisindeki kişilerin özlərindeki doğruluğun seviyesinde aranması gerektiğini düşünöyoruz. Fakat ne olmuştur ki, din temsilcileri bu durumu kendilerinden dahi saklamışlardır. Dinin maddiyatla ile olan ölçüsünde hep hatalı yorumlara gidilmiştir. Dinin maddi kazançta sermaye olarak kullanılması Allah Teâlâ tarafından yasaklı olduğunu bildikleri halde, bunu unutup din bezirganlığı yaparak, din adına insanlara ahkam kesmişlerdir. Sonuçta birileri tarafından satın alınmış bu Rasputinler tabii ki bir felaketin temsilcisi olacaklardır.

Nurettin Topçu, bu gerçeği dile getirirken şunları söylüyordu:

"Din bilgi kaynağı değil, kuvvet kaynağıydı. Dindar adam başkalarından çok şey bilen değil, daha çok kuvvetli olan insan"

"Şimdi son yıllarda dini neşriyat serbest olunca ortaya öyle bozuk, öyle çürümüş bir maya çıktı ki. Bu neşriyatın cehalet, ticaret ve düşöklükten berbat bir eser verdiğini hiç çekinmeden söyleyeceğim. Bunlar yirminci asrın buhranlı hayatının, halli fikir ve felsefe meziyetlerine şiddetli muhtaç olan meselelerinin karşısına, ilkçağların insanlarını bile güldürecek bir iptidailikle çıktılar. Kimi küçük çocuklar için masal olacak meseleler bunların sermayesidir. Lakin esas meseleleri ticaret yapmaktır."

"Bunlar cam arkasından sakal öperek hırka takdis etmede dindarlık var sandılar. İnsanın nefesinden şifa umdular. Medeni nikâhı eksik bulup imam nikâhında keramet aradılar. Tespih sayısında hikmet buldular. Günahları rakamlarla ölçtüler. Duaları sesli yaptılar. Merasimle ruhlarını tatmin ettiler. Böylelikle eşyanın hayatına sayıları tatbik etmekle muazzam bir dini matematik sistemi meydana çıktı. Bu matematiğe sadakat imamın şartı oldu. Dinden bütün ruh sıyrılarak kendisiyle hiç alakası kalmayan bir iskelete iman adı verildi."

Sonuç olarak düşünmeye başlama zamanını geçirmemeliyiz. Çünkü egemen guruplar, kendi iktidarlarını sürdürmek için yaptıkları yanlışlarıyla yaşayamaz hale geldikleri zaman; maddî ve mânevî elit tabaka arasında şu veya bu biçim şeklinde bir kriz durumu ortaya çıkar. Bu nedenle devlet siyasetinde de bir kriz yaşanır, ezilen hangi taraf ise hoşnutsuzluk ve öfkesi ile birden bire bu krizin yol açtığı çatlaktan sızarak yıkıma doğru harekete geçer. Bu bir yıkılıştır. Onun için gerçekleri görme zamanı gelmiştir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir benzetme yaparak çok güzel bir örnek verir:

"Allah'ın sınırları üzerinde duran (onları) aşmayan kimse ile o sınırların içine düşen kimselerin benzeri, bir gemi halkının benzeri gibidir. Onlar gemi üzerinde kur'a çektiler. Bazısına geminin üstü düştü, bazısına da altı (ambar kısmı) isabet etti. Geminin alt kısmında bulunanlar su almak istedikleri zaman yukarıdakilere uğruyorlardı. Bunlar (kendi kendilerine) biz nasibimiz olan ambarda bir delik açsak (rahat eder) ve üstümüzdekilere de sıkıntı vermemiş oluruz dediler. Şimdi üst katta olanlar, aşağıda olanları bu talepleriyle baş başa bırakırlarsa hepsi helak olurlar. Fakat onların bu istediklerine engel olurlarsa hem kendilerini ve

hem de diğerlerini kurtarmış olurlar.”¹

---

¹ Buhari, Şirk,6; Tirmizî, Fiten, 13

REKLAMIN SINIRSIZLIĞI

Ticarette, girdilerin ucuz olarak elde edilmesinin sağlanması ve kâr marjını başlangıç noktasında yukarıya çıkartılması çok önemlidir. Bunu yapabilmek için çok akıllı ve becerikli olmak, tedbir ve önlem almak gerekir. Ancak bunun zor bir iş olması nedeniyle, insanların zayıf ve irrasyonel yönlerini kullanarak, hedeflerine elde edip ulaşmayı düşünenler de çıkmaktadır. Bu şekilde, ticareti hem etkileyip hem de yönlendirmiş olabilirsiniz. Mesela; insanların günlük dinlemek ve bilmek zorunda olduğu haber programları yanı sıra dizi, magazin, spor ya da yarışma programlarını takip eden büyük bir izleyici kitlesi bulunmaktadır.

Haberlerle ilgili programında kendi reklamınızı yapmak istiyor musunuz?

Çünkü bu en ucuz reklam ve bilgilendirme çeşididir.

Yaşadığımız zaman içersinde bunun en güzel şekli, bir şekilde uygulanabildi. Çok büyük paralar ile başaramayacağınız bir reklamı, birileri bütün kanallarda aynı saatte vizyona koyabilmek imkânını bulabildiler.

Bu tür reklamların Freud modeli sınıfına girdiğini belki duymuşsunuzdur. Haberlerde bir hırsızlıktan bahsediliyor. Hem de olmayacak bir yerde. Birde görüyorsunuz ki, herkes o yer ve fuardan haberdar oluyor.

Burada psikanaliz ilminin verileri ortaya çıkıyor. Yani, kazanma hırsı içinde olanların, irrasyonel duyguları kullanarak, insanların bilinçaltılarını harekete geçirmelerinin bir yolunu bulduklarını görüyoruz.

Kazanma hırsı, insanlarda doğası gereği oldukça fazladır. Fakat bu kadarının da, çok fazla olduğunu düşünebiliriz.

Ancak, bunu düşünmek yerine, getirdiği zararları düşününce, “kazanmak için her şey mubah mı?” sorusunu sormak içimizden de gelmiyor değil...

Aslında insanları ellerine alıp, bozuk para gibi evirip çevirenler, sınırlarını zorlayınca, kendilerini yok eden bakteriler gibi olacağını unutuyorlar. Aşılması zaman ve ihtiyaç gereken herhangi bir şeyi, vaktinden önce elde edenler, hormonlu meyveler gibi zararlı olacaklarını niçin unuturlar? Çünkü zayıflık insanî bir özellik olup, sürekli kullanılan bir şey olmaktan kendini hiçbir zaman kurtaramamıştır.

Sonuçta; ister dünya ister ahiret için olsun, her ticaretin gayesi kazançtır. Ancak haksızlıklar sonucu elde edilen kârların, sonunda ziyan getireceğini unutmamak gerekir.

İnsanların geçim sıkıntılarının arttığı bir dönemde, haber kanallarında, mücevher reklamı yapmak için, akla hayale gelmez saçma sapan işlere tevessül edenler, acaba ekmeğin hesabını yapan insanlardan özür dilemeleri gerektiğini düşünmeleri için ne yapılması gerektiğini, onlara anlatabilmek için söz dahi bulamıyoruz...

Hepimizin gayesi, insanları zengin-fakir demeden mutlu edebilmek için her alanda çalışmak ve gayret etmek olmalıdır. İnsanların zayıf yönlerini kullanarak daha çok zengin olmak yerine, onlara nasıl daha faydalı olabileceğimiz hususunda düşünmemiz, bu amaç doğrultusunda hizmet ve mal üretmemiz halinde, toplumumuzun daha güzel ve mesut olmasını sağlayacaktır.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Bizi aldatan bizden değildir.”

İhramcızâde İsmail Hakkı

REMİL İLMİNİN DÜNYA VE TARİHİ HÜCCETLER (DELİLLER)

Remil İlmî diğer bölümler de de bahsettiğimiz gibi geleceğin ve geçmişin olaylarını doğruya en yakın sonuçla bilmemizi sağlayan mucizevî bir kehanet ilmidir. Bu ilmin bir peygamber ilmi olarak tarihte tezahür etmesi ve bulunduğu asra (MÖ 605-562) büyük bir damga vurması ve sonraki asırlarda dünyanın en büyük imparatorluklarında imparatorlar tarafından büyük ilgi görmesi ve halk arasında bilgiler vasıtasıyla kullanılması günümüze kadar ulaşmasında çok önemli unsurlardandır.

Remil İlmî, bulunduğu tarihten itibaren 1800'lü yıllara kadar elit devlet sistemi içinde özellikle doğu devletlerinde birçok çıkmaza girmiş olayların içinden çıkılmasını sağlamıştır. Devlet adamlarının atanmasında, savaşa girilip girilmemesi hakkında dahi asrın en ünlü Remil İlmî bilgelerinin (remmallerin) bakımlarından faydalanılmıştır.

Remil İlmî halk arasında da büyük ilgi görmüştür. Kimi rivayetlerde önemli eşyasını bir arazide kaybeden kişi zamanın Remil İlmî uzmanlarına başvurduğu ve bulunduğu söylenir. Başka bir örnekte definelerin aranmasında Mısır'da kullanıldığı rivayet edilir. Halk arasında bu kullanımlar dışında hemen hemen hayatın her noktasında kullanılan ve bozulmaya uğramamış yegane kehanet sistemidir.

1800'lü yıllardan sonra günümüze kadar sanayileşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların ilgi alanlarının değişmesi, maddeye bağlı bilimlerin gelişmesiyle birçok ilim gibi Remil sanatıda unutulmaya yüz tutmuştur.

Geçim sıkıntılarının giderek artması ve insanların ihtiyaçlarının giderek fazlalık göstermesi Remil gibi değerli bir kehanet ilminin unutulmasına ve sadece dünyada çok az temsilcilerinin bulunmasına yol açmıştır. Geçmiş zamanlarda insanlar bir öğretici için yıllarını ayırabiliyorlardı. Remil İlmî öğretisinin de uzun yıllar olan eğitimini maddi bir getiri olmaksızın zamanlarını ayırabiliyorlardı. Artık günümüzde maddi bir getirisi olmayan parapsikolojik bilimlerin ilgilenilmesi oldukça zor ve imkânsız hale gelmiştir ve artık günümüzde Remil İlmî için 8 ile 12 yıl eğitim almak hem olanaksız, hem de şifreli kitapların olması ve bu kitaplara vakıf insanların azlığı nedeniyle imkânsız hale gelmiştir.

Logizmo günümüzde yok olma tehlikesi içinde olan bu mucizevî kehanet bilimini Sn. İbrahim Yaşar'ın değerli katkılarıyla tarihin tozlu sayfalarından günümüzün modern dünyasına kazandırmanın onurunu ve mutluluğunu duyuyoruz.

Şimdi sizlere tarihte yaşanmış ve Bazıları net hüccet olan rivayetleri aktaracağız

Yıllar yılı dilden dile dolaşmış bir rivayet:

Osmanlı Padişahı dördüncü Murad (1623-1640), kıyafet değiştirerek, halk arasında dolaşmaktan çok hoşlanırmış. Bir gün yine esnaf kılığında gezerken, Üsküdar'dan bir kayığa binmiş. Kayıkçı yanına bir müşteri daha almış, boğaza açılmışlar. Denizin ortasında Murad, yanında oturan müşteriye sormuş:

Senin adın ne?

- Bana Üsküdarlı remmal Ahmed Ağa derler.

Padişahın merakı artmış. Tekrar sormuş:

- Ne iş yaparsın?

—Adam, sakın cevap vermiş:

—Remil atarak gaipten haber veririm.

- Peki, bir remil at da görelim. Meselâ şu anda Sultan Murad nerededir?

Adam, karşısındaki meraklı kişinin yüzüne şöyle bir bakmış, hatırını kırmak istememiş, remilini atmış.

-Deniz üstünde görünüyor.

- Bir remil daha at bakalım. Bize yakın mı, uzak mı?

Adam, remilini tekrar atar atmaz gözleri parlamış:

- Sultan Murad bizimle beraber. Ben remmal Ahmed olduğuma göre, devletli Hünkar da sizsiniz.

- Aferin, hüner sahibi adammışsın. Yalnız, bir remil daha at bakalım. Şimdi ben İstanbul'un hangi kapısından gireceğim. Bilirsen seni ihya ederim. Bilemezsen.

Remilci, remilini dökmüş. Dökmüş ama bu sefer söylememiş. Bir kâğıda yazıp Padişaha uzatmış:

-Bir şartla Sultanım. Bu kâğıdı kapıdan geçtikten sonra okumanızı dilerim. Demiş. Sultan Murad

kağıdı cebine yerleştirerek, kayıkçıya sahile çekmesini söylemiş. Karşısına gelen sur bedeninde nöbet tutan dizdarlardan birine:

- Ben Padişahım. Tez buradan bir kapı açın, şehre gireceğim.

Padişah fermanı bu. Derhal duvarı yıkarak bir kapı açmışlar. Padişah şehre girmiş ve cebinden remmalın yazdığı kâğıdı çıkarmış. Kâğıtta şunlar yazılı imiş:

"Devleti Hünkârım **Yenikapınız** mübarek olsun."

O günden bu güne İstanbul'un o semtinin adı **YENİKAPI SEMTİ**dir...

Fatih Sultan Mehmed'e Keşişin Söyledikleri

Kritovulos, 15. yüzyılda yaşamış Bizanslı bir tarihçidir. İstanbul'un fethini ve diğer önemli olayları/savaşları yazıp Fatih Sultan Mehmed'e takdim etmiştir. Ve Fatih'in takdirini kazanmıştır.

Kritovulos'un Fatih dönemindeki on yedi yıllık olayları yazdığı kitabı, Kaknüs Yayınları'ndan, İstanbul'un Fethi adıyla çıktı. Kitabın 107. sayfasını beraber okuyalım:

Fatih, İstanbul'a girip Ayasofya önüne geldiği zaman, derinden derine bir inilti işitti. Sesin geldiği yöne bir adam gönderdi. Sakalları uzamış, perişan durumda bir keşiş bulup getirdiler. Huzura çıkardılar. Korktu, teskin ettiler. Neden zindana atıldığını sordular.

Keşiş, Türklerin kuşatma hazırlıkları sırasında Kostantin'in kendisini çağırıp İstanbul'u Türklerin alıp alamayacağını bildirmek için remil açmasını söylediğini; remilde İstanbul'un Türklerin eline geçtiğini bildirmesi üzerine, Kostantin'in kızarak kendisini zindana attırdığını anlattı. Keşiş sonra, "demek remilim doğru imiş" diye ekledi.

Bunun üzerine Fatih de İstanbul'un kendi elinden çıkıp çıkmayacağına dair remil açmasını ve doğruyu söylerse armağanlar vereceğini bildirdi. Keşiş yeniden, bu defa Fatih için remil açtı. Ve remili şöyle yorumladı:

– **İstanbul, türklerin elinden savaş ile çıkmayacak.**

Lakin öyle bir zaman gelecek ki ellerindeki emlak ve toprak azalacak, bu suretle istanbul türk malı olmaktan çıkacak.

Bu falın bildirdiği neticeden müteessir olan (üzülen) Fatih Sultan Mehmet ellerini kaldırarak

"İstanbul'da edindiği yerleri ecnebilere (yabancılar) satanlar allah'ın gazabına uğrasınlar' diye beddua etti."

Sultan Abdülmecid Han zamanında İstanbul'da Remil ilmi yaygın idi. Padişahın emri ile zamanın kutbul ferdi nerede ve kim olduğu araştırılmış, neticede kutb-ül ferdin hazreti Seyyid Taha olduğu tespit edilmişti. Bunun üzerine padişah tarafından Seyyid Taha hazretlerine yazılmış ve İstanbul'a davet buyurulmuştur. Seyyid hazretleri ise "Remle itimat tahminidir. Bu hususta İstanbul'a gelmem mümkün değildir. Padişah ısrar ederlerse, başka bir tarafa hicret edeceğim." diye kesin cevap vermiştir. Zira Mevlana Halid Hazretleri bütün halifelerini devlet ricali ile görüşmekten men buyurmuşlardır.

ALINTI

SEVMEK BU ŞEKİLDE OLUR!

Menkabe

İstanbul'da Koca Mustafa Paşa civarında bir berber var imiş. Bu zat, müslüman ve muvahhit, beş vakit namazındadır. Lâkin öyle dervişliği olmayıp ancak Pîrân-ı İzâm kaddesallâhu esrârahum Hazretlerinin ism-i şerifleri zikir ve söylenince, elinde her ne var ise, derhal yere bırakıp baş kesip

“Kaddesallâhu sırrahu’1-azîz” der imiş. Bunun bu hâli insanlar arasında meşhur olmuş. Meselâ bir adamı tıraş eder iken, diğer adam tarafından

“Ya Hazret-i Mevlânâ!” denir imiş. O berber derhâl elindeki usturayı yere bırakıp baş kesip “Kaddesallâhu sırrahu’1-azîz” der imiş. Tekrar usturayı alıp meşgul olurmuş. Bu sefer de diğer adam tarafından

“Ya Hazret-i Abdülkâdir Geylânî!” denir imiş. Yine derhal elinden usturayı bırakıp anlatıldığı şekilde takdis eder imiş. Yine tıraşa meşgul olup bu sefer de diğer adam tarafından

“Ya Hazret-i Ahmed er-Rufaî!” denir imiş. Yine berber elinden usturayı bırakıp

“Kaddesallâhu sırrahu’1-azîz” der imiş. O tıraş olan adam da başı açık öylece bekler imiş ve ara sıra bunlara rica eder imiş ki,

“Canım biraderler, etmeyin, bırakın şu adamın yakasını tıraş olayım” der imiş. İşte bu berberin hâli böyle imiş. Bir zaman sonra berberin eceli gelip Hakk’a yürümüş. Bu zatı götürüp defnetmişler. O gece ahbablarından bir zat bu berberi rüyasında görmüş. Sual etmiş ki,

“Birader nasıl ettin, münker ve nekir meleklerinin sualine cevap verebildin mi?” O berber, bu adama demiş ki,

“Vallahi birader, bir acep hâl oldu, münker ve nekir melekleri ile beraber on iki kimse hazır oldular, lâkin bunlar bildiklerim zatlar değildir. Yüzleri şems gibi parlar; hiçbir adam erenlerin yüzlerine nazar edemez, gözleri kamaşır. Bunlar birbirleriyle mücadele ederler ki, münker ve nekir meleklerinin sualine cevap ben vereceğim diye. Diğer der ki, yok ben vereceğim, öbürü der ki, yok ben vereceğim. İşte bu mücadele ile hepsi sorulara cevap verdiler. Sonra bunlardan sual ettim ki,

“Siz kimsiniz?” Onlar buyurdular ki,

“Biz on iki tarîkin pîrleriyiz. Sen dünyada iken, bizim ismimiz zikir ve anıldıkça, bize tazim edip takdis eder idin, işte ona mukabil biz de bu günde sana imdat ettik” buyurup gittiler” diye berber olan zat o ahbabına söylemiş olduğunu ertesi günü o zat, berberin ahbablarına böylece söyleyip müjde vermiştir. rahmetullâhi aleyhi.¹

Menkabe

Hazret-i Mevlânâ kaddesallâhu sırrahu’1-azîz Efendimizin hayâtında Mevlevî fukarasından bir zat, bir sefer esnâsında gider iken haramiler gelip bu dervişi soymuşlar, kamilen elbiselerini ve akçesini almışlar. O haramilerden birisi de başında olan sikke-i şerifi alıp kendi başına koyup alay yolu ile;

“Ne tuhaf külah!” demiş. Bir müddet sonra çıkarıp dervişe vermiş. Bir gün Hazret-i Mevlânâ Efendimiz müridânına ders okutur iken murakabeye varmışlar. Bir müddet murakabede durup, sonra başını kaldırıp yine ders ile meşgul olmuşlar. Dersten sonra, bazı yakın müridler bu esrardan sual etmişler. Buyurmuşlar ki,

“Bir tarihte bizim fukaramızdan bir dervişi haramîler soymuş idiler. Onlardan birisi alay olsun diye bizim alâmet-i şerifimizi alıp başına koyup bir müddet başında kalmış ve sikkemiz altına girmiş idi. Şimdi o adam rûhunu teslim ediyor idi. Şeytan gelip onun imanını çalmaya çalışıp gayret ediyordu. Onun imanını koruyarak şeytanı uzaklaştırıp ve kovdum ve imanla ruhunu teslim etti. Zira ki, bizim alâmet-i şerifimizi az bir müddet başına koyup durdu, bize lâîyk olan budur ki, o zamanda ona imdat edelim” buyurmuşlardır.²

¹ Aşçı İbrahim Dede, *Aşçı Dede'nin Hatıraları*, hzl. Mustafa KOÇ-Eyüb TANRIVERDİ, İstanbul, 2006, c. II, s.741–742

² A.İbrahim Dede, a.g.e. c. II, s.742

SIYASETİN DİNİLEŞMESİ

İslam'da devlet ve siyaset anlayışı, adaletin tesisi, zulmün kaldırılıp, yetkisini halktan alan hukûki bir düzenlemedir. Ancak, yıllardır müslümanlar siyaseti hukuki olmaktan ziyade itikâdi manada değerlendirmiş, hukuka dayalı bir devlet ve siyaset anlayışını tam olarak geliştirememiş, dinî-siyâsi bir doktrine dönüştürmüştür.

Müslümanlar siyasetlerinde, dinî naslarda yönetim uygulamaları olmadığı halde, onlarca delil üretince de tikanıp kalmışlardır. Dinî bir kurum haline dönüştürülen kurumsal siyaset, yeniden eski hüviyetine kavuşturulmak istenmişse de, başarı sağlanamadığı da görülmektedir.

İslam, siyâsi hâkimiyetin kaynağını, teoride, halka dayandırmasına rağmen, uygulamada bunu gerçekleştirememiş olması doğu milletleri yapısının kültür ürünü olabilir. Aslında İslâm batı dinidir. Yine kişilerin şahsiyeti ve uygulamalarındaki aykırılıklar, İslam'ın kısa zaman içerisinde büyük toprak hâkimiyeti, ticarî merkezlerin yer değişmesi, halkın ve yöneticilerin dinî olgunlaşma dönemini tamamlayamamaları ile sorun üstüne sorunlar getirmiştir.

İlk siyâsi çatlama Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dünyayı terk ettiğinde insanların onun koymuş olduğu ilkeleri birden unutkanlaşıp tekrar cahiliye dönemini hatırlatan adetleri hayata geçirmeleridir. Bu bir yönden dinin içtimâi plandaki yönetim serbestiyetinin varlığını gösterebilir. Ancak ilk halife seçiminde meydana gelen boşluğun bugüne kadar bıraktığı izleri bulunmaktadır. Bu şekilde başlayan yönetim şekli ile sarsıntıya uğrayan yönetimler istikrar gösterememiştir. Raşid Halifelerden sonra İslâmî devlet uygulaması Emeviler ile tamamen halktan kopmuş, saltanata dönüşmüş yıllar yılı bu yönetim şekli değişmemiştir.

Burada şu soru akla gelirse İslâm hala yeryüzünde hâkimiyetini nasıl devam ettiriyor? Bunun cevabı dinin koruyucusu Allah Teâlâ olduğu içindir. Kur'ân-ı Kerim'de geçen

“Şüphesiz yok o zikri biz indirdik biz, her halde biz onu muhafaza da edeceğiz.”¹ ayeti ile din Allah Teâlâ'nın koruması altındadır. Din mükemmelliği ile dimdik durmaktadır. Ancak Allah Teâlâ İslâmî hayat nizamı olarak uygulamayı insanlara bırakmıştır.

“Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir.”² ayetinde geçen iman edenlerden maksat inancına sadık olanlardır, Müslümanlar değildir. Yoksa bugünkü müslümanların bu zilleti olmazdı.

İslâm siyasetinin başarısız olduğunu düşünmek lüzumsuz olabilir. Ancak ideal İslam devleti anlayışında mükemmel şekilde oturtulamamasının sebebi olarak kişilerin karizmaları ile inanışların hep bir kefeye konulması, devlet yönetiminin dinî ve sosyal yönü uyuşmamış olmasıdır. İslâm tarihine baktığımızda Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in dünyayı terk etmesiyle başlayan olaylarda Ehl-i Beyt'in başına gelen sıkıntılarda Hz. Ali kerremallâhü vechenin yapıcı roller üstlenmesi karizmatik şahıs fonksiyonunu bir tarafa bırakıp devlet-millet olmanın gereklerini göstermesidir. Hz. Hasan aleyhisselâmın halifeliği terk etmesi ve Hz. Hüseyin aleyhisselâmın devlete karşı gelmeleri riyaset için olmayıp, devletin içtimai uygulamada halktan koparılıp saltanata dönüştürülmesine itirazdır. Çünkü her saltanat bir zulmün uygulayıcısı olmaktan kendini kurtaramamıştır.

Neticede, ŞEYTAN VE YANDAŞLARI, HİLELERİNİ İNSANLARIN ZAAFLARI ÜZERİNE DÜZER. SAĞLAYICILAR OLARAK TESPİT ETTİĞİ UNSURLARI DA BAZEN DİNİ YÖNDEN, BAZEN DE DÜNYEVÎ YÖNÜNDEN HAREKETE GEÇİRİR. BU DÜZENLERİN İÇİNDEN KURTULMAK ÇOK ZOR OLDUĞUNDAN KARGAŞA ORTAMI HİÇBİR ZAMAN EKSİK OLMAZ.

“Ey inananlar! Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman Allah'ı anmaya koşun; alım satımı bırakın; bilerseniz, bu sizin için daha iyidir.”³

Bu ayetin batınî manası Ey insanlar, bir işaret zuhur ettiğinde kendinizi dünyevî şartlardan uzaklaştırarak hak olan Allah Teâlâ'nın emirlerine uyun, acele ederek batılın prangalarını boyuna geçirerek köleleşmeyin, demektir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki DÜNYA BEKÂR BİR KOCAKARIDIR. HERKESLE NİŞANLANIR FAKAT GERDEĞE GİRDİĞİ KİMSESİ HİÇ OLMAMIŞTIR.

“Yaptıklarınızdan mutlaka sorumlu tutulacaksınız.”⁴

İhramcızâde İsmail Hakkı

¹ Hicr, 9

² Mü'minûn, 1

³ Cum'a, 9

⁴ Nahl, 93

SORUNLARI NASIL ÇÖZMELİYİZ?

İnsanların içtimai yaşamlarını belirleyen temel unsurlar arasında, içinde yaşadıkları toplumun hayatını **algılama** ve **yaşama** şekilleri bulunmaktadır. Her insanın kendi çevresi içindeki diğer kişilerle ve özellikle yakın olduğu gruplarla paylaştığı bir nizamı muhakkak vardır. Bu şekilde de temel kabul ettikleri nizama göre şekillenir ve toplum içinde kabul edilirler. Ne yazık ki, uyulan nizamlar kimi için modern sayılırken, kimi için de gerici olarak görülüp, çeşitli şekillerde algılanıp adlandırılmaktan da kendilerini kurtaramazlar.

Şerif Mardin bu konuda şu soruyu soruyor: "Nasıl oluyor da bazı düşünceler **"ilmi"** olarak tanımlanırken, bazı düşünceler **"ideolojik"** olarak tanımlanıyor? Niçin bu iki anlam birbirinin zıddı olarak kullanılıyor? Bir antropologun (insan bilim uzmanı) deyiimiyle:

"neden benim ileri sürdüğüm zaman sosyal felsefe adını verdiğim düşünceyi başkalarında gördüğüm zaman bunları "düşünce" olarak nitelendiriyor, benim düşüncelerime katılmayan birinde bu çeşit düşünceleri bulduğum zaman bunlara "ideoloji" damgasını basıyorum".¹

Günümüzde ilerici, gerici, modern gibi kavramların çıkması ve üretilme sebebi olarak bu durumu gösterebiliriz. Çünkü hayatımızdaki maddî ve manevî güç dengelerinin değişmesi sonucu başlayan yeni durumlara insanların adapte olabilmeleri, yeni duruma karşı kendini korumak için ister istemez simetrik ve asimetrik² durumlarla karşılaşmaktadırlar. Değişen hayat düzeni ile birlikte, yaşamımızda yeni şekiller yeni boyutlar kazanıldığı görülünce, tedbirleri, düşünceleri, nizamları ve stratejileri açısından da farklılaşma mecbur olmuştur. Her yerde, yenilikçi hayatın etkilerini belki binlerce insanın tepkilerini ve etkilenmelerini görmemezlikten gelemeyiz. Öyle ki insan, karşısına gelen bu gibi yeni durumlarda ne yapıp ne yapamayacağını bilmekte zorlanacaktır. Bazen hiç beklenmedik bir anda, en can alıcı merkezlerini yani iş ve aile hayatına vuran bu yeni hayat düzenleri, adeta insan hayatını felç eder. Ancak biliyoruz ki, gelişen ve kabul gören evrensel insan hakları anlayışı, hiçbir insana diğer insanlara karşı zorla yaptırım gücü vermemektedir. Fakat hayatımızın düzensiz ya da huzursuz olmasındaki asıl etken düşüncenin, ideolojinin kimliksiz ve gizli düşman şekline girişine ne sebep olmuştur? Bunu düşünmemiz gerektiği inancındayız.

Bu soruya cevap olarak bizi bizden alan, üstüne gidince korkulan, çekilince ezildiğimiz

---

¹ Şerif MARDİN: İdeoloji, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000.s.15

² Asimetrik: Aralarında (simetri) bakışım bulunmayan (iki şey) veya iki yanı arasında bakışım olmayan (bir şey),

günümüzde yaşadığımız modern hayatımız diye biliriz. Geleceğimiz için yaşadığımız modernlik diye adlandırdığımız hayatımıza dikkatli bakarsak birçok sebepleri de beraberinde görebiliriz;

“Fiziksel bilimlerde gerçekleşen, kâinata ve onun içindeki yerimize dair düşüncelerimizi değiştiren büyük keşifler;

İlmî bilgiyi, teknolojiye dönüştüren, yeni insan ortamları tasarlayıp eskilerini yok eden, hayatın tüm temposunu hızlandıran, yeni tekeli iktidar ve sınıf mücadelesi biçimleri meydana getiren sanayileşme;

Milyonlarca insanı, atalarından kalma tabii çevrelerinden koparıp, dünyanın bir başka ucunda yeni hayatlara sürükleyen, muazzam demografik altüst oluşumlar;

Hızlı ve çoğu kez sarsıntılı şehirleşme;

Dinamik bir gelişme içinde birbirinden çok farklı insanları ve toplumları birbirine bağlayan, kapsayan kitle iletişim sistemleri;

Yapı ve işleyiş açısından bürokratik diye tanımlanan, her an güçlerini daha da arttırmak için çabalayan ve gitgide güçlenen ulus-devletler;

Siyasî ve ekonomik egemenlere karşı direnen, kendi hayatları üzerinde biraz olsun denetim sağlayabilmek için çaba sarf eden, insanların kitlesel toplumsal hareketleri;

Son olarak, tüm bu insanları ve kurumları bir araya getiren ve yönlendiren, keskin dalgalanmalar içindeki kapitalist dünya pazarı.”³

Bu nedenlerini sayarken yaşadığımız modern hayatın hızlı gelişimine rağmen kendimizi kontrol edebilmemizde güçlü olmayışımız **“bir zamanlar savaşı kaybetmekten korkan insanların, şimdi büyük bir üstünlükle kazanacak olacağı korkularını vardır?”**

Sonuç olarak; İnsanın tek kurtuluş çaresi, Allah Teâlâ gönderdiği İslam dinini güzel anlamalı, günümüz ihtiyaçlarını karşılayacağına samimi bir şekilde inanarak modern hayat korkularımızı yenmek için gerekli kazanımları sağlamalıdır..

“Her kim de Allah Teâlâ'dan korkarsa, Allah Teâlâ ona bir çıkış yolu gösterir.”
(Talak,2)

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

³ Berman, M.. *Katı Olan Her şey Buharlaşıyor*, (trc.: Ü. Altuğ ve B. Peker),İstanbul: İletişim Yay., 2006.s.28-29

SUÇ FİİLİ KUTSÎLEŞMEDEN İŞLENEMEZ!

Suç, cihanşümul bir gerçektir.

Suç, toplumlarda insanlar arası ilişkileri bozan, dayanışmayı zayıflatan ve sosyal yapıyı temelinden sarsarak bozan bir problem olarak çıkmış, tarihin ilk dönemlerinden itibaren, dikkatleri üzerine çekmiştir. **İnsanlar neden suç işlerler?** sorusu, yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, sosyologları, hukukçuları, bilim adamlarını yakından ilgilendirmiş ve hâlâ da ilgilendirmeye devam etmektedir.

Toplumların gelişimi incelendiğinde, her türlü sosyal oluşumun içinde suç niteliği taşıyan eylemlerin çeşitli şekillerde her zaman mevcut olduğu görülür. Bütün insanlığı ilgilendirmesi yanında, suçu oluşturan fiiller, toplumdan topluma ya da aynı toplum içinde zaman içerisinde farklılıklar gösterebilirler. Bir toplumda suç olarak kabul edilen bir davranış, başka bir toplumda suç olarak tanımlanmayabilir. Bu ise suçun tarif edilemezliğini çağırıştırır.

E. Durkheim'e göre suç, normal bir sosyolojik olaydır ve kendisine özgü bir açıklık ve enerji belirten kolektif duyguları ihlal etmektedir.

Ona göre suçun üç önemli özelliği vardır.

Birincisi, **suç normaldir, çünkü içinde suç işlenmeyen bir toplum imkânsızdır.**

İkincisi, **suç mecburidir, çünkü suçların ihlal etmekte olduğu duygular, bütün kişilerin vicdanlarında vardır ve bunun tersi olan duyguların kişilerin vicdanında yerleşmesine imkân yoktur. Böyle bir durum gerçekleşmiş olsaydı, suçluluk ortadan kalkmaz, sadece biçim değiştirmiş olurdu.**

Üçüncü ve **son olarak da suç yararlıdır**, çünkü suçun bulunmadığı bir toplumda, mutlak bir durgunluk var olacak ve o toplumlar oldukları yerde ve halde kalacaklardır. "Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

"Nefsim kudret elinde olan Zat'a yemin ederim ki, eğer siz hiç günah işlemesiniz, Allah sizi toptan helak eder; günah işleyen, arkadan da istiğfar eden bir kavim yaratır ve onları mağfiret ederdi."¹

Bu özelliğinden ötürü suç, en önemli sosyal değişim aracı ve kaçamadığı bir kaderidir.²

Gelişen toplumlarda kaldırılması mümkün görülmeyen özellik olarak karşımıza çıkan suç kavramı için önemli olan nedir, diye düşünecek olursak, **"Suçun kendisinin mi, yoksa işlenme sebebinin mühim olduğu"** sorusunu cevaplamamız gerekecektir.

Suça giden sebeplerin başında, toplumda işlenilme sıklığı ve inanç mefhumun olumluluğu olgusu vardır. Yani bir insan birini öldürürken her zaman tahrik olarak bu fiili işlemeyebilir. Öyle olur ki bazen bunu idealize ettiği bir faktöre adapte ederek de eylemine geçer. Bunun sonucunda da inancının doğurduğu etik duygularla yaptığı bu eylemi ona huzur verir. Neticenin ne olduğu onu çok fazla ilgilendirmez, artık yapılması mecbur bir iş halini almıştır. Örnek olarak Hz. Ali kerremallâhü vecheyi şehit eden haricinin yapacağı eylemin idealize edilmiş inancı fiile dönüştürmesidir.

İnsan yaratılışı icabı, suçu kabullenmede, inkâr edici olarak yaratıldığından dolayı yaptığı eyleminde **"yanlış yapıyorum"** düşüncesini hiçbir zaman benliğinde bulundurmaz. Bu sebeple suçu onun kutsalı olmuştur.

[Günümüzde ise insanları öyle karmaşık anlayış içinde öldürüyoruz ve zulmümüzün sonuçları bizden öylesine titizlikle saklanıyor ki bu eylemin vahşiliğine hiçbir sınırlama gelmiyor. Bazılarının diğerlerine zulmü ise, eşine rastlanmadık boyutlara ulaşınca dek devam edecek, olduğu görülmektedir.

Zalim Neron'un bile girişemeyeceği bir işe girişen sıradan bir müteşebbis, çokbilmiş

¹ Müslim, Tevbe 9, (2748) Rezîn şu ziyadede bulundu: "Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Nefsim elinde bulunan Zat-ı Zülcelâl'e yemin olsun ki, günah işlemediğiniz takdirde ondan daha büyük olan ucb'e düşeceğinizden korkarım." (Bu rivayet, Münzirî'nin et-Terğîb ve't-Terhîb'inde kaydedilmiştir (4, 20).)

² Bkz: **ESENTUR Uğur** Devlet Aleyhine Suç İşleyen Teröristlerin Sosyoekonomik Özellikleri - [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü -Disiplinler Arası Adli Tıp Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-193835, 2007.

doktorlarının tavsiyesine kanan hastalıklı zenginlerin banyo yapması için insan kanıyla dolu bir havuz yapmak isteseydi, kabul gördüğü ve uygun usullere riayet gösterdiği takdirde hiçbir engele karşılaşmadan bunu yapabilirdi. Ama bunu, insanları doğrudan kanlarından vazgeçmeye zorlayarak değil, istenileni yapmadıkları takdirde hayatlarının tehlikeye girdiği ihsas ederek yaptı.

Bugünün dünyasının insanları, on dokuzuncu yüzyıl teknolojisinin göz alıcı, eşine rastlanmadık ve muazzam başarılarına rağmen hayatlarından lezzet alamıyor. Şüphesiz ki tarihin hiçbir döneminde on dokuzuncu yüzyıldaki kadar maddi başarıya (mesela, insan tabiatının kuvvetlerinin fethi gibi) ulaşılamadı. Fakat yine şüphesiz ki, tarihin hiçbir döneminde, giderek canavarlaşan şimdiki dünyamızdaki kadar ahlaksız, insanın hayvani ihtiraslarına hiçbir kısıtlamanın getirilmediği bir hayat yaşanmadı. On dokuzuncu yüzyılda ulaşılan maddi ilerleme gerçekten muazzam; fakat bu ilerleme, **Atilla, Cengiz Han** veya **Neron**'un zamanında bile şahit olunmayan şekilde ahlakın en temel şartlarını ihmal etme pahasına satın alındı ve halen de satın alınıyor.³

İnsanlığın temelinde bulunan fitratın, geçerli temellerini tahrip eden ikna edici düşünceler olmasa idi, suç hiçbir zaman olgunlaşmaz ve işlenilmezdi. Bu nedenle inancın temelinde bulunan ikna, aldanma ve mecburiyetin harmanında yoğrulmuş bireyin fiillerini yorumlayıp işlerken sebep-sonuç ilkesinin hangi temele dayandıracağını bizim bilmemizde ise sonsuz kriterler ortaya çıkacaktır. Suç, işleyen açısından günah olarak düşünülmezken, karşı tarafın kıstaslarında olan umdeler onu yererek cezalı duruma düşürür. Ancak doğan etkileşimdeki denge ise kuvvetlinin tarafına doğru eğilim göstermektedir. Neticede eylem iki etki arasında suç veya doğruluk olarak tespit edilir. Bu ise sonsuz döngüden ve başkalaşımından başka bir şey değildir. Hakikatte eylemin insanlık aynasına düşüşündeki neticesine bakmalıyız. Çünkü umumi ahlak suçun alanını daraltmaktadır. Allah Teâlâ göndermiş olduğu son kitap Kur'ân-ı Kerim'de suç olarak kabul ettiği eylemlerin sınırlı oluşu ve güzel ahlakın geniş bir bölüm tutması da yapılan işlerin vicdana olan etkiyi ön plana çıkarır ki, bu "**ilâhî kuvvet**" in tecellisidir. Eğer insan Allah Teâlâ'yı severse, yaratıcının yarattığı her şeye karşı merhamet duyacağından, eylemlerindeki karşı taraf sendromuyla karşılaşmayacağını bilmemiz lazımdır.

Mehmet Akif Ersoy bir şiirinde bu konuyu şu şekilde değerlendiriyor.

***Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vicdandır
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin Havfı Yezdân'ın
Ne irfanın kalır te'siri katiyen ne vicdanın***

Hulasa kişi yaptığı işin doğruluğundan çok, sonuçlarını karşı taraf ile değerlendirmesi, fiillerindeki suç olacak unsurların azalmasına neden olacağı kesindir. (**Empati**) İnsan ancak bu şekilde ahlakî cephedeki olgunluğa kavuşup kıyamet günü mahcup olacağı durumlardan kurtulmuş olur. Bu durum Allah Teâlâ'nın insana bağışladığı büyük lütuflardan biridir. Allah Teâlâ bir kula eğer azap kapısını açarsa, o kul bütün fiillerinden huzur ve mutluluk duymasını artırır ki, bu o kulun helak olduğunun işaretidir. Çünkü mahlûkatın isyandan dolayı mürekkep olan bir çamuru vardır. Bu durumdan da Allah Teâlâ'ya sığınırız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

³TOLSTOY trc. Zeynep GÜLEÇ Din Nedir? [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2005. , s. 30

Sultan Fatih'in Ayasofya Vakfiyesi

"Allah'ın mescidlerinde o'nun adının anılmasına engel olan ve onların harap olmasına çalışandan daha zalim kim vardır! Ashnda bunların oralara ancak korkarak girmeleri gerekir. Başka türlü girmeye hakları yoktur. Bunlar için dünyada rezillik, ahirette de büyük azap vardır."

(Bakara Suresi / 114.Ayet)

İşte bu benim Ayasofya Vakfiyem, dolayısıyla kim bu Ayasofya'yı camiye dönüştüren vakfiyemi değiştirirse, bir maddesini tebdil ederse onu iptal veya tedile koşarsa, fasit veya fasık bir teville veya herhangi bir dalavereyle Ayasofya Camisi'nin vakıf hükmünü yürürlükten kaldırmaya kastederlerse, aslını değiştirir, füruuna itiraz eder ve bunları yapanlara yol gösterirlerse ve hatta yardım ederlerse ve kanunsuz olarak onda tasarruf yapmaya kalkarlar, camilikten çıkarırlar ve sahte evrak düzenleyerek, mütevellilik hakkı gibi şeyler ister yahut onu kendi batıl defterlerine kaydederler veya yalandan kendi hesaplarına geçirirlerse ifade ediyorum ki huzurunuzda, en büyük haram işlemiş ve günahları kazanmış olurlar.

Bu sebeple, bu vakfiyeyi kim değiştirirse,

Allah'ın, Peygamber'in, meleklerin, bütün yöneticilerin ve dahi bütün Müslümanların ebediyen LANETİ ONUN VE ONLARIN ÜZERİNE OLSUN, azapları hafiflemesin onların, haşr gününde yüzlerine bakılmasın.

Kim bunları işittikten sonra hala bu değiştirme işine devam ederse, günahı onu değiştirene ait olacaktır.

Allah'ın azabı onlaradır. Allah işitendir, bilendir.

Fatih Sultan Mehmed Han - 1 Haziran 1453

*(Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde Bulunan
Ayasofya İle İlgili Arapça Vakfiyenin Tercümesi)*

ŞERH-İ BEYAN-I (ENE NOKTAİ TAHT-E'L-BA) İMAM ALİ KERREMALLÂHÜ VEÇHE

1 اَنَا نَقْطَةٌ تَحْتَ الْبَاءِ

*Marifet babının ilerisini heves
Ve bâdesinin remzi daim sana pes*

Hiz. Ali kerremallâhü veche buyurdu ki:

“Bil ki tüm semavi kitapların esrarı Kur’ân-ı Kerim’de toplanmıştır, Kur’ân-ı Kerim’in tüm esrarı Fatiha’dadır, Fatiha’nın tüm esrarı Besmelededir, Besmelenin tüm esrarı ‘B-ب’ harfindedir, ‘ب’ harfinin tüm esrarı da onun altındaki noktadadır.”

Daha sonra şöyle buyurdu : “ ‘B-ب’ harfinin altındaki nokta benim. ”² yani bu nokta imâ yolu ile getirmesinden muradı budur ki;

Cümle eşyanın hakîkati bir cevherden olmuştur. O cevher benim demektir. Kur’ân-ı Kerim yirmi sekiz harfdır. Hepsinin aslı bir eliftir. Elifin aslı noktadır. O nokta bu mahlûkat yok iken var idi. Şimdi vücudun olmadan, kaşın ve gözün ve cümle azan yok iken bir nokta idin. O nokta misali olan nokta zahir olmak istedi. Şehvet olup ana rahmine düştü. Gelip zahir oldu. Boyun elif gibi uzadı, elif oldun. Başın o nokta-i hakikat oldu. Vücudun ‘B-ب’ oldu. Diğer azalar baştanbaşa bir harf oldu. Şimdi baştan ayağa Allah Teâlâ kelâmına sen ayık ol ki, besmelenin sırrı senin vücudunda oldu. Yani **sen seni bilmek, sana yeter** demek olur.

Bütün eşyanın evveli insandır.

Vücudu harf mesabesindedir.

Harflerin evveli ise eliftir.

Elifin evveli noktadır.

O nokta Kur’ân-ı Kerim’in başındaki besmelenin altında bulunur. Hiz. Ali kerremallâhü veche **“O nokta benim”** der. Yani eşyanın aslı benim demek olur. Eğer Seni dahi bildin ve bilersen, hakikatten agâh³ olursun.

Zât diye Hazret-i Hakk’ın varlığına derler. Yani vücuduna derler. Bütün âlem onun zatından ibarettir. O zât-tan zuhûra gelmiş ve O’na dönecektir.

اَنَا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ⁴ buna işarettir. Yani cümle âlem bendendir, yine bana dönecektir. Bu gelmekliğin gitmekliğin itibarı halka tefhim⁵ içindir. Yoksa kâmil katında varmak gelmek yoktur.

Nazm:

Varmak gelmek hiç yoktur ey talip heman

Geç enâniyet tarîkından bu remze var gör

¹ (Niyazi-i Mısri, H. 1184); Tercüme-i risale-i noktâ’ül-beyan Atatürk Kitaplığı OE_Yz_000125/04, İstanbul

² El-Kunduzi el-Hanefî'nin "Yenabi'ül Mevedde", Kemaleddin el-Halebi eş-Şafîi'nin "ed-Darr'ül Manzum"

³ Agâh: (Ageh) f. Haberdar. Uyanık. Kalbi uyanık. Malumatlı. Basiretli. Vâkıf. Bilen.

⁴ "Biz Allah içiniz ve biz nihâyet ona döneceğiz," Bakara, 156

⁵ Anlatmak. Bildirmek.

*Senin vücudunu sen bilme
Ve hiç Seni sanma senin nesnen yoktur.*

Nazm:

*Bu sende ben diyen bil sen değilsin
Sen olüsün can değilsin ten değilsin
Sana bu senlik adını sen taktın
Cahîmi ⁶ kendin özellikle yaktın
Gören o dur görünen cümle o dur
heman bu göz irade Hakk'a yoldur.
Hazreti Hakk'ın senin sıfatı vardır
O sıfatların ulusu ismi alimdir
Biri dahi kadirdir vahid dir ve mürid dir
Ve Semi'dir basirdir mütekemmildir
İsmi Hüve dir*

Eğer bu sıfatlar sende olmasa meyyit (ölü) olursun.
Bu sıfatlarla muttasıf olduğundan âgah oldun. İdrak mertebesine yetişip şüphesiz hakîkatine yetişirsin.

اللهم يسر لنا هذا الزوق باسم سبحانه وتعالى

---

⁶ Cahîm: Şiddetli ve kat kat birbiri üzerine yanan ateş. Çukur yerde yanan ateş. * Cehennem'in bir tabakası.

TASAVVUFÇU KALPLER

Bugün bir meclise vardım oturmuş pend eder vâiz,

Okur açmış kitâbını bu halkı ağladır vâiz.

İki bölmüş cihân halkın birini cennete salmış,

Eliyle kürsüden birin Tamû'ya sarkıdır vâiz.

Sıçar ağızından ateşler yakar şeytân-ı mel'ûnu,

Sanasın yedi Tamûnun azâbı kendidir vâiz.

Tamûya şöyle doldurmuş içinde yok duracak yer,

Ana yerleştirir halkı acep hizmettedir vâiz.

Yaraşur va'z ana hakkâ ki yanar yakılır her dem,

Niyâzî'nin hemen ancak cihanda adıdır vâiz.

Niyâzî-i Mısırî kaddese'llâhü sırrah'ül azîz

Dün bir mecliste idik.

Vaizin önüne oturduk.

Kariyerli Tasavvufçuydu. Bilgisi boyunu da aşmıştı. Kendiside tepesine oturmuş, bilgi ve hayat arasında kalmıştı. Bu nedenle aşağıları görmekte çok zorlanıyordu, hayattan kopmuştu. Tasavvuf hayatın kendisi idi. Fakat o hiç hayatı içinde değil, bilakis hayatı yönlendirici fikirlerini vaiz havasıyla veya talebeye fikir bombardımanı yapan edasındaydı. Aslında niyeti temizdi. Kendisi kopmuş gibi bir güzelliğten bir güzelliğe uçan kelebek, etrafındaki çiçekler ise onun kanat çırpışlarıyla sallanıp bir arıya özlem duydukları görülüyordu.

Zaman değişmişti. Arı olmak yok artık, sadece güzelliğini etrafında büyütüp hayran bırakan kelebek olmak vardı.

Saatler geçti, gece sızlandı, bitiş düdüğünü bekler olduk. Çünkü çözüm ortada yoktu.

Peki, niye geldi bu insanlar?

Birini dinlemek için mi?

Kitabı olan insan niye yazdıklarını anlatır ki?

Boşuna emek sarf ediyor, olmak ne üzücü bir şey.

Niçin yaşadığı şeyleri anlatmıyor bu insanlar?

Tabi ki, yaşadıkları bir şeyleri yokta, ondan.

Tasavvuf ise kitabın dışına artık çıkmakta zorlanmakta, yaşanmak istese de, bir sorunu var gibi.

Bilindiği üzere insan satışı sevendir. Anlatışlar, insanı da her zaman rahatlatır. Anlaşıyor ki; insanların hayatı artık değersizleşti. Hakikatte ise tasavvufçular yaşanan şeyleri anlatarak bu yolu geliştirdiler.

Şimdilerde ise kitap çok, hoca, çok, şeyh ise gani;

Ne eksik?

Eksik olan ne mi?

Ciğer!

Ciğersiz duyguları olanların, insanlara vereceği bir şeyi olabilir mi?

Sonuçta bu gidişle bir şeyler karışacak. Sonra tekrar demir bilekli, taş kalpli Cengizler tekrar ortaya çıkacak, kimsede çare bulamayıp terk edecek bu güzellikleri. Fethullah Gülen Hocaefendi anlatıcılar gerçeğini çok güzel açığa vurmaktadır.

[Ben çok sukûtî insan tanıdım, geçenlerde bir yazıda da onlara dair ipuçları vermeye çalıştım. Konuşmaları icap ettiği yerde o insanların da bazen konuştukları olurdu, ama onların söz ve beyanları daha ziyade hallerinden süzülen manaları açmaya matuf, müphem hisleri şerh etme istikametinde ve

gözsüzlere kapalı hakikatleri avamîleşürme yönünde olurdu. Onlar halleriyle seslendirdikleri sükûtî hutbeleriyle herkesi mest ederlerdi. Onların hâl ve gönül derinliklerinden dolayı, dillerini bilen-bilmeyen hemen herkes ne demek istediklerini rahatlıkla anlar ve onlara büyülenirdi. Onların yanındayken “duydum, öğrendim ve inandım” yerine “gördüm, hissettim ve bende oldum” derdik. Konuşurken hikmet konuşurlardı. Sükût ederken de derin murakabe bakışlarıyla insanın âdeta içini delerlerdi. Çok kaynağa uğradım, çok çeşmenin başına gittim, ama heyhat, hiçbirinde kovamı dolduramadım. Avare dolaştım, avare gezdim. Avare gezdiğime hâlim şahit değil mi? Ama laf ederken hikmet konuşan, sessiz dururken de tefekkür eden o sükutilerin sükûtu hâlâ üzerimde tesir icra eder. Onlarıntı kristalleşmiş tefekkür, kristalleşmiş murakabedir.

Mesela; İhramcızâde İsmail Efendi¹ ile beraber olmuştum. Onca zaman içinde belki iki kelime ancak konuşmuştuk. Ama boynunu bir yana kırıp boynu eğriymiş gibi, saygıyla duruşu, dizüstü oturuşu, mahcup tavrı ve her haline nüfuz eden, Allah’ın huzurunda olma havası bana çok tesir etmişti.

Hani hep deriz ya; “Çok güzel hutbeler dinledim, büyük hatiplerin sözlerine kulak verdim. Artık kulaklarım doydu. Fakat gözlerim aç. İslâm’ın lafını eden değil, onu yaşayan insan görmek istiyorum.” Maalesef, sözler, söz söyleyenden bîzâr. Hutbeler, hatipten bîzâr. Va’z u nasihatler vaizden bîzâr. Kimse kırılmasın, ben kendimi de dâhil ederek söylüyorum. Namaz kılan, Kur’an okuyan, camide saf tutan insanların çehrelerinde haşyet görmüyorum. Allah’ın huzurunda duruyor oluşumuz halimize aksetmiyor, haşyet yok duruşumuzda. Kalpler ölmüş adeta. Saflar arasında müteharrik mezarlar gibi kıpırdanışlar durumumuza tam uyuyor. Bir cenaze yatıyor, kalkıyor, eğiliyor ve doğruluyor; çoğumuz cenaze gibi Allah huzuruna geliyor ve cenaze gibi gidiyor. Ve dolayısıyla da müslümanlar adına iyi bir görüntü olmuyor, hâlimiz kimseye bir şey ifade etmiyor.]²

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹ Gavs’ül-âzam İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak Sivasî kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz (d. 1880-hyt. 2 Ağustos 1969)

² (M.Fethullah GÜLEN, *Ümit Burcu*, İstanbul, 2005)

TERÖR BELASI

Terör ve terörizm konularında farklı yaklaşımlar sergilenmekte ve birçok şekilde tanımlanmaktadır..

“Terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, devletin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir”

Terör, tarih boyunca var olan bir geçektir. Terörizmin günümüz şartlarında sıcak savaşların yerini aldığı bir gerçektir. Muhtemelen gelecek yüzyıllarda da varlığını hissettiren bir şekilde sürdürecektir. Bu nedenle teröre göz yummayı ve terörü beslemeyi değil, teröre karşı daha sıkı tedbirler almayı gerektirir. Dünya'nın soğuk savaş sonrası tek kutuplu bir hale bürünmesi, Amerikan emperyalizminin ve sömürgeci Avrupa zihniyetinin 3. Dünya ülkeleri üzerinde yarattığı baskı ve bunalım terör faaliyetlerini körüklemiştir.

Teknolojinin son yüzyıldaki inanılmaz gelişimi ile adını ve amaçlarını duyurmak isteyen terör örgütleri, kitle iletişim araçlarının da sağladığı yüksek imkânlar sayesinde dünyanın herhangi bir yerinde kanlı faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedirler. Ancak terörizmin dış kaynaklardan beslenmeden varlığını sürdüremeyeceği de apaçık ortadadır. Bu durumda devletlerin terör örgütlerini siyasi amaçları için kullanmaktan vazgeçip kararlılıkla mücadele etmesi gerekmektedir. Bu, bir veya iki devletin verebileceği bir savaş değildir. Uluslar arası anlaşmalar, işbirlikleri sadece yazı üstünde değil fiiliyatta da kendini göstermelidir. Aksi takdirde terör örgütlerinin yöntem ve hedeflerine bakıldığında, tesiri çok daha yüksek saldırıların ve önüne geçilemez bir kıyımın kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Bu nedenle kötülük çağrışımı yapan şeylerin hüsrân ve azap tehdidi insanoğlu için faydayı gerekli kılan bir özelliği de yoktur. Yani terör ile muvaffak olacağını sananların kazançları ilk anda bir getiri sunsa da sona doğru mağlubiyetten başka bir çıkarımı olmamaktadır.

[Terörizm kavramı, terör yöntemlerinin siyasi bir amaçla örgütlü, sistemli ve sürekli bir şekilde kullanılmasını benimseyen bir strateji olarak terör kavramından ayrılmaktadır. Terör terimi, dehşet ve korkuyu belirtirken terörizm, bu kavrama süreklilik ve siyasal içerik katmaktadır. Buradan hareketle terörizm,

“Savaş ve diplomasi ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, korkutmak ve itaat ettirmek için bir teoriye, felsefeye ve ideolojiye dayanılarak siyasi maksatlarla, iradi olarak terör ve şiddetin sistemli ve hesaplı bir şekilde kullanılmasıdır”

Terörizmin temel amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu ***“dikkat çekme”*** şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sağladığı imkânlardan da yararlanan terörizm, yarattığı korku ve dehşet ile bir bakıma topluma; ***“Benden yana mısın, değil misin?”, “benden değilsen düşmanımısın”, “düşmanımisan hedefimsin”, “senin yaşama hakkın yoktur.”*** şeklinde belirtilebilecek ***“taraf olma”*** çağrısında bulunmaktadır.

Terörizm, bu dramatik çağrılar ile insanlara tarafsız olma hakkını yasaklamakta, onların zihinsel ve duygusal masumiyetini yok etmekte, şiddet ortamına çekmekte ve toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasına, kutuplaşmasına yol açmaktadır. Toplumdaki kutuplaşmalar da zihinsel ve duygusal yönden bölünmüş ***“çatışan tarafları”*** ortaya çıkarmaktadır. Çatışan tarafların ise toplumun birlik ve bütünlüğünü bozacağı, dolayısıyla terörün amacına hizmet edeceği açıktır. Terörizmin benimsediği bir diğer amaç, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak, yerleşik sosyal ve siyasal düzenin arkasındaki halk desteğini şiddet yoluyla zayıflatmaktır.

Terörizmin bazı güçler tarafından birtakım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamanın da aracı olarak kullanıldığı dikkate alındığında amaç oldukça farklılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda terörizmin amacı, bir kazanım elde etmek maksadıyla hedef alınan ülke ve toplumda belirli ortamların oluşmasına aracılık etmektir.

Stratejik öneme sahip ülkelerin terör ortamında tutulmasında, hedef olarak seçmiş devletler ve birtakım güçlerin çıkarları açısından zaruret bulunduğu, terörün amacının da

sadece bu ortamın devamını sağlamak olduğu değerlendirilmektedir. **Bu nedenle terörizm, bir siyasi mücadele aracı olmaktan çıkıp, bir ülkenin bir başka ülkeyi zayıflatmak ve istikrarsızlaştırmak için kullandığı bir araç haline gelmektedir.** Öte yandan terörizm kitlelere yönelik hedef gözetmeyen şiddet eylemleriyle, toplumun güven duygusunu ortadan kaldırarak, halkın can derdine düşmesini ve olaylara tepkisiz kalmasını amaçlar. Böylece kitleler terörizme karşı duyarlılıklarını yitirir, teröre alışır ve devletle toplum arasında güven açısından büyük bir uçurum oluşur.

Terörizmin bir başka amacı da; baş eğdirmek, itaat ettirmektir.

Terörizmin bu türü, terörist örgütlerce kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kesitlerine uygulanabilmektedir. Terörist gruplarca amaçlanan; yandaşlar kadar **“seyircilerin”** de itirazsız baş eğmeleri, **“hedef kitlenin”** emredilene yapmasıdır. Etkilenmesi amaçlanan bireylere ikinci defa düşünecek zaman ve aksine davranabilecekleri alan bırakılmaz. Amaç, **“hedef kitleyi”** yıldırma, yönlendirmek ve yönetmektir.

Bu nedenle vurgulanması gereken, terörizm ile mücadelenin, bu tehditlerle karşı karşıya kalan ülkelerin tek başına gerçekleştireceğı çabalarla tam ve sürekli bir başarıya ulaşamayacağıdır. Bu sorunlarla etkin bir mücadele yürütmek için demokratik ülkeler arasında geniş kapsamlı bir işbirliği ve dayanışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.]¹

Açıklamasını yaptığımız terimlerden çıkan gelecekte içinde olması en dehşetli korkunç ve ilkel olanı da terör ve savaşlar içinde geçecek yıllardır. Bu anlatılması ve yaşanması en sıkıntılı olan dönem olacaktır. Onun için geçmişte tedbir almak ve eğitim ile önüne geçilmesi öngörülmektedir. Ancak siyasi, jeopolitik ve stratejik farklılığı olan ülkeler için kaçınılmaz gelecek olmaktan ayrı kalmadığı bilinmelidir. Ortadoğu tarih boyunca ve gelecekte bu savaş, suç, kötülük ve terörle beraber olacağıdır. Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerim'de bildirdiğı rasüllerinin çoğunluğunu buraya göndermesi de bu gelecek sendromun açık işaretidir. Her ne şekilde olursa olsun insanı dehşete düşüren bu zülüm şubelerinden sakınmak gerekir. Örnek verecek olursak teknolojik yönden ileri bir seviyede olan Hz. Süleyman aleyhisselâmın Sebe Ülkesi ile olan ilişkisinin aktarıldığı ayetlerde, savaştan ziyade diplomatik yollara başvurduğu görülmektedir. Zaferlerini, askeri güç kullanmadan, anlaşma ve barış yollarıyla, masa başında elde etmektedir. Elçiler ve mektuplar göndererek uzlaşma yolları aramaktadır.

Sebe Melikesi'nin, aldığı bu önemli mektup hakkında hemen yanındaki yöneticilere fikirlerini sorması, onun yaşadığı sistemin diktatörlük değil, bir meclise sahip demokratik vasıfta bir yönetim olduğunu göstermektedir. Melike, önde gelenlerden fikir sormakta, onların tecrübelerinden faydalanmaktadır.

“Dediler ki: “Biz kuvvet sahibiyiz ve zorlu savaşçılarız. İş konusunda karar senindir, artık sen bak, neyi emredersen (biz uyguluyoruz)”²

Bu ayette Sebe Melikesi'nin Hz. Süleyman aleyhisselâmdan gelen mektup konusunda ne yapılması gerektiğini ileri gelenlerden ve askerlerden oluşan bir meclis ile istişare ettiği anlaşılmaktadır. Askerlerin verdiği cevapta ise söz konusu meclisin Sebe Melikesi'nin tam yetki ve emri altında hareket ettiği anlaşılmaktadır.

“Dedi ki: “Gerçekten hükümdarlar bir ülkeye girdikleri zaman, orasını bozguna uğratırlar ve halkından onur sahibi olanları hor ve aşağılık kılarlar; işte onlar, böyle yaparlar.”³

Burada Sebe Melikesi'nin Hz. Süleyman aleyhisselâmın karşı konulamaz gücünü çok iyi tanıdığı tekrar anlaşılmaktadır. Süleyman aleyhisselâmdan gelen çağrı karşısında teslim olmaktan başka çaresi olmadığını anlamakta ve bunu ifade etmektedir.

Hulasa, zorluğun ve acımasızlığın neticesi hüsrandır. Zülüm ile zayıf ile abad olunmadığı gibi, kuvvetliyi de yok eder. Mülkün Allah Teâlâ'ya ait olduğu dünyada yaşayanların birbirlerini sevmeden başka çaresi yoktur. Her şey geçicidir. Baki olan Allah Teâlâ'ya kulluk edip, yarattıklarına merhamet etmek ve merhameti bulmak amacımız

¹ **ESENTUR Uğur** Devlet Aleyhine Suç İşleyen Teröristlerin Sosyoekonomik Özellikleri - [Kitap]. - Ankara : Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü -Disiplinler Arası Adli Tıp Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-193835, 2007. s.9-20

² Neml, 33

³ Neml, 34

olmalıdır. Gayesi mutluluk olan insanın mutsuz ederek ve edilerek mutlu olma sonucu kimseye verilmemiş bir haktır. Sonuçta Âdem aleyhisselâmın oğullarını örnek vererek Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kıyametten hemen önce karanlık gecenin parçaları gibi fitneler var. Kişi o fitnelerde mümin olarak sabaha erer, akşama kâfir olur; mü'min olarak akşama erer, sabaha kâfir çıkar. O fitnede oturan, ayakta durandan hayırlıdır. Yürüyen koşandan hayırlıdır. Öyleyse yaylarınızı kırın, kışkırlarınızı parçalayın, kılıçlarınızı da taşla vurun. Sizden birinin evine girerlerse Hz. Âdem'in iki oğlundan hayırlısı olsun (ölen olsun, öldüren değil)"⁴

Devletini, milletini sevenleri Allah Teâlâ'da sever. Doğruluktan ve güzellikten ayrılmamak ve dinimizin gereklerinden olan yaratılmışlara şefkat etmek üzerimize yazılmış bir görevdir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

⁴ Ebu Davud, Fiten 2, (4259, 4262); Tirmizî, Fiten 33, (2205)

THE STONING OF SORAYA M. (SÜREYYA'YI TAŞLAMAK)

ROMAN: Freidoune Sahebjam

YÖNETMEN: Cyrus Nowrasteh

SENARYO: Cyrus Nowrasteh, Betsy Nowrasteh

OYUNCULAR: James Caviezel (The Passion Of The Christ, Pay It Forward), Shohreh Aghdashloo (House Of Sand And Fog, X Men: The Last Stand) , Mozhan Marno , Navid Negahban (24)

YAPIMCILAR: Stephen McEveety, John Shepherd, Todd Burns

YAPIM YILI: 2009

TÜR: Dram, Gerçek Hikaye

FİLMİN HİKÂYESİ

Süreyya Manutchehri, 35 yaşında yedi çocuk annesi bir kadın. Kendi deyimiyle “zahmetsiz bir eş” 13 yaşındayken değiş tokuş olarak planlanan bir evlilikle, küçük suçlardan sabıkalı, 20 yaşındaki Ali ile evlendirilir. Süreyya 22 yıllık evlilikte dokuz kez hamile kalır.

Kocasının dayaklarından dolayı iki bebeği ölü doğar. Sadece dayak değil, hakaretleri ve fahişelerle düşüp kalkmaları da vardır. Ama en kötüsü en büyük iki oğlunu sürekli annelerine karşı kıskırtır. Aslında Ali adi bir suçlu değildir. O dinciliği maske olarak kullanan sadist ve acımasız bir adamdır. Komşu kasabada gardiyan olarak çalışır. Orada tanıdığı idamlık doktorun 14 yaşındaki bir kızına (Mehri) göz koyar. Onunla mutlaka evlenmelidir. İran’da çok eşlilik serbest olmasına rağmen Ali, hem iki ailenin bakımı üstlenmek, hem de ilk karısı **Süreyya** yı boşayıp nafaka vermek istemez. Bu durumda ilk karısını nasıl başından def edecektir?

Kocasını Ali tarafından tezgâh kurulur. Karısı ölen Haşim’in yanına yardım etme ve para kazanması bahanesiyle Süreyya tuzağa çekilir.

Sadakatsizlikle suçla, kurtul!

Kocasının hiçbir şeyi kendi gözleriyle görmesi ya da Süreyya ’nın tamamen masum olması önemli değildir. Bu iftiranın sadece Ali’nin kuzeni tarafından onaylanması, üstelik **“orada bir gülümseme”, “şurada bir el değmesi”** “Yatakta uyuma” gibi anlamsız suçlamalarla onaylanması yeterlidir. Adli makamlar bu uyduruk iftiraları “delil” olarak kabul eder mi? Ancak şeriat kanunları uygulayanların başında, Şah yönetimi zamanında çocuk tacizciliğinden hapse atılıp, daha sonra gardiyan Ali tarafından suçu ve ahlaksızlığı örtbas edilip “saygıdeğer” bir molla olan ahlaksız (Hasan) varsa, deliller tamdır ve geçerlidir.

Süreyya sadakatsizdir! Süreyya suçludur! Cezası ölümdür!

15 Ağustos 1986 recm cezası ile dünya hayatına veda eder.

Kocasını Ali Doktorun kızıyla evlenemez. Muhtar İbrahim oyuna geldiği için pişman olur. Haşim yalancı şahitlik yaptığını itiraf eder. Ancak Süreyya ölmüştür.

FİLMİN YORUMU

Filmin İslâm’ı kötüleme kastı ile çekilmiş olması düşünülebilir. Bilgisiz ve orta derecede bilgi sahibi olan insanları etkileyecek tarzda çekilmiş. Fakat filmin hatalarla dolu oluşu filmin kıskırtıcı sınıfında kalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bir zaman sonra unutulup gidecek tarzdadır. Filmin senaryo kaynağı olan kitabı ne kadarıyla aksettirdiği hakkında fazla bilgimiz yok. Ancak “recm” uygulamasının yaşanmış bir olay olarak aksettirildiği durum üzere söylenecek tek bir söz vardır. **O da cehaletin acımasız pençelerinde eziyet çeken iyi ve kötü insanlar.**

Film cehaletle kötülerin daha çok kötü olabileceği ve iyilerinde kötüler karşısında ezilerek yapmayacağı şeyleri yapmaya nasıl sevk olabileceğini göstermektedir.

Küçük bir köy yerinde **iktidarsız muhtar, hırslı koca ve cahil din adamı** üçgeninde halkın aldatılması ve oyuncak olmuş bir dini hayatın acıklı durumu insanı gerçekten çok üzüyor.

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in nübüvveti döneminde de bu bedevi takımından ne kadar eziyet çektiğini bilmekteyiz. Onun **“Medine”** diyerek başlattığı şehirleşme ve medenileşme hareketi bu tür ön yargı ve adalet adına yapılmış adaletsizlikleri önleme projesidir.

Filmde molların **“Bu olup bitenler sınırlarımız içinde kalmalı”** demesiyle din adına bir şeyin yapılmadığının itiraf edilişi ne kadar üzücü bir durumdur.

Zalimler eline düşmüş yalancı şahit (Haşim) in itirafının da bir şeyi değiştirememesi ,iyilere **“vaktinde yapılmayan şeylerin”** ne kadar geçersiz oluşunu aksettirmektedir. Çünkü Süreyya rahmeti rahmana kavuşmuş sadece acısı kalmıştır.

Ayrıca filmde recm için gerekli dört şahidin yerine iki şahitle bu düzmeceyi hazırlamak ise din kisvesi altında işlenen zulmü ve dinin yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır ki bu da ayrıca günahıdır.

Sonuç olarak Süreyya gerçeği ve sonuçlarıyla bir acının itirafıdır. Hak ve hakikat olan işlerin uygulamadaki zorluğunu bu film bize göstermektedir. Onun içindir ki, tarihte usulüne ve şartlarına uygun recm çok az denecek kadar uygulanmıştır.¹ Bu sebeple İslam Dini recmi uygulamaktan çok caydırıcı etki fonksiyonu ile ele aldığı bir ceza olarak görmüştür. Çünkü Allah Teâlâ bu cezanın uygulanışından daha önemsiz olanları Kur’ân-ı Kerim’de açıklarken bundan bahsetmemesi bu durumun en açık örneğidir. Bu açık kapıda Allah Teâlâ’nın günahkâr kuluna dahi merhametinin işaretidir. Yeri geldiği zaman ruhsatların uygulanmasını murat ettiğine recm uygulaması örnek sayılabilir.

Konu üzerinde burada size sunacağım yazılmış bir makale özetini okuduğunuz zaman açıkça göreceksiniz ki, **recm vardır, fakat hakiki manada uygulamak çok zor ve mümkün görünmemektedir.**

İSLAM HUKUKUNDA RECM CEZASI

Doç. Dr. Osman KAŞIKÇI

Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

I- Genel Olarak

Recm, birine taş atma, taşa tutma, taşla öldürme, sövme, lânet etme, kovma, birinin namusuna iftira etme, kötü zanda bulunma anlamlarına gelen bir kelimedir². Aynı kökten "racîm"; recm olunan, taşlanan, kovulan ve lânetlenen anlamındadır. Kur'an-ı Kerim'de bir konu hakkında bilmeden konuşmak³ ve şeytanları taşlamak⁴ anlamında kullanılmıştır. Terim olarak recm zina eden muhsan kadın veya erkeği taşlayarak öldürmek demektir.

¹ “Osmanlı'da 1 kez uygulandı ” Recm cezası, altı asır devam eden Osmanlı devletinde sadece bir defa, 1680'de, Dördüncü Mehmed'in saltanatı sırasında uygulandı. Yahudi bir erkekle ilişkiye giren Müslüman bir kadın, Sultanahmet Meydanı'nda taşlanarak recm edildi. Kadın, evliydi ve başka bir erkekle basılmıştı. Rumeli Kazaskeri Beyazizade Ahmet Efendi, zina eden çifti yargıladı ve kadının taşlanarak öldürülmesine, erkeğin de kafasının kesilmesine hükmetti. Türk hukuk sisteminde o zamana kadar görülmemiş olan bu karar, sarayda ve yönetim çevrelerinde tepkiyle karşılandı. Bazı yüksek bürokratlar kararı geri alması veya bir başka infaz biçimi uygulatması için Beyazizade'yi sıkıştırdılar, ancak baskılar ters sonuç verdi. İnfaz günü, mahkûmlar, Sultanahmet Camii'nin hemen karşısında bulunan burmalı taşın önüne getirildiler. Ortada iri taşlardan oluşan bir yığın vardı. Kadın, burada önceden kazılmış olan çukura beline kadar gömüldü ve infaz başladı. İlk taşı, recm hükmünü vermiş olan Rumeli Kazaskeri Beyazizade Ahmed Efendi attı ve bunu diğer taşlar takip etti. Kanlar içinde kalan kadının can vermesinden sonra , erkeğin de kılıçla boynu vuruldu (**Murat Bardakçı**)

² İbn Manzur, Lisânü'l-Arap, C. XII, Beyrut Ty. s. 226.

³ Kehf, 18/22.

⁴ Mülk, 67/5.

Zina edenlere recm veya başka şekilde ölüm cezası verilmesi **İslam'a has bir uygulama değildir.** Gerek dinî gerekse beşerî hukuk sistemlerinde zina eden kimselere genellikle sürgünden ölüme kadar ağır cezalar verildiği bilinmektedir.

Mesela **Hammurabi Yasasına göre zina edenler suda boğularak öldürülürlerdi. Eski Yunanda da evli kadınla zina eden erkek öldürülürdü**⁵. **Diğer taraftan Tevrat'ta, zina eden evli kimselere recm cezası verileceği hüküm altına alınmıştır**⁶. **İncil'de ise, Hz. İsa'ya zina etmiş bir kadının recmedilmek üzere getirildiğinden söz edilmektedir**⁷.

II-Kur'an'da Recm

Kur'an'da zina edenlere hapis⁸, eziyet⁹ ve celde (sopa) cezası¹⁰ verileceğini öngören üç ayet vardır. “Zina eden erkek ve zina eden kadının her birine yüz değnek vurun” şeklindeki celde ayetinde, evli-bekar ayrımı yapmamıştır. Ayrıca celde ayeti bu konuda en son indiği için diğerlerini hükümden kaldırdığı(neshettiği) genellikle kabul edilmektedir. Bununla birlikte hapis ayetinin lezbiyen kadınlar, eza ayetinin livata yapan erkekler ve nihayet celde ayetinin de zina eden kadın ve erkek için olduğunu da ileri sürenler de olmuştur¹¹. **Görüldüğü üzere Kur'an'da zina cezası olarak recm yoktur.** Bununla birlikte hadis kitaplarında Hz. Ömer radiyallâhü anhın

"İhtiyar erkekle (eş-şeyhu) ihtiyar kadın (ve'ş-şeyhatu) zina ederlerse, onları recmedin" şeklinde bir ayet olduğu, Hz. Rasûlullah sallâllâhü aleyhi ve sellem ve kendilerinin recmi uyguladıkları, ileride bazı kimselerin **"Biz Allah'ın kitabında recmi bulamıyoruz"** diyerek sapıtacaklarını, **"Eğer insanlar, Ömer Allah'ın Kitabına ilave yaptı demeyecek olsalar, bu ayeti Mushaf'a yazardım"** dediği rivayet edilmektedir¹². Ancak Hz. Ömer'den bu olayı aktaran râvilerden bir kısmı cerh ve tadil âlimlerince zayıf kabul edilmiştir¹³. Ayrıca rivayetlerin bir kısmında recm ayetinin metni yok, olanlarda da birlik söz konusu değildir. Yine bu rivayetlerde recm ayetinin mensuh, hükmünün ise baki olduğuna ilişkin bir değerlendirme de bulunmamaktadır. **Yine kullanılan ifadeye bakılırsa genç evlilere recm uygulanmayacağı sonucu çıkarılabilir.** Dolayısıyla bu rivayetlere dayanılarak, Kur'an-ı Kerim'de recm ayeti olduğu ve daha sonra da lafzının nesh edildiği, fakat hükmünün baki kaldığı iddia edilemez. Diğer taraftan Kur'an'ın cem'i sırasında Hz. Ömer'in bu ayeti getirdiği ve başka şahit bulamadığı için Kur'an'a yazılmadığına¹⁴ ilişkin görüş de tarihi gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Yine **Allah size öncekilerin (doğru) hayat tarzlarını göstermek istiyor...**¹⁵ hükmünden kastın Kitab-ı Mukaddes olduğu, iki kitap arasında zina gibi cinsel suçlarda büyük benzerlikler bulunduğundan recmin, Kur'an'da kaynağının bulunduğu görüşüne de katılmak mümkün değildir¹⁶. **Zira aynı esaslar çerçevesinde Kur'an'da zina**

⁵ Sadri M. Arsal, Umumi Hukuk Tarihi, İstanbul 1944, s. 128.

⁶ Levililer, 20/10; Tensiye, 22/23.

⁷ Yuhanna, 8/3-11.

⁸ Nisa, 4/15

⁹ Nisa, 4/16.

¹⁰ Nur, 24/2.

¹¹ Alusi, II,236; Reşit Rıza, Tefsiru'l-Menar, IV, 1973, s. 435.

¹² Müslim, Hudûd, 15; İbn Mâce, Hudûd, 9; İbn Hanbel, I, 55-56; Mâlik, Hudûd, 10

¹³ Tirmizi, Hudud, 7; İbn Ebi Hatim, Kitabü'l-Cerh ve't-Tadil, IX, Beyrut 1953, s. 265; Hakim, Müstedrek, IV, 360

¹⁴ Suyuti, İtkan, I, İstanbul 1978, s. 78.

¹⁵ Nisâ, 4/26.

¹⁶ Muhammed Hamidullah, Aziz Kur'an(Çev. Abdülaziz Hatip- Mahmut Kanık, İstanbul 2003, s. 229.

için öngörülen ceza ile Tevrat ve İncil'deki recm hükmünün neshedildiği sonucuna da varanlar da olmuştur ¹⁷.

III- Sünnette Recm

Sünnette recm ile ilgili şu hadisleri görüyoruz:

“... Müslüman bir kimsenin kanını (akıtmak) şu üç şeyden biri dışında helal olmaz: Zina eden evli kimse...” ¹⁸.

“Dulun dul ile zinasında recm vardır” ¹⁹.

Hapis ayetinin ²⁰ nüzulünün hemen akabinde, ayette geçen “sebil” kavramının izah edildiği ve Ubade b. Samit’in rivayet ettiği hadiste de Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem “zina eden evlilere yüz sopa ve recm, bekârlara ise yüz sopa ve bir yıl sürgün” ²¹ cezası verileceğini ifade etmiştir.

Diğer taraftan Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in birkaç kez recmi uyguladığı da rivayet edilmektedir.

Bunlardan ilki zina eden iki Yahudi’nin recmidir ²². **Bu recmin hicretin hemen akabinde uygulandığı ve zina edenler Yahudi olduğundan veya Kuran’da zina cezası bulunmadığından Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in Tevrat ile amel ettiği genellikle kabul edilmektedir** ²³.

Yine Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, **Maiz b. Malik el-Eslemi** isminde birisi gelip: **“beni temizle”** diyerek zina ettiğini **dört defa ikrar etmiş**, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem de akli melekesini, sarhoş olup olmadığını ve medeni halini sorduktan sonra onu recmettirmiştir. **Recmedilirken kaçmaya teşebbüs eden Maiz için Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem**

“Keşke bıraksaydınız! Belki tövbe eder de Allah Teâlâ tövbesini kabul ederdi” demiştir. Ayrıca Maiz’i kendisine gönderen kişiye de

“Ya Hezzal, Maiz’i elbisenle örtseydin, senin için daha hayırlı olurdu.” tavsiyesinde bulunmuştur ²⁴.

Maiz hadisi, ifadeleri farklı olsa da yaklaşık 15 sahabe tarafından nakledilmiştir ve hadis kriterleri açısından da sahih kabul edilmiştir. **Ancak hiç birisinde Maiz’in ne zaman recmedildiğine yer verilmemiştir.** Oysa hukuk kurallarının zaman bakımından yürürlüğü son derece önemlidir. Şafii, Maiz’in hicretin ilk yıllarında recmedildiği kanaatindedir ²⁵. Diğer taraftan rivayetlerde Maiz’in recmine şahit olduğu anlaşılan Nasr b. Dehr, hicretin yedinci yılındaki Hayber savaşında şehit olmuştur. O zaman bu olay hicri yedinci yıldan önce gerçekleşmiş olmalıdır. **Celde ayeti** ise hakim olan görüşe göre hicretin

¹⁷ Abdülaziz Bayındır, Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, İstanbul 2006, s. 245.

¹⁸ Buhari, Diyat, 6; Müslim, Kasame, 25, 26; Tirmizi, Diyat, 10; İbn Mace, Hudûd, 1; Nesai, Kasame, 5, 6; İbn Hanbel, I, 382.

¹⁹ Müslim, Hudûd, 12; Ebû Dâvud, Hudûd, 23; Tirmizî, Hudûd, 8.

²⁰ Nisa, 4/15.

²¹ Buhari, Tefsir, 4; Müslim, Hudûd, 12; İbn Mace, Hudûd, 7; Ebu Davud, Hudûd, 23; Tirmizi, Hudûd, 8; İbn Hanbel, V, 317.

²² Buhari, Hudûd, 24,37; Müslim, Hudûd, 26.

²³ Serahsi, IX, 40; Reşit Rıza, V, 25; Zuhayli, VI, 42.

²⁴ Buhari, Hudûd, 25; Müslim, Hudûd, 22; Ebu Davud, Hudûd, 23; Hakim, Müstedrek, VI, 363; İbn Hanbel, V, 217.

²⁵ Beyhaki, VIII, 225.

altıncı yılında gelmiştir. Bu durumda recm olayı ile celde ayetinin inişi birbirine yakın olmakla birlikte hangisinin önce olduğunu tam olarak tespit etmek mümkün değildir. **Bununla birlikte Maiz'in recmini rivayet edenlerden birisinin hicretin dokuzuncu yılında Medine'ye gelen İbn Abbas radiyallâhü anh olması da dikkat çekicidir. Ancak onun da başkasından duyduğu halde kendi ifadesi gibi nakletme ihtimali vardır.**

Yine Cüheyne kabilesinden bir kadın zinadan hamile olarak Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gelmiş ve kendisine haddi uygulamasını istemiştir. **H. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem onu geri çevirerek tövbe ve istiğfar etmesini istemiştir.**

Kadın daha sonra tekrar gelip yine geri çevrilince Mâiz gibi kendisini de geri çevirmemesini istemiştir. Kadının dul olduğu anlaşıncı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem

“Git doğuruncaya kadar bekle” demiştir. Bu arada Ensardan bir adam kadının bakımını üstlenmiştir. Çocuk doğunca kadın Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e tekrar gelmişse de bu defa da çocuğu süten kesinceye kadar emzirmesi istenmiştir. Kadın çocuğu süten kestikten sonra getirdiğinde de Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem

“Bu durumda kadını recmederek çocuğu kimsesiz bırakmayız” diyerek onu geri çevirmiştir. Bunun üzerine Ensardan bir adam çocuğun bakımını üstlenince Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem kadının göğsüne kadar çukur kazılmasını ve kadının elbiselerinin üzerine bağlanmasını istemiş sonra da onu recmetmelerini söylemiştir. **Recmden sora kadını çukurdan çıkartmış ve cenaze namazını kıldırmıştır** ²⁶. (Süreyya filminde ise gömülmeyip dere kenarına bırakılması şeklindeki uygulama cehaletin derecesini daha güzel göstermektedir.)

Cüheyneli (Gamidli) kadının ne zaman recmedildiğini de kesin olarak bilemiyoruz. Ancak kadının **“Beni de Maiz gibi geri çevirmek mi istiyorsun”** ifadesi bu olayın Maiz'in recminden sonra olduğunu göstermektedir. Ayrıca rivayetlerde ismi geçen İmran b. Husayn hicri yedinci yılda, kadını recmedenler arasında zikredilen Halit b. Velid ise hicri sekizinci yılda Müslüman olmuştur. Tarihçiler de bu recmi hicri dokuzuncu yıl olayları arasında zikretmişlerdir ²⁷. Dolayısıyla söz konusu recmin celde ayetinden sonra uygulandığı anlaşılmaktadır.

Yine Ebu Hüreyre ve Zeyd b. Halid'in rivayet ettiği bir hadiste de işverenin eşiyle zina eden bekâr işçi(Asif)ye yüz değnek ve bir yıl sürgün, kadına ise recm cezası uygulanmıştır ²⁸. Söz konusu olayın da ne zaman cereyan ettiği de belli değildir. Ebu Hüreyre olayın şahidi olarak ravi olduğuna ve hicri yedinci yılda Müslüman olduğuna ²⁹ göre en azından bu tarihten ve dolayısıyla celde ayetinden sonra olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis kitaplarında yukarıda söz konusu edilen recm uygulamalarından başka Ebu Zer, Leclac, Vail el-Kindi, Cabir b. Abdullah ve Huzeyme b. Mamer'den de rivayetler vardır ³⁰. **Dolayısıyla recm konusu, ahad değil, mütevatir derecesindeki hadislerle sabittir. Ancak bu rivayetlerde zaman verilmemesi dikkat çekicidir.**

²⁶ Müslim, Hudûd, 22; İbn Mâce, Diyât, 36; Mâlik, Hudûd, 2; İbn Hanbel V, 348.

²⁷ Diyarbekri, II, 139.

²⁸ Buhârî, Hudûd, 30, 34, 38; Müslim, Hudûd, 25; Malik Hudûd, 6.

²⁹ Aynî, XXII, 291.

³⁰ Ebu Davud, Hudûd, 23; Tirmizi, Hudûd, 22; İbn Hanbel, V, 179.

IV- Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemden Sonra Recm Cezası

Recm uygulamaları, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem dönemi ile sınırlı olmayıp raşit halifeler, tabiin ve sonraki dönemlerde de devam etmiştir³¹. Kuran’da recm hükmünü göremiyoruz diyen Haricilere, Ömer b. Abdülaziz, farz namazların vakit ve rekâtlarının sayısının, zekâtın kimlere farz olduğunun, miktarının ve nisabının da Kuran’da olmadığını bu hususları Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in yaptığından ondan sonra da Müslümanların uygulamaya devam ettiklerini, recmin de aynı şekilde olduğunu belirtmiştir³².

Osmanlı kanunnamelerinde de recm cezası düzenlenmiştir. Kanuni dönemine ait bir kanunnamede zina için öngörülen para cezasından önce **“lakin ala vechi’ş-şer recm kılmalı olmasa”**³³ ifadesinden recm yapılamadığı durumlarda para cezasının verileceği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde şer’iye sicilleri³⁴ ve şeyhülislam fetvalarında³⁵ da zina eden muhsanların³⁶ recmedileceği ifade edilmektedir.

V- Recm Cezasının Meşruiyetine İlişkin Görüşler

Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve daha sonraki uygulamalar, Kur’ân-ı Kerim’deki zina için öngörülen ceza ile örtüşmeyince ilim adamları bu hususta farklı fikirler ileri sürmüşlerdir.

A- Recmi Kabul Etmeyenler ve Gerekçeleri

Recm cezasını kabul etmeyenler birden fazla gerekçe ileri sürmüşlerdir. Hariciler ile bir kısım Mutezile ve bazı Şiiler recm cezasını, Kuran’da olmadığı gerekçesi ile reddetmişlerdir³⁷. Haricilere göre, Allah Teâlâ’nın Kitabı, yalan olması muhtemel olan ahad haberlerle terk edilemez³⁸.

Diğer bir kısım müellife göre ise, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in recm uygulamaları, celde ayetinden öncedir ve bu ayetle söz konusu uygulama kaldırılmıştır³⁹. Ayrıca eğer recm cezası kabul edilecek olursa Kuran’da zina eden cariyelere uygulanacağı belirtilen, **“zina eden bekar-hür kadınlara uygulananın yarısı”**⁴⁰, ifadesi nasıl anlaşılacaktır.

Recmin yarısı olmayacağına göre recm diye bir ceza da söz konusu olamaz.

Yine Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in hanımlarına uygulanacak cezanın da recmle bağdaştırılması söz konusu olmaz. Çünkü onlar eğer zina edecek olursa normal kadınların iki katı

³¹ Buhari, Hudud, 21; Beyhaki, Sünen, VIII, 215; Malik, Hudûd, 9, 11; Şafii, Ümm, VI, 167; İbn Ebi Şeybe, Musannef, X, Bombay 1401, s. 89.

³² İbn Kuteybe, Tevilu Muhtelifi’l-Hadis, C. XII, Beyrut 1972, s. 310.

³³ Uriel Heyd, Studies in Old Ottoman Criminal Law, Oxford 1973, s. 56, dpn.6.

³⁴ Zanilerin ikrarı ile sabit olan örnek için bkz. Akgündüz, Şer’iye Sicilleri, II, 104; şahadetle sabit olup uygulanan recm cezası için bkz. Erdem Yücel, Osmanlı İmp. İlk ve Son Recm, Hayat Tarih Mecmuası, S. 7, İstanbul 1970, s. 88.

³⁵ Abdürrahim Efendi, Fetevay-ı Abdürrahim, C. I, İstanbul 1827, s.99; Ali Efendi, Fetevay-ı Ali Efendi, İstanbul 1893, s. 134.

³⁶ **Muhsan:** Fık: Akıl. Büluğ. İslâmiyet. Hürriyet. Nikâh-ı sahîh ile teehhül vasıflarını câmi olan kimse.

³⁷ İbn Hacer, XII, 98.

³⁸ İbn Kudame, Muğni, XII, Kahire 1986, s. 309. Bu eleştirilere recmin ahad değil, mütevatir haberle sabit olduğu ve ayetin mütevatir haberle tahsis edildiği, kaldı ki haber-i vahid ile de ayetin tahsisinin de mümkün olduğu şeklinde cevap verilmiştir. Ayrıca Haricilerin, recm gibi hususlarda, sünnete tabi olmayı reddettikleri için sapıttıkları da ileri sürülmüştür (Razi, XXIII, 134; Sabuni, II, 23; İbn Teymiye, Mecmu’ul-Feteva, XIII, Kahire 1404, s. 208.

³⁹ Süleyman Ateş, Kur’an-ı Kerim Tefsiri, II, İstanbul 1995, s. 577; Bayındır, 242.

⁴⁰ Nisa, 4/25.

⁴¹ cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır ⁴². Recmin iki katı nasıl olamayacağına göre recm de yoktur. Dolayısıyla recmin ne yarısı ne de iki katı uygulanamayacağından zina cezasında evli-bekâr ayrımı yapılamaz ⁴³.

Recmi reddedenlere göre, recm ile ilgili rivayetler, Tevrat vasıtası ile İslam'a girmiştir ⁴⁴. Ayrıca nakillerde ifade edilen üslup ve ilahi kelam açısından da İslam'da recmin varlığını kabul etmek mümkün değildir. Hz. Ömer'e atfedilen recm ile ilgili bir ayet olduğu iddialarına ne nakil, ne akıl ne de Kur'an'da kullanılan üsluba uygunluk açısından katılmak mümkün değildir. **Nakilde geçen ifadeye bakılırsa genç evlilere veya dullara recm uygulanamaz. Ayrıca hırsızlık, sarhoşluk, kazf gibi hadleri açıkça belirleyen ilahi iradenin onlardan daha ağır olan recmi Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'e bırakması kabul edilemez** ⁴⁵. Dahası bir ayetin lafzı ile hükmü ayrılmaz bir bütündür. Lafzı mensuh olan ayetin hükmünün de mensuh olması gerekir ⁴⁶.

Sonuç olarak recmle ilgili ilk dönem uygulamalarına ilişkin rivayetler tamamen uydurma olup recm cezası, özel şartlar nedeni ile Hz. Ömer tarafından ihdas edilmiştir ⁴⁷.

B- Recmi Kabul Edenler ve Gerekçeleri

İslam hukukunda recm cezası olduğunu ileri sürenler de görüşlerini birden fazla gerekçeye dayandırmışlardır. Her şeyden önce Hz. Ömer'in sözünü ettiği recm ayetinin lafzı mensuh olsa dahi hükmü bakidir ⁴⁸. Ayrıca **Hz. Ömer'in minberde recm ayeti ile ilgili konuşmasına sahabeden bir itiraz gelmediğinden bu hususta sükuti icmâ oluşmuştur** ⁴⁹.

İkincisi, Hanefî, Şafîi, Maliki, Hanbeli ve Şii hukukçuların çoğunluğuna göre recm, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in sözü, fiili ve tevatüre yakın haberlerle sabittir. Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in sünneti ile Kuran'ın bir hükmü tahsis edilmiştir. Ayrıca ashap ve tabiin de bu konuda icma etmiştir ⁵⁰. Gerçekten Kuran'da pek çok hüküm genel (âmm) olarak gelmiştir. Daha sonra bu hükümler sünnetle tahsis veya takyit edilmiştir. Mesela hırsızın elinin Kuran'a göre en küçük bir şey çaldığında dahi kesilmesi gerekirken sünnet bunu takyit ederek miktarını belirlemiştir. Yine namazın vakitleri, rekâtları, zekatın hangi maldan ne kadar verileceği, ölü hayvan eti yemenin yasaklığının kara hayvanlarına tahsisi hep Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in tahsis ve takyit yetkisi çerçevesinde konulan hükümlerdir. Bu durumda genel olarak zina edenlere sopa cezası verileceğini hükme bağlayan

⁴¹ Ahzab 33/30.

⁴² Peygamber eşleri ile ilgili cezanın ahirete yönelik olduğu da ileri sürülmüştür. Bkz. Kurtubi, Cami', XIV, 176; Taberi, Camiul-Beyan, XXI, 101; Yazır, VI, 309.

⁴³ Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis (Terc. Mustafa Altınkaya), C. VI, İstanbul 1998, s. 310.

⁴⁴ Schacht, İslam Hukuka Giriş, Ankara 1977, s. 26; Üçok, 133; Öztürk, 608.

⁴⁵ Ali Mansur, Nizamü't-Tecrim, Medine 1976, s. 179.

⁴⁶ İbn Hacer, Feth, XII, 120.

⁴⁷ Fazlurrahman, İslam Geleneğinde Sağlık ve Tıp (Terc. Adnan Bülent Baloğlu) Ankara 1997, s. 78.

⁴⁸ İbn Kuteybe, 314; İbn Hacer, XII, 143; Suyuti, II, 34. Ancak Kur'an'da nesh ayetinde "biz bir şeyi nesheder ya da unutturursak daha iyisini veya benzerini getiririz (Bakara 2/106)denmektedir. Dolayısıyla bu şekildeki nesh anlayışının Kur'an'ın hükmüne uygun olduğu söylenemez.

⁴⁹ Nevevi, XI, 191. Vakia o sırada bütün müçtehit sahabelerin orada olduğuna ilişkin bir bilginiz yoktur (Baberti, V, 230).

⁵⁰ Merginani, II,96, Baberti V,230; İbn Kudame,XII,309, Şirbini, Muğni'l-Muhtac, C. IV, Beyrut 1933, s. 146, İbn Hazm, el-Muhalla, C. XI, Kahire Ty., s. 231; İbn Rüşt, Bidayetü'l-Müçtehid, II, Kahire 1406, s. 628; Hıllî, Muhtasarü'n-Nafî, Mısır Ty., s. 215; İbn Abidin, VI, 13; Ebu Zehra, Ukube, 97; Udeh, II, 383; Zuhayli, VI, 23; Keskin, 131.

ayet, bekârlara tahsis edilmiş, evlilere ise recm uygulanacağı Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem tarafından hem ifade edilmiş hem de uygulanmıştır ⁵¹.

Yine Şafii'ye göre de celde ayetinden sonra Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Allah'tan aldığı bir emir (vahy-i gayrı metlûv) ile zina eden evlilere recmi uygulamıştır ⁵². Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in zina eden Yahudilere Tevrat'ın hükmü olarak recmi uyguladığı doğru olmakla birlikte daha sonra zina eden muhsan Müslümanlara kendi içtihamı ile recm uygulamıştır. İkisi de ilahi olan dinlerin hükümleri arasında bu tür benzerliklerin olması tabiidir ⁵³. Şu kadar var ki birisinde kitaba giren husus diğerinde Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in söz ve uygulaması ile sabit olmuştur. Doğrusu değişen bir şey olduğu söylenemez.

Sahabi ravilerin recmi bizzat görerek naklettikleri anlaşıldığından Maiz, Gamidli kadın ve Asif'in recminin celde ayetinden sonra olduğunun anlaşılması ve sahabe ile tabiinin recmi uygulamaya devam etmeleri recmin celde ayetinden sonra da uygulandığı hususundaki kanaati güçlendirmektedir. Bu sebeple recmin celde ayetinden önce mi sonra mı olduğu hususunda herhangi bir şüphe kalmamıştır ⁵⁴.

Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'den **“zina eden evlilere yüz sopa ve recm, bekârlara ise yüz sopa ve bir yıl sürgün”** ⁵⁵ cezası verileceğine ilişkin rivayetten hareketle Hz. Ali kerremallâhü veche zina eden evli bir kadına önce sopa vurup sonra da recmettikten sonra

“Allah'ın kitabına göre sopaladım, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in sünnetine göre de recmettim” ⁵⁶ demesinden hareketle İslam hukukçuları recmle birlikte sopa vurulup vurulmayacağı hususunda farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. İbn Abbas, İbn Mes'ud, Übey b. Ka'b, Ebu Zer, Hasan Basri, İshak b. Rahuye, İbn Hanbel ve Davud ez-Zahiri de önce sopa sonra recm cezası verilir ⁵⁷. Cumhura göre ise, Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, söz konusu hadise rağmen sadece recm uygulamıştır. Bu nedenle ayrıca sopaya gerek yoktur ⁵⁸. İslam tarihi boyunca da cumhurun görüşü uygulanmıştır.

Diğer taraftan recmin had değil, ta'zir olduğu da ileri sürülmüştür ⁵⁹. Devlet başkanının ta'ziren ölüm (siyaseten kalt) cezası verebileceği İslam hukukçuları tarafından kabul edilmektedir ⁶⁰. Ancak recm, ta'zir cezası olsaydı tarih boyunca farklı uygulanır ve Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem bu cezayı hafifletmeye herkesten daha fazla hak sahibi olduğundan hafifletirdi ⁶¹. **Nitekim Gamidli kadına recm uygulamamak için adeta elinden geleni yapmış, önce çocuğu doğurması sonra emzirmesi daha sonra da çocuğu yalnız bırakamayız diyerek kadını geri çevirmiş ama kadın ısrar edince recmi uygulamak**

⁵¹ Mursafi, Ehadisü'r-Recm, Beyrut 1994, s. 63-64; Mevdudi, III, 459.

⁵² er-Risale, 147.

⁵³ E. Buğra Ekinci, İslam Hukuku ve Önceki Şeriatlar, İstanbul 2003, s. 176.

⁵⁴ Şeybani'nin, Abdullah b. Ebi Evfa'ya Hz. Peygamber'in recm uygulayıp uygulamadığını sorması, onun da uyguladığını ancak celde ayetinden önce mi sonra mı olduğunu bilmediğini (Buhari, Hudud, 21) söylemesi ferdi bir durumdur.

⁵⁵ Müslim, Hudûd, 12; İbn Hanbel, V, 317.

⁵⁶ Buhari, Hudud, 21.

⁵⁷ Cassas, Ahkamu'l-Kur'an, III, Beyrut 1986 s. 225; İbn Kudame, XII/313; Ferra, 264.

⁵⁸ İbn Rüşd, II/629; Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-ı İslamiyye, III, İstanbul Ty., s. 225.

⁵⁹ Mustafa Zerka, Feteve, Dimaşk 1999, s. 392; Karaman-Çağırıcı-Dönmez-Gümüş, Kur'an Yolu Türkçe Meal, C. II, Ankara 2004, s. 24; Mustafa Avcı, Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezalar, İstanbul 2004, s.199.

⁶⁰ İbn Abidin, IV/62.

⁶¹ Mursafi, 75.

zorunda kalmıştır. Nitekim Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in tahsisleri genelde ağırlaştırma değil, hırsızlıkta nisap, ölü hayvan etinin haramlığının kara hayvanlarına tahsisi gibi hafifletme şeklindedir. Diğer taraftan zina kamuya yönelik (hakkullah) suçlardan olduğundan normal cezayı uygulayıp gerisini Allah Teâlâ'ya bırakmak asıl olması gerekirken Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in ta'ziren cezayı artırması mantıklı değildir. Ayrıca Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in recm uygulamaları hep ikrar ile sabit olmuş, dolayısıyla kamu düzeni recm gibi ağır bir cezayı uygulayacak kadar bozulmamış hatta olaylar şuyû dahi bulmamıştır.

Yine Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in, Maiz'in recm esnasında kaçtığı kendisine anlatılınca **“Keşke bıraksaydınız!”** demesinden de ta'zir hükmü çıkarılamaz. Zira zina, ikrar ile sabit olmuş ise, recmden kaçma ikrarından rücû' olarak kabul edilir ve had düşer ⁶².

VI- Recmin Uygulanabilmesinin Şartları

A- İspat Edilmiş Bir Zina Olmalıdır

Zina eden kimsenin recmedilebilmesi için ikrar veya dört erkek şahit gerekir. Zina ikrarında bulunan kişi akıllı ve ergen olmalı, zorlama altında bulunmamalıdır. Şâfiî ve Mâlikiler'e göre bir ikrar yeterli ise de Hanefi ve Hanbelîler'e göre ikrar dört ayrı mecliste yapılmalıdır. Şafii dışındaki hukukçulara göre ikrar sözle yapılmalıdır. Yazı ve işaretler ikrar sayılmaz. Ayrıca ikrar, hakim ya da devlet başkanının huzurunda olmalı ve yapan sarhoş olmamalıdır. Zanilerden biri ikrar, diğeri inkâr ederse, ikrar edene recm uygulanır. Ebu Hanife, İbn Hanbel ve Şafii'ye göre recm esnasında kaçan kimse ikrarından rücû etmiş sayılır. ⁶³

Zinanın dört şahitle ispatı için şahitlik yapanların akıllı, ergen, hür, Müslüman, en az dört erkek, adil, aynı olaya, bir mecliste ve mazeretsiz olarak aradan uzun zaman geçmeden şahitlik yapmaları gerekir. Ayrıca şahitlerin **“kılıcın kınına girdiği gibi”** gördüklerini açıkça beyan etmeleri gerekir. Birlikte, oynasırken, aynı yatakta görmek yeterli değildir.

Zahirilerin dışındaki hukukçulara göre dört şahidin de erkek olması gerekir.

Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre zina eden kadının kocası dört şahitten biri olamaz.

Hanefi, Zahiri ve Zeydi hukukçulara göre ise koca dört şahitten biri olabilir. Şahit sayısı dörtten az olur veya dördüncü şahit **“sadece bunları bir yorgan altında gördüm”** gibi kapalı beyanda bulunursa, Hanefi, Maliki ve Zeydilere göre, diğer üç şahide **“zina iftirası”** cezası uygulanır ve recm cezası düşer. Zahirilere göre kazf ayrı bir suç olduğundan şahitlerin dörtten az olması veya diğer sebeplerle kendilerine had-i kazf vurulmaz.

Ebu Yusuf'a göre şahitlerden biri taş atmaktan kaçınır veya şahitlikten rücû' ederse recm cezası uygulanmaz. Recm'den sonra şahitler şahadetten rücû ederlerse şahitlere kazf cezası uygulanır ve her biri dörtte bir diyete mahkûm edilir ⁶⁴.(Süreyya filminde bu türlü bir şey yoktur. Yani hatalı uygulama örneğidir.)

⁶² Zuhayli, VI, 56.

⁶³ İbn Kudâme, VIII, 191; Zuhayli, VI, 53,56.

⁶⁴ Serahsi, IX, 37; Muhammed Ebu Zehra, Cerime, Kahire 1976, s. 71; Behnesi, el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Cina'iyyü'l-İslâmi Kahire 1983, s. 56; Udeh, II, 411; Zuhayli, VI, 49.

B- Zina Edenlerin Belirli Şartları Taşınması Gerekir

1. Zina edenler ergen ve akıllı olmalıdır. Taraflardan birisi akıllı ve ergen olmazsa diğer taraf recmedilir.

2- İrادی bir cinsel temas olmalıdır. Cinsel temasın, Ebu Hanife'ye göre önden, İmameyn ve diğer üç mezhebe göre ise ön veya arkadan olması fark etmez. Malikilere göre ölü ile cinsel ilişki de zina sayılır. Yine Şafii, Hanbeli ve Zeydiler ile imameyne göre hayvanla ilişki de zina hükmündedir.

3. Zina eden kişi muhsan olmalıdır. Muhsan olmak için evlenmiş, hür ve Müslüman olmak gerekir.

a) Evlilik: İslam hukukçularının çoğunluğuna göre evliliğin kişiyi muhsan kılması için halen veya daha önce sahih nikâhla evlenmiş ve bu nikâh devam ederken, kadının hayızlı, ihramlı ve itikafta olmadığı bir dönemde bir defa da olsa cinsel temasta bulunmuş olmak gerekir. Buna göre batıl veya fasit nikâhla evlenmek kişiyi muhsan kılmaz. Günümüz hukukçularının bir kısmı aksi kanaatte olmakla birlikte ⁶⁵, sahih evliliğin kişiyi muhsan kılması için zina ettiği sırada evliliğin devam ediyor olması gerekmez. Caferilere göre ise daimi olmadığından mut'a nikahı ile evlenen, sahih evliliği sona eren, eşinden uzak veya eşi hapiste olan kimse muhsan sayılmaz ⁶⁶.

b) Hürriyet: Kişinin muhsan sayılması için hür olması gerektiğinden köle ve cariyeler evli ve Müslüman dahi olsalar muhsan kabul edilmezler. Hatta evlilikte taraflardan biri hür olmazsa hür olan taraf bu evlilik sebebi ile muhsan olmaz. Caferilere göre ise, cariyesiyle cinsel ilişkide bulunan kimse muhsan olur ⁶⁷.

c) Müslümanlık: Hanefi, Maliki ve Zeydilere göre bir kimsenin muhsan sayılması için Müslüman olması şarttır. Buna mukabil Şâfiî, İbn Hanbel ve Ebû Yusuf'a göre Müslümanlık muhsan olmanın şartı değildir. Zina eden zimmi ceza infaz edilmeden Müslüman olsa muhsan olmayacağı gibi zina ettikten sonra Müslümanın irtidat etmesi de muhsanlığının kaybına sebep olmaz ⁶⁸. Zina edenlerden birisi muhsan olur, diğeri olmazsa sadece muhsan olana recm uygulanır.

4. Taraflar arasında akit veya akit şüphesi olmamalıdır: Zahiriler dışındaki hukukçulara göre, mut'a, şiğar, bir kadını üç talakla boşayan kocasına helal kılmak için yapılan nikâh, velisiz, şahitsiz, talak-ı bainle boşadığı kadının kardeş vs. ile nikâh, talak-ı bainle boşadığı dördüncü kadın iddetinde iken başka birisi ile evlenenin nikahında olduğu gibi fasit veya hükmü tartışmalı nikahlardan sonra yapılan ilişkilere şüphe nedeni ile recm uygulanmaz. Buna karşılık Ebu Hanife dışındaki İslam hukukçularının çoğunluğuna göre, amca, teyze gibi evlenilmesi haram olan kişilerle veya beşinci bir kadınla, başka birisi ile evli bir kadınla, üç talaktan sonra hülle yapılmadan aynı kadınla evlenen kimsenin nikahı batıl olduğundan bu kadınlarla yapılan akit ve sonrasındaki ilişki recme mani değildir ⁶⁹. Yine para karşılığında zina, bir mehir karşılığında nikâh akdine benzediğinden bu kişilere, Ebû Hanife'ye göre, had cezası uygulanmasa da Ebû

⁶⁵ Reşit Rıza, V, 21; Ebu Zehre, Ukube, 101; Avva, 226.

⁶⁶ İbn Münzir, İcma, Mısır 1402, s. 112.

⁶⁷ Necefi, XLI, 277.

⁶⁸ İbn Abidin, IV, 16; Zuhayli, VI, 44.

⁶⁹ Behnesi, 62; Udeh, II, 56.

Yusuf ve İmam Muhammed'e göre uygulanır ⁷⁰. Bir kimse zina ettiği kadınla sonradan evlense veya o cariye satın alsın da, Ebu Hanife dışındaki hukukçulara göre, bu durum recme engel teşkil etmez ⁷¹.

5. Zina İslam ülkesinde işlenmiş olmalıdır.

VII- Recmin İnfazına Engel Olan Haller

İkrarda bulunan kişi infazdan önce veya infaz esnasında ikrarından dönerse, her ne sebeple olursa olsun şahit sayısı dörtten aşağı düşerse ve zina eden kişi dilsiz olursa recm cezası uygulanmaz. Ayrıca Ebu Hanife'ye göre, infazdan önce taraflardan birinin evli olduklarını iddia etmesi, şahitlerin şahadet ehliyetini yitirmesi, hadd-i kazf'a mahkûm olması, şahitlerden birisinin ölmesi veya gaib olması halinde de recm cezası uygulanmaz. Ebu Yusuf'a göre zina eden erkek ile kadın infazdan önce evlenirlerse recm düşer. Hamilelik çocuğun süttan kesilmesine kadar recmin tehirine sebep olur ⁷².

VII- Recmin İnfazı

Zina ikrarla sabit olmuşsa, recmi hâkim ve halk yerine getirir. Zina şahitle sabit olmuş ise, Hanefî ve Malikilere göre, infazda şahitlerin tamamının hazır bulunması ve ilk taşı onların atması, sonra hâkim ve nihayet halkın taşlaması gerekir. Hanbelî ve Şafilere göre şahitlerin recm mahalline gelmeleri gerekmez, infaza da hakim başlar ⁷³. Ebu Hanife ve İbn Hanbel'e göre recm esnasında hâkimin hazır olması gerekirse de İmam Malik ve Şafiye göre gerekmez ⁷⁴.

Recm cezası, herkesin görebileceği bir meydana, mümkün olduğu kadar çok kişinin katılımı ile erkek ayakta, Ebu Hanife, İbn Hanbel ve Malik'e göre çukur kazmaya gerek olmaksızın, İmam Şafi'ye göre, sadece kadın için göğsüne kadar, Ebu Yusuf'a göre ise hem kadın hem de erkek için çukur kazılarak o çukura indirilir ve ölünceye kadar küçük taşlar atılmak suretiyle infaz edilir ⁷⁵.

İslam hukukçularının çoğunluğuna göre recmle öldürülen kimse yıkanır, kefenlenir, cenaze namazı kılınır ve defnedilir. İmam Malik'e göre ise had tatbik edilen kimsenin cenaze namazı kılınmaz ⁷⁶.

Sonuç

Recm cezası, Kur'ân-ı Kerim'de yoktur.

Kur'ân-ı Kerim'in zina eden evli-bekarlar için belirlediği nihai ceza yüz sopadır.

Ancak söz konusu ayetten sonra da Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem ve sonraki dönemlerde uygulandığı için recm sünnet ve icma ile sabit olmuştur.

Bununla birlikte recm için, zina edenlerde, şahitlerde ve olayın gerçekleşmesinde çok ağır şartlar aranmıştır.

---

⁷⁰ Bilmen, III, 205.

⁷¹ Kasani, VII, 62.

⁷² İbn Abidin, IV, 11; Udeh, II, 454.

⁷³ Behnesi, 69.

⁷⁴ İbn Kudame, XII, 312.

⁷⁵ Serahsi, IX, 51; Zeylai, Nasbü'r-Raye, C. III, Kahire 1938, s. 325.

⁷⁶ İbn Kudame, XII, 320.

Özellikle zinanın şahitle ispatında **en az dört erkek şahid** in zina hâlinde bizzat görmesinin şart koşulması, şahitlerin daha az olması veya birinin rücuu halinde diğerlerine kazf cezasının⁷⁷ uygulanması, böylece şahitlerin mümkün olduğu kadar olayı gizlemelerinin istenmesi adeta bu fiilin aleni işlenmesi anlamına gelmektedir ki, toplum düzenini bu kadar bozan bir fiil için recm gibi ağır ceza öngörölmüştür.

Ayrıca zinanın ikrar ile sabit olması halinde kişinin ikrarından recm esnasında dahi kaçarak dönebilmesi gibi durumlar sebebiyle recm, adeta sembolik bir ceza haline gelmiştir. Bu sebeple tarih boyu uygulanan recm cezası bir kaç geçmemiştir. Burada recm cezasından bir sapma değil, şartlardaki ağırlığın uygulamayı imkânsız olmasa da zor hale getirmesi söz konusudur. (Makale Bitti)

*****

Allah Teâlâ'm bizleri günah işlemekten kuru. Öyle günahlar var ki onların cezasını uygulamak, insanlara ne kadar ağır ve zor geleceğı gibi, yıllarca sineleri yakan acı olarak kalacağı görölmektedir. Bizleri bizlerden muhafaza kılman için niyaz ediyoruz.

---

⁷⁷ **Kazf:** Atmak. İftira atmak. Ehl-i namus bir kadına zina isnad etmek. Buna "kazf-ı muhsenat" da denir.

***Mükemmel bir Hükümet adamını sevindirmek isterseniz tenkit ediniz
Basit bir Hükümet adamını memnun etmek isterseniz methediniz***

İngiliz Başbakanı Benjamin Disraeli¹

Rahat bir hayat yaşamak, nefsinin isteklerine en üst düzeyde ulaşmak emelindeki insanın en büyük düşüncesi aslında bu olmamalıdır. Zamanla insanı insanlıktan çıkararak ilâhi bir statüye kavuşmak için gayret göstermeye sevk eden bu tehlikeli durum, aslında yıkıma götürecek bir dejenerasyonu da beraberinde getirmektedir.

Teknolojinin hızına ve beraberinde getirdiği kazanımların çokluğuna karşın, insanoğlu bunun paralelinde bir gelişim sağlayamamaktadır. Bu bağlamda çağının hızına yetişemeyen bireylerde zamanında kaydedilemeyen ilerlemeler; psikolojik, sosyolojik ve ahlakî yıkımlar oluşturmuştur. Günümüz insanının mutsuzluğu bir yok oluşun habercisidir.

Zamanın hızına yetişemeyen insanın buhranı, onu köleleştirmek isteyen odakların baskısını arttırırken ezilenleri de isyana sevk eder. Bu noktadan sonra kaybedecek bir şeyi olmayanlar için şiddet meşru bir yoldur ve artık kendisini yönlendiren bu odaklar hedef haline gelmiştir. Sevginin yok olduğu böyle bir ortamda aşk en önemli kırılma noktasıdır. Aşkın saf anlamını kaybederek bulanıklaşması bir nevi kıyamettir.

Kişinin arzu ve hedefleri noktasında **“bütüncül=küllî irâde”** yi aşmak veya kontrol etmek seviyesine gelmesi bir kıyamettir.

Aşkın saf halini kaybetmesi yok olmasından daha da tehlikelidir. Geceyi gündüzden ayırmak mümkün değilse de bugün birçok meselede bir bulanıklık söz konusudur.

Akış olmayan yerde kokuşmanın başlaması bir fizik kanunudur. Kişinin iç dünyasındaki sorgulama mekanizmasını harekete geçiren bir unsur olarak tenkit bazen gerekmektedir. Bu bağlamda tenkitsiz yetiştirilen bir çocuk da ham kalacaktır. Fakat tüm bunlar; bulanma, ayrılma ve nihayetinde kırılma olmaksızın gerçekleştirilmelidir.

Bazı kavramlarla ilgili kırılma ve bulanmalar; toplumların çöküşünü hazırlayan iç-dış, maddi-manevi sebepleri meydana getirir. Bu sebeplerin etkisiyle uzun yada kısa vadede, tek başına kimseyi sorumlu tutamayacağımız, toplumsal bir yok oluşun gerçekleşmesi söz konusudur.

Tarihte milletlerin ve devletlerin kıyametleri birçok kez görülmüş olmakla birlikte günümüzde ise bu bir kimlik değişimi şeklinde görülmektedir. Eriyen ve asimile olan topluluklar çıkışı olmayan yeni bir oluşumun içine düşmüşlerdir. Mecrasını kaybeden ırmaklarda erozyonun söz konusu oluşu gibi barikatları seviyeli kılmadan atılan adımlar da iyi sonuçlar vermeyecektir.

Vakti şaşırın istekler toplumsal bir kıyameti beraberinde getirdiği gibi küçücük beyinleri sevgiden yoksun bırakanların böylece kendi yerlerini de onlardan esirgedikleri açıkça görülmektedir.

Gelişme çağındaki beyinleri yok etmeye yönelik sürekli bir surette uygulanıyor olan şokun etkisiyle bazı gençlerimizin vakitsiz öten horozlara dönüşmesi bize; önceden

¹ **Benjamin Disraeli**, (d. 21 Aralık 1804 – ö. 19 Nisan 1881) İngiliz politikacı ve 19. yüzyıl'da birçok kez İngiltere başbakanı olmuş devlet adamı. Yahudi asıllıdır.

19. yüzyıl'ın ikinci yarısında İngiliz siyasetinin, Liberal Partili William Gladstone ile birlikte en önemli ismiydi. Muhafazakâr Parti'nin önde gelen liderlerinden biriydi. 1870 ve 1880 yılları arasındaki başbakanlığı döneminde İngiliz aristokratlarını da arkasına alarak İngiltere siyasetini kontrolü altına almıştır. Kraliçe Victoria'nın en çok değer verdiği siyasetçiydi. Seçimlerde ezeli rakibi Gladstone tarafından yenilgiye uğradıktan sonra siyaset sahnesinden silindi. Sınıf savaşı ve işçi sınıfı hakkındaki düşünceleri, 1950'li yılların İngiltere'sindeki pragmatik ve merkezci ekonomi politikaları üzerinde etkili olmuştur.

yazılmış, sonu kıyametle biten, bir kurguyu hatırlatmaktadır. Oysa Allah Teâlâ'nın rasûlünü kırk yaşına gelince tebliğ vazifeli kılması ne kadar önemli bir örnektir.

Son söz olarak; tarihte benzeri olmayanı tekrar istemek aptallık ve ahmaklıktır. Olmayan, bir daha olmayacaktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

TOPLUMLARIN ÇÖKÜŞÜ BİLMEK KEHANET DEĞİLDİR

Hayatın ve insanlığın değersizleştiği dönemlerin gelişi ile kaos ortamlarının her yeri kaplaması ve fesadın yayıldığı gelecekte toplumların çöküşüdür..

[*Toplum*, insanın muhafaza ve gelişmesine yönelik belli amaçları, sosyal güçler yardımı ile uygun zaman ve zeminde gerçekleştiren, kendi kendine yeterli grup ve kurumların bir bütünüdür. Daha açık bir ifadeyle toplum, belirli bir coğrafyada yaşayan, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu birlikteliğin adı olarak tanımlanmaktadır.

Toplum hayatı, insanların belirli bir amaç etrafında birleşmelerinin sonucudur. Şekilsiz ve düzensiz bir toplum hiçbir zaman var olmamıştır. Dolayısıyla toplum bir “*sürü*” değildir. En küçük toplumlardan en geniş toplumlara kadar her toplumun kendine göre kuralları, sosyal, ekonomik ve dini normları, bunları idare edecek yönetim mekanizması ve teşkilatları vardır. Toplum, bir yandan insan davranışlarını sınırlandırırken öte yandan da hürriyete kavuşturma fonksiyonu icra eder. Devamlı değişme halinde olan toplum, böylece dinamik bir karaktere de sahiptir.

Şüphesiz toplumları oluşturan insanlar bir anda bir halden başka bir hale dönüşüp farklılaşmamaktadır. Ancak aile, okul, arkadaş, çevre ve millet faktörlerinin etkisiyle bir süreç sonucunda zamanla değişime uğrarlar. Birçok insanın birlikteliğinden oluşan toplumların ise değişimi ve yok oluşu için de aynı şekilde bir süreç gereklidir.

İçtimâî çöküşü öncelikle değişim ve değişim ile olan sürecini incelemek gerekmektedir.

1-İÇTİMÂÎ ÇÖZÜLME

Bugün yeryüzü toplumlarının karşı karşıya kaldığı sorunlar içerisinde başta olanın daha çok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda yoğunlaştığı bilinmektedir. Çünkü bu sorunlar beraberinde toplumların kendi içlerinde kırılmalar yaşanmasına, hatta birey-toplum ilişkilerinde uzaklaşma ve kopma diye nitelendirilebilecek olumsuz yaşam biçimlerinin artış göstermesine; giderek derinleşen ve kaygı verici bir seviye kazanan bireysel/içtimâî sorunların çözümlenmelerinin de güçleşmesine sebep olmaktadır.

Çözülme veya sosyal çözülme problemi kendi içtimâî varlığımız için göz ardı edilemeyecek bir önemi arz etmektedir. Çözülme, makro olarak ve toplum seviyesinde, bir toplum düzeninin bütün boyutlarıyla işlerliğini kaybetmesi ve tikanıklıklara yol açması olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda çözülme, içtimâî parçalanma ve çöküşün ilk basamağı olarak görülmektedir. Yaşanılan gerçekliğin en belirgin özelliği olarak içtimâî yapı ve hayatta değerler bütünlüğünün korunamaması gösterilmektedir.

Sosyal çözülme sürecinde toplum, bir canlı gibi yine ayakta, yürümekte, görevlerini yapmaya çalışmakta, ancak, o eski sağlıklı, bütüncül özelliğini kaybetmiş bulunmaktadır. Bireyler arasındaki sosyal ilişkilerde zayıflama ve güvensizliğin olmasıyla, ekonomi, din, siyaset, eğitim, aile gibi sosyal kurumlarla bireylerin kurduğu ilişkiler gevşemektedir.

2- İÇTİMÂÎ DEĞİŞİM

Değişme, bir halden başka bir hale geçiş ya da önceki durum veya davranıştan uzaklaşma biçimi olarak tanımlanır. İçtimâî değişme ise bir toplumun sosyal sistemi içerisindeki kurumların, sosyal rol kalıplarının ve insanlar arasındaki ilişkiler ağının değişmesi anlamına gelmektedir.

Dinamik bir yapıya sahip olan toplum, değişim özelliğine sahiptir. Dolayısıyla toplum, sürekli bir oluş ve hareket içindedir. Ancak bu değişim, toplumdan topluma fark eder. Her toplumda değişim aynı ölçüde olmayabilir.

İçtimâî değişimden maksat sosyal sistemi oluşturan katmanların değişimidir. Gündelik değişiklikler değildir. Dolayısıyla sosyal değişim toplumun tamamını veya önemli bir bölümünü etkileyen bir değişimdir. Örneğin gelir dağılımındaki adaletsizlik nedeniyle sınıfların oluşması toplumda meydana gelen köklü değişimlerdenidir.

3- ÇÖKÜŞ

Çöküş, içtimâî değişim ve peşinden gelen içtimâî çözülmeden sonra ortaya çıkan kaçınılmaz bir durumdur. Başlayan ve dönüşü olmayan bu durumlarda gelecek hüsrandır.

[Çöküş denince her insanın zihninde farklı çağrışımlar yapar. Kimilerine göre gerilemek anlamına gelirken, kimilerine göre dini ve ahlaki değerlerden uzaklaşmak anlamına gelebilir. Bazıları için ekonomik çöküntü akla gelirken, bazıları için siyasi çöküntü akla gelebilir. Nihayet bazılarınca toplumun batması, yok olması ve hayat sahnesinden silinmesi anlamına gelebilir.

Toplumların çöküşü, bazı filozof ve sosyologların dediği gibi hârici veya dâhili dış faktörler ya da bir takım evrimci modeller değil, bizzat insanın kendisidir.

Nitekim çöküşün en önemli tetikleyicisi, insanın hür irade ve isteğiyle seçmiş olduğu batıl inançlarıdır. Bunların başında da Allah Teâlâ'ya isyan gelmektedir. Çünkü isyan toplumdaki sosyal dengeden ekonomik dengelere kadar her şeyi altüst ederek bozar ve toplumların sağlıklı işleyişine engel olur. Bu durum da toplumları çöküşe götürür. Bu çöküşün neticesinde iyi ile kötünün ayırt edilmemesi toplumun birbirleri hakkında sorumlu tutulmalarıdır.]¹

[Hepimiz tarihe gömülen toplumların romantik esrarıyla zaman zaman ilgilenmişizdir: *Klasik Maya ve Yucatan kültürleri, Paskalya Adası'nın yerlileri, Anasazi, Bereketli Hilal toplumları, Angkor Wat, Büyük Zimbabwe* vb.

Son on yirmi yıl içinde de arkeologlar, bu yıkılışların birçoğunun arkasında, çevresel sorunların olduğunu ortaya çıkardılar. Öte yandan, dünyanın birçok yerinde de toplumlar bin yıllardır yok oluş belirtisi göstermeden gelişmelerini sürdürmektedir: *Japonya, Java, Tonga ve Tikopea*.

Şu halde, öyle görünüyor ki, bazı bölgelerdeki toplumlar diğerlerinden daha kırılgan. Bazı toplumların neden diğerlerinden daha kırılgan olduklarını nasıl anlarız? Bu soru, açık bir şekilde günümüzü de ilgilendirir, çünkü bugün, henüz yeni çöküşe uğramış toplumlar görüyoruz: *Somali, Ruanda ve Eski Yugoslavya*.

Ayrıca çöküşün eşiğinde olabilecek toplumlar da vardır: *Nepal, Endonezya ve Kolombiya*. Peki ya kendimiz?

Toplumumuzun, geçmiş zaman toplumları gibi çökmesini engellemek için öğrenebileceğimiz hangi dersler vardır?

Kuşkusuz, bu sorunun cevabı sadece bir faktör olmayacaktır. Eğer birisi size toplumların çöküşlerini açıklayan tek bir faktör olduğunu söylerse, onun aptal olduğunu hemen anlarsınız. Bu karmaşık bir konudur. Ama bu konunun karmaşıklığının içinden nasıl çıkarız?

---

¹ **YAZICI Mahmut** Hadislerde Toplumların Çöküşü. - İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 209165, 2007.

Toplumsal çöküşleri incelerken, beş maddelik bir çerçeve sayabiliriz. Çöküşleri anlamama yardımcı olmak için beş maddelik bir liste sayılabilir. Bu listeyi, **İskandinav Grönland** toplumunun yok oluşu açıklayarak olursak. Burası, yazılı kaynakları olan Avrupalı bir toplumdur, dolayısıyla bu insanları ve amaçlarını büyük ölçüde M.S 984'te İskandinavlar Grönland'a gidip yerleştiler ve 1450'de yok oldular.

Toplumları çöktü ve toplumlarının içindeki her bir birey de helak oldu. Niye sonunda hepsi helak oldu?

Bunu beş madde ile açıklayabiliriz.

1-İnsanların, çevrelerine yaptıkları etki: İnsanların dikkatsizce bağımlı oldukları kaynakları tüketmeleri. İskandinavya Vikingleri de dikkatsizce humuslu toprağın erozyonuna ve ormansızlaşmasına yol açtılar. Bu onlar için ciddi bir sorundu; çünkü ormanı kullanarak kömür, kömürü kullanarak da demir yapıyorlardı. Dolayısıyla, demirsiz kalmış bir Avrupalı Demir Çağı toplumuna dönüştüler.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*"Yanından ayrılınca yeryüzünde fesat çıkarmaya, ekinleri, zürriyetleri helâk etmeğe çalışır. Allah Teâlâ ise fesadı sevmez."*²

*"İnsanların ellerinin kazandığı şey sebebiyle karada ve denizde fesat zuhûra gelir. Allah da onlara yaptıkları şeylerin bazısını tattırır. Gerek ki, onlar dönüverirler."*³

2-İklim değişikliği:

İklimler ılıyabilir, soğuyabilir, kuruyabilir veya nemlenebilir. Grönland'daki Vikingler'e bakarsak, 1300'lü yıllarda ve özellikle 1400'lerde iklimlerinin soğuduğunu görürüz. Soğuk bir iklim illâ ölümcül olmak zorunda değil, çünkü bu soğuyan iklim, Grönland Eskimoları'na köstek olmaktansa destek oldu. Peki neden Grönland İskandinavları'nın işine yaramadı?

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*" Artık Biz de onların üzerlerine uğursuz günlerde pek ziyâde soğuk bir rüzgâr gönderdik ki, onlara dünya hayatında bir zillet azabını tattıralım, ve elbette ki, ahiret azabı daha ziyâde zilletlidir ve onlar yardım da olunmazlar."*⁴

*" Ve Allah bir beldeyi bir örnek irâd eder ki, emin ve sükunet içinde idi, ona rızkı da her yerden bol bol gelirdi. Sonra Allah'ın nîmetlerine nankörlükte bulundular. Artık Allah da onlara işledikleri şeylerden dolayı açlık ve korku libasını tattırdı."*⁵

*" Fakat nefislerine zulmedenler, sözü kendilerine söylenilenden başkasına tebdîl ettiler. Biz de zulmeden kimseler üzerine yaptıkları fıkrlar sebebiyle gökten korkunç bir azap indirdik."*⁶

*" Artık Semûd (kavmi) hadden aşırı bir hadise ile helâk edildiler. Âd (kavmi) ise onlar da son derece kuvvetli bir rüzgar ile helâk edildiler. (Cenâb-ı Hak) Onu (o rüzgarı) yedi gece ve sekiz gün ardı ardına onların üzerlerine musallat etti. Artık o kavmi görürsün ki, onlar sanki içleri bomboş hurma kökleriymiş gibi yere yıkılmışlardır."*⁷

3-Komşu dost toplumların desteği: Eğer bu destek ortadan kalkarsa, bu toplumu çöküşe yaklaştırabilir. Grönland İskandinavları anavatanları Norveç ile ticaret yapıyorlardı. Ancak

---

² Bakara,205

³ Rum, 41

⁴ Fussilet, 16

⁵ Nahl, 112

⁶ Bakara, 59

⁷ Hakka, 5-7

bu ticaret hem Norveç'in zayıflamasıyla, hem de Grönland ve Norveç arasındaki denizin buzlanmasıyla giderek azaldı.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*"Sonra fırkalar kendi aralarında ihtilâfa düştüler. Artık görülecek günün en şiddetli azabı, kâfir olan kimseler içindir. Bize gelecekleri gün neler işitecekler ve neler görecektir. Fakat o zalimler bugün pek açık bir sapıklık içindedirler."*⁸

*"Hâlbuki bir nice zulmeden beldeyi helâk ettik ve onlardan sonra başka başka birer kavim vücuda getirdik."*⁹

4-Hasım toplumlarla ilişkiler: Grönland İskandinavları'nın hasımları Grönland'ı İskandinavlar'la paylaşan Eskimolardı. İlişkileri kötüydü ve İskandinavlar'ı öldürürlerdi. daha da önemlisi, İskandinavyalılar'ın fok balığı avlamak için yılın belli bir zamanında gitmeye mecbur oldukları dış körfezlere ulaşımını engellemiş olabilirler.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*" Şüphe yok ki, Allah Teâlâ imân eden kimselerden kâfirlerin eziyetlerini def'eder. Muhakkak ki, Allah Teâlâ herhangi bir haini, nankörü sevmey."*¹⁰

*" Andolsun ki, Biz sizden evvelki nice nesilleri, zulmettikleri zaman helâk ettik. Halbuki, onlara rasülleri açık delillerle ile gelmişlerdi. Onlar ise imân eder olmadılar. İşte günahkârlar olan kavmi Biz böyle cezalandırırız."*¹¹

5-Toplumsal politik, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere göre çevresel sorunların fark edip bu sorunları çözebilme ihtimalinin artması veya azalması: Grönland İskandinavları'nın Hristiyan olup da katedral inşasına büyük yatırım yapmaları, şeflerin birbirleriyle rekabet etmeleri ve Eskimoları aşağılık bulup onlardan ders almayı reddetmeleri, çevresel sorunlarını çözmelerini zorlaştıran kültürel faktörlerdi.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

*" Yeryüzünde müfsitler olarak fesat çıkarmayınız."*¹²

*" Ve Biz bir beldeyi helâk etmek murad edince onun devlet sahiplerine (hakka itaat etmelerini) emrederiz. Onlar ise orada fışk (ve fücürda) bulunmuş olurlar. Artık o beldenin üzerine söz (helâkları hakkındaki hüküm) hak olmuş olur. İmdi onu (o beldeyi) tamamen helâk ile helâk etmiş oluruz."*¹³

İşte, beş maddelik çerçeve, Grönland İskandinavları'nın çöküşü ve nihai yok oluşlarını böyle açıklanabilir. Birçok geçmiş toplumu ve günümüz toplumunu, bu çöküş nedenlerine göre incelenince, ortaya genel sonuçlar çıkıyor mu? Tolstoy'un, her mutsuz evliliğin farklı olduğunu söylediği gibi, her çökmüş veya tehlikedeki toplum farklı hepsinin ayrıntıları değişiktir. Fakat yine de, geçmiş ve bugünkü toplumların çöküşe uğrayanlarını ve hayatta kalanlarını karşılaştırdınca, belirli ortak ipuçlarına ulaşılabilir. İlginç bir ortak ipucu, toplum bir kere zirvesine çıktıktan sonra çöküşün ne kadar hızlı geldiğiyle ilgilidir.

" Ve o kimseler ki, Bizim âyetlerimizi yalanladılar, işte onları bilmez oldukları cihetten

⁸ Meryem, 37-38

⁹ Enbiya, 11

¹⁰ Hac, 38

¹¹ Yunus, 13

¹² Ankebut, 36

¹³ İsra, 16

*yavaş yavaş helâke yaklaştıracanız."*¹⁴

Birçok toplum yavaş yavaş ortadan kalkmadı. Daha ziyade, toplumlarını inşaa ettiler, zenginleştirdiler ve güçlendiler, sonra kısa bir zaman içinde, zirveye erişmelerinden yirmi otuz yıl içinde çöktüler. Örnek olarak, Yucatan yarımadasındaki klasik ova Maya kültürü, erken 800'lerde çökmeye başladı. Bu Mayalar'ın en büyük eserlerini yaratmalarından ve nüfuslarının zirve yapmasından sonraki otuz kırk yıl içinde gerçekleşti.

Bir örnek daha vermek gerekirse, Sovyetler Birliği'nin çöküşü, gücünün zirvesine ulaşmasından sonraki yirmi otuz, hatta belki de on yıl içinde gerçekleşti. Bunu deney kabındaki bakterilere benzetebiliriz. Eldeki kaynaklar ve bu kaynakların tüketimi veya ekonomik gelir gider arasında bir dengesizlik olduğunda bu ani çöküşlerin gerçekleşme ihtimali artıyor.

Deney kabında bakteriler çoğalır. Her kuşakta sayılarının ikiye katlandığını farz edelim: Sonlarının gelmesinden beş kuşak önce deney kabının 16'da 15'i boştur, sonraki kuşakta 4'te 3'ü boştur, sonraki kuşakta da yarısı boştur. Yarısı boş olduktan bir kuşak sonra kap doludur. Artık yiyecek kalmamıştır ve bakteriler çöküş yaşar. Dolayısıyla, toplumların güçlerinin zirvelerine ulaştıktan çok kısa süre sonra çöküş yaşamaları, tekrarlanan bir durumdur. Bunu matematiksel olarak açıklamak istersek, eğer bugünkü toplumlardan birini incelemek isterseniz, matematiksel fonksiyonun bugünkü değerine, yani zenginliğe değil, fonksiyonun birinci ve ikinci türevlerine bakmanız gerekir. Bu genel kurallardan biridir. İkinci bir genel kural da, toplumları diğerlerinden daha kırılgan yapan, çoğunlukla ilk bakışta görünmeyen çevresel faktörler olduğu ve bu faktörlerin çoğunun henüz iyi anlaşılmadığıdır.

Örnek olarak, neden Pasifik'teki yüzlerce Pasifik adasının arasında Paskalya Adası en tahrip edici, ormansızlaşmayı yaşadı? Öyle anlaşıyor ki, Paskalya Adası yerlilerinin aleyhinde çalışan yanardağ püskürtüsü, enlem ve yağışla ilgili dokuz değişik çevresel faktör bulunuyordu; bunların bazıları da kolay fark edilemeyecek türdendi. En zor görünenlerinden biri de, Orta Asya'dan gelen kıta tozunun, adanın humuslu toprağının verimine katkıda bulunup, Pasifik adalarındaki doğal hayatı koruyor olmasıydı. Bütün Pasifik Adaları arasında, Asya'dan gelen bereketli tozun en azı Paskalya Adası'na ulaşır. Bu durum ancak farkına 1999 yılında anlaşılmıştır. Dolayısıyla, bazı toplumlar, ilk bakışta gözlemlenemeyen çevresel sebeplerden dolayı, diğerlerinden daha kırılgan oluyor.

Son olarak bir genel kural daha vardır. Bu da toplumların başlarına geleni fark edememeleridir.

*"Ve hiçbir ülke yoktur ki, illâ onu Kıyamet gününden evvel Biz ya helâk ederiz veya onu şiddetli bir azap ile cezalandırırız. Bu, kitapta yazılmış bulunmaktadır."*¹⁵

Nasıl oldu da Paskalya Adalılar yaşadıkları ortamı ormansızlaştırabilirdi?

En son palmye ağacını keserken ne düşündüler?

Yaptıklarını fark etmediler mi? Bu toplumlar nasıl olup da çevrelerine verdikleri etkileri görüp vaktinde durmadılar?

*"Allah'ın nîmetini küfre değiştirenleri ve kavimlerini helâk yurduna sevkileyenleri görmedin mi?"*¹⁶

Eğer insan medeniyeti varlığını sürdürürse, gelecek yüzyılda insanların şu soruyu sormalarıdır:

---

¹⁴ Â'raf, 182

¹⁵ İsrâ, 58

¹⁶ İbrahim, 28

“2003 senesinde yaşıyan insanlar nasıl olup da yaptıkları bariz yanlışları görüp de önlem almadılar?”

Geçmiştekilerin yaptıkları inanılmaz görünüyor. Gelecektekilere de bizim bugün yaptıklarımız inanılmaz görünecek. Toplumların neden sorunlarını çözemediklerine dair hiyerarşik bir sebepler listesi geliştirmek gerekiyor.

Neden sorunlarını fark edemiyorlar veya eğer fark ederlerse, neden üzerinde duramıyorlar?

Veya üzerinde durdularsa, neden çözmekte başarılı olamıyorlar?

Bu konuda sadece iki tane genel kuraldan bahsedilebilir.

Felakete davetiye çıkarıp çöküşü yaklaştıran bir reçete, karar verici yöneticilerin kısa vadeli çıkarları ile toplumun uzun vadeli çıkarları arasında bir çatışma olmasıdır. Özellikle, söz konusu yöneticiler kendilerini hareketlerinin sonuçlarından soyutlayabildikleri zaman bu sorun vahimleşiyor. Kısa vadede yöneticilerin çıkarına olan şeyler uzun vadede topluma zarar verdiğinde, yöneticilerin toplumun uzun vadede düşüşüne yol açacak işler yapmaları çok muhtemeldir.

Örnek olarak, Grönland İskandinavları'nın rekabetçi şefleri, daha fazla kul, daha fazla koyun ve daha fazla kaynak edinin, rekabette komşu şeflerin önüne geçmek istiyorlardı. Bu istekleri yüzünden, topraklarını aşırı zorlayıp harcadılar: toprağı aşırı kullanarak yerel çiftçileri bağımlı kıldılar. Bu, şeflerin kısa vadede güçlenmelerine yol açtı, ancak uzun vadede toplumun çöküşünü getirdi. Bunun gibi çıkar çatışmaları, günümüzde Amerika Birleşik Devletler'de de ciddi bir sorundur. Özellikle de Birleşik Devletler'in karar vericileri, yüksek duvarlı yapılarda yaşayıp, şişelenmiş su içerek verdiklerin kararların sonuçlarından kendilerini soyutlamaktadır. Son birkaç sene içinde de iş hayatındaki yüksek kademedeki yöneticiler, toplum için uzun vadede zararlı olup da kısa vadede kendileri için faydalı olan bir takım hareketleri yaparak, kendi çıkarlarına hizmet edebileceklerini keşfettiler: Enron ve benzeri şirketlerden bir kaç milyar doların hortumlanması gibi. Bu keşifleri doğrudu: gerçekten de bu hareket kısa vadede kendileri için faydalı, ama toplum için uzun vadede zararlı. Bu da, toplumların nasıl yanlış kararlar verdikleriyle ilgili bir genel kural: çıkar çatışmaları. Bahsetmek istediğim ikinci genel kural da şu: hararetle savunulan, çoğu koşulda faydalı ama bazı şartlarda zararlı olan değer yargıları çelişki yarattığında, doğru kararın verilmesi çok zorlaşıyor. Örnek olarak, Grönland İskandinavları bu zorlu çevre şartlarında, dört buçuk yüzyıl boyunca dine ortak bir bağlılık ve güçlü bir toplumsal dayanışma ile beraberce ayakta kalabildiler. Ancak bu iki şey - yani dine bağlılık ve toplumsal dayanışma - sona yaklaştıklarında değişim geçirerek Eskimo yerlilerinden ders alıp öğrenmeyi onlar için zorlaştırdı.

Bugünün Avusturalya'sı da başka bir örnek olabilir. Avusturalya'nın, Avrupa medeniyetinin bu uzak karakolunda 250 sene boyunca var olabildiğini sağlayan şey, Britanyalı kimliği idi. Ama bugün, Britanyalı kimliğine olan bu bağlılık, Asya'daki konumlarına adapte olmaları gerektiğinde Avusturalyalıların işine yaramıyor. Dolayısıyla, başımıza gelen dertlerin sebepleri, aynı zamanda gücümüzün de kaynağı olduğunda, rota değiştirmek zor oluyor. Günümüzdeki sorunların sonuçları ne olacak? Günümüzde, geri sayıma devam eden bir düzine saatli bomba olduğunu düşünebiliriz. Bu bombaların bazılarının fitilleri 20 - 30 yıllık fitiller, hiçbirinin de 50 yıldan fazla değil. Bu bombaların herhangi biri sonumuz olabilir. Bunlar, su, humuslu toprak, iklim değişikliği, mütecavüz türler, fotosentetik tavan, nüfus problemleri, zehirli atıklar, vs..., vs...toplamda yaklaşık bir düzine. Bunların hiç birinin fitili 50 seneyi geçmese de, çoğunun fitili sadece 20 - 30 senelik, bazı bölgelerde de fitil çok daha kısadır. Bugünkü hızla, Filipinler'deki ulaşılabilir odunluk

ağaçları beş yıl içinde kaybedeceğiz. Solomon Adaları'ndaysa odun ağaçlarının bitmesine sadece bir yıl kaldı, üstelik bu Solomonlar'ın en büyük ihraç ürünüdür. Bu durum Solomon Adaları'nın ekonomisi için muhteşem olacaktır.

“O memleketleri ki, zulmeder oldukları vakit onları helâk ettik. Ve onların helâkleri için bir muayyen vakit tayin etmiş idik.”¹⁷

İnsanlar soruyorlar; *dünyanın çevresel sorunlarını çözmek için yapmamız gereken en önemli şey nedir?*

Bunun cevabı, *yapmamız gereken en önemli şeyin, yapmamız gereken en önemli tek bir şey olduğunu unutmak olduğudur.*

Daha ziyade, herhangi biri bizim sonumuzu giderebilecek bir düzine sorun vardır. Bunların hepsini çözmeliyiz; çünkü on birini çözüp de on ikincisinde tıkanırsak, başımız dertte demektir. Örnek olarak, su, humuslu toprak ve nüfus sorunlarımızı çözüp de zehirli atık problemlerimizi çözmezsek, başımız derttedir. İşin aslı şu ki, bugünkü gidişatımız, sürdürülebilir bir gidişat değil, yani bu şekilde devam etmemiz imkânsızdır. Bu sorunlar, yirmi otuz sene içinde çözülecektir. Bu şu anlama geliyor: Bu odada 50 - 60 yaşından genç olanlar, bu paradoksların nasıl çözüldüğünü görecekler, 60 yaşından büyükler ise görmeyebilirler, ama çocukları ve torunları kesinlikle görecekler. Bu çözümler, iki şekilde tezahür edebilir: bu sürdürülemeyen fitillere acilen müdahale ederek kendimize uygun, bizim seçtiğimiz, hoş çözümler buluruz veya bu problemler, bizim seçimimiz dışında, tatsız şekillerde çözüme ulaşır: Savaş, salgın hastalık ve kıtlıkla. Ancak kesin olan, bu sürdürülemez gidişatın şu ya da bu şekilde yirmi otuz sene içinde çözülecek olmasıdır.

Günümüzde karşılaştığımız büyük sorunlar, bizim kontrolümüz dışında olaylar değildir. Ancak **unutturuluyoruz**. En ciddi tehdit, bizi çaresiz bırakacak, bize çarpmak üzere olan bir asteroid değildir. Aksine, karşılaştığımız bütün ciddi tehditler, kendi yarattığımız sorunlardır. Bu sorunları biz yarattığıma göre, bunları çözmemiz de mümkündür. Demek ki, bu sorunları ortadan kaldırmaya kudretimiz yetiyor. Özellikle, her birimiz ne yapabiliriz? Bu seçimlerle ilgilenenlerimiz için yapılabilecek birçok şey vardır. Anlamadığımız ve anlamamız gereken çok şey vardır. Öte yandan, anladığımız ancak yapmadığımız, ama yapmaya başlamamız gereken birçok şey de vardır.]¹⁸

Buradan çıkarmamız gereken iyi bir değerlendirme yaparak ülkemizin çöküş tarihini bulmak çok kolay olacaktır. Eğer tarih olarak 2000 yılını esas alarak ***politik, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere göre çevresel sorunların sonuçlarına*** göre bir yorum yapılırsa 50 yılı görmeden yurdumuzda çok büyük ihtimallere gebe olduğu görülmektedir. Uzun vadeli fedakâr düşüncelerin kaybolduğu zihniyet ve siyasetlerin toplum desteğiyle kuvvetlenmediğinde fazla bir şey beklemek hatalı olmaktadır. Toplum neyin nereye ve niçinlerine cevap bulmadığı zamanlar ve etik değerlerini kaybettikçe fazla bir umutlu olmak aptallık gibi görünüyor. Kopuk, kaçık, kültürden yoksun nesiller için değer yargıları olmadığı için içtimai çöküş hızlanmıştır. Bunun neticesi ise emperyalist güçlere köle olmak kaçınılmaz sonuç olabilir. Bu nedenle Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de çöküş konusunda ümmetini uyarmıştır. ***“İnsanlar zalimi görür de elinden tutup zulmüne mani olmazlarsa Allah onların hepsini en kısa zamanda cezalandırır.”***¹⁹

Bir başka hadisinde de şöyle buyurur:

“Bir toplumda günahlar islenir, (salih olan insanlar) güçleri yettiği halde bu kötülükleri

¹⁷ Kehf, 59

¹⁸ **Jared Diamond**:Toplumların Çöküşü Üzerine;<http://www.ted.com>, TED Open Translation Project. Erişim: 27 Temmuz 2009

¹⁹ Tirmizî, Fiten, 8.

değiştirmeye çaba sarfetmezlerse Allah Teâlâ en yakın zamanda hepsini cezalandırır.”²⁰

Toplumların yok oluşu veya çöküşü, zorunlu, kaçınılmaz değildir. Çöküş insanlığın tabiatında yer alan tedavisi mümkün olmayan bir hastalıktan değil, irâdi ihmaller ve ahlak bozukluklarından ileri gelmektedir. Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de bu olguya şu şekilde işaret etmektedir:

“Fakat, Ne yazık ki, (yok ettiğimiz) sizden önceki kuşaklar arasında, yeryüzünde yozlaşmaya karşı çıkan (doğru yolu izledikleri için) kendilerini kurtardığımız küçük topluluklar dışında- akıl, iz’an ve erdem sahibi kimseler çıkmalı ve zulme eğilim gösteren çoğunluk yalnızca kendilerini yozlaştıran hazların peşine düşüp günaha gömülüp gittiler.”²¹

Bu konuya dikkat çeken Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellemde *“Eğer onlar, aralarında kötü amellerin yaygınlaştığını gördükleri halde onları önlemeye ve ortadan kaldırmaya çalışmazlarsa, Allah Teâlâ’nın onlara genel bir azap göndereceğinden (korkulur)”²²* buyurmuştur. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem’in hanımlarından Hz. Zeyneb radiyallâhü anha anlatıyor

“Bir gün Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem korku ve endişe içerisinde yanıma geldi...Dedim ki

“Ey Allah’ın Resulü içimizde salihler olduğu halde yok olur muyuz?” O da

“Evet; kötülükler çoğaldığında” diye cevap verdi.²³

İhramcızade İsmail Hakkı

---

²⁰ Ebu Davud, Melahim, 17.

²¹ Hud, 116

²² Tirmizî, Fiten, 8.

²³ Buharî, Fiten, 4, 38; Enbiya, 10.

TOPLUMLARIN ECELİ

Toplumlar için câri olan bir hüküm vardır. Bu ise toplumun canlılık özelliği göstermesi, doğması, yaşaması ve ölmesidir. Canlılık özelliği olan topluluklar için kullanılan “*ecel*” kavramı bu özelliğinin devam edişinin sınırını Allah Teâlâ’nın topluma bırakarak adalet ve imtihan sıfatları ile tecelli ettirmiştir. Bu durumu en güzel şekilde Bedüzzaman Said Nursi kaddese’llâhü sırrahu’l azîz açıklamıştır.

[Elbette beşerin zulüm ve hatasıyla başına *çabuk bir kıyamet kopmazsa*; istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâm’da nev’-i beşerin eski hatiatına keffaret olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşaallah....]¹

[*Her halde çabuk başında bir kıyamet kopmazsa*, hakaik-i İslâmiye, beşeri esfel-i safilîn derece-i sukutundan kurtarmaya ve rûy-i zemini temizlemeğe ve sulh-u umumîyi temin etmeğe vesile olmasını Rahman-ı Rahîm’in rahmetinden niyaz ediyoruz ve ümid ediyoruz ve bekliyoruz.]²

[Onun için tembellikle günahnız büyüktür. Ve iyiliğiniz ve haseneniz de gayet büyük ve ulvîdir. Hususan kırk-elli sene sonra Arab taifeleri, Cemahir-i Müttefika-i Amerika gibi en ulvî bir vaziyete girmeğe, esarete kalan hâkimiyet-i İslâmiyeyi eski zaman gibi küre-i arzın nısfında, belki ekserisinde tesisine muvaffak olmanızı rahmet-i İlahiyeden kuvvetle bekliyoruz. Bir *kıyamet çabuk kopmazsa*, inşaallah nesl-i âti görecektir.]³

Buradaki sözlerden anlaşılan kıyametin vaktinden önce kopabilir veya tehir olacağıdır. Toplumların ecellerinde zamanın göreceli olduğu anlaşılmaktadır.

[Dünya hayatında toplumsal cezalandırma konusunda dikkate alınması gereken bir diğer kavram da “*mühlet ve ecel*” kavramlarıdır. Bu hususta Kur’ân-ı Kerim’de ; “...*şayet yaptıkları yüzünden onları (hemen) muaheze edecek olsaydı, onlara azabı çarçabuk verirdi fakat kendilerine tanınmış belli bir süre vardır ki, artık bundan kaçıp kurtulacakları bir sığınak bulamayacaklardır...*”⁴ şeklindeki ayetlerden kavimlere bir mühletin verildiği, fakat bu mühletin izafî⁵ olduğu zikredilmektedir. Ayrıca;

“...*eğer Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, elbette onların arasında hüküm verilmişti(işleri bitirilmişti)...*”⁶ “...*eğer Rabbinden (azabın ertelenmesi ile ilgili) bir söz geçmemiş olsaydı ayrılığa düştükleri konuda hemen aralarında hüküm verilirdi (derhal azap iner ve işleri bitirilirdi)*”⁷.

Bu ve benzer ayetlerde⁸ geçen “*geçmiş sözden*” maksadın: hesabın ve cezanın kıyamet gününe kadar tehir edilmiş olması veya kendilerine rasül göndermek gibi bir delile dayalı olmaksızın hiç kimsenin sorumlu tutulamayacağı, cezalandırılmayacağı şeklindeki bir sözün verildiği anlaşılmaktadır. Bu söze rağmen; yani: hesabın ve cezanın kıyamet gününe kadar ertelendiğine ve rasül gönderilmeden hiçbir topluma azap edilmeyeceğine dair Allah Teâlâ’nın vermiş olduğu söze rağmen onlar hâlâ kitapta ayrılığa düşüp, kitabı yalanlıyorlarsa artık onların günahı kıyamete ertelenmeyecek kadar

¹ Bedüzzaman Sâid Nursî; Hutbe-i Şamiye, 37

² Bedüzzaman Sâid Nursî; Hutbe-i Şamiye, 43

³ Bedüzzaman Sâid Nursî; Hutbe-i Şamiye, 57

⁴ Kehf, 55-59; Fâtır, 45.

⁵ Hac, 42-48.

⁶ Hûd, 110.

⁷ Yûnus, 19.

⁸ Tâhâ, 129; Fussilet, 45.

büyük, ağır ve haddi aşmış demektir. Onlar için dünyada helak kaçınılmaz ve ilahî azap gerçekleşmek durumundadır. Ayet; önce de zikredildiği gibi toplumsal yansımaları olan suçların öylesi vardır ki onların cezasının ahiret'e ertelenmeyecek kadar vahim ve yıkıcı olduğuna da işaret etmektedir. Bu bağlamda *"...eğer belli bir süreye kadar Rabbinden bir erteleme sözü geçmemiş olsaydı aralarında hemen hüküm verilirdi..."*⁹ ayetlerden anlaşılan Allah'ın her ümmete bir ecel tayin ettiği,¹⁰ onlara imtihanlarını verebilecekleri yeterli bir zaman bahşettiği, bununla birlikte, ifsat ve inkarlarını sürdürebilecekleri bir *"sınır-ecel"* tayin ettiği, ifsat ve inkarı gerçekleştirir gerçekleştirmez cezanın derhal verilmeyip ahirete erteleyeceğine dair bir sözün verildiği anlaşılmaktadır. Bütün bunlar sınırsız ve süresiz bir durumun söz konusu olduğunu ifade etmediği gibi, bilakis ecel ve sınır asılınca dünyada cezanın devreye gireceğine işaret etmektedir. Zira inkâr ve ifsat toplu olarak yapılyorsa helakin kaçınılmaz olduğu da bir sünnetullah gereğidir. Dolayısı ile *"Allah'ın bu hususta koyduğu kanun (sünnetullah), hüküm olmamış olsaydı"* anlamını da taşımakla birlikte dünya hayatında azabın sonsuza kadar ertelenmediği de anlaşılmaktadır. Kısaca ayet

"Bir kavim hak yoldan sapar ahlakları bozulur, hareketleri de muğlâklaşırsa Allah Teâlâ onlara; onları zillete düşürecek şeyleri musallat kılar ve onların azabını hesap gününe de ertelemez." şeklinde anlaşılmalıdır. Ayrıca *"Her ümmetin süresi vardır"* ifadesinde geçen *"ecel"*in sadece *yıl, ay, gün* sınırlanmış bir zaman birimi olarak tanımlanması, bütün olarak ifadenin de *sırası gelen her topluluğun mutlaka ortadan kaldırılması, helak edilmesi gerekir* şeklinde anlaşılması mümkün görünmemektedir. Aksine ifade; kendisini gösterebilmesi için, her bir topluluğa verilmiş olan imkânların bir ahlakî sınırının bulunduğunu belirtmektedir. *Bu sınır iyi amellerle kötü amellerin nispetine göre tespit edilmektedir.* Nitekim bu durum, Allah Teâlâ'nın bir topluluğa iyi işleri kötü işlerine nispetle daha aşağı seviyeye düşünceye kadar müsamaha ettiğini, sınır asılınca o günahkâr ve rüsvay topluluğa artık hiçbir mühlet vermediğinden de anlaşılmaktadır. Sınırı aşan bu tür toplumların helakin, azabın bir sekliyle dünya hayatında cezalandırılarak yok olup gittikleri izlenmektedir. Bu sebeple *ecel* kavramında, tabii olarak zaman birimi bulunuyor olsa da asıl vurgunun ahlâkî sınıra, yani sınırlama yapıldığı görülmektedir. Kur'ân-ı Kerim bu durumu şöyle açıklamaktadır:

"Helak ettiğimiz hiç bir ülke yoktur ki, onlar hakkında kader olmamış olsun. Hiç bir toplum/ümme ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez."

¹¹ bu ve *"her ümmetin bir ecelinin olduğu"* ifadesiyle anlatılmak istenen şey; işin geldiği andaki, noktadaki durumudur. Birinci ayet işin geriye dönülemez bir noktaya geldiğini yansıtmaktadır. Bu noktaya gelmeden önce, ecelin öne alınması ve bu noktadan sonra da geriye bırakılması mümkün değildir. *Bu sürecin seyrini belirleyen, ömrünü tüketen veya uzatan, toplumun bizzat kendisidir.* Ecel ise belirlenen sürenin sonu olduğundan, ecel çizgisine gelip dayanan toplum için artık geriye dönüş yolları kapanmıştır. *Bunun sebebi, toplumsal olayların meydana çıkışının bir süreci gerekli kıldığındandır.* Bu süreç tamamlanmadan olayın ortaya

⁹ Şûrâ, 14-21; Ra'd, 32.

¹⁰ Ra'd, 38.

¹¹ Hicr, 4-5.

çıkışı veya süreç bittikten sonra olayın geri alınması diye bir şey söz konusu değildir. Dolayısıyla *ECEL, SÜRECİN SONU, ZİRVESİ, SINIRI, YANİ ULAŞILABİLECEK SON NOKTA, BARDAĞI TAŞIRAN SON DAMLA, SÖZ KONUSU TOPLUM İÇİN ZAMANIN DURDUĞU ANDIR.*

] ¹²

Dünya şartlarına göre tekâmül zaman almaktadır. Onun için güzelleşmiş halimizi ve iyi insanları korumak hepimizin üzerine büyük bir borçtur.

Ey Allah Teâlâ'm! Senden sana sığınyoruz. Gelecek ecellerimizi uzun vadeye yayda dinin ve insanlık için hizmet edelim.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹² **KÜÇÜK Ahmet** Kur'ân'da Toplumsal Sınanma Ve Sonuçları [Kitap]. - Konya : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı Doktora Tezi-211060 , 2006 .s, 239-241

YABANCILAŞMA

Yabancılaşma kavramını genel olarak, bir eylem aracılığıyla kişinin, grubun, kurum veya toplumun, kendi özgün etkinliğinin sonuçlarına ya da ürünlerine, içinde yaşadığı tabiata, diğer insanlara veya kendi kendisine yabancılaşması şeklinde olduğunu ifade edebiliriz. İnsanlar, kazandıkları nesnelere ve güçlere çabuk bağlandığından, diğer insanlara gösterdiğinden daha fazla değer vererek, zamanla diğerlerini değersiz birer araç olarak görmeye başlarlar. Sonuçta bireyin uzaklaşma periyoduna girerek, ilk önce kendine daha sonra topluma yabancılaşması meydana gelir.

İnsan bağımlı bir varlık olarak, sürekli olarak dışındaki olan şeylerle ilişki kurmakta ve diğer taraftan kendi dünyasını oluşturmaktadır. Yabancılaşmanın temelinde ise ekonomik, sosyal ve dini yozlaşmaların eseri bulunmaktadır. İnsanın varlığını sürdürebilmesi için, ferdî ve sosyal faaliyetleriyle birlikte mevcut güçlerini tatmin etme durumunda olmalarından ötürü, yabancılaşmaya itilme etkisinden de kendilerini kurtaramazlar. Bir zaman sonrada, kendi bilgilerini ve oluşturduğu değerlerini tabulaştırıp, amaç haline getirir. Bu şekilde yabancılaşan insan, özgür ve yaratma gücünü kaybedip, hükmedici insan olmaktan çıkarak, topluluk içinde birbirinden kopuk, soyutlanmış, belirsiz, değişik türden insan modelleri ortaya çıkmış olarak görülür. Kölelikten kurtulmaya çalışan insan, zamanla kendi yabancılaşmasının kölesi haline gelir. Onun için kendinden başka doğru kalmamıştır. İdealleri biter, artık yabancılaşmanın kriterleri başlamıştır. Mesela; başlangıçta ideal için bir teşekkül oluşturulurken, daha sonraki faaliyetler o teşekkülü sadece ayakta tutmak için yapılır. Çünkü yabancılaşan sistem artık büyümeye ve bir şekilde kontrolden de çıkmaya başlamıştır. İlişkileri artınca, kendini korumaya mecbur olmaya başlamıştır. Çıkış noktası ilk etapda olumluyken, ileri noktada olumsuzluk aşamasına gelinerek, yabancılaşma etkisini kaldırmakta bir o kadar da zorlaşmıştır. Belki çıkış çözümü dahi üretilemez olmuş ve ileri seviyede kopmalar meydana gelmiştir.

Bahsettiğimiz üzere, yabancılaşmaların kaldırılması amacıyla, çözüm yolu olarak yeni bir hareket tarzı gerekmektedir. Bu ise reform, intikal, zorunlu değişim ve de devrim gibi araçlara ihtiyaç duyacaktır. Öyle ise yabancılaşmayı durdurmanın çözüm noktaları neler olabilir? Bu konuda çok söz söylenebilir...

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, yabancılaşma tehdidini hissettiğinde tedbir amaçlı hareketleri hiç elden bırakmamıştır. Cahiliye döneminde topluma baş belası olan insanları, İslâm'a girdiklerinde¹ bunları elde ederek, yabancılaşmanın içine düşmelerine engel olmuştur. Bir başka hususta nesh kavramını geliştirerek, uygulamadaki bazı hükümleri ta'til etmiş, insanların dine yabancılaşmasını engellemiştir.

"Biz bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak, mutlaka daha hayırlısını veya benzerini getiririz." ² Âyette geçen **"daha hayırlısını veya benzerini"** ifadesi bu noktada çok önemlidir. Yani, nesh olan hükümler de, yeni hükümler gibi **"hayırlı"**dırlar. İnsanların hayırına olma özelliği bütün âyetler için geçerlidir. Mesela: Kâfirun Sûresinde geçen **"sizin dininiz size, benim dinim bana"** hükmü, cihat âyetiyle tahsis edilmiştir. Ama bugün dünyanın çok yerinde Kâfirun Sûresi yürürlüktedir. Müslümanlar o yabancı beldelerde, Mekke'deki ilk dönem gibi, o milletin dinine karışmamakta ve kendi dinlerini yaşamaktadırlar. Onlara karşı silâhla cihat etme yoluna da gitmemektedirler. Buna göre Kafirun Suresindeki âyetin hükmü tamamen kalkmamış ve ona uygun şartlar olduğunda da aynen uygulanacaktır, manası anlaşılmalıdır.

¹ **Tulekâ:** Talîk'in cem'idir. Mekke fethedilince esir durumuna düştüğü halde Hz. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in esir muamelesi yapmayıp, azad ettiği Mekke halkına denir. Mekke feth olunca içinde müslüman olmayanlar da vardı. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Mekkelilere:

"Gidin serbestsiniz" demiş, kendisine zulmün, işkencenin, hakaretin her çeşidini yapan bir saat öncesine kadar kendisini yok etmek için bütün güçleriyle çalışmış, çalışanları desteklemiş, bu maksatla Bedir, Uhud, Hendek savaşlarını tertiplemiş olan Mekkelileri birkaç kişi hâric toptan affetmiş, sizler tulekâ'sınız demiştir. Tulekâ, **"azad edilmişler"** manasına gelir. Tulekâ demesi, belirttiğimiz üzere harp hukukuna göre, savaşta ele geçirilmeleri sebebiyle esir hükmünde olmalarındandır.

² Bakara, 106

Sonuç olarak diyebiliriz ki, çektiğin bir acıyı başka birine çektirmekle, yanlışla elde edeceğin bir şeyin sonuçta dönüşünün tekrar olacağına veya bunları bir tarafa bırakıp ferden ve toplumdan yabancılaşarak kazanılacak her türlü kazanımların akim kalacağı unutulmamalıdır. Gönülleri fethetmeden ve ikna etmeden beka bekleyenler için gelecek diye bir şey yoktur. Tarihte buna çok kere şahitlik etmektedir.

Bir örnek daha vermek gerekirse, Sovyetler Birliği'nin çöküşü, gücünün zirvesine ulaşmasından sonraki yirmi otuz, hatta belki de on yıl içinde gerçekleşti. Bunu deney kabındaki bakterilere benzetebiliriz. Eldeki kaynaklar ve bu kaynakların tüketimi veya ekonomik gelir gider arasında bir dengesizlik olduğunda bu ani çöküşlerin gerçekleşme ihtimali artırmaktadır.

Deney kabında bakteriler çoğalır. Her kuşakta sayılarının ikiye katlandığını farz edelim: Sonlarının gelmesinden beş kuşak önce deney kabının 16'da 15'i boştur, sonraki kuşakta 4'te 3'ü boştur, sonraki kuşakta da yarısı boştur. Yarısı boş olduktan bir kuşak sonra kap doludur. Artık yiyecek kalmamıştır ve bakterilerde çöküş yaşanır. Dolayısıyla, toplumların güçlerinin zirvelerine ulaştıktan çok kısa süre sonra Osmanlı İmparatorluğunda da olduğu gibi çöküş yaşamalarında yabancılaşmanın etkisini çok iyi görebiliriz.

Bir kolu koparmak için lastikle sıkıldığını düşünelim. Lastik o kolu hemen koparmaz. Sadece kolun kangren olmasına, kolun ise işe yaramaz hale gelmesine ve sonuçta kolun işlevini yerine getirememesi sebebiyle helak olmasına sebep olur. Her iki açıdan bakıldığında, ince ayarı iyi yapmanın zorunlu olduğunu ve yabancılaşma tehlikesini hiçbir zaman unutmamamız gerekir.

"Allah'ın nimetine bedel, inkâr ve nankörlüğü tercih edenleri, ayrıca kendi halklarını da helâk yurduna, cehenneme sürükleyenleri görmedin mi? Onların hepsi oraya girecekler. Cehennem ne kötü bir yerleşim yeridir!"

3

İhramcızâde İsmail Hakkı

YETİŞTİRMEK ZOR MU?

Gözümüzden birçok şeyden sakındığımız yavrularımız, okul, dersane ve ev üçgeninde eriyip gidiyorlar. Hepsi hipodrumda yarışa çıkan atlar olmuş. Kimisi ebeveyni, kimisi öğretmeni, kimiside arkadaşı ile çarpılarak büyüyorlar.

Herkesin dilinde **“hayatı yaşamak zorlaştı”**. Zorlaşan hayat mı, yoksa bizim kendimizce oluşturduğumuz hırslarımızın, bir mecra bulamayınca, zayıf birey olan çocuklarımızı hedef alarak mı daha kolay geliyor.

Hepimiz bir zaman çocuktuk. Sonra büyüdüğümüzü zannettik. Hayır. Büyümek olgunlaşmaktır. Zamanımızda kimse büyümek istemiyor gibi.

Niye büyümek istesin ki, hata çocuk için başlanacak çağdır.

Her ne şekilde olursa olsun, bir çocuğun anne, babası ve ailesi her şeyden önce gelmelidir. Zannetmiyorum ki; hiçbir ebeveynin çocuğu için kötü bir niyeti olacağını;

Çocuklarımız okula başladığı zaman başka bir dünyanın insanı oluyorlar. Hepsi hırsların elinde mahkûm olmuş, patlamaya hazır bomba gibiler.

Nerede hata yapılıyor?

Çocuklarımız için ne yapılabileceği hakkında düşünürsek, sözüne itibar edilen olgun büyüklerin sohbetlerine muhtaç olduğumuz görülecektir. Tecrübelerini anlatacak ortamlar oluşturularak, duygularını ve hırslarını dizginleyecek konferansların başlatılması gerekiyor.

İnsan yapısında nasihat dinleme özelliği vardır. Okullarımız ilkokul seviyesinden başlayarak kişisel gelişim için bu programlara el atmalıdır.

Yoksa çocuklar büyümeyecek ve çocuk kalacaklardır.

Önümüzdeki yıllarda yaşı ilerlemiş çocuklarla hayatın daha da çok zorlaşacağını zannediyorum.

Hayat şartlarına uyum sağlamak çok zordur. Şartları hazırlayan evin dışındakiler olduğunu düşünmek komplo üretmektir. Bütün sıkıntıları kendi elimizle oluşturmuyor muyuz?

Sonuçta hırsların kurban olmak herkesin kaderi olmamalıdır.

YOZLAŞMA

Yozlaşma kavramını ifade etmede genel bir tarif yapılamadığı için kabul edilmesi gereken, yozlaşmanın zamana bağlı olarak değişmekte olan ve farklı toplumlarda, farklı şekillerde karşımıza çıkan bir gerçeklik olduğudur. Yozlaşma tarifini ele almak istediğimizde sorunlara ve içinde bulunduğumuz zaman ve şartlara göre değişmekte olduğunu göreceğiz.

[**Yozlaşma**, meşru olmayan çıkarlar uğruna ekonomik ve içtimâî imkânların veya kamu otoritesinin kötüye kullanılmasını; ekonomik, bürokratik ve siyasî yapının yetersizliklerini; içtimâî değerlerdeki aşınma ve bozulmaları, hukuki, ekonomik, etik ve kültürel normların toplumun temel ihtiyaçlarına cevap vermemesidir. Daha kısa bir ifadeyle, **yozlaşma, dinî, ekonomik, siyasî ve sosyal sistemin işlerliğini kısmen ya da tamamen yitirmesine neden olacak yasadışı ve/veya etik olmayan eylemler bütünüdür**. Sadece günümüz toplumlarına özgü bir hadise olmayıp, neredeyse insanlık tarihi kadar eskilere dayanan yozlaşma kavramı zamana ve ülkeye bağlı olarak azalıp artmakla birlikte her dönem varlığını sürdürmektedir.]¹

Maddiyat ve maneviyat arasındaki güçlü ilişki ve çıkarlarda menfaat ön plana çıktığında “yozlaşma” akıbetini beraberinde getirmektedir. Ahlak bozuldukça, kuvvet mekanizmalarında özel çıkarların ağırlık kazanmasından dolayı içtimâî değerlerin kaybolması, insanların birbirine olan güvenin yitirilmesi, bu nedenle sosyal hayatın gereksiz yere sekteye uğraması söz konusu olmaktadır.

Maneviyattaki yozlaşma da şeytan, nefsin ve fertleri kendi düşünce planlarında buldukları veya kolay gelen şeyleri uygulamaya çıkarmaları ile oluşan menfaat beklentisi üzerine dinin ve ahlakın ilkelerini tahrif edilmiştir. İfrat ve tefrit arasında gelip giderken insanın menfaati insanlığın menfaatinden ön plana çıkar. Artık söylemler, kendiliğinden hakikatten uzaklaşır. Bazen öyle olur ki, seneler önce kabul edilen ilke zamanla yamulmuş ve kabul edilmesi gereken başka bir alt yapıya kavuşturulmuştur. Bu yozlaşma neticesinde bukalemun karakter ön plana çıkmıştır.

Yozlaşmanın temelinde asıl yatan unsur ileri görüşlü olmamaktır. Fanatik duygular ile hareket edenler ileri sonuçları görünce geri dönüşü sağlamakta zorlanmaktadır. Dönüşü olmayan yolun çaresi için daha saçma bir şeyle konuyu daha karmaşık duruma gitmektedir. Bu ise daha önceden olması gereken işin uygulamaya geçişidir. Ancak bu yozlaşma penceresine düşmüştür. Yukarıdaki açıklamalardaki yozlaşma ile bahsedilen açıklamayı birbirine bağlarsak, insanlar menfaatperest olma özelliği ile egolarını tatmin etmek ve kavuşmak istediği şeylerin önlerine birileri şahsî açıdan engel koyarsa, sonuçta birlik çatlaması oluşacağı kesindir. Duyguların birliğini kaybeden insan kimlikleri çıkar amaçlı düşüncelerle etrafından koparken veya ilişkiye girerken narsis duygularını da harekete geçirecektir. Mesela;

Tarihte Musevîler şeriat dini olan Yahudiliği yaşamakta zorlanınca, sürekli dinin bir tarafına çentik atarak, saçmalamaya başladılar. Kendi inançlarının hakikatin hangi tarafında olduğunu kaybettiler. Sonradan gelen Hristiyanlık ise dini şeriattan koparmış, ahlakî değerlerle yoğurarak insanların rahatlamasına salık vermiştir. Bu seferde iki din sahipleri arasında kuvvet sahibi olanlar (Yahudiler ve bu zihniyetli kişiler) insanların rahatlatma duygularına karşı engeller koyarken yozlaşma komplosunu harekete de geçirdiler ve Hristiyanlara yozlaşmış gözüyle baktılar ve DÜNYA DÜZENİNİ ALT ÜST ETMİŞLERDİ.

İslam gelince bütün açmazları, şeriat ve ahlak düzeyinde dengeye getirip çözdü. Ancak ne gariptir ki, bu güzel din insanların elleri ve dilleriyle saçmalığa sürüklenip yozlaşma eğilimine sürüklenmeye çalışılmaktadır. Bunu da şu şekillerde görmekteyiz.

Kimileri eskiden yaşanmış hayat tarzını, kimileri ise yepyeni hayat şekillerine dinin benzemesi gayreti içinde iki kolundan çekilen insan gibi parçalama yoluna gitmektedirler. Ne var ki; bu çekişme artarsa sonuçta vücudun kolları parçalanacak ve din işe yaramaz çolak olacaktır.

Yozlaşma menfaatin tarafgir uygulaması ile oluyorsa, siyasî, içtimâî ve ahlâkî açıdan paylaşımcılığı harekete geçirerek hayatın sahibi Allah Teâlâ karşısında kullarına sevgi kucağını açmaktan başka çare olmadığını görmekteyiz.

Sonuç olarak yozlaşma, zulmün olduğu yeredir. İnsanları harici zihniyetle hakikate çağırmada zulüm ve çıkarlar varsa, burada yozlaşmanın en üst seviyesi vardır deriz. Zulmün olduğu yerde yapılan

---

¹ (TARI, 2006), s. 106-108

her doğru hareket dahi zulümdür. Hz. Hüseyin aleyhisselâmi Kerbela’da şehid eden devlet, siyasî açıdan haklılığını öne sürebilir. Fakat işlenilen cinayetin bedelini binlerce Müslümanlar sürekli boyunlarında hissetmektedir. Bu tarihi lekenin kanlarını bugün dahi dindirecek bir vicdan bulunmamaktadır. Bu nedenle vaktini geçirmiş her doğru hareket uygulama planına çıkarırken, zulüm baş gösterecekse geri adım atmak daha güzeldir.

Hz. Ali kerremallâhü veche buyurdu ki:

"Çocuklarınızı kendi zamanınıza göre değil, gelecek zamana göre yetiştirin. Çünkü onlar sizin zamanınız için değil, gelecek zaman için yaratılmışlardır."

Hikâye

Adamın biri, iftiradan idama mahkûm olur. İnfaz saatini beklerken, arada bir hükümdara ağzına gelen sözleri sarf eder, sövüp sayar. Bu acı bağırımlar, bir süre devam eder. Hükümdar, bu feryatları duyar. Fakat bu acı bağırımların boşa olmayacağını düşünür.

Hükümdar iki vezirini yanına çağırır. Adamın neler söylediğini sorar. Birinci vezir,

"Hükümdarım bu genç, "ALLAH, AFFEDENLERİ AZİZ EDER" diyor. Sizden af talebinde bulunuyor" der.

Bu söz, hükümdarın hoşuna gider.

"Bu genci affettim, serbest bırakın" der. İkinci vezir, hemen atılıp der ki:

"Hükümdarımız, bu veziriniz, , utanmadan yalan söylüyor. Genç, af istemiyor, size sövüp sayıyor."

Hükümdar dedi ki;

"Unutma ki, "FİTNEYİ KAPATAN YALAN, FİTNEYE SEBEP OLAN DOĞRUDAN DAHA İYİDİR".

Hükümdar, vakitsiz doğru söyleyen veziri azleder, yerinde yalan söyleyerek bir mazlumu kurtaran veziri de kendisine sadrazam yapar.

İhramcızâde İsmail Hakkı

Kaynakça:

TARI Meltem Yozlaşmanın Ekonomik Etkileri: Türkiye Üzerine Değerlendirmeler [Kitap]. - Kocaeli : Kocaeli Üniversitesi -Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi-204311, 2006 .

“YUNUS” ‘LAR YOK OLUNCA, OYUNCAKLAR VAR OLUR !

Hız. Yunus’un (1238-1321) çıktığı döneme bakıldığında yine birbirine karışmış olan devlet ve millet hayatı ve huzursuzluklar almış başını gidiyordu.¹ Yenilenmenin, entrikanın her birisinin fazlaca olduğu bir zamanda, insanlara kendini kabul ettiren bu şahsiyetin, temelindeki kuvvetin ne olduğu hakkında bugün birçok yorum yapabiliriz. O günden bugüne doğru geldiğimizde ise, hepimizin birer kurtarıcı rolüne soyunduğu, olmazsa olmazları olanların bile hepsinde görülmeyen birkaç hususu göz önüne aldığımızda, çokta iyi bir yerde olmadığımız görülmektedir. Bizim burada ele almak istediğimiz husus, avam sınıfı diyebileceğimiz kısmın, sürekli olarak terk ediliyor olmasıdır. Avam sınıfı zümre, ancak yükleme ve kullanılma zamanında hatıra gelirken, yetiştirilme tarzında hep unutulmuş, çıkan kaoslara akıllılar çare üretelim derken, maalesef içi boşalmış kabaklar haline gelmiş, halk kitlelerini kurtarmak için çaresizliğe ve zaman kaybına düşmüştür.

İlgilenilmeyen insan tipleri ile birileri mutlaka ilgilenmiştir. Burada önemli olan ise, bu kişilerle ilgilenenlerin ne için ilgilendiği sorusunu akıl ister istemez algılayıp, çeşitli soruları da beraberinde getirmiştir. Sonsuz çıkarları olan insanı düşündüğümüzde, yapılanların ve olayların birer tesadüf olması ihtimali tabi ki düşünülemez. Maddecî görüşün temel kabul ettiği nesne de “*tesadüf*” dır. Çünkü tesadüf: Maddeciliğin Tanrısı’ dır.

Tesadüflerin olmadığı bir hayatı yaşıyoruz. Bir gün bakıyoruz ki olmadık bir yerden beklenmedik bir kriz çıkıyor. Büyük bir şirket battı deniyor. Batan falan yok aslında, batırılıyor. Sonra biri çıkıyor ve bir tahminde bulunuyor. Sanki o gelecek hakkında ipuçları veren ve çok ileriye görüyormuş gibi, insanları etkiliyor. Bir zaman sonra görülüyor ki, beslemeli bilgi ile hiçbir şeyin tesadüf olmadığı hayatımızda sönüp gidiyor...

Son zamanlarda dikkat edecek olduğumuz bir husus ise, kısa vadeli şöhretler ile insanların egoları, libidoları, içsel ne kadar dürtüleri varsa tatmin edilerek, yıkıma uğramış yetenekler eleniyor ya da tespiti yapılıyor. Birileri istatistik yapma düşüncesi altında uzun vadeli projeler üreterek, kişilerin ulaşamayacağı büyük bir topluluğun alt yapısını çözmek için, basit ve geleceği olmayan analiz temelli televizyon şovları veya programları düzenleyerek, insanların kıymetli zamanlarını tüketiyorlar.

Hız. Ali kerremallâhü vechenin, çocukları gelecek yıllara göre yetiştirin diye bir tavsiyesi vardır. Ancak birilerinin, bugünün çocukları ya da insanlarını gelecekte bizim istediğimiz şekilde nasıl kontrol edebiliriz kaygıları ve planları vardır. [Onun için bir ülkenin geleceğini tahmin etmek ve o ülkenin dünyadaki etkinliğini ölçmek için bakmamız gereken önemli bir nesne de oyuncaklardır.

Oyuncaklar, 1900’lerin başında bu gün bildiğimiz kavramlardan oldukça farklıydı. Bir kompozisyon şeklinde tasarlanıp, içine küçük objeler yerleştirilerek kendi içinde özel bir dünya oluştuluyordu. Sonra 1920 yapımı “*oyuncak hastaneler*” var oldu. Bir platformun üzerine yerleştirilmiş bina benzetiminin içinde, minik minik yataklar, üzeri kanlı hastalar, çalışan doktor ve hemşireler yer alıyordu. Bu “*oyuncak hastane*” dünya savaşının izlerini taşıyordu. O dönemde hastaneler dolup taşıyor, çocuklara da savaşın sonuçlarını, bu oyuncaklar vasıtasıyla anlatılıyordu. Hitler başa geçer geçmez “*Reich oyuncakları*”nı tasarlattı. Yine büyükçe bir platform üzerinde bir kürsü yer alıyordu.

---

¹ (Büyük Selçuklu Devleti/1038-1194; Harezmşahlar Devleti/1097-1231; Irak Selçuklu Devleti/1157-1194; Türkiye Selçuklu Devleti/1092-1307; Osmanlı Devleti/1299-1922; Eyyubîler Devleti/1171-1348; Timurlular Devleti/1370-1506)

Bu kürsünün üzerinden Hitler, yüzlerce askere sesleniyor, arka planda da Alman gençleri üretim yapıyorlardı.

1930'un başlarında tasarlanan bu oyuncaklarla büyüyen birçok Alman çocuk bulunuyordu. Onlar liderlerinin kim olduğunu ve toplumda ne yapmaları gerektiğini bu oyuncaklara bakarak öğrenmişlerdi.

1950'lerde ise kız çocuklarına yönelik **"mutfak oyuncaklar"** üretildi. O mutfaklarda ise bugünün modern büyük mutfaklarını aratmayacak şekilde her türlü detay düşünülmüştü. Sıra sıra tenceler, tavalar, pasta kalıpları vardı. Şık giyimli bir kadın tezgâhta yemek yapıyordu. Bu da kadının toplumdaki yerini onlarla oynayıp büyüyen çocuklara öğretiyordu.

1970'lerin sonuna kadar devam eden ve bugünkü biblo kavramına denk gelen oyuncak kavramı çok renkli, çok detaylıydı. Tek bir oyuncak bile adeta yaşayan bir dünya vaat ediyordu. Bunun sebebi ise o dönemin şartlarıydı. Televizyon, bilgisayar, atari gibi görsel bir sunum olmadığı için o zamanın çocukları hayal dünyalarını bu oyuncaklarla şekillendiriyorlardı.

Kısacası geleceğin yetişkinleri bu küçük dünyalara bakarak kendi dünyalarını oluşturuyorlardı. Teknolojinin hızla gelişmesi ve seri üretime geçilmesi, oyuncak kavramını adeta atomize etti. Artık seyirlik oyuncaklar yerine, **"kullan-at"** bebekler, arabalar, çeşitli türden oyuncaklar üretilmeye başlandı. Bu da aslında şaşırtıcı değildi çünkü devir **"hızlı tüket ve zincirin parçası ol"** devriydi. O basit ve kısa ömürlü oyuncaklar da tıpkı Hitler döneminin oyuncakları gibi devrini yansıtıyor ve gelecek ile ilgili bilgiler veriyordu... Bu oyuncaklarla oynayan 80'lerin çocukları büyük endüstri zincirlerinin parçası olacak, tek bir noktaya yoğunlaşacak ve muhafaza değil tüketim odaklı yaşayacaklardı.

2000'lere gelince... Bugün oyuncaklar basit olmalarına karşın çok renkli, hareketli ve gürültülü. Erkeğin gücüne vurgu yapan **Örümcek Adam, Süpermen, Batman** gibi kahramanlar, bilgisayar çağının **"tek tuşla yönetim"** özelliğini yansıtan uzaktan kumandalı arabalar, robotlar vb... Bu oyuncaklar odaklanmanın güçleştiğine işaret ediyor. Gürültülü ve hareketli çevrelerde yaşayan çocukların tek bir şeyle ilgilenmesi oldukça zor gibi görünüyor. Bunu sağlamak için ses ve ışıklardan yararlanılarak durağanlığı yokluk olarak algılayan, aksiyon bağımlısı birey tipleri oluşturuluyor.

Ülkemizde ise üretilen oyuncak sayısı yok denecek kadar azdır. Bu durum ise ister istemez, dünyadaki üretim gücünde ve karar mekanizmasında söz sahibi olamadığımıza ve olamayacağımıza işaret ediyor. Çünkü oyuncaklar, çocukların büyüme çağında ve gelecekteki rollerini şekillendirmede bahsettiğimiz üzere önemli bir role sahiptir. Türkiye oyuncak üretimine dâhil olamadığı, dünya çapında bilinen çocukların sevmekle beraber oynamak için arzu duyacağı bir sanal kahraman dahi oluşturamadığı için bu süreçten de bir şekilde dışlanmış durumda kalmaktadır.

Yaşadığımız zamanda bu sürecin efendisi sayılabilecek, oyuncakların tartışmasız lider üreticisi kimin olabileceği, bir çok alanda da görüldüğü üzere "Made in China ya da P.R.C " ismiyle öne çıkan Çinliler olduğu görülmektedir. 10 yıl sonraki dünya portresi gözünüzde canlandığında, Çin'nin durumu artık ne ifade ediyor, düşünmek gerekir.]²

Çin görünen yüz ve kukladır. Asıl onun arkasındaki oynatıcı, fikir babası, akla hayale gelmeyecek bir yerde ve orada olmalıdır. Çin'nin her ülke gibi kültürel bir temeli vardır. Fakat kimlikleri dünya üzerinde hemen fark edildiğinden, onların belirli bir sınırdan öteye geçemeyeceklerini tarih hep göstermiştir. Bu nedenle, bir zaman büyük dünya savaşların çıkmasını sağlayan finansörlere, uzun vadeli stratejilerini harekete geçirebilmeleri için daha çok oyuncak tipleri, projeler üretmek zorundadırlar.

Bu bahsedilen şeyleri engelleyecek yazının başında da belirttiğimiz gibi bizim samimi içten fedakâr Yunus'lardır. Onlar toplumun kilit noktalarıdır. Onlarsız bir milletin hayatı şekillenmediği gibi gelecek vadeden nesillerin gelmesi de düşünülemez.

Yunus'lar bizim iç dünyamızın karalıklarını silen, sükûnet veren ve gelecek vadeden tiplerdir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

² Nagehan Alçı "Oyuncak", Kaynak: www.aksam.com.tr 3

ZAMANDAKİ GEÇMİŞ VE GELECEK

[(İnsana göre) kâinattan daha büyük, ya da eski bir şey yoktur.

Peki, biz nereden geldik?

Kâinat nasıl var oldu?

Kâinatta yalnız mıyız?

Oralarda bir yerlerde uzaylı var mı?

İnsan ırkının geleceği ne?

1920'lere kadar, insanlar kâinatın durağan olduğunu ve zamanla değişmediğini düşünüyordu. Daha sonra kâinatın genişlediği keşfedildi. Uzaktaki galaksiler bizden uzaklaşıyordu. Bu, galaksilerin bir zamanlar bize yakın oldukları anlamına geliyordu. Eğer geriye gidersek, 15 milyar yıl kadar önce, hepimizin birbirimizin üstünde olması lazım. Bu Big Bang idi, kâinatın başlangıcı.

Peki Big Bang'den önce bir şey var mıydı?

Eğer değilse, kâinatı kim yarattı?

Neden kâinat Büyük Patlama'dan sonra bu şekilde gelişti?

kâinat teorisinin ikiye ayrılabilirliğini düşünülmektedir.

Birincisi, kanunlar. Bir zamandaki tüm durumlar verilince, kâinatın evrimini belirleyen *Maxwell denklemleri*¹ ve *genel görecelilik*.

Ve ikinci kısım, kâinatın ilk hali ile ilgili soru sorulmuyordu. İlk kısımda çok iyi gelişme kat ettik ve evrim kanunları hakkında en uç durumlar hariç her şart için bilgiye sahibiz. Fakat daha yakın zamana kadar, kâinatın ilk hali hakkında çok az bilgiye sahip idik.]²

Stephen Hawking'in bahsettiği sorunlar ile zamanın da kendi içindeki bilmececi hala devam etmektedir. Çünkü her şeyi yaratan Allah Teâlâ hakkında yeterli bilgi bulmak mümkün olmayınca başlangıcında ve geleceğinde bir insanlık açısından bilinmezi olacağı kesindir.

"Dehre (zamana) sövmeyiniz, çünkü dehr Allah'tır."

*"Âdemoğlu dehre söver. Hâlbuki ben dehr (in yaratanı) ım. Gece ve gündüz benim elimdedir"*³

[Pek çok ilim adamı şu soruların cevabını aramıştır:

"Allah Teâlâ'daki tekillik nereden geliyor?"

"Allah Teâlâ'dan önce bir şey var mı?"

"Kâinatın sınırının ötesinde ne var? ve en önemlisi "Kâinat hayatını başlatan şey nedir ne niçin bunu yapmıştır?" Bilim cevap veremez. Din en azından bir yön gösterir.]⁴

[Zaman bilim için çok önemlidir. Zamanın gerçekliğini inkâr, sıradan saat zamanı içinde yaşayan kimselerin hep aklını karıştırmıştır.]⁵

[Zamanın varlığı yoktur, çünkü gelecek henüz gelmemiştir, geçmişin artık varlığı kalmamıştır, şimdiki zaman da ortalıkta değildir. Oysa bizler zamandan sanki varmış gibi

¹ **Maxwell denklemleri**, James Clerk Maxwell' in topladığı dört denklemler, elektrik ve manyetik özelliklerle bu alanların maddeyle etkileşimlerini açıklayan bir settir. Bu dört denklem sırasıyla, elektrik alanının elektrik yükleri tarafından oluşturulduğunu (Gauss Yasası), manyetik alanın kaynağının, manyetik yükün olmadığını, yüklerin ve değişken elektrik alanların manyetik alan ürettiğini (Ampere-Maxwell Yasası) ve değişken manyetik alanın elektrik alan ürettiğini (Faraday' ın İndüksiyon Yasası) gösterir.

² "Stephen Hawking kâinat hakkında büyük sorular soruyor" <http://www.ted.com>, TED Open Translation Project. Erişim: 27 Temmuz 2009

³ Müslim. Elfâz. 5; İbn. Hanbel. II/237.272

⁴ bkz: (Renée WEBER, 2001),s.32

⁵ (Renée WEBER, 2001),s.33

söz ederiz: Gelecekteki şeylerin ileride olacaklarını, geçmişteki şeylerin eskiden var olduklarını, şimdiki şeylerin ise geçmekte olduklarını söyleriz. Geçmek bile bir hiç değildir. Var olmama savına direnişi geçici olarak destekleyenin, dilin kullanımı olduğunu görmek de dikkate değer bir özelliktir. Zamandan söz ediyoruz, hem de akla yatkın bir biçimde söz ediyoruz; bu da zamanın varlığı konusundaki bir sava temel oluşturur: *“Zamandan söz edince, onu anlıyoruz kesinlikle; bir başkasının ondan söz ettiğini duyunca da yine anlıyoruz”* (Augustinus, İTİRAFLAR 24,17⁶).

“Nedir gerçekten zaman? Eğer hiç kimse bana sormazsa ne olduğunu biliyorum; ama bir soran olur da açıklamaya kalkarsam, bilmiyorum” (Augustinus, İTİRAFLAR 14, 17).

Böylece ontolojik paradoks, dili yalnızca o kuşkucu delille karşı karşıya getirmekle kalmaz, dili de kendi kendisiyle karşıt duruma sokar:

“geçmiş olmak”, “birdenbire meydana gelmek”, “olmak” gibi fiillerin olumluluğu, “... artık yok”, “... henüz olmamış”, “... hep ... değil” gibi belirteçlerin olumsuzluğuyla nasıl bağdaştırılabilir? Demek ki sorunun sınırları bellidir:

“Eğer geçmiş artık yoksa gelecek henüz olmamışsa, şimdi de hep şimdi değilse, bu durumda zaman nasıl var olabilir ki?”

Bu başlangıç paradoksu üstünde *distentio* tema'sının doğacağı ana paradoks yükselir. *Olmayan bir şey* nasıl ölçülebilir? Ölçme paradoksu doğrudan doğruya zamanın var olma ve var olmama paradoksu tarafından üretilmiştir. Burada da dil görece olarak güvenilir bir rehberdir. Uzun zaman ve kısa zaman *diyoruz*, bir biçimde uzunluğu gözlemliyor ve ölçümler yapıyoruz (bkz. İTİRAFLAR 15, 19'da ruhun kendi kendine seslenişi: “Sana zamanın yavaş ve ağır ilerleyişini algılama ve ölçme yeteneği verilmiştir. Ne yanıt vereceksin bana?”). Üstelik yalnızca geçmiş ve gelecekle ilgili olarak uzun ya da kısa olduklarını söyleyebiliriz. Aporinin “çözüm”ünü öne almak için şöyle diyebiliriz: İnsanlar geleceğin kısaldığını, geçmişin ise uzadığını dile getirirler. Ama dil, ölçme işini doğrulamakla sınırlar kendini; *nasıl olduğuna* ise, yine yanıt veremez; “nasıl oluyor da...”, “hangi sıfatla” (*sed quo pacto*, 15, 18) diye sorar yalnızca.]⁶

“Kâinatda geçmiş ve geleceğin birlikte var olduğu hipotezini öne sürebiliriz. İşte bu nokta da, şu sorular ortaya çıkabilir:

Geçmiş ve gelecek birlikte varsa, şimdiki zaman var mıdır?

Geçmiş ve gelecek bir eksenin iki uçlarıysa, şimdiki zaman denilen şeyi nereye koymak gerektir?

Acaba şimdiki zaman dediğimiz şey, durmaksızın değişen, tek tek anlardan mı oluşmaktadır?

Acaba biz insanların zaman gerçeği; hep şimdi, şu anda yaşadığımız kısa kısa anlardan mı meydana çıkıyor?

Mevlâna kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz:

*Yok, olanın yolu, başka yoldur; çünkü aklı başında olmak da başka bir günahdır. Aklı başında oluş, geçmişleri hatırlamaktan ileri gelir. Geçmişin de Allah Teâlâ'ya perdedir, geleceğin de. Her ikisini de ateşe vur.*⁷

[Muhakkak tüm zıtlar nihai zeminde birdir]⁸ Kuantum Kuramına göre de evrende süreksiz bir bütünlük vardır ve her geçmiş gelecek ile anında etkileşir. Bu kuramda zaman kavramı yerine “an” kavramı kullanıldığını görerek anlıyoruz!

⁶ (Paul RICCEUR, 2007), s. 33

⁷ Mesnevi, c.I, b.2200

⁸ (Renée WEBER, 2001),s.47

'Şimdiki an' içinde yaşayan biz insanlar için zaman, hem geçmişten hem de gelecekte etkilenen bir yapıya sahiptir. Sadece tek yönlü akan bir zaman kavramı, bizim için sadece pratik önemi olan bir yaklaşımdan ibarettir. Gerçekte zaman, süresiz anlardan oluşmaktadır. Her an kendi içinde bir bütündür ve bir an ile diğer an arasında sürekli bir ilişkinin bulunması zorunlu değildir. An adını verdiğimiz zaman süresi son derece kısa, adeta sıfıra yakın olmakla birlikte tamamen sıfır da değildir. Bu çok kısa süre Kuantum kuramındaki Planck⁹ sabiti ile orantılı olup Planck zamanı olarak tanımlanmıştır. Tüm evren bu Planck süreleri arasında bir var olmakta, bir yok olmaktadır." ¹⁰

Kur'ân-ı Kerim'de gelmiş olan ayetlerdeki zaman anlayışı da konu hakkında bize yeterli bilgi vermektedir. Yani insanın anladığı zaman ile veya bir şeyin diğer şey ile zaman farkı çok bariz şekilde görülmektedir. Üzeyir aleyhisselâm hakkında gelen ayetler ;

"Ya da altı üstüne gelmiş, ıssız duran bir şehre uğrayan gibisini (görmedin mi?) Demişti ki:

"Allah, burasını ölümünden sonra nasıl diriltecekmış?" Bunun üzerine Allah, onu yüz yıl ölü bıraktı, sonra onu diriltti. (Ve ona) Dedi ki:

"Ne kadar kaldın?" O:

"Bir gün veya bir günden az kaldım" dedi. (Allah ona:)

"Hayır, yüz yıl kaldın, böyleyken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış; eşeğine de bir bak; (bunu yapmamız) seni insanlara ibret-belgesi kılmamız içindir. Kemiklere de bir bak, nasıl bir araya getiriyoruz, sonra da onlara et giydiriyoruz?" dedi. O, kendisine (bunlar) apaçık belli olduktan sonra dedi ki:

"(Artık şimdi) Biliyorum ki gerçekten Allah, herşeye güç yetirendir. " ¹¹

İnsan, yiyecek ve merkebi üçleminde zaman nasıl farklı tecelli ettiği ve algılandığı anlaşılmaktadır. Yine Ashab-ı Kehf hakkındaki ;

"Böylelikle mağarada yıllar yılı onların kulaklarına vurduk (derin bir uyku verdik). Sonra iki gruptan hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesap ettiğini belirtmek için onları uyandırdık. " ¹²

"Böylece, aralarında bir sorgulama yapsınlar diye onları dirilttik (uyandırdık). İçlerinden bir sözcü dedi ki:

"Ne kadar kaldınız?" Dediler ki:

"Bir gün veya günün bir (kaç saatlik) kısmı kadar kaldık." Dediler ki:

"Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir; şimdi birinizi bu paramızla şehre gönderin de, hangi yiyecek temizse baksın, size ondan bir rızık getirsin; ancak oldukça nazik davransın ve sakın sizi kimseye sezdirmesin." ¹³

"Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar ve dokuz (yıl) daha kattılar. De ki:

"Ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybı O'nundur. O, ne güzel görmekte ve ne güzel işitmektedir. O'nun dışında onların bir velisi yoktur. Kendi hükmünde hiç kimseyi ortak kılmaz." ¹⁴

Bu ayetler ile geçmiş ve gelecek zamanın içinde kaybolup gitmektedir. Hakikatte zaman kavramının en temel gerçeklerinden biri de geleceğin geçmişten farklı gözükmesidir. Fakat

⁹ **Max Karl Ernst Ludwig Planck** (23 Nisan 1858, Kiel - 4 Ekim 1947, Göttingen), Alman fizikçi. 1918 Nobel Fizik Ödülü sahibi.

"Kuantum Kuramı"nı geliştirmiştir. Termodinamik yasaları üzerine çalıştı. Kendi adıyla bilinen "Planck sabiti"ni ve "Planck ışınım yasası"nı buldu. Ortaya attığı kuantum kuramı, o güne değin bilinen fizik yasaları içinde devrimsel ve çığır açıcı nitelikteydi.

¹⁰ (ÖZDER, 2006), s.153-155

¹¹ Bakara, 259

¹² Kehf, 11-12

¹³ Kehf,19

¹⁴ Kehf, 25-26

kâinat bilimi açısından bakıldığından geçmiş ve gelecek aynı gözükebilmektedir. Bu durumdan da anlaşıldığına göre kâinatın doğru gözlemlenemediğidir.

[“Duyularımız yeterince hassas olsaydı, hareketsiz haldeki sarp kayalığı dans eden bir kaosu algılardık.”¹⁵]¹⁶ Bu bakışa sahip olmak çok zordur. Bu nedenle geleceğin sıkıştığı yerde zamanın geriye doğru akmaya başlaması ile gelecek geride kalmayıp geçmişin önüne geçer. Yukarıda bahsedilen engel olmamış olsaydı bu daha iyi fark edilecekti.

Mesela Dünya yüzeyi üzerinde belli bir yöne veya geleceğe gidildiğinde, hiçbir zaman aşılamaz bir engelle karşılaşmaz ya da bir kenardan aşağı düşülmez; sonunda başlanılan yere geri döneleceği görülmektedir.

Geçmiş başlangıç noktası olarak tanımlandığı sürece, dünya üzerindeki hareket bizi geleceğini belirlediğimiz noktaya götürürken yine geçmişe tekrar götürür. Dünya üzerindeki şartlarda çizgiden dışarıya taşmak gibi bir durum söz konusu değildir; çünkü çember boyutludur. Öte yandan, ilerlediğiniz yol zamanın sınırlarıdır. Zaman yoksa sınırlarınızın sınır olduğunu anlamanız mümkün olabilir mi? Dolayısıyla elbette ki sınırı yoktur dersiniz, fakat sınırları vardır.

[Bu çeşitliliğin ve birliğin birliği içinde kişi çeşitliliğe baktığında tarihte, değişimden ve olaylardan söz edebilir. Ama birlik penceresinden bakılınca hiçbir şeyin olmadığı her şeyin zaten öylece var olduğu sonucuna varılıyor.]¹⁷

[Görünmeyen düzende zaman ve uzay içinde ayırım yoktur. Dolayısıyla ayırım yapmamızın nedeni bizim temel gerçeklik olarak görünür dünyaya büyük ölçüde bağlanmamızdır. Görünür dünyadaki ana esas, bir şekilde görece ayrı olan ve fakat etkileşim içindeki birimlerin varlığıdır. Görünmeyen gerçeklikte her şey birbirine nüfuz etmiş, birbiriyle bağlantılı halde birdir. Mamafih insanlığın bilinci derinlerde birdir. Bu bariz bir kesinliktir, çünkü vakumda bile madde birdir ve eğer bunu göremiyorsak gözlerimizi buna kapadığımızdan dolayıdır.]¹⁸

Sonuç olarak, alıntılardan anlaşılacağı üzere zamanı algılamak geçmiş ve gelecekle, dışıyla algıladığımızdır. Zamanı kürenin yüzeyleri gibi açınca, geçmiş ve gelecek kendi üzerine kapanmış bir yüzey gibi olduğu görülür.

[Şimdiki zaman sadece arada bir nokta olarak görünse geçmişin mevcut olduğu, şimdinin sınırlı bir süreye sahip bulunduğu ve geleceğin henüz var olmadığı bir zaman kavramına ulaşabilir.]¹⁹ Ancak geçmiş ve gelecek için ayırımı düşünmek saat zamanı için kolay olurken Allah Teâlâ için bu çeşit ayırım olmamaktadır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

¹⁵ F. Nietzsche

¹⁶ (Renée WEBER, 2001),s.217

¹⁷ (Renée WEBER, 2001),s.49

¹⁸ bkz:(Renée WEBER, 2001),s.60

¹⁹ bkz: (Renée WEBER, 2001),s.228-229

ÖZDER Cengiz Kuantum Felsefesi ve Mutluluk [Kitap]. - İstanbul : Okyanus, 2006.

Paul RICCEUR trc. Mehmet-Sema RIFAT Zaman ve Anlatı [Kitap]. - İstanbul : YKY, 2007.

Renée WEBER trc:Orhan DÜZ Kesişmeler Bilim Adamı Ve Bilgelerle Diyaloglar (dialogues with scientists and sages) [Kitap]. - İstanbul : İnsan , 2001 .

